

LW. 39534/89.

Aleg. 11.

SPRAWOZDANIE

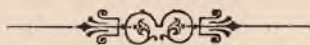
Z CZYNNOŚCI

WYDZIAŁU KRAJOWEGO

za czas

od 1. lipca 1888 do końca czerwca 1889 roku

z alegatami 1—45 i z indeksem.

I N D E K S

do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za czas od 1. lipca 1888
po koniec czerwca 1889 r.

	Strona
A dministracyjne wydatki w szpitalach krajowych	186
Administracyjny trybunał — tegoż orzeczenia	21, 148
Akt grodzkich i ziemskich archiwa we Lwowie i Krakowie	58, 73
Ankieta w sprawie szkoły lasowej	36
Archiwa watykańskie — subwencya rządowa	67
Asenterunek wojskowy	229
B ank krajowy, poręka funduszu krajowego, zmiana statutu	24, 27
Biuro statystyczne	52—54
— melioracyjne	175
Budowle wodne	153
Buhajów włościańskich licencyonowanie	34
Bydło — wprowadzenie wagi na targi bydłęce	20
C horych ruch	186, 189
D niestr — żegluga parowa	142
Dojazdy kolejowe publiczne — zmiana ustawy	136
Domy pracy przymusowej i poprawcze (ob. Kolonie)	217, 218
Doświadczalne stacje	44
Drogi gminne i powiatowe	115, 117—124, 132
— — — fundusz pożyczkowy, preliminarze i zarząd	135, 144
— — — subwencye państwowe	145, 151
Drogi krajowe — konserwacja i nowe budowy	128
— — myta na tychże	130
Drzew przy drogach sadzenie	145
Dublany — kurs gorzelnictwa	139
Dyety poselskich likwidacja	73
E gzekucya polityczna na ściąganie kosztów komisyjnych	19
Elementarne kłeski — wsparcia	216
Etat urzędników Wydziału krajowego — zmiany osób	56, 73
— służby przy drogach krajowych	129
F inansowe sprawy	25
Fundacya Lewińskiego dla włościan	20
— Głowińskiego, Winniki czynsz propinac.	76—79
— Koswitzky'ego dla skazańców poprawionych	233
— Skarbka hr. Stanisława	64
Fundacya dla rękodzielników i przemysłowców	42—44

	Strona
Fundacje stypendyjne nowe	82—84
— — stan majątku	79—82
Fundusz szkolny krajowy (ob. Kraków)	97—109
Fundusze pożyczkowe dróg gminnych	135
— stypendyjne	79—82
G łowińskiego fundacya — czynsz z propinacyi w Winnikach	76—79
Gminy — pobór podatków w gminach	219, 223
Gospodyń wiejskich szkoła	31
Gospodarstwo rolne i leśne	27
Górnictwo sprawy	45
Gorzelnictwa kurs w Dublinach	139
Gruntowe księgi	231
I nternat św. Jozafata dla uczniów seminaryum nauczycielskiego	75
K olej żelazna (ob. Dojazdy Taryfy).	
— — kwestya zarządu kolei państwowych	124, 147
— — zażalenia przeciw budowie transversalnej.	127
— — projektowane i reambulacya nowych linii	146
Kolektanci podatków	223
Kolonie rolnicze karno-poprawcze	233
Koni dla wojska pobór	232
Konserwacya pomników histor. i zabytków sztuki.	66
Konserwatorów zjazdu petycyi	74
Konwersya pożyczek	66
Kopytkowe w miastach — pobór	147
Kraków zwrot zaliczek na płace nauczycieli	95
Koszta administracyjne w krajowych szpitalach	186
Księgi gruntowe	231
Kulparkowski zakład obłąkanych	200
Kultura krajowa — subwencya	37
L eśnictwo (ob. Ankieta, Zalesienie).	
Lewińskiego fundacya dla włościan	20
Likwidacyi szkol. fund. okręgowych — koszta	108
L owiectwo — projekt ustawy	229
M acierz polska	68
Melioracyj subwencyonowanie ze skarbu państwa	172
Młodzież — zasiłki na kształcenie się w naukach i sztukach	58
Most na Dunajcu pod Kurowem i na Sanie pod Olchowicami	145, 131
Myta — konsensa ustawowe	111
— na drogach krajowych	130
M yszy polnych (ob. Tępienie).	
N abiałowe gospodarstwo	32

	Strona
Nadzór nad gminami	17
Nafty przewóz z Drohobycza do Wiednia	46
Nauczyciele wędrowni rolnictwa	27
Nowy-Sącz miasto — stosunki zdrowotne	200
Obłąkanych zakład na Kulparkowie	189
Odpisanie podatków — petycja Jasielskiego powiatu	38
Ogniowych straży ochotniczych związek	12
Ossolińskich zakład narodowy	60—64
Petycje i uchwały Wydziałowi krajowemu przekazane:	
— o utworzenie samoistnych gmin	7
— w innych sprawach gminnych	8—16
— o dodatki gminne nad 50%	16
— w sprawach przemysłowych i kultury krajowej	37—40, 46—52
— w sprawach edukacyjnych i szkolnych	72—74, 84—93, 97
— w sprawach melioracyjnych	159—165
— w sprawach drogowych i komunikacyjnych	115, 117—124
Pisarze gminni — podręcznik dla nich	11
Poczta — z Krakowa na Lwów do Husiatyna	116
— wiejska	149
Podatków odpisanie — petycja Jasielskiego powiatu	38
Podatkowych urzędów pomnożenie	221
Podatków pobór w gminach	219, 223
Podręczniki szkolne — subwencya na wydawnictwo	29, 94
Podwody — wyższe wynagrodzenie za nie	229
Pospolite ruszenie	233
Pożyczki krajowe	23, 25
Preliminarze funduszów powiatowych dróg gminnych	135
Propinacyjne sprawy	149
Przemysł — szkoły przemysłowe, fundacye stypendyjne	40 45
— stan krajowego funduszu przemysłowego	42
Regulamin wykonawczy drogowy	140
Regulacya wód — obrona wałów w porzeczu Wisły	153—172
Rybacktwo — do ustawy w rybołówstwie rozporządzenie wykonawcze, mapa ryb krajowych	35
Ruch chorych	186, 189
Sanitarne wydatki	185
Sankcya uchwał i ustaw	3, 23, 55, 153
Sądownictwo — sprawa postępowania niespornego	235
Sejm — zmiany w składzie	55
Skarbka hr. Stanisława fundacya	64
Składy publiczne na zboże i spirytus	32, 151
Sól, cen sprzedaży uregulowanie	34
Stacya doświadczalna mechaniczno technologiczna	44
Statystyczne biura	52—54
Stypendya dla górników i rolników	45, 140

Stypendya (ob. Fundacye).	
Surowicy pobór wolny — petycye	37, 38
Szkolny fundusz krajowy	97—109
Szkoły przemysłowe i warsztaty wzorowe	40
— wydziałowe	93
— rolnicze	139
Szpital krajowy we Lwowie	190
— — św. Łazarza w Krakowie	195
Szpitale nasze — ruch chorych i wydatki	186, 189
— krajowe porównanie wydatków administracyjnych	186
— prowincjonalne, płace lekarzy	188, 210
— — biblioteki	190
Szupaśnictwo	230
Szutru z rzek prawo poboru	124
T argi bydłce — zaprowadzenie wagi	20
Taryfy kolejowe	46, 120, 124
Teatr — polski i ruski, budowa nowego w Krakowie	65, 69—72
Terytoryalny podział — petycye i uchwały	7. 215, 227—230
Tępienie kianianki i myszy polnych	33, 34
Torfowisk użytkowanie	172
Towarzystwo muzyczne w Krakowie	65
Trybunał administracyjny — orzeczenia w sprawach gminnych	21
— administracyjny w sprawach drogowych	148
— państwowo w sprawie likwidacyi fund. szkol. okręgowych	108
U bogich kwestya na kongresie w Paryżu	19
Uchwały i ustawy sankcyonowane	3, 23, 55, 111
— — dotąd niesankcyonowane	55
— — którym sankcyi odmówiono	3—7
Ustawa finansowa i uchwały w sprawach finansowych	23, 25
— propinacyjna	149
W agi zaprowadzenie na targowiskach bydłych	20
Wieliczka — pożyczka 10000 zł. dla powiatu	12
Wydział krajowy — zmiany w etacie urzędników i w składzie członków	56, 73
— — — w stanie służby przy drogach krajowych	129
— — — w stanie emerytów i pensyonistek	57
Z akopane — petycyja gości kąpielowych	187
Zalesienie nieużytków i wydmysk	33
Zapomogi z powodu klęsk elementarnych	216
Zdrowia publicznego — wydatki	185
Ż andarmerya — budowa koszar we Lwowie i na prowincyi	219
— — zmiany w dyslokacyi	235
Żegluga parowa na Dniestrze	149

SPRAWOZDANIE

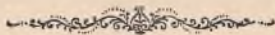
WYDZIAŁU KRAJOWEGO

z czynności swoich urzędowych.

Wysoki Sejmie!

W myśl postanowień §. 26. Statutu krajowego przedkłada Wydział krajowy sprawozdanie z czynności swoich za czas od 1. lipca 1888 do 30. czerwca 1889.

Departament I.

Szef: Jego Ekscelencya Dr. Franciszek Smolka, Członek Wydziału krajowego.

A. Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej Sankcyi:

Ustawy i uchwały sank-
cyonowane.

1. Ustawa o wyłączeniu przysiółka Laskówka ze związku gminy Bachórz w powiecie Brzozowskim i utworzeniu zeń samoistnej gminy.
2. Ustawa budownicza dla 131 znaczniejszych miejscowości (miast i miasteczek w Galicyi).
3. Ustawa nadająca gminie miasta Brzeżan prawo poboru opłaty od psów.
4. Ustawa gminna dla 30 znaczniejszych miast w Galicyi.
5. Ustawa o zezwoleniu gminie miasteczka Peczeniżyna na pobór opłat od napojów spirytusowych.
6. Ustawa uprawniająca gminę miasta Buczacza do poboru opłaty od psów przez lat 10.
7. Uchwała w sprawie poboru 42% dodatku do podatków bezpośrednich w powiecie Tarnobrzeskim w latach 1889 do włącznie 1894 na opłacenie przypadającego na fundusz powiatowy rocznego udziału kosztów obwałowania Wisły i Sanu.

Ustawy jeszcze nie sank-
cyonowane

1. Ustawa o wyłączeniu przysiółka Radocka góra ze związku gminy Radocza i wcieleniu go do gminy Wysoka w powiecie Wadowickim.

W zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego zaznaczyliśmy stan tej sprawy, obecnie zaś przedstawiamy przebieg jej jak następuje:

Odezwą z 11. grudnia 1888 l. 12.871 pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa zażądało wyjaśnienia, czy zamierzone wyłączenie i wcielenie powyższego przysiółka dotyczy także obszaru dworskiego w Radockiej górze.

Wyjaśnienie to przez Wydział powiatowy Wadowicki nam przedłożone udzieliliśmy Prezydium c. k. Namiestnictwa pismem tutejszem z 31. maja b. r. L. 11.416; rezultat zaś tej sprawy dotychczas jest nam nie wiadomy.

2. Ustawa zaprowadzająca przymusowe ubezpieczenie od ognia w całym kraju.

3. Ustawa o wyłączeniu kolonii Unterbergen w powiecie Lwowskim ze związku gminy Podbereże, a połączeniu jej z gminą Weinbergen.

Wskutek odezwy Prezydium c. k. Namiestnictwa z 23. lutego r. b. l. 1221/pr. przedłożył Wydział krajowy pod d. 27. lutego 1889 za l. 8695 akta dotyczące tej sprawy, które uchwaleniu wspomnionego projektu ustawy służyły za podstawę.

Czy i jakie w tej mierze powzięto przez wysoki c. k. Rząd postanowienie — dotychczas nie nadeszło żadne zawiadomienie.

Ustawy, którym Najwyższej sankcyi odmówiono.

1. Ustawa o wyłączeniu przysiółka Józefówki w powiecie Tarnopolskim ze związku gminy Kupeczyńce i utworzeniu zeń samoistnej gminy.

Pismem z 17. lutego 1889 l. 1930/pr. zawiadomiło nas Prezydium c. k. Namiestnictwa, że Jego Ces. Król. Apostolska Mość Najwyższem postanowieniem z dnia 3. grudnia 1888 nie raczył udzielić Najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Sejm krajowy projektowi ustawy o wyłączeniu miejscowości Józefówka ze związku gminy Kupeczyńce i utworzeniu z niej samoistnej gminy.

Odmowa Najwyższej sankcyi nastąpiła z następujących powodów:

„że wymienione w art. 2. projektu ustawy, jako należące do nowej gminy Józefówki i na odnośnym planie liczbami 1937/3 i 2165/3 oznaczone parcele graniczne nie mogą być do niej przyłączone, ponieważ z resztą kompleksu tej miejscowości w żadnym terytoryalnym związku nie pozostają i ze względu na to, stosownie do istniejących dla operatów katastralnych postanowień, musiałyby przy gminie Kupeczyńce nadal pozostać.

Następnie wspomniane w art. II. projektu ustawy odgraniczenie o tyle jest wadliwe, iż nie oznacza, że części parcel drogowych 4728/1, 4725, 4741, 4742 i 4743 jakoteż północno-zachodni róg parceli drogowej Nr. 4780, również tworzyć mają granice między oboma gminami. Wreszcie, że nie ma w projekcie ustawy postanowienia o tem, że z pomiędzy dróg, prowadzących przez obszar obu gmin, które jako parcele katastralne Nr. 4733, 4730, 4759 i 4772/1 są odmierzone, niektóre części przy Kupeczyńcach pozostać, inne do nowej gminy Józefówki i to w taki sposób przyłączyć się mają, jak tego kierunku utworzyć się mającej granicy wymagać będzie.

Pytanie zaś co do przynależności gminnej wspomnianych parcel drogowych musiałoby ze względu na postanowienia ustawy drogowej już teraz być rozstrzygnięte, by w przyszłości uniknąć sporów co do utrzymywania tych dróg.

2. Ustawa o wyłączeniu kolonii niemieckiej w Boryni w powiecie Turka ze związku gminy Borynia i utworzeniu z niej samoistnej gminy.

Uchwalonemu powyżej projektowi ustawy Jego Ces. i król. Apostolska Mość Najwyższem postanowieniem z dnia 8. grudnia 1888 również nie raczył udzielić Najwyższej sankcyi.

Odmowa Najwyższej sankcyi nastąpiła z tego powodu, ponieważ należące do kolonistów niemieckich w Boryni i na odnośnej mapie katastralnej uwidocznione grunta, składają się, oprócz z kompleksu gruntów obejmującego około 200 morgów, jeszcze z 37 rozrzuconych i z tym kompleksem w żadnym terytoryalnym związku nie stojących parcel o bardzo małej lub wcale nieznacznej rozległości, z których wobec braku terytoryalnej łączności osobnej gminy katastralnej utworzyć nie można.

Nadto projekt ustawy pomija przysłą nazwę części dotychczasowej gminy Borynia, z której osobna gmina ma być utworzona.

O tem zawiadomiło Wydział krajowy Prezydium c. k. Namiestnictwa odezumą z 17. lutego r. b. l. 1931/pr. na skutek reskryptu pana Ministra spraw wewnętrznych z 31. Stycznia 1889 l. 21886 z tem nadmienieniem, że ewentualny ponowny projekt ustawy w myśl powyższych wskazówek uzupełniony, względnie przerobiony, wówczas mógłby być przedłożonym do Najwyższej sankcyi, gdyby terytoryum nowo utworzyć się mającej gminy

ograniczono na wspomniany wyżej kompleks łącznej rozległości 200 morgów, w którym to razie, jak się samo przez się rozumie, przeprowadzićby należało poprzód odnośne pertraktacje z niemieckimi kolonistami w Boryni.

3. Ustawa o pisarzach gminnych w gminach wiejskich.

Wskutek reskryptu Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 20. kwietnia b. r. l. 1563 zawiadomiło nas Prezydium c. k. Namiestnictwa odezwą z 2. lipca r. b. l. 4811, że Jego Ces. i Król. Apostolska Mość ra- czył Najwyższem postanowieniem z d. 5. kwietnia b. r. odmówić Najwyższej sankeyi uchwalonemu przez Sejm krajowy na posiedzeniu z dnia 21. stycznia b. r. projektowi ustawy o pisarzach gminnych w gminach wiejskich z oznajmieniem, że powodem odmowy Najwyższej sankeyi były postanowienia artykułów V. i VIII. projektu ustawy.

Artykuł V. projektu postanawia, że Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem wyda instrukcję, w której oznaczy skład komisji egzaminacyjnych, ich siedzibę, czas kiedy się zbierać mają, przyjmowanie zgłoszeń kandydatów i wszystkie bliższe szczegóły co do przypuszczania do egzaminu, co do przedmiotów egzaminu, co do egzaminowania, klasyfikowania i wystawiania świadectw.

Według tej treści artykułu V. miałyby rzeczona instrukcja zawierać postanowienia o przedmiotach, które samą ustawą albo przynajmniej formalnem rozporządzeniem wykonawczem powinny być unormowane.

W każdym razie musiałyby być zawarte w samej ustawie postanowienia o składzie komisji egzaminacyjnej i o czasie jej zbierania się, ażeby ta komisya, której poruczone ma być wykonanie zadania, dla życia publicznego tak wielkiej wagi co do swego istnienia i swych funkcyj — ustawową miała podstawę.

O ile dalej w myśl artykułu V. wyszczególnione tamże postanowienia unormowane być mają w drodze rozporządzeń, to się zauważa, że pozostawienie Wydziałowi krajowemu prawa wydawania rozporządzeń w tym przedmiocie na zasadnicze natrafia przeszkody.

Według artykułu 11. ustawy zasadniczej z dnia 21. grudnia 1867 Dz. u. p. Nr. 145 o pełnieniu władzy rządowej i wykonawczej, upoważnione są władze państwowe wydawać na podstawie ustaw w obrębie swego zakresu działania przepisy i nakazy i zmuszać obowiązanych do przestrzegania tych przepisów i nakazów jakoteż i postanowień zawartych w ustawach.

To prawo egzekucyi, nadane powołaną ustawą zasadniczą władzom państwowym co do wydanych przez nie rozporządzeń i rozkazów, nie może być jednak przyznane rozporządzeniom ogólnej treści wydanym przez władze niepaństwowe, ponieważ nie ma ustawy, na której w tym względzie możnaby się oprzeć.

Lecz pominawszy nawet brak prawnej podstawy, na której możnaby wymuszać stosowanie się do instrukcji, względnie rozporządzeń wydanych przez Wydział krajowy, to organom autonomicznym władza wykonawcza rozporządzeń także z tego powodu nie może być przyznana, ponieważ na organach autonomicznych nie ciąży ta odpowiedzialność, która z mocy artykułu 12. powołanej ustawy z dnia 25. lipca 1867 r. D. p. p. Nr. 101 na Rząd i jego organa jest nałożoną.

Jeżeli przeto w celu wykonania projektowanej ustawy nieodzowna zachodzi potrzeba wydania ogólnie obowiązujących instrukcyj i rozporządzeń, to w myśl postanowień powołanych powyżej ustaw zasadniczych, wydanie tych rozporządzeń pozostawione być musi władzom rządowym, a względnie c. k. Namiestnictwu we Lwowie.

Co do przedmiotu, który w danym razie w drodze rozporządzeń ma być unormowany, to nie ulegałoby ze stanowiska Rządu żadnej trudności, ażeby c. k. Namiestnictwo zobowiązaniem zostało do działania w porozumieniu z Wydziałem krajowym, który zwłaszcza co do przedmiotów egzaminu, dotyczących własnego zakresu działania gmin i manipulacji kancelaryjnej i kasowej, powołanym jest do wywierania stanowczego wpływu.

Według artykułu VIII. projektu należy w razie, jeżeli nieudolność lub nieprawidłowe postępowanie pisarza gminnego pociąga za sobą szkodliwe dla gminy następstwa, postąpić w myśl § 102 a względnie 107 ustawy gminnej.

Zawarte w tym artykule postanowienia dyscyplinarne przeciw pisarzom gminnym są niejasne, i ze stanowiska Rządu niewystarczające.

Niejasnem jest postanowienie, że nieudolność i nieprawidłowe postępowanie według tych samych zasad mają być traktowane, gdy przecież tylko nieprawidłowe postępowanie karygodność dotyczącego pisarza gminnego stanowić może; niejasnem jest także, dlaczego przeciw nieprawidłowemu postępowaniu pisarza gminnego dopiero wtedy wystąpić można, jeżeli to postępowanie szkodliwe dla gminy następstwo za sobą pociąga; pominąwszy bowiem, że niewłaściwe postępowanie samo przez się zarządzenia wymaga, zanim jeszcze szkodliwe następstwa tegoż wynikły, to zakres czynności pisarza gminnego jest tego rodzaju, że nieprawidłowe jego postępowanie nie tylko dla gminy, ale przeważnie dla innych osób, szkodliwe następstwa za sobą pociągnać może.

Niewystarczającymi zaś dla Rządu są postanowienia artykułu VIII. z tego powodu, że rządowe władze nie miałyby upoważnienia do wystąpienia z własnej inicjatywy przeciw pisarzom gminnym, którzy w czynnościach dotyczących poruczonego zakresu działania obowiązków swych należycie nie wykonują, lub przeciw obowiązkom tym wykraczają.

Powołany w artykule VIII. §. 102 ustawy gminnej, według brzmienia nadanego mu ustawą z 6. grudnia 1883 D. u. kr. Nr. 76 czyni usunięcie funkcyonaryusza gminnego zawisłem od wniosku postawionego ze strony Wydziału powiatowego, mianowicie może Starostwo zarządzić usunięcie takiego funkcyonaryusza z urzędu na wniosek Wydziału powiatowego, jeżeli przełożony gminy, względnie Rada gminna pomimo wezwania ze strony Wydziału powiatowego, funkcyonaryusza tego usunąć się wzbrania.

Ponieważ ten paragraf ustawy gminnej przedewszystkiem urzędowania w sprawach własnego zakresu działania dotyczy, to jest zupełnie uzasadniony kierujący wpływ, zastrzeżony dla Wydziału powiatowego. Jeżeli jednak postanowienia §. 102 ustawy gminnej zastosowane być mają do pisarzy gminnych także co do ich działalności w sprawach poruczonego zakresu, to c. k. Rząd nie może się niemi zadowolnić.

Dotąd posługuje się Rząd w celu przestrzegania prawidłowego postępowania w sprawach poruczonego zakresu działania paragrafem 108 ustawy

gminnej, którego tekst zmieniony został ustawą z dnia 17. czerwca 1874 Dz. u. kr. Nr. 49.

W myśl tego paragrafu są starostwa upoważnione do karania naczelników gminnych, którzy przeciw obowiązkowi swym w sprawach poruczonego zakresu działania wykraczają, grzywnami do wysokości 20 zł. Jeżeli wykroczenie było tego rodzaju, że dalsze sprawowanie urzędowania w sprawach poruczonego zakresu działania bez narażenia publicznego interesu naczelnikowi gminy nadal pozostawione być nie może, a Rada gminna, pomimo wezwania, temu złemu nie zaradzi, to może c. k. Starostwo na czas trwania tych stosunków i na koszt gminy ustanowić inny organ do sprawowania powyższych czynności.

Gdy w myśl §. 58 ustawy gminnej naczelnik gminy wszystkie sprawy poruczonego zakresu działania sam załatwiać jest obowiązany, to były postanowienia §. 108 ustawy gminnej dla Rządu zupełnie wystarczające.

Skoro jednak ustawa inne osoby powołuje do współdziałania w załatwianiu spraw poruczonego zakresu działania, jak to ma miejsce w rzeczonym projekcie ustawy, ze względu na kwalifikację pisarzy gminnych, to musi Rząd wymagać, ażeby §. 108 ustawy gminnej także do tych osób odpowiednio mógł być zastosowany.

To są powody, dla których Rząd za udzieleniem Najwyższej sankcyi projektowi ustawy o pisarzach gminnych nie mógł przemawiać.

B. Uchwały sejmowe, nie podlegające Najwyższej sankcyi i sprawy Wydziałowi krajowemu przekazane i polecane.

Petycja gospodarzy Berezowa średniego o oddzielenie ich od gminy Berezowa wyżnego w powiecie Kołomyjskim.

Na posiedzeniu z dnia 12. października przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia, przez Wysoki Sejm niezadowoloną petycję gospodarzy Berezowa średniego, o oddzielenie ich od gminy Berezowa wyżnego, z poleceniem dalszego urzędowego traktowania tej sprawy.

W wykonaniu polecenia tego Wydział krajowy postanowił po poprzednim dokładnem zbadaniu wszystkich stosunków tentować ugodę, a gdyby się ta nie powiodła, zebrać wszystkie materyały do przymusowego rozdzielania w drodze ustawy. — Sprawa w toku.

Petycja osady Wiszenka mała powiatu Gródek o oddzielenie jej od gminy Wiszenki wielkiej.

Uchwałą z dnia 24. stycznia 1887 r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia między innymi petycję osady Wiszenki małej, o oddzielenie tejże od gminy Wiszenki wielkiej.

Z polecenia tego zdał sprawę Wydział krajowy w zeszłorocznem swem sprawozdaniu z czynności — obecnie zaś nadmieniam, że przedłożone przez Wydział powiatowy w Gródku akta nie dały dostatecznej podstawy do powzięcia stanowczej decyzyi, przeto reskryptem z 25. listopada 1888 l. 44192 Wydział krajowy zarządził dodatkowe uzupełnienie tychże w wskazanym kierunku, jednak pomimo ponownych wezwań z 12. stycznia, 5. maja i 2. sierpnia 1889 L. W. kr. 57145/88, 14403/89 i 30926/89 Wydział powiatowy w Gródku potrzebnych materyałów tudzież wyjaśnień do obecnej chwili nie przedłożył.

Petycja członków gminy Rata powiatu Rawskiego, o wyłączenie jej ze związku gminy Rawy i utworzenie samostnej gminy.

Na posiedzeniu z dnia 24. stycznia 1887 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu między innymi do załatwienia petycję członków gminy Rata o wyłączenie tej miejscowości ze związku gminy Rawy i utworzenie samostnej gminy.

Stan tej sprawy podany był w zeszłorocznym sprawozdaniu z czynności. Obecnie zaś nadmieniamy, że przedłożone nam akta przez Wydział powiatowy Rawski sprawozdaniem z dnia 15. marca r. b. L. 239 okazały się niewystarczającymi do powzięcia w tej mierze stanowczej decyzji, dla tego reskryptem z dnia 17. sierpnia r. b. l. 12002 wezwaliśmy Wydział powiatowy o dodatkowe uzupełnienie tychże w kierunku wskazanym.

Petycja gminy Medenice i innych o wyjednanie u c. k. Rządu koncesyi na utworzenie apteki w Medenicach.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 24. stycznia 1887 przekazaną została Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycja gminy Medenice i innych w powiecie Drohobyckim, o wyjednanie u c. k. Rządu koncesyi na utworzenie apteki w Medenicach, wraz z sprawozdaniem komisji administracyjnej, które nie weszło na porządek dzienny obrad Wysokiego Sejmu.

Sprawę tę odstąpił Wydział krajowy pismem z dnia 15. lutego 1887 l. 7163 c. k. Namiestnictwu do urzędowania. Na zapytanie z 2. sierpnia b. r. l. 33402 co w tej mierze postanowiono, zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 8. sierpnia r. b. l. 54120, że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych poleciło przeprowadzić nowe wyczerpujące badanie względem potrzeby otwarcia w mowie będącej apteki, a odnośnych dochodzeń nie ukończyło jeszcze c. k. Starostwo w Drohobyczu, wobec czego nie mogło też c. k. Namiestnictwo, stosownie do powołanego reskryptu c. k. Ministerstwa, wydać w tej sprawie nowego orzeczenia.

Petycja mieszkańców przysiółka Cuculin w powiecie Kołomyjskim, o wyłączenie go ze związku gminy Siemakowce nad Prutem.

Uchwałą z 10. września 1888 r. zwrócił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do bliższego zbadania i ponownego zdania sprawy przedłożenie w sprawie wyłączenia przysiółka Cuculin ze związku gminy Siemakowce nad Prutem i utworzenia zeń samostnej gminy.

W wykonaniu polecenia tego, Wydział krajowy reskryptem z d. 14. września 1888 l. 39811 wezwał Wydział powiatowy w Kołomyi, aby podniesione przez komisję administracyjną wątpliwości, w sprawozdaniu powyższem spostrzeżone, dokładnie zbadał i szczegółowe wyjaśnienia przedłożył. Następnie rozporządzeniem z dnia 31. grudnia 1888 L. W. kr. 44315 zarządzono ponowne uzupełnienie aktów, o które pod dniem 30. maja r. b. L. 23.031 Wydział powiatowy urgowaliśmy, lecz do dnia dzisiejszego sprawy tej nie załatwiono.

Petycja mieszkańców gminy Biały Dunajec w powiecie Nowotarskim o wydzielenie osady Małe-Ciche z gminy Bukowina.

W dalszym ciągu wykonania uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 10. stycznia 1888. r. dotyczącej petycji mieszkańców Biały Dunajec, w powiecie Nowotarskim, względem wydzielenia osady Małe Ciche ze związku gminy Bukowina i przydzielenia takowej do gminy Biały Dunajec, Wydział krajowy oznajmił Wydziałowi powiatowemu w Nowym-Targu reskryptem z 2. września 1888 r. L. 37.772, że, ponieważ rokowania przez Wydział powiatowy w tym kierunku przeprowadzone nie odniosły dodatniego rezultatu, dlatego też nie możemy Wysokiemu Sejmowi przedstawić wniosku o przyzwolenie na żądane wyłączenie.

Petycja Zwierzchności gminy Stare-sioło w powiecie Cieszanowskim w sprawie podatkowej.

Wskutek sprawozdania komisji petycyjnej o prośbie Zwierzchności gminnej Staresioło w powiecie Cieszanowskim, ażeby podatki gruntowe wraz z dodatkami przez członków gminy Starego-sioła opłacane z tabeli gminy Zapawała wyeliminowane i takowe do tabeli gminy Starego-sioła osobno sporządzić się mającej wpisane zostały, Wysoki Sejm uchwałą z 16. stycznia 1888. r. przekazał Wydziałowi krajowemu prośbę tę do urzędowania.

Z polecenia tego wywiązaliśmy się częściowo w zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności, a obecnie podajemy, że c. k. krajowa Dyrekeya skarbu we Lwowie odezwą z dnia 25. października 1888 r. L. 72.652, zawiadomiła nas o wydanej w tym przedmiocie decyzji następującej treści:

„C. k. krajowa Dyrekeya skarbu nie może uwzględnić próby Zwierzchności gminnej Staresioła, wniesionej 10. stycznia 1888. r. do Sejmu krajowego, a przez Wydział krajowy odstąpionej, o wyeliminowanie z tabeli gminy Zapałowa podatków gruntowych wraz z dodatkami, opłacanych przez członków gminy Staregosioła od gruntów położonych w granicach gminy Zapałowa i wcielenie tychże do tabeli gminy Staregosioła, ponieważ rzeczony grunta, tworząc cztery odrębne ze sobą nie połączone komplexy, położone są w granicach gminy Zapałowa i nie stoją w żadnym terytoryalnym związku z gruntami gminy Staregosioła, przeto też podatek gruntowy, wraz z dodatkami od gruntów tych, ma być płacony przy tej gminie, w obrębie której grunta te są położone.

O ile zaś w prośbie pomienionej rozechodzi się, ażeby dodatki gminne nakładane do podatku gruntowego, opłacanego od gruntów rzeczonych przez członków gminy Staresioła, pobierane i obracane były na rzecz tej gminy, a nie na rzecz gminy Zapałowa, to zauważa się, że kwestya ta usuwa się z pod kompeteneyi orzeczenia c. k. krajowej Dyrekeyi skarbu i należy do orzeczenia odnośnych władz autonomicznych, pod których nadzorem i zarządem fundusze gminne zostają“.

Na posiedzeniu z dnia 17. stycznia 1888. r. uchwalił Wysoki Sejm wskutek petycyi członków gminy Jawor w powiecie Turczańskim o nadużycia podniesione przeciw tamtejszemu naczelnikowi gminy, ażeby Wydział krajowy sprawę tę zbadał i załatwił. O częściowem przebiegu poruszonej sprawy zanotowaliśmy w zeszłorocznem swem sprawozdaniu z czynności, obecnie zaś uzupełniamy w ten sposób, że po zbadaniu aktów dochodzenia przez Zarząd powiatowy w Turce w tej mierze przeprowadzonego, nie znaleźliśmy podstawy do przedsięwzięcia jakiegokolwiek kroków przeciw oskarżonemu.

Wywiązując się z polecenia Wysokiego Sejmu uchwałą z dnia 17. stycznia 1888. r. powziętego, Wydział krajowy w sprawozdaniu zeszłorocznem z ogólnej czynności zaznaczył, że sprawa dochodzenia zarzutów podniesionych w petycyi Iwana Moroza, zwanego Tyrnowym, przeciw naczelnikowi gminy Woli małnowskiej, o sprzeniewierzenie funduszków przeznaczonych na budowę szkoły, jest w toku.

Obecnie dodatkowo nadmieniam, że według sprawozdania Wydziału powiatowego w Mościskach z dnia 12. lipca b. r. LWkr. 30.291, zarządzonego uzupełnienia dochodzenia z powodu różnych przeszkód nie wykonano i że takowe dopiero we wrześniu b. r. uskutecznione będzie.

W zeszłorocznem ogólnem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego określiliśmy tok sprawy, dotyczącej petycyi gminy miasta Wieliczki o zniesienie kondyktu na dzierżawie propinacyi, która uchwałą Wysokiego Sejmu z 20. grudnia 1887. r. odstąpioną została c. k. Rządowi do uwzględnienia, w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

W uzupełnieniu tego sprawozdania obecnie oznajmiamy, że prośba w powyższej petycyi wyrażona przychylnie załatwioną została, albowiem wedle odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 20. października 1888. L. 16.025

Petycyja członków gminy Jawor powiatu Turka, w sprawie nadużyć tamtejszego naczelnika gminy.

Petycyja Jana Moroza z Woli małnowskiej powiatu Mościska, w sprawie jak wyżej.

Petycyja gminy miasta Wieliczki o zniesienie kondyktu na dzierżawie propinacyi.

część czynszu dzierżawnego z prawa propinacyi w kwocie 3.000 zł. rocznie, uwolniono z pod sekwestru, na pokrycie zaległych należności szkolnych zarządzanego przez e. k. Starostwo w Wieliczce.

Petycja gminy miasta Podgórze w sprawie policyi miejscowej.

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z 17. stycznia 1888. r. o petycji Reprezentacyi gminnej miasta Podgórze w przedmiocie sprawowania policyi miejscowej, którą postanowiono wezwać Wysoki e. k. Rząd do przedłożenia odnośnego projektu ustawy, tudzież zwiększenia personalu straży bezpieczeństwa, Prezydium e. k. Namiestnictwa pismem z 14. lipca 1888. L.W. kr. 30.653 zawiadomiło nas, że powzięte w tej mierze uchwały przedłożone zostały e. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych i że odnośna decyzja dotychczas nie nadeszła.

Petycja członków gminy Horodenki w przedmiocie zarzutów przeciw zarządowi gminnemu.

Na posiedzeniu z dnia 13. września 1888. przekazał Wysoki Sejm petycję członków gminy Horodenki, przedstawiającą zarzuty przeciw zarządowi gminnemu, Wydziałowi krajowemu do dalszego urzędowania.

W wykonaniu tego polecenia przeprowadzone zostało z ramienia Wydziału krajowego śledztwo dyscyplinarne przeciw tamtejszej Zwierzchności gminnej, które nie wykazało żadnych przekroczeń, ani też zaniedbania obowiązków, a tem samem usprawiedliwiło bezpodstawność podniesionych zarzutów.

Petycja gminy Krzyszkowice powiatu Myślenickiego o pożyczkę na uposażenie kongruy.

Uchwałą z dnia 27. września 1888. r., odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycję gminy Krzyszkowice o pożyczkę 5.000 zł. na uposażenie kongruy dla duszpasterza przy utworzyć się mającej rz. kat. parafii w Krzyszkowicach, celem pouczenia gminy, pod jakimi warunkami pożyczka udzieloną jej być może.

Stosownie do tej uchwały Wydział krajowy reskrytem z 9. listopada 1888. L. 42.697 udzielił odpowiednich wskazówek rzeczzonej gminie i sprawa ta jest w toku pertraktacyi z Bankiem krajowym.

Uchwała w sprawie ordynacyi wyborczej dla 30 znacniejszych miast.

Na posiedzeniu z dnia 5. października 1888. r. powziął Wysoki Sejm uchwałę, polecającą Wydziałowi krajowemu, by wypracował ordynację wyborczą dla większych miast, nową ustawą gminną objętych i wnioski swoje na przyszłej sesyi sejmowej przedłożył.

W wykonaniu powyższej uchwały Wydział krajowy oznajmia, że opracowanie rzeczzonej ordynacyi wyborczej jest w toku.

Petycja gminy Krówniki (powiat Przemyśl) o użycie dochodu gminy za najem pastwiska.

Na posiedzeniu z dnia 10. października 1888. r. powziął Wysoki Sejm uchwałę, mocą której petycję gminy Krówniki w przedmiocie użycia dochodu z czynszu dzierżawnego za wynajem pastwiska gminnego, odstąpił Wydziałowi krajowemu do ścisłego zbadania objętego nią zażalenia i odpowiedniego załatwienia.

Wskutek polecenia tego Wydział krajowy reskrytem z 9. listopada 1888 L. 45.020 wezwał Wydział powiatowy w Przemyślu do ścisłego zbadania okoliczności w petycji naprowadzonych i do szczegółowego sprawozdania wedle wskazówek w powyższym reskrypcie zawartych. Sprawa ta do obecnej chwili w toku pozostaje.

Uchwała o przyjęcie kosztów utrzymania Józefa Dragosza w Budapeszcie.

W załatwieniu sprawozdania komisji petycyjnej z petycji Zwierzchności gminnej Ciche powiatu Nowotarskiego o przyjęcie kwoty 252 zł. za utrzymanie Józefa Dragosza w peszteńskim komunalnym domu ubogich a przez tę gminę uiścić się mającej, Wysoki Sejm uchwałą z dnia 6. października 1888 postanowił rzeczzone koszta pokryć z funduszu krajowego.

Stosując się do powyższej uchwały Wydział krajowy pismem z dnia 11. października 1888 L. 44.023 kwotę 252 zł. przesłał c. k. Ministerium spraw wewnętrznych w Budapeszcie.

Uchwała o przyjęciu kosztów utrzymania i leczenia Macieja i Ewy Meilingerów w Budapeszcie.

Na posiedzeniu z dnia 6. października 1888 r. o wniosku komisji petycyjnej z petycji Zwierzchności gminy Czajkowa w powiecie Mieleckim względem przyjęcia na fundusz krajowy kosztów utrzymania i leczenia małoletnich sierót Macieja i Ewy Meilingerów w kwocie 207 zł. 60 ct. należącej się gminie Budapeszt, powziął Wysoki Sejm uchwałę postanawiającą kosztą te przyjąć na fundusz krajowy.

W wykonaniu polecenia tego Wydział krajowy pismem z dnia 11. października 1888 L. 44,022 powyższą kwotę przesłał c. k. Ministerium spraw wewnętrznych w Budapeszcie.

W sprawie administracji funduszu na bezprocentowe pożyczki koszarowe.

Zamknięcie rachunków, dotyczące administracji funduszu na bezprocentowe pożyczki dla gmin, przedkładamy w osobnem sprawozdaniu.

Uchwała w przedmiocie petycji wieceu delegatów miast o uchwalenie ustawy kwaterunkowej i podwyższenie funduszu na pożyczki koszarowe do 2 milionów.

Uchwałą z dnia 10. stycznia 1889, Wysoki Sejm odstąpił Wydziałowi krajowemu petycję wieceu delegatów miast w sprawie uchwalenia ustawy kwaterunkowej, podwyższenia funduszu na pożyczki koszarowe dla miast do 2 milionów i przedłużenia terminu do spłaty tych pożyczek, do rozpoznania i zdania sprawy na najbliższej sesji sejmowej.

W zastosowaniu się do powyższej uchwały przedkłada Wydział krajowy w tym kierunku odrębne sprawozdanie.

Uchwała dotycząca petycji mieszkańców gminy miasta Żółkwi o uregulowanie zarządu gminnego.

Na posiedzeniu z dnia 14. stycznia 1889 odstąpił Wysoki Sejm petycję ohywateli miasta Żółkwi Wydziałowi krajowemu z poleceniem, aby stosownie do wyników, toczących się dochodzeń i wyborów, użył służących mu wszelkich środków ku uzdrowieniu zarządu gminy.

Czyniąc zadość temu poleceniu Wydział krajowy donosi, że na skutek wniosku, w odezwie tutejszej z dnia 10. października 1887 L. 47.776, Prezydium c. k. Namiestnictwa udzielonego, rozporządzeniem tegoż z 3. lipca b. r. L. 45.255 Rada gminna w Żółkwi rozwiązana została i ustanowiono Zarząd gminy pod kierownictwem komisarza rządowego.

Uchwała o wydanie podręcznika dla pisarzy gminnych.

Na posiedzeniu z dnia 21. stycznia 1889 powziął Wysoki Sejm uchwałę, polecającą Wydziałowi krajowemu, ażeby postarał się o bezwzględne wydanie podręcznika dla pisarzy gminnych.

W wykonaniu tego polecenia Wydział krajowy poruczył opracowanie rzeczzonego podręcznika, a czynność ta jest w toku.

Petycja Wydziału powiatowego Grybów o pozyczenie ulg w spłacie reszty pożyczki z r. 1873.

W załatwieniu sprawozdania komisji budżetowej z petycji Wydziału powiatowego Grybów, w sprawie pozyczenia ulg co do spłaty reszty pożyczki z roku 1873, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 22. stycznia 1889 następującą uchwałę:

„Sejm zezwala na odpisanie z długu powiatu Grybowskiego takiej kwoty, ażeby pozostało 12.000 zł., którą powiat Grybowski miałby spłacić funduszowi krajowemu w dziesięciu rocznych ratach po 1.200 zł., począwszy od 1. stycznia 1890“.

O tej uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomiliśmy Wydział powiatowy w Grybowie dla zastosowania się reskryptem z 5. lutego r. b. L. 4.147

Petycja gminy Wola ryszkowa (powiat Jarosław)

W załatwieniu sprawozdania komisji podatkowej z petycji gminy Wola ryszkowa w powiecie Jarosławskim o odpisanie zaległych podatków

o odpisanie zaległych podatków.

gruntowych i domowych z tytułu niemożebności ściągnięcia, powziął Wysocki Sejm na posiedzeniu z dnia 1. października 1888 następującą uchwałę:

„Petycę Zwierzchności gminnej Woli ryszkowej o odpisanie zaległych podatków gruntowych i domowych od 21 kontrybuentów (w załączonej konsygnacyi wymienionych) odstępuje się c. k. Rządowi do zbadania i możliwego uwzględnienia“.

O tej uchwale zawiadomiono Prezydium c. k. Namiestnictwa pismem Marszałka krajowego z 1. października 1888 do LS. 24.

Petycja krajowego związku ochotniczej straży pożarnej we Lwowie o subwencyę.

W rozprawie nad Rubr. XVII. wydatków preliminarza funduszu krajowego na rok 1889 uchwalili Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 18. października 1888 przy poz. 262 krajowemu Związkowi ochotniczych straży pożarnych, do rozporządzalności Wydziału krajowego, jednorazowy bezzwrotny zasiłek w kwocie 1.000 zł.

Kwotę powyższą asygnował Wydział krajowy do rąk naczelnictwa tegoż związku reskryptem z 17. lutego 1889 r. do L. 7111.

Petycja Wydziału powiatowego Wieliczka o zezwolenie na zaciągnięcie pożyczki w sumie 10.000 zł

W załatwieniu sprawozdania komisji administracyjnej w przedmiocie udzielenia Wydziałowi powiatowemu w Wieliczce zezwolenia na zaciągnięcie pożyczki w sumie 10.000 zł. uchwalili Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 19. października 1888 ustawę, zezwalającą Reprezentacyi powiatowej w Wieliczce na zaciągnięcie tej pożyczki.

Ustawę powyższą przesłał Marszałek krajowy pismem z 19. października 1888 LS. 782 Prezydium c. k. Namiestnictwa, które odezwą z 21. maja r. b. L. 5542/pr. zawiadomiło nas o decyzji P. Ministra spraw wewnętrznych z dnia 8. maja b. r. l. 7.842 w tym kierunku, że gdy obecny stan obdłużenia powiatu Wielickiego nawet już po wliczeniu zaciągnąć się mającej pożyczki w kwocie 10.000 zł. nie wynosiłby 50% przypisanych w powiecie podatków bezpośrednich, odpada potrzeba osobnej ustawy krajowej w danym wypadku, a po myśli §. 24 al. 2. ustawy o repr. pow. służy Wydziałowi krajowemu prawo udzielić we własnym zakresie pozwolenia do zaciągnięcia wspomnianej pożyczki.

Wobec powyższego reskryptu P. Ministra spraw wewnętrznych, Wydział krajowy uchwałą z 28. maja r. b. L. 22.373 zezwolił na projektowaną pożyczkę, celem zakupienia na rzecz powiatu Wielickiego od gminy miasta Dobczyce mostu na rzece Rabcie.

Petycja gminy Zbyłowska góra (powiat Tarnów) o przyjęcie kosztów utrzymania Aleksandra Łabusia w kwocie 88 zł.

W załatwieniu sprawozdania komisji petycyjnej o petycyi Zwierzchności gminnej Zbyłowska góra w powiecie Tarnowskim, o przyjęcie kosztów utrzymania Aleksandra Łabusia przez gminę Koszyce w kwocie 88 zł. na fundusz krajowy, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 15. stycznia 1889 następującą uchwałę:

„Petycę gminy Zbyłowska góra o przyjęcie kosztów utrzymania Aleksandra Łabusia w kwocie 88 zł. udziela się Wydziałowi krajowemu do uwzględnienia“.

Na skutek powyższej uchwały Wydział krajowy postanowił koszta te pokryć z funduszu krajowego i wykazaną kwotę 88 zł. za pośrednictwem c. k. Starostwa w Tarnowie przy odezwie z 25. stycznia b. r. L. 2.967 przesłał gminie Koszyce.

Na posiedzeniu z dnia 14. września 1888 i 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia wszystkie niezalatwione petycje, a mianowicie:

1. Petycję Ignacego Łomińskiego i towarzyszy, gospodarzy z Mrzygłodu (powiat Sanok) o darowanie kwoty 288 zł. 99 ct. przypisanej do zwrotu orzeczeniem Wydziału powiatowego w Sanoku z powodu deficytów w funduszach gminnych.

W załatwieniu polecenia tego Wydział krajowy nie uwzględnił wniesionej petycji, odsyłając petentów do swego prawomocnego orzeczenia z 29. grudnia 1886 r. L. 70.177 i o tem zawiadomił interesowanych reskryptem z 22. września 1888 r. L. 40.949.

2. Petycję gminy Monasterzysko (pow. Kosów) obejmującą zażalenie przeciw Zwierzchności gminnej o nadużycia.

W załatwieniu powyższej petycji Wydział krajowy reskryptem swym z 22. września 1888 L. 40950 oznajmił petentom, że wobec sprawozdania Wydziału powiatowego z 28. lipca 1886 L. 729 dowodzącego, że dochodzenie wykazało bezpodstawność podniesionych przeciw Zwierzchności gminnej zarzutów, Wydział krajowy nie widzi podstawy do dalszego dochodzenia.

3. Petycję Zwierzchności gminnej miasta Buczaeza o pożyczkę na budowę koszar.

W załatwieniu obok przekazanej petycji Wydział krajowy reskryptem z 11. października 1888 L. 40952 zwrócił takową pomienionej Zwierzchności gminnej z tem nadmienieniem, iż przestrzega przy udzielaniu pożyczek bezprocentowych na budowę koszar tej zasady, że pożyczki tego rodzaju udziela tylko gminom, co do których c. k. Komendy korpusne o to się starają i to w kwotach, jakie ze względu na ogólny stan funduszków okażą się możliwe.

4. Petycję Jana Nowożeńca emerytowanego kontrolora kasy miejskiej w Śniatynie w sprawie wymiaru emerytury.

Wydział krajowy, załatwiając obok wymienioną petycję reskryptem z 26. września 1888 L. 41.243, zwrócił takową bez skutku, odsyłając petenta do tutejszego prawomocnego orzeczenia z 26. grudnia 1887 L. 35.104.

5. Petycję Rady gminnej miasta Krosna w przedmiocie zmienienia postanowień §. 74 al. 3 i §. 75 ustawy budowlanej z dnia 28. kwietnia 1882.

W załatwieniu tej petycji Wydział krajowy reskryptem z 9. kwietnia 1889 L. 41.606 oznajmił Reprezentacji gminnej w Krosnie, że dnia 13. marca r. b. otrzymała Najwyższą sankcję ustawa gminna dla 30 miast w Galicyi (pomiędzy którymi znajduje się także i gmina miasta Krosna) skracająca o tyle tok instancyi, że rekurs do Rady gminnej przeciw zarządzeniu burmistrza i magistratu, tylko w sprawach zarządu majątkiem gminnym jest dopuszczalnym

6. Petycję gminy Cmolasa (pow. Kolbuszowa) w sprawie użycia kapitału serwitutowego na budowę szkoły.

W załatwieniu obok wyrażonej petycji Wydział krajowy reskryptem z dnia 18. listopada 1888 L. 42.921 przesłał cały kapitał serwitutowy wraz z procentami w ogólnej kwocie 2.462 zł. 13. ct. w. a., w tutejszej kasie krajowej na rzecz gminy Cmolasa deponowany, do rąk Wydziału powiatowego w Kolbuszowej dla wręczenia go rzeczonej Zwierzchności gminnej, na budowę szkoły gminnej użyć się mający, a to częściowo w miarę postępu tejże budowy.

7. Petycję Wydziału powiatowego w Rohatynie z petycją gminy Rohatyna o zaliczenie jej do rzędu miast objętych osobną ustawą budowniczą.

W załatwieniu tych petycji Wydział krajowy reskryptem z 9. kwietnia r. b. L. 47.448 oznajmił Wydziałowi powiatowemu w Rohatynie, że Wysoki Sejm na posiedzeniach z 6. i 9. października 1888 uchwalił ustawę budowniczą dla znaczniejszych miejscowości w kraju, pomiędzy którymi znajduje się także i gmina miasta Rohatyna.

8. Petycję gmin Roznoszyńce, Krasnosielec i

Odstąpioną nam przez Wysoki Sejm obok wymienioną petycję przesłaliśmy Wydziałowi powiatowemu w Zbarażu reskryptem z 8. lutego

Hłuboczek mały o wyłączenie ich sianozęci z konkurencyjnej tabeli podatkowej gminy Sieniawy.

b. r. L. 5.400 do wszechstronnego zbadania sprawy, przedłożenia uchwał Rad gminnych w Roznoszyńcach, Krasnosieleu, Hłuboczku małym i Sieniawie, przedstawiających żądanie a względnie opinię tychże Rad gminnych, i w ogóle o ile się rozchodzi o zmianę granic gminy, do urzędowania po myśli §. 4 ust. gm.

Następnie przynaglaliśmy Wydział powiatowy Zbarazki wezwaniami z dnia 21. marca i 9. lipca r. b. L. 11.085 i 23.812 lecz do obecnej chwili żadna odpowiedź nie nadeszła.

9. Petycę gminy miasta Sambora o bezprocentową pożyczkę 20.000 zł. na budowę koszar i magazynu wojskowego.

W załatwieniu tej petycyi Wydział krajowy reskrytem z 8. lutego b. r. L. 5.416 oznajmił Zwierzchności gminnej w Samborze, że dla braku funduszków prośbie tej zadość uczynić nie może, ile że pomienionej gminie uchwałą tutejszą z dnia 9. października 1888 r. L. 42.205 postanowiono przyznać (obok przyznanej już pożyczki 12.000 zł.) dalszą bezprocentową pożyczkę w sumie 38.000 zł. na budowę koszar, pod warunkami w uchwale tej określonymi.

10. Petycę mieszkańców przysiółka Wilkowyja (pow. Rzeszów) w sprawie wyłączenia tego przysiółka ze związku gminy Maława.

Obok wymienioną petycę, Wydziałowi krajowemu do załatwienia odstąpioną, reskrytem z dnia 17. lutego r. b. L. 5.419 przesłaliśmy Wydziałowi powiatowemu w Rzeszowie, do wszechstronnego zbadania i sprawozdania w myśl udzielonych wskazówek.

Powyższe zarządzenie nasze przez Wydział powiatowy Rzeszowski dotychczas nie jest załatwione.

11. Petycę Henryka Rutkowskiego, właściciela realności w Jarosławiu, w sprawie nieprawnie wydanego orzeczenia dyscyplinarnego przez naczelnika gminy Jarosławia.

W sprawie petycyi obok wymienionej polecił Wydział krajowy reskrytem z dnia 8. lutego b. r. L. 5653 wydelegowanej z ramienia swego komisji do przeprowadzenia lustracji gospodarstwa gminnego w Jarosławiu, ażeby przy tej sposobności stan sprawy zbadała i odpowiednie wnioski postawiła. Przeprowadzone w tym kierunku badanie wykazało, że sprawa ta we właściwym toku instancyi załatwioną być winna i dlatego reskrytem z dnia 20. Lutego b. r. L. 7718 poleciliśmy Wydziałowi powiatowemu w Jarosławiu bezzwłoczne wydanie orzeczenia.

Wskutek polecenia tego doniósł nam Wydział powiatowy sprawozdaniem z dnia 26. marca r. b. L. 663, że przed merytorycznym załatwieniem rekursu Henryka Rutkowskiego wezwał tamtejszą Zwierzchność gminną, aby po myśli uchwały Rady gminnej z dnia 22. grudnia 1881 r. wybrała nową komisję do zbadania rzeczonyj sprawy i objawienia zdania.

12. Petycę Wydziału powiatowego w Buczaczu w sprawie przymusowej asekuracji budynków włościańskich.

W załatwieniu obok wymienionej petycyi Wydział krajowy reskrytem z 8. lutego b. r. L. 5912 oznajmił Wydziałowi powiatowemu w Buczacz, że petycyja ta stała się bezprzedmiotową, albowiem Wysoki Sejm już dnia 19. stycznia 1888 ustawę o przymusowym ubezpieczeniu budynków w Galicyi uchwalił, która jednak dotąd sankcyonowana nie została.

13. Petycę Zwierzchności gminnej Dąbrowiec o odpisanie podatków i wystąpienie przeciw kolektantom i defraudantom.

Na skutek tej petycyi, Wydział krajowy reskrytem z dnia 19. lutego b. r. L. 6450 zawiadomił Zwierzchność gminną w Dąbrowicach (powiecie Jarosławskim), że nie jest w położeniu zadość uczynić żądaniu w prośbie wyrażonemu, i że w tym względzie udać się winna Zwierzchność gminna do c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu i wyluszczyć powody, z jakich uprasza o odpisanie podatków.

14. Petycę Stefana Duszko, Iwana Lutczyzna

Odstąpioną nam przez Wysoki Sejm do załatwienia petycę obok wymienioną reskrytem z dnia 2. marca r. b. L. 6452 przesłaliśmy Wy-

i innych 58 gospodarzy w Iwanikach ad Bonów (pow. Jaworów) o ustanowienie osobnej gminy w Iwanikach.

działowi powiatowemu w Jaworowie, celem wszechstronnego i wyczerpującego zbadania sprawy w kierunku zarzutów, podniesionych przeciwko naczelnikowi gminy w Bonowie o nadużycia, które się kwalifikują do postępowania dyscyplinarnego i jako takie nie mogą stanowić podstawy do proponowanego wyłączenia.

Ze względu zaś na petitum samo o wyłączenie, polecono Wydziałowi powiatowemu przeprowadzić pertraktację w sposób wskazany i przedłożyć odnośne wyniki i wyjaśnienia. — Sprawa ta dotychczas w toku pozostaje.

15. Petycję członków gminy Knihinina (pow. Stanisławów) o opuszczenie w projekcie ustawy dla 30-tu znaczniejszych miast kraju postanowienia, iż gminy wiejskie lub małomiejskie albo części takich gmin wiejskich mogą być wcielone do sąsiednich gmin miejskich, nawet wbrew woli dotyczących gmin w drodze ustawy krajowej, jeżeli należyte wykonywanie policyi miejscowej tego wymaga.

Na skutek tej petycji Wydział krajowy reskryptem z dnia 17. lutego b. r. L. 6.453 zawiadomił petentów, iż Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 14. stycznia b. r. uchwalił ustawę dla 30-tu miast, zgodnie z przedłożeniem rządowem, w którym powyższy ustęp się znajdował.

16. Petycję mieszkańców osad Trościanki, Pili i Wołowy, powiatu kołomyjskiego o rozdział na odrębną od Pererowa gminę polityczną.

Wymienioną obok petycję przesłał Wydział krajowy reskryptem z dnia 8. marca b. r. L. 6.455 Wydziałowi powiatowemu w Kołomyi z poleceniem ścisłego zbadania sprawy wedle wskazówek powyższem rozporządzeniem objętych i postawienia odpowiedniego wniosku.

Sprawa ta w toku pozostaje

17. Petycję Zwierzchności gminnej m. Zator (pow. Wadowice) o uchwalenie ustawy, zezwalającej gm. m. Zatora na pobieranie wyższych opłat od napojów spirytusowych.

Przy załatwieniu tej petycji Wydział krajowy z dołączonych aktów przekonał się, że sprawa ta, tak ze względów na dotyczące przepisy, jako też co do formalności, wymaga odpowiedniego uzupełnienia i wyjaśnienia, przeto wspomnianą wyżej petycję wraz z aktami zwrócił Wydziałowi powiatowemu w Wadowicach rozporządzeniem z dnia 28. maja b. r. L. 3220 do uzupełnienia tych braków i wyjaśnień w kierunku wskazanym.

18. Petycję reprezentacji gmin: Woli Michowej, Smolnika, Łupkowy, Zubeńska, Maniowy, Balnicy i Szezerbanowice, (p. Lisko) o podwyższenie dotacji soli dla magazynów powiatowych.

Na skutek tej petycji Wydział krajowy reskryptem z dnia 22. lutego b. r. L. 6.459 oznajmił petycyonującym gminom, że w tym względzie nie może im przyjść z pomocą skuteczną, gdyż nie leży to w zakresie jego działania. — W tym przedmiocie należy zwrócić się z prośbą do c. k. władz rządowych, a w pierwszym rzędzie do c. k. krajowej Dyrekcji skarbu we Lwowie.

19. Petycję gminy zbiorowej Prądnika Czerwonego wraz z Ciszą, o zwolnienie od obowiązku kwaterowania wojska w tej gminie.

W załatwieniu obok powołanej petycji Wydział krajowy reskryptem z dnia 2. kwietnia br. L. 13.425 oznajmił Zwierzchności gminnej w Prądniku, że prośbie tej zadość uczynić nie może, gdyż sprawa kwaterunku wojska, unormowana ustawą państwową, przekracza granice kompetencji Wydziału krajowego i należy wyłącznie do c. k. władz politycznych.

C. Wezwania do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione :

1. W przedmiocie petycji ks. Marcelęgo Krze-

Uchwałą z dnia 27. września 1888 r. odstąpił Wysoki Sejm petycję ks. Marcelęgo Krzeczowskiego, proboszcza w Międzybrodzu Lipnickim

czowskiego, proboszcza w powiecie Myślenickim, o przyspieszenie sprawy z Michałem Ćwiertnią, Międzybrodziu Lipnickim, względem niedotrzymania umowy służbowej c. k. Rządowi do zbadania o niedotrzymanie umowy i załatwienia.

Powyższą uchwałę udzielono Prezydyum c. k. Namiestnictwa pismem Marszałka krajowego z dnia 27. września 1888, L. S. 135 do urzędowania.

W skutek tego odezwą z dnia 11. czerwca b. r. L. 39.932 (L. W. kr. 26.506/89) c. k. Namiestnictwo zawiadomiło Wydział krajowy, że w sprawie tej wydał c. k. Starosta w Myślenicach dnia 4. marca b. r. L. 2.753 orzeczenie, skazujące Michała Ćwiertnię na karę 4-ech dni aresztu i przymusowy powrót do służby, a Franciszka Kopecznego na karę 10 zł. i zapłacenie ks. Krzeczowskiemu tytułem wynagrodzenia szkody kwoty 20 zł.

Gdy jednak obaj zasądzeni przeciw temu orzeczeniu Starostwa wnieśli rekurs, a dochodzenie w tej sprawie okazało się niedostatecznym, c. k. Namiestnictwo reskryptem z dnia 21. maja b. r. L. 26.640 zwróciło akta przedmiotowe c. k. Starostwu w Myślenicach do uzupełnienia. — Skoro takowe nadejdą, wydana zostanie decyzja w drugiej instancji.

2. W sprawie petycyi Rady szkolnej miejscowej w Dulezy wielkiej, (pow. Mielec), o odciejęcie 2-eh morgów pola z błonia gminnego dla szkoły.

W załatwieniu sprawozdania Komisji petycyjnej z petycyi Rady szkolnej miejscowej w Dulezy wielkiej, o zarządzenie odcieięcia 2-eh morgów pola z błonia gminnego dla miejscowej szkoły, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 10. października 1888 r. uchwałę odstępującą pomienioną petycyę c. k. Rządowi do załatwienia.

Uchwała ta udzieloną została Prezydyum c. k. Namiestnictwa pismem Marszałka krajowego z dnia 10. października 1888 r. L. S. 361 i w skutek tego zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 6. maja b. r. L. 5.244.pr. (L. W. kr. 19.964) o wydanem rozporządzeniu c. k. Rady szkolnej krajowej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Mieciu w celu przedsięwzięcia rokowań, aby nakłonić gminę Duleza wielka w drodze ugodowej do spełnienia zobowiązania przyjętego uchwałą Rady gminnej z dnia 16. września 1878 względem oddania na rzecz szkoły ludowej wspomnianego gruntu.

Inne ważniejsze sprawy Departamentu I.

W przedniocie wyższych nad 50% dodatków gminnych.

W zastosowaniu ustawy z dnia 18. marca 1878 r. Nr. 36, Dz. u. kr. Wydział krajowy za zgodą c. k. Namiestnictwa udzielił zezwolenie na pobór wyższych nad 50% dodatków gminnych na pokrycie potrzeb gminnych, jako to :

W powiecie lwowskim :

Na pobór dodatków do podatków bezpośrednich w r. 1888

gminie Zagródki w wysokości	57%
„ Kulparków „	71%

W powiecie Nowy Targ :

gminie Czarny Dunajec w wysokości	100%
„ Szczawnica „	100%

W powiecie Zaleszczyckim :

gminie Tłuste na pobór dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa i wina w wysokości	75%
---	-----

W powiecie Tłumacz:

Na pobór dodatku do podatku konsumcyjnego od
mięsa w latach 1889—1893 gminie Tyśmien-
nicy w wysokości 100%

W powiecie Horodenka:

Na pobór dodatku do podatku konsumcyjnego od
mięsa w latach 1889—1893 gminie Horo-
denka w wysokości 100%

W powiecie Krakowskim:

Na pobór dodatków do podatków bezpośrednich
gminie Prądnik biały na lat 5 tj. od roku
1889—1893 w wysokości 78%
a gminie Raciborowice na cztery lata tj. od
1889—1892 w wysokości 55%

W powiecie Buczackim:

Na pobór dodatku do podatków bezpośrednich
w r. 1889 gminie Sokulec w wysokości 66%

W powiecie Samborskim:

Na pobór dodatku do podatków bezpośrednich
w r. 1889 gminie Chlewiska w wysokości 100%

W powiecie Bialskim:

Na pobór dodatków do podatków bezpośrednich
w r. 1889 następującym gminom:

1. Bór łodygowski w wysokości	86%
2. Bór wilkowski „	99%
3. Kańczuga „	65%
4. Kruki „	69%
5. Międzybrodzie „	68%
6. Wilkowice „	92%
7. Zaborze „	98%

W powiecie Rudki:

Na pobór dodatku do podatków bezpośrednich
w r. 1889 gminie Chłopczyce w wysokości 58%

W powiecie Kolbuszowskim:

Na pobór dodatku do podatków bezpośrednich
w r. 1889 gminie Rusinów w wysokości 100%

W powiecie Sokalskim:

Na pobór dodatku do podatków bezpośrednich
w r. 1889 następującym gminom:

Bojaniec w wysokości	70%
Chłopiatyn „	58%
Tuturkowice „	71%
Wyżłów „	58%

Wykonywanie nadzoru Jak w poprzednich latach tak i w okresie od ostatniego sprawozdania
nad działalnością Zwierz- czuwał Wydział krajowy przedewszystkiem nad tem, aby Wydziały powia-

chności gminnych, nad
zakładowym majątkiem
gmin i zakładów gmin-
nych, tudzież nad zakła-
dowym majątkiem powia-
tów.

towe nadzorowały należycie Zwierzchności i Rady gminne, ażeby takowe uchwały budżety prawidłowo i w terminach ustawą oznaczonych, by dodatki do podatków, potrzebne na pokrycie wydatków gminnych, były w wysokości odpowiedniej rzeczywistym potrzebom przypisane, ażeby inwentarze zakładowego majątku gmin i zakładów gminnych były dokładnie opisane, a względnie spisane inwentarze należycie uzupełnione, i ażeby roczne rachunki gmin i zakładów gminnych były ściśle sprawdzane przez Rady gminne, a w gminach wiejskich przy współdziałaniu delegatów lub funkcyjonaryuszów Rady powiatowej.

Co do tych działów utrzymuje Wydział krajowy stałą ewidencję i poczynił bardzo liczne szczegółowe zarządzenia z powodu poszczególnych wypadków, sprawozdań, doniesień itp. które pominięte być muszą.

Obok nadzoru wykonywanego przez Wydziały powiatowe musiał Wydział krajowy bezpośrednio wkrazać.

Działo się to bądź na prośbę Wydziałów powiatowych, bądź w uznaniu braku sił fachowych Wydziałów powiatowych do przeprowadzenia lustracji gminnych, tudzież wykonywania obowiązków we własnym zakresie działania.

W tym ostatnim wypadku Wydział krajowy zmuszony był zastósować §. 48 ust. o Repr. pow. do czterech Wydziałów powiatowych i zażądał objaśnień i usprawiedliwień od Reprezentacyj powiatowych w Kauszu, Podhajeach, Śniatynie i Turce, przez delegowanie komisji na miejsce w czynnościach ściśle rachunkowych, których przedłożenia przedstawiały wątpliwości i niedokładności, a przeto wymagały prawidłowego zestawienia, jako też odpowiedniej fachowej informacji do należytego prowadzenia rachunków i ksiąg kasowych, która im przez Komisję udzieloną została.

Poszczególne fakta rewizji gospodarstw gminnych wyliczamy jak następuje :

Przechylając się do prośb Wydziałów powiatowych: Kołomyi, Nowego Sącza, Złoczowa i Zbaraża przeprowadził Wydział krajowy lustracje gospodarstw gminnych: w Kołomyi, Nowym Sączu, Starym Sączu, Piwnicznej, Złoczowie i Czernichowcach. Stósownie do wyników lustracji wyknięto dostrzeżone wadliwości i nieprawidłowości, oraz wydano ściśle zarządzenia do usunięcia takowych.

Wskutek sprawozdania Wydziału powiatowego Jarosławskiego o wadliwej gospodarce w gminie miasta Jarosławia, zarządził Wydział krajowy lustrację tej gospodarki, tudzież sprawdzenie rachunków i skontrolum kasy funduszów gminnych.

Wynik tego dochodzenia został udzielony c. k. Namiestnictwu z wnioskiem na rozwiązanie Rady gminnej, które, uznając doniosłość wykazanych przekroczeń, orzeczeniem z dnia 12. czerwca b. r. L. 39.211, rozwiązało tamtejszą Radę gminną, a zarazem ustanowiło Zarząd gminy pod kierownictwem pana Ferdynanda Pawlikowskiego c. k. komisarza rządowego.

W skutek prośby Wydziału powiatowego w Żółkwi przeprowadził Wydział krajowy lustrację rachunków funduszów gminnych w Żółkwi, a wynik tej lustracji okazał się bardzo ujemnym.

Nie możemy pominąć tego, że rozliczne skargi i zażalenia przeciw gospodarstwu gminnemu, administracji majątkiem gminy rzeczzonej, spowo-

dowały Wydział krajowy jeszcze w r. 1887 do zarządzenia szczegółowej lustracji gospodarstwa gminnego, która wykazała cały szereg nieporządków i zaniedbywania obowiązków tak samej Rady gminnej, jakoteż i Zwierzchności gminnej. W skutek tego odniósł się Wydział krajowy pismem z dnia 4. października 1887 r. L. 47.776 do Prezydium c. k. Namiestnictwa z wnioskiem na rozwiązanie Rady gminnej — jako też nieukonstytuowanej Reprezentacji gminnej — lecz rozwiązanie z powodu, że wybory do Rady gminnej były w toku, wedle orzeczenia c. k. Namiestnictwa z dnia 16. czerwca b. r. L. 39.595 dopiero obecnie nastąpiło, którem na razie poruczono pełnienie obowiązków naczelnika gminy c. k. koncepcie p. Edwardowi Czermakowi a następnie ustanowiono skład zarządu gminnego w Żółkwi.

Z powodu prośby Wydziałów powiatowych w Cieszanowie i Stryju przeprowadził Wydział krajowy lustrację rachunków wszystkich funduszy tych powiatów, a czynność ta wykazała, że prowadzenie rachunków i ksiąg kasowych wszechstronnie jest zadawalniająca.

W skutek prośby Wydziału powiatowego Dolńskiego przeprowadził Wydział krajowy lustrację funduszy gminnych i skłonu kasy w mieście Dolinie; wynik zaś tej lustracji udzielony został tamtejszemu Wydziałowi powiatowemu do wydania orzeczenia.

Z powodu prośby Zwierzchności gminnych Tarnobrzega i Podhajec udzielono tymże pomocy technicznej przez delegowanie inżynierów dla uregulowania ulic, sporządzenia projektu, tudzież wydania odpowiedniej instrukcji do odbudowy domów, pożarem zniszczonych.

Ponieważ ustawa dla 30 miast otrzymała Najwyższą sankcję, i ponieważ Wydziałowi krajowemu przyznana jest w tej ustawie obszerna ingerencya, przeto poczyniono przedwstępne badania szczególnie co do kwalifikacji dotychczasowych urzędników magistratów i w tym celu zarządził Wydział krajowy reskryptem z dnia 17. maja b. r. L. 16.002 jak % przedłożenie odnośnych dat i materyałów. Materyały te z wszystkich miejscowości dotychczas nie nadeszły.

Alegat 1. %.

Wezwanie c. k. Rządu o wskazanie odpowiedniej osobistości do wysłania na kongres w Paryżu dla narady nad kwestją ubogich.

Odezwą z dnia 4. lutego b. r. L. 428/pr. (L. W. kr. 5.921/89) oznajmiło nam Prezydium c. k. Namiestnictwa, że według zawiadomienia c. k. Ministerstwa spraw zewnętrznych ma być zwołanym do Paryża na czas od 28. Lipca do 4. Sierpnia kongres dla narady nad publiczną kwestją spraw ubogich (öffentliches Armenwesen). Odnośny Komitet organizacyjny chciałby przedewszystkiem dowiedzieć się o nazwiskach tych osobistości, które bądź to w skutek swego urzędowego stanowiska, bądź to w skutek odbytych studyów specjalnych, posiadają szczegółowe wiadomości fachowe w powyższym kierunku, którychby zatem należało zaprosić do wzięcia udziału w tym kongresie.

Na skutek tego Wydział krajowy w porozumieniu z Prezesem c. k. Akademii umiejętności w Krakowie wskazał jako najodpowiedniejszą w tej mierze osobistość p. dr. Józefa Kleczyńskiego c. k. profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Sprawozdanie Wydziału powiatowego Kolbuszowskiego i innych o wyjednanie noweli do §. 64

Wydział powiatowy w Kolbuszowej sprawozdaniem z dnia 28. listopada 1888 r. L. 4.025 odniósł się do Wydziału krajowego z prośbą o wyjednanie noweli do §. 64 ust. gm. w tym kierunku, ażeby koszta

ust. gm. w celu przymusowego ściągania kosztów komisyjnych.

z powodu komisijnego dochodzenia przeciw członkom Zwierzchności gminnych na zasadzie prawomocnych orzeczeń Wydziału powiatowego w drodze administracyjnej przymusowo ściągane były.

W ślad powyższego przedstawienia oświadczyło się dalej 32 Wydziałów powiatowych z usilnem poparciem prośby wyżej wyrażonej; z tych niektóre w ostatniej sesji Wysokiego Sejmu jako niezadowolone Wydziałowi krajowemu odstąpione zostały.

W załatwieniu tej sprawy, Wydział krajowy przekonał się z aktów dotyczących przez Wydział powiatowy Kolbuszowski przedłożonych — że okoliczność, która spowodowała go do wystąpienia z prośbą w tym kierunku, nie daje podstawy do przedstawienia jakichkolwiek wniosków Wysokiemu Sejmowi, albowiem postanowienia §. 102 ust. gm. należyście zastosowane wystarczają w zupełności, ażeby w mowie będące koszta dochodzenia od członków Zwierzchności gminnej uznanych winnymi ściągnięte były.

O tem zawiadomiliśmy wszystkie interesowane Wydziały powiatowe, wyjaśniając stan sprawy i udzieliwszy odpowiedniej informacji.

Fundacya ś. p. Edwarda Lewińskiego dla zubożałych włościan.

W myśl §. 5 aktu fundacyi ś. p. Edwarda Lewińskiego, czysty dochód ma być użyty na zapomogi dla zubożałych włościan Galicyi, a to kolejno powiatami.

W roku bieżącym przypadło do rozdziału 1.464 zł. 33 ct., którą to kwotę rozdzielono pomiędzy 23 włościan w powiecie Turka, a mianowicie: dla trzech po 100 zł., dwóch po 80 zł., dwóch po 75 zł., dwóch po 65 zł., dwóch po 60 zł., jednemu 54 zł. 33 ct. i jedynastu po 50 zł. w. a.

Sprawa dotycząca zaprowadzenia wag na targowicach bydłowych.

Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego i Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych we Lwowie zwróciły równocześnie uwagę Wydziału krajowego na brak odpowiednich miar i wag w miejscach publicznych, po gminach, w których odbywają się targi i jarmarki, podnosząc, że przedewszystkiem uczuwać się daje brak wag bydłowych w miastach i miasteczkach, w których odbywają się targi na bydło. W skutek tego wyrobił się zwyczaj kupowania i sprzedawania bydła „na oko“; jest to zwyczaj stanowczo szkodliwy i wychodzący na szkodę włościan producentów jako niewprawnych w tego rodzaju ocenie wartości.

W celu zapobieżenia złemu Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego doradza obowiązkowe zaprowadzenie wag bydłowych w miejscowościach, w których się targi na bydło odbywają. — Myśl ta jest do przeprowadzenia, gdyż dozór policyjny nad miarą i wagą, tudzież nad targami należy według §. 27 lit. E. ust. gm. do czynności własnego zakresu działania gminy, a nad wykonaniem tych czynności czuwają Wydziały powiatowe.

Wydział krajowy przed powzięciem w tej mierze stanowczego zdania postanowił zasięgnąć opinii Wydziałów powiatowych, jako bezpośrednią styczność z gminami mających, i znających dokładnie potrzeby gmin i ludności wiejskiej. W tym celu reskryptem z dnia 28. czerwca b. r. L. 18.826 Wydział krajowy wezwał wszystkie Wydziały powiatowe do objawienia zdania ze stanowiska gospodarstwa krajowego, czy uważałyby za wskazane zaprowadzenie obowiązkowe wag bydłowych w miejscowościach targowych i równocześnie odniósł się w tym samym kierunku do odpowiednich ciał fachowych tj.:

1. Do c. k. Towarzystwa gospodarczego we Lwowie.
2. Do Dyrekeyi wyższych szkół rolniczych w Dublanach.
3. Do Dyrekeyi szkoły weterynarskiej we Lwowie.
4. Do Stowarzyszenia weterynarzy we Lwowie.
5. Do WP. Aleksandra Lütticha c. k. referenta weterynaryi w c. k.

Namiestnictwie.

Alegat 2, 3, 4, 5 i 6.

Treść tych odpowiedzi podajemy w alegatach sprawozdania jak w aleg.: 2, 3, 4, 5 i 6, z nadmienieniem, że większa połowa Wydziałów powiatowych z odnośnemi sprawozdaniami dotychczas zalega, nie jesteśmy przeto jeszcze w położeniu do postawienia w tym przedmiocie jakiegokolwiek wniosku.

W sporach wytoczonych przed Trybunałem administracyjnym odrzucił tenże po przeprowadzeniu rozprawy ustnej.

1. Wyrokiem z dnia 9. listopada 1888 r. L. 3.442 (L. W. kr. 54.618) zażalenie Michała Bednarczuka z Baworowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 30. grudnia 1887 r. L. 54.427 w sprawie użytkowania łąki gminnej.

2. Wyrokiem z dnia 20. grudnia 1888 r. L. 3.953 (L. W. kr. 6.975/89) zażalenie Zwierzchności gminy Sambora przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 20. marca 1888 r. L. 9.101 w sprawie założenia powiatowej kasy oszczędności.

3. Wyrokiem z dnia 28. grudnia 1888 r. L. 4.029 (L. W. kr. 7.599), zażalenie dra Władysława Wilkosza z Krakowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 10. lutego 1888 r. L. 51.214 w sprawie budowlanej.

4. Wyrokiem z dnia 15. marca b. r. L. 994 (L. W. kr. 17.533/89) zażalenie Wolfa Scherl i towarzyszy przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 10. kwietnia 1888 r. L. 11.817 w sprawie użytkowania pastwiska gminnego w Siemakowcach.

5. Wyrokiem z dnia 11. kwietnia b. r. L. 1.378 (L. W. kr. 23.143) zażalenie Józefa Rogawskiego przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 17. sierpnia 1888 r. L. 39.642 o samowładne i nieprawidłowe zabrukowanie rowu przed realnością pod L. K. 580 C² we Lwowie.

6. Wyrokiem z dnia 11. kwietnia b. r. L. 1.355 (L. W. kr. 23.936) zażalenie Menasche Hoffnera z Przemyśla przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 6. lipca 1888 L. 22.242 w sprawie budowlanej.

7. Wyrokiem z dnia 31. maja b. r. L. 1.996 (L. W. kr. 26.976), zażalenie Zwierzchności gminy Tylicz (powiatu Nowy Sącz) przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 19. czerwca 1888 L. 22.755 w sprawie delożowania szopy miejskiej.

8. Wyrokiem z dnia 14. czerwca b. r. L. 2.170 (L. W. kr. 29.648) zażalenie Benjamina Becka i towarzyszy, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 17. sierpnia 1888 r. L. 25.109, w sprawie użytkowania pastwiska gminnego miasteczka Jaryczowa

Dalej odrzucił c. k. Trybunał administracyjny bez rozprawy:

1. Uchwałą z dnia 24. września 1888 r. L. 2.543 (L. W. kr. 45.016) zażalenie Anny Schmal z Krasnego, przeciw orzeczeniu Wydziału krajo-

wego z dnia 27. kwietnia 1888 r. L. 15.275 o niesłuszny pobór dodatków gminnych.

2. Uchwałą z dnia 1. października 1888 r. L. 2.709 (L. W. kr. 46.517) zażalenie Herscha Majlecha Dillera przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 23. maja 1888 r. L. 8.083 w sprawie opustu 50 zł. z czynszu dzierżawy propinaeyi.

3. Uchwałą z dnia 8. października 1888 r. L. 2.499 (L. W. kr. 48.655) zażalenie Wydziału powiatowego Nowy Targ przeciw reskryptowi Wydziału krajowego z dnia 7. lutego 1888 r. L. 3.473 o zwrot kosztów komisyjnych z powodu likwidacyi funduszków powiatowych.

4. Uchwałą z dnia 19. listopada 1888 r. L. 2.648 (L. W. kr. 53.560) zażalenie Mikołaja Ostrówki i Piotra Hrycaja z gminy Oserdowa, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 3. lutego 1888 r. L. 53.386 w sprawie budowy domu przez Zallela Langa.

5. Uchwałą z dnia 21. stycznia b. r. L. 71 (L. W. kr. 6.620), zażalenie Antoniego Toporka nacz. gminy Zakrzówka z Kapelanką przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 24. sierpnia 1888 L. 36.112 o zwrot funduszowi gminnemu kwoty 808 zł. 50 ct.

6. Uchwałą z dnia 4. lutego b. r. L. 373 (L. W. kr. 8.685) zażalenie Jana Wawra przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 17. grudnia 1888 L. 45.784, w sprawie urządzenia budki kramnej w Krakowie.

7. Uchwałą z dnia 11. lutego b. r. L. 447 (L. W. kr. 9.114), zażalenie członków gminy Sołotwiny przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 8. stycznia b. r. L. 583, w sprawie odbudowy miasta.

8. Uchwałą z dnia 18. marca b. r. L. 940 (L. W. kr. 14.104), zażalenie Onufrego Dotołowicza b. naczelnika gminy Uście zielone przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 21. sierpnia 1888 L. 35.778 o zwrot kosztów komisyjnych.

9. Uchwałą z dnia 15. kwietnia b. r. L. 1.264 (L. W. kr. 19.973) zażalenie gmin: Podusów, Kosteniów, Brzuchowice i Biłki w powiecie Przemysłany, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 4. czerwca 1886 L. 17.507, w sprawie ustanowienia fachowego nadzoru nad lasami gminnymi.

10. Uchwałą z dnia 15. kwietnia b. r. L. 529 (L. W. kr. 19.977), zażalenie Zwierzchności gminnej Ropczyce przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 17. sierpnia 1888, L. 35.225, w przedmiocie usunięcia z śródmieścia rzeźalni miejskiej.

11. Uchwałą z dnia 11. czerwca b. r., L. 1.997 (L. W. kr. 26.422), zażalenie Wydziału powiatowego Bóbrki przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 23. marca b. r., L. 11.570, w przedmiocie dzierżawy 40% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa w Bóbrce.

W następującej sprawie uchylił c. k. Trybunał administracyjny orzeczenie Wydziału krajowego i zwrócił do uzupełnienia i ponownego orzeczenia, a mianowicie:

Wyrokiem z dnia 31. stycznia b. r., L. 376 (L. W. kr. 11.572), zażalenie Rudolfa Fuchsa z Białej, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 3. lutego b. r., L. 53.293, w sprawie budowlanej.

Departament II.

Szef Departamentu: Leon Chrzanowski, Członek Wydziału krajowego.

I. Ustawy i uchwały podlegające sankcyi Jego ces. i król. Apostol. Mości.

Ustawa finansowa
na rok 1889.

Uchwałę sejmową z d. 19. października, polecającą pobierać w r. 1889 na pokrycie niedoboru w budżecie na ów rok, dodatek krajowy do wszystkich podatków bezpośrednich po 35 ct. do każdego złotego całej należności tych podatków, raczył zatwierdzić Jego ces. i król. Apost. Mość postanowieniem z d. 13 grudnia 1888 r., o czym c. k. Prezydum Namiestnictwa zawiadomiło Wydział krajowy odezwą z dnia 26. grudnia 1888 do L. 57093.

Uchwały ustanawiające
dodatek do podatków
bezpośrednich dla po-
krycia wydatków fun-
duszów indemnizacyj-
nych galicyjskich i kra-
kowskiego.

Jego ces. i król. Apostol. Mość postanowieniem z d. 13. grudnia 1888 raczył zatwierdzić uchwałę sejmową z dnia 9. października 1888, ustanawiającą na rok 1889 w zachodniej i wschodniej części Galicyi dodatek do wszystkich podatków bezpośrednich, po 27 ct. do każdego złotego całej należności tych podatków, dla pokrycia wydatków funduszów indemnizacyjnych zachodnio- i wschodnio-galicyjskich, oraz uchwałę sejmową także z 9. października 1888 roku, ustanawiającą na rok 1889 w Krakowskiem dodatek do wszystkich podatków bezpośrednich, po 16 ct. do każdego złotego całej należności podatków dla pokrycia wydatków funduszu indemnizacyjnego krakowskiego. O sankcyonowaniu tych uchwał sejmowych zawiadomiło Prezydum Namiestnictwa Wydział krajowy odezwą z 26. grudnia 1888.

Uchwała w sprawie
ustawy, zaprowadzającej
zmiany w ustawie z dnia
8. grudnia 1881 o uży-
waniu do stanowienia
ogierów, będących pry-
watną własnością.

Jego ces. i król. Apostol. Mość raczył postanowieniem z dnia 12. maja 1889 użyzyć Najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Wysoki Sejm projektowi ustawy, mocą której zmieniono ustawę z d. 8. grudnia 1881 nr. 71 dz. u. kr. o używaniu do stanowienia ogierów, prywatną własnością będących.

Uchwała sejmowa, upo-
ważniająca do zacią-
gnięcia pożyczki dla po-
krycia dodatkowo
uchwalonych wydatków
funduszu szkolnego
w sumie 94.059 zł. a w.

Uchwałę powziętą przez Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 24. stycznia 1889 r., upoważniająca Wydział krajowy do zaciągnięcia odpowiedniej pożyczki, aby pokryć powiększone na 1889 r. wydatki funduszu szkolnego — (które to wydatki wzrosły na 1889 r. o sumę 94.059 zł. a w. wskutek wejścia w życie ustawy nowej o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego, zatwierdzonej postanowieniem cesarskiem z 1. stycznia

1889 r.) — raczył zatwierdzić Jego ces. i król. Apost. Mość postanowieniem z dnia 23. marca 1889. Wydział krajowy zawiadomiony został o tem odezwą Prezydyum c. k. Namiestnictwa z dnia 2 kwietnia 1889 r. L. 3.651.

Ponieważ zaciągnięcie tej pożyczki przez wypuszczenie oddzielnej seryi obligacyj, spowodowałoby znaczny, stosunkowo do niewielkiej sumy pożyczkowej, wydatek na konfekcyę obligacyj i na opłaty stemplowe, przeto Wydział krajowy postanowił pożyczyc tę sumę od funduszu krajowego szkolnego, który w majątku swoim, wynoszącym 346.102 zł. a. w. (według zamknięcia rachunków za r. 1887) posiadał papiery wartościowe na sumę 286.821 zł. a. w., licząc je w ich imiennej wartości. Aby otrzymać z tej pożyczki 94.059 zł. a. w. w gotówce dla pokrycia wydatku wynoszącego tę sumę, pożyczyc skarb krajowy od funduszu szkolnego krajowego listy zastawne Towarzystwa kred. ziemsk. galicyj. brzmiące na 94.700 zł. a. w., licząc te listy w ich imiennej wartości, i 33 zł. 74 ct. w gotówce, co po zmianie listów zastawnych w dniu 30. sierpnia b. r. dało w gotówce 94.059 zł. a. w. Pożyczkę tę zwróci skarb krajowy funduszowi szkolnemu spłacając od 1890 r. w dziesięciu rocznych ratach listami zastawnymi 94.700 zł. a. w., licząc je w ich imiennej wartości i dopłaci w gotówce 33 zł. 74 ct. a płacić będzie od tej pożyczki, o ile jej nie zwróci, $4\frac{1}{2}\%$, t. j. procent taki, jaki przynoszą listy zastawne Towarzystwa kredytowego ziemskiego.

Uchwała o poręce funduszu krajowego za zwrot i oprocentowanie wkładek oszczędności w Banku krajowym.

Uchwałę powziętą przez Wysoki Sejm na posiedzeniu w d. 24. stycznia 1889, mocą której kraj „poręczył zwrot wkładek oszczędności i spłatę odsetek od tychże oszczędności, przedewszystkiem aktywami i funduszem rezerwowym banku krajowego, a w dalszym rzędzie do wysokości jednego miliona zł. a. w. gwarancją funduszu krajowego“ — raczył zatwierdzić Jego ces. i król. Apostol. Mość postanowieniem z d. 10. maja 1889. C. k. Namiestnictwo zawiadamiając Wydział krajowy o zatwierdzeniu tej uchwały odezwą z dnia 25. maja 1889 L. 6.009, zawiadomiło zarazem tąż odezwą Wydział krajowy, że Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z innemi ministerstwami zatwierdziło zmianę §§. 3. lit. h. 35, 50, 51. i 52. statutu banku krajowego.

Niezatwierdzenie uchwały sejmowej z 14. września 1888, zmieniającej statut banku krajowego co do pożyczek komunalnych.

Prezydyum c. k. Namiestnictwa odezwą z 20 sierpnia 1889 L. 10.060 zawiadomiło Wydział krajowy, iż ministerstwo spraw wewnętrznych re-skryptem z d. 6. sierpnia 1889 L. 13.459 oświadczyło po porozumieniu się z innemi ministerstwami, że „dopiero wówczas będzie w możności przedłożyć do Najwyższej sankcyi powziętą przez Sejm krajowy 14. września 1888, przy równoczesnej zmianie §. 3. b. statutu banku krajowego, uchwałę o rozszerzeniu poręki kraju, przyjętej w myśl statutów banku, dla pierwszej emisyi obligacyj komunalnych do wysokości pięciu milionów zł. a. w., także na dalsze emisye, jeżeli poręka ta ponowną uchwałą sejmową, przez odpowiednią modyfikacyę rzonego §. 3. b), zaś względnie §. 37. al. 4. statutu bankowego ograniczoną zostanie do tymczasowego maximum emisyjnego obligów komunalnych w wysokości dziesięciu milionów zł. a. w. i jeżeli dla ewentualnego przyszłego podwyższenia tego maximum emisyjnego zastrzeżone zostanie pozwolenie rządowe“.

Dalej w odezwie tej c. k. Namiestnictwo dodało: „Przy tem wychodzono z założenia, że ze względu na wykazany w bilansie banku krajowego z dnia 31. grudnia 1888 stan będących w obiegu obligacyj komunalnych w wysokości 1,224.900 zł., podwyższenie dotychczasowego pod poręką kraju zostającego maximum emisyjnego w kwocie 5 milionów, do kwoty 10 milionów złotych dla banku na razie jest wystarczające i że ewentualne dalsze podwyższenie tego maximum emisyjnego zastrzeżonem być musi ponownemu pozwoleniu rządowemu“.

Wreszcie w odezwie tej c. k. Namiestnictwo wskazało jakich jeszcze innych modyfikacyj żąda c. k. ministerstwo spraw wewnętrznych w osnowie zmienianych postanowień statutu bankowego uchwałą sejmową z 14. września 1888, aby mogło zgodzić się na te zmiany. Dosłowną osnowę tej odezwy Prezydium Namiestnictwa z 20. sierpnia 1889 podajemy w załącznikach 7/7.

Alegat 7.

Gdy Wydział krajowy otrzyma wyżej powołany reskrypt ministerstwa z 6 sierpnia, o którego nadesłanie w oryginalnym tekście upraszał Namiestnictwo, ułoży na podstawie uchwały sejmowej z 14 września 1888, zmieniającej statut banku krajowego co do pożyczek komunalnych, nowy projekt uchwały, modyfikując jej brzmienie odpowiednio wskazówkom zawartym w powołanym reskrypcie ministeryalnym, aby umożliwić jej przedłożenie do sankcyi i ten nowy projekt przedstawi Sejmowi przy osobnem sprawozdaniu.

II. Wykonanie uchwał tyczących się innych spraw finansowych.

Ustawy o zaciągnięciu pożyczek kraj. w imiennej wartości 700.000 zł. dla ułatwienia spółkom wodnym pokrycia datków konkurencyjnych, tudzież pożyczki w kwocie 895.000 zł. dla uzupełnienia do miliona zł. funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar.

Zeszłoroczne sprawozdanie z czynności Wydziału krajowego, tyczące się uchwalonej pożyczki na cele kredytu melioracyjnego dla spółek wodnych, tudzież pożyczki uchwalonej na utworzenie funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar, zamknięto podaniem do wiadomości Wys. Sejmu faktu, iż przygotowania do konfekcyi tych pożyczek były w chwili przedłożenia sprawozdania w pełnym toku.

Odezwą z dnia 30 września 1888 r. LW. 27.003 przesłał Wydział kraj. do Prezydium c. k. Namiestnictwa pismo do pana Ministra skarbu wystósowane, do którego załączył: plan umorzenia i losowania obu pożyczek powyżej wymienionych w wartości nominalnej łącznej 1,144.300 zł. a. w. obliczonej po kursie 89 zł. za 100 zł, formularze mających się emitować 4½ procentowych obligacyj tejże pożyczki wraz z arkuszami kuponowymi, upraszając o zatwierdzenie emisyi i przyznanie obligacyom w drodze właściwej charakteru walorów pupilarnych i prawa notowania w dzienniku urzędowym giełdy wiedeńskiej.

Plan umorzenia i warunki emisyi obejmowały obie powyższe pożyczki jako jedną całość, nazwaną pożyczką krajową z r. 1888. Proponując łączną emisję obu pożyczek, miał Wydział krajowy na względzie ułatwienie papierom owym obrotu giełdowego, który utrudnia wielka ilość papierów różnych pożyczek krajowych, oraz miał na względzie mniejsze koszta łącznej konfekcyi; a wreszcie powodował się doświadczeniem, nabytem przy emisjach pożyczek krajowych z r. 1883 i 1885, gdzie w emisyi połączono-

no pożyczki różnymi ustawami uchwalone, na różne cele przeznaczone i którym przyznane były odmienne ulgi skarbowe. Odezwą z dnia 10 grudnia 1888 r. L. 13193/p zawiadomiło Prezydium c. k. Namiestnictwa Wydział krajowy, iż pan Minister skarbu zwrócił podanie Wydziału krajowego w sprawie o zatwierdzenie planu umorzenia i emisji łącznej pożyczki, zwracając reskryptem z dnia 2 grudnia 1888 r. L. 5074. uwagę na trudności, wynikające z połączenia obu pożyczek chociaż takowe miały przyznane różne ulgi podatkowe i stemplowe. Mianowicie podniósł Pan Minister w powołanym powyżej reskrypcie, że gdy dla pożyczki polegającej na ustawie krajowej z d. 30 kwietnia r. 1888 w nominalnej wysokości 700.000 zł. (melioracyjnej) przyznane zostało w myśl ustawy z 30 czerwca 1884 r. L. 116 Dz. u. p. reskryptem c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 6. czerwca 1888 r. L. 2354 uwolnienie odsetek od podatku dochodowego, oraz od podatku, który w przyszłości w miejsce podatku dochodowego mógłby być ustanowionym; to przeciwnie uwolnienia takiego nie przyznano pożyczce krajowej na utworzenie funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar; zaś odwrotnie znowu, gdy ta ostatnia pożyczka, w myśl ustawy z 20 czerwca 1888 L. 114 Dz. u. p., miała przyznane dla swych obligów i kuponów uwolnienie od należitości stemplowych, pożyczka pierwsza uwolnienia tego nie miała; musiałyby więc z połączenia obu pożyczek w jednej emisji, przy puszczeniu w obieg jednakowych obligów, wynikać trudności w ściąganiu podatków i opłat; nie byłoby bowiem możliwości skonstatowania przy papierach na okaziciela, jakimi są obligacje, do której z dwu pożyczek odnoszą się pojedyncze obligacje. Zdaniem Pana Ministra skarbu trudnościom tym nie dałoby się zapobiedz nawet przez tak dokładną stylizację tekstu obligów, jak ją proponował Wydział krajowy. Wobec tego reskryptu Wydział krajowy, nie chcąc przedłużać sprawy sfinansowania pożyczek i uwzględniając rzeczywiste trudności mogące wyniknąć z połączenia obu pożyczek, postanowił wypracować oddzielne plany umorzenia dla każdej z nich i osobno każdą z nich emitować. Odezwą z dnia 13 marca 1889 LW. 5941 przesłał Wydział krajowy do Prezydium c. k. Namiestnictwa pismo do p. Ministra skarbu, do którego dołączono oddzielne dla każdej z pożyczek plany umorzenia, tudzież formularze obligacji $4\frac{1}{2}$ procentowych wraz z arkuszami kuponowymi, i upraszał ponownie o zatwierdzenie ich emisji, o przyznanie im charakteru walorów pupularnych, tudzież prawa notowania w urzędowym dzienniku giełdy wiedeńskiej.

W przedłożeniu tem nazwano pożyczkę na utworzenie funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar, „pożyczką z r. 1888“, dla odróżnienia jej od pożyczki na ułatwienie spółkom wodnym pokrycia datków konkurencyjnych, którą nazwano „pożyczką z r. 1889“.

Odezwą z dnia 30. kwietnia 1889. r. l. 4932/pr. doniosło Prezydium c. k. Namiestnictwa Wydziałowi krajowemu, że P. Minister skarbu reskryptem z dnia 14. kwietnia l. 1423 zatwierdził emisję $4\frac{1}{2}$ procentowych obligów obu pożyczek krajowych, jednej w sumie 395.000 zł. w gotówce, tj. 443.800 zł. w nominalnej wartości, drugiej w sumie 700 000 zł. nominalnej wartości, a tem samem zatwierdził przedłożone plany amortyzacyjne tychże pożyczek. Wskutek tego zarządził Wydział krajowy konfekcyę obligów, a po ukończeniu tejże przesłał w myśl żądania powyżej powołanej odezwy Prezydium

c. k. Namiestnictwa, odezwą z d. 11. lipca 1889 LW. 27015 po dwa egzemplarze z każdej seryi obligów c. k. Namiestnictwu, celem przedłożenia ich P. Ministrowi skarbu i wyjednania prawa notowania ich w urzędowym dzienniku giełdy wiedeńskiej. Tąż samą odezwą upraszał Wydział krajowy Prezydium c. k. Namiestnictwa o wyjednanie u wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych jak najrychlejszej decyzji w sprawie przyznania obligom emitowanych pożyczek charakteru walorów, dających bezpieczeństwo popularne. Gdy Wydział krajowy uczynił zadość wszelkim wymaganiom c. k. rządu w tej sprawie, a mianowicie wstawił w preliminarz budżetu krajowego na r. 1889 pod rubryką XIV. poz. 170 potrzebne pokrycie dla połączonych z temi pożyczkami wydatków na umorzenie i odsetki ich i uzyskał zatwierdzenie tej pozycyi przez Wys. Sejm uchwałą Wys. Sejmu z dnia 18. października 1888 r. w budżecie funduszu krajowego, przeto spodziewać się należy, że sprawa w najbliższej przyszłości pomyślnie załatwioną zostanie. Również w sprawie przyznania obligom powyższych pożyczek krajowych prawa notowania ich w urzędowym dzienniku giełdy wiedeńskiej nie otrzymał Wydział krajowy dotąd uwiadomienia o decyzji odnośnego c. k. Ministerstwa, pomimo, że odezwą powyżej powołaną, załatwienie tej sprawy w Prezydium c. k. Namiestnictwa gorąco poparł.

W myśl zatwierdzonych planów umorzenia odbyło się w dniu 2gim sierpnia 1889 r. pierwsze losowanie obligów emitowanych pożyczek.

Sprawozdanie o Banku krajowym.

Sprawozdanie o czynnościach Banku krajowego przedkłada Wydział krajowy oddzielnie w myśl §§. 61 i 73 statutu Banku krajowego wraz ze sprawozdaniem Rady nadzorczej tegoż Banku.

III. Sprawy dotyczące się gospodarstwa rolnego i leśnego.

Uchwała w sprawie zamianowania jednego nauczyciela wędrownego dla nauki gospodarstwa wiejskiego i sprawienia potrzebnych środków demonstracyjnych.

Uchwałą z dnia 5. października 1888 wyznaczył Wysoki Sejm z funduszu krajowego:

1. po 2.000 zł. rocznie, przez lat sześć, począwszy od 1. stycznia 1889, na zaprowadzenie nauczycieli wędrownych do nauki gospodarstwa wiejskiego, upoważniając zarazem Wydział krajowy do użycia powyższej kwoty 2.000 zł., celem zamianowania jednego nauczyciela wędrownego, począwszy już od 1. stycznia 1889 r.

2. jednorazowo 250 zł. na sprawienie, w razie potrzeby, dla wędrownych nauczycieli środków demonstracyjnych, mających służyć do uzmysłowienia wykładów.

W wykonaniu pierwszej uchwały powołał Wydział krajowy na nauczyciela wędrownego do nauki gospodarstwa wiejskiego p. Edmunda Bielskiego, który ukończył wyższą szkołę rolniczą w Dublinach, zarządzał 12 lat gospodarstwem w większym majątku, był lat 10 nauczycielem rolnictwa w średniej szkole rolniczej w Czernichowie, a od 2 lat pełnił obowiązki lustratora kółek rolniczych, który zatem, tak ze względu na wiadomości teoretyczne jak i długoletnie doświadczenie, zdaje się być zupełnie ukwalifikowanym do należytego spełniania obowiązków ciężących na nauczycielu wędrownym.

Alegat 8.

Wydział krajowy wydał dla nauczyciela wędrownego szczegółową „Instrukcyę służbową“, którą dołącza % do niniejszego sprawozdania, a w której Wydział krajowy szczególny nacisk kładzie na pouczanie gospodarzy włościan.

Ponieważ obok nauczyciela wędrownego, zamianowanego przez Wydział krajowy, działają prawie w tym samym kierunku i lustratorowie kółek rolniczych, wskutek czego pożądanem jest, aby nauczyciel wędrowny wspierał działalność lustratorów wysyłanych z ramienia Zarządu głównego kółek rolniczych; polecił więc Wydział krajowy nauczycielowi wędrownemu, ażeby ile możliwości zawsze porozumiewał się z Zarządem głównym kółek rolniczych, tak co do planu podróży swoich jak i co do sposobu wspierania działalności kółek i ich lustratorów.

W myśl drugiej na początku przytoczonej uchwały Wysokiego Sejmu, wyasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 30. kwietnia 1889 l. 18.746 nauczycielowi wędrownemu kwotę 25 zł. w. a. na zakupno nasion roślin pastewnych i ulepszonych narzędzi ręcznych, potrzebnych do demonstracyi, a rozporządzeniem z dnia 23. lipca 1889 l. 22.777 kwotę 35 zł, tytułem subwencyi na wybudowanie gnojowni wzorowej dla gospodarstw włościańskich. Gnojownia ta wzorowa założona została, podług planu sporządzonego przez nauczyciela wędrownego i pod jego dozorem, u Franciszka Michno, włościanina w Czernichówku w powiecie Krakowskim.

W myśl §. 10. instrukcyi służbowej wydanej dla nauczyciela wędrownego, wypracować ma także sprawozdanie roczne z czynności swoich, które Wysokiemu Sejmowi przedłożone zostanie w swoim czasie.

Uchwała w sprawie uzyskania u c. k. Rządu wyższych dotacyj ze skarbu państwa dla ustanowienia nauczycieli wędrownych.

Uchwałą z dnia 5. października 1888 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby poczynił dalsze starania celem uzyskania wyższej kwoty ze skarbu państwa dla ustanowienia nauczycieli wędrownych.

W dopełnieniu tej uchwały odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 7. kwietnia 1889 l. 15.417 do c. k. Namiestnictwa, aby zechciało wyjednać u c. k. Ministerstwa rolnictwa zasiłek ze skarbu państwa w wysokości 4 000 zł. rocznie, przez lat pięć od roku 1890 począwszy, na utrzymanie dwóch nauczycieli wędrownych, z których jeden byłby przeznaczony specjalnie do nauki hodowli bydła i mleczarstwa.

W przedstawieniu swem powołał się Wydział krajowy na dawniejsze swe odezwy z dnia 16. stycznia 1885 l. 2.775, z dnia 14. kwietnia 1885 l. 12.589, z dnia 2. października 1885 l. 27.938, w których wykazał Wydział krajowy potrzebę stałych nauczycieli wędrownych w Galicyi, dalej na przedstawienia swe z dnia 26. kwietnia 1887 l. 15.073 i l. 18.833, z dnia 25. stycznia 1888 l. 1.478 i z dnia 16. grudnia 1888 l. 44.045 i zwrócił uwagę Wysokiego c. k. Rządu na tę okoliczność: że w budżecie Ministerstwa rolnictwa suma przeznaczona ze skarbu państwa na nauczycieli wędrownych we wszystkich krajach monarchii, wynosi już od roku 1881 począwszy 25.000 zł. rocznie, że podwyższając w roku 1881 sumę na ten cel przeznaczoną z 17 na 25 tysięcy zł., sam Wysoki c. k. Rząd uzasadniał potrzebę tego podwyższenia potrzebą ustanowienia wędrownych nauczycieli w Galicyi, a pomimo tego nie otrzymaliśmy dotąd żadnego z sum tych zasiłku, chociaż Galicya niez-

wodnie więcej pomocy w tym kierunku potrzebuje, jak inne kraje koronne, które już od wielu lat korzystają z instytucji nauczycieli wędrownych, kosztem skarbu państwa utrzymywanych.

Uchwała w sprawie utworzenia stałych posad profesorów gospodarstwa wiejskiego przy seminariach nauczycielskich i wydania podręcznika do wykładów gospodarstwa wiejskiego przy tych seminariach.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego o wniosku posła Antoniewicza w sprawie nauki gospodarstwa wiejskiego w seminariach nauczycielskich i szkołach ludowych, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 16. października 1888 następującą uchwałę:

1. „Wzywa się c. k. Rząd, aby wspólnie z Radą szkolną krajową przystąpił jak najrychlej do utworzenia posad profesorów gospodarstwa wiejskiego przy seminariach nauczycielskich; posady te winny być stałe, i dotowane na równi z innymi posadami profesorów przy tychże zakładach“.

2. „Wzywa się c. k. Rząd, aby wspólnie z Radą szkolną krajową postarał się o wydanie podręcznika do wykładów gospodarstwa wiejskiego w seminariach nauczycielskich, a zarazem i elementarza gospodarstwa dla szkół ludowych“.

W odpowiedzi na odezwę w tym przedmiocie do Prezydyum c. k. Namiestnictwa wystosowaną, oznajmiło toż Prezydyum Wydziałowi krajowemu pod dniem 16. grudnia 1888 l. 13.147/pr.: że c. k. Rada szkolna krajowa postanowiła wypracować w jak najkrótszym czasie projekt urządzenia seminariów nauczycielskich z uwzględnieniem potrzeby rozszerzenia nauki gospodarstwa wiejskiego; — że sprawa opracowania podręcznika do nauki gospodarstwa wiejskiego w seminariach nauczycielskich jest w toku; — a co się tyczy wydania elementarza gospodarstwa wiejskiego, potrzeba tego odpada, gdyż zaprowadzone przez Radę szkolną krajową książki do czytania dla nauki dopełniającej zawierają obszernie działy, poświęcone specjalnie nauce gospodarstwa wiejskiego.

Zarazem oznajmiło Prezydyum c. k. Namiestnictwa Wydziałowi krajowemu, iż Rada szkolna krajowa objawiła zdanie: „że dla odpowiedzenia intencjom Wysokiego Sejmu byłoby pożądanem urządzenie specjalnych kursów dla nauczycieli szkół ludowych, czy to w czasie feryj wielkich, czy też w innych stosownych porach, przy krajowych szkołach rolniczych“, — i zapytało Wydział krajowy: „czy i pod jakimi warunkami byłoby możliwe urządzenie takich kursów specjalnych przy krajowych szkołach agromicznych“.

Ponieważ nie ulega wątpliwości, że nawet przy znacznie rozszerzonej nauce gospodarstwa wiejskiego w seminariach nauczycielskich, nie będą jeszcze mogli abiturycenci tych seminariów wynosić takiej znajomości przedmiotu, a tem mniej takiego wykształcenia praktycznego, jakie są konieczne potrzebne dla tego nauczyciela szkół ludowych, który ma młodzież szkolną o gospodarstwie wiejskiem pouczać, postanowił Wydział krajowy zasięgnąć zdania osób kompetentnych, czy specjalne kursa rolnicze przy szkołach rolniczych odpowiednio urządzone, mogłyby przyczynić się do uzupełnienia teoretycznych i praktycznych wiadomości abiturycjentów seminariów nauczycielskich i nauczycieli szkół ludowych, z dziedziny gospodarstwa wiejskiego.

W tym celu uchwalił Wydział krajowy na radzie dnia 5. lutego 1889: zwołać dla sprawy projektu urządzenia specjalnych kursów gospodarstwa

wiejskiego dla nauczycieli szkół ludowych ankietę i przedłożyć jej do rozbioru następujące pytania :

1. Czy urządzenie specjalnych kursów z nauki gospodarstwa wiejskiego dla nauczycieli ludowych, a względnie abiturjentów seminariów nauczycielskich, jest potrzebnem?

2. Czy urządzenie takich specjalnych kursów byłoby możliwe przy krajowych szkołach rolniczych i przy których?

3. W jaki sposób musiałby być uorganizowany taki kurs specjalny pod względem wykładów, praktyki i trwania?

Zebrana w dniu 13. maja b. r. ankietę oświadczyła jednomyślnie: że konieczną jest przedewszystkiem dobra organizacja nauki gospodarstwa wiejskiego w seminariach nauczycielskich, tak jak proponuje krajowa Rada szkolna, bo specjalne kursa dla nauczycieli szkół ludowych przy szkołach rolniczych urządzone, tego zastąpić nie mogą.

Przystępując zaś do odpowiedzi na powyż przytoczone pytania oświadczyła ankietę co następuje:

ad 1. Wobec postanowień artykułu 4. ustawy z roku 1885 powszechnie za dobre uznanych, byłoby bardzo pożyteczne urządzenie przy szkołach rolniczych specjalnych kursów dla nauczycieli szkół ludowych, mianowicie z programem ograniczonym do najważniejszych wiadomości z gospodarstwa wiejskiego, a zastosowanym do słuchaczy i czasu trwania kursu.

ad 2. Urządzenie takich specjalnych kursów przy krajowych szkołach rolniczych w Dublanach i w Czernichowie jest możliwe.

Ankietę zaleca wszakże urządzić taki kurs w pierwszym roku tylko w Dublanach.

Wrazie możności, należałoby później urządzić podobne kursa także i w innych miejscowościach.

ad 3. Powyż wspomniane kursa specjalne powinny się odbywać w porze wiosennej i trwać 6 tygodni, rozpoczynając od środy po Wielkiej nocy.

Co do szczegółów, odnoszących się do wykładów i praktyki, tudzież do kosztu urządzenia takiego kursu, nie może ankietę dać natychmiast dokładnych wskazówek i uprosiła PP. Lubomęskiego i Strusiewicza, ażeby z przybraniem sobie kogo za potrzebne uznają, wypracowali w Dublanach szczegółowy program, tak pod względem ram nauki teoretycznej i praktycznej, jaka ma być na kursach tych udzielaną, jak niemniej i kosztorysu całego kursu, i aby program ten jak najrychlej złożyli do rąk przewodniczącego ankiecie szefa Depart. II.

W końcu oświadczyła ankietę, że wysyłanie na konferencje okręgowe nauczycieli szkół ludowych, agronomów teoretycznie i praktycznie wykształconych a z potrzebami kraju obznajomionych, którzyby mogli zebranych nauczycieli ludowych w ważniejszych działach gospodarstwa wiejskiego pouczać i uwagę ich na miejscowe stosunki gospodarskie zwracać, którzyby w danym razie i przykładowo wskazywali, w jaki sposób i w jakiej mierze należałoby naukę gospodarstwa wiejskiego w szkołach dopełniających udzielać, — przyczyniłoby się znacznie do dopełnienia wiedzy nauczycieli

ludowych w zakresie nauki gospodarstwa wiejskiego i do osiągnięcia celu, zamierzonego postanowieniem artykułu 4 ustawy szk. z roku 1885.

Plan szczegółowy nauki teoretycznej i praktycznej, która ma być udzielaną na kursach rolniczych urządzić się mających przy kraj. szkołach rolniczych dla nauczycieli szkół ludowych, jak niemniej i kosztorys całego kursu przy kraj. wyższej szkole rolniczej w Dublinach, został wypracowany przez członków ankiety P. P. Lubomęskiego i Strusiewicza, i zostanie po rozpatrzeniu przez całą ankietę i zatwierdzeniu przez Wydział krajowy zakomunikowany c. k. Namiestnictwu i przedłożony Wysokiemu Sejmowi.

Uchwała w sprawie
założenia szkoły gospo-
dyń wiejskich.

Na posiedzeniu z dnia 13. września 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi kraj., by zasiągnąwszy zdania komitetów c. k. Towarzystw rolniczych w kraju, rozważył czy i gdzie szkołę dla gospodyń wiejskich założyć i komu jej kierownictwo poruczyć można“.

Ponieważ uchwała ta zapadła w skutek petycji komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, w której to petycji komitet oświadczył, że wyszukał już nietylko miejscowość stosowną do założenia projektowanej szkoły ale i osobę odpowiednią do prowadzenia tejże, i że po uzyskaniu podstawy w przychylniej uchwale Wysokiego Sejmu wejdzie w bliższe układy z wyszukaną osobą i przedłoży szczegółowe swe wnioski, odniósł się Wydział krajowy najpierw do komitetu c. k. Towarzystwa gosp. krakowskiego z wezwaniem z dnia 5. lutego 1889 L. 40.510/1888, aby w tej sprawie przedłożył Wydziałowi krajowemu zapowiedziane w petycji szczegółowe swe wnioski wraz z projektem statutu szkoły założyć się mającej.

Wskutek ponagleń z dnia 6. kwietnia 1889 L. 14.432 i z dnia 13. maja 1889 L. 18.836 nadesłał komitet c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego przy piśmie swem z dnia 3. sierpnia 1889. L. 34.409 projekt statutu założyć się mającej szkoły gospodyń wiejskich.

W przedłożonym jednakże projekcie statutu są tak ważne braki i niedostatki co do rozmiaru szkoły, co do planu nauk, etatu nauczycieli, preliminarza wydatków na założenie i utrzymanie szkoły, iż Wydział krajowy nie mógł na podstawie takiego projektu żadnych wniosków przedstawić Wysokiemu Sejmowi.

Wskutek tego Wydział krajowy wskazał komitetowi Towarzystwa rolniczego krakowskiego reskryptem z dnia 9. sierpnia 1889 L. 34.409, ważniejsze braki i niedostatki w przedłożonym projekcie statutu, zwrócił uwagę komitetu, że podana w „projekcie statutu“ potrzeba jednorazowej subwencji w kwocie 15.000 zł. przeznaczonej „na inwestycje Zakładu“, a szczególnie potrzeba corocznej subwencji w wysokości także 15.000 zł. na opędzenie wydatków utrzymania zakładu, przeznaczonego dla 20 uczennic, składających do kasy zarządu po 150 zł., „opłaty rocznej“ na swe utrzymanie, nie była ani kosztorysem ani żadnemi wskazówkami uzasadniona, a na każdy wypadek zbyt wysoka i zażądał, by komitet c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego zechciał „Projekt statutu szkoły gospodyń wiejskich“, w myśl przesłanych komitetowi uwag Wydziału uzupełnić a względnie nowy projekt nakreślić i Wydziałowi krajowemu jak najrychlej nadesłać.

Dotąd nie otrzymał Wydział kraj. żądanych projektów i wyjaśnień; sprawa jednakże jest w toku.

Sprawa założenia publicznych składów krajowych dla zboża i spirytusu w Krakowie.

W przedmiocie wykonania uchwały Wysokiego Sejmu, tyczącej się założenia składów publicznych dla zboża i spirytusu w Krakowie przedłożył Wydział krajowy osobne sprawozdanie.

Na tem miejscu nadmieniam tylko Wydział krajowy, że tak magazyn spirytusowy (z pięcioma rezerwoarami łącznej objętości 5000 hektolitrów) jak i magazyny zbożowe, (z których jeden murowany, zaopatrzony w elewatora i przyrządy udoskonalone do ważenia, rozprowadzania i przewietrzania zboża) są w składzie krakowskim zupełnie wykończone, że regulamin dla składu publicznego został wypracowany przez Wydział krajowy, gdyż c. k. Ministerstwo handlu nie ułożyło regulaminu wzorowego dla składów publicznych, o którego wydanie Izba poselska Rady państwa zawezwała c. k. Rząd rezolucją uchwaloną przy ustawie o tych składach; — i że o koncesyę na ten skład publiczny wniósł Wydział krajowy podanie do c. k. Ministerstwa handlu, załączając wypracowany przez siebie regulamin z prośbą o jego zatwierdzenie. Trudności wszakże, stawiane przez zarząd kolei północnej ces. Ferdynanda, co do ponowienia kontraktu, jaki istniał pomiędzy zarządem tej kolei a Dyrekcyą Banku dla handlu i przemysłu, od którego kraj nabył plac i magazyny w Krakowie, a mianowicie warunki stawiane przez wspomniany zarząd kolei, od których przyjęcia przez Wydział krajowy czynił zarząd kolei zależnym układ o przepuszczanie wagonów ze spirytusem do tych magazynów, spowodowały, — że dawno już gotowy skład na spirytus niemógł być otwarty.

Uchwała w sprawie podniesienia gospodarstwa nabiiałowego.

Uchwałą z dnia 6. października 1888 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu:

1. Ażeby w porozumieniu z obu Towarzystwami rolniczemi przedłożył na następującej sesji sejmowej wnioski, dotyczące popierania rozwoju przemysłu mlecznego i zorganizowania handlu produktami nabiiałowymi;
2. ażeby wyjednał u Wysokiego Rządu pomoc dla gospodarstwa nabiiałowego w Galicyi.

W dopełnieniu uchwały pierwszej, zawezwał Wydział krajowy pismem z dnia 5 lutego 1889 L. 43.959/1888 oba krajowe Towarzystwa rolnicze, ażeby wzięły pod rozwagę, jakich środków użyćby należało w celu podniesienia gospodarstwa nabiiałowego w kraju naszym, i przedłożyły w tej sprawie wnioski swe Wydziałowi.

Na wezwanie to odpowiedział najpierw komitet c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego pod dniem 23. lutego 1889 L. 176 oświadczając:

1) że w celu popierania rozwoju przemysłu mlecznego w zachodniej części kraju, i zorganizowania handlu produktami nabiiałowymi, potrzebnem jest, zdaniem tegoż komitetu, przedewszystkiem wprowadzenie wyrobu masła i sera na właściwe tory, a to przez wysłanie za granicę stypendystów dla wyuczenia się udoskonalonego sposobu wyrobu masła i sera i zapoznania się z najkorzystniejszymi dla tych wyrobów drogami zbytu;

2) przez zakładanie spółek, które urządzałyby zakłady do przerobu nabiiału, subwencyonowane z funduszu krajowego, a kierowane przez wykształconych za granicą stypendystów.

Komitet c. k. Towarzystwa gosp. galicyjskiego oświadczył w relacji z dnia 18. kwietnia 1889 L. 292, że jakkolwiek sprawą podniesienia gospodarstwa nabiałowego od wielu już lat się zajmuje, i postarał się o gruntowne wykształcenie dwóch stypendystów w mleczarstwie za granicą, jednakże nie może podać Wydziałowi krajowemu stanowczych wskazówek i prosi, aby Wydział krajowy zechciał dla tej sprawy zwołać ankietę, złożoną z ludzi fachowych a kraj dobrze znających, która mogłaby wskazać drogę, jakąby postępować należało, ażeby osiągnąć cel uchwałą Wysokiego Sejmu zamierzony, i z jakimi żądaniem wystąpić do Wysokiego Sejmu i c. k. Rządu.

Wydział krajowy przychylił się do zapatrywań komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, zwołał dla spraw podniesienia gospodarstwa nabiałowego ankietę i poczynił stosowne kroki, ażeby sprawę w toku będącą odpowiednio załatwić.

W dopełnieniu uchwały drugiej Wysokiego Sejmu odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 7. kwietnia 1889 L. 15417 do c. k. Namiestnictwa, by zechciało wyjednać u c. k. Ministerstwa rolnictwa na rok 1890 zasiłek ze skarbu państwa w kwocie 1.000 zł. na stypendyum dla kandydata na instruktora mleczarstwa, celem wysłania go na naukę za granicę, w myśl wniosku komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, zawartego w powyż powołanej relacji z dnia 23. lutego 1889 L. 176.

Sprawa zalesienia wydmisk i nieużytków.

Subwencye wyznaczone przez Wysoki Sejm na zalesienie wydmisk i nieużytków w r. 1889, zaasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 4. stycznia 1889 L. 55565/88 Wydziałowi powiatowemu w Nisku, a rozporządzeniem z dnia 18. marca 1889 L. 9536 Wydziałowi powiatowemu w Jarosławiu, Jaworowie i Tarnobrzegu.

Oprócz zasiłków na zalesienie wydmisk przez Wysoki Sejm wyznaczonych, udzielił Wydział krajowy wskutek odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 30. października 1888 L. 57126 rozporządzeniem z dnia 26. kwietnia 1889 L. 17576 z funduszu dyspozycyjnego ponowny zasiłek w kwocie 67 zł. 50 ct. na zalesienie wydm piaszczystych w Czernichowie i Czernichówku.

Ze sprawozdań przedłożonych Wydziałowi krajowemu przez inspektora lasowego radcę Gustawa Lettnera okazuje się, że pomimo znacznych szkód, jakie wyrządziły wpływy klimatyczne w szkółkach i kulturach, usiłowania zalesienia wydm piaszczystych uwieńczone są pomyślnym skutkiem.

Szczegółowe sprawozdanie o postępie prac około zalesienia wydmisk w Galicyi, złożone przez radcę G. Lettnera, przedkładamy w załącznikach 9/.

Alegat 9.

Uchwała w przedmiocie projektu do ustawy o przymusowym tępieniu myszy polnych.

Na posiedzeniu dnia 15. października 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

1. „Wzywa się c. k. Namiestnictwo, aby za pośrednictwem organów swoich, to jest starostów starało się nakłonić i pouczyć gminy i obszary dworskie do wspólnego niszczenia myszy“.

2. „Wzywa się c. k. Rząd, aby na najbliższej sesji sejmowej wniósł projekt o ustawodawczem uregulowaniu sprawy tępienia myszy.“

Wskutek uchwały tej udzielonej Prezydum c. k. Namiestnictwa, wydało c. k. Namiestnictwo podany w alegatach 7/10 okólnik L. 68962 do wszystkich pp. c. k. starostów; a na odezwy Wydziału krajowego z dnia

Alegat 10.

20. stycznia 1889 L. 155 i 18. kwietnia 1889 L. 14378 zawiadomiło c. k. Namiestnictwo pod dniem 1. lipca 1889 L. 44353 i pod d. 2. sierpnia 1889 L. 52132, że c. k. Ministerstwo rolnictwa zapytało w sprawie tępienia myszy polnych o opinię c. k. stacyę doświadczalną w Wiedniu, jak niemniej udało się do różnych obcych rządów z prośbą o podanie do wiadomości istniejących może ustawowych lub administracyjnych urządzeń dla tępienia myszy, używanych do tego środków i poczynionych doświadczeń.

Alegat 11.

Opinię c. k. Stacyi doświadczalnej w Wiedniu zamieszczoną w zbiorze alegatów /11 nadesłało c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 2. sierpnia 1889 L. 52132 i zawiadomiło zarazem, że po nadejściu odpowiedzi od rządów zagranicznych c. k. Ministerstwo dalsze w tej sprawie wyda polecenia.

Uchwała Sejmu w sprawie petycji komitetu c. k. Towarzystwa gospod. galic. dotyczącej wykonywania ustawy kraj. o tępieniu ostów i kianianki.

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 6. października 1888, wzywającej c. k. Rząd do energicznego wykonania ustawy z dnia 17. lutego 1885 o tępieniu kianianki i szkodliwych ostów, wydało c. k. Namiestnictwo załączony pod /12 okólnik do wszystkich pp. c. k. starostów, który komitetowi c. k. Towarzystwa gospodarskiego galic. do wiadomości podany został.

Alegat 12.

Uchwała w sprawie petycji Rady sanocko-liskiego oddziału Towarzystwa gospodarskiego o wyjednanie ustawy o licencyonowaniu buhajów włościańskich.

Uchwałą z dnia 10. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu prośbę Rady sanocko-liskiego oddziału Towarzystwa gospodarskiego o uregulowanie licencyonowania buhajów włościańskich, z poleceniem, „by po wysłuchaniu obu kraj. Towarzystw gospodarskich i w porozumieniu z c. k. Rządem przedłożył Wysokiemu Sejmowi odpowiedni projekt do ustawy na najbliższej sesji sejmowej.“

W wykonaniu tej uchwały przesłał Wydział krajowy pod dniem 5. lutego 1889 L. 2136 obu Towarzystwom gospodarskim odpis przedłożonego przez Radę oddziału sanocko-liskiego Towarzystwa gospodarskiego projektu do ustawy o licencyonowaniu buhajów, żądając opinii w tej sprawie.

Komitet c. k. Towarzystwa roln. Krakowskiego odpowiedział pod dniem 7. marca 1889, że podziela w zupełności opinię objawioną w tej sprawie przez oddział sanocko-liski c. k. Towarzystwa gosp. galic. i „trwa niezachwianie w przekonaniu swoim, że tylko przez zaprowadzenie licencyonowanych buhaji hodowlę bydła włościańskiego skutecznie dzwignąć i rozwinąć można.“ — Komitet zaś c. k. Towarzystwa gosp. galic. oświadczył pod dniem 15. września 1889, że nie zgadza się na projekt ustawy opracowany przez sanocko-liski oddział Towarzystwa gosp. galic., gdyż bezwzględne zastosowanie tejże mogłoby w wielu miejscach stać się szkodliwym dla hodowli bydła.

Sprawa uregulowania cen soli.

Uchwałą z dnia 9. września 1884 wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd, iżby dla ochrony ludności od nadużyć prywatnej spekulacji handlarzy, wprowadził w życie zarządzenia, mające na celu jednostajne uregulowanie ceny soli, w każdej okolicy kraju.

Alegat 13.

Odezwą z dnia 3. grudnia L. 12417 dołączoną w odpisie 13/ do zbioru alegatów, zawiadomiło c. k. Namiestnictwo, że ze względu na umowę, istniejącą pomiędzy Rządami obu połów Monarchii co do zarządu monopólu solnego, muszą być ceny sprzedaży soli tak ustanawiane, aby przewóz soli w handlu prywatnym z jednej połowy Monarchii do drugiej nie opłacał się; w skutek tego „jest ustanowienie jednostajnej ceny soli we wszystkich miejscowościach Galicyi niedopuszczalnym“.

Sprawa wydania rozporządzenia wykonawczego do ustawy o rybołóstwie z dnia 31. października 1887.

Odezwą z dnia 11. maja 1888 L. 18174 odniósł się Wydział krajowy do c. k. Prezydium Namiestnictwa z przedstawieniem, opartem na opinii zapytywanych przez Wydział krajowy rzeczoznawców, aby Minister rolnictwa na podstawie §. 30 ustawy o rybołóstwie z dnia 31. października 1887 rozporządził, że zaprowadzenie wydziałów dla rewirów rybackich jest powstrzymane aż do dalszego zarządzenia, a funkcyje tych wydziałów rewirowych przechodzą na Wydział krajowy.

Wydział krajowy starał się także u c. k. Rządu o przyspieszenie wydania rozporządzenia wykonawczego do powyż powołanej nowej ustawy rybackiej, a dla ułatwienia tego wydania przesłał c. k. Namiestnictwu pod dniem 19. czerwca 1888 L. 22698 i pod dniem 10. kwietnia 1889 L. 8262 projekty do rozporządzenia wykonawczego jak i do podziału na rewiry rybackie Wisły, Dunajca, Bugu, Soły, Skawy i Raby z ich dopływami. Koszta przygotowania tych projektów poniesione przez Dra Nowickiego w wysokości 220 zł. zostały temuż zwrócone rozporządzeniem z dnia 10. kwietnia 1889 L. 8262.

Na odezwę Wydziału krajowego z d. 21. maja 1889 L. 19237, ponaglającą wydanie rozporządzenia wykonawczego do nowej ustawy o rybołóstwie, przesłało c. k. Namiestnictwo pod dniem 25. lipca 1889 L. 48446 projekt rozporządzenia z wezwaniem, aby, w myśl §. 69 wspomnianej ustawy, objawił Wydział krajowy swe zdanie.

Projekt rozporządzenia wykonawczego nie odnosi się do całej ustawy, lecz głównie tylko do działu VII tejże, a to stósownie do polecenia Pana Ministra rolnictwa z dnia 7. listopada 1887 L. 15165, postanawiającego, że przy wydaniu rozporządzenia wykonawczego pominąć należy na razie postanowienia co do tworzenia rewirów rybackich, i co do regulaminów rybackich dla wód stojących, a ograniczyć się jedynie do wydania zarządzeń, odnoszących się do przepisów o polityce rybackiej.

Ponieważ po zatwierdzeniu zaprojektowanego rozporządzenia wykonawczego przez p. Ministra rolnictwa i ogłoszeniu wraz z sankcyonowaną już ustawą o rybołóstwie przystąpić ma c. k. Namiestnictwo bezzwłocznie do podziału wód krajowych bieżących na rewiry rybackie, dlatego zachodzi potrzeba wydania równocześnie przepisów i podstaw, podług których ten podział na rewiry ma być skuteczniejszy. Przeto c. k. Namiestnictwo projekt tych przepisów w myśl §. 30 ustawy wypracowało i przesłało go Wydziałowi krajowemu do zbadania i objawienia swego zdania. Po zbadaniu obu tych projektów i zasięgnięciu opinii pp.: Artura hr. Potockiego, Stanisława Kluczyckiego i Dra Maksymiliana Nowickiego, zgodził się Wydział kraj. zupełnie na projekt rozporządzenia wykonawczego, co się zaś tyczy projektu „przepisów i podstaw podziału wód bieżących na rewiry“, zgodził się Wydział kraj. w odezwie z dnia 27. sierpnia 1889 L. 33943 na zasady tam wypowiedziane z małemi zmianami, mającemi na celu jaśniejsze wypowiedzenie zasad podziału.

Sprawa wydawnictwa mapy obrazowej ryb krajowych.

Mapa obrazowa ryb krajowych, ułożona przez Dra Maksymiliana Nowickiego, c. k. profesora uniwersytetu Jagiellońskiego, a wydana w 1000 egzemplarzach kosztem skarbu krajowego, nie mogła być jeszcze rozprzedaną, ponieważ tekst objaśniający, na którego wydanie udzielił Wydział krajowy reskrypsem z dnia 1. grudnia 1887 L. 53705 zaliczkę w kwocie

200 zł. zarządowi Towarzystwa rybackiego w Krakowie, wydany został dopiero w sierpniu r. b. wskutek ponagleń naszych z dnia 12. czerwca 1888 L. 20878, z dnia 21 maja 1889 L. 19092, i z dnia 11. lipca 1889 L. 26736. Teraz więc dopiero rozeszle się 500 egzemplarzy map obrazowych ryb krajowych wraz z objaśniającym tekstem osobom i instytucjom, które je zamówiły i dalsza tychże map rozsprzedaż nastąpi.

Uchwała polecająca Wydziałowi krajowemu, aby dla spraw tyczących się krajowej szkoły leśniczkiej we Lwowie zwołał ankietę.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 13. września 1888 następującą uchwałę: „Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby dla wszelkich spraw tyczących się szkoły lasowej średniej krajowej we Lwowie zwołał ankietę złożoną z osób odpowiednich przy współdziałaniu reprezentanta c. k. Rządu“.

W dopełnieniu tej uchwały zwołał Wydział krajowy ankietę, zapraszając do niej mężów obznajomionych dokładnie ze stanem gospodarstwa leśnego i jego potrzebami w kraju naszym, tudzież ze stanem i organizacją krajowej szkoły leśniczkiej.

Wynik obrad tej ankiety, jak niemniej stan sprawy reorganizacji szkoły krajowej leśniczkiej będzie przedmiotem osobnego sprawozdania.

Zasiłek na stypendya dla uczniów szkoły kucia koni we Lwowie.

W rozprawie nad Rubr. XV. wydatków funduszu krajowego na rok 1889 uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 18. października 1888 udzielić na 5 stypendyów dla uczni szkoły kucia koni zasiłek na rok 1889 w kwocie 250 zł.

W dopełnieniu uchwały tej wyasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 9. sierpnia 1889 przeznaczoną na stypendya kwotę do rąk Dyrekcyi c. k. szkoły weterynaryi we Lwowie; rozdzielił wszakże kwotę tę, w myśl propozycyi Dyrekcyi c. k. szkoły weterynaryi z dnia 9. sierpnia 1889 l. 345, na 4 stypendya i nadał rozporządzeniem z dnia 9. sierpnia 1889 l. 33437 trzy stypendya, po 70 zł. każde, uczniom: Karolowi Wilczyńskiemu ze Lwowa, Józefowi Moorowi z Putiatyniec i Wincentemu Świdnickiemu z Jaworowa, a jedno stypendyum w kwocie 40 zł. uczniowi Teodorowi Kołtykowi z Kałusza.

Do rozdziału kwoty 250 zł. na 4, zamiast na 5 stypendyów, skłoniła Wydział krajowy ta okoliczność, że stypendya w wysokości 50 zł. w. a. nie wystarczają zupełnie niezamożnym uczniom na sześciomiesięczne utrzymanie we Lwowie, wskutek czego też zgłosiło się w r. 1888 tylko 4 kandydatów do szkoły kucia koni, i ci tylko otrzymali stypendya w wyznaczonej przez Wysoki Sejm wysokości; na kurs zaś sześciomiesięczny wiosenny r. b. żadnego kandydata nie było.

Ponieważ się okazało, że sześciomiesięczne trwanie nauki podkuwania jest za długie i kurs ten znacznie skrócony być może, odniosła się c. k. Dyrekcyja szkoły weterynaryi, za porozumieniem z Wydziałem krajowym, do c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty, ażeby dozwoliło dotychczasowy 6cio miesięczny kurs nauki podkuwania skrócić i odpowiednie zmiany w planie nauk dla podkuwaczy przeprowadzić. Zmiana ta przyczyni się niezawodnie do podniesienia frekwencyi szkoły i dozwoli wykształcić w niej większą corocznie, niż dotąd, liczbę kowali z racjonalnem podkuwaniem koni obznajomionych.

Subwencje na cele kultury krajowej przez Wydział krajowy udzielane.

Na cele kultury krajowej udzielił Wydział krajowy w peryodzie objętym niniejszem sprawozdaniem następujących subwencji i zasiłków z funduszu dyspozycyjnego:

1. Rozporządzeniem z dnia 22. września 1888 l. 40.016 zarządowi Towarzystwa ogrodniczo-sadowniczego we Lwowie, na częściowe pokrycie kosztów obesłania jubileuszowej wystawy owoców w Wiedniu kwotę 300 zł. w. a.

2. Rozporządzeniem z dnia 21. czerwca 1889 l. 25.680 zarządowi galicyjskiego Towarzystwa weterynarskiego na wydawnictwo czasopisma „Przegląd weterynarski“ 100 zł. w. a.

3. Rozporządzeniem z dnia 9. sierpnia 1889 L. 34723 Komitetowi c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego na urządzenie wykładów popularnych z weterynaryi „o zapobieganiu szerszenia się zarazy pyska i i racic u zwierząt domowych i jej leczeniu“, 300 zł. w. a.

Wykonał także Wydział kraj. wszystkie uchwały wys. Sejmu, mocą których wyznaczono różne zasiłki na cele kultury.

W sprawie petycji.

Uchwała w przedmiocie przyspieszenia sprawy odszkodowania za ubite konie u p. Feliksa Gniewosza w Nowosielicach z powodu pojawienia się nosacizny u jego koni.

W załatwieniu petycji Rady oddziału Towarzystwa gospodarczego Sanocko-Liskiego w przedmiocie przyspieszenia sprawy odszkodowania za ubite konie u p. Feliksa Gniewosza w Nowosielicach z powodu pojawienia się nosacizny u jego koni, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 15. października 1888 następującą uchwałę:

„Petycję Rady oddziału Towarzystwa gospod. Sanocko-Liskiego względem przyspieszenia załatwienia sprawy odszkodowania za ubite konie u p. Feliksa Gniewosza w Nowosielicach z powodu pojawienia się nosacizny u jego koni, odstępuje się Wys. c. k. Rządowi do spiesznego załatwienia“.

W załatwieniu tej petycji c. k. Namiestnictwo zawiadomiło Wydział krajowy odezwą z dnia 27. października 1888 L. 63494, że powyższa sprawa została już ostatecznie załatwioną reskryptami z dnia 30. kwietnia 1888 L. 21827, z dnia 25. września 1888 L. 37868 i z dnia 27. października 1888 L. 47173, którymi przyznano p. Feliksowi Gniewoszowi odszkodowanie w kwocie 2.375 zł., 1.346 zł. 65 ct i 2.416 zł. 65 ct. — razem 6.138 zł. 30 ct. w. a. za 27 koni ubitych.

Petycje gmin Dzieduszyce wielkie i Uhełno, powiatu stryjskiego, Słoboda niebyłowska, powiatu Kałuskiego i Mizuń, powiatu Doliniańskiego, o wolny pobór surowicy.

Na posiedzeniu w dniu 14. września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycje gminy Dzieduszyce wielkie i Uhełno, powiatu Stryjskiego, Słoboda niebyłowska, powiatu Kałuskiego, i Mizuń powiatu Doliniańskiego, o pobór surowicy dla bydła.

Wydział krajowy przesłał petycje te c. k. Namiestnictwu przy odezwie z dnia 6. listopada 1888 L. 41.150 z prośbą o zarządzenie zbadania i o ile możliwości uwzględnienie życzeń petentów.

C. k. Namiestnictwo nadesłało odezwą z dnia 16. marca 1889 l. 2396/pr. odpis odezwy Prezydium c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu, z dnia 26. lutego 1889 l. 324/pr., w której Dyrekcyja ta oświadcza, że wezwwała c. k. Dyrekcyje powiatowe w Samborze i Stanisławowie do zbadania i zdania sprawy, a „po nadejściu tych sprawozdań przedłoży c. k. kraj. Dyrekcyja skarbu sprawę c. k. Ministerstwu skarbu do rozstrzygnięcia, i w swoim czasie nie omieszka zawiadomić o zapadłej w tej mierze uchwale“.

Do chwili składania niniejszego sprawozdania nie otrzymał Wydział krajowy żadnego w tej sprawie zawiadomienia.

Petycja gminy Hołyń o pozwolenie poboru surowicy dla bydła. Uchwałą z dnia 20 grudnia 1887 odstąpił Wysoki Sejm petycję gminy Hołyń o pozwolenie używania surowicy dla bydła, c. k. Rządowi „do możliwego uwzględnienia“.

C. k. Namiestnictwo oznajmiło pismem z dnia 14. września 1888 l. 10.068, że wedle odezwy c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu z dnia 31. sierpnia 1888 L. 64.822 c. k. Ministerstwo skarbu nie uwzględniło tej petycji.

O rezolucyi tej zawiadomił Wydział krajowy Zwierzchność gminy Hołyń reskryptem z dnia 25. września 1888 L. 40.403.

Petycja gminy Kałusza o dozwole nie poboru surowicy dla bydła.

Na posiedzeniu w dniu 16 października 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Petycję gminy miasta Kałusza o dozwole nie poboru surowicy dla bydła odstępuje się c. k. Namiestnictwu do uwzględnienia w myśl reskryptu c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 18. listopada 1887 l. 30596“.

C. k. Namiestnictwo oznajmiło odezwą z dnia 19. kwietnia 1889 l. 4307, że „c. k. Ministerstwo skarbu nie uwzględniło reskrytem z dnia 4 kwietnia 1889 L 7125 petycji gminy miasta Kałusza wniesionej do Sejmu krajowego“.

O rezolucyi tej zawiadomił Wydział krajowy Zwierzchność gminy miasta Kałusza reskrytem z dnia 26 kwietnia 1889 L. 17588.

Petycja Rady powiatowej Jasielskiej o ulgi w podatkach dla dotkniętych powodzią, i niezmiarką.

Uchwałą z dnia 14 września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję Rady powiatowej Jasielskiej o spowodowanie c. k. Rządu, aby dotknięci powodzią i niezmiarką doznali ulg w podatkach.

Odezwą z dnia 21 marca 1889 L. 5942 przesłał Wydział krajowy petycję tę Rady powiatowej Jasielskiej c. k. Namiestnictwu do zbadania sprawy i możliwego uwzględnienia prośby.

C. k. Namiestnictwo oznajmiło Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 23 kwietnia 1889 L. 4250, że „według odezwy c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu z dnia 10 b. m. l. 588/pr. ulgi podatkowe, za zgłoszone w roku 1886 przez 30 a w roku 1887 przez 76 gmin, względnie obszarów dworskich powiatu Jasielskiego kłęski gradobicia i powodzi, przyznane zostały, o ile takowe na podstawie przeprowadzonych aktów dochodzeń się należały, a to:

„za rok 1886 dla wszystkich 30 gmin, względnie obszarów dworskich, jeszcze w ciągu roku 1886, a za rok 1887 dla 61 gmin, względnie obszarów dworskich, w ciągu roku 1887, dla reszty zaś 15 gmin w czasie od stycznia do kwietnia 1888“.

Dalej zawiadomiło c. k. Namiestnictwo, że „co się tyczy ulg podatkowych dla tegoż powiatu z tytułu poszkodowań przez owad „niezmiarka“, to takowe przyznało Wys. Ministerstwo skarbu tylko za rok 1886 i tylko tym kontrybuentom, których poszkodowanie przynosiło $\frac{1}{3}$ część dochodu gruntowego; dla reszty zaś w roku 1886 i dla wszystkich w r. 1888 poszkodowanych kontrybuentów odmówiło Wys. Ministerstwo skarbu rzeczonych ulg, albowiem poszkodowanie miało rozmiary mniejsze, a mianowicie powyższego stopnia niedosięgające“.

O odpowiedzi tej zawiadomił Wydział krajowy Radę powiatową Jasielską reskrytem z dnia 26 kwietnia 1889 L. 17866.

Petycja ks. Teofila Podlaszeckiego o odškodowanie strat poniesionych w inwentarzu żywym z powodu zarazy śledziony.

Na posiedzeniu dnia 13 września 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę w załatwieniu sprawozdania komisji petycyjnej z petycji ks. Teofila Podlaszeckiego: „Petycję ks. Teofila Podlaszeckiego gr. kat. proboszcza w Pruchniku o udzielenie wynagrodzenia z powodu poniesionych strat w inwentarzu żywym odstępuje się Wydziałowi kraj. do zbadania i ewentualnego uwzględnienia“.

Celem zbadania tej sprawy odniósł się Wydział krajowy pismem z dnia 6. listopada 1888 L. 40513 do c. k. starostwa w Jarosławiu z zapytaniem „czy ewentualnie jakie doniesienie otrzymało c. k. starostwo w przeciągu ostatnich 23 lat w myśl rozporządzenia ministeryalnego z dnia 29 lutego 1859 L. 32592 i ustawy z dnia 6. grudnia 1880 (Dz. u. p. N. 35) o wypadkach zarazy wąglikowej czyli śledziony u bydła rogatego w gminie Pruchniku, a w szczególności na terytorium probostwa grecko-katolickiego“.

Na zapytanie to odpowiedziało c. k. starostwo w Jarosławiu pismem z dnia 5. grudnia 1888 L. 22421, „iż w roku od 1872 nie otrzymało c. k. starostwo ani z urzędu gminnego ani od gr. kat. probostwa w Pruchniku żadnego doniesienia o pojawieniu się tamże zarazy śledziony u zwierząt. Również nie ma w aktach c. k. starostwa żadnych śladów o urzędowym sprawdzeniu zarazy wąglikowej u zwierząt, tak w samej gminie Pruchniku jak i na probostwie gr. kat“.

Na podstawie tego wyjaśnienia odmówił Wydział krajowy reskryptem z dnia 1. lutego 1889 L. 55745/1888 prośbie petenta.

Petycja Towarzystwa gospodarskiego oddziału Sambor - Stare miasto - Turka - o subwencję na zakładanie spółek mleczarskich.

Uchwałę z dnia 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję Towarzystwa gospodarskiego oddziału Sambor - Stare miasto - Turka o subwencję na zakładanie spółek mleczarskich.

Petycję tę załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 17. kwietnia 1889 L. 6411 odmownie.

Petycja Wydziału powiatowego w Tłumaczu o pożyczkę dla gminy Kolińce i obszarów dworskich w Kolińcach na zasiewy jare.

Uchwałę z dnia 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję Wydziału powiatowego w Tłumaczu o pożyczkę na obsiewy jare dla gminy Kolińce i obszarów dworskich w Kolińcach górnych i dolnych.

Reskryptem z dnia 26. lutego 1889 L. 5608 załatwił Wydział krajowy petycję tę odmownie.

Petycja Włodzimierza Kuczyńskiego o zapomogę na zapłacenie taksy ostatniego rygorozum weterynarskiego.

Uchwałę z dnia 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję Włodzimierza Kuczyńskiego rygorozanta szkoły weterynaryi o zasiłek na zapłacenie taksy ostatniego rygorozum.

W załatwieniu tej petycji udzielił Wydział krajowy proszącemu reskryptem z dnia 26. lutego 1889 L. 6409 jednorazowy zasiłek w kwocie 57 zł. a. w.

Petycja M. A. Barty o zasiłek na wydawnictwo Biblioteczki popularnych wiadomości rolniczych.

Uchwałą z dnia 14. września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia niezadowoloną petycję M. Barty z dnia 11. grudnia 1887 o zasiłek na wydawnictwo Biblioteczki popularnych wiadomości rolniczych.

Z uwagi, że na pokrycie kosztów zamierzonego wydawnictwa udzielił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 6. kwietnia 1888 L. 13865 zasiłek w kwocie 100 zł., odmówił Wydział krajowy dalszego zasiłku na rok 1889.

IV. Sprawy przemysłowe.

O czynnościach Wydziału krajowego w celu popierania rozwoju rękodzielnictwa i przemysłu w okresie czasu z którego zdajemy sprawę, a głównie o działaniach w tym okresie czasu w celu dalszego zakładania i urządzenia szkół przemysłowych uzupełniających, szkół zawodowo przemysłowych i warsztatów wzorowych, o udzieleniu stypendyów na kształcenie się w zawodach przemysłowych, o dawaniu zasiłków i pożyczek z funduszu przemysłowego przedsiębiorstwom przemysłowym, złoży Wydział krajowy Wys. Sejmowi *oddzielne sprawozdanie*, przedstawiając zarazem sprawozdanie komisji krajowej dla spraw przemysłowych działającej przy Wydziale krajowym. Sprawozdanie to o swoich czynnościach obowiązana jest złożyć komisja krajowa dla spraw przemysłowych stosownie do §. 2. alin. a) statutu jej zatwierdzonego przez Wysoki Sejm.

Na tem miejscu ogranicza się zatem Wydział krajowy do podania Wysokiemu Sejmowi tylko w ogólnych zarysach wiadomość o obecnym stanie szkół i warsztatów przemysłowych.

Uzupełniające szkoły przemysłowe.

W roku bieżącym przybyły cztery uzupełniające szkoły przemysłowe w Krakowie, które zostały zreorganizowane i oparte na statucie normalnym. Szkoły te połączone są ze szkołami ludowymi na przedmieściach Smoleńsk, Kleparz, Kaźmierz, tudzież przy szkole św. Ducha. Następnie zreorganizowane jeszcze zostały uzupełniające szkoły przemysłowe w Gorlicach, Starym Sączu, Wadowicach, Żółkwi, Bochni i Sanoku.

Nadto zwrócono również uwagę na miasta Jasło, Wieliczkę, Sambor, Gródek, i Śniatyn, w których w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 11. stycznia 1888 r. powstać mają uzupełniające szkoły przemysłowe w miejsce zniesionych szkół wydziałowych. W tej sprawie prowadzi właśnie krajowa komisja dla spraw przemysłowych z gminami rokowania i jest nadzieja, że szkoły te w roku 1890 wejdą w życie.

Obecnie znajduje się zatem w naszym kraju 20 uzupełniających szkół przemysłowych, a mianowicie: w Brzeżanach, Drohobyczu, Jarosławiu, Kołomyi, Lwowie (izr. im. M. Bernsteina), Nowym Sączu, Przemyśle, Rzeszowie, Stanisławowie, Tarnowie, Żółkwi, cztery szkoły w Krakowie, Gorlicach, Starym Sączu, Wadowicach, Żółkwi, Bochni i Sanoku.

Fachowe szkoły przemysłowe i warsztaty wzorowe.

W roku 1889 zorganizowane zostały: Krajowy warsztat wzorowy garncarski w Porębie i krajowa szkoła zawodowa dla nauki tkactwa w Kro-

śnie. Dla zakładu w Porębie wydane zostały przepisy organizacyjne, zaś dla Krosna wydanie tych przepisów jest w toku.

Warsztat naukowy garncarski w Toustem, co do którego polecił Wysoki Sejm uchwałą z dnia 19. października 1885 r. przeprowadzić rokowania celem objęcia i zorganizowania go jako zakładu krajowego, został prowizorycznie oddany w zarząd p. Władysławowi Fedorowiczowi, członkowi kraj. komisji przemysłowej. Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania komisya krajowa nie przedłożyła szczegółowych wniosków w sprawie przeprowadzenia stałej organizacyi tego zakładu w myśl uchwały Wysokiego Sejmu.

Również w sprawie przekształcenia zakładu dla nauki stolarstwa i tokarstwa w Stanisławowie na zakład samoistny, rokowania są w toku. W tej mierze nie przedłożyła dotychczas krajowa Komisya dla spraw przemysłowych wniosków Wydziałowi krajowemu.

W roku 1890 wejdą w życie następujące nowe zakłady fachowo przemysłowe, mające być sasilane z funduszu krajowego :

- a) warsztat wzorowy kołodziejski w Grybowie,
- b) warsztat wzorowy stolarski i tokarski w Myślenicach,
- c) warsztat wzorowy tkacki w Glinianach (ten istnieje już od lat kilku utrzymywany przez miejscowe Towarzystwo tkaczy, ale nie był subwencyonowany z funduszu krajowego),
- d) warsztat wzorowy tkacki w Borszczowie,
- e) warsztat wzorowy tkacki w Grzymałowie,
- f) warsztat wzorowy tkacki w Rychwałdzie.

Nadto wdrożył Wydział krajowy rokowania z c. k. Rządem o zaprowadzenie warsztatu wzorowego kowalskiego w Sułkowicach, jako zakładu państwowego.

Inne ważniejsze sprawy tyczące się przemysłu. Pięciomiesięczny kurs rysunkowy dla nauczycieli uzupełniających szkół przemysłowych.

W czasie od 1. października 1888 do końca lutego 1889 r. odbył się w Krakowie staraniem c. k. Ministerstwa oświaty pięć miesięcy kurs specjalny rysunkowy dla nauczycieli uzupełniających szkół przemysłowych. Na zasiłki dla nauczycieli odbywających ten kurs udzielił Wydział krajowy subwencyę w kwocie 2983 zł., gdy jednak interesowane gminy miejskie i izby handlowo-przemysłowe przyczyniły się następnie z własnych funduszków ogółem kwotą 585 zł., przeto właściwy na ten cel wydatek z funduszu krajowego wyniósł tylko 2398 zł. Według sprawozdania Dyrekcyi c. k. państwowej szkoły przemysłowej w Krakowie, przy której kurs ten się odbył, uczęszczało na kurs przygotowawczy 28 nauczycieli, z tych 12 uznano za znakomicie uzdolnionych do udzielania nauki rysunków w uzupełniających szkołach przemysłowych, 14 za uzdolnionych, 2 zaś uzdolnienie dopiero po stósownem uzupełnieniu wiadomości przyznane zostanie.

Odezwą z dnia 7. sierpnia 1889 L. 53423 zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo, iż p. Minister wyznań i oświecenia postanowił urządzić także w r. b. taki sam kurs przy c. k. szkole przemysłowej w Krakowie, który trwać ma od 1. października 1889 do końca lutego 1890.

Na zasiłki dla nauczycieli powołać się mających na kurs powyższy przyrzekł Wydział krajowy reskryptem z dnia 16. sierpnia 1889 L. 35.092 udzielić subwencyę do wysokości 2.500 zł., o ile strony interesowane, jako gminy tych miast, z których powołani zostaną nauczyciele na ten kurs, oraz izby handlowo-przemysłowe nie pokryją wydatków połączonych z utrzymaniem nauczycieli w Krakowie.

Stan krajowego funduszu przemysłowego.

Stan krajowego funduszu przemysłowego, utworzonego uchwałą Wysockiego Sejmu z dnia 22. stycznia 1887 r. na wspieranie przedsięwzięć pożytecznych dla rozwoju przemysłu krajowego przez udzielanie pożyczek, przedstawia się według bilansu zestawionego przez Bank krajowy po koniec czerwca 1889 jak następuje:

Aktywa przejęte przez Bank krajowy z dniem 1. stycznia 1888 od Wydziału krajowego	110.062 zł. 28 ct.
Dotacja Wysokiego Sejmu w latach 1887, 1888 i 1889 po 30.000 zł. rocznie	90.000 „ — „
Przyrost do 30. czerwca 1889 r.	6.219 „ 64 „
razem	206.281 zł. 92 ct.

Z tego funduszu udzielone pożyczki, z uwzględnieniem poszczególnych gałęzi przemysłu, wynoszą z końcem czerwca 1889 w kapitale:

a) przemysłowi tkackiemu	11.625 zł. — ct.
b) „ skórnemu	81.737 „ 94 „
c) „ drzewnemu	6.636 „ 48 „
d) „ metalowemu	5.250 „ — „
e) innym gałęziom przemysłu	34.262 „ 50 „
razem	139.511 zł. 92 ct.

pozostaje zatem kwota 66.770 zł., która złożoną jest na rachunku bieżącym w Banku krajowym.

Wydział krajowy w oddzielnem sprawozdaniu o czynnościach w celu wspierania rękodzielnictwa i przemysłu zda Wysokiemu Sejmowi sprawę z zarządu funduszem przemysłowym. W sprawozdaniu tem także przedstawi jakie stypendya i zasiłki udzielono ze skarbu krajowego kształcącym się w zawodach przemysłowych.

Fundacje stypendyjne na cele przemysłowe.

Do Departamentu II. przydzielone są cztery fundacje przeznaczone na cele przemysłowe:

a) Fundacja „Wystawy krajowej rolniczo przemysłowej we Lwowie z roku 1877“ przeznaczona dla rzemieślników i przemysłowców, którzy zawodowo w kraju wykształceni, wiedzę swą i naukę za granicą uzupełnić pragną. W roku 1889 były do rozdania 2 stypendya z tej fundacji, każde po 300 zł. rocznie i otrzymali je dawni stypendyści Józef Górecki uczeń c. k. fachowej szkoły dla ślusarstwa w Koenigrätzu i Władysław Markiewicz uczeń oddziału dla ślusarstwa maszynowego w Muzeum technologicznem we Wiedniu.

b) Fundacja ś. p. „Wincentego Łodzianina Ponińskiego“ przeznaczona dla czeladników rzemieślniczych, posiadających uzdolnienie i prawną kwalifikacyę do samoistnego wykonywania rzemiosła, jednak dla ubóstwa nie są w stanie otworzyć własnego warsztatu.

Według ostatniej woli fundatora odsetki kapitału fundacyjnego mają być podzielone na cztery nie równe premie, które czeladnicy wyciągają przy losowaniu.

W roku 1889 odbyło się publiczne losowanie tych premij pod przewodnictwem koncepisty Wydziału krajowego p. Karola Kucharskiego w dniu 19. lipca.

Do losowania zgłosiło się 1.047 petentów.

Nie przypuszczono do losowania 45, wydano zatem 1.002 kart legitymacyjnych, z tych 20 nie odebrało swych kart, — ogółem przystąpiło zatem do losowania 982 czeladników rzemieślniczych.

Przy losowaniu wyciągnęli premie:

1. Władysław Alojzy dw. im. Smolana, czeladnik stolarski ze Lwowa I. premię w kwocie 876 zł.

2. Ignacy Jakób dw. im. Konieczny, czeladnik szewski ze Lwowa, II. premię w kwocie 730 zł.

3. Antoni Jasiński, czeladnik stelmachski ze Lwowa III. premię w kwocie 584 zł.

4. Józef Zakrzewski, czeladnik rzeźnicki ze Lwowa IV. premię w kwocie 438 zł.

c) Fundacja „Franciszka Steczkowskiego z Jasła“, przeznaczona dla robotników (rzemieślników), którzyby chcieli kształcić się w swem rzemiośle poza obrębem miasta Jasła. Pierwszeństwo mają między nimi rzemieślnicy urodzeni w Jasle, a tylko w braku takich mogą być stypendya z tej fundacji nadane innym kandydatom. Fundacja ta weszła dopiero w roku 1889 w życie. Kapitał fundacyjny wynosi 2.554 zł. 40 ct. Z czystych stałych dochodów fundacji wypłacane być ma jedno stypendyum o rocznych 100 zł., reszta dochodów, interkalarya, zyski z wylosowania i inne możliwe przychyły mają być tak długo kapitalizowane, dopóki dochody nie wyniosą 100 zł a wówczas utworzone zostanie drugie stypendyum.

Wydział krajowy ma zastrzeżone prawo wskazać te gałęzie rzemiosła, dla których w danej chwili zamierza przeznaczyć stypendya.

W roku 1889 rozpisany został konkurs na jedno stypendyum o rocznych 100 zł. dla tkacza.

d) Fundacja „Feliksy Maryi dw. im. z hr. Golejewskich Czarkowskiej“.

W sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego przedłożonem w r. 1884 podano do wiadomości Wysokiego Sejmu, że list fundacyjny „fundacji Feliksy Maryi dw. im. z hr. Golejewskich Czarkowskiej dla rękodzielników i przemysłowców pochodzenia polskiego“ uzyskał zatwierdzenie c. k. Namiestnictwa, tudzież, że fundacja ta o majątku zakładowym 100.000 zł. będzie mogła wejść w życie dopiero po najdłuższem życiu fundatorki, która sobie zastrzegła dożywotnie prawo pobierania dochodów majątku fundacji na czas życia swego.

W r. 1888 pod dniem 8. listopada 1888 r. do LW. 48.925 wniósł Dr. Henryk Szydłowski, adwokat krajowy we Lwowie, pełnomocnik JW. Feliksy Maryi dw. im. z hr. Golejewskich Czarkowskiej do Wydziału krajowego pismo, w którym oświadczył imieniem swej mocodawczyni gotowość

złożenia w kasie Wydziału krajowego kwoty 200.000 zł. w pięcioprocentowych listach zastawnych galicyjskiego Towarzystwa kredytowego ziemskiego z przeznaczeniem powiększenia tąż kwotą majątku fundacyi powyższej. Zarazem oświadczył powyżej wymieniony pełnomocnik wolę fundatorki zmienienia listu fundacyjnego odpowiednio do zwiększonych nową ofiarą zasobów fundacyi. Wydział krajowy wyraziwszy w piśmie do pełnomocnika imieniem kraju wdzięczność fundatorce za jej prawdziwie patryotyczną ofiarność, dał wyraz gotowości objęcia w swój zarząd fundacyi w myśl życzenia fundatorki i wezwał pełnomocnika do złożenia kwoty 200.000 zł. w kasie Wydziału krajowego. Nadto wypracował Wydział krajowy projekt nowego listu fundacyjnego, uwzględniający zmiany proponowane przez fundatorkę i przedłożył takowy pełnomocnikowi jej pismem z dnia 13. sierpnia 1889 r. LW. 35.303, celem objawienia zdania czy postanowienia takowego odpowiadają w zupełności woli fundatorki. Jak tylko odpowiedź nadejdzie i majątek fundacyi w kasie Wydziału złożony będzie, przedłoży Wydział krajowy list fundacyjny c. k. Namiestnictwu do zatwierdzenia.

e) Fundacya ks. kanonika Wojciecha Michny, proboszcza w Chłopicach.

W dniu 29. października 1888 złożył ks. kanonik Wojciech Michna proboszcz w Chłopicach do kasy Wydziału krajowego kwotę 2.000 zł. w gotówce tudzież 2.750 zł. w obligach dłużnych, przeznaczając tę kwotę na cel poparcia przemysłu domowego, szczególnie tkackiego w gminie Krościenku wyżnem pod Krosnem. Wydział krajowy przedsięwziął kroki celem zrealizowania kwoty 2.750 zł., tudzież nawiązał rokowania z ks. kanonikiem Wojciechem Michną celem określenia bliższego przeznaczenia przyszłej fundacyi i ułożenia dla niej listu fundacyjnego. Rokowania te są jeszcze w toku.

Uchwała sejmowa w przedmiocie urządzenia stacyi doświadczalnej mechaniczno-technologicznej przy c. k. wyższej szkole technicznej we Lwowie.

Na posiedzeniu z d. 24. stycznia r. b. uchwalił Wysoki Sejm upoważnić Wydział krajowy do przeprowadzenia rokowań z c. k. Rządem o częściowe pokrycie z funduszu krajowego kosztów założenia doświadczalnej stacyi mechaniczno-technologicznej przy c. k. wyższej szkole technicznej we Lwowie i do wstawienia kwoty 2.500 zł. w preliminarz budżetu na r. 1890, i takiej samej kwoty w preliminarz na rok 1891 pod warunkami: a) że c. k. Rząd taką samą kwotą przyczyni się do założenia pomienionej stacyi, b) że c. k. Rząd dostarczy na pomieszczenie stacyi w gmachu c. k. wyższej szkoły technicznej we Lwowie odpowiednio urządzony lokal, oraz że stale dostarczać będzie dla stacyi opału, światła, wody i usługi, c) że wszelkie próby robione w stacyi doświadczalnej z polecenia Wydziału krajowego skuteczniejsze będą bezpłatnie, i d) że fundusz krajowy na utrzymanie stacyi doświadczalnej przyczyniać się będzie najwyżej kwotą 300 zł. rocznie.

O uchwale tej zawiadomił Wydział krajowy c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie na dniu 2. marca r. b. LW. 4689, a ze względu, iż pan Minister wyznań i oświecenia w reskrypcie z dnia 29. maja r. 1888 L. 2996 zaznaczył, iż kosztta urządzenia tej stacyi powinny być przedewszyst-

kiem ponieść fundusz krajowy, upraszał o oświadczenie, czy c. k. Rząd przystąpi do rokowań na podstawie wyżej wymienionej uchwały Wys. Sejmu, oraz o przedłożenie dokładnego kosztorysu tej stacji, którego opracowanie zostało poruczone p. Janowi Frankemu, profesorowi c. k. szkoły politechnicznej we Lwowie.

Na d. 2. lipca b. r. zawiadomiło c. k. Namiestnictwo Wydział krajowy do L. 27787, że c. k. Ministerstwo wyznań i oświecenia udzieliło profesorowi p. Frankemu, potrzebnego dla opracowania tego kosztorysu urlopu i zasiłku na podróż za granicę i że po przedłożeniu operatu pana Frankiego wdrożone zostaną rokowania co do kosztów założenia stacji, jednak z zastrzeżeniem wymienionej w wyżej powołanym reskrypcie zasady, żeby fundusz krajowy przedewszystkiem poniósł koszt urządzenia stacji.

Wydział krajowy w wykonaniu uchwały Wys. Sejmu zamieścił w preliminarzu budżetu krajowego na r. 1890 kwotę 2500 zł. na założenie stacji doświadczalnej mechaniczno-technologicznej przy wyższej c. k. szkole technicznej we Lwowie i zapytał c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 17. sierpnia r. b. LW. 27623 czy c. k. Rząd powziął, a ewentualnie jaką decyzję co do warunków, pod którymi Wys. Sejm zasiłek ten na urządzenie stacji wypłacić postanowił.

V. Sprawy górnicze.

Sprawy górnicze.

W przedmiocie spraw górniczych przedkłada Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Zaznaczamy tu tylko w sprawie kilkakrotnie w Wys. Sejmie omawianej pożyczek udzielanych na badanie głębszych pokładów ziemi, że żadna na ten cel kwota w preliminarzu budżetu za rok 1890 się nie znajduje, a znaczniejsza pożyczka, udzielona ś. p. Ignacemu Łukasiewiczowi, a następnie p. Władysławowi Fibichowi i Spce na głębokie wiercenie w Ropiance w ten sposób załatwioną została, że p. Władysław Fibich osobnym aktem zapewnił zwrot do funduszu krajowego całej na ten cel wypłaconej pożyczki. Skoro zaś w maju r. b. wskazane przez krajową Radę górniczą pogłębienie tego otworu świdrowego już wykonane zostało, nie ciąży na funduszu krajowym żadne zobowiązanie dalszego tych robót subwencyonowania. Ważna ta dla górnictwa naftowego w kraju robota została ukończoną, a udzielona na ten cel zwrotna subwencya w części do funduszu krajowego już zwróconą została, w części zwróconą zostanie.

Stypendya górnicze.

Z funduszu przeznaczanego przez Wys. Sejm na kształcenie się górników w zawodach bardziej krajowi potrzebnych, udzielono tylko dwa jednoroczne stypendya słuchaczom fachowych kursów akademii górniczej w Leoben i jednorazowy zasiłek kilku uczniom tej akademii na odbycie podróży naukowej, programem nauk objętej.

Przeważnie użyto tego funduszu na zasiłki dla uczniów szkoły praktycznej wiercenia metodą kanadyjską we Wietrznie (pow. Krosno).

Szczegółowo zdajemy o tem sprawę w odrębnem sprawozdaniu, które Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi w przedmiocie spraw górniczych przedkłada.

W sprawie znizienia ceny przewozu nafty i cerezyny z Drohobycza do Wiednia.

Na przedstawienie Wydziału powiatowego w Drohobyczu, że opłaty za transport nafty rafinowanej z Drohobycza do Wiednia są wyższe niż opłaty za transport tego produktu z Kołomyi a opłaty za transport cerezyny na tej samej przestrzeni o wiele wyższe, niż je pobiera południowa kolej państwowa z Tryestu do Wiednia, odniósł się Wydział krajowy za pośrednictwem członków kolejowej Rady państwowej Wgo Piotra Grossa i Władysława Struszkiewicza do zarządu c. k. kolei państwowych z prośbą o wyrównanie tych, na niekorzyść naszych producentów ułożonych taryf.

Zarząd c. k. kolei państwowych oświadczył bez bliższego uzasadnienia, iż nie może obniżyć ceny transportu, jak to czyni kolej południowa, a że cena transportowa nafty z Kołomyi do Wiednia była unormowaną trochę niższą niż od innych stacyj kolei państwowych w Galicyi, to tylko w celu ułatwienia jej konkurencyi z produktem rosyjskim, przybywającym z Podwołoczysk i przewożonym na taką samą odległość w obrębie monarchii.

Wydział krajowy zwrócił uwagę producentów nafty i wosku ziemnego w Drohobyczu, że właściwą drogą starania się o uzyskanie odpowiedniej zniżki ceny transportu jest wnoszenie podania bezpośrednio do zarządu c. k. kolei państwowych, które poparte przez Wydział krajowego Towarzystwa naftowego w Gorlicach bywały pomyślnym uwiecznane skutkiem.

Sprawy tej Wydział krajowy nie zaniecha dalej popierać, a jest z pożytkiem dla interesowanych, jeżeli podania o ulgi w transportach kolejną żelazną wnoszą bezpośrednio do Rady państwa.

VI. Załatwienie petycji.

Petycja Adama Łokocza, konwisarza ze Lwowa o zasiłek.

Na wniosek krajowej komisji przemysłowej przyznał Wydział krajowy Adamowi Łokoczowi, konwisarzowi ze Lwowa dalszy zasiłek w kwocie 200 zł., który asygnowano w dwóch ratach po 100 zł. reskryptem z dnia 28. grudnia 1888 r. 49.364 i z dnia 2. maja 1889 r. l. 18.832. Zasiłek ten udzielony został Łokoczowi na pokrycie kosztów zakupu matryc stalowych na pipy poprawnej konstrukcyi, oraz na prace konwiskarskie, z którymi miał wziąć udział w konkursie rozpisany przez Muzeum przemysłowe we Lwowie na celujące wyroby rękodzielnicze. Łokocz wywiązał się ze swego zadania, gdyż zakupił dla swego warsztatu te przyrządy, a na konkursie otrzymał za lampę i lichtarz nagrodę w kwocie 130 zł.

Petycja Antoniego Goligowskiego, ucznia wyższej szkoły przemysłowej w Wiedniu.

Reskryptem z dnia 31. grudnia 1888 r. l. 56.749 udzielił Wydział krajowy na wniosek krajowej komisji przemysłowej Antoniemu Goligowskiemu dalszy zasiłek w kwocie 200 zł. na podróż naukową w celu wykształcenia się w modelowaniu ceramicznem.

Petycja Kazimierza Rojowskiego z Humenowa o subwencyę na założenie szkółek haftu wiejskiego.

Na wniosek komisji przemysłowej Wydział krajowy nieuwzględnił petycji Kazimierza Rojowskiego z Humenowa, z powodów przytoczonych w sprawozdaniu komisji (str. 26) przedłożonem Wysokiemu Sejmowi w roku zeszłym.

Petycja Sióstr Miłosierdzia w Przeworsku o subwencyę dla koronkarni w Przeworsku.

W sprawie petycji Sióstr Miłosierdzia w Przeworsku o stałą roczną subwencyę dla koronkarni w Przeworsku, przekazanej nam przez Wys. Sejm uchwałą z dnia 21. stycznia 1888 do załatwienia, względnie do postawienia wniosku, komisya przemysłowa nie przedłożyła dotąd żadnego wniosku.

Wykonanie uchwał, któremi załatwione zostały petycje na ostatniej sesji sejmowej.

Petycja Zarządu oddziału krakowskiego Towarzystwa pedagogicznego o subwencyę dla szkoły zręczności.

W rozprawie nad rubr. XVII. wydatków preliminarza funduszu krajowego na r. 1889 uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 18. października 1888 Zarządowi oddziału krakowskiego Towarzystwa pedagogicznego zasiłek w kwocie 500 zł. dla szkoły zręczności w Krakowie.

Powyższy zasiłek wyasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 14. marca 1889 L. 10.169 po przekonaniu się, że szkoła ta rzeczywiście na subwencyonowanie zasługuje.

W dniu 15. września 1888 r. otwartą została w gmachu *Collegii juridici* w Krakowie szkoła nauki zręczności (slöjdu). Kurs roczny trwał do końca maja 1889 r. Szkoła ta posiada dziś 10 warsztatów stolarskich, 1 warsztat z tokarnią, 1 tokarnię wiedeńską nowego systemu, 30 hebli, 40 noży, 30 pilników, 20 raszpli, 20 dłut, 10 ceklin, 20 kątów, 6 pił, 6 siekier, oraz do 100 sztuk drobnych narzędzi, jak cyrkle, znaczniki, miary, obcęgi i t. p.

Szkoła krakowska wzięła sobie za zadanie przysposabiać znacznie szłą liczbę osób do rozszerzenia tej nauki w kraju i dla tego główny nacisk kładzie na wykształcenie w nauce zręczności nauczycieli szkół ludowych.

W ostatnim kursie uczęszczało do szkoły zręczności 28 nauczycieli szkół ludowych i seminariów nauczycielskich.

Prócz tego korzystali z nauki niektórzy słuchacze uniwersytetu, oraz uczniowie szkół średnich. Liczba tych ostatnich zmieniała się w każdym miesiącu, najwięcej było ich we wrześniu (90), najmniej w grudniu (31). Urządzona następnie przez zarząd szkoły wystawa prac uczestników szkoły zręczności, która trwała od 15. do 25. czerwca 1889 r., wykazała rzeczywiście piękne rezultaty.

Dyrekcya zachęcona tem powodzeniem postanowiła urządzić w czasie od 5. lipca do 24. sierpnia 1889 kurs wakacyjny nauki zręczności specjalnie dla nauczycieli ludowych, chcąc przyjąć na ten kurs 40—50 nauczycieli.

Nie mając jednak żadnych na ten cel funduszy wniosła do Wydziału krajowego prośbę o zasiłek.

Wydział krajowy w uznaniu dotychczasowej działalności szkoły zręczności i potrzeby urządzenia takiego kursu w zachodniej Galicyi, udzielił zarządowi krakowskiego oddziału Towarzystwa pedagogicznego reskryptem z dnia 12. lipca 1889 r. l. 26.937 zasiłek w kwocie 400 zł.

Kurs wakacyjny dla nauki zręczności w Sokalu, przeznaczony dla nauczycieli szkół ludowych.

W rozprawie nad Rubr. XVI. wydatków preliminarza funduszu krajowego na r. 1888 uchwalił Wys. Sejm na posiedzeniu dnia 20. stycznia 1888 r. zasiłek w kwocie 800 zł. na naukę biegłości ręcznej w szkołach ludowych, a mianowicie na kurs wakacyjny tejże nauki w Sokalu dla nauczycieli szkół ludowych.

Powyższy zasiłek asygnował Wydział krajowy reskryptem z dnia 31. lipca 1888 r. l. 32.915 do rąk c. k. Rady szkolnej okręgowej w Sokalu.

Ze sprawozdania przedłożonego przez c. k. Radę szkolną okręgową Wydziałowi krajowemu wynika, że w urządzonym w roku 1888 kurs o,

który trwał od 1. do 30. sierpnia 1888 r., wzięło ogółem udział 35 uczestników, a mianowicie z powiatu sokalskiego 22, z kamioneckiego 2, z lwowskiego 2, ze złoczowskiego 2, z jasielskiego, jaworowskiego, krakowskiego, myślenickiego, przemyskiego, zaleszczyckiego i krośnieńskiego po jednym.

Z powyższych uczestników było na kursie po raz trzeci, zatem ukończyło kurs nauki zręczności 8 nauczycieli, po raz drugi 10, a po raz pierwszy 17.

Na rok 1889 przeznaczył Wysoki Sejm uchwałą z dnia 18. października 1888 r. również zasiłek w kwocie 800 zł. na urządzenie kursu nauki zręczności w Sokalu. Zasiłek ten wyasygnował Wydział krajowy również do rąk c. k. Rady szkolnej okręgowej w Sokalu reskryptem z dnia 25. czerwca 1889 r. L. 26262. Gdy jednak wielu nauczycieli wniosło wprost do Wydziału krajowego prośby o udzielenie im zasiłków na odbycie tego kursu, Wydział krajowy pismem z dnia 25. maja 1889 l. 13246 oznajmił c. k. Radzie szkolnej krajowej, iż nie zamierza ze swej strony wyznaczać zasiłków nauczycielom, ale pozostawia ocenieniu c. k. Rady szkolnej krajowej, których nauczycieli zechce na ten kurs powołać. Wydział krajowy uczynił to dlatego, iż Rada szkolna krajowa łatwiej może ocenić, którzy nauczyciele zasługują na to, aby ich na kurs nauki zręczności wysłano, i z których można nauczycieli powołać.

Wskutek tego wszystkie prośby tych nauczycieli, którzy wnieśli podania wprost do Wydziału krajowego, poleciliśmy Radzie szkolnej krajowej do możliwego uwzględnienia.

W powyższy sposób załatwioną również została petycja Jana Obrębskiego, nauczyciela z Dylągówki, o zasiłek na odbycie kursu nauki zręczności w Sokalu, którą Wys. Sejm uchwałą z dnia 18. października 1888 przekazał Wydziałowi krajowemu do zbadania i odpowiedniego załatwienia.

Odezwą z dnia 18. czerwca 1889 L. 9919 zawiadomiła nas c. k. Rada szkolna krajowa, że uchwalony przez Wysoki Sejm zasiłek w kwocie 800 zł. zamierza użyć w sposób następujący: kwotę 330 zł. przeznacza na pokrycie kosztów urządzenia kursu, resztę zaś w kwocie 470 zł. oraz pozostałą resztę z roku 1888 w kwocie 15 zł. 36 ct., — zatem razem 485 zł. 36 ct., przeznacza na zasiłki dla dwudziestu pięciu nauczycieli szkół ludowych, mających wziąć udział w tym kursie.

Petycja Franciszka Sebeka fabrykanta instrumentów muzycznych we Lwowie o zapomogę lub bezzwrotną pożyczkę.

Uchwałą z dnia 18. października 1888 przekazał Wys. Sejm petycję Franciszka Sebeka, fabrykanta instrumentów muzycznych we Lwowie o zapomogę lub pożyczkę Wydziałowi krajowemu, względnie komisji kraj. dla spraw przemysłowych do zbadania i odpowiedniego załatwienia.

Powyzszą petycję na wniosek kraj. komisji przemysłowej załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 22. lipca 1889 L. 22586 odmownie.

Petycja Justyny Gostyńskiej o subwencję na założenie szkoły kroju sukien damskich.

Na posiedzeniu dnia 18. października 1888 uchwalili Wys. Sejm petycję Justyny Gostyńskiej ze Lwowa o subwencję na założenie szkoły kroju sukien damskich odesłać do Wydziału krajowego, względnie do kraj. komisji przemysłowej dla zbadania i odpowiedniego załatwienia. Reskryp-

tem z dnia 3. maja 1889 L. 17172 Wydział krajowy ua wnioszek krajowej komisji przemysłowej załatwił powyższą petycję odmownie.

Petycja Pawła Fröhli-cha, właściciela warszta-
tu wyrobu narzędzirolni-
czych w Starym Sączu
o subwencyę, względnie
o pożyczkę na rozsze-
rzenie pracowni.

Uchwałą z dnia 18. października 1888 r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, względnie kraj. komisji przemysłowej do zbadania i odpowiedniego załatwienia petycję Pawła Fröhliha, właściciela warsztatu wyrobu narzędzi rolniczych w Starym Sączu, o subwencyę, względnie pożyczkę na rozszerzenie pracowni.

Petycję tę przesłał Wydział krajowy przy reskrypcie z dnia 21. grudnia 1888 r. L. 55700 Wydziałowi powiatowemu w Nowym Sączu z poleceniem zdania sprawy o rocznej produkcji warsztatu, sposobu zbywania towaru, czyli zakład ten ma tylko lokalne, czyli też szersze znaczenie, jaki jest stan majątkowy petenta, oraz czyli przedsiębiorstwo to w ogóle zasługuje na poparcie. Odpowiedź Wydziału powiatowego zakomunikowaliśmy reskrytem z dnia 4. czerwca 1889 L. 23254 kraj. komisji przemysłowej do objawienia opinii. Do chwili zamknięcia sprawozdania nie otrzymaliśmy jednak z komisji sprawozdania.

Petycyę gmin Grzyma-
łowa i sąsiednich, tu-
dzież gmin m. Andry-
chowa i Starego Sącza
o utworzenie w tych
gminach szkół przemy-
słowych.

Na posiedzeniu dnia 19. października 1888 r. powziął Wys. Sejm następującą uchwałę: „Petycyę gmin Grzymałów, Mazarówka i Podlesie, tudzież gminy miasta Andrychowa i Starego Sącza o utworzenie w nich szkół przemysłowych odstępuje się Wydziałowi krajowemu do bliższego rozpoznania i załatwienia w porozumieniu z krajową komisją dla spraw przemysłowych“.

Powyższą uchwałę wraz z petycyami przekazał Wydział krajowy reskrytem z dnia 23. grudnia 1888 r. L. 47393 kraj. komisji przemysłowej do przedłożenia motywowanych wniosków.

Do dnia zamknięcia niniejszego sprawozdania, komisya nie przedłożyła nam swej opinii. Wiadomo nam tylko, że komisya zamierza w roku 1890 wprowadzić w życie warsztat wzorowy tkacki w Grzymałowie i warsztat tkacki w Rychwałdzie, które mają być subwencyonowane z funduszu krajowego.

Petycyę Piotra Wielicz-
kowskiego o stypen-
dyum na dalsze kształ-
cenie się w garnca-
rztwie

Uchwałą z dnia 24. stycznia 1889 odstąpił Wysoki Sejm petycyę Piotra Wieliczkowskiego o stypendyum na dalsze kształcenie się w garncearstwie Wydziałowi krajowemu, względnie kraj. komisji przemysłowej do urzędowania.

Petycyę tę udzieliliśmy reskrytem z dnia 5. lutego 1889 r. L. 4685 kraj. komisji przemysłowej do przedstawienia wniosku. Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nieotrzymaliśmy jednak od komisji odpowiedzi.

Petycyę niezalatwione
w Izbie i przekazane
Wydziałowi krajowemu
do załatwienia.

Uchwałami zdnia 14. września 1888 r. i z dnia 26. stycznia 1889 r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia wszystkie niezalatwione w Izbie petycyę, a mianowicie:

Petycja Antoniego Romana Popiela, ucznia c. k. szkoły artystyczno-przemysłowej w Wiedniu o stypendyum.

Petycję Antoniego Romana Popiela ucznia c. k. szkoły artystyczno-przemysłowej o stypendyum udzieliliśmy reskryptem z dnia 14. listopada 1888 r. L. 41095 komisji kraj. dla spraw przemysłowych do przedstawienia wniosku. Petycja ta nie została właściwie dotąd załatwioną, ale petent już poprzednio z odwołaniem się na powyższą petycję wniosł wprost do Wydziału krajowego prośbę o jednorazowy zasiłek.

W załatwieniu tej prośby Wydział krajowy udzielił Popielowi na wniosek kraj. komisji przemysłowej reskryptem z dnia 17. czerwca 1888 r. L. 24104 kwotę 150 zł. tytułem jednorazowego zasiłku.

Petycja Józefa i Pawła Szulakiewiczów właścicieli warsztatu kowalskiego w Bóbrce o subwencyę.

Petycję Józefa i Pawła Szulakiewiczów właścicieli warsztatu kowalskiego w Bóbrce o subwencyę na rozwinięcie ich przedsiębiorstwa w fabrykę narzędzi rolniczych, załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 6. kwietnia 1889 r. L. 13495 na wniosek kraj. komisji dla spraw przemysłowych, odmownie.

Petycja Zenona Miłkowskiego, chemika w Wiesbaden o zapomogę na dalsze kształcenie się.

Petycję Zenona Miłkowskiego chemika w Wiesbaden o zapomogę na dalsze kształcenie się w chemii za granicą załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 21. czerwca 1889 r. L. 11457 odmownie, na wniosek kraj. komisji przemysłowej.

Petycja Teodora Zajdzikowskiego majstra szklarskiego w Krakowie o subwencyę na powiększenie pracowni.

Petycję Teodora Zajdzikowskiego majstra szklarskiego w Krakowie o subwencyę na powiększenie warsztatu załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 3. maja 1889 r. L. 17959 na wniosek kraj. komisji przemysłowej odmownie.

Dwie petycje Stanisława Kalickiego ze Lwowa o pożyczkę na podtrzymanie fabrykacji tłuszczu na skóry.

Dwie petycje Stanisława Kalickiego ze Lwowa o pożyczkę na podtrzymanie fabrykacji tłuszczu na skóry udzieliliśmy reskryptem z dnia 14. listopada 1888 r. L. 40535 i 40536 kraj. komisji przemysłowej do objawienia opinii. Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie otrzymaliśmy jednak odpowiedzi.

Petycja Walentego Kańskiego nauczyciela w Kobyli o subwencyę na wykonanie wynalezionego przyrządu tkackiego.

Petycję Walentego Kańskiego nauczyciela w Kobyli o subwencyę na wykonanie wynalezionego przyrządu tkackiego załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 23. lipca 1889 l. 24.524 na wniosek kraj. komisji przemysłowej odmownie.

Petycja Wincentego Bezwińskiego o pożyczkę na rozszerzenie fabryki koców i sukna w Kozaczyźnie.

Petycję Wincentego Bezwińskiego o pożyczkę na rozszerzenie fabryki koców i sukna w Kozaczyźnie załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 22. lipca 1889 l. 22.588 na wniosek kraj. komisji dla spraw przemysłowych odmownie.

Petycja Augusta Borówki, właściciela bazaru wyrobów krajowych w Rzeszowie o bezprocentową pożyczkę.

Petycję Augusta Borówki, właściciela bazaru wyrobów krajowych w Rzeszowie o bezprocentową pożyczkę, załatwił Wydział krajowy reskryptem z dnia 16. kwietnia 1889 L. 15.937 na wniosek kraj. komisji przemysłowej odmownie.

Petycyje Stowarzyszenia przemysłowego wyrobów skórnych w Przemyśle o wyjednanie u Rządu zakazu wzbraniającego firmie Fraenkla osiedlenia się w Przemyśle, Stowarzyszenia szewców w Krakowie o zaopiekowanie się interesami szewców krakowskich; wreszcie korporacji szewców we Lwowie o wzięcie rękodzielników szewskich w opiekę przeciw zakrajowej konkurencji fabrycznej.

Poszczególne obok petycyje udzielił Wydział krajowy reskryptami z dnia 12. marca 1889. L. 6.410, 6.412 i 6.414 kraj. komisji przemysłowej do przedstawienia wniosków.

Komisja przemysłowa, a względnie członek tejże p. Arnulf Nawratil c. k. inspektor przemysłowy opracował w tej mierze obszernie sprawozdanie, które następnie ogłoszono drukiem i rozesłano tę broszurę stowarzyszeniom, Zwierzchnościom wszystkich gmin miejskich, Wydziałom powiatowym, Izdom handlowym, c. k. Namiestnictwu, zarządom uzupełniających szkół przemysłowych, bibliotekom i redakcyom czasopism. Sprawozdanie to, które komisja przemysłowa dołączy jako alegat do swego sprawozdania z swych czynności, przedłożyć się mającego Wysokiemu Sejmowi, zawiera objaśnienie, jakimi środkami zwalczać można obcą konkurencję fabryczną.

W szczególności reskryptem z dnia 21. maja 1889 L. 18.833 zawiadomił Wydział krajowy zgodnie z opinią krajowej komisji przemysłowej, Stowarzyszenia szewców we Lwowie i Przemyśle, iż wobec obowiązujących postanowień ustawy przemysłowej, nie można zabronić fabrykantom obuwia sprzedaży ich wyrobów w naszym kraju. Petycyje Stowarzyszenia szewców w Krakowie załatwiono przez udzielenie mu odpisu sprawozdania komisji przemysłowej.

Petycyja Komisji wykonawczej wiecu rękodzielników we Lwowie o subwencję na cele organizacyjne Stowarzyszenia, zawiązać się mającego w celu dostaw wojskowych.

W dniu 27. maja 1888 odbył się we Lwowie wiec rękodzielników galicyjskich, który uchwalił czynić starania o otrzymanie dostaw wojskowych. W tym celu wybrano Komisję tak zwaną konsorcyjną, która zajęła się zawiązaniem „Towarzystwa dostaw dla armii“ i wypracował odnośny statut. Owoż tej Komisji udzielił Wydział krajowy reskryptem z dnia 19. marca 1889 L. 11.121 bezzwrotny zasiłek w kwocie 800 zł. na cele organizacyjne, a przede wszystkim na pokrycie poniesionych już kosztów przez poszczególne korporacje rękodzielnicze, które wydały na ten cel kwotę 585 zł., pochodzącą z grosza najbiedniejszych rękodzielników oraz z funduszu wdów i sierót po rękodzielnikach.

Petycyja Komisji organizacyjnej Towarzystwa krajowego bazaru dla wyrobu i sprzedaży obuwia.

W maju 1889 wniosła do Wydziału krajowego zawiązana we Lwowie Komisja organizacyjna Towarzystwa krajowego bazaru dla wyrobu i sprzedaży obuwia prośbę o subwencję na pokrycie kosztów połączonych z organizacją tego Towarzystwa.

Reskryptem z dnia 3. maja 1889 L. 19.094 udzielił Wydział krajowy petentom bezzwrotny zasiłek w kwocie 100 zł. z zastrzeżeniem złożenia rachunku z użycia tej sumy.

Petycyja Wydziału Rady powiatowej mieleckiej w sprawie obmyślenia kredytu dla spółek wodnych i melioracyjnych.

Uchwałą z dnia 14. września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, wraz z innemi niezadowolonymi petycyjami, także petycyje Wydziału Rady powiatowej mieleckiej o obmyślenie odpowiedniego kredytu dla spółek wodnych i melioracyjnych do załatwienia.

Wydział krajowy uwiadomił Wydział Rady powiatowej mieleckiej, w załatwieniu powyższego polecenia Wysokiego Sejmu reskryptem z dnia 20. sierpnia b. r. l. 41.153/88 o uchwale sejmowej, mocą której zaciągniętą i zrealizowaną już została pożyczka krajowa w imiennej wartości 700.000 zł.

na cele kredytu melioracyjnego i podał warunki uzyskania pożyczki przez spółki melioracyjne.

Petycja Antoniego Gacka, właściciela domu i sklepu w Radawie w sprawie ukarania przemytnika.

Uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm wraz z innymi niezadowolonymi petycjami także petycję Antoniego Gacka, właściciela domu i sklepu w Radawie o ukaranie przemytnika Wydziałowi krajowemu do załatwienia. Odezwą z dnia 2. marca 1889 L. 5.609 przesłał Wydział krajowy rzeczoną petycję do Prezydyum c. k. Namiestnictwa do urzędowego załatwienia.

Petycja Jana Michalika z Krosna o udzielenie mu pożyczki 3000 zł. dla powiększenia i lepszego urządzenia warsztatów w fabryce narzędzi wiertniczych w Krośnie.

Wniesioną do Wysokiego Sejmu krajowego petycję p. Jana Michalika, właściciela fabryki narzędzi wiertniczych w Krośnie odstąpił Wysoki Sejm na dniu 16. stycznia r. b. Wydziałowi krajowemu do możliwego uwzględnienia. Wydział krajowy zasięgnął zdania komisji krajowej dla spraw przemysłowych i w myśl jej wniosku odmówił udzielenia tej pożyczki.

VII. Biura statystyczne.

Krajowe biuro statystyczne.

Krajowe biuro statystyczne pod kierownictwem profesora Dr. Tadeusza Pilata ukończyło w okresie, z którego zdajemy sprawę, opracowania stosunków znaczniejszych miast prowincjonalnych w Galicyi, wydając w dalszym ciągu prace ogłoszone poprzednio:

1) Obszar zabudowania i ludności miast większych Galicyi, dla których projektowana jest osobna ustawa gminna przez Dr. T. Pilata.

2) Skład ciał wyborczych w większych gminach miejskich w Galicyi na podstawie aktów wyborczych przez Z. Gaszyńskiego.

3) Skład rad miejskich w większych miastach Galicyi przez Z. Gaszyńskiego.

Pierwsze dwie prace są już wydrukowane, trzecia praca w najbliższym czasie oddaną zostanie do druku.

Dalszą a główną czynnością krajowego biura statystycznego było uzupełnienie i ostateczne zestawienie materiałów do statystyki własności tabularnej. Bardzo rozległa i mozolna praca, w której wszystkie siły biura, czasowo w tym celu zwiększone, brały udział, jest obecnie już na ukończeniu. Ażeby tem szybciej i dokładniej zebrać potrzebne dla niej daty katastralne, wysyłano kilkakrotnie jednego z pracowników biura do urzędów podatkowych i biur geometrów ewidencyjnych celem wypisania dat bezpośrednio z arkuszy gruntowych, sprostowanych na podstawie dochodów ewidencyjnych. Następnie trzeba było zebrane daty porównać ze stanem rzeczy, jaki wykazują księgi tabularne sądów obwodowych, a zachodzące liczne niezgodności wyjaśniać w drodze korespondencji, z prezydentami sądów krajowych i obwodowych i z Wydziałami powiatowymi. Zadanie to jest już spełnione niemal w całości, bo tylko niewielka ilość Wydziałów powiatowych zalega z odpowiedzią. Również trzeba było zmiany w ciągu pracy następujące przez podział, sprzedaż, spadek i t. p. w na-

szym kraju częstsze niż gdzieindziej, a oznajmione nam przez sądy uwzględnić i odpowiednio poprawki poczynić w zebranych materyale.

Jest wszelka nadzieja, że z początkiem r. 1890 obszerna i szczegółowa statystyka własności tabularnej w Galicyi wyjdzie z druku i przyczyni się nie mało do wyświecenia obecnego położenia tej własności, której biuro statystyczne przed dziewięciu laty poświęciło już jedną z większych prac swoich w roczniku VII. wiadomości statystycznych.

Materyały zebrane dla statystyki własności tabularnej posłużą prócz tego do dalszych dwóch prac, które są w toku; jedna z nich zestawi i omówi zmiany w własności tabularnej w ciągu ostatnich lat pięciu 1884 — 1889, druga zmiany, jakim uległa własność tabularna pod względem skupienia i osób właścicieli w ciągu ostatnich lat 70. a to na podstawie dawniejszych skorowidzów.

Nadmienić też musimy, że na podstawie wspomnianych materyałów wydany zostanie przez profesora Dr. Tadeusza Pilata nowy i wyczerpujący skorowidz ciał tabularnych, który też bardzo bliskim jest ukończenia.

Obok prac powyżej wspomnianych podjęte zostały następujące nowe prace: statystyka wyborów sejmowych w r. 1889 i statystyczny pogląd na skutki nowej ustawy o obszarach dworskich, zarządzającej wcielenie drobniejszych posiadłości tabularnych do związku gminnego.

Krajowe biuro statystyczne składają obecnie prócz profesora Dr. Tadeusza Pilata jako naczelnika biura, aplikant konceptowy p. Zdzisław Gazyński, jeden urzędnik manipulacyjny, zajęty biblioteką oraz ewidencją czasopism, dzienników, ustaw i sprawozdań sejmowych, a następnie 4-ch dyetaryuszów, z których jeden przybrany został na czas większych robót nad statystyką własności tabularnej.

Biuro statystyki przemysłu i handlu.

Biuro statystyki przemysłu i handlu krajowego pod kierunkiem Dr. Tadeusza Rutowskiego, ukończyło zestawienie statystyki przemysłu domowego i rozpoczęło druk tej pracy. Wysokiemu Sejmowi zostanie przedłożony zeszyt obejmujący „przemysł skórzany“ a więc garbarstwo, białoskórnicstwo, szewstwo, rymarstwo, kuśnierstwo, oraz zeszyt obejmujący domowy i rękodzielniczy przemysł drzewny, a więc ciesielstwo, gontarstwo, stolarstwo, snycerstwo, tokarstwo, bednarstwo, niekarstwo, łyżkarstwo, wyrób sit i przetaków, kołodziejstwo, koszykarstwo i inne wyroby z drzewa. Zatem pójdzie wydanie przemysłu tkackiego, garncarskiego itd.

Również przedłoży biuro Wysokiemu Sejmowi zeszyt obejmujący mniejszą pracę statystyczną z dziedziny statystyki rolniczej pod tytułem: „Zasiewy i zbiory na większej i mniejszej posiadłości ziemskiej“.

Niebawem opuszcza prasę i zostanie przedłożony Wysokiemu Sejmowi Tom. II. Rocznika Statystyki Galicyi za r. 1887 i 1888, znacznie rozszerzony, bardziej wyczerpujący od tomu pierwszego. Obejmuje wiadomości i dane statystyczne o stosunkach całego kraju, ile możliwości pod każdym względem. Główne działy są: 1) Obszar i podział terytoryalny, 2) Ruch ludności, 3) Stosunki zdrowotne, służba zdrowia, zakłady huma-

nitarne, 4) Stosunki kościelne, 5) Oświata, zakłady naukowe, 6) Prasa, 7) Stowarzyszenia, 8) Własność ziemska, stosunki posiadania, obdłużenia, licytacye, 9) Rolnictwo, leśnictwo, hodowla bydła, 10) Górnictwo i hutnictwo, 11) Przemysł, 12) Komunikacye i handel, 13) Kredyt i instytucye kredytowe, 14) Ubezpieczenia, statystyka pożarów, gradobicie itd. 15) Galicya w budżecie państwa, podatki, 16) Budżet krajowy, budżety powiatów i miast, 17) Sądownictwo, 18) Wojsko i obrona krajowa.

W toku są dalsze opracowania poszczególnych gałęzi i siedzib przemysłu, statystyka instytucyj kredytowych. Zostanie ukończoną przerwana historyczno statystyczna praca: Ceny płodów rolniczych przez 100 lat w Galicyi. Niebawem rozpocznie się zbieranie materyałów do szczególnej statystyki lasów i gospodarstwa leśnego.

Departament III.

Szef Departamentu: Oktaw Pietruski, Członek Wydziału krajowego.

Ustawy sankcyonowane.

Ustawa o zabezpieczeniu budynków kościelnych i plebańskich od ognia. Ustawa ta została Najwyższem postanowieniem z dnia 15. lutego 1888 sankcyonowaną.

Ustawa o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych. Ustawa ta została Najwyższem postanowieniem z dnia 1. stycznia 1889 sankcyonowaną.

Ustawy, których sankcya nie nadeszła.

Ustawa o wynagrodzeniu za udzielanie nauki religii w publicznych szkołach ludowych. Projekt tej ustawy z dnia 17. stycznia 1889 przesłany został przez Marszałka krajowego c. k. Rządowi. Sankcya jeszcze nie nadeszła.

Zmiany w składzie Wysokiego Sejmu aż po czas rozwiązania go Najwyższem postanowieniem z dnia 19. kwietnia 1889. W składzie Wysokiej Izby zaszły od ostatniego sprawozdania naszego po czas rozwiązania Wys. Sejmu Najw. postanowieniem z d. 19. kwietnia 1889 następujące zmiany :

1. W dniu 11. listopada 1888 zmarł ks. Stefan Kaczała, poseł z gmin wiejskich okręgu wyborczego Zbaraż-Medyń.

2. W dniu 11. grudnia 1888 zmarł JE. Dr. Kazimierz Grocholski, poseł sejmowy z gmin wiejskich okręgu wyborczego Skałat-Grzymałów. W uznaniu niespożytych zasług zmarłego złożył Wydział krajowy u jego trumny wieniec z napisem: „Kraj Kazimierzowi Grocholskiemu“, wysłał na pogrzeb deputację z 2 członków Wydziału krajowego z Marszałkiem krajowym na czele i zaprosił deputacje Rad powiatowych i znaczniejszych miast do wzięcia udziału w pogrzebie i przyjął koszta pogrzebu w Rożyskach na fundusz krajowy.

3. W dniu 18. maja 1889 zmarł JE. Alfred hr. Potocki b. poseł z gmin wiejskich okręgu wyborczego Podhajce-Kozowa, były Marszałek krajowy i c. k. Namiestnik Galicyi. — Wydział krajowy przesłał pozostałej wdowie telegram kondolencyjny, zaprosił do wzięcia udziału w pogrzebie wszystkich PP. posłów sejmowych i galicyjskich posłów do Rady państwa, tudzież wszystkie Reprezentacje powiatowe i Reprezentacje większych miast w kraju, złożył na trumnie srebrny wieniec z napisem: „Alfredowi Potockiemu, Marszałkowi krajowemu w r. 1875 imieniem kraju Wydział krajowy 1889“ i wziął udział w pogrzebie in corpore z Marszałkiem krajowym na czele.

Jakkolwiek zgon ś. p. Alfreda hr. Potockiego przypadł już w czasie po rozwiązaniu Wys. Sejmu, Wydział krajowy uważał ze względu na zasługi śp. zmarłego i stanowisko, jakie w kraju zajmował, za rzecz konieczną wspomnieć o tym smutnym fakcie w niniejszem sprawozdaniu.

4. P. Bojomir Żarski, poseł z większych posiadłości okręgu wyborczego Żółkiewskiego, złożył mandat poselski.

5. Zmarł p. Edward Simon, dyrektor Banku kredytowego, poseł z Izby handlowo-przemysłowej we Lwowie.

Zmiany w składzie
Wydziału krajowego.

Na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z d. 12. stycznia 1889 został przez Wys. Sejm wybrany członkiem Wydziału krajowego z całego Sejmu p. Leon Chrzanowski, właściciel dóbr ziemskich, poseł z miasta Krakowa i rozpoczął urzędowanie dnia 21. stycznia 1889, obejmując kierownictwo Departamentu II.

Na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 15. stycznia 1889 został wybrany zastępcą członka Wydziału krajowego z całego Sejmu p. Adam Jędrzejowicz, poseł z okręgu wyborczego gmin wiejskich Rzeszów-Głogów.

Zmiany w składzie
urzędników i służ
Wydziału krajowego.

Od ostatniego naszego sprawozdania zaszły następujące zmiany w składzie urzędników i służ krajowych :

a) w oddziale koncepcyjnym :

Uchwałą z dnia 23. kwietnia 1889, l. 17.589 przeniósł Wydział krajowy radcę p. Edmunda Mochackiego z dniem uchwały w stały stan spoczynku, przyznając mu pensję emerytalną w rocznej kwocie 3.616 zł. w. a.

b) w oddziale manipulacyjnym :

Dnia 29. lipca 1889, zmarł po dłuższej słabości ekspedytor Antoni Karol dw. im. Kraczyło. Pozostałej po nim wdowie asygnowaliśmy pensję wdowią i dodatki na wychowanie pięciorga pozostałych dzieci, z których żadne nie doszło jeszcze do wieku normalnego.

W oddziałach rachunkowym i technicznym nie zaszły żadne zmiany.

c) w służbie Wydziału krajowego :

Dnia 26. listopada 1888 zmarł portyer Wydziału krajowego Rajmund Kukawski. Pozostałej wdowie asygnowaliśmy pensję wdowią tudzież dodatki na wychowanie pozostałych 4 synów, z których żaden nie doszedł jeszcze do wieku normalnego.

Dnia 4. czerwca 1889 zmarł woźny Józef Kalita. Pozostałemu synowi, który nie osiągnął jeszcze normalnego wieku, asygnowaliśmy pensję sierocińską i kwartał pośmiertny.

Opróżnione posady obsadziliśmy w następujący sposób :

a) w oddziale koncepcyjnym :

Uchwałą z dnia 17. sierpnia 1888 l. 35.738 mianowaliśmy p. Konstantego Jędrzejewskiego prowizorycznego nadetatowego asystenta i p. Adama Daniela dw. im. Starzeckiego, nadetatowego asystenta, stałymi etatowymi asystentami koncepcyjnymi.

Uchwałą z dnia 22. października 1888 l. 45.653 zamianowaliśmy ukończonego prawnika p. Feliksa Słotwińskiego aplikantem koncepcyjnym.

Uchwałą z dnia 20. listopada 1888 l. 48.022 mianowaliśmy ukończonego prawnika p. Zdzisława Kajetana dw. im. Gaszyńskiego aplikantem

konceptowym, pozostawiając go przy dotychczasowych poborach, które miał jako dyetaryusz konceptowy.

Uchwałą z dnia 29. listopada 1888 l. 52.500 przyznaliśmy aplikantowi konceptowemu p. Drowi Stanisławowi Romanowi Ludwikowi tr. im. Miziewiczowi adjutum w rocznej kwocie 500 zł.

Uchwałą z dnia 23. kwietnia 1889 l. 17.589, zamianowaliśmy p. Dra Józefa Ekielskiego, nadetatowego radcę Wydziału krajowego, etatowym radcą.

Uchwałą z dnia 21. czerwca 1889 l. 26.201 zamianowaliśmy koncypistów pp. Dra Bronisława Dulębę i Eugeniusza Pierożyńskiego stale sekretarzami Wydziału krajowego, nadaliśmy koncypicie p. Wilhelmowi Stadnickiemu tytuł sekretarza i zamianowaliśmy adjunkta konceptowego extra statum p. Dra Witolda Lewickiego stale koncypistą Wydziału krajowego.

Uchwałą z dnia 30. czerwca 1889 l. 27.438 zamianowaliśmy adjunkta konceptowego p. Karola Kucharskiego stale etatowym koncypistą i przyznaliśmy tytułarnemu sekretarzowi p. Wilhelmowi Stadnickiemu i adjunktowi konceptowemu p. Wojciechowi Wilczyńskiemu dodatki osobiste, które ustaną z posunięciem na wyższą posadę, a to pierwszemu w kwocie 200 zł., drugiemu zaś w kwocie 100 zł. rocznie, a wreszcie zamianowaliśmy nadetatowego adjunkta konceptowego p. Bronisława Schworma etatowym adjunktem konceptowym.

b) w oddziale manipulacyjnym :

Uchwałą z dnia 30. lipca 1889 l. 33.070 zamianowaliśmy kancelistę p. Stanisława Marka dw. im. Chudzikiewicza expedytorem Wydziału krajowego.

Uchwałą z dnia 2. sierpnia 1889 l. 33.701 zamianowaliśmy asystenta manipulacyjnego p. Epifaniasza Jaremicza kancelistą, asystenta manipulacyjnego extra statum p. Klemensa Jasińskiego etatowym asystentem manipulacyjnym, przyznając mu oraz aż do odwołania dodatek do płacy w kwocie 200 zł. rocznie, a dyetaryuszów manipulacyjnych pp. Adolfa Ignacego hr. z Grodkowa Łosia i Kazimierza Piotrowskiego asystentami manipulacyjnymi extra statum, pierwszego stale, drugiego zaś prowizorycznie pod warunkiem, iż w przeciągu roku od daty dekretu albo wykaże się złożeniem egzaminu z IV. klasy gimnazjalnej, albo też uzyska u Wys. Sejmu veniam studiorum.

c) w służbie Wydziału krajowego :

Uchwałą z dnia 8. stycznia 1889 l. 468 zamianowaliśmy pomocnika woźnego Wydziału krajowego Tomasza Mortkę prowizorycznym nadetatowym woźnym.

Uchwałą z dnia 11. czerwca 1889 l. 24.892 zamianowaliśmy woźnego Wydziału krajowego Józefa Bojkowskiego portyerem, a prow. nadetatowego woźnego Tomasza Mortkę i pełniącego zastępczo obowiązki woźnego kasowego Michała Lewickiego prowizorycznymi etatowymi woźnymi, ostatniego pod warunkiem, że na najbliższej sesji Wysokiego Sejmu uzyska veniam aetatis

Dnia 27 czerwca 1889 zmarła Paulina Pawulska, wdowa po śp. Janie Pawulskim, archiwista Wydziału krajowego.

Zasiłki dla młodzieży, kształcącej się w naukach i sztukach.

Uchwałą z dnia 17 października 1888 wstawił Wysoki Sejm do budżetu funduszu krajowego w rubryce VII. poz. 90 kwotę 3000 zł. do dyspozycji Wydziału krajowego dla młodzieży, kształcącej się w naukach i sztukach i odstąpił Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycyje odnoszące się do tej pozycji a mianowicie petycyje: Maryi Młodnickiej, Alfreda Beera, Marcina Gużkowskiego, Stanisława Fabiańskiego, Stanisława Janowskiego, Stanisława Witkowskiego, Brunona Tepy, Karola Wawroscha, Kornela Ustyanowicza, Leopoldyny Zakrzewskiej, Karoliny Eberbach, Anastazyi Iżakówny, Felicji Romanowskiej, Teresy Patkiewicz, Maryi Zapałowicz, Olgi Łozińskiej, Maryi Prędkiej, Herminii Assing, Eleonory Elktorowiczówny, Rozalii Schwabl, Jadwigi Kamilowej, Michaliny Wojdowskiej, Kazimiry Hellerówny, Gerardy Grabowskiej, Amalii Węzałewicz, Maryi Frenkel Niwińskiej, Maryi Sidorowicz, Heleny Mateckiej, Alexandra Niżankowskiego, Władysława Jamińskiego, Filipa Schlafenberga i Wincentego Askenasego. Na petycyje Maryi Młodnickiej zwrócił W. Sejm szczególną uwagę Wydziału krajowego i polecił mu też petycyje Heleny Mateckiej, Amalii Węzałewicz, Maryi Sidorowicz i Maryi Frenkel-Niwińskiej.

Uchwałą z dnia 2 listopada 1888 l. 46 612 rozdzieliliśmy powyższą kwotę 3.000 zł., przyznając z niej następujące zasiłki:

a) na kształcenie się w rysunkach: Maryi Młodnickiej 150 zł., Leopoldynie Zakrzewskiej 100 zł.;

b) na kształcenie się w malarstwie: Brunonowi Tepie, Kornelemu Ustyanowiczowi i Stanisławowi Fabiańskiemu po 200 zł. a Konstantemu Gużkowskiemu 250 zł.;

c) na kształcenie się w rzeźbiarstwie: Stanisławowi Lewandowskiemu 300 zł.;

d) na kształcenie się w śpiewie: Michalinie Frenkel-Niwińskiej, Anastazyi Iżakówny i Felicji Romanowskiej po 200 zł., Helenie Mateckiej, Maryi Szelińskiej (pupilce Amalii Węzałewicz), Maryi Sidorowicz, Karolinie Eberbach, Rozalii Schwablowej i Władysławowi Jamińskiemu po 150 zł. i Maryi Assing kwotę 100 zł.

Krajowe archiwa aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i Krakowie.

W czasie od ostatniego naszego sprawozdania zaszły w składzie aplikantów krajowych archiwów aktów grodzkich i ziemskich następujące zmiany:

Opróżnioną po p. Władysławie Margaszu posadę aplikanta przy krajowym archiwum aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie nadaliśmy uchwałą z dnia 11 grudnia 1888 l. 54.058 uczniowi Wydziału prawniczego P. Adamowi Bieńkowskiemu.

Opróżnioną wskutek śmierci śp. Romualda Wśetecki posadę aplikanta przy krajowym archiwum aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie nadaliśmy uchwałą z dnia 12 września 1888 l. 39.192 uczniowi Wydziału prawniczego p. Stanisławowi Wróblewskiemu.

Uchwałą z dnia 3. października 1888 l. 42.169 nadaliśmy opróżnioną po p. Marcinie Feintuchu posadę aplikanta przy krajowym archiwum aktów

grodzkich i ziemskich w Krakowie p. Kazimierzowi Federowiczowi uczniowi Wydziału prawniczego.

Sprawa połączenia aktów i ksiąg, znajdujących się w archiwach gminnych w kraju z archiwami krajowymi aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i Krakowie, a względnie rozciągnięcia nad nimi ściślejszej kontroli.

Wskutek okólnika Wydziału krajowego z dnia 22 lipca 1887 l. 27.689 w przedmiocie połączenia aktów i ksiąg, znajdujących się w archiwach gminnych w kraju z archiwami krajowymi aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i Krakowie, a względnie rozciągnięcia nad nimi ściślejszej kontroli, tudzież wskutek ponowego polecenia, wydanego w tym przedmiocie z dnia 27 czerwca 1888 do l. 53.635/87, przedłożyły inwentarze swych archiwaliów gminy Biała, Czchów, Wojnicz, Brzozów, Lubaczów, Dolina, Biecz, Grybów, Horodenka Czernelica, Busk, Lisko, Piwniczna, Stary Sącz, Przemyśl, Głogów, Jawornik, Halicz, Tarnów (dodatkowo do przedłożonego już poprzednio inwentarza) Lanckorona, Wadowice i Żydaczów a gminy Budzanów, Tylicz, Jawornik i Tyczyn oświadczyły gotowość złożenia swych archiwaliów w krajowym archiwum aktów grodzkich i ziemskich.

Wydział krajowy zaprosił Dyрекcyę krajowych archiwów aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i w Krakowie pismem z dnia 21 marca 1889 l. 47.644, ażeby w porozumieniu ze sobą przedstawiły mu wniosek, w którym z krajowych archiwów mają być złożone inwentarze, przedłożone przez wymienione powyżej gminy, tudzież archiwalia czterech gmin powyżej wskazanych.

Po przedłożeniu tego wniosku wyda Wydział krajowy odpowiednie zarządzenia. — Równocześnie wystosował Wydział krajowy do gmin, które dotąd nie przedłożyły były sprawozdania wskutek wydanych w niniejszym przedmiocie okólników, odpowiednie ponowne wezwania i odniósł się oraz do właściwych Wydziałów powiatowych z wezwaniem, ażeby ze swej strony wpłynęły na przyspieszenie sprawy. Wskutek tego wpłynęło już kilkadziesiąt sprawozdań od Zwierzchności gminnych i Wydziałów powiatowych. Na podstawie wniosku przedłożonego przez Dyрекcyę lwowskiego archiwum aktów grodzkich i ziemskich w porozumieniu z Dyрекcyą archiwum Krakowskiego, wskazał Wydział krajowy pięciu gminom, które poprzednio oświadczyły były gotowość złożenia swych archiwaliów w jednym z krajowych archiwów, w którym archiwum mają złożyć swe archiwalia, a zarazem dał im odpowiednie pouczenie co do sposobu przesyłki.

W szczególności przydzielił Wydział krajowy archiwalia gmin Krakowiec, Rohatyn, Sanok i Sokołów do archiwum lwowskiego a archiwalia gminy Zator do archiwum krakowskiego.

Kościół i klasztor benedyktyński w Tyńcu.

Sprawa restauracyi kościoła i budynków klasztornych w Tyńcu postąpiła w ciągu ubiegłego roku o tyle, że plany i kosztorysy, sporządzone przez departament techniczny c. k. Namiestnictwa, uzyskały aprobatę c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty a to na podstawie opinii c. k. centralnej Komisji dla zachowania dzieł sztuki i starożytności.

Reskryptem z 23. maja b. r. l. 6.976 poleciło c. k. Ministerstwo, aby na podstawie tych technicznych elaboratów przeprowadzoną została rozprawa konkurencyjna w myśl przepisów ustawy konkurencyjnej z 15. sier-

pnia 1866 i aby następne orzeczenie wraz z aktami ponownie przedłożono c. k. Ministerstwu.

Przeprowadzenie rozprawy konkurencyjnej zarządzonem zostało re-skryptem c. k. Namiestnictwa z 16. czerwca b. r. l. 36.820, wystosowanym do c. k. Starosty w Wieliczce.

Zakład narodowy
imienia Ossolińskich.

W zeszłorocznym sprawozdaniu nadmieniono już, że p. Aleksander Leliwa Bajer, pochodzący z rodziny, która po wygaśnięciu rodziny Broniewskich powołaną jest do objęcia kuratorji ekonomicznej zakładu, zgłosił się z chęcią objęcia zarządu dóbr funduszowych w miejsce p. Witołda hr. Łubieńskiego, który na rzecz jego zrezygnował. Gdy p. hr. Łubieński także w podaniach do Wydziału krajowego wystosowanych, rezygnację swoją ponowił i o rychłe uwolnienie z urzędu administratora upraszał, a kuratoryja literacka przez Wydział krajowy o opinię zapytana oświadczyła, że jest to jej wyraźnym życzeniem, aby p. Bajer objął zarząd dóbr zakładu, gdy dalej doszło do wiadomości Wydziału krajowego, że kuratoryja literacka właśnie w tym czasie wniosła do c. k. Namiestnictwa podanie o wprowadzenie politycznej sekwestracji dla zapewnienia bibliotece rocznej renty z dóbr Zakładu należnej, a na sekwestra zaproponowała tegoż p. Bajera — oświadczył Wydział krajowy pod dniem 15. sierpnia 1888. l. 34.648 c. k. Namiestnictwu, że przeciw proponowanej zmianie w osobie zarządcy dóbr zakładu nie ma nic do zarzucenia i że skoro c. k. Namiestnictwo przychyli się do wniosku zaprowadzenia politycznej sekwestracji i zamianuje sekwestrem p. Bajera, Wydział krajowy ze swej strony przyjmie bezwzględnie rezygnację Witołda hr. Łubieńskiego i upoważni go do oddania zarządu dóbr ustanowionemu przez c. k. Namiestnictwo sekwestrowi.

Alegat 14.

Odezwą z dnia 20. września 1888. l. 52.896 jak ^{14.}/ oznajmiło c. k. Namiestnictwo, że jako najwyższa w kraju władza nad fundacyami, zastrzegając sobie jeszcze zbadanie obecnego stanu dóbr fundacyjnych przez organa rządowe dla uzyskania legalnej podstawy do wydania stanowczych zarządzeń, uznaje już obecnie, iż usunięcie kuratora ekonomicznego pana Antoniego Broniewskiego od administracji tych dóbr jest w interesie fundacyi koniecznie potrzebne, a ze względu na to, iż mianowany przez Wydział krajowy a wprowadzony przez władze sądowe sekwestrowi p. Witołd hr. Łubieński wniósł rezygnację z tej funkcji, c. k. Namiestnictwo porucza na razie prowizorycznie, administrację dóbr fundacyjnych w charakterze sekwestra, zgodnie z propozycją Wydziału krajowego i kuratorji literackiej, p. Aleksandrowi Leliwie Bajerowi.

Zarazem poleciło c. k. Namiestnictwo p. Bajerowi, aby przedłożył Wydziałowi krajowemu plan, według którego administrację, względnie gospodarstwo w dobrach fundacyjnych zamierza prowadzić z wykazaniem w przybliżeniu kosztów z administracją połączonych a względnie dla wprowadzenia ładu w gospodarstwie i podniesienia tegoż potrzebnych, celem zatwierdzenia preliminowanych wydatków, które z dochodu dóbr pokryte być mają.

Wskutek tego pisma Wydział krajowy uchwałą z dnia 11. grudnia 1888. l. 37.981 uwolnił p. Witołda hr. Łubieńskiego na jego własne żąda-

nie od dalszego sprawowania funkcji administratora dóbr zakładu i wezwał go, aby oddał zarząd dóbr w ręce pana Aleksandra Bajera, a to z dniem, w którym tenże jako sekwestrator wprowadzonym zostanie.

W ten sposób za zgodą i porozumieniem się czynników, którym nadzór nad fundacją przysługuje, załatwioną została trudna kwestya kompetencyjna co do ustanowienia zarządu dóbr zakładu Ossolińskich. Zarazem stało się bezprzedmiotowem wydane 31. stycznia 1889 l. 14.914 orzeczenie najwyższego Trybunału, znoszące decyzję c. k. sądu krajowego lwowskiego i wyższego sądu krajowego, na podstawie których pan Witołd hr. Łubieński w zarząd tych dóbr został wprowadzony.

Pan Witołd hr. Łubieński przedłożył Wydziałowi krajowemu rachunki z administracji dóbr zakładu Ossolińskich za czas od 4. kwietnia 1887 do końca września 1888, w których wykazał:

dochody w kwocie	8.956 zł. 43 ct.
wydatki w kwocie	12.646 „ 55 „
przezo niedobór	3.690 zł. 12 ct.

Jakkolwiek rachunki te z powodów formalnych dotychczas ostatecznie załatwione być nie mogły, to jednak Wydział krajowy po ich zbadaniu przyszedł do przekonania, że panu hr. Łubieńskiemu przypadnie do zwrotu kwota przeszło 2.000 zł. Z tego powodu oświadczył Wydział krajowy na zapytanie kuratoryi literackiej, że kwota 2.000 zł. może być panu hr. Łubieńskiemu na rachunek jego pretensyi wypłaconą.

Z powodu rezygnacji p. Stanisława Starowiejskiego z urzędu reprezentanta potomności zakładu Ossolińskich Wydział krajowy na zapytanie c. k. sądu krajowego lwowskiego po wysłuchaniu zdania kuratoryi literackiej, zaproponował na ten urząd dotychczasowego zastępcę księcia Eustachego Sanguszkę, zaś na opróżnione w ten sposób miejsce zastępcy, księcia Leona Sapiechę.

Wnioski te zostały uchwałą c. k. Sądu krajowego lwowskiego z dnia 25. maja 1889 l. 19.654 zatwierdzone.

Obrót pieniężny w roku 1888 był następujący:

A) Stan ogólny majątku z końcem roku 1887 wynosił:

- a) w papierach wartościowych bez
kaucyi . . . . . 201.617 zł. 93 ct.
- a po strąceniu należących się do funduszu rezerwowego i depozytu
kuratora ekonomicznego. . . . . 32.890 „ 07 „ 168.727 zł. 86 ct.
- b) w kapitałach hipotekowanych . . . . . 6.037 „ 50 „
- c) w funduszach bibliotecznych (wartość inwentarza) . . . . . 497.119 „ 78 „
- d) w gotówce i należnościach czynnych . . . . . 5.955 „ 81 „

Majątek ten wynosi z końcem r. 1888:

- a) w papierach wartościowych . . . . . 205.961 „ 76 ct.
a po strąceniu
1. wydzielonego kapitału po myśli statutu na rzecz

funduszu rezerwowego	24.146 zł. 97 ct.	
2. depozytu funduszu ekonomicznego	5.756 „ 76 „	
3. kaucyj przedsiębiorców	7.000 „ — „	36.903 zł. 73 ct.
pozostaje jako majątek zakładowy		169.058 zł. 03 ct.
a więc przyrosło w porównaniu z r. 1887. w efektach	330 zł. 17 ct.	
b) w kapitałach hipotekowanych:		
Zapis Chołoniewskiego	3.150 zł. — ct.	
„ Neronowicza	525 „ — „	
„ Pawlikowskiego	2.362 „ 50 „	6 037 zł. 50 ct.
bez zmiany, jak w roku 1887.		
c) w funduszach bibliotecznych:		
1. dobra i realności		342.943 „ 66 1/2 „
2. zbiory		125.969 „ 36 1/2 „
mianowicie przyrosła wartość zakupionych książek, dzieł kostiumowych i obrazu	2.142 zł. 81 ct.	
ubyło za zgubione książki	4 „ 75 „	
przyrosło zatem ogółem	2.138 zł. 06 ct.	
3. nakłady		26.015 „ 85 „
zmniejszyły się o wartość sprzedanych, zamienionych i gratis wydanych nakładów w kwocie	266 zł. 69 ct.	
przybyło sprawozdań i odbitek dokumentów za	262 „ 50 „	
zmniejszyły się zatem o wartość w kwocie	4 „ 19 „	
4. sprzęty		4.108 „ 54 „
ubyło z powodu odpisania części wartości na zużycie	216 „ 23 „	
razem w funduszach bibliotecznych.		499.037 zł. 42 ct.
d) w gotówce i należnościach czynnych		7.542 „ 05 „
przybyło ogółem	1.586 zł. 24 ct.	
W całym majątku zakładowym przyrosło w efektach	330 zł. 17 ct.	
w gotówce i wartości inwentarza		3.724 „ 30 „
ubyło zaś w wartości inwentarza		220 „ 42 „
Ogółem przybyło w efektach	330 zł. 17 ct., w gotówce	3.503 zł. 88 ct.
		3.834 zł. 05 ct.

B. Obrót kasowy w majątku bieżącym wynosił w roku 1888:

I. Dochody.

a) dochody w gotówce:

Raty od kuratora ekonomicznego	9.104 zł. 99 1/2 ct.
Czynsze z gmachu	1.376 „ — „
Dochody z ogrodu i rozmaite	42 „ 35 „

Dochód z dóbr Rakowca i z lasu	7.156 zł. 57 ct.
Drukarnia i wydawnictwo książek szkolnych	6.125 " — "
Za sprzedane nakłady	30 " 60 "
Odsetki	3.360 " 58 "
Pobrano z gotówki ulokowanej w Banku kraj.	484 " 54 "
Za sprzedane zbiory z gabinetu zoologicznego Pietru- skiego II. rata	200 " — "
Subwencya sejmowa na ochronę zabytków historycznych	500 " — "
Rozmaite	65 " 07 "
Razem	28.445 zł. 70 1/2 ct.
Zapas kasowy z dnia 31. grudnia 1887.	3.577 " 39 "
Suma	32.023 zł. 09 1/2 ct.

b) dochody w efektach:

Kaucya Ostrowskiego Włodz. na dzierżawę Rakowca	3.000 " — "
Dokupione efekta dla funduszu rezerwowego	3.146 " 97 "
" " " depozytu kuratorji ekonomicznej	330 " 17 "
Razem	6.477 zł. 14 ct.
Zapas efektów z dnia 31. grudnia 1887.	205.617 " 93 "
Suma	212.095 zł. 07 ct.

II. Wydatki:

a) Wydatki w gotówce:

Zakupno i oprawa dzieł	2.289 zł. 11 ct.
Muzeum i zbiory mineralogiczne	287 " 85 "
Wydawnictwo (nakłady)	64 " 72 "
Podatki	3.009 " 30 "
Płace urzędników i sług remuneracye i t. p.	11.635 " 15 "
Stypendya	1.697 " 50 "
Naprawy i przeistoczenia w gmachu	1.559 " 77 "
Koszta administracyjne i asekuracya gmachu	591 " 26 "
" kancelaryjne	2.072 " 83 "
" komisyjne i asekuracya leśniczówki w Rakowcu	41 " 95 "
Ruchomości biurowe i biblioteczne	15 " 55 "
Wydano z zaliczki sejmowej	551 " 25 "
Dopłata kursów do zakupionych efektów	4 " 06 "
Wydano na zakupno efektów dla funduszu rezerwowego pozostałą gotówkę z roku 1887	962 " 49 1/2 "
Razem	24.782 zł. 79 1/2 ct.
Zapas kasowy z dnia 31. grudnia 1888	7.240 " 30 "
Suma	32.023 zł. 09 1/2 ct.

b) Wydatki w efektach:

Spieniężone efekta z tymczasowego depozytu kuratora ekonomicznego na	6.133 zł. 31 ct.
Zapas efektów z dnia 31. grudnia 1888	205.961 " 76 "
Suma	212.095 zł. 07 ct.

III. Zaległości czynne wynoszą:

a) na rachunku bieżącym banku krajowego	143 zł. 04 ct.
b) rozmaite inne	1.765 „ 87 1/2 „
Razem	<u>1.908 zł. 91 1/2 ct.</u>
Zaległości bierne	1.607 „ 16 „
Nadwyżka należności czynnych z końcem roku 1888	

wynosi . . . . . 301 zł. 75 1/2 ct.

Co do rachunku roku 1889 możemy wykazać tylko obrót kasy krajowej po koniec czerwca 1889, zaś obrót kasy podręcznej nie wykazujemy, ponieważ przedkłada takowy kuratorya dopiero z początkiem roku następnego.

Obrót kasy krajowej od 1. stycznia do 30. czerwca 1889 wynosi:

	w gotówce	w efektach.
a) dochody z zapasem początkowym	17.812 zł. 63 1/2 ct	207.642 zł. 64 ct.
b) wydatki	<u>16.409 „ 33 „</u>	<u>3.308 „ 75 „</u>
Pozostałość	1.403 zł. 30 1/2 ct.	204.333 zł. 89 ct.

W pozostałości efektów 204 333 zł. 89 ct. mieszczą się kaucyje przedsiębiorców	7.000 zł. — ct.
Depozyt funduszu ekonomicznego	3.610 „ 14 „
„ „ rezerwowego	<u>24.665 „ 72 „</u>
Razem	<u>35.275 zł. 86 ct.</u>

Fundacya Skarbkowska.

Otrzymałszy uchwałę Wys. Sejmu z dnia 29. stycznia 1889, którą Wys. Sejm przyjął do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o tej fundacyi, Wydział krajowy polecił p. kuratorowi fundacyi, aby co do zarzutów, uczynionych przez posła p. Romanowicza administracyi zakładu Drohowyżkiego dał wyczerpujące wyjaśnienia.

Alegat 15.

P. kurator przedłożył te wyjaśnienia, które tu pod 15/ załączamy.

W załatwieniu tych wyjaśnień jakoteż sprawozdania komisji, wysłanej z Wydziału krajowego do lustracyi zakładu drohowyżkiego, Wydział krajowy uchwałą z dnia 5. marca 1889 L. 39184.

1. wytknął administracyi zakładu wadliwości, spostrzeżone w zarządzie tegoż zakładu, i polecił jej, aby wadliwości wyliczone w tej uchwale i w akcie lustracyi usunęła, odpowiednie zarządzenia wydała i takowe do wiadomości Wydziałowi krajowemu podała;

2. uznał za dostatecznie odparte zarzuty przez posła p. Romanowicza co do przyjmowania ubogich kalek, choćby nie byli starcami i co do ekstermistów, nie zaś także co do przyjmowania do zakładu dzieci i starców za opłatą i co do wypuszczania wychowanków przed ukończeniem nauki i polecił administracyi na przyszłość zaniechanie tego proceduru. Uchwałę tę załączamy pod 16/.

Alegat 16.

Odpowiedź na tę naszą uchwałę nadeszła dopiero 4. września 1889 L. 38345 i znajduje się w archiwum.

Zamknięcie rachunków za r. 1889, które administracya przedłożyła dnia 26. sierpnia 1889 za L. 39111 przedłożymy osobnem sprawozdaniem, jeżeli oddział rachunkowy zdoła to zamknięcie na czasie załatwić.

Subwencya dla konserwatorium Towarzystwa muzycznego w Krakowie.

Na posiedzeniu z dnia 17 października 1888 przy rozprawie nad Rubr. VII wydatków preliminarza funduszu krajowego na rok 1889 uchwalili Wysoki Sejm dla konserwatorium Towarzystwa muzycznego w Krakowie subwencję 2000 zł. z zastrzeżeniem jednak, że w myśl uchwały Sejmu z dnia 10 października 1882 wypłata tej kwoty nastąpi tylko w takim razie, jeżeli c. k. Rząd najpóźniej w r. 1889 przyzna temu konserwatorium stałą roczną subwencję ze skarbu państwa w kwocie 2000 zł.

Na sesyi styczniowej 1889 wniósł Wydział Towarzystwa muzycznego w Krakowie petycję do Wysokiego Sejmu o cofnięcie powyższego zastrzeżenia, ale petycja ta nie została przez Wysoki Sejm załatwioną, tylko wraz z innymi niezadowolonymi petycjami, uchwałą z dnia 26 stycznia 1889 przekazana do załatwienia Wydziałowi krajowemu.

Wydział krajowy uchwałą z dnia 5 marca b. r. L. 6310 załatwił ją odmownie zwracając uwagę petentów, że służy im prawo ponowienia swej prośby na jesiennej sesyi Wysokiego Sejmu, jeżeliby do tego czasu warunkowi w uchwale sejmowej z 17 października 1888 postawionemu nie stało się zadość.

Przeciw tej uchwale wniósł Wydział Towarzystwa muzycznego przedstawienie, w którym usiłuje wykazać, że warunkowi przez Wysoki Sejm uchwalonemu stało się już właściwie zadość. Reskryptem z dnia 13 lutego 1889 l. 25.633 zezwolił bowiem P. Minister wyznań i oświaty na wypłacenie krakowskiemu konserwatorium subwencji państwowej za r. 1888 1000 zł. a zarazem oznajmił, że jakkolwiek ta subwencya na rok 1889 podwyższoną już być nie może, to jednak podwyższenie jej od r. 1890 począwszy zostanie wziętem pod rozwagę.

Zważywszy więc, że konserwatorium pobierze faktycznie w ciągu roku 1889 ze skarbu państwa subwencję w kwocie 2000 zł. (1000 zł. za rok 1888 i 1000 zł. za rok 1889), zważywszy, że w ten sposób stanie się zadość intencji Wysokiego Sejmu przy uchwalaniu zasiłku ze skarbu krajowego, zważywszy wreszcie, że dalsze wstrzymywanie wypłaty subwencji z funduszu krajowego mogłoby narazić szkołę muzyczną na dotkliwie szkody, Wydział krajowy uchwałą z dnia 7 maja b. r. l. 19.158 postanowił wyasygnować przyznaną na rok 1889 subwencję krajową w kwocie 2000 zł.

Sprawa budowy nowego teatru w Krakowie.

W tej sprawie p. Prezydent m. Krakowa udzielił nam pod dniem 10 lipca b. r. l. 14.852 następujących informacji:

Na mocy uchwały Rady miejskiej z dnia 9 lipca 1888 rozpisany został międzynarodowy konkurs na budowę nowego teatru w Krakowie z terminem po dzień 1 marca 1889. W terminie tym nadesłano 21 projektów, które oddane zostały pod ocenienia sądu konkursowego. Pomimo przyznania nagród trzem projektom w kwotach po 2.500 zł., 1.500 zł. i 1000 zł. uznał sąd konkursowy, że pomiędzy przedłożonymi projektami nie ma ani jednego, któryby wszystkim wymogom i warunkom programu konkursowego w zupełności odpowiadał. Dla tego Rada miejska na posiedzeniu z dnia 21 czerwca 1889 uchwaliła zaprosić architektów p. p. Sławomira Odrzywolskiego, Tadeusza Stryjeńskiego i Władysława Ekielskiego, Karola Zarembe i Jana Zawiejskiego do wykonania poprawnych planów według

uchwalonego równocześnie uzupełnionego programu budowy. Termin do przedłożenia planów wyznaczono po dzień 1 listopada 1889.

Z tego przedstawienia okazuje się, że planów i kosztorysów budowy nowego teatru w Krakowie dotychczas jeszcze nie ma, skutkiem czego też Wydział krajowy sprawozdania uchwałą sejmową z 22 stycznia 1887 pole- nego, Wysokiemu Sejmowi przedłożyć nie może.

W sprawie konwersyi 5% pożyczki zaciągniętej w gal. Kasie Oszczędności dla Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia we Lwowie.

Galic. Kasa Oszczędności zapytana przez Wydział krajowy, czyli nie byłaby skłonna do przeprowadzenia konwersyi tej 5% pożyczki na 4½% oświadczyła pismem z 10 sierpnia 1888 l. 1510, że pożyczek 4½% udziela tylko wyjątkowo na pierwszorządne hipoteki majątności ziemskich, jeżeli wypożyczony kapitał wynosi przynajmniej 50.000 zł. Wobec tego przeprowadzenie zamierzonej konwersyi okazało się niemożliwem.

Okólnik Wydziału krajowego w sprawie konserwacji pomników historycznych i starożytnych zabytków sztuki.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 4 stycznia 1889, którą przyjęto do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego jako komisji o wniosku posła Ludwika Wierzbickiego i tow. w przedmiocie konserwacji pomników historycznych i starożytnych zabytków sztuki, Wydział krajowy rozesał pod dniem 11 stycznia 1889 l. 1530 następujący okólnik do wszystkich Wydziałów Rad powiatowych, Magistratów miast Lwowa i Krakowa i Zwierzchności gmin w Królestwie Galicyi i Lodomerji z Wielkimi Księstwem Krakowskim.

„Skuteczna ochrona licznych w kraju naszym zabytków przeszłości, mających znaczenie archeologiczne, historyczno-pamiętkowe albo artystyczne, wymaga czynnego współdziałania wszystkich krajowych władz administracyjnych w usiłowaniu tych c. k. organów, którym poruczoną została bezpośrednia opieka nad przedmiotami tego rodzaju. Organami tymi są c. k. konserwatorowie i korespondenci c. k. centralnej komisji konserwatorskiej w Wiedniu. — Zadaniem ich jest mieć wiadomość o wszystkich w ich okręgu istniejących zabytkach tak znanych już jak i świeżo odkrytych, aby według możliwości chronić je od zagłady, zniszczenia, popsucia lub oszpecenia, zaś c. k. władze rządowe obowiązane są dostarczać im na wezwanie wszelkiej ku temu pomocy.

Zdarza się wszelako i to dość często, że konserwatorowie nie mogą wcale otoczyć jakiegoś zabytku swą opieką a to jedynie z powodu, że o jego istnieniu lub zamierzonym przekształceniu żadnej nie mieli wiadomości. — Z tego powodu nie jeden już cenny zabytek przeszłości przepadł, zmarniał albo przez nieumiejętne obchodzenie się stracił pierwotną swą cechę a wraz z nią całą swoją wartość.

Pragnąc na przyszłość zapobiedz podobnym wydarzeniom i ustrzedz władze autonomiczne od zarzutu, że zabytki przeszłości są im obojętne, Wydział krajowy w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 4. stycznia 1889, poleca Wydziałom Rad powiatowych, Magistratom miast Lwowa i Krakowa oraz Zwierzchnościom gmin tak miejskich jak wiejskich, aby

w ogóle używały c. k. konserwatorom w ich urzędowych czynnościach wszelkiej pomocy i poparcia, w szczególności zaś aby, ilekroć się dowiedzą o odkryciu przedhistorycznych lub archeologicznych przedmiotów, niemniej, gdy się dowiedzą o zamiarze restauracji przebudowania lub sprzedania na ich terytorium znajdujących się budowli i pomników historycznych albo starożytnych zabytków sztuki, — donosiły o tem bezzwłocznie z dokładnem ile możności opisaniem przedmiotu odnośnemu c. k. konserwatorowi a w razie, gdyby im nazwisko lub miejsce pobytu c. k. konserwatora nie było wiadomem, zawiadamiały o tem c. k. władzę powiatową.

Zarazem podaje Wydział krajowy do wiadomości nazwiska c. k. konserwatorów mianowanych w r. 1887 na lat 5, a to:

A.) Dla przedmiotów z czasów przedhistorycznych i sztuki starożytnej: pp.

Dr. Józef Łepkowski c. k. profesor uniwersytetu w Krakowie;
 Dr. Izydor Szaraniewicz c. k. profesor uniwersytetu we Lwowie;
 Dr. Ludwik Ówikliński c. k. profesor uniwersytetu we Lwowie;
 Władysław Przybysławski, właściciel dóbr we Lwowie.

B.) Dla przedmiotów sztuki nowożytnej, architektury, malarstwa, rzeźby i pomników historycznych:

Dr. Józef Łepkowski, j. w.
 Sławomir Odrywolski architekt w Krakowie;
 Książę Eustachy Sanguszko w Gumniskach pod Tarnowem;
 Dr. Stanisław Tomkowicz w Krakowie;
 Hrabia Jan Szeptycki w Przyłbicach;
 Władysław Łoziński we Lwowie;
 Julian Zachariewicz, profesor szkoły politechnicznej we Lwowie;
 Hrabia Karol Lanckoroński w Rozdole;
 Hrabia Wojciech Dzieduszycki w Jezupolu;
 Ludwik Wierzbicki zastępca Dyrektora kolei Lwowsko-Czerniowieckiej we Lwowie.

Okólnik ten zakomunikowano wszystkim c. k. konserwatorom a także c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie.

W sprawie subwencji dla oddziału polskiego przy austriackim instytucie historycznym w Archiwum watykańskiem w Rzymie.

Uchwałą z dnia 19. października 1888 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu „aby starał się wyjednać, iżby c. k. Rząd udzielił odpowiedniej rocznej subwencji oddziałowi polskiemu zorganizowanemu przy instytucie historycznym austriackim w archiwum watykańskiem“.

Wskutek analogicznej rezolucji uchwalonej na posiedzeniu sejmowem z 20. stycznia 1887 a wystosowanej wprost do c. k. Rządu, przeprowadzo-

ną została już przedtem korespondencya w powyższej sprawie między Wydziałem krajowym a c. k. Prezydium Namiestnictwa. Mianowicie odezwą z dnia 11. lipca 1888 l. 61.096 Wydział krajowy, odpowiadając na za-
pytanie co do wysokości subwencji państwowej, potrzebnej na cel powyższy, oświadczył, że byłoby słusznem, aby zasiłek ze skarbu państwa równał się kwocie, jaką Sejm od roku 1887 z funduszu krajowego wyznacza. Przy tem nadmieniał Wydział krajowy, że subwencya krajowa w latach 1887 i 1888 łącznie z funduszami prywatnymi wystarczały zaledwie na utrzymanie w Rzymie dwóch stypendystów, podczas gdy według relacji kierownika wyprawy naukowej, profesora Dr. Smolki, dla odpowiedniego postępu prac rozpoczętych potrzebaby co najmniej trzech pracowników.

Według odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 13. stycznia 1889 l. 374 JE. Pan Minister wyznań i oświaty oznajmił reskryptem z dnia 2. stycznia b. r. l. 17.508, że postanowił wyjednać subwencyę państwową rocznych 600 zł. na razie na przeciąg lat trzech, poczynawszy od roku 1889 na koszt systematycznego zbadania watykańskiego Archiwum w Rzymie ze względu na historię polską, a zarazem zarządził pan Minister, aby przyzwolona dotychczas ustawą finansową na stypendya dla studyów naukowych w Rzymie kwota 5.000 zł. w preliminarzu państwowym na rok 1889 na kwotę 5.600 zł. podwyższoną została.

W celu wyasygnowania powyższej subwencji państwowej 600 zł. za rok 1889, poczynił Wydział krajowy potrzebne kroki.

Macierz Polska.

Stosownie do przepisu art. 26. aktu fundacyi „Macierzy Polskiej“ przedkłada Wydział krajowy z zarządu tej fundacyi w r. 1888 następujące sprawozdanie:

Sprawozdanie Wydziału krajowego z zarządu fundacyi „Macierz polska“ za rok 1888.

A. Dochody.		Gotówką.	Efektami.
1) Datki na rzecz fundacyi od korporacyj i osób prywatnych:			
a) subwencya z funduszu krajowego	3.000 zł.	—	ct.
b) „ gminy lwowskiej za rok 1887 i 1888	400	„ —	„
c) datki od rozmaitych osób	45	„ —	„
2) Dochód z wydawnictw własnych	2.447	„ 68	„
3) Odsetki od efektów	1.600	„ 39	„
4) Gotówka za spieniężone efekta	2.739	„ 67	„
5) Rozmaite dochody	50	„ 65	„
Razem	10.283	zł. 39	ct.
6) Do tego: Zapas z początkiem roku 1888	2.970	„ 26 ¹ / ₂	„ 26.221 zł. 25 ct.
Suma dochodów	13.253	zł. 65 ¹ / ₂	ct. 26.221 zł. 25 ct.

B. Wydatki.

	Gotówką.	Efektami.
1) Koszta wydawnictw własnych	6.554 zł. 99	ct.
2) Zasiłki naukowe dla dzieci niezamożnych rodziców	500 „ —	„
3) Efekta wylosowane i spienię- żone	— „ —	„ 800 zł. — ct.
4) Rozmaite wydatki admini- stracyjne	551 „ 65	„
Suma wydatków	7.606 zł. 64	ct. 800 zł. — ct.
Z porównania z dochodami	13 253 „ 65 ¹ / ₂	„ 26.221 „ 25 „
okazuje się z końcem roku 1888		
Zapas ostateczny:		
a) w gotówce	5.647 zł. 01 ¹ / ₂	ct.
b) w efektach		25.421 zł. 25 ct.
z którego przypada:		
na majątek zarodowy	4 322 zł. 50	ct. i 25.421 zł. 25 ct.
„ „ obrotowy	1.324 „ 51 ¹ / ₂	„
Razem, jak wyżej	5.647 zł. 01 ¹ / ₂	ct. 25.421 zł. 25 ct.

Teatr polski we
Lwowie.

Uchwałą z dnia 17. października 1888 przyznał Wys. Sejm do rozporządzalności Wydziału krajowego dla teatru polskiego we Lwowie subwencyę na dramat i komedyę 10.000 zł., na operę polską również 10.000 zł., jednakowoż z zastrzeżeniem, „iż zostanie przez rzeczoznawców stwierdzonem, że wykonanie oper podczas 30 wieczorów odpowiadało wymaganiom artystycznym.“

To zastrzeżenie zarówno jak i uwagi zeszłorocznej komisji budżetowej, podyktowane głównie nieszczególnym stanem opery w sezonie 1887/88, były dla Wydziału krajowego wskazówką, iż nie spuszczać z oka innych działów baczną uwagę przedewszystkiem operze polskiej poświęcić należy. O ile Wydział krajowy spełnił pod tym względem swe prawo i swój obowiązek i czyli rezultat osiągnięty przypisać można i w jakiej mierze wpływom i środkom przez Wydział krajowy użytym, to pozostawić musimy ocenieniu Wys. Sejmu. Zanim jednak przystąpimy do szczegółowego zdania sprawy z czynności naszych w tym względzie, uważamy za potrzebne nadmienić, że wpływ Wydziału krajowego na prywatne przedsiębiorstwo teatralne z natury rzeczy może być tylko ograniczony, a możliwość częściowego albo nawet zupełnego odmówienia wypłaty subwencji jest wprawdzie jako środek presji bronią bardzo skuteczną, której jednak używać można tylko oględnie z należytem uwzględnieniem stosunków i warunków bytu przedsiębiorstwa. Użyta bezwzględnie mogłaby podkopać nietylko przedsiębiorstwo ale zakwestyonować przynajmniej na nas jakiś czas byt samej instytucji.

W zeszłorocznem sprawozdaniu naszym wspomniano, że wypłatę połowy subwencji z r. 1888 dla opery wstrzymał Wydział krajowy aż do jesieni, chcąc tym sposobem zabezpieczyć zorganizowanie opery w sezonie jesiennym od 1. listopada począwszy. W pierwszych dniach listopada 1888

zgłosiło się przedsiębiorstwo teatralne z oznajmieniem, że personal operowy jest już złożony a to głównie z polskich śpiewaków i że jedynie dla uzupełnienia musiano zaangażować dwóch solistów zagranicznych, dalej że dyrekcyja czyniąc zadość żądaniu komisji artystycznej, przygotowuje wystawienie nowej opery „Mignon“.

Wydatki połączone z rozpoczęciem nowego sezonu operowego obliczyło przedsiębiorstwo ogółem na 5.000 zł., prosząc o wypłatę zatrzymanej drugiej połowy subwencji na rok 1888 wyznaczonej. Wydział krajowy częściowo tylko uwzględnił tę prośbę, asygnując 2.500 zł. przyczem oznajmił przedsiębiorstwu, że resztę pozostałą w kwocie 2.500 zł. zaasygnuje dopiero wtedy, gdy przez komitet artystyczny zostanie stwierdzonem, że w ciągu roku 1888 dano 30 przedstawień operowych, odpowiadających wymaganiom artystycznym.

W grudniu 1888 rozpoczął się nowy sezon operowy, ale początek był dość niefortunny. Zagraniczni śpiewacy okazali się siłami miernymi, repertoar nie został odświeżony żadną nowością, wystawa i reżyserya była niedbałą. Jeżeli mimo to przedstawienia operowe miały jakie takie powodzenie, zawdzięczyć to trzeba siłom miejscowym, w szczególności pannie Mirze Hellerównej i pp. Jerominowi i Jerzynie. Zwróciła na to uwagę dyrekcyi komisya artystyczna w swem sprawozdaniu za czas od 1. kwietnia po koniec grudnia 1888 jak 17/100 udzielając jej wskazówki, że nie za granicą lecz w kraju szukać powinna sił operowych. Nadto zaleciła dyrekcyi, aby repertoar operowy układała wczesnie a nowe opery przygotowywała w takim czasie, iżby niemi sezon operowy rozpocząć było można. Sprawozdanie to kończy się wnioskiem wstrzymania wypłaty reszty subwencji na rok 1888 aż do końca pierwszego kwartału i zagrożeniem, że wypłata subwencji zostanie zupełnie odmówioną, jeżeli dyrekcyja do wskazówek co do utworzenia opery polskiej się nie zastosuje.

Alegat 17.

Sprawozdanie to zakomunikował Wydział krajowy dyrekcyi teatru z wezwaniem, aby do rad i żądań w niem zawartych, ściśle się zastosowała.

Od połowy stycznia 1889 zaznaczyć należy w stanie opery lwowskiej bardzo wyraźny zwrot na lepsze. Śpiewacy zagraniczni ustępują na drugi plan, a na ich miejsce wchodzi zastęp sił młodych, swojskich, które debiutują z powodzeniem i coraz żywszy dla opery budzą w publiczności interes. Obok panny Heller, wyrabiającej się na niepospolitą artystkę operową, występują panny Pawlikówna, Frenkel-Niwińska, Patkiewiczówna, — wszystko uczennice miejscowych szkół muzycznych; w operze już tylko wyjątkowo niektóre partie śpiewane są po włosku. Sezon operowy trwający do połowy maja, niebawem cieszył się powodzeniem, do czego w znacznej mierze przyczyniła się nowo wystawiona opera „Mignon“ i występy dwóch znakomych śpiewaczek zagranicznych pp. Róży Papier i Sigrid Arnoldsohn.

Widząc szczerze i pomyślnym skutkiem uwieńczone usiłowania dyrekcyi około podniesienia opery, zarządził Wydział krajowy z końcem marca 1889 wypłatę pozostałej reszty subwencji z roku 1888 a to na podstawie opinii komisji artystycznej, która stwierdziła, że w czasie od 1. stycznia do 25. marca 1889 dano 15 przedstawień, odpowiadających wymaganiom artystycznym. Przytem wezwał dyrekcyę, aby stosując się do wska-

zówek, udzielonych jej przez komisję artystyczną przedłożyła jak najrychlej repertoar oper, które w jesieni przedstawić zamysła, a oraz oznajmiła jakie kroki przedsięwzięła lub przedsięwziąć zamierza, aby sobie na jesień zabezpieczyć przedstawienie doborowych oper i odpowiednie siły. Zwrócono także uwagę dyrekcji, że należy wcześniej niż dotychczas rozpocząć zimowy sezon operowy.

Alegat 18.

Przy końcu maja przedłożyła komisya artystyczna swe sprawozdanie za czas od 1. stycznia do 16. maja 1889 18/, które stwierdza wielkie powodzenie opery w tym sezonie i wyraża dyrekcji uznanie za „pierwszy krok szczęśliwy do wytworzenia stałej opery polskiej we Lwowie.“ Gdy zaś także dyrekcya w podaniu z 11. maja r. b. przyrzekła i nadal usilnie dążyć do zorganizowania opery polskiej a nadto przedłożyła repertoar na sezon jesienny, do którego wchodzić dwie nowości (Gioconda Ponchiello i Barbara Radziwiłłówna Jareckiego), Wydział krajowy uchwałą z 14. maja r. b. wyasygnował pierwszą połowę subwencji operowej za rok 1889, wstrzymując wypłatę drugiej połowy aż do sezonu jesiennego.

Co do subwencji na dramat i komedję, Wydział krajowy nie miał dotychczas nigdy powodu do wstrzymywania jej wypłaty. Dział ten odznaczający się dobozem niepospolitych sił artystycznych spotykał się zawsze z powszechnem uznaniem a komisya artystyczna nigdy nie sprzeciwiała się wypłaceniu subwencji. I w tym roku Wydział krajowy na podstawie opinii komisji artystycznej, złożonej w styczniowym sprawozdaniu wyasygnował już w styczniu pierwszą połowę subwencji z góry, jak to czyni dla teatru krakowskiego.

W ostatniem swem sprawozdaniu zaznacza jednak komisya pewne niedostatki w kierownictwie dramatu dodając, że nie widzi żadnego usiłowania do uchylenia istniejących braków.

Nadto nadmienia komisya, że skutkiem jakichś nieporozumień z dyrekcją, kilku bardzo utalentowanych artystów i artystek opuścić ma z końcem lipca b. r. scenę lwowską. Wskutek tego sprawozdania Wydział krajowy na wniosek komisji postanowił w celu zapewnienia nadal lepszego kierownictwa dramatu i komedji, tudzież doborowego personalu, wypłacać w przyszłości subwencyę na te działy przeznaczoną w półrocznych ratach z dołu.

Teatr polski w Krakowie.

Komisya dla artystycznego nadzoru sceny krakowskiej przedstawiła Wydziałowi krajowemu w dwóch obszernych sprawozdaniach, obejmujących cały rok teatralny od 1 września 1888 do końca maja 1889 obecny stan tej sceny. Jakkolwiek stan ten tak pod względem sił artystycznych jak i pod względem repertoaru niejedno pozostawia do życzenia, to jednak zdaniem komisji nie można winić o to obecnego przedsiębiorstwa teatralnego, które owszem w granicach środków, jakie ma do dyspozycji rozwija wcale skuteczną działalność. Środki te jednak są dość szczupłe, zwłaszcza przy nie dość dostatecznem popieraniu teatru przez wyższe warstwy publiczności, gdy z drugiej strony wymagania tak artystów jak i autorów rosną z każdym rokiem. W obec tego teatr krakowski bez subwencji krajowej w ogóle nie mógłby istnieć.

Komisya przemawia więc nie tylko za wypłaceniem subwencji, ale wyraża zdanie, że subwencya ta powinna być podwyższoną i że należa-

łoby nadto z funduszków krajowych wyznaczyć osobny stały zasiłek na zakupno nowych dzieł scenicznych do repertoaru i na zakupno nowych dekoracyj.

Mając przed sobą taką opinię Wydział krajowy nie mógł odmówić wypłacenia przedsiębiorstwu teatralnemu w Krakowie subwencji na rok 1889 uchwalonej i wyasygnował ją jak zwykle w dwóch ratach półrocznych po 4.000 zł. płatnych w styczniu i w lipcu.

W składzie komitetu teatralnego zaszła w ciągu roku ubiegłego tylko ta zmiana, że w miejsce p. hr. Kazimierza Borkowskiego, który Kraków opuścił, wszedł do komitetu c. k. radca Namiestnictwa i starosta Krakowski p. Eugeniusz Kuczkowski.

Teatr ruski.

Teatr ruski zostający pod zarządem wydziału Towarzystwa „Ruska Besida“ a nadzorem artystycznym osobnej komisji przez Wydział krajowy powołanej postępuje dalej w pomyślnym rozwoju.

W drugim półroczu 1888 dawano pod wypróbowaną dyrekcją p. Biberowicza i Hryniewieckiego przedstawienia teatralne w Podhajcach, Strusowie, Rohatynie, Podwołoczyskach, Zbarażu, Skałacie, Brzeżanach, Lwowie, Kałuszu, Dolinie i Stryju. Wydział Ruskiej Besidy poświęcający teatrowi baczną uwagę, zasilił w tym czasie repertuar sześciu nowymi utworami. Teatr poniósł w tym czasie wielką stratę przez zgon utalentowanego artysty Stefuraka, luka ta jednak została wkrótce zapełnioną a personal wzmocniony przyjęciem dwóch nowych artystek.

Gdy sprawozdanie komitetu artystycznego opiewało pomyślnie, a rachunek z użycia poprzedniej raty subwencji został porządnie złożony, wyasygnował Wydział krajowy do rąk Wydziału Ruskiej Besidy pod dniem 30 stycznia 1889 pierwszą połowę subwencji na rok 1889 uchwalonej.

Druga półroczna rata subwencji zostanie wyasygnowaną po złożeniu sprawozdania z pierwszego półroczu 1889 i rachunku z użycia raty poprzedniej.

Petycja gminy miasteczka Radomyśla o zwolnienie od płacenia na utrzymanie nauczyciela kwoty 1200 zł. w. a. rocznie.

Przedkładamy osobne sprawozdanie.

Petycja gminy Szydłowiec o uwolnienie od terażniejszej prestacyi na utrzymanie nauczyciela.

Petycję gminy Szydłowiec o uwolnienie od terażniejszej prestacyi na utrzymanie nauczyciela a natomiast wstawienie prestacyi według stopy procentowej oznaczonej ustawą krajową z dnia 2 maja 1873 przekazał Wys. Sejm. uchwałą z dnia 10 września 1888 L. S. 480 Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania na następnej sesji sejmowej.

Uchwałą z dnia 17 września 1888 L. 39 703 upraszaliśmy c. k. Radę szkolną krajową o opinię.

Sprawa jest jeszcze w toku.

Petycja gminy Żabokruki o zmniejszenie prestacyi na nauczycieli.

Przedkładamy osobne sprawozdanie.

Petycja p. Ksawery z Strzałkowskich Kowalewskiej o jednorazowe wsparcie z fundacji śp. Stanisława Strzałkowskiego. Petycję tę odstąpioną nam uchwałą Wys. Sejmu z dnia 10 października 1888 L. S. 373 do załatwienia, załatwiliśmy uchwałą z dnia 22 października 1888 L. 40.319 odmownie.

Zaprzysiężenie stróżów w archiwach aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie i we Lwowie. Wskutek polecenia Wys. Sejmu z dnia 17 października 1888 L. S. 736 ułożoną została w porozumieniu z p. p. dyrektorami archiwów aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie i we Lwowie rota przysięgi dla stróżów tych archiwów i wedle niej ci stróże zaprzysiężeni.

Petycja gminy Czudec i odpisanie jej w drodze łaski kwoty 450 zł. 99 1/2 ct. jako zaległych odsetek od obligacyj szkolnych lub spłacenie tej kwoty w 10 różnych ratach. Wedle pisma c. k. krajowej Rady szkolnej z dnia 22 lutego 1889 L. 2.986 petycja ta stała się bezprzedmiotową, gdyż c. k. krajowa Rada szkolna załatwiła ją merytorycznie uchwałą z dnia 26 października 1888 L. 6676, a to w ten sposób, iż odmówiła prośbie o odpisanie, zaś zezwoliła, aby ta kwota spłaconą została w 10 rocznych ratach, poczynwszy od 1 stycznia 1889.

Likwidacja dyet pp. posłów. Uchwałą z dnia 23 stycznia 1889 polecił Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu, aby likwidował pp. posłom dyety, poczynwszy od dnia, w którym ci pp. posłowie własnoręcznym podpisem, umieszczonym w księdze na ten cel przeznaczonej stwierdzą przybycie swoje do Lwowa. Sporządzenie takiej księgi zostało zarządzone i będzie ona leżeć w biurze sejmowem.

Posada radcy prawnego przy Wydziale krajowym. Uchwałą z dnia 23. stycznia 1889, l. s. 1.066 powiększył Wys. Sejm etat urzędników conceptowych o jedną posadę radcy prawnego, ustanowił warunki do uzyskania tej posady i polecił rozpisać na tę posadę konkurs.

Wydział krajowy rozpisał dnia 3. lutego 1889. L. 4.658 konkurs.

Zgłosiło się dziesięciu kompetentów, lecz z tych dziewięciu nie miało warunków przez Wys. Sejm wymaganych. Dziesiąty kompetent miał wprawdzie formalnie wzięwszy wszystkie warunki, lecz bliżej przypatrzwszy się jego świadectwom, okazały się pewne luki, które nam nie dozwoliły wyrobić sobie zdania pewnego o jego zdolnościach i zachowaniu się, tak że i tego kompetenta nie mogliśmy uważać za męża, któremu by można powierzyć ze spokojem najwyższy w naszej hierarchii urząd, wymagający wszechstronnego wykształcenia, wytrwałej pilności i rozległej praktyki.

Nie obsadziliśmy na razie tej posady.

Gdy wszelako Wys. Sejm kładł wielki nacisk na to, ażeby kodyfikacja ustaw została poruczoną osobistości, dającej pełną gwarancję swego uzdolnienia, my zaś z drugiej strony uważaliśmy w Drze Franciszku Piekosińskim męża, któryby potrafił z wszelkiem prawdopodobieństwem podołać zadaniu kodyfikatora, przeto nie mogąc mu nadać posady radcy prawnego, powierzyliśmy mu pełnienie obowiązków tego radcy, a to z następujących powodów.

Dr. Franciszek Piekosiński liczy 45 lat życia, jest doktorem praw od lat 18, odbył praktykę adwokacką przez 12 1/2 lat, jest doradcą pra-

wnym Banku galicyjskiego dla handlu i przemysłu oraz galicyjskiego Zakładu kredytowego ziemskiego, w której to ostatniej instytucji jest od r. 1883 dyrektorem. W roku 1880 został członkiem czynnym Akademii umiejętności w Krakowie, będąc już poprzód członkiem czterech komisji, mianowicie historycznej, prawniczej, językowej i artystycznej. I na polu piśmiennictwa polskiego odznaczył się p. Piekosiński. Nadto wiadomości zaczerpane o nim potwierdzają, że Dr. Piekosiński jest mężem poważnym, pracowitym i nadzwyczaj uzdolnionym, tak że pod każdym względem daje nam gwarancję, iż zadaniu temu prawdopodobnie odpowie, a mianowicie także pod względem czystości języka, na którą w rozprawach sejmowych tak wielki kładziono nacisk.

Jeżeli Dr. Piekosiński wymaganiom odpowie, wtenczas będzie podstawa do proszenia Wys. Sejmu, aby go uwolnił od brakujących mu warunków t. j. praktyki sądowej i egzaminu adwokackiego lub też notaryalnego. W przeciwnym razie nic nas z nim nie wiąże.

Petycja Ludwika Ilnickiej Jarosiewiczowej wdowy po stróżu Wydziału krajowego o zapomogę.

Petycję tę przekazaną uchwałą Wys. Sejmu z dnia 17. października 1888 Wydziałowi krajowemu do możliwego uwzględnienia załatwił Wydział krajowy w ten sposób, iż przyznał proszącej tytułem jednorazowej zapomogi kwotę 25 zł.

Petycja Dyrekcyi Towarzystwa pomocy naukowej we Lwowie o subwencyę.

Petycję tę przekazaną uchwałą Wys. Sejmu z dnia 17. października 1888 Wydziałowi krajowemu do zbadania i możliwego uwzględnienia, załatwił Wydział krajowy w ten sposób, iż przyznał wymienionej Dyrekcyi tytułem zasiłku na cele Towarzystwa pomocy naukowej kwotę 150 zł.

Petycja Seweryna Władysława Widta asystenta c. k. szkoły politechnicznej we Lwowie o zasiłek na odbycie podróży naukowej do Francyi i Anglii.

Petycję tę przekazaną uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 17. października 1888 Wydziałowi krajowemu do zbadania i załatwienia, załatwił Wydział krajowy w ten sposób, iż udzielił proszącemu zasiłku na odbycie podróży naukowej w kwocie 300 zł.

Petycja prof. Dra Józefa Łepkowskiego, przewodniczącego zjazdu konserwatorów galicyjskich w Krakowie w sprawie funduszw na krajowe cele konserwatorskie.

Petycję tę przekazaną uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 24. stycznia 1889 Wydziałowi krajowemu z poleceniem do uwzględnienia, załatwił Wydział krajowy w ten sposób, iż wezwał c. k. główny Urząd podatkowy w Krakowie, aby do rąk i za kwitem ostemplowanym pana Dra Józefa Łepkowskiego, profesora c. k. Uniwersytetu Jagiellońskiego i c. k. konserwatora wypłacił na rachunek Rub. VIII poz. 98 a. budżetu krajowego na r. 1888 kwotę 800 zł., zaś na rachunek Rubr. VIII. poz. 98 budżetu krajowego na r. 1889 kwotę 700 zł., razem przeto kwotę 1.500 zł. tytułem kredytu na „Restauracyę pomników historycznych w ogóle, sporządzanie i publikacyę naukowych i urzędowych spisów pomników znajdujących się w naszym kraju“ do wspólnego rozporządzenia grona galicyjskich konserwatorów w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 24. stycznia 1889.

O powyższem załatwieniu zawiadomiono proszącego prof. Dra Józefa Łepkowskiego z wezwaniem, by z użycia kwoty 1.500 zł. złożył Wydzia-

łowi krajowemu z końcem roku 1889 szczegółowy i należyście udokumentowany rachunek, który Wysokiemu Sejmowi przedłożonym zostanie.

Petycja galic. Towarzystwa kredytowego ziemskiego, aby Wydział krajowy objął w przechowanie kapitał fundacyjny fundacji Antoniiego Brześciańskiego.

Uchwałą z dnia 24. stycznia 1889 L. S. 1.003 przekazał Wysoki Sejm petycję tę Wydziałowi krajowemu z poleceniem, aby w celu objęcia majątku fundacyjnego w swój zarząd przeprowadził rokowania z organami do tego przez wolę fundatora lub też przez akt fundacyjny powołanymi i z c. k. Namiestnictwem, a w razie pomyślnego rezultatu tych rokowań objął w swój zarząd i przechowanie majątek tej fundacji.

Wydział krajowy udał się przedewszystkiem do c. k. Namiestnictwa jako najwyższej władzy fundacyjnej w kraju o odpis aktu fundacji a jeżeliby tenże akt nie zawierał dostatecznych wskazówek co do osób, z którymi by odnośne rokowanie przeprowadzić należało o udzielenie nam także tych wskazówek. Oraz prosił Wydział krajowy c. k. Namiestnictwo o oznajmienie czyliby w razie zgody innych uprawnionych czynników udzieliło swego zezwolenia, aby Wydział krajowy objął zarząd i przechowanie tego majątku.

C. k. Namiestnictwo przy dołączeniu odpisu aktu fundacyjnego oświadczyło, że w razie zgodzenia się kuratorji fundacji na przeniesienie zarządu majątku i obowiązku przechowania tegoż, udzieli na to swego zezwolenia.

Mając to oświadczenie udaliśmy się do Kuratorji z zapytaniem odpowiedniem i oczekujemy odpowiedzi. Skoro nadejdzie odpowiedź, stosownie do niej odbierzemy zarząd majątku fundacyjnego lub też tylko majątek w przechowanie.

Sprawa umieszczenia uczniów c. k. Seminarjum nauczycielskiego lwowskiego w internacie św. Jozafata, we Lwowie.

Na posiedzeniu z dnia 17. października 1888 L. s. 736 polecił Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu, aby w porozumieniu z c. k. Radą szkolną krajową zbadał czy i jaką część z 30.000 zł., przeznaczonych na stypendya dla uczniów i uczennic Seminarjów nauczycielskich w Rubr. VII poz. 77. możnaby przeznaczać w roku na stypendya dla uczniów przez internat utrzymywanych, tak aby te stypendya nie były kandydatowi ale zarządowi internatu na koszt utrzymania seminarzystów wypłacane. Z wyniku tych badań przedłożył Wydział krajowy sprawozdanie Sejmowi na najbliższej sesyi.

Pismem z dnia 16. listopada 1888 L. 46.620 prosił Wydział krajowy Radę szkolną krajową o objawienie swego zdania.

Pismem z dnia 16. marca 1889 L. 700 c. k. krajowa Rada szkolna, załączając odpis sprawozdania dyrekcyi c. k. Seminarjum nauczycielskiego lwowskiego wyrażający się z najwyższymi pochwałami dla internatu św. Jozafata, doradza, aby tym uczniom Seminarjum nauczycielskiego lwowskiego, którzy już są pomieszczeni i pobierają stypendya z owej sumy 30.000 zł. wypłacać takowe do rąk zarządu internatu, na przyszłość zaś tym uczniom, którzy będą umieszczeni w tym internacie, nadać stypendya po 65 zł. (połowę kosztów utrzymania jednego ucznia przez 10 miesięcy) i takowe również wypłacać do rąk zarządu.

Ze stypendystów tegoż Seminarjum, było w r. szk. 1888/89 pomieszczonych w internacie św. Jozafata 12 uczniów. Z tych 4 kończy nauki z końcem r. szk. 1888/89 a pozostanie tamże ośmiu. Zgadzaając się zupełnie z opinią c. k. Rady szkolnej krajowej Wydział krajowy postanowił:

1. Asygnować stypendya powyższym uczniom do rąk zarządu internatu św. Jozafata.

2. Kwotę przypadającą ze sumy 30.000 zł. na c. k. Seminarjum męskie we Lwowie obrócić przede wszystkim na umieszczenie uczniów tegoż Seminarjum w rzeszonym internacie, płacąc za każdego po 65 zł. do rąk zarządu internatu w przypuszczeniu, iż zarząd przyjmie tylu uczniów, ilu będzie obdarzonych. Wypłata tych stypendyów nastąpi do rąk dyrekcyi.

Sprawa z Salamonem
Tandem o 1.361 zł.
i 10.000 zł. z pn.

Odnośnie do naszego sprawozdania ostatniego za czas od 1. lipca 1887 do 30. czerwca 1888 mamy zaszczyt donieść, że sprawa ta postąpiła w następujący sposób.

1. Sprawa ściągnięcia pretensyi z hipoteki $\frac{3}{4}$ części dóbr Wierzchnia polna.

a) Tabela płatnicza c. k. sądu obwodowego w Stanisławowie z dnia 3. września 1887 L. 8918 normująca porządek zaspokojenia wierzyteli z ceny kupna dóbr Wierzchnia polna, dopiero wskutek decyzyi c. k. wyższego sądu krajowego we Lwowie, z dnia 27. listopada 1888 L. 16934 i Najwyższego Trybunału sprawiedliwości z 7. marca 1889 L. 2092 w moc prawa urosła. Wskutek czego podniósł nasz syndyk na rachunek naszych pretensyj 3133 zł. 56 ct. i złożył je dnia 12. czerwca 1889 do naszej kasy. Ponieważ dalej udało się naszemu syndykowi uzyskać dowody, że umieszczona w ustępie III tabeli płatniczej pretensya małoletnich Chawy, Jakóba i Racheli Tandów w kwocie 314 zł. 46 ct. w zupełności, zaś umieszczona w ustępie IV b pretensya wekslowa Banku hipotecznego w kwocie 590 zł. z pn. także już spłaconą została (i że Bank hipoteczny rości sobie tylko pretensyę z tytułu zaległych odsetek i kosztów w kwocie 67 zł. 10 ct), przeto wniósł on do c. k. sądu obwodowego w Stanisławowie prośbę o wydanie dalszej kwoty 967 zł. 17 ct. z depozytu sądowego.

Uchwałą z dnia 22. czerwca 1889 L. 7190 dozwolił c. k. sąd obwodowy w Stanisławowie na wydanie rzeczzonej kwoty 967 zł. 17 ct., jednak dopiero po prawomocności tej uchwały.

Skoro minie 14 dni od doręczenia tej uchwały wszystkim interesowanym i uchwała ta stanie się prawomocną, podjęta zostanie rzeczona kwota i do kasy krajowej złożona.

Jest nadto możliwem, że jeszcze pewna dalsza kwota z ceny kupna Wierzchni polnej wpłynie na poczet pretensyi fundacyi.

Na II miejscu tabeli płatniczej umieszczoną została pretensya Banku hipotecznego, pochodząca z pożyczki hipotecznej w kwocie 20.000 zł. udzielonej.

Uchwałą z 27. kwietnia 1889 L. 4952 dozwolił c. k. sąd obwodowy w Stanisławowie na wydanie Bankowi hipotecznemu jedynie kwoty 18.211 zł. 13 ct., odmówił zaś wydaniu dalszej kwoty 1.561 zł. $3\frac{1}{2}$ ct., które Bank hipoteczny tytułem odsetek zwłoki od tej pretensyi za czas od 19. października 1887 do 9. maja 1889 żądał, a to z powodu, że tabela płatnicza z 3. września 1887 L. 8918 co do ustępu II stała się już w dniu 5. października 1887 prawomocną, a wedle prawomocnie przyjętej zasady, odsetki od pretensyi biegną tylko do dni 14 po prawomocności tabeli płatniczej.

Bank hipoteczny wniósł od tej uchwały rekurs, który dotychczas załatwionym nie został.

Gdyby wyż rzeczona uchwała c. k. sądu obwodowego w Stanisławowie stała się prawomocną, w takim razie $\frac{3}{4}$ części z zatrzymanej kwoty 1.561 zł. 3 $\frac{1}{2}$ ct. przypadłoby na rzecz fundacji.

b) Uchwałą c. k. sądu krajowego we Lwowie z dnia 16. stycznia 1886 L. 1435 ustanowiony został p. Wincenty Skwarczyński sekwestrem $\frac{3}{4}$ części dóbr Wierzchnia polna.

Sekwestrację tę sprawował p. Wincenty Skwarczyński w czasie od 1. maja 1886 do końca kwietnia 1887, poczem dobra Wierzchnia polna oddane zostały Drwi Stanisławowi Bielińskiemu, jako nowonabywcy w posiadanie.

Jako czysty dochód z tej sekwestracji uzyskał p. Skwarczyński kwotę 459 zł. 90 ct., którą w dniu 20. grudnia 1888 w kasie krajowej złożył nasz syndyk.

II. Z hipoteki $\frac{3}{8}$ części majątności „Propinacya Wierzchniańska A i B“.

a) Uchwałą z 22. września 1888 L. 11053 przyjął c. k. sąd obwodowy w Stanisławowie akt oszacowania majątności „Propinacya Wierzchniańska A i B“ do wiadomości. Z powodu, iż w uchwale tej osoba dłużnika mylnie była nazwaną, byliśmy zmuszeni wnieść od takowej rekurs.

Decyzją z 7. lutego 1889 L. 482 sprostował wyższy sąd krajowy zasług omyłkę, a gdy rekursu rewizyjnego nikt nie wniósł, stał się akt oszacowania prawomocnym.

Obecnie wnieśliśmy prośbę o rozpisanie licytacji tych majątności, jednak uchwały odnośnej nie otrzymaliśmy.

Nadmienić wypada, że $\frac{3}{8}$ części majątności „Propinacya Wierzchniańska A“, ocenione zostały na kwotę 684 zł. 15 ct. i żaden dług pretensyi fundacji nie poprzedza, zaś na $\frac{3}{8}$ częściach majątności „Propinacya Wierzchniańska B“, które oszacowano na 1.109 zł. 78 ct. ciąży przed pretensją fundacji, pretensya Sali Sokal w kwocie 600 zł. a względnie w resztującej kwocie 400 zł. z pn. Spodziewać się przeto należy, że z ceny kupna tych majątności około 1.200 zł. wpłynie na ręce fundacji.

b) Uchwałą z 4. stycznia 1884 L. 54300/83 dozwolił c. k. sąd krajowy we Lwowie na sekwestrację $\frac{3}{8}$ części majątności „Propinacya Wierzchniańska A i B“ a względnie na ekstenzyę tej sekwestracji poprzednio na rzecz Pawła Skwarczyńskiego dozwolonej.

Jako czysty dochód z tej sekwestracji za czas do 1. lipca 1887 złożył sekwestратор p. Wincenty Skwarczyński do depozytu c. k. sądu krajowego we Lwowie łącznie kwotę 541 zł. 26 ct., zaś po śmierci tegoż złożyła p. Marya Skwarczyńska za czas do 15. stycznia 1889 kwotę 449 zł. 41 ct., razem przeto znajduje się w depozycie kwota 990 zł. 76 ct.

Uchwałą z dnia 15. czerwca 1889 L. 21900 wyznaczył c. k. Sąd krajowy we Lwowie do wykazania płynności i pierwszeństwa pretensyi z kwoty

tej zaspokoić się mających termin na dzień 12. sierpnia 1889. Ponieważ pretensye fundacyi poprzedza jedyne pretensya Sali Sokal, która z dochodów z sekwestracji uzyskanych może żądać jedynie zapłacenia odsetek od swej pretensyi, przeto prawdopodobnie kwota około 900 zł. a może i więcej na rzecz fundacyi przypadnie.

Wskutek śmierci śp. Wincentego Skwarczyńskiego ustanowił c. k. sąd krajowy we Lwowie uchwałą z 4. maja 1889 L. 16940 Dra Stanisława Bielińskiego sekwestratorem $\frac{3}{8}$ części majątności „Propinacya Wierchniańska A. i B.“

Wprawdzie z dniem 1. stycznia 1890 pobór czynszu dzierżawnego za prawo propinacyi ustanie, wszelako natomiast od dnia tego przypadną fundacyi stypendyjnej śp. Samuela Głowińskiego odsetki od $\frac{3}{8}$ części kapitału należącego się za zniesienie propinacyi.

III. Z hipoteki części realności L. 439 $\frac{2}{4}$ we Lwowie.

a) Uchwałą z 14. lipca 1889 L. 23811 dozwolił c. k. sąd krajowy we Lwowie na przemianę dozwolonej poprzednio uchwałą z dnia 5. grudnia 1885 L. 55206 prenotacyi prawa zastawu dla pretensyi fundacyi w stanie biernym $\frac{2}{9}$ części z $\frac{1}{16}$ i $\frac{3}{16}$ części realności pod L. 439 $\frac{2}{4}$ we Lwowie, tudzież w stanie biernym $\frac{2}{9}$ części ze sumy 1.000 zł. na częściach tejsze realności zahipotekowanej w intabulacyę.

W ten sposób ubezpieczoną jest pretensya fundacyi na $\frac{3}{8}$ częściach i $\frac{2}{9}$ z $\frac{1}{16}$ i $\frac{3}{16}$ części czyli razem na $\frac{31}{72}$ częściach tj. prawie na połowie realności pod L. 439 $\frac{2}{4}$ we Lwowie i na $\frac{2}{9}$ częściach sumy 1.000 zł.

Skoro tylko uchwała rzeczona stanie się prawomocną wniesiemy podanie o oszacowanie, a następnie o licytacyę tych części realności pod L. 439 $\frac{2}{4}$ we Lwowie.

Z ceny kupna tych części realności wpłynie przypuszczalnie około 2 000 zł. na rzecz pretensyi fundacyi.

b) Uchwałą c. k. sądu krajowego we Lwowie z dnia 29. listopada 1884 L. 54478, — uzyskaliśmy sekwestrację dochodów $\frac{3}{8}$ części realności L. 439 $\frac{2}{4}$ we Lwowie, ze względu jednak, że na dochody całej tej realności sekwestracya polityczna zaprowadzoną została, polecił c. k. sąd krajowy we Lwowie uchwałą z 31. października 1888 L. 52251 sekwestrowi politycznemu Leopoldowi Lorenzowi, by przy sprawowaniu sekwestracji pretensyę fundacyi uwzględnił.

Z powodu niezwykłych zaległości podatkowych sekwestrator używa dochodów tej realności przedewszystkiem na zapłacenie podatku, a obecnie spłaca dopiero podatki za rok 1885 zalegające, tak że na poczet pretensyi fundacyi na razie nic jeszcze nie płaci. Jest jednak nadzieja, że wpłynie pewna kwota i z tej strony na rzecz fundacyi zwłaszcza, że uchwałą z 14. lipca 1889 L. 23811 dozwolił c. k. sąd krajowy we Lwowie również i na sekwestrację $\frac{2}{9}$ części z $\frac{1}{16}$ i $\frac{3}{16}$ części realności L. 439 $\frac{2}{4}$ we Lwowie.

W końcu zauważyć musimy, że dotychczas na poczet pretensyi fundacyi złożone zostały przez naszego syndyka w kasie krajowej następujące kwoty:

dnia 30. maja 1883	390 zł. 27 ct.
„ 13. grudnia 1884	2.002 „ 65 „
„ 22. października 1886	547 „ 88 „
„ 15. listopada 1887	3,444 „ 49 „
„ 20. grudnia 1888	459 „ 90 „
„ 12. czerwca 1889	3.133 „ 56 „
tj. razem	<u>9.978 zł. 75 ct.</u>

Spodziewamy się, że w ciągu miesiąca sierpnia i września b. r. wpłyną dalsze kwoty 967 zł. 17 ct. z ceny kupna Wierzchni polnej i około 900 zł. z sekwestracji propinacyi Wierzchniańskiej t. j. razem przeszło 1.800 zł.

W ten sposób sam kapitał pretensyi w kwocie 11.361 zł. w zupełności pokrytym zostanie i pozostanie nadto nadwyżka w kwocie przeszło 400 zł.

Oprócz tej nadwyżki pozostanie jeszcze na pokrycie procentów i kosztów uzyskać się mające:

1) kwoty z sekwestracji $\frac{3}{8}$ ciał tabularnych „Propinacya Wierzchniańska A. i B.;"

2) kwoty z sprzedaży części tych ciał tabularnych i przywiązanego do nich kapitału za zniesienie prawa propinacyi;

3) kwoty ewentualnie jeszcze z ceny kupna z dóbr Wierzchnia polna przypaść mogące (w razie przegrania rekursu przez galicyjski Bank hipoteczny) i

4) kwoty z sekwestracji $\frac{3}{72}$ części realności pod Lk. 439 $\frac{1}{4}$, we Lwowie; wreszcie

5) kwoty ze sprzedaży tych części tudzież z $\frac{2}{9}$ kapitału na tych realnościach zainstabulowanego.

Kwoty te pokryją z pewnością koszta w tej sprawie powstałe, a nawet i część znaczną wysokich odsetek zwłoki.

Fundusze stypendyjne. Stan majątku zarodowego w funduszach stypendyjnych z dniem 30. czerwca 1889.

A. W efektach:

1. Zapas z dniem 1. stycznia 1889 z wyłączeniem fundacyi wystawy krajowej z roku 1877 i Jeleńskiego, które należą do

Departamentu II. . . . . 2,842.587 zł. 15 ct.

2. Zakupiono do 30. czerwca 1889 roku. . . . . 70.393 „ 64 „

razem . . . . . 2,912.980 zł. 79 ct.

Spieniężono d. 30. czerwca 1889 . . . . . 16.280 „ 01 „

pozostaje . . . . . 2,896.700 zł. 78 ct.

3, Fundusze stypendyjne nowo przybyłe:

a) Brześciańskiego Aleksandra 5.242 zł. 87 ct.

b) Dra Lachowicza Antoniego 31.467 „ 81 „

razem . . . . . 36.710 zł. 68 ct.

fundusze stypendyjne razem w efektach . . . . . 2,933.411 zł. 46 ct.

Osobno prowadzone fundacje:

a) Schiffnera	1.663 zł. 85 ct.	
b) Kohmanna I.	11.930 " 16 "	
„ II.	24.945 " 61 "	
	razem	38.509 zł. 62 ct.
	ogółem w efektach	2,971.921 zł. 08 ct.

B. W dobrach i realnościach:

Winniki	67.875 zł. 03 ct.	
Godowa	39.972 " — "	
Strzyżów	3.527 " — "	
Realność w Rzeszowie	38.147 " 15 "	
	razem	149.521 zł. 18 ct.

Przyczem zauważa się, że nie uwzględniono realności i dóbr nieoszacowanych jeszcze własności fundacji ś. p. Strzałkowskiego, Stupnickiego, Boznańskiego, Czerniakowskiego, Gątkiewicza, Lachowicza i Stillera.

C. W należnościach czynnych.

Łoś	6.363 zł. 64 ¹ / ₂ ct.	
Olszewski	4.200 " — "	
Torosiewicz	5.000 " — "	
Żebrowski	21.000 " — "	
Dr. Towarnicki	48.499 " 32 "	
Głowiński od obłąkanych	28.161 " 19 ¹ / ₂ ct.	
„ „ położnic	7.040 " 30 "	
„ „ gmachu św. Mikołaja:		
Głowiński	35.158 zł. 20 ct.	
Kraków	3.442 " 40 "	
Matczyński	390 " 80 "	
Potocki	1.842 " 20 "	
Rusyan	811 " 60 "	
Zawadzki Korwin	2.354 " 80 "	
	razem	164.264 zł. 46 ct.

Ogółem wynosi stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych	3,285.706 zł. 72 ct.
z końcem czerwca 1888 wynosił stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych	3,225.417 " 01 "
W porównaniu z rokiem ubiegłym pomnożył się stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych w tym okresie czasu o	60.289 zł. 71 ct.

Przyrost powstał z nowo przybyłych fundacyj oraz z interkalaryów, lokowanych na kapitał zarodowy.

Oprócz tego przydzielono do tego departamentu niektóre fundacje naukowe, dobroczynne i pomnikowe, posiadające majątku zarodowego z końcem czerwca 1889:

A. W efektach:

Fundusz „Macierzy Polskiej“	33.936 zł. 33 ct.
„ Beliny Brzozowskiego dla Bursy Stanisławowskiej	3.049 " 42 "

Fundusz Maryi Mochnackiej dla czterech ubogich ciemnych, żebrać się wstydzających	4.494 zł. 35 ct.
„ Dra Malinowskiego	83.433 „ 93 „
„ pomnika Gołuchowskiego	32.449 „ 79 „
„ Aleksandra hr. Stadnickiego	22.853 „ 84 „
„ pomnika Kościuszki	15.209 „ 42 „
„ Komarnickich	1.587 „ 26 „
„ Jędrzejowiczowej	7.644 „ 54 „
„ Czarkowskiej	100.269 „ 39 „
„ Sącz. Dom roboczy	29.134 „ 19 „
„ Russanowskiej	64.053 „ 72 „
„ Stanowy sierociński	39.164 „ 93 „
„ Anny Helclowej	948.566 „ 71 „
„ Łukowskiej	8.404 „ — „
„ Siemianowskich III dla wdów po nauczycielach ludowych	21.769 „ 08 „
„ Siemianowskich IV posagowy dla biednych dziewcząt	21.239 „ 82 „
„ Bursa im. księcia Leona Sapiehy dla kandydatów na nauczycieli szkół ludowych	10.712 „ 20 „
razem w efektach	<u>1,447.972 zł. 92 ct.</u>

B. W należnościach czynnych:

Fundusz Anny Helclowej, reszta za dobra „Radłów“	180.252 zł. 55½ ct.
„ Dra Malinowskiego pożyczka udzielona kasynu miejskiemu we Lwowie	20.000 „ — „
razem w należnościach czynnych	<u>200.252 „ 55½ „</u>

C. W realnościach:

Fundusz Anny Helclowej: kapitały, wyłożone na budowę domu ubogich w Krakowie	449.740 „ — „
Ogółem wynosi majątek zarodowy z końcem czerwca 1889 funduszów naukowych, dobroczynnych i pomnikowych w efektach, należnościach czynnych i realnościach	<u>2,097.965 zł. 47½ ct.</u>
Z końcem zaś czerwca 1888 wynosił majątek zarodowy tych funduszów, w efektach, należnościach i wartości budowli razem	<u>2,004.084 zł. 69½ ct.</u>
Z porównania z rokiem poprzednim okazuje się zwiększenie majątku zarodowego tych funduszów o	<u>93.880 zł. 51 ct.</u>
Do wyżej wykazanego stanu fundacyj naukowych, dobroczynnych i pomnikowych	2,097.965 zł. 47½ ct.
doliczywszy efekta i kapitały funduszów stypendyjnych	<u>3,285 706 „ 72 „</u>
okazuje się, że w tym departamencie wynoszą kapitały i efekta temuż departamentowi przydzielone	<u>5,383.672 zł. 19½ ct.</u>

a gdy w roku ubiegłym wynosił ogół tych majątków	5,229.501 zł. 97 $\frac{1}{2}$ ct.
przeto w porównaniu z rokiem ubiegłym pomnożył się o	154.170 zł. 22 ct.

Fundacje stypendyjne, aktywowane z początkiem roku szkolnego 1888/9.

Z początkiem roku szkolnego 1888/9 wprowadziliśmy w życie trzy fundacje, a mianowicie:

1) Fundację imienia Leonarda Jaroscha, w której istnieje jedno stypendyum o rocznych 80 zł. dla uczniów lub uczennic, odznaczających się zdolnością, pilnością i moralnością, a pochodzących z rodziców stale zamieszkałych w miejscowości, leżącej w obrębie starostwa Nowosądeckiego, Grybowskiego, Limanowskiego lub Nowotargskiego.

2) Fundację imienia Jakóba Nawratila, w której istnieje jedno stypendyum w rocznej kwocie 60 zł. dla ubogiego ucznia szkoły średniej w Galicyi: uczęszczającego nie wyżej, jak do VI. klasy, a będącego synem członka stowarzyszenia pocztmistrzów, pocztekspedyentów i pocztekspedytorów Galicyi, Bukowiny i W. Ks. Krakowskiego.

3) Fundację Jędrzeja Uścieńskiego, w której utworzono na razie dwa stypendya po 50 zł. dla młodzieży, kształcącej się w jakimkolwiek zawodzie, z pierwszeństwem dla potomstwa podanych przez ś. p. fundatora krewnych tegoż.

Fundacje stypendyjne ukonstytuowane w ciągu roku 1888/9.

Od ostatniego naszego sprawozdania zostały ukonstytuowane następujące fundacje stypendyjne:

1. Fundacya ś. p. Leona Boznańskiego.
2. Fundacya ś. p. Aleksandra Brześciańskiego.
3. Fundacya imienia Józefa Czerkawskiego.
4. Fundacya im. Teodozyi z Cichockich baronowej Dulskiej.
5. Fundacya stypendyjna Dr. Antoniego Kaczkowskiego dla dzieci uczęszczających do szkół ludowych.
6. Fundacya Dr. Michała Moysy Rosochackiego.
7. Fundacya Dr. Adolfa Reifera dla ubogiej dziatwy szkolnej w Tarnobrzegu z Tarnobrzegu i Dzikowa pochodzącej.

Fundacje wymienione pod 1, 2, i 4 a prawdopodobnie także i fundacya wymieniona pod 7 wejść w życie z początkiem roku szkolnego 1889/90.

Fundacje nowo powstałe.

Fundacya p. n. „stypendyum Wincentego Trojanowskiego“.

Pan Wincenty Trojanowski, emerytowany zarządca c. k. urzędu sprzedaży soli, w Bochni zamieszkały, przeznaczył aktem notaryalnym z dnia 11. sierpnia 1888 efekta w łącznej imiennej wartości 3000 zł. w. a. na fundację p. n. „stypendyum Wincentego Trojanowskiego“. Stypendya z tej fundacyi będą przystępne dla uczniów jakichkolwiek szkół publicznych, a pobór ich trwać będzie aż do zupełnego ukończenia studyów. Pierwszeństwo służy krewnym fundatora, w braku takich kandydatów przystępne będą stypendya dla urodzonych w Bochni synów górników przy tamtejszej kopalni soli.

Rozdawnictwo przekazał fundator Wydziałowi krajowemu na przedstawienie każdoczesnego prezesa Bocheńskiej Rady powiatowej.

Wydział krajowy przyjął uchwałą z dnia 28. sierpnia 1888 l. 37.160 prawa i obowiązki przekazane mu przez Wielmożnego fundatora, a c. k. Namiestnictwo oświadczyło odezwą z d. 2. marca 1889 l. 13.264, że przeciw ustanowieniu tej fundacji nie ma w zasadzie nic do zarzucenia.

Fundacja niniejsza będzie aktywowaną dopiero po najdłuższem życiu Wgo fundatora, który zastrzegł sobie dożywotni pobór odsetek od majątku fundacyjnego. Ukonstytuowanie jej może jednak nastąpić już teraz i Wydział krajowy poczyni odpowiednie kroki po otrzymaniu zażądanych dat, potrzebnych do ułożenia projektu aktu fundacyjnego.

Fundacja stypendyjna
imienia ś. p. Hipolita
Stupnickiego.

Podaniem z dnia 25. września 1888 l. 2.711 przedłożył wydział centralny Towarzystwa wzajemnej pomocy oficyalistów prywatnych Wydziałowi krajowemu zarys aktu fundacji stypendyjnej imienia ś. p. Hipolita Stupnickiego, utworzonej w drodze składek w celu uczczenia zasług tegoż około wprowadzenia w życie tego Towarzystwa.

Wydział krajowy przyjął uchwałą z dnia 14. listopada 1888 l. 45.368 ofiarowane mu względem powyższej fundacji prawa i obowiązki t. j. zarząd i ewentualne prawo rozdawnictwa, które to ostatnie prawo zastrzeżone jest na teraz dla Rady nadzorczej Towarzystwa.

Fundacja posiada majątek w efektach łącznej imiennej wartości 2.133 zł. 25 ct. w. a. przechowanych w Wydziale krajowym.

Na razie będzie z niej wypłacane jedno stypendyum w kwocie 80 zł. rocznie, przeznaczone dla uczniów lub uczennic jakiegokolwiek krajowej szkoły publicznej, dzieci członków czynnych lub emerytów Towarzystwa, z pierwszeństwem dla sierót. Pobór stypendyum trwać będzie aż do zupełnego ukończenia studyów.

Ułożony przez Wydział krajowy projekt aktu fundacyjnego uzyskał już aprobatę c. k. Namiestnictwa i czynności potrzebne do ukonstytuowania fundacji są już na ukończeniu.

Ponieważ należytość rządową pokryje Towarzystwo, przeto fundacja niniejsza wejdzie prawdopodobnie w życie już z początkiem roku szkolnego 1889/90.

Fundacja jubileuszowa
księdza Józefa Nowa-
kowskiego.

Celem uczczenia 50letniego jubileuszu kapłańskiego ks. Józefa Nowakowskiego, proboszcza żółkiewskiego, infułowanego opata i prałata domowego Jego Świątobliwości Ojca świętego, zarządzili obywatele dawnego obwodu Żółkiewskiego w grudniu 1883 zbieranie w swem gronie składek na utworzenie odpowiedniej fundacji.

Zebraną kwotę fruktyfikował komitet do października 1888, a w dniu 18. października 1888 złożył Wny Bojomir Żarski w imieniu komitetu 2.280 zł. w efektach i projekt aktu fundacyjnego w Wydziale krajowym, który uchwałą z dnia 30. października 1888 l. 45.401 przyjął przekazane mu prawa i obowiązki a następnie przeprowadził wszystkie czynności potrzebne do ukonstytuowania fundacji. Wedle zatwierdzonego już aktu fundacyjnego wypłacane będzie na razie jedno stypendyum zastosowane do dochodów fundacji, przeznaczone dla uczniów szkół ludowych, średnich lub wyższych, religii katolickiej, bez różnicy obrządku i stanu, pochodzących

z dawnego obwodu żółkiewskiego. Jeżeliby w Żółkwi utworzono gimnazjum służyć będzie uczniom jego pierwszeństwo przed innymi kandydatami.

Prawo nadawania stypendyum służy Przewielebnemu ks. Józefowi Nowakowskiemu a po jego najdłuższem życiu Wydziałowi krajowemu. Zarząd spoczywa w ręku Wydziału krajowego.

Fundacya wejdzie w życie po zapłaceniu należności rządowej. O rozłożenie tej należności na raty poczynił już Wydział krajowy odpowiednie kroki.

Fundacya ś. p. Izabeli
Duszyńskiej.

Zmarła w Haliczu dnia 19. marca 1889 ś. p. Izabela Duszyńska wdowa po archiwście Wydziału krajowego, przeznaczyła rozporządzeniem ostatniej woli z dnia 8. października 1885 kwotę 2.000 zł. w. a. na utworzenie stypendyum dla uczącej się młodzieży. Wydział krajowy zażądał od właściwego sądu pismem z dnia 3. sierpnia 1889 l. 25.183 odpisu tego rozporządzenia ostatniej woli, a przynajmniej ustępów odnoszących się do fundacyi. Po otrzymaniu tego odpisu poczyni Wydział krajowy, jeżeli na jego podstawie będzie się czuł do tego kompetentnym, odpowiednie kroki w celu uzyskania zabezpieczenia fundacyi i wprowadzenia jej w życie.

Petycyje w sprawach
szkolnych przez Wys.
Sejm nie załatwione a
uchwałami tegoż Sejmu
z dnia 14. września
1888 i 26. stycznia
1889 Wydziałowi kra-
jowemu do załatwienia
odstapione.

Ponieważ te petycyje należały do zakresu działania c. k. kraj. Rady szkolnej, przeto załatwiliśmy je w ten sposób, iż odstąpiliśmy je c. k. kraj. Radzie szkolnej dla urzędowego użytku. C. k. kraj. Rada szkolna załatwiła je w sposób następujący:

1. Udzieliła zapomóg następującym petentom: Izdebskiemu Floryanowi kierującemu nauczycielowi w Strzeliskach 30 zł.;

Stokaluk Józefie nauczycielce przy szkole filialnej w Bertyszowie 20 zł.;

Michalskiej Felicji Łucyi dw. im. wdowie po nauczycielu szkół ludowych w Sokalu 15 zł.;

Bociańskiemu Piotrowi emerytowanemu nauczycielowi w Bronowicach małych 20 zł.;

Kabarowskiemu Janowi nauczycielowi ludowemu w Nowosiólkach 20 zł.;

Müllerowi Janowi nauczycielowi nadetatowemu w Przemyślu 20 zł.;

Skrowaczewskiej Aleksandrze wdowie po dyrektorze szkół ludowych 30 zł.;

Style Janowi nauczycielowi szkoły wydziałowej w Tarnowie 30 zł.;

Franciszkowi Zabierzowskiemu nauczycielowi emerytowanemu w Krowodźy 25 zł.;

Hałanowi Janowi nauczycielowi w Bóbrce 20 zł.;

Kosak Maryi emerytowanej nauczycielce 30 zł.;

Nabakowi Jakóbowi nauczycielowi szkoły ludowej w Wietlinie 20 zł.;

Putale Wojciechowi nauczycielowi w Uhercach mineralnych 50 zł.;

Rzepińskiemu Fryderykowi byłemu nauczycielowi szkół ludowych 15 zł.;

Surdyjowskiej Serafinie byłej nauczycielce robót kobiecych w Niepołomicach 15 zł.

2. Odmówiła zaś zapomóg następującym petentom:

Duninowi Adamowi Kalikstowi dw. im. nauczycielowi ludowemu w Cułowcach;

Lisowskiemu Janowi praktykantowi nauczycielskiemu przy szkole wydziałowej w Samborze;

Murzynowi Piotrowi emerytowanemu nauczycielowi w Lackiem wielkiem;

Niedźwieckiej Teofili wdowie po nauczycielu szkół ludowych;

Opielowskiej wdowie po nauczycielu szkoły ludowej w Brzostku;

Hanuli Józefowi nauczycielowi nadetatowemu przy szkole wydziałowej w Przemyślu;

Dolińskiemu Hipolitowi byłemu nauczycielowi szkoły ludowej w Czystyłowie.

3. Załatwiła przychylnie petycję gminy Mrozowice powiatu Samborskiego o niżenie datku na nauczyciela z kwoty 100 zł. na 60 zł.

4. Nie uwzględniła zaś następujących petycyj: Jerzego Kapuścińskiego nauczyciela w Łuczycach w dodatkowe policzenie do emerytury lat dawniejszej jego służby;

Kosobudzkiej Julii kierowniczkii szkoły ludowej żeńskiej w Przeworsku, o policzenie jej do emerytury ośmiu lat, przez które utrzymywała prywatny pensjonat dla dziewcząt;

Gilewicza Marcelgo opiekuna małoletniego Włodzimierza Pełecha sieroty po nauczycielu o zaopatrzenie dla tegoż sieroty;

Michniewskiej Antoniny żony Jana Michniewskiego emerytowanego nauczyciela szkoły w Choczni o podwyższenie dla męża emeryturę i o remunerację za godziny nadobowiązkowej nauki;

Dąbrowskiego Tadeusza nauczyciela młodszego szkoły w Wieliczce o pozostawienie go nadal na etacie tamtejszej szkoły wydziałowej jako zastępcy nauczyciela z płacą 420 zł. rocznie;

gminy Przedzielnica powiatu Dobromilskiego o niżenie prestacyi na dotację nauczyciela;

Lorcha Pawła emerytowanego nauczyciela szkół ludowych o podwyższenie emerytury;

Picyka Jakóba nauczyciela w Derzowie o policzenie lat służby wojskowej do emerytury,

Księdza Russyniaka Szymona gr. kat. plebana w Myscowej w sprawie obowiązkowego udziału nauczyciela wraz z dziatwą szkolną w nabożeństwach i spiewie kościelnym;

Sokolińskiego Alojzego nauczyciela szkoły wydziałowej męskiej w Samborze w przedmiocie dodatków pięcioletnich;

Kabarowskiego Wawrzyńca o dodatkowe policzenie lat do emerytury i gminy Niedary o przeistoczenie szkoły filialnej na etatową;

Gminy Łukawiec w sprawie wybudowania i utrzymywania szkoły;

Koczyndyka Piotra emerytowanego nauczyciela o stały dodatek do płacy emerytalnej;

Zarządu szkoły ludowej w Wiązowej o zobowiązanie tamtejszej gminy do dostarczenia opału do mieszkania dla nauczyciela;

Dąbrowskiego Bazylego nauczyciela w Herbutowie o dodatkowe policzenie lat służby do emerytury;

5. Dalej postanowiła c. k. krajowa Rada szkolna na razie nie przychylić się do następujących prośb:

Gminy Rostoki wielkie o przeistoczenie szkoły filialnej na etatową;
Rady szkolnej miejscowej w Mikłaszowie o przekształcenie szkoły jednoklasowej na trzyklasową;

Rady szkolnej miejscowej w Bełzcu o przekształcenie tamtejszej jednoklasowej szkoły na dwuklasową.

6. Na petycję Rady szkolnej miejscowej w Szczercu o zrównanie płacy czwartego nauczyciela starszego z płacami innych starszych nauczycieli tej szkoły, c. k. Rada szkolna krajowa zażądała od Wydziału krajowego objawienia zdania, czy należy zrównać płacę czwartego starszego nauczyciela w Szczercu, pobierającego 400 zł. z płacami trzech innych pobierających po 450 zł. rocznie.

Na to Wydział krajowy oznajmił Radzie szkolnej krajowej, że wobec wprowadzonej właśnie w życie nowej ustawy o stosunkach prawnych nauczycieli, którą płace nauczycielskie znacznie polepszone zostały, nie może oświadczyć się za uwzględnieniem petycyi Rady szkolnej miejscowej w Szczercu, któreby nowy stały ciężar na fundusz szkolny krajowy nałożyć musiało.

Na petycję Ludwika Gorzki, nauczyciela szkoły ludowej w Okocimie o przeniesienie go na posadę nadetatowego nauczyciela szkoły ludowej w Jarosławiu, oznajmiła c. k. Rada szkolna krajowa, że Ludwik Gorzka wniósł był już w roku 1884 petycję do Wysokiego Sejmu krajowego o przywrócenie go na posadę nadetatowego nauczyciela szkoły ludowej w Jarosławiu. Petycyi tej, którą Wydział krajowy odstąpił odezwą z dnia 31. października 1884 l. 57.048. Radzie szkolnej krajowej do właściwego zarządzenia, nie uwzględniono tamtejszym reskryptem z dnia 16. maja 1887 l. 18.572, potwierdzonym reskryptem Jego Ekscelencji Pana Ministra wyznań i oświecenia z dnia 7. października 1888 l. 16.881 a to z tego powodu, że wspomniana petycyja w skutek tamtejszego dekretu z dnia 10. września 1886 l. 12.141, którym nadano Gorzce stałą posadę kierownika szkoły ludowej w Okocimie stała się bezprzedmiotową. Powtórnie więc w tej samej sprawie do Wysokiego Sejmu krajowego wniesioną a przez Wydział krajowy Radzie szkolnej krajowej do załatwienia odstąpioną petycję Ludwika Gorzki z dnia 9. stycznia 1888 przesłała Rada szkolna krajowa c. k. okręgowej Radzie szkolnej w Brzesku odnośnie do rozporządzenia swego z dnia 28. października 1888 l. 16.005 do odpowiedniego dalszego zarządzenia.

8. Na petycję Stefana Bodaka nauczyciela w Chołojowie o remunerację za udzielanie nauki religii c. k. Rada szkolna krajowa oznajmiła, iż przyznała Bodakowi rozporządzeniem z dnia 20. sierpnia 1888 l. 11.357 remunerację za nadobowiązkowe udzielanie nauki w r. 1887/8 w kwocie 72 zł. 18 ct. i w tem uwzględniła już udzielaną przez niego w tym czasie naukę religii.

9. Na prośbę Tekli Tałpaszówniej, młodszej nauczycielki w Birczy o podwyższenie płacy oznajmiła c. k. kraj. Rada szkolna, iż przekształciła posadę młodszego nauczyciela we wspomnianej szkole na posadę nauczyciela z pełną płacą w kwocie 300 zł. a to od dnia 1. września 1889.

10. Petycję gminy Podborze w sprawie sprostowania uchwały Rady szkolnej krajowej z 17. maja 1874 l. 2.481 co do kwoty prestacyi na po-

trzeby rzeczzone w szkole w Oleśnie, oznajmiła c. k. krajowa Rada szkolna, iż orzeczeniem z dnia 10. grudnia 1887 l. 6.160 sprostowała rozkład prestacyi na rzeczowe potrzeby szkoły ludowej w Oleśnie.

11. Na petycję Wydziału powiatowego w Nowym Targu o uwzględnienie petycji gminy Szczawnicy wyżnej o ulgę w prestacyach na cele szkolne, c. k. Rada szkolna krajowa oznajmiła „iż petycja ta jest obecnie bezprzedmiotowa, gdyż wedle sprawozdania c. k. Rady szkolnej okręgowej w Nowym Targu z dnia 26. marca 1889 l. 424 gmina Szczawnica wyżna uiszcza już wymienioną w załączonej petycji zaległą prestację na płace nauczyciela tamtejszej szkoły w kwocie 281 zł. 1 $\frac{1}{2}$ ct. Utyskiwanie zaś gminy Szczawnica wyżna na wygórowaną prestację jest zupełnie bezpodstawne, albowiem gmina ta uiszcza na płace nauczycieli tamtejszej szkoły tylko 9% podatków bezpośrednich z dodatkami państwowymi, opłacanych w jej obrębie“.

Petycja pp. Aleksandra Dobrzyńskiego, Eweliny Dobrzyńskiej, Heleny Srokowskiej, Edmunda Zaremby, Jana Bielikowicza, Eleonory Dobrzyńskiej i Kazimierza Dobrzyńskiego krewnych ś. p. Waleryi Medardy dw. im. Strzałkowskiej z domu Dobrzyńskiej, żony fundatora ś. p. Stanisława Strzałkowskiego o przyznanie im pierwszeństwa do stypendyów fundacji ś. p. Stanisława Strzałkowskiego.

Wydział krajowy zważywszy, że żądania petycją objęte sprzeciwiają się wyraźnemu brzmieniu rozporządzenia ostatniej woli ś. p. Stanisława Strzałkowskiego uchwalił nie polecić tej petycji c. k. Namiestnictwu do uwzględnienia i zwrócił takową proszącym na ręce Michała Bielikowicza w Krakowie.

Petycja Rady powiatowej w Bohorodczanach o zmianę art. 14, 15 i 24 obowiązującej ustawy o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych.

Wydział krajowy oznajmił Radzie powiatowej, że zatrzymuje jej petycję w swoich aktach, jako materyał do użytku przy mającej nastąpić zmianie ustawy krajowej z 2. maja 1874 nr. 250 Dz. u. kr. względnie ustawy z 2. lutego 1885 Dz. u. kr. Nr. 29.

Petycja p. Anieli Aszpergerowej b. artystki sceny lwowskiej o podwyższenie pensyi emerytalnej.

Wydział krajowy odstąpił petycję tę do załatwienia Kuratorji fundacji ś. p. Stanisława hr. Skarbka we Lwowie, jako powołanej w myśl §. 9. statutu funduszu emerytury do załatwienia tej sprawy z zastrzeżeniem zatwierdzenia Wydziału krajowego.

Petycja gminy miasta Stryja o odpisanie lub niżenie zaległości na rzecz okręgowego funduszu szkolnego po koniec roku 1886, kwotę 29.732 zł. 76 ct. wynoszącej.

Wydział krajowy postanowił petycji tej nieuwzględnić, ponieważ wszelkie ustępstwa i ulgi, jakie z powodu katastrofy pożaru za stosowne uważał, poczynił już gminie w swej uchwale z 25. marca 1887 l. 69.599, dalszych zaś względ na stan funduszu szkolnego krajowego czynić nie pozwala.

O tem swem postanowieniu Wydział krajowy zawiadomił Zarząd gminy miasta Stryja.

- Petycja Pani Kamili Des Loges, bezpłatnej praktykantki przy szkole pp. Benedyktynek obrz. łąc. we Lwowie o subwencję na dalsze kształcenie się w rysunkach. Wydział krajowy przyznał i wyasygnował z fundacji ś. p. Dra Jana Towarnickiego, a mianowicie z rubryki „na cele dobroczynne a w szczególności naukowe“ jednorazową zapomogę w kwocie 100 zł.
- Petycja Pani Biruty Łukaszewiczowej, wdowy po księgarzu we Lwowie o subwencję na wydawnictwo „Biblioteki rodzinnej“. W załatwieniu tej petycji, jakoteż podania z dnia 6. czerwca 1889 (L. W. kr. 24399 ex 1889) do Wydziału krajowego wniesionego przyznał i wyasygnował Wydział krajowy proszącej 300 zł. tytułem jednorazowej zapomogi w celu umożliwienia jej kontynuowania na własną rękę wydawnictwa „Biblioteki rodzinnej“ jak niemniej w celu ułatwienia jej wychowania i utrzymania jej trzech synów.
- Petycja Rady szkolnej miejscowej we Woli Mieleckiej o wyjednanie kawałka gruntu z dóbr Zakładu imienia Ossolińskich na własność szkoły. Wydział krajowy zwrócił petycję tę bez skutku z powodu, że do zażyczenia wyrażonemu w niej żądaniu w obec aktu fundacji nie ma kompetencji.
- Petycja gminy Zagórze pow. Lwowskiego o niższenie jej udziału w kosztach utrzymywania miejscowej szkoły ludowej. Wezwania Wys. Sejmu do c. k. kraj. Rady szkolnej i sprawy tejże do załatwienia odstąpione: Petycję tę odstąpił Wysoki Sejm uchwałą z dnia 13. września 1888 c. k. Radzie szkolnej do uwzględnienia, zniżając dobrowolną prestację tejże gminy do kwoty 120 zł. rocznie. W skutek tego c. k. kraj. Rada szkolna sprostowała postanowienie ustępu IV. swego orzeczenia z dnia 3. czerwca 1887 L. 7665, reorganizującego szkołę ludową w Zagórze, co do prestacji gminy Zagórze na płacę nauczyciela w ten sposób, iż od dnia 13. września 1888 ma gmina Zagórze uiszczać na ten cel tylko 120 zł. rocznie, a z powodu tego sprostowania będzie fundusz szkolny okręgowy dopłacał do funduszu szkolnego miejscowego w Zagórze na płacę nauczyciela o 130 zł. rocznie więcej niż dotychczas.
- Petycja nauczycielek szkoły żeńskiej w Buczaczu o przekształcenie tejże szkoły na szkołę 4-klasową. Petycję tę odstąpił Wys. Sejm c. k. kraj. Radzie szkolnej uchwałą z dnia 5. października 1888 do zbadania i załatwienia. Sprawa ta jest jeszcze w toku.
- Petycja Rady szkolnej miejscowej w Horożance o rozpisanie konkursu na posadę nauczyciela tamże. Petycję tę odstąpił Wys. Sejm uchwałą z dnia 5. października 1888 c. k. kraj. Radzie szkolnej do zbadania i załatwienia, która konkurs ten rozpięła i obsadzenie tej posady niebawem nastąpi.
- Petycja Zwierzchności gminnej w Czerniowcu o przeistoczenie tamtejszej szkoły jednoklasowej na 2-klasową. Rada szkolna krajowa zawiadomiła Wydział krajowy, że sprawa ta jest jeszcze w toku załatwienia.

Petycja Jana Hofmana kierownika przy 4-klasowej szkole w Siemianówce o przyznanie dodatku za kierownictwo. Rada szkolna krajowa oznajmiła, iż reskryptem swym z dnia 4. kwietnia 1889 l. 4218 zreorganizowała szkołę etatową w Siemianówce na 4-klasową od dnia 1. września 1889, czem załatwiła petycję Jana Hofmana, kierownika przy 4-klasowej szkole w Siemianówce o przyznanie dodatku za kierownictwo, jako też petycję zarządu szkoły w Siemianówce o zreorganizowanie jej na 4-klasową.

Petycja Zarządu szkoły w Siemianówce o zreorganizowanie jej na 4-klasową.

Petycja Rady szkolnej miejscowej w Strusowie o remunerację dla tymczasowej nauczycielki Maryi Dobrowolskiej. Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 19. października 1888 L. 16035 załatwiła odmownie z powodu braku funduszków.

Petycja gminy Niedary (pow. Bochnia) o reorganizację tamtejszej szkoły filialnej na etatową. Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 27. października 1888 L. 16034 załatwiła odmownie.

Petycja miasteczka Niepołomice o przekształcenie tamtejszej 2-klasowej szkoły ludowej na czteroklasową. Rada szkolna krajowa orzeczeniem swym z dnia 15. maja 1889 L. 7405 szkołę tę przekształciła na czteroklasową.

Petycja Rady szkolnej miejscowej w Ochotnicy o przeistoczenie tamtejszej szkoły na dwuklasową. Rada szkolna krajowa zawiadomiła Wydział krajowy, iż sprawa ta jest jeszcze w toku załatwienia.

Trzydzieści jeden petycyj nauczycieli i nauczycielek szkół ludowych o udzielenie zapomogi lub zaliczki, o podwyższenie płacy lub przyznanie dodatku drożyznianego. Rada szkolna krajowa odezwą z dnia 25. czerwca 1889 L. 10271 oznajmiła Wydziałowi krajowemu, iż wszystkie do Wys. Sejmu wniesione, a Radzie szkolnej krajowej do załatwienia odstąpione petycje nauczycieli szkół ludowych o udzielenie zapomogi, zaliczki, podwyższenie płacy, lub przyznanie dodatku drożyznianego przesłała dotyczącym Radom szkolnym okręgowym do ewentualnego uwzględnienia przy wykonaniu okólnika z d. 28. stycznia 1889 L. 1111, którym postanowiono, iż Rady szkolne okręgowe mają na przyszłość przedstawiać Radzie szkolnej krajowej z urzędu co kwartał na plenarnych uchwałach oparte wnioski co do udzielenia zapomóg, a to dla tych przede wszystkim nauczycieli i nauczycielek publicznych szkół ludowych, którzy odznaczają się wzorowym zachowaniem pod każdym względem, jak niemniej sumienną, wytrwałą i skuteczną pracą zawodową. Petenci przeto, którzy wnieśli petycje sejmowe o przyznanie zapomóg, a którzy odpowiadają wymogom powyższego okólnika, zostali już przy rozdziale remuneracyj uwzględnieni“.

Dziewiętnaście petycji byłych lub emerytowanych nauczycieli, wdów i sierot po nauczycielach, tudzież petycja Franciszki Oleńskiej matki zmarłej nauczycielki, o wyznaczenie stałego daru z łaski, lub jednorazowej zapomogi, lub wsparcia.

Trzydzieści jeden petycji gmin o udzielenie zapomogi, lub bezprocentowej pożyczki na budowę szkół.

Petycja grona nauczycieli IV. klasy szkoły męskiej w Drohobyczu o systemizowanie 4-tej posady nauczyciela z pełną płacą zamiast posady nauczyciela młodszego.

Petycja Rady szkolnej miejscowej w Łuczycach (pow. Sokalskiego) o przekształcenie szkoły filialnej w Bobiatynie na szkołę etatową.

Petycja Rady szkolnej miejscowej w Byczynie o przeistoczenie jedno - klasowych szkół ludowych w Byczynie i Jeleniu na dwu - klasowe.

Rada szkolna krajowa odezwą z dnia 25. czerwca 1889 L. 10264 oznajmiła Wydziałowi krajowemu, iż rozporządzeniem z dnia 5. maja 1889 L. 7494 udzieliła Franciszce Oleńskiej, matce zmarłej Kamili Oleńskiej, nauczycielki szkoły ludowej w Samborze, dar z łaski w kwocie 15 zł.

Odstąpione do załatwienia jej 19 petycji byłych lub emerytowanych nauczycieli szkół ludowych, tudzież wdów po nauczycielach szkół ludowych, o udzielenie daru z łaski, załatwiła Rada szkolna krajowa w miarę jak te petycje na uwzględnienie zasługiwały, przychylnie“.

W odezwie swej z dnia 24. czerwca 1889 L. 10265 w sprawie 31 petycji gmin o udzielenie zapomogi lub bezprocentowej pożyczki, powołała się Rada szkolna krajowa na swą odezwę z dnia 10. maja 1889 L. 7586. (LWkr. 21735/89), którą Wydział krajowy o rozdziale wymienionych funduszków uwiadomiła.

Z 31 petycji gmin zostały dwie uwzględnione. Jedna (gmina Izdebki) na propozycję Rady szkolnej krajowej otrzymała od Wydziału krajowego zasiłek 65 zł. z funduszu szkół ludowych z r. 1872, druga (gmina Bartkówka) otrzymała od Rady szkolnej krajowej pożyczkę bezprocentową w kwocie 300 zł. ze sumy 10.000 zł. przeznaczonej przez Wys. Sejm na rok 1889 na bezprocentowe pożyczki na budowę szkół.

Prośb innych gmin o pożyczki i zapomogi wniesionych bądź za pośrednictwem Rad szkolnych okręgowych, bądź do Wys. Sejmu krajowego a odstąpionych c. k. kraj. Radzie szkolnej nie uwzględniono z powodu wyczerpania funduszu, którego w roku bieżącym użyto wyłącznie na zasiłki dla tych gmin, gdzie szkoły z powodu braku budynków szkolnych są nieczynne, a gmina nie jest w stanie o własnych siłach przystąpić do budowy.

Rada szkolna krajowa załatwiła odmownie reskryptem z dnia 13. lutego 1889 L. 2427.

Rada szkolna krajowa załatwiła odmownie reskryptem z dnia 11. lutego 1889 L. 2.300.

Rada szkola krajowa zawiadomiła Wydział krajowy, iż sprawa ta jest jeszcze w toku załatwienia.

- Petycja Jana Kantego Tatarskiego nauczyciela w Liszkach pow. Krakowskiego o przyznanie mu datku za kierownictwo w kwocie 50 zł. rocznie, lub zarządzenie, aby szkoła w Liszkach na więcej klasową przekształconą została.
- Rada szkolna krajowa oznajmiła reskryptem z dnia 5. listopada 1888 L. 12.543 że przekształciła wspomnioną szkołę na dwuklasową.
- Petycja Zwierzchności gminnej w Rogóźnie o przeistoczenie tamtejszej szkoły filialnej na etatową.
- Rada szkolna krajowa orzeczeniem z dnia 9. marca 1889 L. 3.685 przeistoczyła tę szkołę na etatową.
- Petycja gminy miejskiej w Grzymałowie o przeistoczenie tamtejszej 2klasowej szkoły ludowej na 4klasową.
- Rada szkolna krajowa reskryptem z dnia 3. marca 1889 L. 4.184 załatwiła tę sprawę odmownie.
- Petycja Rady szkolnej miejscowej w Prusach o przeistoczenie szkoły filialnej na etatową.
- Rada szkolna krajowa zawiadomiła Wydział krajowy, iż sprawa tego przekształcenia jest w toku.
- Petycja Maryi Dubowej wdowy po śp. Dionizym Dubie, kierowniku szkoły żeńskiej w Drohobyczu, o zapatrzenie wdowie.
- Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 12. marca 1889 L. 4050 udzieliła Maryi Dubowej, wdowie po nauczycielu szkół ludowych jednorazowej zapomogi w kwocie 50 zł. z funduszu Stanisława hr. Tarnowskiego, — a równocześnie zawiadomiła petentkę, iż prośba jej o podwyższenie zaopatrzenia wdowiego, w myśl obowiązujących przepisów uwzględnioną być nie może.
- Petycja Heleny Pachuckiej matki zmarłej nauczycielki Anieli Pachuckiej, o zwrot wkładek emerytalnych córki.
- Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 2 kwietnia 1889 L. 5203 udzieliła Helenie Pachuckiej jednorazowego daru z łaski w kwocie 30 zł.
- Petycja Fryderyka Rzepińskiego byłego tymczasowego nauczyciela szkół ludowych o wymiar emerytalny, odprawę lub o zapomogę.
- Rada szkolna krajowa reskryptem z dnia 13. kwietnia 1889 L. 5522 udzieliła proszącemu jednorazowy dar z łaski.

- Petycja Jakuba Gronka tymczasowego nauczyciela szkoły ludowej w Brzostowej Górze o przyznanie dwumiesięcznej płacy za czas pełnienia służby wojskowej i wynagrodzenie za czynności nadobowiązkowe. Rada szkolna krajowa zawiadomiła Wydział krajowy, iż pierwsza część petycji nie została uwzględniona, ponieważ petent faktycznie w tym czasie nie pełnił obowiązków nauczycielskich, remuneracja zaś za czynności nadobowiązkowe została mu przyznana reskryptem z dnia 8. maja 1889 L. 7208.
- Petycja Herza Ehrlicha, nauczyciela religii izraelskiej w szkole izraelskiej o remunerację za udzielanie nauki religii w szkole izraelskiej w Żółkwi. Rada szkolna krajowa załatwiła odmownie reskryptem z dnia 11. lutego 1889 L. 2380.
- Petycja ks. Sylwestra Piórka o remunerację za udzielanie nauki religii w szkole Krystynopolskiej. Rada szkolna krajowa załatwiła odmownie reskryptem z dnia 11. lutego 1889 L. 2292.
- Petycja Sydonii Wawrzeckiej tymczasowej nauczycielki przy szkole w Brzeźnie o nadanie jej stałej posady. Rada szkolna krajowa zawiadomiła Wydział krajowy, iż reskryptem z dnia 3. marca 1889. L. 2296 polecono uwiadomić Wawrzecką, że o posadę etatową można starać się w myśl obowiązującej ustawy na podstawie konkursu.
- Petycja emerytowanej nauczycielki Julii Gołąb o nadanie posady nauczycielskiej. Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 24. lutego 1889 L. 2295 nie uwzględniła petycji.
- Petycja Zofii Mohnhaupt wdowy po dyrektorze szkoły ludowej w Wieliczce o przyspieszenie wypłaty pensji wdowiej. Rada szkolna krajowa oznajmiła Wydziałowi krajowemu, „iż sprawa zaopatrzenia wdowiego dla Zofii Mohnhauptowej, wdowy po dyrektorze b. głównej szkoły ludowej w Wieliczce została już merytorycznie załatwioną, gdyż reskryptem z dnia 23. kwietnia 1889 L. 6475 zatwierdziło wys. Ministerstwo wyznań i oświecenia orzeczenie Rady szkolnej krajowej z 22. września 1888 L. 8296, którym nałożono na gminę Wielicką obowiązek ponoszenia kosztów zaopatrzenia dla wymienionej wdowy w rocznej kwocie 140 zł.“.
- Petycja Stanisława Dymka emerytowanego nauczyciela szkół ludowych o sprostowanie wymiaru dodatków pięcioletnich i zwrot należności od gminy miasta Zakliczyna. Rada szkolna krajowa oznajmiła Wydziałowi krajowemu, iż sprawa co do tej petycji jest jeszcze w toku.

Petycyja Jana Lubieńca nauczyciela szkoły ludowej w Bucnowie o przyznanie dodatku za kierownictwo i systemizowanie drugiej posady nauczycielskiej. Rada szkolna krajowa reskrytem z dnia 26. marca 1889 L. 5039 załatwiła sprawę tę odmownie.

Sprawy szkolne.

Szkoły wydziałowe.

W miejsce zwinionych na mocy uchwały sejmowej z dnia 11. stycznia 1888 szkół wydziałowych męskich zorganizowała c. k. Rada szkolna krajowa od dnia 1. września 1888:

1. w Bochni 6 klasową szkołę etatową męską;
2. w Gródku czteroklasową szkołę etatową męską i dwie szkoły etatowe jednoklasowe;
3. w Przemyślu 6-klasową szkołę etatową męską;
4. w Samborze dwie czteroklasowe szkoły etatowe męskie;
5. w Śniatynie 6-klasową szkołę etatową męską;
6. w Tarnowie 7-klasową a
7. w Wieliczce 5-klasową szkołę etatową męską.

Wszyscy stali nauczyciele zwinionych szkół wydziałowych zostali umieszczeni w nowo zorganizowanych szkołach z pozostawieniem dotychczasowych plac i emolumentów.

Szkoły wydziałowe żeńskie w Tarnowie i Rzeszowie zostały zreorganizowane z dniem 1. września 1889 po myśli uchwały Wys. Sejmu z 25. września 1888 i z 22. stycznia 1889 r.

W sprawie przeistoczenia 6-klasowej szkoły żeńskiej w Kołomyi na 8 klasową szkołę wydziałową żeńską polecił Wys. Sejm uchwałą z 22. stycznia 1889 r. Wydziałowi krajowemu, aby podjął na nowo rokowania z gminą miasta Kołomyi celem przyjęcia przez nią pewnej znaczniejszej części wydatków potrzebnych do tego przekształcenia i celem dokładniejszego sformułowania obowiązków jej pod względem utrzymywania uzupełniających kursów tej szkoły, zwłaszcza kursu jej praktycznego.

Wskutek tej uchwały Wydział krajowy wezwał pod dniem 12. lutego 1889 l. 4.019 Zwierzchność gminy miasta Kołomyi, aby sprawę utworzenia tamże 8-klasowej szkoły wydziałowej żeńskiej ponownie poddała pod obrady i uchwałę Reprezentacji miasta, a to w kierunku w uchwale sejmowej wskazanym i aby o rezultacie zawiadomiła Wydział krajowy.

Pomimo dwukrotnego urgensu nie odpowiedziała dotychczas Zwierzchność gminy na powyższe wezwanie, wskutek czego Wydział krajowy nie może jeszcze Wysokiemu Sejmowi przedłożyć wniosków swoich w powyższej sprawie.

Gmina miasta Jasła wniosła do Wys. Sejmu petycyję o zmianę szkoły żeńskiej wyższej prywatnej na ośmioklasową wydziałową. Wys. Sejm tej petycyi nie załatwił, a Wydział krajowy zawiadomił gminę miasta Jasła, że jeżeli życzy sobie, aby Wydział krajowy na najbliższej sesji sejmowej wniósł przedłożenie z wnioskiem utworzenia w Jasle szkoły wydziałowej

żeńskiej, winna przede wszystkim uchwalić fundusze potrzebne na utrzymanie tej szkoły.

Dotychczas gmina miasta Jasła nie dała odpowiedzi.

Wydawnictwo nowych
podręczników dla szkół
średnich.

Stosownie do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 16. stycznia 1888 r. przedłożyła c. k. Rada szkolna krajowa pod dniem 6. marca 1889 r. l. 3.891 Wydziałowi krajowemu udokumentowany rachunek z użycia subwencji w kwocie 1.000 zł., asygnowanej na r. 1888 na wydawnictwo podręczników dla szkół średnich i reszty w kwocie 200 zł. pozostałej z takiejże subwencji z roku 1887.

Sprawozdanie Rady szkolnej krajowej jest następujące:

I. Celem polepszenia stanu nauki języka niemieckiego w szkołach średnich rozpoczęła Rada szkolna krajowa wydawnictwo odpowiednich podręczników do tej nauki.

W roku 1888 wydano „Ćwiczenia niemieckie na klasę I.“ Za przeprowadzenie rewizji rękopisów wypłacono dyrektorowi Hamerskiemu kwotę 50 zł.

II. W dalszym ciągu przeprowadzono rewizję klasyków łacińskich. Za pracę w tym celu podjętą wypłacono prof. Fischerowi kwotę 50 zł. a prof. Kruczkiewiczowi kwotę 30 zł.

III. Przeprowadzono również w dalszym ciągu rewizję wydań z klasyków niemieckich przy pomocy profesorów Fronera i Zaremby, którym wypłacono honorarium po 25 zł.

IV. Przeprowadzono ścisłą rewizję podręczników służących do nauki matematyki i ułożono programy nowych podręczników, podług których już wydano arytmetykę na klasę I. i IV. Za pracę w tym celu podjętą wypłacono prof. Frankemu 25 zł., Dziwińskiemu 75 zł., Fąfarsze 100 zł.

V. Ułożono program szczegółowy geometrii wykreslonej, podług którego napisany podręcznik obecnie został oddany do druku. Za ułożenie programu wypłacono profesorom Dziwińskiemu, Frankemu i Łazarskiemu po 25 zł.

VI. Przeprowadzono ścisłą rewizję podręczników do nauki zoologii i ułożono szczegółowe programy nowych podręczników, podług których dwaj fachowi profesorowie odpowiednie podręczniki dla niższych i dla wyższych klas układają. Za pracę w tym celu podjętą wypłacono prof. Petelenzowi kwotę 50 zł.

VII. Przeprowadzono rewizję podręczników do geografii i ułożono program szczegółowy podręczników na klasę I.—IV. za co wypłacono zastępcy nauczyciela p. Majerskiemu kwotę 50 zł.

VIII. Rozpoczęto pracę nad udoskonaleniem „Wypisów polskich“. Za czynność przedwstępną w tym kierunku wypłacono profesorowi Wójcikowi kwotę 50 zł.

IX. Ułożono szczegółowy plan nauki języka łacińskiego i program nowego podręcznika do tej nauki. Za tę pracę wypłacono prof. Sołtysikowi 300 zł. nadto prof. uniwersytetu Morawskiemu z Krakowa za współudział w posiedzeniach kwotę 50 zł. tytułem zwrotu kosztów podróży.

X. Rozpoczęto pracę nad rewizją podręczników dla seminariów nauczycielskich. Z tego tytułu wypłacono prof. Barwińskiemu kwotę 20 zł.,

dyrektorom Boberskiemu i Dniestrzańskiemu po 25 zł. a dyrektorowi Jabłońskiemu 50 zł., jako zwrot kosztów podróży do Lwowa na posiedzenia komisji naukowej.

Według powyższego przedstawienia był w r. 1888 następujący

R o z c h ó d :

1. Edwardowi Hamerskiemu	50 zł.
2. Kornelowi Fischerowi	50 "
3. Drowi Bronisławowi Kruczkiewiczowi	30 "
4. Władysławowi Fronerowi	25 "
5. Stanisławowi Zarembie.	25 "
6. Julianowi Fąfarze	50 "
7. Temuż	50 "
8. Drowi Placydowi Dziwińskiemu	25 "
9. Janowi Frankemu	25 "
10. Drowi Placydowi Dziwińskiemu	50 "
11. Temuż	25 "
12. Janowi Frankemu	25 "
13. Drowi Mieczysławowi Łazarskiemu	25 "
14. Drowi Ignacemu Petelenzowi.	50 "
15. Stanisławowi Majerskiemu	50 "
16. Józefowi Wójcikowi	50 "
17. Tomaszowi Sołtysikowi.	300 "
18. Drowi Kazimierzowi Morawskiemu.	50 "
19. Aleksandrowi Barwińskiemu	20 "
20. Władysławowi Boberskiemu	25 "
21. Drowi Sewerynowi Dniestrzańskiemu	25 "
22. Wincentemu Jabłońskiemu	50 "

Razem . . . . . 1.075 zł.

Gdy fundusz wynosi 1.000 zł. jako subwencya na rok 1888 i reszta 200 zł. z subwencji na rok 1887 przeto razem 1 200 zł., pozostaje zatem reszta dotąd nie wydana w kwocie 125 zł.

Rachunek z tej reszty przedłożył Rada szkolna krajowa Wydziałowi krajowemu razem z rachunkiem z subwencji w kwocie 1.000 zł., którą przyzwolił Wys. Sejm krajowy na rok 1889.

Na podstawie tego sprawozdania wyasygnował Wydział krajowy pod dniem 5. kwietnia 1889 r. l. 10907 subwencję na rok 1889 uchwaloną w kwocie 1000 zł. na ręce członka Rady szkolnej krajowej p. Dra Władysława Zajączkowskiego, jako zastępcy przewodniczącego komisji naukowej, zastrzegając przedłożenie w swoim czasie udokumentowanego rachunku z użycia subwencji.

W sprawie zwrotu sumy 82.058 zł. 91 ct. asygnowanej gminie m. Krakowa w latach 1876—1888 przez Radę szkolną krajową na pokrycie plac nadetatowych nauczycieli.

Orzeczeniem z dnia 15. maja 1884 l. 13038 nałożyła c. k. krajowa Rada szkolna na gminę miasta Krakowa obowiązek zwrócenia funduszowi szkolnemu krajowemu sumy 82.058 zł. 91 ct. wydanej z tego funduszu w czasie od r. 1876 do 1. września 1883 r. na placę nadetatowych nauczycieli w szkołach ludowych miasta Krakowa.

W skutek rekursu przez gminę miasta Krakowa przeciw temu orzeczeniu wniesionego, P. Minister wyznał i oświaty reskryptem z dnia 10.

listopada 1887 l. 11.425, zmienił powyższe orzeczenie w ten sposób, że gmina miasta Krakowa obowiązana jest tylko do zwrotu kwoty 9.839 zł. 39 ct. wydanej z funduszu szkolnego krajowego za czas od 1. stycznia do końca sierpnia 1883 r.

Uzasadnienie tego orzeczenia ministeryalnego jest następujące:

„Wprawdzie ze względu na odnośne postanowienia ustawy, szczególnie art. 15—19 ustawy z dnia 2. maja 1873 Dz. u. kr. Nr. 250 względnie ustawy z dnia 2. lutego 1885 Dz. n. kr. Nr. 29 niepodlega żadnej wątpliwości, że gmina miejska Krakowa może być pociągnięta do wydatków szkolnych w zarekurowanem orzeczeniu oznaczonych, gdyż ustawa nie robi żadnej różnicy pomiędzy stałymi i niestałymi wydatkami na płace nauczycieli i owszem wszystkie płace w pierwszym rzędzie miejscowemu i okręgowemu funduszowi szkolnemu do pokrycia przekazuje, a do krajowego funduszu szkolnego tylko pod pewnymi warunkami, które w drugim wypadku nie zachodzą uciekać się pozwala, te wydatki szkolne zaś, które ponosić ma bezpośrednio krajowy fundusz szkolny w art. 35 ustawy z d. 2, maja 1873 są wyszczególnione.

Z drugiej strony jednak zważyć należy, że prawnie nie jest dopuszczalnym, aby na fundusz krajowy przyjąć część wydatków szkolnych także w tych wypadkach, w których nie istnieje dla krajowego funduszu szkolnego żadne prawne do tego zobowiązanie, ile że art. 38 powyżej cytowanej ustawy wyraźnie postanawia, że w wypadkach na szczególne uwzględnienie zasługujących może udzielić kraj. Rada szkolna nadzwyczajnej subwencji miejscowemu funduszowi szkolnemu.

Według tego, jak się przedstawia rzecz w wypadku niniejszym, była gmina miasta Krakowa zupełnie uprawnioną uważać jako subwencję kwotę zaasygnowaną w latach 1876—1882 z krajowego funduszu szkolnego na pokrycie w mowie będących wydatków.

Przy sporządzeniu bowiem preliminarza potrzeb szkolnych na rok 1876 wyeliminowano wstawione w tymże pozycje na płace nadetatowych nauczycieli i przekazano na krajowy fundusz szkolny, a w latach następnych zezwolono i asygnowano z krajowego funduszu szkolnego w mowie będące wydatki bez trudności i bez wydania orzeczenia zawierającego jakiegokolwiek zastrzeżenie co do zwrotu odnośnych kwot krajowemu funduszowi szkolnemu.

Pretensya zatem co do zwrotu sumy 72.219 zł. 52 ct. za czas od roku 1876 do końca roku 1882 uważana być musi za nieuzasadnioną.

Dopiero na rok 1883 wykazano w mowie będące wydatki wedle preliminarza jako ciężar miejscowego a względnie okręgowego funduszu szkolnego, a zatem kwoty w tym roku z krajowego funduszu szkolnego zaasygnowane jako zaliczki uważane i temuż funduszowi zwrócone być mają.

Przeciw temu orzeczeniu ministeryalnemu wniósł Wydział krajowy pod dniem 24. stycznia 1888 l. 59157 zażalenie do c. k. Trybunału administracyjnego, w którym wykazał, że art. 38 ustawy szkolnej z r. 1873 w niniejszym przypadku zastosowania mieć nie może, odnosi on się bowiem tylko do takich miejscowości, które własnego majątku zakładowego nie posiadają — a nadto może być zastosowany tylko w przypadkach na szczególne uwzględnienie zasługujących, które tu wcale nie zachodziły.

Wykazano bowiem cyframi w aktach c. k. Rady szkolnej krajowej, że obowiązkowe na ustawie oparte prestacje gminy m. Krakowa na cele szkolne w latach od 1876 do 1883 nie tylko w zupełności wystarczały na pokrycie wszystkich wydatków na płace nauczycieli tak etatowych jak i nadetatowych, ale nadto pozostawiały nadwyżkę około 100.000 zł. nieużyta na cele szkolne.

Mimo to c. k. Trybunał administracyjny wyrokiem z dnia 4. lipca 1888 l. 2246 nieuwzględnił zażalenia. W motywach swych przyznaje c. k. Trybunał, że wypłata owych zasiłków nastąpiła wprawdzie indebitnie skutkiem błędu prawnego (Rechtsirrtum), jednakowoż zwrotu ich domagać się nie można, bo zostały one wstawione do budżetu przez c. k. Radę szkolną krajową, mającą prawo asygnowania wydatków z funduszu szkolnego krajowego.

Wobec tego brak prawnej podstawy do *condictio indebiti* przeciw gminie miasta Krakowa, która asygnacjami c. k. Rady szkolnej krajowej jest zasłonięta.

Petycja gminy Zagórze (w powiecie Lwowskim) o odpisanie zaległej należności prestacyjnej na płacę nauczyciela.

Gmina Zagórze (w powiecie Lwowskim) wniosła w styczniu 1889 petycję do Wysokiego Sejmu o odpisanie zaległej należności prestacyjnej na rzecz szkoły ludowej w Wołkowie w kwocie 237 zł. 43 ct., a Wysoki Sejm uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 przekazał tę petycję Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

Zarządzone przez c. k. Radę szkolną krajową na wniosek Wydziału krajowego zbadanie sprawy wykazało, że część owej zaległości w kwocie 193 zł. 24 ct. pochodzi z czasu, gdy gmina Zagórze już własną szkołą ludową posiadała, którą własnym kosztem utrzymuje. Niesłusznem przeto byłoby domagać się od gminy, aby oprócz tego ponosiła wydatek na płacę nauczyciela szkoły w Wołkowie, do której przedtem była wcielona. Z tego powodu Wydział krajowy na wniosek Rady szkolnej krajowej zgodził się na odpisanie gminie Zagórze z zaległości 237 zł. 43 ct. kwoty częściowej 193 zł. 24 ct.

Fundusz szkolny krajowy.

Sprawozdaniem z czynności Wydziału krajowego z roku ostatniego (dla braku dat potrzebnych w chwili sporządzania owego sprawozdania) nie objęto następujących tytułów:

1. Zaliczki Rad szkolnych okręgowych;
2. Zamknięcia rachunkowe Rad szkolnych okręgowych;
3. Wykazy stanu prestacyj szkolnych;
4. Oszczędności, a względnie przekroczenia w budżecie szkolnym krajowym;
5. Emerytalny fundusz szkolny.

Ponieważ tytuły pod 1) 2) 3) i 4) powołane w zamknięciach rachunkowych za rok 1887 należycie wyjaśnione i usprawiedliwione zostały, z którychto rachunków Wydział krajowy absolutoryum otrzymał, sprawa zaś pod poz. 5) powołana nie była jeszcze przedmiotem obrad Wys. Sejmu, przeto o takowej należy nam zdać sprawę, mianowicie:

1. Emerytalny fundusz szkolny za rok 1887.

Według zamknięcia rachunku emerytalnego funduszu szkolnego za rok 1887, nadesłanego nam przez c. k. Radę szkolną krajową odezwą z dnia

13. sierpnia 1888 do L. 10270 (LWkr. 36282/88) majątek zarodowy tegoż funduszu, w właściwym słowa znaczeniu, nie uległ w r. 1887 żadnej zmianie i wynosił z końcem r. 1887 tyle, ile wynosił z końcem r. 1886 t. j. 52.450 zł. 64 ct.

Odsetki od tego kapitału przeniesiono do majątku obrotowego na częściowe pokrycie potrzeb bieżących.

Natomiast majątek obrotowy lokowany uległ znacznej zmianie, gdyż z końcem roku 1886 wynosił . . . . . 254.474 zł. 80 ct.
a z końcem r. 1887 wynosił tylko . . . . . 230.916 „ 26 „
a zatem z końcem r. 1887 zmniejszył się o . . . . . 23.558 zł. 54 ct.
której to kwoty użyła c. k. Rada szkolna krajowa na częściowe pokrycie niedoboru w r. 1887, a to w myśl odezwy Wydziału krajowego z dnia 14. października 1887 do L. 27574.

Bilans majątku obrotowego z końcem r. 1887.

Stan czynny.

Zapas kasowy w gotówce wynosił z końcem r. 1886	2.591 zł. 26 ct
Dochody w r. 1887 wynosiły	107.717 „ 45 „
Należytości czynne	52.611 „ 24 ¹ / ₂ „
Razem	162.919 zł. 95 ¹ / ₂ ct.

Wydatki majątku obrotowego

wynosiły w r. 1887	108.939 zł. 24 ¹ / ₂ ct.
Należytości bierne	98.675 „ 88 ¹ / ₂ „
rarem	207.615 zł. 13 „

a z porównania obu tych cyfr wynika niedobór w kwocie . . . . . 44.695 zł. 17¹/₂ ct.

który w myśl aktu wyżej powołanego c. k. Rada szkolna krajowa pokryła przez dalsze częściowe spieniężenie efektów, będących własnością lokowanego majątku obrotowego i przez przeniesienie gotówki uzyskanej do funduszu obrotowego.

W powyższy sposób pokryto już niedobory tegoż funduszu :

w r. 1884	3.878 zł. 15 ct.
„ 1885	5.000 „ — „
„ 1886	24.736 „ 42 „
„ 1887	44.695 „ 17 ¹ / ₂ „

a według odezwy c. k. Rady szkolnej krajowej z d. 24. lutego 1889 do L.

18.001 niedobór w r. 1888 wynosić ma 57.497 „ 70 „

który również w wyż wskazany sposób pokryty został.

O tej ostatniej pozycji Wydział krajowy nic stanowczego powiedzieć nie może, gdyż do chwili układania niniejszego sprawozdania nie ma jeszcze zamknięcia rachunku funduszu szkolnego emerytalnego za r. 1888.

W sprawie pokrywania powyższego niedoboru Wydział krajowy obecnie poraz wtóry przedkłada osobne sprawozdanie, a to z powodu, iż takowe roku zeszłego nie weszło na porządek dzienny obrad Wysokiego Sejmu.

2. Zaliczki Rad szkol-
nych okręgowych w r.
1888.

Według zamknięcia rachunków za rok 1887 zaległość zaliczek Radom
szkolnym okręgowym udzielonych wynosiła z końcem
r. 1887 . . . . . 49.098 zł. 49 $\frac{1}{2}$ ct.
Należytość bieżąca w r. 1887 wynosiła . . . . . 86.753 „ 13 $\frac{1}{2}$ „
razem . . . . . 135.851 zł. 63 ct.

Z tej należytości odpisano w ciągu r. 1888 nie-
zrealizowane zaliczki w kwocie . . . . . 5.650 „ — „
pozostało . . . . . 130.201 zł. 63 ct.
Na poczet tej należytości uiszczono w r. 1888 . . . . . 59.697 „ 87 $\frac{1}{2}$ „
Zaległość pozostała z końcem r. 1888 wynosi . . . . . 70.503 zł. 75 $\frac{1}{2}$ ct.

z której przypada :

a) na zaległość z lat da-
wniejszych . . . . . 20.762 zł. 58 $\frac{1}{2}$ ct.
b) na zaległość z r. 1888 . . . . . 49.741 „ 17 „
razem . . . . . 70.503 zł. 75 $\frac{1}{2}$ ct.

Należytość ta czynna przypisana jest do zwrotu następującym c. k.
Radom szkolnym okręgowym:

1. w Borszczowie	800 zł. — ct.
2. „ Brzesku	1.500 „ — „
3. „ Drohobyczu	1.500 „ — „
4. „ Gródku	5.947 „ 94 „
5. „ Jaśle	2.500 „ — „
6. „ Jaworowie	3.562 „ 57 $\frac{1}{2}$ „
7. „ Kołomyi	840 „ 78 „
8. „ Kosowie	1.000 „ — „
9. „ Krakowie (zam.)	14.362 „ 87 „
10. „ Krośnie	900 „ — „
11. „ Lisku	400 „ — „
12. „ Lwowie	7.214 „ 55 „
13. „ Mielcu	3.084 „ 75 $\frac{1}{2}$ „
14. „ Myślenicach	1.000 „ — „
15. „ Pilźnie	4.118 „ 43 „
16. „ Podhajcach	900 „ — „
17. „ Przemyślu	5.442 „ 18 $\frac{1}{2}$ „
18. „ Rohatynie	4.745 „ 25 $\frac{1}{2}$ „
19. „ Rzeszowie	6.107 „ 72 $\frac{1}{2}$ „
20. „ Samborze	549 „ 28 „
21. „ Stryju	1.500 „ — „
22. „ Wadowicach	1.500 „ — „
23. „ Zaleszczykach	1 027 „ 41 „
razem	70 503 zł. 75 $\frac{1}{2}$ ct.

Celem przyspieszenia zwrotu powyższych należytości wystosowano
następujące zbiorowe odezwy do c. k. Rady szkolnej krajowej i c. k. Rad
szkolnych okręgowych :

Odezwę z d. 16. marca	1888 do LW. 11.172
„ „ 28. kwietnia	„ „ „ 16.368
„ „ 25. maja	„ „ „ 20.091

Odezwę z d. 20. lipca	1888 do LW. 30.060
„ „ 13. listopada	„ „ „ 49.178
„ „ 9. grudnia	„ „ „ 52.945
„ „ 2. lutego	1889 „ „ 6.392

Na skutek powyższych urgensów c. k. Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z d. 2. grudnia 1888 do L. 18.164 (LW. 55 557/88 poleciła jednośnym c. k. starostwom energiczne ściąganie zaległych prestacyj szkolnych i równocześnie w miarę zapasów kasowych przeprowadzenie zaliczek do krajowego funduszu szkolnego.

Na wzmożenie się zaległości czynnej z końcem r. 1888 wpłynęło w ciągu roku przedmiotowego pomnożenie Rad szkolnych okręgowych z 37 na 76, w myśl ustawy krajowej z d. 6. grudnia 1887 Dz. u. kr. Nr. 67., a to z powodu, iż przed ukończeniem rachunków z dawniejszymi okręgami szkolnymi, z których nowe okręgi wydzielone zostały, c. k. Rada szkolna krajowa była zniewolona udzielać znaczniejszych zaliczek na pokrycie chwilowego niedoboru, a zaliczki te w stosunkowo krótkim czasie, w zupełności wyrównane być nie mogły — a to z powodu, że nowo utworzone Rady szkolne okręgowe weszły w życie z początkiem II. półrocza 1888 roku.

Zmiana sposobu asygnowania zaliczek Radom szkolnym okręgowym z krajowego funduszu szkolnego.

Ponieważ zdarzały się wypadki, że c. k. urzędy podatkowe odmawiały nauczycielom szkół ludowych wypłaty pensyj w czasie ustawą wskazanym c. k. Prezydium Rady szkolnej krajowej okólnikiem z dnia 18. wrzesnia 1888 do L. 700 wezwało c. k. starostów, jako przewodniczących Rad szkolnych okręgowych, aby polecili c. k. urzędowi podatkowemu, by najpóźniej do 20. każdego miesiąca donosiły, czy rozporządzalna we funduszu szkolnym okręgowym gotówka wystarczy do pokrycia płac wszystkich nauczycieli szkół ludowych w okręgu w dniu 1szym następnego miesiąca płatnych, i by doniesienia te przedkładali c. k. krajowej Radzie szkolnej w razie wykazania w nich braku gotówki. Na podstawie takich doniesień asygnowano dotyczącym c. k. urzędowi podatkowemu, względnie okręgowym funduszom szkolnym zaliczki z krajowego funduszu szkolnego na opędzenie bieżących potrzeb.

Zdarzyło się jednak, iż odnośna relacya wypłynęła tak późno do krajowej Rady szkolnej, iż zaliczka nie mogła być przed 1. asygnowaną, i z tego powodu odmówiono nauczycielom wypłaty pensyj, narażając ich na chwilowy brak środków do życia, stratę czasu i koszta podróży. Z drugiej strony okazały się kilkakrotnie asygnowane zaliczki, albo wcale zbyteczne, albo co do wysokości kwoty nie odpowiadające rzeczywistej potrzebie, o czem dopiero z dzienników kasowych przekonać się było można. Chcąc temu stanowi rzeczy skuteczną tamę położyć c. k. Rada szkolna krajowa podała następującą propozycyę:

a) Upoważnić c. k. urzędy podatkowe, w siedzibie okręgowych Rad szkolnych się znajdujące, by wypłacały w ciągu każdego miesiąca wszystkie przekazane, im do wypłaty z funduszków szkolnych okręgowych należności bez względu na to, czy gotówka w kasach tych funduszków się znajdująca wystarcza do ich pokrycia.

b) W razie niedostatecznego zapasu upoważnić c. k. urzędy podatkowe, aby bez specjalnej asygnacyi potrzebne kwoty zapisywały przy

zamknięciu dziennika funduszu szkolnego okręgowego, jako zaliczkę zwrotną, otrzymaną z krajowego funduszu szkolnego na pokrycie niedoboru.

c) O wysokości kwoty zaczerpniętej w ten sposób na pokrycie chwilowego niedoboru mają c. k. urzędy podatkowe donosić c. k. Radzie szkolnej krajowej zawsze ostatniego dnia tego miesiąca, za który dzienniki zamykają.

d) Na podstawie tego doniesienia c. k. Rada szkolna krajowa wyda dodatkowe upoważnienie na uskutecznione już przeprowadzenie i zarządzi zwrot zaliczki krajowemu funduszowi szkolnemu, o czym równocześnie zawiadomi Wydział krajowy celem zapisania zwrotu w odnośnych księgach rachunkowych.

Wydział krajowy, mając na względzie intencję Wysokiego Sejmu, któremu na tem zależy, ażeby nauczyciele nie doznawali zwłoki w poborach płacy, zgodził się na powyższe projektowane zarządzenia, zwracając w odezwie swej z dnia 7. maja 1889 L. 16.616 uwagę c. k. Rady szkolnej krajowej na tę okoliczność, że ten modus procedendi mógłby stać się niebezpieczny dla funduszu szkolnego krajowego, jeżeliby ułatwienie w uzyskaniu zaliczki, a raczej z góry udzielone pozwolenie na korzystanie z niej miało dać pochop do mniejszej dbałości w ściąganiu prestatyj i zaliczek. Z tego powodu proszono c. k. Radę szkolną krajową o zarządzenie z równoczesnem wydaniem zamierzonego rozporządzenia, aby fundusz szkolny krajowy z powodu tej innowacyi nie był na uszczerbek narażony.

3. Zamknięcia rachunków c. k. Rad szkolnych okręgowych za rok 1888.

Na podstawie 74 zamknięć rachunkowych okręgowych funduszy szkolnych, nadesłanych przez c. k. Radę szkolną krajową (L. 30.343/1889) oddział rachunkowy sporządził sumaryczne zestawienie, które dołączone zostało jako alegat do preliminarza krajowego funduszu szkolnego na rok 1890.

Według tegoż sumaryusza okazują się następujące wyniki powyższych zamknięć:

Zapas w gotówce z końcem r. 1887 wynosił	39.518 zł. 55 1/2 ct.
Dobhody w r. 1888	1,788.222 „ 53 1/2 „
Razem	<u>1,827.741 zł. 09 ct.</u>
Wydatki w r. 1888 wynosiły	<u>1,742.345 zł. 93 1/2 ct.</u>
a z porównania obu tych cyfr wynika zapas w gotówce z końcem r. 1888 w kwocie	85.395 zł. 15 1/2 ct.
Należytości czynne z końcem r. 1888 wynosiły	<u>609.939 „ 40 1/2 „</u>
Razem stan czynny wynosił sumę	695.334 zł. 56 ct.
Należytości bierne, z wyłączeniem należytości przypadających krajowemu funduszowi szkolnemu wynosiły z końcem r. 1888	<u>462.591 „ 87 1/2 „</u>
a z porównania obu tych cyfr okazuje się nadwyżka stanu czynnego w kwocie	232.742 zł. 68 1/2 ct.
która jest pretensją krajowego funduszu szkolnego do funduszy szkolnych okręgowych z tytułu nadpłaconych zasiłków. Kwota powyższa rozpada się na dwie części jako to:	

a) na zaległość z lat dawniejszych po koniec roku 1887	179.737	„	96	„
b) na zaległość z r. 1888	53.004	„	72 ¹ / ₂	„
Razem j. w.	232.742	zł.	68¹/₂	ct.

Powyższa zaległość przypisana jest do zwrotu od następujących c. k.

Rad szkolnych okręgowych:

1. Biała	10	zł.	41	ct.
2. Bóbrka	8	„	52	„
3. Bochnia	24.241	„	97	„
4. Bohorodczany	130	„	87	„
5. Borszczów	1.496	„	95 ¹ / ₂	„
6. Brody	917	„	49	„
7. Brzeżany	834	„	46 ¹ / ₂	„
8. Brzozów	380	„	06 ¹ / ₂	„
9. Buczacz	574	„	22	„
10. Chrzanów	123	„	57 ¹ / ₂	„
11. Cieszanów	1.451	„	76	„
12. Czortków	1.244	„	78	„
13. Dąbrowa	345	„	46	„
14. Dobromil	1	„	18	„
15. Dolina	1.187	„	57	„
16. Drohobycz	12.422	„	38 ¹ / ₂	„
17. Gorlice	17	zł.	37	ct.
18. Gródek	439	„	81	„
19. Grybów	22	„	55 ¹ / ₂	„
20. Horodenka	1	„	74 ¹ / ₂	„
21. Husiatyn	658	„	61	„
22. Jarosław	7.238	„	97	„
23. Jasło	1.639	„	32	„
24. Jaworów	9.538	„	90 ¹ / ₂	„
25. Kałusz	4.812	„	82 ¹ / ₂	„
26. Kamionka	306	„	69	„
27. Kolbuszowa	293	„	74	„
28. Kołomyja	2.687	„	14 ¹ / ₂	„
29. Kosów	736	„	29	„
30. Kraków	118	„	76 ¹ / ₂	„
31. Krosno	228	„	33 ¹ / ₂	„
32. Limanowa	1	„	11	„
33. Lisko	90	„	10 ¹ / ₂	„
34. Lwów	86	„	53 ¹ / ₂	„
35. Łańcut	134	„	32	„
36. Mielec	240	„	70	„
37. Mościska	352	„	19	„
38. Myślenice	504	„	00 ¹ / ₂	„
39. Nadwórna	224	„	02	„
40. Nisko	239	„	64	„

41. Nowy Sącz	3.658	zł. 48 ¹ / ₂	ct.
42. Nowy Targ	769	" 86 ¹ / ₂	"
43. Pilzno	1.643	" 61	"
44. Podhajce	165	" —	"
45. Przemyśl	685	" 14	"
46. Przemyślany	902	" 84	"
47. Rawa	1	" 75	"
48. Rohatyn	2.474	" 92	"
49. Ropczyce	429	" 32	"
50. Rudki	1	" 76	"
51. Rzeszów	1.697	" 57	"
52. Sambor	3.888	" 21	"
53. Sanok	359	" 76 ¹ / ₂	"
54. Skałat	927	" 75	"
55. Śniatyn	7.453	" 93	"
56. Sokal	303	" 07	"
57. Stanisławów	2.483	" 98 ¹ / ₂	"
58. Stare miasto	6	" 69	"
59. Stryj	32.993	" 60	"
60. Tarnobrzeg	1	" 31	"
61. Tarnopol	42.287	" 99 ¹ / ₂	"
62. Tarnów	9.105	" 55 ¹ / ₂	"
63. Tłumacz	155	" 54 ¹ / ₂	"
64. Trembowla	1 556	" 31 ¹ / ₂	"
65. Turka	125	" 31	"
66. Wadowice	12.239	" 43	"
67. Wieliczka	40	" 42	"
68. Zaleszczyki	3.247	" 35	"
69. Zbaraż	702	" 70	"
70. Złoczów	19.840	" 64 ¹ / ₂	"
71. Żółkiew	5.960	" 60	"
72. Żydaczów	609	" 36 ¹ / ₂	"
73. Żywiec	37	" 41	"
Razem j. w	232.742	zł. 68 ¹ / ₂	ct.

Wydział krajowy czuwa nad ściąganiem powyższych zaległości, a w tym celu wystósowano następujące odezwy zbiorowe do c. k. Rady szkolnej krajowej i c. k. Rad szkolnych okręgowych:

z dnia 28. kwietnia	1888	do L. 16.369
" 25. maja	"	" 20.092
" 20. lipca	"	" 30.059
" 2. października	"	" 42.033
" 13. listopada	"	" 49.180
" 17. lutego	1889	" 7.574
" 26. marca	"	" 12.687
" 21. maja	"	" 21.412

Zaległe zwroty z powyższego tytułu wynosiły	
z końcem r. 1888 sumę	232.742 zł. 68 $\frac{1}{2}$ ct.
w r. 1889 odpisano z tej należności	4.540 „ 45 $\frac{1}{2}$ „
	<hr/>
Pozostało	228 202 zł. 23 ct.

Po koniec maja b. r. (gdyż po ten czas w chwili układania niniejszego sprawozdania nadesłano dzienniki) uiszczono na poczet tego długu . . . . .

a zatem z końcem maja 1889 zaległość nadebranych zasiłków wynosi . . . . .

Powyżej wykazano, że należności czynne funduszów szkolnych okręgowych wynoszą z końcem r. 1888 kwotę . . . . .

Zaległość ta składa się z następujących tytułów:

a) zaległe prestacje szkolne . . . . .

b) zaległy 3% dodatek do podatków . . . . .

c) inne zaległości jako to:

przebieżne przychody, zwroty z płac nauczycieli, z potrzeb szkolnych i t. p. . . . .

Kwoty pod a), b) podane są to właściwe pretensje funduszów szkolnych okręgowych, kwota zaś pod c) podana zawiera należności zubożające się, przeprowadzenia i korelatywne zwroty.

Zaległość prestacyj szkolnych (poz. a) wynosząca z końcem r. 1888 sumę 351.534 zł 44 $\frac{1}{2}$ ct. znajduje swe usprawiedliwienie w motywach podanych przez c. k. Radę szkolną w odezwie z dnia 23. czerwca 1887 do L. 7.910 (LW. 38,831/87) mianowicie, że wielkiej części tych zaległości nie można jeszcze ściągnąć z powodu rekursów dotychczas merytorycznie nie załatwionych, a wniesionych przeciw orzeczeniu c. k. Rady szkolnej krajowej przez różne Zwierzchności gminne.

Dalszym powodem tej znacznej zaległości jest pozwolenie wielu gminom (za porozumieniem się z Wydziałem krajowym) spłacania zaległych prestacyj w ratach rocznych, jak n. p. Bochnia, Stanisławów, Dęb i Jeleń, Podhajce, Tarnopol, Zator i inne; wreszcie z powodu, że należność prestacyj za IV. kwartał każdego roku ściągalną jest dopiero w I. kwartale roku następnego.

Zaległość 3% (poz. b) wynosząca z końcem r. 1888 69.702 zł. 46 ct znajduje swe usprawiedliwienie również w niemożności zarachowywania w roku przedmiotowym należności za IV. kwartał każdego roku.

To też powyższe przyczyny służą zarazem za usprawiedliwienie, dlaczego z krajowego funduszu szkolnego na wybrany zasiłek wynoszący ogółem po koniec r. 1888 kwotę 232.742 zł. 68 $\frac{1}{2}$ ct. nie mógł być w roku przedmiotowym w znacznej sumie spłacony, a to mimo tak licznych przynagleń ze strony Wydziału krajowego.

Jednakowoż cały stan rzeczy zdąża ku coraz lepszemu, a zaległości prestacyjne i 3% dodatek obecnie zmniejszać się zaczynają i tak z końcem r. 1887 zaległe prestacje szkolne wynosiły . . . . .

a z końcem r. 1888 wynoszą tylko . . . . .

a zatem zmniejszył się stan zaległości z końcem r. 1888 o . . . . .

Zaległy 3% dodatek do podatków wykazano	
z końcem r. 1887 w kwocie	100.644 zł. 79½ ct.
z końcem r. 1888 wynosi	69.702 „ 46 „
a zatem stan tej zaległości czynnej zmniejszył się z końcem r. 1888 o	<u>30.942 zł. 33½ ct.</u>

I jest nadzieja, że w roku następnym będą jeszcze korzystniejsze pod tym względem rezultaty a to wobec ponownych zarządzeń c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 2. grudnia 1888 L. 18.164 i z dnia 18. maja 1889 do L. 7.656 (LW. 55.537/88 i 23.068/89), któremi polecono wszystkim c. k. starostwom energiczne ściąganie prestacyj szkolnych, a c. k. urzędowi podatkowemu przeprowadzanie zwrotów zaległości w miarę zapasów gotówki w funduszach szkolnych okręgowych.

4. Wykazy stanu prestacyj szkolnych.

Według ostatniego wykazu prestacyj szkolnych, nadesłanego nam przez Prezydium c. k. Namiestnictwa za miesiąc marzec 1889 do LW. 26,770/89 zaległe prestacje wynoszą z końcem marca b. r. kwotę 432.776 zł. 50 ct.

Alegat 19.

Według alegatu pod 19. dołączonego, a sporządzonego na podstawie zamknięć rachunkowych za r. 1888., prestacje szkolne zaległe 74 c. k. Rad szkolnych okręgowych wynosiły z końcem r. 1888 351.534 zł. 44½ ct.

O ściąganiu tych należności i zarządzeniach ze strony c. k. Rady szkolnej krajowej wspomniano już w tytule 3cim.

5. Katalogi, biblioteki szkolne, oraz inwentarze przyborów szkolnych i naukowych.

Sprawa katalogów, bibliotek szkolnych i inwentarzy szkolnych i naukowych za lata ubiegłe dotychczas ostatecznie załatwioną nie została.

6. Nakład książek polskich dla szkół ludowych.

Między Zakładem narodowym imienia Ossolińskich a galic. c. k. Prokuraturą skarbu w imieniu centralnej Dyrekcyi c. k. nakładów szkolnych w Wiedniu zawarty został dnia 20. maja 1889 we Lwowie kontrakt w sprawie wydawnictwa polskich książek szkolnych dla szkół ludowych w Galicyi wraz z W. Księstwem Krakowskiem za czas od dnia 1. stycznia 1890 do 30. czerwca 1899.

Zawarcie kontraktu tego poprzedziły dłuższe rokowania z kuraturą Zakładu Ossolińskich, która ostatecznie protokolarną deklaracją z dnia 6. listopada 1888 zgodziła się na zrównanie cen wszystkich swoich nakładów z cenami wydawnictw c. k. nakładu książek szkolnych w Wiedniu.

W ten sposób stało się zadość życzeniu objawionemu w rezolucyi Wys. Sejmu z 19. stycznia 1888 co do zniżenia ceny książek szkolnych w naszym kraju.

Kontrakt zresztą opiera się w głównych postanowieniach swoich na zasadach poprzedniej umowy z r. 1882; odnosi się to w szczególności do kwoty, jaką Zakład Ossolińskich płacić ma corocznie funduszowi szkolnemu krajowemu z tytułu nadwyżki dochodów wydawnictwa, która to kwota tak jak dotychczas wynosić będzie 2.835 zł.

7. Taksy spadkowe.

Taksy spadkowe wymierzają c. k. sądy we wszystkich powiatach z wyjątkiem obwodu wolnego miasta Krakowa, gdzie takowe wcale nie istnieją.

Alegat 20.

Według alegatu pod 20. dołączonego należytość czynna taks spadkowych wynosiła z początkiem roku 1888 kwotę	8.053 zł. 66 ct
należytość bieżąca za rok 1888	9.232 „ 68 $\frac{1}{2}$ „
Razem	17.286 zł. 34 $\frac{1}{2}$ ct.
Z tego odpisano	543 „ 90 „
Pozostało	16.742 zł. 44 $\frac{1}{2}$ ct.
W roku 1888 uiszczono	9.604 „ 22 $\frac{1}{2}$ „
Pozostała zaległość z końcem r. 1888 wynosi	7.138 zł. 22 ct.

z której to kwoty przypada:

a) na zaległość z lat ubiegłych	3.072 zł. 52 ct.
b) z roku bieżącego	4.065 „ 70 „

Zaległe należytości taks spadkowych urgowano za pośrednictwem c. k. starostw następującymi odezwaniami:

z dnia 13. sierpnia	1888 do L.	35.187
„ 31. października	„ „ „	47.018
„ 29. stycznia	1889 „ „ „	3.230
„ 26. marca	„ „ „	12.688
„ 16. kwietnia	„ „ „	16.349.

Nadsyłanie wykazów taks wymierzonych urgowano odezwaniami:

z dnia 7. czerwca 1888 do L.	23.426
„ 5 marca 1889 „ „	9.688.

W odpowiedzi na naszą odezwę z dnia 17. kwietnia 1888 do l. 15.508 c. k. Prezydium Namiestnictwa rozporządzeniem swem z dnia 26. kwietnia 1888 do l. 4085 poleciło wszystkim c. k. starostom, ażeby dołożyli wszelkiego starania celem ściągnięcia zaległych taks spadkowych.

Na skutek pisma naszego z dnia 8. maja 1888 do l. 18.811 c. k. Prezydium Sądu wyższego krajowego we Lwowie okólnikiem z dnia 23. maja 1888 do l. 12.573 (LW. 23.857/88) poleciło wszystkim c. k. sądom dokładne sporządzanie wykazów taks spadkowych, a to w myśl wzoru podanego w dzienniku ustaw państwa Część XXVIII. Nr. 90. rozp. ministr. sprawiedliwości itd. z dnia 13. czerwca 1876 r.

Również c. k. krajowa Dyrekcyja skarbu rozp. swem z d. 26. maja r. z. do l. 36.795 (LW. 23,572/88) poleciła wszystkim c. k. urządnom podatkowym jak najdokładniejsze zapisywanie taks w odnośnych dziennikach.

Ponieważ często się zdarzało, iż taksy spadkowe z powodu wydania spadkobiercom dekretu dziedzictwa przed uiszczeniem taksy ściągnięte być nie mogły, przez co fundusz szkolny krajowy na straty bywał narażony, przeto odezwaniami z dnia 20. stycznia 1889 do LW. 1.260, z dnia 23. marca 1889 do L. 9.051 i z dnia 5. maja 1889 do LW. 16.693 proszono wyższy c. k. Sąd krajowy we Lwowie i w Krakowie, ażeby opierając się na dekrete kancelaryi nadwornej z dnia 7. lipca 1808 tudzież §. 149 l. a. ces. pat. z dnia 9. sierpnia 1854 l. 208 Dz. p. p. polecono wszystkim c. k. Sądom, iżby dekretów dziedzictwa nie wydawały przed zapłaceniem taksy na rzecz krajowego funduszu szkolnego wymierzonej. W tej sprawie powołane c. k. Sądy krajowe wydały odpowiednie zarządzenie znajdujące się w aktach do LW. 16.693/89 i 23.683/89.

Te wszystkie zarządzenia i korespondencye Wydziału krajowego dą-
żały ku temu, ażeby dochód tej rubryki powiększyć przez regularne ścią-
ganie należności zaległych i bieżących. I w części powiodło się Wydzia-
łowi krajowemu, czego dowodem wynik z roku 1888 w porównaniu z ta-
kimże wynikiem z r. 1887 mianowicie:

W roku 1888 uiszczenie taks na fundusz	
szkolny krajowy wynosiło	9.604 zł. 22 $\frac{1}{2}$ ct.
a w roku 1887	8.618 „ 41 „
a zatem uiszczenie powiększyło się w jednym	
roku o	985 zł. 81 $\frac{1}{2}$ ct.

a to mimo tej okoliczności, niekorzystnej w roku przedmiotowym dla fun-
duszu rzeczzonego, iż w myśl uchwały sejmowej z dnia 11. stycznia 1888,
tudzież w myśl zarządzeń c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 29. kwietnia
1888 do L. 5.925 (LW. 18.882/88) wydanych w porozumieniu z Wydziałem
krajowym — rok budżetowy krajowego funduszu szkolnego już w r. 1888
skończył się z grudniem, a wskutek tego uiszczenia na poczet zaległości
w dziennikach sześciu miesięcy roku następnego nie zostały zamknięciem
za rok 1888 objęte. Mimo to dochód okazał się większy o 985 zł. 81 $\frac{1}{2}$ ct.

8. Zaliczki na budynki
szkolne.
Alegat 21.

Według alegatu pod 21 dołączonego poczynszy od roku 1876 do	
końca roku 1888 rozdano gminom zaliczki na budynki szkolne w ogólnej	
sumie	270.277 zł. 26 ct.

Z tego odpisano niezrealizowane zaliczki	
w kwocie	3.379 „ — „
pozostało	266.898 zł. 26 ct.

Na poczet tej należności uiszczono w po- wyższym okresie	198.009 „ 80 $\frac{1}{2}$ „
---	------------------------------

Niespłacona należność ogólna wynosi z koń- cem roku 1888	68.888 zł. 45 $\frac{1}{2}$ ct.
---	---------------------------------

W roku 1889 po koniec czerwca udzielono nowych zaliczek w kwocie	750 „ — „
---	-----------

a ponieważ na poczet tych nowych zaliczek nie uiszczono, więc zaległość z końcem czer- wca 1889 wynosi	69.638 zł. 45 $\frac{1}{2}$ ct.
--	---------------------------------

Zaległość rat zaliczek po koniec roku 1888 zapadłych — wynosi	13.347 zł. 02 ct.
--	-------------------

z której to kwoty przypada:

a) na zaległe raty z lat dawniejszych po koniec r. 1887	7.929 „ 83 „
b) z roku 1888	5.417 „ 19 „

Zaległe raty wykazywane bywają w należytych terminach właściwym
c. k. starostwom do przymusowego ściągnięcia, jednakowoż cyfry należy-
tości rat i zaległości ulegają nieraz zmianie z przyczyny, że w razie słu-
sznych powodów Wydział krajowy przyzwala na przedłużenie terminów
spłaty gminom o to proszącym.

Następującymi odezwaniami zbiorowemi urgowano odnośne gminy za pośrednictwem c. k. starostw, by uiściły zaległe raty.

- z dnia 13. sierpnia 1888 do L. 35.100
- „ 31. października 1888 do L. 47.019
- „ 29. stycznia 1889 do L. 3.229
- „ 5. marca 1889 do L. 9.418

Również i c. k. Prezydium Namiestnictwa było nam pomocne w ściąganiu zaległych rat, albowiem rozporządzeniem swem z dnia 12. czerwca 1888 do L. 6.274 (LW. 24.724) poleciło wszystkim c. k. starostom, ażeby zajęli się energicznie ściąganiem zaległości.

9. Rozmaite drobne.

Odsetki od kapitałów hipotekowanych, dodatki, zwroty rubryk korelatywnych i mylnych przeprowadzeń c. k. urzędów podatkowych urgowano następującymi odezwaniami:

- z dnia 13. sierpnia 1888 do L. 35.186
- „ 24. września 1888 do L. 40.831
- „ 25. września 1888 do L. 41.241
- „ 5. listopada 1888 do L. 47.565
- „ 8. listopada 1888 do L. 48.538
- „ 13. listopada 1888 do L. 49.179
- „ 29. stycznia 1889 do L. 3.226
- „ 29. stycznia 1889 do L. 3.227
- „ 29. stycznia 1889 do L. 3.228
- „ 26. marca 1889 do L. 12.690
- „ 9. kwietnia 1889 do L. 15.062
- „ 9. kwietnia 1889 do L. 15.063
- „ 9. kwietnia 1889 do L. 15.064
- „ 9. kwietnia 1889 do L. 15.066

10. Pretensya do skarbu Królestwa polskiego.

Odezwą z dnia 8. lipca b. r. L. 53.771 na skutek odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 29. listopada 1888 do L. 59.679 (L. 53.771/88) proszono też c. k. Namiestnictwo, aby sprawę w tutejszym memoryale z dnia 28. lutego 1885 L. 2.942 obszernie wyluszczonej w c. k. Ministerstwie wyznań i oświaty poruszyć i o krokach w tej sprawie przez c. k. Rząd już poczynionych lub jeszcze poczynić się mających Wydział krajowyawiadomić raczyło.

11. Koszta likwidacyi funduszków szkolnych okręgowych.

Spór wytoczony przed c. k. Trybunałem państwa o zwrot kosztów likwidacyi funduszków szkolnych okręgowych w kwocie 16 040 zł. 61 ct. aw. z pn. rozstrzygnięty został wyrokiem tego Trybunału z dnia 15. października 1888 L. 154 na niekorzyść funduszu szkolnego krajowego. W motywach wyroku przytoczono jako moment decydujący orzeczenie c. k. Trybunału administracyjnego z dnia 22. stycznia 1887 L. 56, wydany w tej sprawie, według którego koszta likwidacyi funduszków szkolnych okręgowych uważane być mają jako wydatki administracyjne tych funduszków i przez nie same ponoszone.

Przeciw wyrokowi Trybunału państwa niema już środka prawnego, a tak c. k. skarb państwa uwolniony jest ostatecznie od ponoszenia kosztów likwidacji funduszków szkolnych okręgowych.

12. Fundusz szkół ludowych z r. 1872.	Majątek zarodowy tegoż funduszu wynosi z końcem roku 1888	
	w gotówce	— zł. — ¹ / ₂ ct.
	w efektach	99.948 „ 86 „
	Suma	<u>99.948 zł. 86¹/₂ ct.</u>
	odsetki od efektów majątku zarodowego przyniosły w roku 1888 dochód w kwocie	4.494 zł. 34 ct.
	Z funduszu tego asygnowano:	
	a) na zapłacenie 13. raty należności rządowej	354 „ 50 „
	b) na zasiłki bezzwrotne na budowę szkół lub przeistoczenie istniejących budynków:	
	Kolbuszowa	250 „ — „
	po 150 zł.: Drohobyczka, Lubień, Rogoźno i Steniatyn	600 „ — „
	po 100 zł.: Białoboki, Biskupice radłowskie, Chonuryn, Dębów, Dołhomościska, Kalników, Kamienica górna z Baczałką, Kozary, Lubieszka, Mołotków, Nosowce, Oleszów, Pakoszówka, Polanka, Radgoszcz, Sokołówka, Sprynia, Terło, Trójca, Tretrzewina, Worwolińce i Żarnowiec	2.300 „ — „
	po 50 zł.: Babińce, Drabinianka, Jastrzębik, Jezupol, Kraczkowa, Michałków, Nadyby, Okopy, Okniany, Olesza, Rakowa, Romanówka, Średnie, Tarnawka, Wydrna, Wydrze ad Grębów i Wysoka	900 „ — „
	Izdebki	65 „ — „
	Ogółem pod a) i b) wyasygnowano	<u>4.469 zł. 50 ct.</u>
	Nadto z należności biernych przeniesiono do depozytu funduszu krajowego kwotę	200 „ — „
	przyznaną aktem z dnia 18. października 1887 do L. 28255 gminie Sędziszów, ulokowawszy kwotę w 4 % książeczce Banku krajowego na rzecz tejże gminy, a to aż do czasu rozpoczęcia budowy szkoły.	

Departament IV.

Szef Departamentu: Dr. Józef Wereszezyński, Członek
Wydziału krajowego.

I. Sprawy drogowe.

A) Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej sankcyi

Najwyższem postanowieniem z dnia 30. października 1888, otrzymały Najwyższą sankcję uchwały Sejmu krajowego, przyznające prawo do poboru myta:

Obszarowi dworskiemu wspólnie z gminą w Brzozdowcach od mostu na rzece Wiśniowiec;

Obszarowi dworskiemu wspólnie z gminą w Wybranówce od mostu na rzece Hlebówce;

Obszarowi dworskiemu wspólnie z gminą w Boryniczach od mostu na rzece Suchodółce;

Obszarowi dworskiemu w Glinnej od mostów na rzece Strypie;

Obszarowi dworskiemu w Sufeczynie od mostów na rzece Stubnicy;

Obszarowi dworskiemu wspólnie z gminą w Tomaszowcach od mostów na rzece Bołochówce;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Krościenku wyżnem od mostu na rzece Wisłoku;

Obszarowi dworskiemu w Husakowie od mostów na rzece Słotwinie;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Sokołowie od mostów na drodze gminnej z Bolechowa do kolei Lwowsko-Czerniowieckiej.

Najwyższem postanowieniem z dnia 20. listopada 1888 otrzymały Najwyższą sankcję uchwały Wysokiego Sejmu, przyznające prawo do poboru myta:

Radzie powiatowej w Borszczowie na drogach powiatowych Iwanków-Germakówka i Uście biskupie-Jezierzany;

Radzie powiatowej w Dolinie od mostów na rzece Czeczwie w Spasie i na rzece Dubie w Cieniawie;

Radzie powiatowej w Limanowej od mostu na rzece Łososince;

Radzie powiatowej w Nisku od mostu na rzece Tanwi;

Radzie powiatowej w Pilźnie na drodze powiatowej Pilzno-Radomyśl;

Radzie powiatowej w Stryju od mostu na rzece Opór;

Radzie powiatowej w Wieliczce od mostu na rzece Wildze;

Wydziałowi powiatowemu w Jarosławiu na drodze gminnej Jarosław-Kańczuga;

Obszarowi dworskiemu w Rozhurczu od przewozu przez rzekę Stryj;
 Obszarowi dworskiemu w Bobrownikach od przewozu przez rzekę
 Dunajec;

Obszarowi dworskiemu w Gumniskach od przewozu przez rzekę
 Dunajec;

Najwyższem postanowieniem z dnia 24. listopada 1888 otrzymały
 Najwyższą sankcję uchwały Wysokiego Sejmu, przyznające prawo do po-
 boru myta:

Radzie powiatowej w Kołomyi na drodze powiatowej Kołomyja-Pe-
 czyniżyn;

Radzie powiatowej w Limanowej na drodze powiatowej Dobrsko-
 Szczyrzyckiej;

Radzie powiatowej w Przemyślanach na drodze powiatowej Przemy-
 ślańsko-Świrskiej;

Radzie powiatowej w Wieliczce na drodze powiatowej Dobczycko-
 Szczyrzyckiej;

Probostwu w Leżajsku od przewozu przez rzekę San;

Obszarowi dworskiemu w Rogach od mostu na rzece Lubatówce;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Zarwanicy od mostu na
 rzece Stryju;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Sokołowie od mostu na
 rzece Stryju;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Głuchowie od mostu na
 rzece Sołokyi;

Gminie w Horyhladach od przewozu przez rzekę Dniestr.

Najwyższem postanowieniem z dnia 4. grudnia 1888 otrzymały
 Najwyższą sankcję uchwały Wysokiego Sejmu, przyznające prawo do po-
 boru myta:

Radzie powiatowej w Chrzanowie na drogach powiatowych Chrza-
 nowsko-Oświęcimskiej, Trzebińsko-Lgockiej, z Chrzanowa do Alwerni i z Ja-
 worznia do Wysokiego brzegu;

Obszarowi dworskiemu wspólnie z gminą w Nadolanach na tamtej-
 szej drodze gminnej.

Najwyższem postanowieniem z dnia 16 marca 1889 otrzymały
 Najwyższą sankcję uchwały Wysokiego Sejmu, przyznające prawo do po-
 boru myta:

Radzie powiatowej w Czortkowie na drodze powiatowej Wierzbowiec-
 Białobożnica;

Radzie powiatowej w Jaśle na drogach powiatowych Warzycko-Lu-
 belskiej i Frysztacko-Brzosteckiej;

Radzie powiatowej w Krośnie od mostu na rzece Jasiółce;

Obszarowi dworskiemu w Dyamencie od przewozu przez rzekę
 Dunajec;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Dorożowie od mostu na
 rzece Bystrzycy;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Czerchawie od mostów na
 rzekach Czerchawce i Błazówce;

Obszarowi dworskiemu w Wiśniowej od mostu na rzece Krzyworzece.

Najwyższem postanowieniem z dnia 2. kwietnia 1889 otrzymały Najwyższą sankcyę uchwały Wysokiego Sejmu, przyznające prawo do poboru myta :

Radzie powiatowej w Sanoku od mostu na rzece Wisłoku ;

Obszarowi dworskiemu wspólnie z gminą w Zabłotcach od mostów na rzece Ruda ;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Trepczy od mostu na rzece Sanoczku.

Ustawa uznająca drogę gminną Nowy Targ-Zakopane za drogą krajową.

Najwyższem postanowieniem z 9. marca 1889 uzyskał Najwyższą sankcyę uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 2. października 1888 projekt ustawy, uznającej przebudowaną kosztem kraju drogą, wiodącą od rynku w Nowym Targu do kościoła w Zakopanem, za drogą krajową.

Ustawa ta ogłoszona została w numerze 26 części VIII. dziennika ustaw i rozporządzeń krajowych z 15. kwietnia 1889.

W wykonaniu powyższej ustawy, poruczyliśmy w drodze delegacyi bezpośrednią administracyę nowej tej drogi krajowej Wydziałowi powiatowemu w Nowym Targu, a to na zasadzie postanowień §. 27. punkt 4 ustawy z 7. lipca 1885 dz. u. kr. L. 39, tudzież odnośnych postanowień obwieszczenia Wydziału krajowego z 14. października 1868 L. 10.753 ogłoszonego w dz. u. kr. l. 21 z r. 1868.

Dla technicznego, zaś nadzoru ustanowiliśmy ekspozyturę zarządu dróg krajowych w Nowym Targu i przydzielili do niej drogę krajową Nowy Targ-Zakopane i Czorsztyń-Nowy Targ-Zabornia, która to ostatnia przydzieloną była dotąd do okręgu sądeckiego.

B) Uchwały sejmowe niepodlegające Najwyższej sankcyi i sprawy Wydziałowi krajowemu przekazane i polecane.

Uchwała odstępująca Wydziałowi krajowemu petycyę Rady powiatowej w Limanowej o zwolnienie od wpłacenia 1% dodatku na rzecz wykupna gruntów pod kolej transwersalną.

W tych przedmiotach przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdania.

Uchwała odstępująca Wydziałowi krajowemu do dokładnego zbadania i zdania sprawy na następnej sesji sejmowej petycyę Wydziału Rady powiatowej Rzeszowskiej względem przyjęcia części drogi powiatowej Rzeszowsko-Głogowskiej na fundusz dróg krajowych.

Wnioski p. ks. Siczynskiego w sprawie reformy ustawy drogowej.

W załatwieniu sprawozdania komisji drogowej o wnioskach posła ks. Siczynskiego w sprawie reformy ustawy drogowej powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 11. września 1888 następującą uchwałę:

„Wnioski posła ks. Syczyńskiego oraz petycyę w sprawie reformy ustawy drogowej przekazuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy na najbliższej sesji sejmowej“.

W wykonaniu powyższej uchwały przedkłada Wydział krajowy następujące sprawozdanie:

Okólnikiem podanym już do wiadomości Wysokiego Sejmu w zeszłorocznym sprawozdaniu z czynności (Aleg. 10 do stenogr. sprawozdań Sejmu z r. 1888 str. 143—144) zażądał Wydział krajowy od wszystkich Wydziałów powiatowych zebrania i przedstawienia dat, ilustrujących administracyę dróg gminnych na tle postanowień noweli drogowej z r. 1885 oraz dokładnych odpowiedzi na pytania przez nas postawione w celu gruntownego rozpoznania zalet i wad obowiązującej ustawy drogowej, tudzież zbadania możliwych podstaw do przyszłej zmiany tej ustawy. Badania przez nas zarządzone wyjaśnia zarazem jak najdokładniej żądania, zawarte we wnioskach posła ks. Syczyńskiego i przekazanych nam petycyach. Do dnia zamknięcia niniejszego sprawozdania odpowiedziało na nasz okólnik dopiero dwadzieścia Wydziałów powiatowych, reszta tychże niedopełniła jeszcze otrzymanego polecenia, co znajduje usprawiedliwienie w obszerności przedmiotu zbadać się mającego i w trudnościach, połączonych z zebraniem dat potrzebnych.

Po otrzymaniu odpowiedzi od reszty Wydziałów powiatowych i objawieniu zdania, w sprawie reformy ustawy drogowej przez c. k. Prezydum Namiestnictwa, które upraszaliśmy o to w odezwie z dnia 24. maja b. r. L. 56.384/88, Wydział krajowy przed ostatecznem załatwieniem sprawy będzie w możności wszechstronnego ocenienia czy przedstawić ma Wysokiemu Sejmowi projekt radykalnej reformy ustawy drogowej, obejmującej zmianę podstawy rozkładu ciężarów drogowych a przynajmniej zmianę wymiaru prestacyi i całego z tym wymiarem połączonego systemu konkurencyjnego, czy też poprzestać na razie na przedłożeniu projektu częściowej zmiany noweli do ustawy drogowej z 1885 r.

Zaznaczamy już teraz, że ustawa drogowa z 1885 r. pomimo trudności napotykaných przy jej wykonywaniu, zyskuje coraz to szersze koło zwolenników nawet w tych warstwach społeczeństwa naszego, które przyjęło ją na początku z niedowierzaniem i że korzyści, wypływające z zastosowania tej ustawy pod względem poprawy dróg gminnych są w wielu powiatach zbyt widoczne, iżby bez rozpoznania rezultatów, osiągniętych na całym obszarze kraju w dłuższym okresie czasu oraz bez głębokiego zastanowienia się nad następstwami całego systemu, na którym opiera się nowela drogowa z 1885 r. można było już w niedalekiej przyszłości przystępować do radykalnej reformy ustawy drogowej.

W przedmiocie zmiany regulaminu i instrukcyi drogowej poruszonej również we wnioskach posła ks. Syczyńskiego, zdajemy Wysokiemu Sejmowi poniżej sprawę w rozdziale zatytułowanym: „*Inne ważniejsze czynności Departamentu IV.*“

Rezolucya w sprawie uporzędowania i subwencyo-

Na posiedzeniu z dnia 2. października 1888 r. uchwalił Wysoki Sejm następującą rezolucyę:

nowania dróg gminnych
w Zakopanem i drogi z
Poronina do Jurgowa.

„Poleca się Wydziałowi krajowemu:

a) aby po dokładnem zbadaniu stanu dróg komunikacyjnych w gminie Zakopane przez organa techniczne celem uregulowania najpotrzebniejszych komunikacyj przyszedł w pomoc miejscowym funduszom drogowym po myśli okólnika Wydziału krajowego z dnia 22. grudnia 1882 r.;

b) aby zarządził studia techniczne drogi z Poronina do Jurgowa ku Węgrom prowadzącej i na najbliższej sesyi sejmowej przedłożył wnioski co do rekonstrukcyi tej drogi.“

W wykonaniu pierwszej części rezolucyi Wysokiego Sejmu udzielił Wydział krajowy Wydziałowi powiatowemu Nowotarskiemu pomoc techniczną oraz subwencję w sumie 3,700 zł. Gdy roboty zarządzone w roku bieżącym bardzo znacznie postąpiły jest nadzieja, że główna sieć dróg Zakopańskich w niedalekiej przyszłości wykończoną zostanie.

W wykonaniu drugiej części powyższej rezolucyi Wysokiego Sejmu zarządził Wydział krajowy studia potrzebne i po wypracowaniu operatu technicznego budowy projektowanej drogi przedłożył Wysokiemu Sejmowi wnioski odpowiednie.

Na posiedzeniu z dnia 14. stycznia 1889 roku powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Petycyę Zwierzchności gminnej w Piwnicznej tudzież gmin Szczawnica, Szlachtowa, Jaworek i Białowody powiatu Nowotarskiego odstępuje się Wydziałowi krajowemu z poleceniem:

a) aby zbadał pod względem technicznym plany i kosztorysy przebudować się mającej drogi;

b) aby porozumiał się z interesowanymi powiatami i gminami co do wypełnienia warunków i wymogów, stanowiących podstawę do udzielenia pomocy krajowej na budowę dróg powiatowych i gminnych w myśl okólnika Wydziału krajowego z 22. grudnia 1882 r.;

c) aby na podstawie wyników zarządzonych badań przedłożył swe wnioski co do rekonstrukcyi drogi ze Szczawnicy do Piwnicznej.

W wykonaniu powyższej uchwały Wysokiego Sejmu przedsięwziął Wydział krajowy niezbędne studia na gruncie a po ustaleniu najwłaściwszego projektu budowy drogi powyższej i po przeprowadzeniu wskazanych rokowań ze stronami interesowanymi przedstawi Wysokiemu Sejmowi wnioski w tej sprawie.

Na posiedzeniu z dnia 11. września 1888 roku powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Petycyę Wydziału powiatowego Nowotarskiego o przełożenie drogi krajowej Nowy Targ-Chabówka odstępuje się Wydziałowi krajowemu do załatwienia“.

W wykonaniu tej uchwały zawiadomiono Wydział powiatowy w Nowym Targu, że jakkolwiek Wydział krajowy wykonanie tego dzieła uznaje za pożądane, to jednak wobec innych pilniejszych potrzeb drogowych, które zaspokojone być muszą ze stosunkowo szczupłych funduszy przeznaczonych na konserwacyę dróg krajowych, przełożenie drogi krajowej, wymagającej znacznego wydatku, zniewolony jest odroczyć do czasu w którym pozwolą na to fundusze rozporządzalne.

Wydział powiatowy Nowotarski, uznając jednak przełożenie tej drogi za nadzwyczaj potrzebne i nagłe polecił inżynierowi powiatowemu wypraco-

Petycyę gmin powiatu
Nowotarskiego w sprawie
rekonstrukcyi drogi Szczaw-
nica-Piwniczna.

Petycyę Wydziału powia-
towego w Nowym Sączu
o przełożenie drogi kra-
owej Nowy Targ-Chabów-
ka z doliny Raba.

cowanie planów przełożenia takowej, jako drogi gminnej, oraz uchwalił udzielać przez kilka po sobie następujących lat znaczniejsze subwencje, przeznaczając już na rok 1889 kwotę 1000 zł. na przebudowanie części tej drogi z Chabówki do Rokiczin i odniósł się do Wydziału krajowego z prośbą o wyznaczenie i udzielenie subwencji krajowej. Wydział krajowy uznając, że budowa tej drogi przy pomocy prestacyi i funduszków miejscowych mogłaby zmniejszyć koszta, któreby w swoim czasie musiał ponosić wyłącznie fundusz krajowy, dalej że droga zbudowana stanowi dogodną dla komunikacyi obejście gór i z czasem mogłaby być wcieloną do drogi krajowej, uchwalił:

1. Przyznać na budowę powyższą subwencję do wysokości 50% kosztów ogólnych z dotacyi przeznaczonych na zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych.

2. O ileby prestacje i fundusze miejscowe nie pokrywały drugiej połowy kosztów budowy drogi z Chabówki do Nowego Targu udzielać powiatowi nadzwyczajnej pomocy z funduszków przeznaczonych na rekonstrukcyę dróg krajowych.

3. Czuwać nad tem, ażeby budowa tej drogi wykonaną została podług zasad przyjętych dla dróg krajowych.

Uchwała w sprawie zaprowadzenia bezpośredniej komunikacyi dla osób i poczty z Krakowa przez Lwów, Stanisławów do Husiatyna.

Na posiedzeniu dnia 19. października 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Sejm wzywa c. k. Rząd, aby polecił zarządowi kolei państwowej, a oraz spowodował zarząd kolei czerniowieckiej i Karola Ludwika, aby te w porozumieniu ze sobą zaprowadziły w swoich rozkładach jazdy bezpośrednią i szybką komunikacyę dla osób i pocztowej korespondencyi na liniach swoich w wschodnio-południowej części kraju z Krakowa przez Lwów — Stanisławów do Husiatyna“.

W odpowiedzi na powyższą rezolucyę c. k. Rząd odezwą z 2. maja 1889 L. 3953/pr. na podstawie reskryptu J. E. p. Ministra handlu z 2. kwietnia 1889 L. 129 zaznaczył przedewszystkiem, że zapatrywania interesowanych kół i korporacyj co do odpowiedniego ułożenia rozkładu jazdy na galicyjskich kolejach żelaznych w ogólności, a co do nowego rozkładu jazdy kolei Karola Ludwika w szczególności, wcale nie są zgodne, treść bowiem powyższej uchwały Wysokiego Sejmu i wniosku p. Władysława hr. Wolańskiego niezupełnie ma odpowiadać wywodom sprawozdania w tym przedmiocie administracyjnej komisji sejmowej.

Uważając zaś przywrócenie bezpośredniego połączenia kolejowego między Lwowem a Husiatynem jako główny cel uchwały sejmowej, spowodował c. k. Rząd zmianę rozkładu jazdy kolei państwowych, wszakże tylko o tyle, że od 1. marca 1889 pociąg kolei transwersalnej Nr. 111. łączy się w Stanisławowie bezpośrednio z pociągiem kolei czerniowieckiej Nr. 1, wskutek czego jednak powyższy pociąg kolei państwowej Nr. 111. musi zatrzymywać się w Stryju kilka godzin.

Zarazem oświadczył c. k. Rząd, że dalszej ingerencyi na zmianę rozkładu jazdy innych galicyjskich kolei żelaznych przeszkadza ta okoliczność, że koleje rzeczzone, pod względem planu jazdy, związane są obowiązkiem łączenia swych pociągów z pociągami kolei Karola Ludwika i że ze względów ekonomicznych zwiększenie liczby pociągów, mianowicie na kolei czerniowieckiej, jest niedopuszczalne.

Z tych też powodów, zdaniem c. k. Rządu, nie może być wziętą pod rozwagę zmiana komunikacji pocztowej, która z komunikacją kolejową zostaje w najściślejszym związku, zwłaszcza że terażniejszy rozkład jazdy kolei żelaznych odpowiada w ogóle wymogom zarządu pocztowego i że c. k. galicyjska Dyrekcyja poczt uznala obecny rozkład jazdy kolei Karola Ludwika, ze względu na komunikacyę pocztową za korzystniejszy niż rozkład poprzedni.

Petycyja spółki koncesyonaryuszów dla budowy projektowanej kolei z Rzeszowa do Tarnowca, o przyznanie jej ułatwień przyrzeczonych pierwotnie dla linii z Dembicy do Jasła.

Na posiedzeniu dnia 22. stycznia 1889 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Prośbę spółki koncesyonaryuszów dla projektowanej kolei z Rzeszowa do Tarnowca względnie do Jasła, przekazuje Sejm Wydziałowi krajowemu do uwzględnienia i dalszego urzędowania w myśl deklaracyi danej poprzód koncesyonaryuszom kolei z Dembicy do Jasła dnia 24. stycznia 1888 L. 2941“.

W wykonaniu powyższej uchwały odniósł się Wydział krajowy do powyższej spółki z zapytaniem, czy i jakie widoki ma ona na otrzymanie odnośnej koncesyi wobec rzekomego zamiaru c. k. Rządu przeprowadzenia tej budowy we własnym zarządzie i czy w ogóle deklaracyja Wydziału krajowego, wydana w myśl powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, mogłaby spółce być jeszcze przydatną, gdy jednak pomieniona spółka nie otrzymała koncesyi żądanej, a powyższa droga żelazna ma być zbudowana jako kolej państwowa, przeto Wydział krajowy nie ma powodu do dalszej czynności w tej sprawie.

Petycyja Emanuela Krisa i Jakóba Halberthala, dzierżawców 10 stacyj mytnicznych na drogach krajowych o odszkodowanie w skutek poniesionych strat.

W załatwieniu przekazanej uchwałą Wysokiego Sejmu z 27. września 1888 petycyi Emanuela Krisa i Jakóba Halberthala dzierżawców 10 stacyj mytnicznych na drogach krajowych o odszkodowanie wskutek poniesionych strat, Wydział krajowy wydzierżawił im te same stacje mytniczne na dalsze trzechlecie pomienieni przedsiębiorcy zaś rzekli się natomiast wszelkich pretensyj do funduszu krajowego za peryod ubiegły.

Petycyja Sime Schreierowej byłej dzierżawczyni myt w Haliczu i Jezupolu o opust z czynszu.

Przekazaną uchwałą Wysokiego Sejmu z 10. października 1888 petycyę Sime Schreierowej byłej dzierżawczyni myt w Haliczu i Jezupolu Wydział krajowy załatwił odmownie.

Petycyja Rady gminnej w Mizuniu o udzielenie dalszej koncesyi do poboru myta od 2 mostów na rzece Mizunię.

W tym przedmiocie przedłożymy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Petycyja Samuela Goldappera byłego współdzierżawcy myta w Zaleszczykach małych, o zwolnienie go z obowiązku solidarnej zapłaty sumy 998 zł. 61 ct. z powodu niedotrzymania kontraktu.

Odstapioną uchwałą Wysokiego Sejmu z 14. stycznia 1889 petycyę Samuela Goldappera byłego współdzierżawcy myta w Zaleszczykach małych, o zwolnienie go z obowiązku solidarnej zapłaty sumy 998 zł. 61 ct. z powodu niedotrzymania kontraktu, złąd przypadającej funduszowi krajowemu.

Petycyja gmin powiatu Przemysłańskiego w sprawie dalszej koncesyi gminy Przemysłańskie na pobieranie myta od mostu na rzece Gniła Lipa.

W skutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 22 stycznia 1889 poleciliśmy Wydziałowi powiatowemu w Przemysłańskich dokładnie zbadać warunki koncesyi gminy Przemysłańskie, dotyczące poboru myta od mostu na rzece Gniła Lipa i wynik dochodzenia przedłożyć Wydziałowi krajowemu. Sprawozdania Wydziału powiatowego dotąd nieotrzymaliśmy.

Petycja obszarów dworskich w Iwli i Polanach o subwencję na drogę Iwla - Krępna.

Uchwałą z dnia 10. września 1888 r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i możliwego uwzględnienia petycję obszarów dworskich w Iwli i Polanach w powiecie Krośnieńskim o subwencję na drogę gminną Iwla - Krępna.

W wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy zażądał od Wydziału powiatowego w Krośnie dopełnienia warunków przepisanych o okólniku Wydziału krajowego z dnia 22. grudnia 1882 L. 51432, czego dotąd nie wykonano.

Petycja Wydziału powiatowego Kolbuszowskiego o subwencję na drogę powiatową Kolbuszowa - Sokołów.

Uchwałą z dnia 9. października 1888 r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i dalszego urzędowania petycję Wydziału powiatowego w Kolbuszowej o subwencję na drogę powiatową Kolbuszowa-Sokołów w myśl okólnika z dnia 22. grudnia 1882 L. 51432.

W wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy przyznał Wydziałowi powiatowemu w Kolbuszowej na budowę drogi powiatowej Kolbuszowsko-Sokołowskiej dalszą subwencję w kwocie 5000 zł.

Petycje gminy Szyk i gminy Słupia (pow. Limanowa) o subwencję na przebudowanie drogi Lasocko - Łososińskiej.

Uchwałami z dnia 9 i 15. października 1888 r. Wysoki Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję gmin Szyk i Słupie o udzielenie zapomogi na przebudowanie drogi Lasocko - Łososińskiej.

W wykonaniu powyższych uchwał Wydział krajowy udzielił na budowę drogi gminnej Krasne - Łososina Wydziałowi powiatowemu w Limanowej subwencję w kwocie 1000 zł.

Petycja p. o inżynierów i inżynierów budowy dróg krajowych co do pięcioleci i emerytury.

Na posiedzeniu dnia 12. października 1888 r. powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Upoważnia się Wydział krajowy do wymierzenia inżynierom pełniącym obowiązki inżynierów okręgowych, jakoteż zatrudnionym przy budowie dróg krajowych, poczynszy od 1. stycznia 1889 r. pięcioleci służbowych na równi z inżynierami, objętymi uchwałą sejmową z 23. października 1881“.

W wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy przyznał inżynierom zostającym w służbie krajowej stosowne pięciolecia a mianowicie:

1. Henrykowi Czaplickiemu dwa pięciolecia o rocznych 240 zł.
2. Eugeniuszowi Kesslerowi trzy pięciolecia o rocznych 240 zł.
3. Stanisławowi Jodłowskiemu dwa pięciolecia o rocznych 240 zł.
4. Władysławowi Turskiemu trzy pięciolecia o rocznych 360 zł.
5. Szymonowi Katylłowi dwa pięciolecia o rocznych 100 zł., nareszcie inżynierom okręgowym:
6. Władysławowi Szyszkowskiemu drugie i trzecie pięciolecie o rocznych 240 zł.

7. Ignacemu Kurniewiczowi trzecie pięciolecie o rocznych 120 zł.

Petycja Rady powiatowej w Żydaczowie o subwencję na budowę mostu na Strju pod Żydaczowem.

Na posiedzeniu dnia 15. października 1888 r. powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Przekazuje się prośbę Wydziału Rady powiatowej w Żydaczowie Wydziałowi krajowemu do załatwienia w ten sposób aby:

1. o ile fundusze na cele subwencji drogowych preliminarzem objętych wyczerpane nie zostały na rok 1889 kwotą subwencyjną bezzwłocznie według możliwości stosowną, do kosztów budowy mostu się przyczynił;

2. ewentualnie z funduszków pożyczkowych, bezprocentowych na cele drogowe przeznaczonych Wydziałowi Rady powiatowej w Żydaczowie możliwej pomocy udzielił“.

W wykonaniu powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, Wydział krajowy udzielił na budowę mostu na rzece Stryja pod Żydaczowem tytułem subwencji bezzwrotnej kwotę 2.000 zł., zaś tytułem pożyczki bezprocentowej kwotę 8.000 zł. zwrotną w 10 latach ratami półrocznymi.

Petycyę gminy Zarzeczce o uwolnienie od spłaty reszty niespłaconej pożyczki udzielonej z funduszu krajowego na budowę mostu na Prucie.

Na posiedzeniu z dnia 22. stycznia 1889 r. powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

I. „Sejm uwalnia Wydział powiatowy w Nadwórnie, względnie gminę Zarzeczce od spłaty nieuiszczonej reszty pożyczki udzielonej z funduszu krajowego na budowę mostu na Prucie między Delatynem a Zarzeczem w kwocie 800 zł.

II. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu:

a) aby stronom powołanym ustawą drogową do odbudowania mostu na Prucie między Delatynem i Zarzeczem udzielił odpowiedniej technicznej pomocy i

b) aby zbadał stosunki funduszowe obowiązanych gmin i powiatu Nadworniańskiego i w razie uznanej potrzeby subwencyonował budowę tego mostu w myśl okólnika z dnia 22. grudnia 1882 LW. 51432“.

W wykonaniu pierwszej części uchwały Wysokiego Sejmu, Wydział krajowy zarządził odpisanie reszty niespłaconej pożyczki.

W wykonaniu zaś drugiej części powyższej uchwały, Wydział krajowy delegował swego inżyniera do przeprowadzenia badań na gruncie, wykonania odnośnych zdjęć i wypracowania projektu mostu na rzece Prucie pod Delatynem.

Po wypracowaniu projektu przystąpi Wydział krajowy do wykonania końcowego ustępu uchwały Wysokiego Sejmu.

Petycyę Wydziału powiatowego w Nisku o subwencyę na budowę drogi Rudnik-Ulanów.

Uchwałą z dnia 17 października 1888 r. odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i możliwego uwzględnienia petycyę Wydziału powiatowego w Nisku o przyznanie na rok 1889 bezzwrotnej subwencji w kwocie 6.000 zł. na budowę dróg.

W wykonaniu powyższej uchwały Wydział krajowy przeznaczył na dalszą budowę drogi gminnej Rudnik-Ulanów-Nisko na rok 1889 subwencyę z funduszków krajowych w kwocie 4.000 zł.

Tem samym załatwioną została odstąpiona nam przez Wysoki Sejm uchwałą z dnia 14 września 1888 petycyę Zwierzchności gminnej w Ulanowie w takiejże sprawie.

Petycyę gmin powiatów Wadowickiego i Myślenickiego w sprawie drogi gminnej z Suchej do Biertowic.

Na posiedzeniu dnia 11 września 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Petycyę gmin powiatów Wadowickiego i Myślenickiego o uznanie „drogi gminnej ze Suchej do Biertowic za drogę krajową odstępuje się Wydziałowi krajowemu do załatwienia po myśli okólnika z dnia 22 grudnia „1882 l. 51432 w przedmiocie poprawy dróg powiatowych i gminnych wydanego“.

W wykonaniu powyższej uchwały Wydział krajowy zażądał od Wydziałów powiatowych w Wadowicach i Myślenicach dopełnienia warunków powyższego okólnika, czego wszakże dotąd nie wykonano.

Petycyę gminy Płazy o subwencyę na drogę gminną.

Uchwałą z dnia 9 października 1888 r. przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i możliwego uwzględnienia petycyę gminy Płazy o subwencyę na drogę gminną Kościelec-Płazy.

W wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy przyznał Wydziałowi powiatowemu w Chrzanowie na budowę powyższej drogi gminnej Kościelec-Płazy subwencję z funduszków krajowych w wysokości 1.500 zł. pod warunkami przepisanyymi okólnikiem Wydziału krajowego z dnia 22 grudnia 1882 l. 51432.

Petycyę przez Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia przekazane.

Petycyę Reprezentacyi powiat. Stryjskiej o wyjednanieniżenia cen przewozu towarów koleją Stryj-Ławoczne.

W wykonaniu uchwał Wysokiego Sejmu z dnia 14 września 1888 i z dnia 26 stycznia 1889 załatwił Wydział krajowy przekazane sobie petycyę w sposób następujący :

Petycyę Reprezentacyi powiatowej Stryjskiej o wyjednanieniżenia cen przewozu towarów koleją Stryj-Ławoczne i zaprowadzenie ra tejsze linii dwurazowego kursowania pociągów osobowych przestaliśmy c. k. Rządowi z usilnem z naszej strony poparciem.

Odezwą z 22 czerwca 1889 l. 41738 zawiadomił nas c. k. Rząd na podstawie reskryptu c. k. Ministerstwa handlu z 8. czerwca 1889 L. 9955, że nawiązane zostały z zarządem kr. węg. kolei państwowych rokowania, skutkiem których spodziewane jest ogólne obniżenie dotychczasowych taryf dla linii kolei Stryj-Ławoczne, mające wejść w życie podług dotychczasowego stanu rzeczy, w roku bieżącym, a prawdopodobnie już z dniem 1. sierpnia 1889, mianowicie :

A) Dla przesyłek pospiesznych za 100 kg. zamiast dotychczasowej taksy

a) normalnej 154 ct. — 144 ct.

b) niższej zaś zamiast 90·4 — 80·4 ct.

B) Dla przesyłek zwykłych za 100 kg.

1) normalna klasa :

I) zamiast 90·4 ct. — 80·4 ct.

II) zamiast 76 ct. — 70 ct.

2) ładugi wagonowe klasa :

A) zamiast 76 ct. — 68 ct.

B) zamiast 76 ct. — 64·4 ct.

C) zamiast 61·1 ct. — 36·1 ct.

3) Specyalna taryfa :

1) zamiast 61·1 ct. — 46·6 ct.

2) zamiast 32·8 ct. — 23·1 ct.

Co do wprowadzenia zaś na linii kolei Stryj-Ławoczne drugiego pociągu osobowego, oświadczył c. k. Rząd na podstawie przeprowadzonych pertraktacyi, że w tegorocznym peryodzie letnim wprowadzone zostanie takie same połączenie nocnych pociągów osobowych linii Lwów-Ławoczne-Budapeszt, jakie istniało w peryodzie letnim roku 1887. Pomnożenie to pociągów nie będzie jednak istniało w zimie, niezachodzi bowiem, zdaniem c. k. Rządu, faktyczna potrzeba, utrzymywania w tej porze drugiego pociągu.

Petycyę mieszkańców gminy Jodłówka o uwolnienie od opłaty myta na drodze powiatowej Pruchnicko-Dubieckiej.

Petycyę gminy miasta Chyrowa o przeniesienie zapory mytniczej.

Petycyę Wydziału powiat. Rohatyńskiego o zniesienie zapory mytniczej na drodze kraj. w Demianowie.

Na petycyę mieszkańców gminy Jodłówka o uwolnienie od opłaty myta na drodze powiatowej Pruchnicko-Dubieckiej pouczono petentów o obowiązujących w tej mierze przepisach.

C. k. krajowa Dyrekcya skarbu po myśli petycyi gminy Chyrowa zarządziła usunięcie zapór mytniczych z śródmięscia po za miasteczko.

Petycyę Wydziału powiatowego Rohatyńskiego o zniesienie zapory mytniczej na drodze krajowej w Demianowie Wydział krajowy załatwił odmownie.

Petycja gmin Stary Kosów i Wierzbowice o udzielenie koncesyi na pobór myta na drodze Kosowsko-Rożnowskiej.

Na petycję gmin Stary Kosów i Wierzbowice o udzielenie koncesyi do pobierania myta na drodze Kosowsko-Rożnowskiej, pouczono petentów o warunkach, pod którymi żądana koncesya może być wyjednaną.

Petycja oddz. Towarzystwa gospod. w Rohatynie o uregulowanie poboru myta na drodze krajowej Bursztyn-Halicz.

Na petycję oddziału c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego w Rohatynie o uregulowanie poboru myta na drodze krajowej Bursztyn-Halicz zarządził dochodzenie na miejscu, sprawa jest w toku.

Petycja Reprezentacji miasta Rohatyna tudzież p. Władysława Tustanowskiego o uznanie drogi z Rohatyna do Chodorowa za krajową.

Na petycję Reprezentacji miasta Rohatyna tudzież p. Władysława Tustanowskiego o uznanie drogi z Rohatyna do Chodorowa za krajową polecił Wydział krajowy Wydziałowi powiatowemu w Rohatynie oznajmić petentom, że Wys. Sejm objawił wolę nieuchwalenia żadnych nowych dróg krajowych, dopóki drogi uznane już za krajowe nie zostaną wybudowane.

Petycja Wydziału pow. w Borszczowie tudzież gminy Jezierzany i Wydziału powiatowego Czortkowskiego o uznanie drogi Jagielnica-Ułaszkiwce-Jezierzany za krajową.

Na petycję Wydziału powiatowego w Borszczowie tudzież gminy Jezierzany i Wydziału powiatowego Czortkowskiego o uznanie drogi Jagielnica-Ułaszkiwce-Jezierzany za krajową, Wydział krajowy oznajmił powyższemu Wydziałowi powiatowemu, że Wys. Sejm uchwałą z d. 27. września 1884 nie przyznał tej drodze znaczenia komunikacji krajowej i że wobec tego Wydział krajowy poprzestać musi na subwencyonowaniu budowy drogi Jagielnica-Ułaszkiwce-Jezierzany na podstawie warunków przepisanych okólnikiem z 22. grudnia 1882 LW. 51432.

Petycja Wydziału pow. w Zbarażu o uznanie drogi ze Zbaraża do Nowego Sioła za krajową.

Na petycję Wydziału powiatowego w Zbarażu o uznanie drogi ze Zbaraża do Nowego Sioła za krajową oznajmił Wydziałowi powiatowemu, że droga ta nie ma znaczenia komunikacji krajowej i mogła być jedynie w swoim czasie subwencyonowaną z funduszków krajowych w myśl okólnika z 22. grudnia 1882 L. 51432.

Petycja Wydziału powiatowego w Grybowie o subwencyę na budowę drogi gminnej Nowy Sącz - Bobowa.

Uwzględniając petycję Wydziału pow. w Grybowie o subwencyę na budowę drogi gminnej Nowy Sącz-Bobowa udzielił Wydział krajowy na ten cel kwotę 1.200 zł.

Petycja obszarów dworskich i gmin w okolicy Bukowska o subwencyę na drogę z Bukowska na Zboiska, Przesiek do Sanoka.

Petycję obszarów dworskich i gmin w okolicy Bukowska o subwencyę na drogę z Bukowska na Zboiska, Przesiek do Sanoka, przestał Wydział krajowy Wydziałowi powiatowemu w Sanoku do zdania sprawy w myśl okólnika z dnia 22. grudnia 1882 L. 51432.

Petycja gminy i obszaru dworskiego w Bonarówce o rekonstrukcyę drogi gminnej z Bonarówki do Żyznowa.

Na petycję gminy i obszaru dworskiego w Bonarówce o rekonstrukcyę drogi gminnej z Bonarówki do Żyznowa wiodącej Wydział krajowy polecił Wydziałowi pow. w Rzeszowie, ażeby zajął się natychmiast uporządkowaniem rzeczonyj drogi w myśl §. 27 ustęp 2 noweli drogowej z 1885 r. i §. 36 wykonawczego regulaminu drogowego z dnia 24. września 1886.

Petycja Reprezentacji gminy miasta Krosna o zaliczenie tej gminy do miast opłacających ekwiwalent drogowy.

Petycja Reprezentacji gminnej miasta Krosna o wezwanie c. k. Rządu ażeby miasto rzeczony tudzież inne miasta w Galicyi, dla których obowiązującą jest ustawa budownicza z dnia 28. kwietnia 1882 Nr. 77 Dz. u. kr. a które opłacają podatek domowo czynszowy, zaliczył do rzędu tych miast, w których w myśl §. 31 noweli drogowej z dnia 7. lipca 1885 Dz. u. kr. Nr. 39 prestacye in natura zamienione być mają na prestacye w pieniądzech, udzielił c. k. Prezydium Namiestnictwa z wnioskiem na uwzględnienie.

C. k. Prezydyum Namiestnictwa odezwą z dnia 26. grudnia 1888 L. 11376/pr. oznajmiło, że rzezoną petycyę uwzględnią o tyle, o ile ona odnosi się do miasta Krosna, o ile zaś dotyczy jeszcze miast innych oświadczyło Prezydyum c. k. Namiestnictwa, iż na razie nie ma powodu do rozpoznawania sprawy, albowiem gmina miasta Krosna nie była uprawnioną ani powołaną do przemawiania w imieniu tych miast, którym zarówno jak i gminie miasta Krosna pozostawione być musi, wystąpić każdej we własnem imieniu i wykazać, iż posiadają warunki ustawą drogową i regulaminem drogowym przepisane.

Powyższe orzeczenie Prezydyum c. k. Namiestnictwa, Wydział krajowy zakomunikował gminie miasta Krosna za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Krośnie, tudzież udzielił do wiadomości wszystkim Wydziałom powiatowym.

Petycyę Towarzystwa politechnicznego we Lwowie w sprawie uwzględnienia krajowych przedsiębiorców i producentów przy budowach galicyjskich kolei.

Petycyę Towarzystwa politechnicznego we Lwowie w sprawie uwzględnienia krajowych przedsiębiorców i producentów przy budowach galicyjskich kolei Wydział krajowy przesłał c. k. Prezydyum Namiestnictwa z prośbą o poparcie w obec c. k. Rządu centralnego.

Prezydyum c. k. Namiestnictwa w odpowiedzi na powyższe przedstawienie powołuje się na reskrypt J. E. pana Ministra handlu z dnia 29. listopada 1888 wydany już przy innej sposobności, w którym tenże oznajmia, że rozdawanie budowy kolei losami przy kolejach państwowych z reguły ma miejsce i że w ogóle przy rozdawaniu wszelkich robót i dostaw dotyczących się kolei państwowych od dawna przestrzegana bywa zasada, że w równych warunkach zawsze oferty zamieszkałych w kraju przedsiębiorców i dostawców otrzymują pierwszeństwo i zasada ta o ile ze względu na szczególne stosunki w pojedynczych wypadkach nie zajdzie potrzeba dopuszczenia wyjątku i na przyszłość przez jeneralną Dyrekcję austr. kolei państwowych zawsze będzie przestrzegana.

Zastosowanie wszakże tej samej zasady także przy oddawaniu budowy dróg żelaznych subwencyonowanych lub gwarantowanych przez państwo, mogłoby tylko w takim razie nastąpić, gdyby wyjątkowe stosunki w poszczególnych wypadkach nie wymagały oddania budowy całej linii jednemu przedsiębiorcy.

Petycyę Wydziału powiatowego w Horodence o przeniesienie mostu łyżwowego na Dniestrze z Zaleszczyk do Siemiakowiec.

Petycyę Wydziału powiatowego w Horodence o przeniesienie mostu łyżwowego na Dniestrze z Zaleszczyk do Siemiakowiec, Wydział krajowy odstąpił Prezydyum c. k. Namiestnictwa z usilnem poparciem.

Odezwą z dnia 30. listopada 1888 L. 62418 oznajmiło Namiestnictwo, że Ministerstwo spraw wewnętrznych przyzwoliło na przeniesienie rzezonego mostu, a to na rachunek spodziewanej nadzwyczajnej dotacyi na r. 1889, późniejszą wszakże odezwą z dnia 10. maja 1889 L. 30381 oznajmiło c. k. Namiestnictwo, iż J. E. pan Minister spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 17. kwietnia 1889 L. 4406 cofnął udzielone przyzwolenie do przeniesienia mostu łyżwowego z Zaleszczyk do Uścieczka a to z powodu, iż przeniesienie to nałożyłoby na skarb państwa zbyt znaczne ciężary.

Petycja gmin Starzawy, Czerniowej, Sułkowszczyzny i Hodyń w sprawie utworzenia drogi z Starzawy do Radymna.

Petycję gmin Starzawy, Czerniowej, Sułkowszczyzny i Hodyń w sprawie utworzenia drogi z Starzawy do Radymna załatwił Wydział krajowy łącznie z podaniem Wydziału Rady powiatowej w Mościskach wniesionem do Wydziału krajowego w tym samym przedmiocie odmownie, oznajmiając Wydziałowi powiatowemu w Mościskach, iż w myśl postanowienia §. 28 ust. 1. i 2. ustawy drogowej o potrzebie utworzenia nowej drogi gminnej stanowi Rada gminna za porozumieniem z przełożonym obszaru dworskiego i za zgodą właściwego Wydziału powiatowego.

Petycja gmin Radymna, Zawiechowa, Kaszyc i Sokołowa o budowę drogi Radymno-Krzywca.

Petycję gmin Radymna, Zawiechowa, Kaszyc i Sokołowa o budowę drogi Radymno-Krzywca przesłał Wydział krajowy Wydziałom powiatowym w Jarosławiu i Przemyślu do sprawozdania w myśl przepisów okólnika Wydziału krajowego z 22 grudnia 1882 L. 51432.

Pomienione Wydziały powiatowe wszakże nie przedłożyły dotychczas żądanego sprawozdania.

Petycja gminy miasteczka Jagielnicy w powiecie Czortkowskim o przeniesienie c. k. urzędu pocztowego z przysiółka Nagorzanki do miasteczka Jagielnicy.

Petycję gminy miasteczka Jagielnicy w powiecie Czortkowskim o przeniesienie c. k. urzędu pocztowego z przysiółka Nagorzanki do miasteczka Jagielnicy udzieliliśmy c. k. Dyrekcji poczt i telegrafów do możliwego uwzględnienia.

Na powyższe przedstawienie odpowiedziała c. k. Dyrekcya poczt i telegrafów, że sprawa przeniesienia urzędu pocztowego z Nagorzanki do Jagielnicy dla braku stosownego i bezpiecznego pomieszczenia na razie nie da się uskuteczyć, o czym zawiadomiliśmy gminę miasteczka Jagielnicy za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Czortkowie.

Petycja gmin i obszarów dworskich w Czerchawie, Łukawicy, Olszaniku, Manastercu, Łopusznie i Woli Błażowskiej o założenie urzędu pocztowego w Czerchawie.

Petycję gmin i obszarów dworskich w Czerchawie, Łukawicy, Olszaniku, Manastercu, Łopusznie i Woli Błażowskiej o założenie urzędu pocztowego w Czerchawie Wydział krajowy odstąpił c. k. Dyrekcji poczt i telegrafów do możliwego uwzględnienia.

Petycja Wydziału powiatowego w Kołomyi o podwyższenie subwencji krajowej na rzecz budowy drogi powiatowej Kołomyjsko-Obertyńskiej.

Petycję Wydziału powiatowego w Kołomyi o podwyższenie subwencji krajowej na rzecz budowy drogi powiatowej Kołomyjsko-Obertyńskiej, Wydział krajowy załatwił odmownie.

Petycja Wydziału powiatowego w Żywcu o przyznanie subwencji na utrzymanie dróg gminnych w tamtejszym powiecie.

Na petycję Wydziału powiatowego w Żywcu o przyznanie subwencji na utrzymanie dróg gminnych w tamtejszym powiecie, Wydział krajowy oznajmił, iż w myśl §. 18 ust. drog. tudzież uchwały Wysokiego Sejmu z 13. października 1882 i warunków okólnika z 22. grudnia 1882 L. 51432 rzeczona prośba nie może być uwzględnioną.

Petycja Wydziału powiatowego w Horodence o rekonstrukcję gościńca rządowego Kołomyja - Horodenka.

Petycję Wydziału powiatowego w Horodence o rekonstrukcję gościńca rządowego Kołomyja-Horodenka Wydział krajowy odstąpił c. k. Namiestnictwu, które nas odezwą z dnia 27. marca 1889 L. 14890 zawiadomiło, iż starostwa w Horodence i Kołomyi otrzymały polecenie, aby rzeczony gościńiec został do należytego stanu doprowadzony.

Petycja członków gmin powiatu Łańcuckiego, gminy Wiśniowczyka w powiecie Przemysłańskim, gminy Świstelniki w powiecie Rohatyńskim, Wydziału Rady powiatowej w Kosowie, tudzież gminy Gogolów wraz z 18 innymi gminami z okręgu wyborczego Fryszak-Brzostek o zmianę ustawy drogowej.

W załatwieniu petycji członków gmin powiatu Łańcuckiego, gminy Wiśniowczyka w powiecie Przemysłańskim, gminy Świstelniki w powiecie Rohatyńskim, Wydziału Rady powiatowej w Kosowie, tudzież gminy Gogolów wraz z 28 innymi gminami z okręgu wyborczego Fryszak-Brzostek o zmianę ustawy drogowej, poleciliśmy odnośnym Wydziałom powiatowym, uwiadomić petentów, iż Wydział krajowy co do zmiany ustawy drogowej zarządził już odszerzne badania we wszystkich powiatach kraju i że w swoim czasie przedstawi w tej sprawie odpowiednie wnioski Wysokiemu Sejmowi.

Petycja Rady powiatowej w Bohorodczanach o rozłożenie ciężarów drogowych na podstawie dodatków do podatków bezpośrednich.

Załatwiając petycję Rady powiatowej w Bohorodczanach o rozłożenie ciężarów drogowych na podstawie dodatków do podatków bezpośrednich, Wydział krajowy polecił Wydziałowi powiatowemu w Bohorodczanach, ażeby po zebraniu dat ilustrujących administrację dróg gminnych, na tle postanowień noweli drogowej z 1885 r. i dokonaniu odnośnych obliczeń przedstawił sprawę pełnej Radzie powiatowej do objawienia opinii czy zastąpienie ustanowionych obecnie prestacyj drogowych dodatkami do podatków bezpośrednich byłoby zgodne z dobrem ludności tamtejszego powiatu.

Odpowiedzi dotąd Wydział krajowy nie otrzymał.

C) Wezwania do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

Uregulowanie prawa poboru szutru z rzek publicznych.

Na posiedzeniu dnia 10. września 1888 r. uchwalił Wysoki Sejm następującą rezolucję:

„Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przedłożył do konstytucyjnego traktowania projekt noweli do ustawy wodnej w celu uregulowania sprawy pobierania szutru z rzek publicznych“.

Alegat 22.

Stała reforma taryf kolejowych. Wykupno przez c. k. Rząd dawniejszej linii Karola Ludwika. Oddanie galic. kolei państwowych w zarząd kolei Karola Ludwika.

W odpowiedzi na powyższą rezolucję c. k. Namiestnictwo, powołując się na upoważnienie c. k. Ministerstwa rolnictwa z 13. lutego 1889 L. 15165, zawiadomiło nas odezwą z 15. lutego 1889 L. 3625, że c. k. Rząd pozostaje w sprawie powyższej na stanowisku, określonym w dołączonej tu ./• w odpisie odezwie c. k. Namiestnictwa z 21. sierpnia 1888 L. 9195, podług której nie zachodzi potrzeba do wydania w sprawie niniejszej nowych przepisów policyjnych, ani też noweli, zmieniającej lub uzupełniającej postanowienia §. 15 ustawy wodnej z 14. marca 1885 dz. ust. kraj. Nr. 38.

Na posiedzeniu z 20. stycznia 1878 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę.

„I. Wzywa się c. k. Rząd, by na mocy przysługujących mu praw względnie wpływu, postarał się o stałą reformę taryf kolejowych w tym duchu, by w ruchu wewnętrznym i przewozowym, produkcya zagraniczna nie

była protegowaną za pomocą najrozmaitszych karteli i refakcyj taryfowych ze szkodą produkcji krajowej.

II. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd, ażeby ze względu na termin, w którym w moc art. 19. koncesyi z 3. marca 1857 służyć będzie państwu prawo wykupna kolei Karola Ludwika, po dokładnem zbadaniu stosunków zarządu teje kolei rozważył, czy przy tej sposobności nie dałyby się wprowadzić zmiany, których wymaga interes państwa i kraju naszego, a w szczególności, czy nie byłoby wskazaniem przyjęcie na rzecz państwa podlegającej wykupnu części teje kolei“.

Na posiedzeniu zaś z 10. września 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

Sejm powołując się na uchwałę swą z 20. stycznia 1887 w przedmiocie projektu oddania gal. kolei państwowych w kraju istniejących, w zarząd przedsiębiorstwa kolei Karola Ludwika i korzystania w swoim czasie z przysługującego państwu prawa wykupna tej kolei, wzywa c. k. Rząd, ażeby dla uchylecia odnośnych pogłosek, niepokojących w wysokim stopniu opinie kraju, zechciał jak najrychlej objawić swe zapatrywanie w tej sprawie“.

W załatwieniu rezolucyi Wysokiego Sejmu z 20. stycznia 1888, zakomunikowało nam c. k. Prezydum Namiestnictwa odezwą z 30. września 1888 L. 9968/pr. odpowiedź J. E. p. Ministra handlu z 3. września 1888 L. 902/H. M. w następującej treści.

Podług tej odpowiedzi, rezolucya I, z uwagi na rzeczywiste stosunki produkcyjne i konkurencyjne w Galicyi może odnosić się tylko do zboża.

Drzewo bowiem podług teje odpowiedzi nie bywa sprowadzone do Austrii ani z Rosyi, ani z Rumunii; nafta zaś okazuje się pod względem taryfowym zupełnie ochronioną wskutek znacznego obniżenia od 1. czerwca 1887 opłat frachtowych z galicyjskich stacyj w kierunku do Szlązka, Morawy, Czech i Niższej Austrii, zwłaszcza że rosyjska nafta w porównaniu z galicyjską nie bywa dyferencyjonalnie korzystniej traktowaną.

Co do reformy zaś taryf zbożowych na kolejach galicyjskich, oznajmił c. k. Rząd, że faworyzowanie rosyjskiego zboża w taryfach przewozowych w przeciwstawieniu do tutejszego zboża, nie ma z reguły już z tego powodu donioślejszego, praktycznego znaczenia, ponieważ zboże rosyjskie w chwili, gdy przybywa do granicy galicyjskiej, jest już obciążone dopłatą frachtową (mit-einer Vorfracht), która za przybyciem do Brodów najmniej 38 fenigów, a do Podwołoczysk najmniej 28 fenigów, w naliczniejszych jednak wypadkach o wiele więcej wynosi. Produkcya krajowa zatem, ze względu na taryfy przewozowe, w naliczniejszych wypadkach już z tego powodu zdaniem c. k. Rządu, faktycznie nie jest pokrzywdzoną, że łączna opłata taryfowa od stacyj kolei z Rosyi, na której rosyjskie zboże zostało nadane, do tego samego miejsca przeznaczone, jest znacznie wyższą, aniżeli ze stacyj granicznych Brody i Podwołoczyska.

Zarazem oznajmił c. k. Rząd, że nie przestaje dokładać starań o usunięcie takich anomalii taryfowych, któreby krajowym interesom wywozowym mogły rzeczywistą przynieść szkodę. W tym względzie powołał się p. Minister handlu na swe zarządzenie z 22. grudnia 1885 L. 1692/M. H., podług którego mają być przy badaniu nowych taryf dla rosyjskiego zboża kwestyonowane, nietylko jak dotąd, absolutne anomalie t. j. takie, podług których

łączne opłaty frachtowe z odleglejszych rosyjskich stacyj, okazują się niższymi, niż z bliższych stacyj galicyjskich, lecz także w razie potrzeby mają być modyfikowane także względne anomalie, podług których jednostki taryfowe od transportów idących „transito“ są niższe, aniżeli jednostki taryfowe, ustanowione w odnośnych taryfach dla galicyjskich produktów.

Stosownie do tego zarządzenia odrzucił p. Minister handlu w najnowszych czasach wniosek kolei Karola Ludwika o zaprowadzenie nowej niższej taryfy bezpośredniej dla przewozu zboża nadawanego na rosyjskich stacjach przez Brody i Podwołoczyska do Bregencyi, Buchs, St. Margarethen i Lindau.

Podług powołanej wyżej odpowiedzi dalej skorzystał J. E. Minister handlu ze sposobności odnowienia obowiązującej od szeregu lat taryfy, dla rosyjskiego zboża, której utrzymanie poparte było gorąco przez Izby handlowe w Krakowie i Brodach, ażeby przysporzyć galicyjskiemu przemysłowi młynarskiemu przy sprowadzaniu krajowego zboża pożądanym od dawna korzyści, tudzież ażeby za współdziałaniem gal. kolei Karola Ludwika spowodować na dotyczących kolejach krajowych niższe taryfy dla transportów zboża krajowego w równej, albo przynajmniej możliwie zbliżonej mierze jak dla zagranicznych produktów.

Nadto oznajmił p. Minister handlu, że koncesyą nadane gal. kolei Karola Ludwika prawo swobodnego ustanowienia stopy taryfowej, wyklucza wogóle imperatywne w tym względzie postępowanie administracji państwowej, zwłaszcza, że dochody kolei Karola Ludwika zmniejszyły się znacznie w ostatnich latach i to częściowo niewątpliwie także w skutek wprowadzonego z dniem 1. stycznia 1884 r. ogólnego i znacznego obniżenia taryf lokalnych. Już z tego więc powodu, zdaniem c. k. Rządu wskazanem jest oględne postępowanie, jeżeli idzie o to, ażeby zarząd kolei stanął wobec alternatywy albo zupełnego zaniechania przewozu zboża z Rosyi do Niemiec i Szwajcaryi, albo zastosowania znacznie niższej stopy taryfowej, zaprowadzonej dla tego przewozu wskutek konkurencji zagranicznych kolei, także do transportów galicyjsko-niemieckich i galicyjsko-szwajcarskich.

Wreszcie oznajmił c. k. Rząd, że w sprawach dotyczących stosunków taryfowych na galicyjskich kolejach jak przedtem, tak i na przyszłość zajmować będzie życzliwe stanowisko z uwzględnieniem ile możliwości życzeń objawionych w tej mierze przez Wysoką Izbę.

Co do uchwalonej przez Wysoki Sejm II. rezolucyi w sprawie wykupna dawniejszej linii kolei Karola Ludwika oznajmił c. k. Rząd, że decyzja co do ewentualnego skorzystania z pomienionego państwowego prawa wykupna niemożliwą jest także obecnie, ze względów finansowych i kolejowo politycznych. C. k. Rząd musi przeto i nadal poprzestać na tem, że w granicach przysługującego mu wobec zarządu kolei Karola Ludwika wpływie, względnie państwowego prawa nadzoru, z całym naciskiem dążyć będzie do ukształtowania się stosunków taryfowych na tej kolei odpowiednio do uprawionych interesów galicyjskich kół producentów i uzasadnionych życzeń Reprezentacyi krajowej. W końcu nadmieniał c. k. Rząd, że „zarządzone w swoim czasie rokowania celem zespolenia interesów (Interessengemeinschaft) na galicyjskich kolejach, nie zostały dotąd pożądanym skutkiem uwieńczone“.

Do ustępu tego ostatniego zażądał Wydział krajowy wyjaśnienia, a to z powodu, że Wysoki Sejm nietylko nie objawił nigdy podobnego życzenia, ale owszem w konkurencyi pomiędzy kolejami prywatnymi, które zmonopolizowały były cały ruch przewozowy, a kolejami państwowymi, upatrywał środek dający możność uchylenia tego szkodliwego dla kraju monopolu i dlatego nie wahał się ponieść tak znacznej w stosunku do skromnych funduszów krajowych ofiary, jaką była subwencya przyznana na rzecz budowy kolei transwersalnej w sumie 1,100.000 zł.

Wobec tego więc stanu rzeczy odniósł się Wydział krajowy do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą o zawiadomienie na jakich zasadach owe ewentualne zespolenie interesów galicyjskich kolei żelaznych, miałyby być oparte, czy odnośny układ zostałby przedłożony Radzie państwa do zatwierdzenia i jakie rękojmie byłyby dane, iż rzeczzone zespolenie interesów kolejowych nie wpłynęłoby szkodliwie na ekonomiczne interesa kraju naszego.

W częściowej odpowiedzi na tę odezwę naszą oznajmiło nam c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z 23. grudnia 1888 L. 13.351/pr., opartą na reskrypcie c. k. Ministerstwa handlu z 26. listopada 1888 L. 2.701/M. H., „że wobec poruszanej jeszcze w rezolucyi Wysokiego Sejmu z 20. stycznia 1887 myśli przeprowadzenia na podstawie art. 19. dokumentu koncesyjnego z dnia 3. marca 1857 pewnych, w interesie publicznym leżących zmian, w zarządzie galicyjskiej kolei Karola Ludwika, Rząd ze względów finansowych i innych, nie może zająć innego stanowiska jak tylko to, iż zarząd kolei państwowych dążyć będzie przedewszystkiem do polepszenia stosunków obrotowych na galicyjskich kolejach, jak naprzykład, przez zespolenie interesów obrotu towarowego, w którym to względzie rokowania jeszcze nie zostały ukończone“. Na jakich zaś zasadach zespolenie to interesów galicyjskich kolei żelaznych miałyby być oparte, zapowiedzianą mamy odpowiedź po nadejściu wyjaśnienia od c. k. Ministerstwa handlu.

Tą samą odezwę z 23. grudnia 1888 L. 13.351/pr. i na podstawie powołanego wyżej reskryptu c. k. Ministerstwa handlu z 26. listopada 1888 L. 2.701/M. H., oznajmił nam c. k. Rząd w odpowiedzi na przytoczoną na wstępie rezolucyę Wysokiego Sejmu z 10. września 1888, że ponownie poruszoną sprawę wykupna przez Rząd dawniejszej linii kolei Karola Ludwika, wobec odpowiedzi c. k. Ministerstwa handlu z 3. września 1888 L. 902/M. H., którą wyżej przytoczyliśmy, uważać należy za bezprzedmiotową.

Oddanie zaś ruchu i zarządu c. k. galicyjskich kolei państwowych i zostających w zarządzie państwa prywatnych kolei galicyjskich w zarząd c. k. uprzyw. kolei Karola Ludwika, przy obecnych stosunkach, nie leży wcale w interesie Rządu.

Uchwałą z 13. września 1888 odstąpił Wysoki Sejm c. k. Rządowi do zbadania i rychłego załatwienia petycyę Rady powiatowej w Jaśle w sprawie uregulowania kwestyi ramp, przepustów, mostów i kanałów przy kolei transwersalnej z Grybowa do Zagórza.

W załatwieniu zapytania naszego o skutku powyższej uchwały odpowiedziało c. k. Namiestnictwo odezwą z 30. czerwca 1889 L. 36.844, że równocześnie otrzymuje c. k. starostwo w Jaśle polecenie, aby dotożyło wszelkich starań celem stanowczego załatwienia powyższej sprawy w myśl intymowanego mu pod dniem 8. marca 1888 L. 13.722 reskryptu c. k. Mini-

Petycyę Rady powiatowej w Jaśle w sprawie uregulowania kwestyi ramp, przepustów, mostów i kanałów przy kolei transwersalnej z Grybowa do Zagórza.

Petycyę gminy Koniuszki o zwrot nadpłaty konkurencyjnej na budowę drogi krajowej Lwów-Rohatyn.

sterstwa handlu z 24. lutego 1888 L. 35.481/87. Odnieśliśmy się zatem powtórnie do c. k. Namiestnictwa z prośbą o powiadomienie nas w swoim czasie o merytorycznem załatwieniu powołanej na wstępie uchwały i skoro odpowiedź nadejdzie, nie omieszkamy zakomunikować ją Wysokiej Izbie.

Na posiedzeniu z dnia 10. października 1888 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Petycyę gminy Koniuszki w powiecie Rohatyńskim w sprawie zwrotu nadpłaty konkurencyjnej na budowę drogi krajowej Lwowsko-Rohatyńskiej, odstępuje się c. k. Rządowi do spiesznego o ile możności załatwienia, zaś co się tyczy prośby t-j gminy o zaliczkę z funduszu krajowego przechodzi się do porządku dziennego“.

O tej uchwale Wydział krajowy zawiadomił gminę Koniuszki za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Rohatynie.

D) Drogi krajowe.

a) Utrzymanie dróg krajowych.

Oprócz zwykłych robót w celu utrzymania dróg krajowych wykonano i zarządzo następujące roboty ważniejsze:

I. Na drodze Czorsztyń-Chabówka.

Przebudowano most na Białym Dunajcu pod Nowym Targiem 73 mt. długości i uregulowano dojazdy.

II. Na drodze Słotwina-Sącz.

Zarządzo rozpoczęcie budowy mostu na Dunajcu pod Kurowem celem zastąpienia bardzo niedogodnego przewozu, ostatniego, jaki na drogach krajowych pozostał, o czem zdajemy sprawę na innym miejscu.

III. Na drodze Zakliczyn-Niedzica.

Ukończono przebudowanie drogi w 19 klm. w Kobylu i w 36 klm. (pod Nowym Sączem) celem zmniejszenia spadków z 14% na 6%.

IV. Na drodze Przemyśl-Sanok.

Przebudowanie drogi w 5 i 6 klm. celem zmniejszenia spadków, sprostowania i uregulowania drogi jest na ukończeniu.

V. Na drodze Jarosław-Bełzec.

Przebudowanie drogi w 60 i 61 klm. (w Narolu) na długości 800 m. celem zmniejszenia jedyne go na całej drodze większego spadku z 10% na 4% jest na ukończeniu.

VI. Na drodze Sielec-Zaleszczyki.

Rozpoczęta w roku zeszłym na Bystrzycy pod Jezupolem budowa stałego mostu na filarach murowanych o przęsłach kratowych w ciągu bieżącego roku zostanie w zupełności ukończoną.

VII. Na drodze Monasterzyska-Czortków.

Zarządzo przełożenie i przebudowanie drogi w 20 klm. między Buczaczem i Trybuchowcami w celu zmniejszenia bardzo przykrego spadku na górze zwanej „pod grabem“. Budowa w bieżącym roku będzie ukończoną.

VIII. Na drodze Horodenka-Załuże.

Prowadzono dalej zarządzoną i rozpoczętą w roku zeszłym budowę mostu kratowego na Prucie pod Śniatynem 180 m. długości. Budowa ta mimo wielkich szkód zrządzonych przez wylew Prutu w roku bieżącym będzie w zupełności ukończoną.

IX. Na drodze Buczacz-Tluste.

Regulacja drogi w koronie i pokładzie kamiennym znajduje się na ukończeniu.

b) Nowe budowy.

I. Droga Nisko-Nadbrzeże.

Budowa drogi jest na ukończeniu, a mianowicie ukończono roboty ziemne, budowlane i dostawę szutru. Pozostają jeszcze do wykończenia roboty pokładowe na długości około 4 klm. i zabezpieczenia szkarp w tych częściach, gdzie droga przechodzi gruntem piaszczystym.

Długość całej drogi wynosi 34 klm. 370 mt.

II. Droga Lwów-Stojanów.

Droga została zupełnie ukończoną od drogi rządowej w Zboiskach (koło Lwowa) do Stojanowa na długości 75 klm. 880 m. Na pierwszych 18 klm. pokład jest z kamienia, w dalszym ciągu spodnia warstwa jest z cegły, wierzchnia zaś z twardego kamienia lub z tłuczonej, mocno wypalanej cegły. W miejscach, gdzie grunt jest nieprzepuszczalny dano na spód warstwę piasku. Na przestrzeni od 60 do 74 klm. z małemi przerwami pokład jest brukowany z cegły w sposób holenderski wypalanej na pokładzie z piasku. Brak kamienia w okolicy zmusił Wydział krajowy do zastosowania, po raz pierwszy w kraju, cegły do budowy pokładu drogowego. Celem zaś doświadczeń co do kosztów i trwałości zastosowaliśmy kilka sposobów budowy. Wszystkie rodzaje pokładu do tego czasu utrzymują się dobrze; co do kosztów zaś utrzymania każdego rodzaju z osobna, potrzeba dłuższego szeregu lat, aby uzyskać pewne daty. Te doświadczenia Wydział krajowy uważa za ważne mniemając, że w tych okolicach kraju, gdzie dla braku kamienia nie ma dróg bitych, umożliwioną zostanie ich budowa. Na całej drodze znajduje się 101 mostów, zbudowanych z drzewa dębowego lub cegły, z tych most na Bugu 150 m. długości na jarzmach dębowych o przesłach 15 metrowych. Dla wyrobienia cegły na utrzymanie drogi założono cztery cegielnie.

III. Droga Borszczów-Kołodziany.

Budowa drogi została zupełnie ukończoną. Długość drogi wynosi 21 klm. 550 mt. Spadki największe wynoszą 6‰. Mostów na tej drodze jest 28 (16 przepustów, 3 sklepione, 8 mostów średnich wymiarów, 1 most 22m światła kratowy). Jako materiału do mostów użyto przeważnie kamienia i drzewa dębowego.

Zmiany w etacie służby
dróg krajowych.

Z powodu zwiększających się z każdym rokiem czynności naszego oddziału technicznego, którego etat niezmienny istnieje od roku 1874, powołał Wydział krajowy do pełnienia służby w tymże oddziale aż do dalszego zarządzenia dotychczasowego inżyniera okręgu brzeżańskiego Kazimierza Jan-kowskiego i poruczył mu bezzwłoczne przeprowadzenie trasy drogi krajowej Kańczuga-Dynów.

W miejsce powyższego funkcyonaryusza poruczył Wydział krajowy prowizoryczne pełnienie obowiązków inżyniera okręgowego II. klasy Władysławowi Turskiemu, który dotąd zajęty był budową drogi krajowej Borszczów-Koledziany, pozostawiając mu nadzór nad wykończeniem budowy rzeczonyj drogi. Dotychczasowego prowizorycznego inżyniera asystenta oddziału technicznego p. Felicyana Pintowskiego zamianował Wydział krajowy stałym inżynier-asystentem.

Kierownictwo nowo utworzonej ekspozytury zarządu dróg krajowych w Nowym Targu poruczył Wydział krajowy Tytusowi O. Byrnowi, który zamianowany został pełniącym obowiązki inżyniera. Dozorowi jego powierzono drogę krajową Czorsztyn-Nowy Targ-Zabornia, drogę krajową Nowy Targ-Zakopane z pełnieniem obowiązków konduktorskich na tejże drodze, publiczny dojazd kolejowy w Chabówce, wreszcie wszystkie drogi powiatowe i gminne, które bądź uzyskały, bądź uzyskują subwencję z funduszu krajowego.

I. Uwolniono ze służby na własne żądanie:

1. Kazimierza Miecznikowskiego, konduktora drogi Przeworsk-Kańczuga i Rzeszów-Nisko, oddziału Rzeszowskiego,
2. Juliana Wojciechowskiego, konduktora drogi Dębica-Nadbrzezie, oddziału Tarnobrzesckiego.

II. Spensjonowano:

Stanisława Darowskiego, konduktora I. klasy drogi Lwów-Stojanów.

III. Mianowano:

1. Feliksa Widego konduktorem oddziału Tarnobrzesckiego,
2. Stanisława Gackiego prowizorycznym konduktorem II. klasy, pozostawiając go nadal przy budowie drogi Nisko Nadbrzezie,
3. Jana Mikusińskiego zastępcą konduktora II. klasy oddziału Horodeńskiego.

IV. Ze względów służbowych przeniósł Wydział krajowy konduktorów:

1. Ludwika Przetockiego z Sanoka do Borszczowa,
2. Piotra Szentalera z Borszczowa do Sanoka,
3. Teodora Barkowa z Tłumacza do Kołomyi,
4. Aleksandra Dawidowicza z Kołomyi do Tłumacza,
5. Hieronima Laskowskiego ze Śniatyna do Dynowa,
6. Feliksa Bilińskiego z Horodenki do Śniatyna,
7. Ottona van Roy z Dynowa do Rzeszowa.

Reorganizacja służby technicznej dróg krajowych.

W dalszym ciągu zeszłorocznego sprawozdania podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że dla gruntowniejszego przestudyowania sprawy reorganizacji całej służby technicznej dróg krajowych i oddziału budownictwa odniósł się Wydział krajowy do znaczniejszych Wydziałów krajowych innych krajów koronnych i do c. k. Namiestnictwa o dostarczenie wszelkich z powyższą sprawą związek mających danych.

Dotyczące odpowiedzi dopiero nadchodzą, w skutek czego przedłożenie Wysokiej Izbie odnośnego projektu musi być na razie wstrzymane.

Rezultat licytacji wydzierżawienia myt na drogach krajowych.

Z końcem roku 1888 upływał zwyczajny termin dzierżawy dla 88 stacyj mytnicznych. Wszystkie te stacje mytniczne po przeprowadzeniu rozpraw licytacyjnych zostały wydzierżawione.

Za podstawę do licytacji przyjęto cenę wywołania w wysokości pobieranego czynszu, która to cena wywołania wynosiła z 88 stacyj mytnicznych ogólną kwotę . . . . . 136.001 zł. — ct.

Rezultat licytacji częściowych wykazał łączną kwotę . 134.994 zł. — ct.
zatem w porównaniu z ceną wywołania wypadł niżej o 1.007 " — "

Nadto w roku 1888 osobno wydzierżawiono stacye mytnicze w Husiatynie i w Stojanowie.

Rezultat ogólny administracji myt krajowych.

Dochód z myt na drogach krajowych w roku 1887, wedle zamknięć rachunkowych z tego roku w rzeczywistości uczynił kwotę 216.857 zł. 78 ct.
że zaś dochód ten w roku 1886 przyniósł . . . . . 218.019 " 27 "
zmniejszył się więc w roku 1887 o kwotę . . . . . 1.161 " 49 "
Dochód mytniczy na rok 1888 preliminowano w kwocie . 216.000 " — "
wedle ostatecznego obrachunku za ten rok uczynił w rzeczywistości kwotę . . . . . 213.811 " — "
zatem w porównaniu z dochodem z roku 1887 zniżył się tenże o . . . . . 2.189 " — "
podług kontraktów dzierżawnych na r. 1889 ogólna cyfra wydzierżawionych myt na drogach krajowych wynosi kwotę . . . . . 211.748 " 85 "

Budowa i reparacya domków mytniczych.

Kosztom funduszu krajowego przedsięwzięto budowę nowych domków mytniczych w Białej-Karczmie, Jamnicy, Kozowej, Podkamieniu, Śniatynie i w Stecowej.

Zarządzono reparacyę domków mytniczych w Dawidowie, Iwkowej, Koszyłowcach, Repechowie, Spilczynnie, Szlacheńcach, Tłustem, Zabełczu, Zagrobeli, Zapalowie i w Zbarażu.

Zaległości w dochodach mytniczych.

Zaległości w dochodach mytniczych z końcem roku 1887 wynosiły . . . . . 3.481 zł. 12 ct.
z których ściągnięto kwotę . . . . . 625 " 38 "
zaś po ugodzeniu się z byłymi dzierżawcami myta w Zaleszczykach małych i uiszczeniu przez nich na poczet zaległego czynszu kwoty 600 zł., resztę ztąd przypadającą funduszowi krajowemu w kwocie . . . . . 377 " 55 "
odpisano. Pozostała zatem w rzeczywistości zaległość w kwocie . . . . . 2.478 " 19 "
w części cięży na zawodnych dzierżawcach stacyj mytniczych a mianowicie :
w Rzyszkach . . . . . 200 " 50 "
w Raszkowie i w Serafińcach . . . . . 1.424 " 20 "
w Niezwiskach . . . . . 443 " 13 "
Przeciwko tym zawodnym dzierżawcom wdrożono na drodze sądowej kroki prawne. Nadto pozostaje do wyrównania przez byłego dzierżawcę stacyi mytniczej w Suchostawie resztująca należność w kwocie . . . . . 54 " 16 "
tudzież przez byłego dzierżawcę stacyi mytniczej w Miłowaniu resztująca należność w kwocie . . . . . 356 " 20 "

Most na Sanie pod Olechowcami i myto.

C. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 4. marca 1889 roku L. 13705 zawiadomiło nas, że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych zdecydowało się objąć wybudowany kosztem c. k. Rządu most na Sanie pod Olechowcami na drodze krajowej Sanok-Przemyśl w własną administracyę i utrzymywać takowy w dobrym stanie na rachunek Skarbu państwa i z użyciem na ten cel dochodu uzyskanego z poboru myta mostowego pod Olechow-

cami. Skutkiem tego zarządził Wydział krajowy oddanie mostu na Sanie pod Olchowcami i myta w administrację c. k. Rządu.

E) Drogi powiatowe gminne.

Budowa dróg powiatowych i gminnych, zostająca pod bezpośrednim kierownictwem Wydziałów powiatowych, przybiera z roku na rok coraz to większe rozmiary. Wkładane w budowę fundusze powiatów i stron interesowanych znacznie przewyższają fundusz subwencji krajowej, który w roku bieżącym wynosił 160.000 zł. a jednak okazał się niedostatecznym.

Budowa powyższych dróg wykonywaną bywa w ogóle umiejętnie a Reprezentacje powiatowe z małym wyjątkiem chętnie stosują się do fachowych wskazówek udzielanych w tej mierze ze strony Wydziału krajowego co do sposobu wykonania budowy. Wskazówki te wydawane po zbadaniu na gruncie projektów i postępu budowy powstrzymują nieraz wprowadzenie do budowy usterek, które zmniejszyłyby doniosłość drogi dla całej okolicy.

Badanie projektów na gruncie i ewentualne ich przerabianie jest konieczne prawie przy każdej nowej budowie; kontrola przebiegu budowy jest również nieodzowną, lecz czynności te wykonywane być mogą ze strony Wydziału krajowego tylko w miarę rozporządzalnego personelu służby drogowej, który w dotychczasowym składzie okazuje się niedostatecznym.

C. k. Rząd w ostatnich czasach hojnie począł subwencyonować budowę dróg, mających znaczenie państwowe, lecz należyte użycie funduszków na ten cel przeznaczonych wymaga fachowego kierownictwa przez organa Wydziału krajowego, który jednak zadaniu temu nie we wszystkich wypadkach podołać może z powodu wyżej podanego.

Nowela do ustawy drogowej z r. 1885 wprawdzie niezmiernie ożywiła sprawę budowy dróg, dając możność zużytkowania ogromnych zasobów prestatyci, te jednak zbyt często marnieją, dla braku po powiatach osób, chcących przyjść z pomocą Wydziałom powiatowym w wykonaniu ustawy. Nieliczny personal biur Wydziałów powiatowych nie jest w stanie sam podołać wszystkim trudnościom, połączonym z zastosowaniem ustawy ani skontrolować sumienności jej wykonania przez miejscowe Zarządy drogowe. Postanowienia ustawy drogowej nie mogą być dokładnie wykonane bez chętnego udziału w pracy tych wszystkich, których ustawa ta powołuje do działalności.

Niektóre Reprezentacje powiatów, pracując usilnie nad wykonaniem postanowień noweli drogowej z r. 1885, regulaminu drogowego z r. 1886 zaprowadziły wędrownych dróżników, którzy zdają relację organom Wydziału powiatowego o bieżącej działalności gmin w sprawach drogowych. Urządzenie takie daje bardzo korzystne wyniki.

Sprawa budowy i utrzymania dróg i ulic w miastach, upoważnionych do poboru myta kopytkowego nie postępuje tak racjonalnie, jak możnaby już obecnie wymagać a główną przyczyną tego jest brak szerszych programów, któreby obejmowały roboty na dłuższy szereg lat a tem samem umożliwiły racjonalny rozkład i związek w robotach wykonywanych.

Dopiero po zwiększeniu krajowej służby technicznej będzie mógł Wydział krajowy programy powyższe nie tylko zalecać lecz także czuwać nad ich wykonywaniem z należytych skutkiem.

W roku 1888 asygnowano następujące bezzwrotne zasiłki z funduszu krajowego na budowę dróg:

1. w powiecie Bocheńskim dla drogi gminnej Nadwiślańskiej	3.000 zł. — ct.
2. w powiecie Borszczowskim dla drogi pow. z Jezierzan na Głęboczek do Bileza z odnogą do Seretu	10.068 " 21 "
3. w powiecie Bobreckim dla drogi gminnej Podjazdów, Wodniki	4.000 " — "
4. w powiecie Brodzkim dla drogi pow. Brody-Załoście .	10.000 " — "
5. w powiecie Brzeskim dla drogi gminnej Strzelce małe-Uście solne	1.500 " — "
6. w powiecie Czortkowskim dla drogi gminnej od gościńca rządowego do niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy	1.000 " — "
7. w powiecie Dąbrowskim dla drogi gminnej Dyament-Borusowa	3.000 " — "
8. w powiecie Gródeckim dla drogi gminnej Gródek-Hoszów	1.000 " — "
9. w powiecie Horodeńskim dla drogi powiat. Nieswiska-Obertyn-Kamionki	3.000 " — "
10. w powiecie Jarosławskim dla drogi gminnej Jarosław-Sieniawa	750 " — "
i drogi gminnej Jarosław-Rokietnica	2.000 " — "
11. w powiecie Kamioneckim dla drogi pow. Busk-Rakobuty	9.000 " — "
12. w powiecie Kolbuszowskim dla drogi pow. Kolbuszowa-Raniżów-Sokołów	4.800 " — "
13. w powiecie Kołomyjskim dla drogi pow. Kołomyja-Obertyn	3.500 " — "
14. w powiecie Krośnieńskim na budowę mostu na rzece Wisłoku w gminie Brańkówce	600 " — "
15. w powiecie Limanowskim dla drogi gminnej Krasne-Tymbark i Krasne-Łososina	3.450 " — "
16. w powiecie Łańcuckim dla drogi gminnej Łańcut-Kańczuga	3.000 " — "
17. w powiecie Mieleckim dla drogi gminnej Tuszów-Brzyście	1.200 " — "
18. w powiecie Myślenickim dla drogi gminnej Krzywaczka-Radziszów	1.000 " — "
i drogi gminnej Pcim-Jordanów	1.000 " — "
19. w powiecie Niżańskim na poprawę powiatowego mostu na rzece Tanwi pod Ulanowem	1.000 " — "
dla drogi gminnej Rudnik-Krzeszów	3.000 " — "
i Rudnik-Ulanów-Nisko	1.000 " — "
20. w powiecie Nowosądeckim dla drogi gminnej Nowy-Sącz-Librantowa-Bobowa	2.000 " — "
21. w powiecie Nowotarskim dla mostu na rzece Dunajcu w gminie Krościenko	100 " — "

22. w powiecie Przemyskim dla drogi gminnej Hussaków- Nowe miasto	3.000 zł. — ct.
23. w powiecie Przemyślańskim dla drogi powiatowej Przemysłany-Świrz	4.000 " — "
i drogi gminnej Gliniany-Jaktorów	3.000 " — "
24. w powiecie Rzeszowskim dla mostów na drodze powia- towej Boguchwalsko-Strzyżowskiej	1.400 " 22 "
i drogi powiatowej Rzeszów-Głogów-Ruska wieś	5.000 " — "
25. w powiecie Samborskim dla drogi gminnej Sambor- Mościska	4.000 " — "
26. w powiecie Sanockim dla dróg gminnych Sanok- Mrzyglóg	400 " — "
Rymanów-Królik polski	800 " — "
i Pisarzowce-Markowce	500 " — "
27. w powiecie Skałackim dla dróg gminnych Grzyma- łów-Touste	1.166 " 45 "
i Podwołoczyska-Grzymałów	12.000 " — "
28. w powiecie Sniatyńskim dla drogi powiatowej Załucze- Różniów	2.000 " — "
29. w powiecie Stanisławowskim dla drogi powiatowej Podhajce - Halicz	2.500 " — "
30. w powiecie Stryjskim dla drogi gminnej Stryj- Żurawno	2.500 " — "
31. w powiecie Tarnobrzesckim dla drogi powiatowej Tar- nobrzeg-Majdan	6.500 " — "
32. w powiecie Tarnowskim dla drogi powiatowej Tar- nów-Zakliczyn	2.500 " — "
33. w powiecie Tarnopolskim dla drogi powiatowej Tar- nopol-Brody	12.000 " — "
34. w powiecie Wadowickim dla drogi powiatowej Wado- wice-Brzeźnica	3.000 " — "
35. w powiecie Wielickim dla drogi gminnej Wieliczka- Świątniki	2.000 " — "
36. w powiecie Złoczowskim dla drogi powiatowej Zło- czów-Ożydów	3.000 " — "
i drogi gminnej Krasne-Bortków	9.000 " — "
37. w powiecie Żółkiewskim dla drogi gminnej w Glińsku	600 " — "
38. w powiecie Żydaczowskim dla drogi gminnej Żurawno- Babocyn-Nowosielce	1.500 " — "

W roku bieżącym subwencyonowano dotychczas budowę następu-
jących dróg:

W powiecie Bobreckim drogi gminnej Kurowice-Wodniki i drogi
gminnej Holeszów-Bortniki,

W powiecie Bocheńskim drogi gminnej Nadwiślańskiej, drogi gminnej
Krasne-Kępanów i drogi gminnej Marszowice-Podłęże,

W powiecie Czortkowskim drogi powiatowej Jagielnica-Jezierzany
i drogi gminnej Dżuryn-Połowce,

W powiecie Chrzanowskim drogi gminnej Kościelec-Płazy,

W powiecie Dąbrowskim drogi gminnej Dyament-Borusowa,
 W powiecie Grybowskim drogi gminnej Nowy-Sącz-Bobowa,
 W powiecie Korodeńskim drogi powiatowej Niezwiska-Kamionka,
 W powiecie Kamioneckim drogi powiatowej Busk-Rakobuty,
 W powiecie Jarosławskim drogi gminnej Jarosław-Sieniawa i Jarosław-Rokietnica,

W powiecie Limanowskim dróg gminnych Krasne-Tymbark i Krasne-Łososina,

W powiecie Nowosądeckim drogi gminnej Nowy-Sącz-Bobowa i drogi gminnej Krynica-Tylicz,

W powiecie Nowotarskim drogi gminnej w Zakopanem i drogi z Chabówki do Rokicin,

W powiecie Nadwórniańskim drogę w gminie Kamiennej,

W powiecie Nizańskim drogi gminnej Rudnik-Ulanów-Nisko i drogi Nisko-Zarzecze-Ulanów,

W powiecie Mościskim drogi gminnej Rudki-Jaworów,

W powiecie Przemysłańskim drogi gminnej Gliniany-Krasne-Busk i drogi Gliniany-Zadwórze,

W powiecie Rzeszowskim drogi powiatowej Tyczyn-Jawornik i drogi gminnej Kolbuszowa-Sokołów,

W powiecie Rawskim drogi gminnej Żurawce-Lubycza i drogi Rawa-Uhnów,

W powiecie Skałackim drogi gminnej Podwołoczyska-Grzymałów i drogi Sorocko-Grzymałów,

W powiecie Sanockim drogi gminnej Rymanów-Królik polski,

W powiecie Stryjskim drogi gminnej Stryj-Żurawno,

W powiecie Tarnopolskim drogi gminnej Tarnopol-Brody,

W powiecie Wadowickim drogi powiatowej Wadowice-Brzeźnica,

W powiecie Wielickim drogi gminnej Dąbie-Kapanów,

W powiecie Złoczowskim drogi powiatowej Złoczów-Ożydów, oraz gminnej Bortków-Gołogóry,

W powiecie Żydaczowskim budowę powiatowego mostu na rzece Stryju pod Żydaczowem.

Zakładowy fundusz pożyczkowy na poprawę dróg powiatowych i gminnych.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 12. października 1882 utworzono z dotacyi funduszu krajowego Rubr. X. lit. D. zakładowy fundusz pożyczkowy na bezprocentowe pożyczki celem poprawy dróg powiatowych i gminnych.

Od r. 1883 po koniec r. 1889 wynoszą dotacje uchwalone przez Wysoki Sejm w corocznych budżetach łączną kwotę . 150.000 zł. — ct. Po koniec czerwca 1888 wykazano bezprocentowe pożyczki, udzielone dla 26 powiatów (sprawozdanie z czynności str. 146) w kwocie . 144.050 „ — „

Od tego czasu udzielono dalsze pożyczki Wydziałowi powiatowemu :

1. w Borszczowie na budowę drogi powiatowej Uście biskupie-Jezierzany . . . . . 8.000 „ — „
2. w Limanowej na budowę dróg dojazdowych do stacyj kolejowych w Tymbarku i Dobrej . . . . . 4.000 „ — „
3. we Lwowie na budowę drogi powiatowej Jaryczów-Podliski małe . . . . . 10.000 „ — „

4. w Rawie na budowę drogi powiatowej Rawa-Uhnów .	6.000	„ — „
5. w Tarnobrzegu na budowę drogi powiatowej Tarnobrzeg-Majdan i na budowę dojazdów kolejowych (resztę rozłożono na nowe raty)	10.500	„ — „
6. w Złoczowie na budowę dojazdu kolejowego do stacji Ożydów z Oleska	5.000	„ — „
7. w Żydaczowie na budowę mostu na rzece Stryju .	8.000	„ — „
Wyplacono razem dla 33 powiatów .	195.550	zł. — ct.

Wydziały powiatowe zwróciły w dawnych latach jak wykazano	41.505	zł.
Resztę za rok 1888	5.850	„
W roku 1889 po dzień sporządzenia sprawozdania	18.120	„ 65.475 zł. — ct.
Pozostaje na pożyczkach kapitał	130.075	zł. — ct.

Z lokowania rozporządzalnej gotówki na 3% rachunku bieżącym w Banku krajowym i funduszu krajowym uzyskano jak wykazano	2.032	zł. 28 ct.
W II. półroczu 1888	137	„ 53 „
W I. „ 1889	118	„ 18 „
Razem .	2.287	zł. 99 ct.

Nadto wpłaciły Wydziały powiatowe 6% odsetek zwłoki za niedotrzymanie terminu spłaty rat pożyczkowych jak wykazano w sprawozdaniu	265	zł. 52 ct.
Za II. półrocze 1888	7	„ 75 „
Za I „ 1889	3	„ 42 „ 276 zł. 69 ct.
Razem .	2.564	zł. 68 ct.

o którą to kwotę pomnożył się fundusz pożyczkowy rezerwowy.

F) Publiczne dojazdy kolejowe.

W czasie od 1. lipca 1888 od 30 czerwca 1889 osiągnięto następujące wyniki w urzędzeniu publicznych dojazdów kolejowych.

Kolej Karola Ludwika.

Linia Krasne-Brody.

Dojazd z Oleska do Ożydo wa dł. 6 400 mb., koszt około 27.000 zł., został za publiczny uznany, a budowa jego już się rozpoczęła. W toku zaś jest sprawa uznania za publiczny dojazd drogi łączącej gościniec rządowy w Jasionowie do stacji w Zabłotcach dł. 10.425 mb., koszt około 50.000 zł.

Linia Jarosław-Sokal.

Dojazd z miasta Lubaczowa do stacji tejże nazwy dł. 781 mb., koszt 2.344 zł, został za publiczny uznany. Natomiast nie zgodziło się c. k. Namiestnictwo na uznanie za publiczny dojazd od drogi krajowej Jarosław-Belzec w Dachnowie do stacji w Lubaczowie, wychodząc ze stanowiska, że skoro stacja Lubaczów już jest połączoną z najbliższem mia-

stem (Lubaczów), przeto dalsze połączenie jej z drogą krajową (w kierunku przeciwnym) jest niedopuszczalne.

Dojazd do stacji Sokal, dł. 3 300 mb., koszt 29.700 zł., został uznany za publiczny. Przeciwno włączeniu wszakże do powyższego dojazdu mostu na rzece Bugu, wniosła tak kolej, jak i miasto Sokal zażalenie do c. k. Trybunału administracyjnego z tego rzekomo powodu, jakoby w tym wypadku zachodził przewidziany §. 3. ustawy o publicznych dojazdach kolejowych „specjalny tytuł prawny“, gdyż gminie miasta Sokala przysługuje prawo poboru myta mostowego, ma przeto obowiązek należytego utrzymania omyconego tego mostu.

Spór ten nie został dotąd rozstrzygnięty.

Linia Dembica-Nadbrzezie-Rozwadów.

Dojazdy do stacji w Baranowie, Chmielowie, Tarnobrzegu, Zbydniowie i Rozwadowie zostały już zbudowane.

Koleje państwowe.

Linia Żwardoń-Nowy Zagórz.

Dojazd Żwardoń nie został za publiczny uznany wskutek odmownej uchwały Rady powiatowej w Żywcu i Wydziału krajowego. Nie wymagają tego bowiem ani względy komunikacyjne ani ekonomiczne tej okolicy.

Dojazdy Maków, dł. 212 mb., koszt 1.688 zł. i Jordanów, dł. 1800 mb., koszt 8.400 zł., zostały za publiczne uznane. Pierwszy dojazd jest już zbudowany, drugi zaś znajduje się w budowie.

Dojazd w Zarytem został już zbudowany.

Dojazdy do stacji w Dobrej, dł. 305 mb., koszt 2.300 zł. i Tymbarku, dł. 943 mb., koszt 12.700 zł., zostały za publiczne uznane, budowa zaś pierwszego jest na ukończeniu, a drugiego w toku.

Budowa dojazdu do stacji w Skołyszynie została ukończoną.

Dojazd Rymanów jest w budowie.

Budowę dojazdu w Sanoku ukończono.

Sprawa uznania zbudowanej już przez kolej drogi do stacji w Nowym Zagórz, za publiczny dojazd kolejowy, została przez c. k. Rząd wznowioną i znajduje się w toku załatwienia.

Linia Stanisławów-Husiatyn.

Budowa dojazdu w Buczaczu uległa zwłoce z powodu konieczności poprzedniego załatwienia pretensji kolei o wynagrodzenie za grunta i roboty przez nią po części już uskutecznione. Pretensje te załagodzone w drodze dobrowolnej ugody i obecnie przystąpiono do wykończenia dojazdu.

Budowę dojazdu w Pyszkowcach ukończono w roku bieżącym.

Dojazd w Dżurynie mimo uznania go za publiczny jeszcze w r. 1885 i mimo ciągłych z naszej strony wzywań, nie został dotąd przez Wydział powiatowy w Czortkowie zbudowany.

Wreszcie dojazdy do stacji w Tyśmienicy, Wasylkowcach i Husiatynie nie mogły być za publiczne uznane, leżą bowiem w terytorium odnośnych obszarów stacyjnych, są własnością kolei i służą do powszechnego użytku.

Linia Lwów-Czerniowce.

Wobec zmienionych postanowień §. 1 noweli do ustawy o publ. dojazdach kolejowych z r. 1888 w kierunku, że dojazd może być poprowadzony do tego punktu miasta lub miasteczka, który ze względów komunikacyjnych i ruchu handlowego za najodpowiedniejszy uznany zostanie, wznowił Bobrecki Wydział powiatowy sprawę dojazdu kolejowego do stacji Bóbrka-Chlebowice, dł. 4476 mb., koszt 19.700 zł. Sprawa ta była przedmiotem dwukrotnych niekorzystnych orzeczeń c. k. Trybunału administracyjnego, który w pierwszym wypadku zniósł orzeczenie, uznające dojazd ten za publiczny ze względów formalnych, w drugim zaś z powodu poprowadzenia dojazdu w terytorium miasta Bóbrki.

Obecnie usunięte zostały wszelkie tego rodzaju zarzuty i Wydział krajowy zgodnie z wnioskiem Rady powiatowej przedstawił c. k. Namiestnictwu po raz trzeci sprawę uznania powyższego dojazdu za publiczny.

Linia Lwów-Stryj-Ławoczne.

Wydział powiatowy Lwów przeprowadził rozprawę konkurencyjną ze stronami w sprawie uznania dojazdu do stacji w Szczercu za publiczny dojazd kolejowy.

Dojazd Uhersko-Dobrzany jest w budowie.

Linia Przemyśl-Łubków.

Dojazdy od drogi rządowej w Glinnem i Uhercach do stacji kolei w Uhercach nie zostały dotąd uznane za publiczne.

C. k. Namiestnictwo bowiem oświadczyło, że tylko wówczas mogłoby takie orzeczenie wydać, gdyby wszystkie strony konkurencyjne na to się zgodziły. Zakomunikowana Wydziałowi powiatowemu w Lisku odpowiedź ta c. k. Namiestnictwa, tudzież wezwanie nasze o przeprowadzenie ponownej rozprawy konkurencyjnej i zrektyfikowanie odnośnych operatów technicznych, pozostały dotąd nie załatwione.

Linia Lwów-Rawa-Bełzec.

Rada powiatowa w Rawie zaproponowała dojazd do stacji w Lubczy. Obecnie zarządzoną została w tym względzie rozprawa konkurencyjna.

Kolej północna cesarza Ferdynanda.

Linia Bielsko-Żywiec.

Projektowany dojazd do stacji Łodygowice, dł. 162 mb., koszt 860 zł., nie został dotąd uznany za publiczny, nieprzeprowadzono bowiem jeszcze rozprawy konkurencyjnej.

Linia Bielsko-Kalwarya Zebrzydowska.

Dojazdy kolejowe do stacji Biała, Kozy, Kęty, Wadowice, Kłecz górna i Kalwarya zebrzydowska zostały zbudowane.

Linia circumwalacyjna.

Dojazd Podgórze-Bonarka, dł. 718 mb., koszt 5.000 zł., został za publiczny uznany i jest w budowie.

Po koniec r. 1888 w 21 powiatach zbudowano, kolaudowano i rozrachowano wydatki na odnośne strony konkurencyjne 40 dojazdów kolejowych

długości 25·106 kilometrów wykonanych łącznym kosztem 166.305 zł. 91¹/₂ ct. jak przedstawia dołączany wykaz.

Alegat 23.

Z tego wykazu okazuje się, że budowa jednego kilometru dojazdu kolejowego kosztowała po koniec r. 1888 przeciętnie po 6.624 zł. 15 ct., zaś fundusz krajowy przyczynił się do budowy datkiem konkurencyjnym w wysokości 20·28%

G. Szkoły rolnicze.

Krajowe szkoły rolnicze w Dublanach, Czernichowie, Horodence, Jagielnicy i Kobiernicach.

O czynnościach dotyczących obok wymienionych krajowych szkół rolniczych przedkłada Wydział krajowy osobne sprawozdanie.

Uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 19. października 1888 i z dnia 22. stycznia 1889 co do założenia niższych szkół rolniczych w Stryjskim, Jasielskim i Tarnopolskim powiecie.

Po przeprowadzeniu rokowań przedłoży Wydział krajowy w tej sprawie Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 23. stycznia 1889 z wezwaniem przedłożenia wniosków co do dalszego eksploataowania torfu w Dublanach.

Wydział krajowy przedłoży w tym przedmiocie obszerniejsze sprawozdanie w sprawozdaniu o krajowych szkołach rolniczych i folwarku w Dublanach.

Uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 23. stycznia 1889 w sprawie przedłożenia szczegółowych wykazów, wydatków i dochodów z eksploatacji pieca wapiennego w Czernichowie i przedłożenia wniosków co do dalszego eksploataowania tego przedsiębiorstwa.

Piec wapienny w Czernichowie został wydzierżawiony miejscowej spółce włościańskiej na lat trzy za czynsz roczny w kwocie 850 zł. w. a., wobec czego okazuje się zbędnem przedkładanie wniosków co do dalszego eksploataowania tego przedsiębiorstwa.

Kurs gorzelnictwa w Dublanach.

Tegoroczny kurs gorzelnictwa w Dublanach odbył się w czasie od 2. kwietnia do 28. czerwca b. r. podobnie jak w latach poprzednich pod kierunkiem p. Dr. Romana Wawnikiewicza prof. kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach.

Na tegorocznym kursie uczyli pp.;

1. Tomasz Ryłski prof. kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach (arytmetyka i geometrya).

2. Dr. Roman Wawnikiewicz prof. kraj. wyższej szkoły rolniczej (chemia, część ogólna gorzelnictwa i ćwiczenia w laboratorium chemicznem).

3. Jan Sikorski asystent (fizyka).

4. Władysław Lubomęski, dyrektor kraj. wyż. szkoły rolniczej w Dublanach (rachunkowość).

5. Dr. Różycki, sekretarz kraj. Dyrekcji skarbu (o opodatkowaniu).

6. J. N. Franke, profesor szkoły politechnicznej (o maszynach i kotłach).

7. Karol Rottersmann, nadinspektor gorzelniczy (część gorzelnictwa).

8. K. Horodyński, gorzelnik (część gorzelnictwa).

Uczniów było na kursie 29, z których uwolniono na wniosek kierownika od połowy opłaty 10, od całej opłaty 18. Sześciu uczniów otrzymało zasiłki po 40 zł. a dwóch po 50 zł. w. a.

Dodatek osobisty Dra Adama Prażmowskiego, profesora kraj. średniej szkoły rolniczej w Czernichowie.

Załatwiając sprawozdanie komisji gospodarstwa krajowego, wyzna- czył Wysoki Sejm uchwałą z dnia 26. stycznia 1889, Dr. Adamowi Prażmowskiemu, profesorowi krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, dodatek osobisty o rocznych 200 zł. w. a., na czas od 1. sierpnia 1887 r. aż do nadania pierwszego pięciolecia.

Wskutek tego wyasygnował Wydział krajowy dekretem z dnia 5. lutego 1889 L. 4.691. p. Dr. Prażmowskiemu, komunikując mu treść powyższej uchwały, przyznany dodatek osobisty w kasie tamtejszej szkoły.

Dożywotnie zaopatrzenie p. Berty Au, wdowy po profesorze kraj. wyższej szkoły roln. w Dublanach.

Uchwałą z dnia 24. stycznia 1889 roku przyznał Wysoki Sejm p. Bercie Au, wdowie po profesorze kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach, w drodze łaski dożywotnie zaopatrzenie w kwocie 300 zł. w. a., płynne z dniem 1. stycznia 1889.

O tej uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomił Wydział krajowy do- żywotniczkę dekretem z dnia 5. lutego 1889 L. 4.690, asygnując jej równo- cześnie przyznane zaopatrzenie w ratach miesięcznych.

Stypendya dla ukończo- nych uczniów kraj. wyż- szej szkoły rolniczej w Du- blanach, pragnących wy- kształcić się na nauczy- cieli średnich szkół roln.

Z kredytu przyznanego uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 18. pa- ździernika 1888 r., udzielił Wydział krajowy po wysłuchaniu zdania Dy- rekcyi kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach ukończonemu uczniowi tej szkoły p. Augustowi Habichtowi, stypendyum o rocznych 800 zł. w. a. dla umożliwienia mu uzupełnienia za granicą studyów, potrzebnych do wykształcenia się na nauczyciela hodowli dla średnich szkół rolniczych.

Zasiłki dla ubogich uczniów krajowej wyższej szkoły roln. w Dublanach.

Z kredytu 200 zł. wyznaczonego przez Wysoki Sejm uchwałą z dnia 18. października 1888 roku, na zasiłki dla ubogich uczniów kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach, udzielił Wydział krajowy na wniosek Dyrekcyi pomienionej szkoły Zdzisławowi Januszewskiemu, uczniowi I. roku 100 zł.

H) Inne ważniejsze czynności Departamentu IV.

W sprawie zmiany wyko- nawczego regulaminu dro- gowego.

Niezależnie od zarządzonych przez Wydział krajowy badań, mają- cych na celu rozpoznanie skutków i ewentualną zmianę noweli drogowej z dnia 7. lipca 1885 Dz. ust. kraj. Nr. 39. zastanawiał się Wydział krajowy wspólnie z c. k. Prezydyum Namiestnictwa nad potrzebą rewizyi i zmian wykonawczego regulaminu drogowego z dnia 24. września 1886 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 80. mających na względzie takie uproszczenie formalnych czynności tym regulaminem przepisanych, jakie bez ujmy dla celów ustawy drogowej za dopuszczalne i wobec zachodzących stosunków za konieczne mogłyby być uznane.

Do czynności powyższych należą:

1. Układanie spisów kontrybuentów, obowiązanych do presta- cyi (§§. 3 i 4 reg.).

2. Ogłaszanie ceny wykupu na prestacyi (§. 13. reg.).

3. Sporządzanie preliminarzów miejscowych potrzeb drogowych i ich pokrycia (§. 31. reg.).

4. Wydawanie pokwitowań z uiszczenia prestacyi w robocie, materiale drzewnym lub w pieniądzach (§. 18. reg.).

5. Prowadzenie rachunków rocznych dochodów i wydatków miejscowego funduszu dróg gminnych (§§. 32 i 33 reg.).

6. Utrzymywanie katastru czyli ewidencji stanu i ilości dróg gminnych tudzież spisu służby drogowej i inwentarza narzędzi drogowych (§. 32. reg.).

7. Zapisywanie do pamiętnika drogowego uchwał powziętych i rozporządzeń wydanych przez zarząd drogowy (§. 30. reg.).

ad 1. Spisy kontrybuentów obowiązanych do prestacyi, które jak wiadomo, dały w pierwszej chwili powód do oporu niektórych gmin przeciw wprowadzeniu w życie noweli drogowej z 1885 roku, obulamuconych przez niesumienne agitatorów, przedstawiających spisy te jako zapowiedź powrotu pańszczyzny, przepisane zostały regulaminem drogowym, na podstawie następujących postanowień §. 14. noweli drogowej z 1885 r.

„Za podstawę obliczenia prestacyi rocznej, służyć będą spisy domów i rodzin, względnie partyj“.

„Spisy takie będą układane pod kontrolą Wydziału powiatowego przez organa miejscowe, co lat trzy, według stanu, jaki się znajdował w gminie i na obszarze dworskim dnia 31. grudnia“.

Wobec tak wyraźnych postanowień ustawy drogowej nie może być nawet mowy w regulaminie drogowym o uwolnieniu Zwierzchności gminnej lub przełożonego obszaru dworskiego od układania spisu kontrybuentów obowiązanych do prestacyi.

Co się zaś tyczy trudności połączonych z układaniem takich spisów, to rozporządzenie c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 29. września 1887 L. 9.809/pr. wydane w porozumieniu z Wydziałem krajowym do wszystkich c. k. starostów i następne rozporządzenie Wydziału krajowego z dnia 20. października 1887 L. 48.983, wydane do Wydziałów powiatowych, złagodziły znacznie powyższe trudności.

ad 2. Ogłaszanie ceny wykupna prestacyi, którego zarząd drogowy winien dokonywać w sposób przepisany §. 13. regulaminu drogowego, jest czynnością będącą bezpośrednio następstwem postanowienia §. 16. ustawy drogowej, podług którego obowiązany do prestacyi w naturze może spłacić jej wartość pieniężną „a to w przeciągu sześciu tygodni od dnia ogłoszenia ceny wykupna“.

Cena wykupna prestacyj drogowych musi być przeto ogłoszoną i nikt inny nie jest bardziej powołany do tej czynności jak miejscowy zarząd dróg gminnych.

ad 3. Sporządzanie preliminarzów miejscowych potrzeb dróg gminnych i ich pokrycia w sposób wskazany w §. 31. regulaminu drogowego, należy również do tych czynności zarządu dróg gminnych, które są bezpośrednio następstwem postanowień noweli drogowej z 1885 r.

W myśl §. 13. tejże noweli pokrywa powiatowy fundusz dróg gminnych niedobory powstałe w zasobach miejscowych a podług czwartego ustępu §. 14. rzeczony noweli, nieużyte w ciągu roku prestacye drogowe mają być przymusowo spłacone i uzyskane pieniądze do kasy Wydziału po-

wiatowego wniesione. Chcąc przeto ocenić, jaka jest istotna potrzeba środków na miejscowe cele drogowe, jaki może być niedobór, lub jaka ilość prestacyi po racjonalnem, na faktycznej podstawie opartem zaspokojeniu potrzeb miejscowych powinna zasilić powiatowy fundusz dróg gminnych, należy ułożyć preliminarz robót i dostaw potrzebnych dla dróg gminnych łącznie z preliminarzem pokrycia potrzeb powyższych, w każdej miejscowości.

Układanie preliminarzy przepisuje zresztą kategorięcznie postanowienie zawarte w ostatnim ustępie §. 26. noweli drogowej z 1885 roku, podług którego „Rada powiatowa, na podstawie preliminarzy przedłożonych przez zarządy drogowe oznacza te obszary dworskie, w których przeciętna wartość potrzebnego materiału drewnianego do utrzymania dróg gminnych przewyższa 5% dodatków do podatków bezpośrednich“.

Jeżeli zaś układanie preliminarzy drogowych mogłoby być częstokroć trudnem do wykonania dla miejscowych zarządów drogowych, to trudność tę łagodzi przepis §. 37 wykonawczego regulaminu drogowego, wkładający na Wydział powiatowy obowiązek niesienia tymże zarządom potrzebnej w tym względzie pomocy. Do tego samego celu zdąża rozporządzenie Wydziału krajowego z dnia 20. października 1887 L. 48.988, które obowiązek powyższy Wydziałom powiatowym przypomina.

ad 4. Przepis §. 18. regulaminu drogowego, tyczący się wydawania pokwitowań z uiszczenia prestacyi drogowej ma na celu kontrolę, która z jednej strony zabezpiecza kontrybuenta od pokrzywdzenia na wypadek, gdyby żądano od niego powtórnego uiszczenia tej prestacyi, z drugiej zaś strony służy za dowód formalny, że prestacya w robocie uiszczoną została w sposób przepisany szóstym i siódmym ustępem §. 14. tudzież §. 15. ustawy drogowej — a nadto, że użytą była istotnie na miejscowe potrzeby drogowe i nie ma już podstawy do przelania jej na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych, w sposób wskazany w czwartym ustępie §. 14. wspomnianej ustawy.

Kontrybuent każdy uiszczający prestacyę drogową tak samo jak ten, który uiszcza podatek ma prawo żądania dowodu, iż powinności swej zadość uczynił.

Oдноśna czynność nie przedstawia zresztą tak wielkich trudności, gdyż polega jedynie na wydawaniu pokwitowań z kwitariusza sznurowego w sposób przepisany §§. 8—10 instrukcyi rachunkowej z dnia 8. października 1886 L. W. kr. 58.972.

ad 5. Dalszą czynnością zarządów drogowych, przepisaną regulaminem drogowym jest prowadzenie rachunków rocznych dochodów i wydatków miejscowego funduszu dróg gminnych.

Prowadzenie rachunków jest pierwszym warunkiem każdego gospodarstwa uporządkowanego a w tym wypadku jest ono nadto niezbędnem ze względu na postanowienia zawarte w §. 13. tudzież w trzecim i czwartym ustępie §. 14. noweli drogowej z 1885 r., z których pierwsze każe pokrywać z powiatowego funduszu dróg gminnych niedobory funduszy miejscowych, drugie zaś nadwyżki zasobów miejscowych przelewa do powiatowego funduszu dróg rzeczonych.

Przy takiej wzajemnej konkurencyi rachunki muszą być prowadzone, jeżeli postanowienia ustawy mają być wykonywane, co zresztą przewidzianem zostało w postanowieniu §. 25. noweli drogowej, upoważniającem Wydział krajowy do wydawania, obok innych, także potrzebnych instrukcyj rachunkowych.

Wydział krajowy, który już w rozporządzeniu z dnia 28. stycznia 1887 L. 4.098 upoważnił Wydziały powiatowe do przyznawania poszczególnym zarządom dróg gminnych rozmaitych ulg przy wykonywaniu przepisów instrukcyi rachunkowej z dnia 10. października 1886 L. 58.972. zezwolił także na wszelkie możliwe uproszczenia w prowadzeniu rachunków, byle tylko spełniane być mogły cele ustawą drogową wskazane.

ad 6. Dalszą z rzędu czynnością, którą podług przepisu §. 32. regulaminu drogowego, wykonywać ma zarząd dróg gminnych jest utrzymywanie katastru czyli stałej ewidencji ilości i stanu dróg rzeczonych, prowadzenie spisu służby drogowej i inwentarza narzędzi drogowych.

Z tych czynności pierwsza tylko połączoną być może z trudnościami, które jednak uchyla przepis §. 37. regulaminu drogowego, wkładający na Wydziały powiatowe obowiązek niesienia zarządom drogowym pomocy w utrzymywaniu ewidencji tym regulaminem przepisanych.

ad 7. Ostatnią wreszcie z wymienionych powyżej czynności zarządu dróg gminnych jest prowadzenie pamiętnika drogowego. Czynność ta jest następstwem postanowienia, zawartego w trzecim ustępie §. 28. noweli drogowej, podług którego cały techniczny i ekonomiczny zarząd dróg gminnych ma być wykonywany przez Zwierzchność gminną razem z przełożonym obszaru dworskiego. Pamiętnik drogowy i zawarte w nim zapiski są przeto wyrazem tego wspólnie wykonywanego zarządu i bez tego pamiętnika nie byłoby żadnego śladu, że powyższe postanowienie jest istotnie wykonywane. Pamiętnik drogowy zapobiega zarazem wszelkim jednostronnym nadużyciom władzy poruczonej ustawą Zwierzchności gminnej i przełożonemu obszaru dworskiego i nie pozwala, ażeby którykolwiek członek zarządu wykonywał ją arbitralnie na własną rękę lub uchylał się wbrew ustawie od obowiązku sprawowania tej władzy. Nie należy też zapominać, że artrybucye zarządu dróg gminnych wkraczają częstokroć w zakres władzy orzekającej o obowiązkach i prawach mieszkańców gminy i obszaru dworskiego, jak n. p. przy zamianie prestacyi pieszej na ciągłą w myśl piątego i szóstego ustępu §. 12. noweli drogowej lub przy zastosowaniu §. 17. pomienionej ustawy co do uwolnienia pewnych osób od przyczyniania się do ciężarów drogowych, że przeto wydawanie uchwał lub zarządzeń bez zapisania ich do pamiętnika drogowego a więc bez dowodu, że legalnie przez obydwa czynniki zarządu wydane zostały, mogłoby nietyko ułatwić nadużycia ale prowadzić także do zawikłań prawnych.

Z powyższego rozbioru czynności zarządów dróg gminnych wynika, że odnośne przepisy regulaminu drogowego z dnia 24 września 1886 r., nie mogłyby być zmienione bez pominięcia wyraźnych postanowień ustawy drogowej i zwichnięcia jej celów, że przeto trudności, jakie napotymano w przeprowadzeniu przepisów, odnoszących się do dróg gminnych, nie wpływają z regulaminu drogowego, który jest ściśle zastosowany do ustawy,

lecz z postanowień samej ustawy z 1885 r. i że na razie nie pozostaje nic innego, jak trzywać się zasady stopniowego, od sił i środków rozporządzalnych zależnego stosowania powyższych przepisów regulaminu drogowego. Zapatrywanie to podziela w zupełności c. k. Prezydium Namiestnictwa. Z powodów powyżej wyłuszczonej i odnośnie do rozporządzeń naszych z 28. stycznia 1887 L. 4098. i 20. października 1887 L. 48.988. wezwaliśmy wszystkie Wydziały powiatowe, ażeby kierując czynnościami zarządów dróg gminnych, w myśl §. 27. 2. noweli drogowej z 1885 r. i nie spuszczać z oka celów tej ustawy, starały się przepisy regulaminu drogowego, zawierające normy ogólne, wynikające z postanowień noweli drogowej, pogodzić z istniejącymi stosunkami, przyznawaniem, w miarę potrzeby, miejscowym zarządom w poszczególnych wypadkach, wszelkich dopuszczalnych ulg i ułatwień oraz uproszczeń ich działalności i użyczeniem im natomiast takiej pomocy, przez własne organa, jaka okaże się niezbędną dla wykonywania postanowień ustawy rzeczonyj i dopełniania wydanych na jej podstawie, przepisów regulaminu i instrukcyi drogowych.

Alegat 24. i 25.

W załączeniu $\frac{1}{2}$ przedkładamy Wysokiemu Sejmowi odezwę c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 17. grudnia 1888 L. 3.535/pr. wystosowaną do nas w powyższym przedmiocie, wskutek memoriału naszego z dnia 27. marca 1888 L. 1957. podanego do wiadomości Wysokiego Sejmu w zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności naszych (Aleg. 10. do stenogr. sprawozdań Sejmu z 1888 r. str. 142-143.) tudzież odpowiedź naszą z dnia 24. maja b. r. L. 56.384/88 na pomienioną odezwę c. k. Prezydium Namiestni twa.

Sprawdzanie i prostowanie preliminarzy dróg gminnych przez Wydziały powiatowe.

Z powodu wyroku c. k. Trybunału administracyjnego z d. 31. stycznia 1889 roku wydanego na zażalenie zarządu drogowego w Nisku w przedmiocie sprawdzania i prostowania preliminarzy dróg gminnych przez Wydziały powiatowe, a mającego wielką doniosłość dla administracyi dróg gminnych, wydaliśmy załączony okólnik $\frac{1}{2}$ do wszystkich Wydziałów powiatowych, w którym dotyczące wymagania noweli do ustawy drogowej z 1885 roku i odnośne przepisy wykonawczego regulaminu drogowego staraliśmy się w stósowny sposób objaśnić.

Alegat 26.

Objęcie dróg gminnych w zarząd Wydziałów powiatowych.

Z powodu zupełnie nieodpowiedniej administracyi dróg gminnych przez niektóre zarządy drogowe, lub też z powodu niestosowania się tychże zarządów do rozporządzeń odnośnych Wydziałów powiatowych, te ostatnie korzystając z postanowień §. 28 noweli do ustawy drogowej z r. 1885, po porozumieniu się z właściwymi c. k. starostwami, objęły drogi wspomniane w swą bezpośrednią administracyę, a mianowicie:

Wydział powiatowy Tarnobrzeg drogę gminną Grębów-Buda-Stalowska.

Jasło, drogę od gościńca rządowego w Bieczu przez Siepietnicę Święcany i Szerzyny do Swoszowej;

Łańcut, dwa mosty na drodze gminnej w Kańczudze wraz z dochodami mytniczymi z tych mostów;

Sanok, drogę gminną z Olehowiec do Liszny i drogi gminne w obrębie gminy Posady sanockiej;

Cieszanów, drogi gminne w Lublińcu starym;
Sokal, drogi gminne miasta Tartakowa;
Gorlice, drogę gminną ze Siar do Rychwałdu.

Sadzenie drzew przy drogach publicznych.

Kwestya ustawodawczego traktowania sprawy przymusowej kultury drzew przy drogach publicznych, poruszona ponownie w przekazanej uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 14. września 1888 petycji Wydziału powiatowego Buczackiego, była przedmiotem narad w Reprezentacjach powiatowych.

Na wezwanie w tej mierze Wydziału krajowego, około 20 Reprezentacyj powiatowych oświadczyło się w zasadzie za uregulowaniem sprawy sadzenia i pielęgnowania drzew w drodze ustawodawczej; natomiast znaczna większość ich podzieliła zapatrywania Wydziału krajowego w tym kierunku, że ustawa przymusowego obsadzania dróg drzewami i ich pielęgnowania, nałożyłaby znaczne ciężary na mieszkańców kraju i przy dzisiejszym ustroju gminnym, niedozwalającym należytego wykonywania przepisów policyi miejscowej, wydana ustawa nierokowałaby zwrotu sprawy na lepsze.

Dla tego zdaniem tychże Reprezentacyj wydanie ustawy krajowej o sadzeniu drzew przy drogach publicznych jest nie na czasie i poprzedzić je winna reforma w ustawodawstwie gminnem.

Budowa mostu na Dunajcu pod Kurowem.

W dalszym ciągu zeszłorocznego naszego sprawozdania podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że w roku bieżącym przystąpił Wydział krajowy do budowy mostu kratowego na Dunajcu pod Kurowem i że Reprezentacya powiatowa w myśl uchwał swych z d. 7. lipca 1885 i 7. grudnia 1888 przedłożyła nam formalną deklaracyę z 18. stycznia 1889 na kwotę 8.000 zł. jako datek dobrowolny na cel powyższy, płatny w połowie w pół roku po wybudowaniu rzezonego mostu, następnie zaś po 1.000 zł. rocznie aż do umorzenia.

Budowa drogi krajowej Kańczuga-Dynów.

W sprawie budowy drogi krajowej Kańczuga-Dynów, przedłożymy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie, po przeprowadzeniu odnośnych rokowań z c. k. Rządem.

Subwencye państwowe na drogi powiatowe i gminne.

W myśl odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z 8. czerwca 1889 L. 5.922/pr. udzielił c. k. Rząd w ostatniem roku następujących subwencyj:

Wydziałów powiatowemu w Żydaczowie, na drogę Żydaczów-Rozwałdów 12 500 zł

W Mściskach, na drogę Rudki-Jaworów 7.200 zł.

W Żółkwi na drogę Kulków Wyrów, Dobrosin-Krechów i Łozina-Niemirów 1.000 zł.

W Mielcu na most na Jamnej 360 zł;

Wydziałowi powiatowemu w Nisku na drogę powiatową Nisko-Ulanów-Rudnik 20.000 zł., z których połowa przypada na rok 1890.;

W Tarnobrzegu na drogę Tarnobrzeg-Majdan 7.500 zł., dalej warunkowo przyrzekł c. k. Rząd wyjednać subwencyę dla Wydziałów powiatowych:

W Nisku na drogę Nisko Ulanów-Rudnik 2.861 zł. 09 ct.

W Przemyślanach i Złoczowie na drogę Gliniany-Busk po 50% kosztów obliczonych w pierwszym powiecie na 10.550 zł., w drugim zaś na 26.830 zł.

Nadto w toku są sprawy udzielania lub wyjednania odpowiednich subwencyj ze skarbu państwa Wydziałom powiatowym;

Bóbrka, dla drogi Strzeliska-Firlejów i Chodorów-Brzozdowce;

Brzesko, dla drogi Rostoka-Melsztyn-Grybów i Grybów-Krynica;

Kolbuszowa, Łańcut-Sokołów i Wileza wola - Głogów;

Kamionka, Kulików-Wyrów i Busk-Toporów;

Lwów, Lwów-Gliniany i Lwów-Prussy;

Turka, Stare miasto i Drohobycz dla drogi Drohobycz-Turka.

Projektowana kolej wycy-
nalna od jednego z punktów
kolei czerniowieckiej
ku Horodence i Zaleszczy-
kom, ewentualnie zaś dalej
przez Borszczów do Skały.

Jak to w zeszłorocznem sprawozdaniu naszym z czynności podaliśmy, wezwał Wydział krajowy w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z 16. stycznia 1888 Wydziały powiatowe w Horodence, Kołomyi, Śniatynie i Zaleszczykach do zbadania warunków budowy kolei wycynalnej od jednego z punktów kolei czerniowieckiej ku Horodence i Zaleszczykom, ewentualnie zaś dalej przez Borszczów do Skały a w szczególności zaś, o ile projektowana ta linia zredukowaną być może, czyli roboty przedwstępne i rewizya trasy już przedsięwzięte i komu koncesya na te roboty udzieloną została, dalej, jakie byłyby koszta tej budowy i jak dałyby się zfinansować, wreszcie do jakiego udziału w tym przedsięwzięciu zobowiązały się powiaty, gminy i strony bezpośrednio interesowane.

Alegat 27.

Na powyższe wezwanie odpowiedział dotąd jedynie Wydział powiatowy w Zaleszczykach, a to sprawozdaniem z 22. września 1888 L. 94., którego odpis $\cdot/\cdot$ dołączamy.

Sprawozdaniem zaś z 20. listopada 1888 L. 685. oświadczył tenże Wydział powiatowy, że dopiero wówczas złoży deklarację co do datku dobrowolnego na powyższą budowę, gdy kolej projektowana będzie miała iść faktycznie przez powiat Zaleszczycki do Borszczowa i Skały.

Projektowana kolej z Dębicy przez Pilzno do Jasła.

Projekt budowy kolei z Dębicy przez Pilzno do Jasła został zaniechany wskutek postanowienia budowy linii Rzeszów-Tarnowiec względnie Jedlicze.

Wskutek tego odpadła potrzeba przedstawienia Wysockiej Izbie stosownie do uchwały powziętej na posiedzeniu dnia 16. stycznia 1888, wniosku co do subwencyonowania powyższej budowy trzecią częścią kosztów potrzebnej dla tej kolei regulacji rzeki Wisłoki.

Projektowana kolej z Tarnopola w kierunku południowym, tudzież kolei ze Stryja na Chodorów, Rohatyn, Brzeżany, Kozowę, Mikulińce, Kopeczyńce, Grzymałów, Kałaharówkę do granicy rosyjskiej z odnogami Brzeżany-Podhajec i Mikulińce-Chorostków.

Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania z czynności jak i przedtem nie otrzymał Wydział krajowy żadnej odpowiedzi od Wydziałów powiatowych w Brzeżanach, Podhajcach, Skałacie i Rohatynie na udzielone im jeszcze w marcu 1887 dotyczące rozporządzenie Ministerstwa handlu z 9. lutego 1887 L. 19.783/86.

Reambulacya nowych linii kolejowych.

Dnia 29. sierpnia 1888 przeprowadzoną została rewizya trasy projektowanej kolei lokalnej Rzeszów-Jasło, ewentualnie Jedlicze, albo Krosno, tudzież projektu kolei od stacyi Tarnowiec, ewentualnie Jedlicze kolei państwowej doliną rzeki Wisłok do Rzeszowa.

Do udziału przy powyższej komisji delegowaliśmy odnośne Wydziały powiatowe w Rzeszowie, Jasle i Krośnie.

W dniu 24. czerweca 1889 zaś i następnych odbyła się komisya reambulacyjna projektowanego tramwaju parowego towarzystwa kolei Lwów-

Bełzec mianowicie Lwów-Kleparów-Sta Anna z odnogami do magazynów wojskowych, do dworca kolei czerniowieckiej, do rzeźni, młyna parowego i do dworca na Podzameczu.

Objęcie w administracyi państwa ruchu I. węgiersko galicyjskiej kolei i kolei Czerniowieckiej.

Do udziału w tej komisji mianowaliśmy osobnego zastępcę naszego. W myśl zawiadomienia c. k. generalnej Dyrekcji kolei państwowych z dnia 28. grudnia 1888 L. 31.975/IV, objął c. k. Rząd w myśl rozporządzenia c. k. Ministerstwa handlu z dnia 24. grudnia 1888 L. 3.228/H. M. z dniem 1. stycznia 1889 w swoją administracyę ruch na „pierwszej węg. galic. kolei“ na przestrzeni od Przemyśla przez Chyrów i Zagórz do Łupkowa i poruczył prowadzenie lokalnej służby ruchu c. k. Dyrekcji kolei państwowych we Lwowie.

W myśl zaś zawiadomienia powyższej c. k. generalnej Dyrekcji z dnia 22. czerwca 1889 L. 6.572/I, objął c. k. Rząd na podstawie rozporządzenia c. k. Ministerstwa handlu z dnia 20. maja 1889 L. 227/H. M. z dniem 1. lipca 1889 we własną administracyę ruch na obydwóch w Austrii położonych liniach kolei Lwów-Czerniowce-Jassy, ze Lwowa do Czerniowiec, i z Czerniowiec do Suczawy, tudzież na kolejach lokalnych: Czerniowce-Nowosielica, Lwów-Rawa-Bełzec, Hatna-Kimpolung, Hliboka-Berhomet, Karapcziu-Czudin, Hadikfalva-Radowce i Kołomyja-Słoboda rungurska z odnogami.

Prowadzenie lokalnej służby ruchu na powyższych liniach poruczone zostało również c. k. Dyrekcji kolei państwowych we Lwowie.

Pobór myta kopytkowego w gminach miast Brody, Brzeżany, Kołomyja, Nowy-Sącz, Przemyśl, Rzeszów, Stanisławów, Tarnów i Tarnopol.

Z gmin uprawnionych na mocy specjalnych ustaw do pobierania myta kopytkowego przedłożyły rachunki robót około utrzymania dróg, ulic i placów miejskich wykonanych, a mianowicie zaległe rachunki z roku 1887 gminy miast Brzeżany, Kołomyja, Nowy Sącz, Rzeszów i Tarnów, tudzież bieżące rachunki za rok 1888 też same gminy, prócz Nowego Sącza, oraz Brody, Przemyśl, Stanisławów i Tarnopol. Wyżej wspomniane gminy wyjąwszy Kołomyi i Nowego Sącza przedłożyły również preliminarze powyższych robót na rok 1889.

Wszystkie jednak gminy niedotrzymały terminów wyznaczonych do przedłożenia rachunków i preliminarzy, dopiero pod naciskiem osobnych zarządzeń Wydziału krajowego przedłożyły takowe odnośne Wydziały powiatowe.

Wydział krajowy przy peryodycznem sprawdzaniu dotyczących rachunków i preliminarzy przyszedł do przekonania, że wzmiankowane opóźnienia ze strony gmin, pobierających kopytkowe wielce utrudniają kontrolę nad nimi, zastrzeżoną władzom wyższym, dlatego zamierza w przyszłości nie dopuścić dalszej opieszałości w tym względzie, a nawet w razie potrzeby nie zawaha się przed użyciem środków przymusowych.

O ile prawie u wszystkich gmin, pobierających kopytkowe, spostrzegamy postęp w administracyi drogowej a przynajmniej dążenie do wprowadzenia potrzebnych ulepszeń, to zawsze dotąd spostrzegać się daje wadliwość i niedbałość w gospodarce drogowej gminy miasta Kołomyi, a przede wszystkim brak fachowego kierownictwa przy wykonywaniu robót drogowych, jak nie mniej brak wymaganego nadzoru. Wydział krajowy zażądał

przezo z całą stanowczością uregulowania tejże gospodarki w oznaczonym terminie do końca bieżącego roku z zastrzeżeniem, że w razie przeciwnym zastosuje środki przewidziane w art. IX. ustawy z dnia 20. marca 1888 (dz. ust. kraj. Nr. 39).

Sprawy drogowe wytoczone przed c. k. Trybunał administracyjny.

Ze względu, iż c. k. Trybunał administracyjny mimo utrzymania w mocy orzeczeń Wydziału krajowego w sprawach ze stronami przed tenże Trybunał wytoczonych nie przyznawał Wydziałowi krajowemu likwidowanych kosztów, postanowił Wydział krajowy uchwałą z dnia 1. lutego 1889 L. 4.551 korzystać z postanowień §§. 25 i 34 ust. z dnia 22. października 1875, o ustanowieniu Trybunału administracyjnego i dla oszczędzenia funduszowi krajowemu kosztów zbytecznych, wnosić w zasadzie obrony pisemnie i delegować zastępcę swego do rozpraw ustnych w Trybunale administracyjnym tylko w sprawach ważnych, w którychby się rozchodziło o ochronę funduszu krajowego od możliwej straty; w zwykłych zaś sprawach ze stronami nie wnosić ani obrony pisemnej, ani delegować zastępcy swego do rozpraw ustnych.

- A) Bez rozprawy odrzucił c. k. Trybunał administracyjny wniesione tamże zażalenie gminy Monasterzysk, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 19. stycznia 1889 L. 53 074 w sprawie zobowiązania gminy tej do odbudowania mostu obok młyna na drodze gminnej.
- B) Po przeprowadzeniu rozprawy publicznej, odrzucił c. k. Trybunał administracyjny zażalenia:
- a) zarządu drogowego w Nisku, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 5. czerwca 1888 L. 16.739 w sprawie sprostowania przez Wydział powiatowy preliminarza drogowego za rok 1888;
  - b) obszaru dworskiego w Baworowie, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 19. sierpnia 1887 L. 37.633 w sporze o drogę między tymże obszarem dworskim a tamtejszą gminą;
  - c) firmy Berlińskiej „Dawid Francke & Söhne“, przeciw wydanemu w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 23. maja 1888 L. 20.610, w sprawie osobnego datku tejże firmy dla dróg gminnych w kwocie 500 zł. w. a.;
  - d) obszaru dworskiego w Milatynie przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 28 sierpnia 1888 L. 36.696 w sprawie odmówienia temuż obszarowi dworskiemu żądanej przezeń dopłaty z funduszu powiatowego dróg gminnych tytułem nadwyżki wartości nad 5% opłacanych przezeń podatków bezpośrednich za materiał drewniany dostarczony w roku 1886 dla dróg gminnych w Kupeczu;
  - e) Jana i Pauliny Fedusiewiczów, właścicieli realności w Hubinie przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 26. listopada 1888. L. 44.797 w sprawie nieuznania za gminną drogę publiczną spornej między pomienionymi małżonkami, a właścicielem obszaru dworskiego w Kościelnikach drogi i ścieżki położonej pod l. p. 3810 i 3844 w Kościelnikach, a wiodącej do gruntów i realności Fedusiewiczów w Hubinie.

- C) Z powodu niedostateczności postępowania wstępnego zwrócił c. k. Trybunał administracyjny do ponownego rozstrzygnięcia:
- a) sprawę zażalenia obszaru dworskiego w Kopalinach i Dołuszycach przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 1. listopada 1887. L. 49.380 co do zamiany prestacyi drogowej tegoż obszaru dworskiego z pieszej na ciągłą;
  - b) sprawę zażalenia gminy Żmigród stary przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 12. grudnia 1887. L. 55.450 względem zobowiązania gminy tej do utrzymywania drogi gminnej wiodącej po pod folwark zwany „Kasztel“ ad Żmigród;
- D) Wreszcie po przeprowadzeniu rozprawy, uchylił c. k. Trybunał administracyjny orzeczenia Wydziału krajowego:
- a) z 24. stycznia 1888. L. 60.317 w sprawie uznania za części integralne drogi gminnej pod l. p. 2241 w Biesiadkach położonych przy tejże drodze gruntów Jana Cebuli;
  - b) z 27. marca 1888 L. 8.736 w sprawie obowiązanania Piotra Sołomki byłego przełożonego gminy Pukowa do zwrotu funduszowi powiatowemu kwot pobranych za samowolnie przez tegoż sprzedane części gminnej drogi publicznej w Pukowie.

Żegluga parowa na
Dniestrze.

W dalszym ciągu sprawozdań naszych, złożonych w wykonaniu uchwał Wysokiego Sejmu z dnia 22. stycznia i 17. grudnia 1887 zaznaczamy, że wyznaczony przez Wysoki Sejm akcyjnemu Towarzystwu żeglugi parowej na Dniestrze ostatnią uchwałą, to jest z 17. grudnia 1887 termin 1. stycznia 1889 do podpisania ugody w przedmiocie uchwalonej przez Wysoką Izbę gwarancyi kraju na pięcioprocentową dywidendę od 1.250 akcji powyższego Towarzystwa po 100 zł. (pierwszej emisji) upłynął bez skutku, albowiem Towarzystwo rzeczzone nie zgłosiło się wcale do Wydziału krajowego dla zawarcia pomienionej ugody.

Poczta wiejska.

W ciągu minionego roku utworzone zostały następujące urzędy pocztowe:

- Powiat Bohorodczany, 1. Rosulna,
 „ Brzozów, 2. Haczów,
 „ Jarosław, 3. Wiązownica, 4. Surochów,
 „ Jasło, 5. Tarnowiec,
 „ Kałusz, 6. Zawadka, 7. Uhrynów średni,
 „ Kolbuszowa, 8. Dzikowiec,
 „ Kosów, 9. Sokołówka, 10. Jasienów górny,
 „ Lwów, 11. Zimnowoda-Rudno,
 „ Mielec, 12. Rzochów, 13. Wadowice górne,
 „ Sanok, 14. Jurowce,
 „ Stryj, 15. Tuchla, 16. Gelsendorf*), 17. Synowódzko wyżne,
 „ Żółkiew, 18. Turynka, 19. Glińsko.

Nowela zmieniająca niektóre postanowienia ustawy o zniesieniu prawa propinacyi z 30. grudnia 1875 dz. u. kr. Nr. 55 z r. 1877.

C. k. Prezydum Namiestnictwa zawiadomiło nas odezwą z d. 26. kwietnia 1889. L. 4 884/pr., że Jego ces. i król. Apost. Mość raczył Najwyższem postanowieniem z 22. kwietnia 1889 użyzyć najłaskawiej Najwyższej

*) przeniesiony z Daszawy.

sankcyi uchwalonemu przez Wysoki Sejm na posiedzeniach z 25. i 26. stycznia 1889 projektowi ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy krajowej z d. 30. grudnia 1875. dz. u. kr. Nr. 55. z r. 1877 o zniesieniu prawa propinacyi w Galicyi.

Nowela powyższa została ogłoszoną dnia 30. kwietnia 1889. w IX. części dz. u. i rozp. kr. Nr. 30. z r. 1889.

Wspomniana zaś w Art. III. rzeczonyj noweli ustawa państwowa z dnia 21. kwietnia 1889 o uwolnieniu obligacyj propinacyjnych z kuponami i pertraktacyj odnoszących się do wykupna prawa propinacyi w Galicyi od wszelkich opłat stemplowych i należitości rządowych ogłoszoną została również dnia 30. kwietnia 1889 w XXV. części dz. p. p. Nr. 58. z r. 1889.

Ponieważ w myśl postanowień tejże ustawy państwowej weszła ona w życie z dniem jej ogłoszenia, przeto i wspomniana na wstępie nowela weszła w życie już w dniu 30. kwietnia 1889.

Przytoczoną wyżej odezwą c. k. Prezydium Namiestnictwa zostaliśmy również zawiadomieni, że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w obec sankcyonowania projektu ustawy, o której mowa na wstępie, uznało w reskrypcie swym z d. 23. kwietnia 1889 L. 1.863/M. J. jako ostatecznie załatwione, uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 18. października 1888 projekt ustawy o użyciu bonifikacyi państwowej, przyznanej §. 2. lit. b. ustawy państwowej z 20. czerwca 1888 dz. p. p. Nr. 95 na wynagrodzenie ubytku w dochodach propinacyjnych, tudzież poszczególnione w powyższej uchwale Wysokiego Sejmu rezolucye odnoszące się do projektu ustawy o wykupnie prawa propinacyi.

Alegat 28.

Stosownie do postanowień §. 34 i 39 noweli do ustawy o zniesieniu prawa propinacyi wydaną została przez c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym instrukcyja administracyjna dla c. k. Dyrekcji funduszu propinacyjnego. Instrukcyę tę dołączamy. %.

Opracowanie instrukcyi rachunkowej jest w toku.

W myśl zaś §§. 4, 34 i 35 wspomnianej noweli, tudzież §. 9. ustęp drugi instrukcyi administracyjnej dla c. k. Dyrekcji funduszu propinacyjnego, wydelegował Wydział krajowy na członków tejże Dyrekcji Dra Józefa Wereszczyńskiego i Dra Stanisława hr. Badeniego, na zastępców zaś Dra Alojzego Rybickiego i dra Zdzisława Marchwickiego.

Wydział krajowy przedstawił dalej, a J. E. hr. Namiestnik powołał na członków powyższej c. k. Dyrekcji Dra Gustawa Romera i Wincentego Gnoińskiego, na ich zastępców zaś, Stanisława hr. Tarnowskiego ze Śniatynki i Adama Jędrzejowicza ze Staromieścia.

Ze strony J. E. hr. Namiestnika powołani zostali na członków: Stanisław Gniewosz i c. k. starosta Antoni Jaegermann, a na ich zastępców Hipolit Bohdan i c. k. starosta Antoni Lewicki.

Ze strony wreszcie Prezydenta wyższego Sądu krajowego we Lwowie, delegowany został c. k. radca, Franciszek Barański.

Stałymi członkami c. k. Dyrekcji funduszu propinacyjnego zamianował J. E. hr. Namiestnik ze swej strony c. k. starostę Antoniego Jaegermana, a na przedstawienie Wydziału krajowego, Dra Józefa Wereszczyńskiego.

Jako wynagrodzenie stałych członków c. k. Dyrekeyi, ustanowiono w porozumieniu z Wydziałem krajowym dla pierwszego, jako kierownika biura c. k. Dyrekeyi funduszu propinacyjnego, jak długo pozostawać będzie na posadzie c. k. starosty, płacę w kwocie 2.000 zł., dodatek aktywalny w kwocie 420 zł. i dodatek osobny w kwocie 1.000 zł. rocznie, dla drugiego zaś stałego członka Dyrekeyi wynagrodzenie o rocznych 2.000 zł.

Wynagrodzenie innych członków c. k. Dyrekeyi, tudzież stałych członków, o ile oni powołani zostaną do czynności po za siedzibą c. k. Dyrekeyi, ustanowione zostało również w porozumieniu z Wydziałem krajowym, a mianowicie: dyety w wysokości 10 zł. dziennie i koszta podróży podług norm obowiązujących c. k. urzędników rządowych z prawem używania jazdy koleją w I. klasie.

Uchwała w przedmiocie
założenia publicznych
składów.

W przedmiocie wykonania uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 16. października 1888, tyczącej się założenia składów publicznych we Lwowie, przedkłada Wydział krajowy osobne sprawozdanie.

Subwencye państwowe na
drogi powiatowe i gminne.

Alegat 45.

Załączona odezwa, c. k. Prezydium Namiestnictwa (z 18. lipca b. r. L. 8.121/praes) zawiera dalszy program subwencyonowania dróg ze skarbu państwa.

Uwaga: Obacz str. 145.

II. Budowle wodne i melioracyjne.

Ustawa o uzupełnieniu obwałowania Wisły i Sanu w powiecie Tarnobrzeskim.

Odezwą z dnia 28. czerwca 1889 l. 7520/pr. zawiadomiło nas c. k. Prezydum Namiestnictwa, że Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z 9. czerwca 1889 użyzyć najłaskawiej Najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Wysoki Sejm na dniu 21. stycznia 1889 projektowi ustawy o uzupełnieniu obwałowania Wisły i Sanu w powiecie Tarnobrzeskim. Zarazem nadmieniło w powyższej odezwie c. k. Prezydum Namiestnictwa wskutek rozporządzenia JE. p. Miunistra rolnictwa, wydanego na mocy Najwyższego upoważnienia, że skoro obecnie sankcyonowany projekt ustawy z dnia 21. stycznia 1889 jest tylko ponowieniem zmienionego poniekąd projektu, uchwalonego w tym samym przedmiocie na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 10. października 1888, przeto Najwyższa sankcya tego ostatniego projektu zaniechaną została.

Uchwała w sprawie regulacyi środkowej i dolnej sekcyi rzeki Gniłej Lipy.

W rozprawie nad sprawozdaniem komisji gospodarstwa krajowego ze sprawozdania Wydziału krajowego o regulacyi dolnej sekcyi rzeki Gniłej Lipy, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 12. października 1888 na wniosek posła Abrahamowicza następujące uchwały:

A. „Sejm odracza rozprawę nad sprawozdaniem komisji gospodarstwa krajowego w przedmiocie regulacyi dolnej sekcyi Gniłej-Lipy“.

B. „Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by wszedł w ponowne rokovania z c. k. Ministerstwem rolnictwa, co do udziału państwowego funduszu melioracyjnego w regulacyi środkowej części (sekcyi) Gniłej Lipy, względnie osuszenia podmokłych gruntów w gminach nad tą częścią tej rzeki położonych“.

Powyższe uchwały Wysokiego Sejmu zakomunikowaliśmy pismem z d. 14. listopada 1888 l. 47390 tutejszemu c. k. Prezydum Namiestnictwa z prośbą, o przedstawienie takowych JE. p. Ministrowi rolnictwa z przychylnem poparciem.

Jakkolwiek sprawa regulacyi dolnej sekcyi Gniłej-Lipy nie została powyższemi uchwałami na razie załatwioną zgodnie z zapatrywaniem Wys. Ministerstwa rolnictwa i z wnioskiem Wydziału krajowego, pozwoliliśmy sobie wyrazić w powołanem piśmie nadzieję, że projekt ustawy o regulacyi środkowej sekcyi tej rzeki, która w Wysokim Sejmie nie natrafiła na opozycyą, zostanie przedłożonym do Najwyższej sankcyi, oraz że i regulacya dolnej sekcyi po wykonaniu robót na środkowej przestrzeni zostanie z czasem zrealizowaną, skoro adiacenci przekonają się naocznie o dobrych rezultatach osiągniętych przez regulacyę.

Gdy powyższemi uchwałami załatwioną także została petycya Dra Stanisława Wnękowicza w sprawie regulacyi Gniłej-Lipy, podaliśmy treść tychże równocześnie do wiadomości tego petenta.

Uchwała w sprawie regulacyi rzeki górnego Wisłoka od Haczowa do Iskrzyni, tudzież uporządkowania dopływów tej rzeki.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego z petycji Spółki wodnej dla regulacyi Wisłoka i Pielnicy w Besku o subwencyę, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 5. października 1888 następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby zbadał sprawę, polecił wykonanie zdjęć projektów wraz z kosztorysami i przedłożył na najbliższej sesji sejmowej odpowiednio wnioski“.

Wskutek powyższej uchwały Wysokiego Sejmu postanowiliśmy zarządzić zbadanie stanu i biegu rzeki Wisłoka w Haczowie i Iskrzyni, oraz szkodliwego wpływu wylewów na tej przestrzeni, niemniej też dopływów Wisłoka, wyrządzających szkody w gminach Wzdów, Buków, Jasionów i Trześniów, jeżeli zaś okaże się nagląca potrzeba uporządkowania tych wód, przeprowadzić potrzebne roboty przygotowawcze i sporządzić projekt techniczny wraz z kosztorysem, poczem regulacja Wisłoka w Haczowie i Iskrzyni mogłaby być zrealizowaną na podstawie uchwały Wysok. Sejmu z dnia 6. października 1882, uporządkowanie zaś dopływów przy pomocy państwowej dotacji melioracyjnej przeznaczony na subwencyonowanie mniejszych melioracyj.

W tym celu poleciliśmy rozp. z dnia 16. listopada 1888 l. 44042 projektantowi regulacji górnego Wisłoka inżynierowi Hilbrichtowi, ażeby na podstawie przeprowadzonych już badań, tudzież znajomości terenu i stosunków hydrologicznych, przedstawił Wydziałowi krajowemu wyczerpujące sprawozdanie co do potrzeby i nagłości regulacji poruszonych w petycji.

Ze sprawozdania przedłożonego przez wymienionego inżyniera okazało się, że obszar gruntów interesowanych w zamierzonej regulacji Wisłoka między Haczowem a Iskrzynią jest tak nieznaczny, iż wykonanie systematycznej regulacji wraz z obwałowaniem, podobnie jak to ma miejsce między Beskiem a Haczowem, nie byłoby rentownem; wskutek czego należy tu poprzestać na lokalnej regulacji, dającej się przeprowadzić w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 6. października 1882, natomiast uregulowanie dopływów Wisłoka, nie objęte projektem regulacyjnym, służącym za podstawę ustawy z dnia 1. lipca 1886 Dz. u. kr. Nr. 68, byłoby w interesie odwodnienia i ochrony od zalewu gruntów nadbrzeżnych bardzo pożądanem i dałoby się skutecznie przy pomocy państwowej dotacji melioracyjnej.

Rozporządzeniem z dnia 17. maja 1889 l. 2433 poleciliśmy też spółce wodnej dla regulacji Wisłoka i Pielnicy odnieść się do właściwego c. k. starostwa o zarządzenie oczyszczenia łożyska Wisłoka między Haczowem a Iskrzynią, względnie o wypracowanie planu i kosztorysu na potrzebne przekopy i pogłębienie celem wykonania tych robót przy pomocy subwencji krajowej i państwowej, a równocześnie zarządziliśmy przeprowadzenie potrzebnych studyów i sporządzenie projektu technicznego dla regulacji dopływów Wisłoka za pośrednictwem sanockiej ekspozytury biura melioracyjnego.

Skoro projekty techniczne zostaną wykończone, nie omieszkamy przedstawić Wysokiemu Sejmowi wniosku co do uporządkowania Wisłoka w Haczowie i Iskrzyni w myśl uchwały z dnia 6. października 1882, oraz postarać się o udzielenie subwencji na uregulowanie dopływów z państwowej dotacji melioracyjnej.

Uchwała w sprawie przyznania zapomóg konkurującym do regulacji Łęgu gminom i obszarom dworskim po prawym brzegu Łęgu położonym na częściowe pokrycie datków konkurencyjnych.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego w przedmiocie udzielenia gminom i obszarom dworskim nad prawym brzegiem rzeki Łęgu położonym, bezzwrotnej subwencji z funduszu krajowego, powziął Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 21. stycznia 1889 następujące uchwały:

I. „Sejm przyznaje konkurującym do regulacji Łęgu gminom i obszarom dworskim na prawym brzegu Łęgu położonym, które dotknięte zostały w r. 1888 powodzią zatorową Sanu, zapomogę bezzwrotną na częściowe pokrycie datków konkurencyjnych do wysokości 7.376 zł. pod warunkiem jeżeli c. k. Rząd udzieli na ten cel ze skarbu państwa bezzwrotnej subwencji w kwocie 14.752 zł.

II. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu na cel powyższy kredyt dodatkowy na r. 1889 w kwocie 7.376 zł.“

W sprawie powyższej, którą już przed powzięciem przytoczonych uchwał Wys. Sejmu poruszyliśmy odezwą z dnia 30. listopada 1888 L. 47.392 wystosowaną do c. k. Namiestnictwa otrzymaliśmy pismem c. k. Namiestnictwa z dnia 8 lutego 1889 L. 7.474 zawiadomienie, że wedle decyzji Wys. Ministerstwa rolnictwa, powziętej w porozumieniu z Wys. Ministerstwem skarbu (reskrypt Ministerstwa rolnictwa z dnia 28. stycznia 1889 L. 18.286/88) Wys. c. k. Rząd nie przychylił się do wniosku Wydziału krajowego identycznego z powyższymi uchwałami Wys. Sejmu z następujących powodów:

„Podwyższenie zasiłku przeznaczonego ustawą z dnia 1. lipca 1886. Dz. u. i rozp. kraj. L. 65. dla regulacji rzeki Łęgu z funduszu melioracyjnego jest zupełnie niedopuszczalne, ponieważ zasiłek ten udzielony został w najwyższej kwocie (t. j. 30% wydatków) jaka przyznana być może w myśl §. 6. ustawy z dnia 30. czerwca 1884. Dz. u. p. Nr. 116 przedsiębiorstwom, które mają być doprowadzone do skutku kosztem funduszy krajowych (§. 4. ust. 1), a które się tyczą nieszkodliwego odprowadzania wód górskich. Również nie może być udzielony rzeczony zasiłek z dotacyi przyzwoleonej Wys. c. k. Ministerstwu rolnictwa pod tytułem „subwencye dla melioracji“, ponieważ dotacya ta, pominawszy że obecnie już ma inne przeznaczenie stosownie do postanowień §. 12. powołanej ustawy musi być zarezerwowaną w pierwszym rzędzie dla takich przedsiębiorstw, które nie korzystają z subwencji państwowej w inny sposób względnie z funduszu melioracyjnego.

Udzielenie zatem pewnego zasiłku mogłoby nastąpić tylko w tym wypadku, jeżeliby w drodze konstytucyjnej dozwolono specjalnie dla powyższego celu dotacyę z funduszy państwowych. Takiej jednak dotacyi nie mogą dotyczyć Wys. c. k. Ministerstwa z tego powodu żądać, ponieważ żądanie to sprzeciwiałoby się tendencyom ustawy z dnia 30. czerwca 1884. Dz. pr. p. Nr. 116 i zawartym w niej postanowieniem co do wysokości zasiłków państwowych, jeżeliby skarb państwa przyczyniać się miał jeszcze w inny sposób do przedsiębiorstw wspieranych z funduszu melioracyjnego.

W danym nadto wypadku nie ma nawet dostatecznej podstawy do takiej nadzwyczajnej pomocy ze strony c. k. Rządu.

Nie da się wprawdzie zaprzeczyć, że strony konkurujące wskutek nałożonych na nie ustawą z dnia 1. lipca 1886 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 65. zobowiązań są w wysokim stopniu obciążone i że wobec przedstawionych przez nie stosunków, które ze strony Świątnego Wydziału stwierdzone zostały, nie mogą rzeczywiście obecnie tym zobowiązaniom podołać.

Z tego jednak nie wynika, iż c. k. Rząd winien przyjść w pomoc z nadzwyczajną subwencją, lecz jest raczej, zdaniem Wys. c. k. Ministerstwa rolnictwa rzeczą kraju, który wystąpił jako przedsiębiorca regulacji rzeki Łęgu i od którego wyszła inicjatywa tak rozpoczęcia tej regulacji, jako też rozłożenia datków na strony interesowane, przyjść z pomocą tym, którzy jej potrzebują.

Nie wykazano też, by kraj nie był w stanie udzielić tej pomocy interesowanym, a jeżeliby nie mógł udzielić całej proponowanej subwencji w kwocie 22.127 zł., to mógłby im przynajmniej dopomóc udzieleniem pod korzystnymi warunkami zaliczki z zaciągniętej na mocy ustawy z dnia 30. kwietnia 1888. Dz. ust. i wys. kraj. Nr. 57. pożyczki krajowej, zwłaszcza, iż do rządu spółek wodnych, które miano na uwadze przy uchwaleniu powołanej ustawy należała także i spółka wodna dla regulacji rzeki Łęgu.

Wprawdzie nie okazują obecnie interesenci wiele chęci skorzystania z tego środka, gdyż w podaniu wniesionem bezpośrednio do Wys. c. k. Ministerstwa rolnictwa w sprawie przyznania proponowanej przez Świątny Wydział subwencji, wskazali na to, że przez zaciągnięcie pożyczki z powodu obowiązku uiszczania 5% odsetek i innych należności, doszłaby rzeczywista należność stron konkurujących po upływie terminu umorzenia do podwójnej wysokości obecnego długu.

Co do tej okoliczności zauważało jednak Wys. c. k. Ministerstwo rolnictwa, iż podwyższenie całej należności z powodu opłacania procentów tak przy tej, jak przy każdej innej procentowej pożyczce nastąpić musi, gdyż wynagrodzenie za korzyści, jakie dłużnik odnosi przez rozdzielenie spłaty kapitału na czas dłuższy, słusznie się należy. Byłoby zresztą rzeczą kraju przyzwolić interesentom, którzy znajdują się w potrzebie o ile możliwości korzystne warunki tak co do oprocentowania, jako też co do spłaty kapitału.

Wprawdzie istnieje w tej mierze uchwała sejmowa z dnia 17. stycznia 1888, na podstawie której od udzielanych spółkom wodnym pożyczek ma być pobierany procent odpowiedni do kursu emisyjnego pożyczki krajowej a oprócz tego opłacane być mają pewne należności na administrację funduszu i utworzenie funduszu rezerwowego, wskutek czego jednak nie jest wykluczoną możliwość, iż Wys. Sejm krajowy w specjalnym wypadku zezwoli na korzystniejsze warunki, jeżeli się przekona, że bez takich ułatwień strony konkurujące nie będą korzystały z przyznanej im ustawą z dnia 30. kwietnia 1888 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57. ulgi, przez co byłyby i cel tej ustawy chybiony.“

Gdy powyższa decyzja Wysokiego Ministerstwa rolnictwa i skarbu powzięta została jeszcze przed zakomunikowaniem tymże Ministerstwu

Alegat 29.

odnośnych uchwał Wysokiego Sejmu, uważaliśmy za stosowne podnieść ponownie tę sprawę w dołączonej $\%.$ odezwie z dnia 19. kwietnia 1889 r. L. 7.106, wystósowanej do c. k. Namiestnictwa, zwłaszcza, że przytoczone w reskrypcie ministeryalnym powody odmowy nie licowały z zasadami, jakie zastosowywał Wysoki Rząd w anologicznych wypadkach wobec innych części państwa, a szczególnie prowincyj alpejskich. Jednakże ani ta ponowna odezwa nasza, ani też powzięta w tym przedmiocie przez komisję budżetową Wysokiej Rady państwa przychylna rezolucya (alegat 788 do stenografu protok. Izby posłów X. sesya 1889) nie odniosły pożądanego skutku, gdyż, jak świadczy załączony $\%.$ reskrypt Wysokiego Ministerstwa rolnictwa z dnia 12. lipca 1889 L. 9764/1372, udzielony nam już po zamknięciu niniejszego sprawozdania pismem c. k. Namiestnictwa z dnia 9. sierpnia 1889 L. 48.500 Wysokie Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z Wysokiem Ministerstwem skarbu, opierając się ściśle na postanowieniach ustawy z dnia 18. kwietnia 1889. Dz. p. p. N. 55, a pomijając zaznaczoną przez nas w powołanej odezwie rezolucję Wysokiej Izby posłów Rady państwa z dnia 12. kwietnia 1889 uznało za niedopuszczalne udzielenie zapomogi z funduszków uchwalonych tą ustawą dla gmin i obszarów dworskich, konkurujących do regulacji Łęgu.

Alegat 30.

Wzmiankowany reskrypt ministeryalny z dnia 12. lipca 1889 roku L. 9764/1372 podaliśmy do wiadomości stron interesowanych pod dniem 20. sierpnia 1889 L. 35.925.

Uchwała w sprawie regulacji dopływów Wisły w powiecie Wielickim.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego z petycji właścicieli obszarów dworskich i gminnych z Płaszowa, Bierzanowa, Prokocima, Przewozu i Rybitw z prośbą o wykończenie planów regulacyjnych celem przeprowadzenia robót regulacyjnych w tej okolicy i usunięcia szkód wyrządzonych przez rzekę Drwina i Serafa, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 5. października 1888 r. następującą uchwałę:

„Wzywa się Wydział krajowy do możliwego uwzględnienia zbiorowej petycji powołanych obszarów i gmin“.

Uchwałę powyższą podaliśmy do wiadomości interesowanych gmin i obszarów dworskich rozporządzeniem z dnia 16. listopada 1888 L. 44.044 za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Wieliczce, przyczem nadmieniliśmy, że uporządkowanie mniejszych dopływów Wisły wraz z potrzebnem dla ochrony od powodzi obwałowaniem tej rzeki na przestrzeni między Krakowem a Zawichostem, stoi na pierwszym planie w programie robót melioracyjnych, projektowanych przez Wydział krajowy, oraz że dla uzupełnienia wykonanych w r. 1886 zdjęć niwelacyjnych wydelegujemy w r. 1889 do tamtejszego powiatu jednego z inżynierów biura melioracyjnego, tak ażeby projekt melioracji Powiśla w powiecie wielickim mógł być do roku 1890 wykończonym.

Jakoż rozporządzeniem z dnia 16. kwietnia 1889 L. 9.444 poleciliśmy inżynierowi biura melioracyjnego Janowi Blauthowi, ażeby w ciągu roku bieżącego uzupełnił zdjęcia dla regulacji dopływów Wisły w powiecie wielickim, następnie zaś w czasie zimy 1889—90 wykończył projekt techniczny wraz z kosztorysem, a równocześnie wezwaliśmy kierownika krakowskiej ekspozytury tegoż biura do wykonania zdjęć hydrotechnicznych

dla uzupełnienia obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem, a Niepołomicami, które z regulacją Drwiny i Serafy jedną hydrotechniczną całość stanowi.

Po wykończeniu projektów technicznych wejdziemy w rokowania z Wysokiem Ministerstwem rolnictwa względem zrealizowania tego przedsięwzięcia na podstawie państwowej ustawy melioracyjnej.

Nie możemy jednak pominąć tej sposobności, by nie zwrócić uwagi Wysokiego Sejmu na wyjątkowo odporne w tej sprawie stanowisko Wydziału powiatowego w Wieliczce, który w przeciwieństwie do innych Wydziałów powiatowych wzbrania się pokryć koszta pomocy technicznej (podwód, figurantów, punktów stałych i palików) z funduszu powiatowego.

Uchwała w sprawie zabezpieczenia prawego brzegu Sanu pod Kępą rzeczyczką i Żabnem.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego z petycji gmin Kępa rzeczyczej i Żabno w sprawie szkód przez San zrządzonych powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 19. października 1888 następujące uchwały:

I. „Petycję gmin Kępa rzeczycza i Żabno odstępuje się c. k. Namieśtnictwu do urzędowania“.

II. „Wzywa się c. k. Rząd, aby zbadawszy stan rzeczy w rzeczonych gminach, zarządził jak najrychlej odpowiednie nadbrzeżne roboty“.

Wskutek powyższych uchwał zawiadomiło nas c. k. Prezydium Namieśtnictwa odezwą z 19. lutego 1889 L. 1.603, że na zabezpieczenie brzegów Sanu pod Kępą rzeczyczką za pomocą budowli wodnych zatwierdzono dwa operaty, wedle których wykonanie pomienionych budowli kosztować będzie 10.210 zł.

Okolo 20% z tych robót wykonano już w roku 1888 a ukończenie ich ma nastąpić w roku 1889.

Tak o powyższych uchwałach jak i decyzji c. k. Prezydium Namieśtnictwa zawiadomiliśmy interesowane gminy za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Tarnobrzegu rozporządzeniem z dnia 16. listopada 1888 r. L. 47.391 i z dnia 28. lutego 1889 r. L. 8.361.

Uchwała w sprawie subwencyonowania regulacji Świcy pod Baliczami i Sulatyczami.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego przekazał Wysoki Sejm uchwałą z dnia 13. września 1888 Wydziałowi krajowemu do urzędowania petycję gmin Balicze i Sulatycze powiatu Żydaczowskiego o subwencyę z funduszu krajowego na roboty ochronne okolo rzeki Świcy.

Gdy petycja gminy Balicze podróżne załatwioną już została przed powzięciem powyższej uchwały Wysokiego Sejmu rozporządzeniem Wydziału krajowego z dnia 13. kwietnia 1888 l. 45.575/87, którem przyznano zapomogę krajową na regulację Świcy w kwocie 300 zł. oraz wyjednano na ten cel dalszy zasiłek ze skarbu państwa w tej samej wysokości (odezwa c. k. Namieśtnictwa z dnia 7. czerwca 1888 L. 27.651), udzieliliśmy Wydziałowi powiatowemu w Żydaczowie petycję gminy Sulatycze L. 1.002 rozporządzeniem z dnia 30. listopada 1888 L. 40.511 do zbadania, ewentualnie zaś przedłożenia planu i kosztorysu zamierzonych robót ochronnych,

Sprawozdaniem z dnia 3. maja 1889. l. 723 poparł rzeczony Wydział powiatowy powyższą petycję, nie podał jednak wysokości mającego się przy-

znać zasiłku krajowego, lecz zażądał od Wydziału krajowego udzielenia w tym celu pomocy fachowej. Dla przeprowadzenia potrzebnych studyów i zestawienia kosztorysu postanowiliśmy też wydelegować do powiatu Żydaczowskiego inżyniera Jankowskiego, który jednak z powodu innych czynności poprzednio mu poleconych dotychczas nie mógł odnośnego projektu sporządzić.

Uchwała w sprawie odnowienia asygnaty zapomogi powodziowej dla gminy Lachowice zarzeczne na regulację Świcy.

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego z petycji Rady gminnej w Lachowicach zarzecznych powiatu Żydaczowskiego w sprawie odnowienia asygnaty w kwocie 1 000 zł. powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 22. stycznia 1889 następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby sprawę powyższą zbadał a ewentualnie na najbliższej sesji sejmowej przedłożył odpowiednie wnioski“.

Uchwałę powyższą podaliśmy rozporządzeniem z dnia 22. lutego 1889 L. 4.092 do wiadomości gminy za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Żydaczowie, gdy zaś asygnata powyższa, zarządzona rozporządzeniem z dnia 14. lipca 1885 L. 31.976 cofniętą została z tego powodu, że takowej rzeczony Wydział powiatowy nie zrealizował do września r. 1886, wezwaliśmy zarazem Reprezentację powiatową przedewszystkiem do przedstawienia wyjaśnienia, dlaczego przyznana wówczas z funduszu powodziowego zapomoga 1.000 zł. na zabezpieczenie brzegów rzeki Świcy nie została przez Wydział powiatowy podniesioną i na cel przeznaczony użytą.

Z uwagi, że fundusz powodziowy został już dawno całkowicie wyczerpanym, a tem samem asygnata zasiłku 1.000 zł. z tego funduszu nie może już być obecnie odnowioną, oświadczyliśmy Wydziałowi powiatowemu, że tylko wówczas mogłaby liczyć gmina Lachowice zarzeczne na pomoc z funduszu krajowego, gdyby Wydział powiatowy uznał niezbędną potrzebę wykonania dalszych robót ochronnych na rzece Świcy w tej gminie. W tym celu wezwaliśmy Wydział powiatowy do przedstawienia planu sytuacyjnego rzeki Świcy, uwidoczniającego wykonane już i projektowane budowle, oraz wykazu kosztów, wyłożonych już na te roboty z poszczególnieniem zasiłków państwowych i krajowych, tudzież datków stron interesowanych, wreszcie preliminarza kosztów projektowanych budowli, na podstawie których to danych Wydział krajowy mógłby powziąć ostateczną decyzję.

Na powyższe rozporządzenie nie nadesłał nam Wydział powiatowy Żydaczowski mimo kilkakrotnych urgensów dotychczas żadnej opinii.

Petycja gminy Maniowy w powiecie Nowotarskim o regulację Dunajca.

Wskutek petycji pomienionej gminy powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 19. października 1888 na wniosek komisji gospodarstwa krajowego następującą uchwałę: „Petycję gminy Maniowy w powiecie Nowotarskim o zabezpieczenie lewego brzegu Dunajca jako terytorium państwa odstępuje Sejm Rządowi z wezwaniem do jak najrychlejszego zarządzenia robót ochronnych“.

W odpowiedzi na powyższą uchwałę zakomunikowaną c. k. Namiestnictwu przez kancelaryę sejmową, otrzymał Wydział krajowy odezwę, w której c. k. Namiestnictwo donosi, że wedle reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 14. grudnia 1888 regulację Dunajca między

gminami Maniową i Frydmann wykona rząd węgierski na koszt wspólny że dotyczące roboty niwelacyjne na miejscu są już w toku.

O treści powyższego reskryptu zawiadomił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 1. lutego 1889 L. 3316 petycyonującą gminę za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Nowym Targu.

Petycja Izby inżynierskiej rządowo upoważnionych techników cywilnych o polecenie władzom autonomicznym używania tychże w czynnościach technicznych.

Uchwałą z dnia 13. września 1888 odstąpił Wysoki Sejm tę petycję Wydziałowi krajowemu do możliwego uwzględnienia.

Wydział krajowy komunikując powyższą uchwałę Wydziałowi rzeczoney Izby prosił go o wskazanie tych techników cywilnych, którzyby życzyli sobie znaleźć zajęcie przy wykonaniu budowli wodnych lub drogowych przez spółki, lnb powiatowe władze autonomiczne prowadzonych, oraz o podanie bliższych warunków, na jakich ci technicy mogliby objąć prowadzenie tego rodzaju robót.

Na to zapytanie nie otrzymał jednak Wydział krajowy dotąd żadnej odpowiedzi.

Petycja Juliusza Koppensa, właściciela dóbr Rudy, o uregulowanie części Gniłej Lipy przez jego posiadłość płynącej.

Wskutek przekazanej uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 14. września 1888 petycji p. Juliusza Koppensa, właściciela dóbr Ruda o uregulowanie części Gniłej Lipy przez jego majątek płynącej, zawiadomił Wydział krajowy petenta, że petycja jego załatwioną już została ustawą o regulacji środkowej sekcji Gniłej Lipy, którą to ustawę Wysoki Sejm uchwalił na posiedzeniu z dnia 22. grudnia 1887. Przy tem jednak nadmienił Wydział krajowy, że Ministerstwo rolnictwa zakwestyonowało sankcyę powyższej przez Wysoki Sejm uchwalonej ustawy z powodu odroczenia regulacji dolnej sekcji Gniłej Lipy.

Petycyę gmin Bursztyn, Kunicze, Kuropatniki i Nastaszczyn powiatu Rohatyńskiego o zaniechanie regulacyi rzeki Gniłej Lipy.

Wskutek tych petycyj przekazanych uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 26. stycznia 1889 Wydziałowi krajowemu do załatwienia, zawiadomiliśmy rozporządzeniem z dnia 22. lutego 1889 L. 6480 interesowane gminy za pośrednictwem Rohatyńskiego Wydziału powiatowego, że gdy projekt ustawy o regulacyi środkowej sekcji rzeki Gniłej Lipy między mostem w Rudzie a mostem w Bursztynie został już przez Wysoki Sejm uchwalonym na posiedzeniu z dnia 22. grudnia 1887, obecnie petycyę te są bezprzedmiotowe

Petycyę gminy Brzącowice o subwencyę na regulacyę rzeki Raby.

Uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 LS. 182 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycyę gminy Brzącowice powiatu Myślenickiego o udzielenie pomocy z funduszów publicznych na regulacyę rzeki Raby.

Gdy odnośna przestrzeń rzeki Raby objętą jest generalnym projektem regulacyi rzek galicyjskich, która ma być dokonana wspólnym kosztem skarbu państwa i kraju, oraz stron interesowanych, a przy tem sejmowa komisya gospodarstwa krajowego zaleciła wykonanie tej regulacyi lokalnej po myśli uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 6. października 1882, Wydział krajowy odniósł się odezwą z 5. marca 1889 L. 6475 do c. k. Namiestnictwa z prośbą o zarządzenie zbadania sprawy, następnie zaś zdjęcia i wypracowania projektu technicznego dla zabezpieczenia brzegów Raby pod Brzącowicami, oraz o przyznanie z państwowego funduszu budowli

wodnych bezzwrotnego zasiłku w wysokości $\frac{1}{3}$ części kosztów budowy i całych kosztów zarządu.

Namiestnictwo oznajmiło na to w odezwie z dnia 13. kwietnia 1889 L. 18686, że w zasadzie gotowe jest popierać dalszy rozwój robót regulacyjnych na Rabie, że jednak wobec bardzo licznych zdjęć częścią wykonujących się, częścią zarządzanych nie jest w możności przeprowadzić w roku bieżącym pomiarów pod Brzącowicami zwłaszcza, że już starostwo w Krakowie otrzymało polecenie wygotowania projektu regulacji Raby między Dobczycami a Winiarami. Rozszerzenie zaś tego projektu aż do Brzącowic wyda, zdaniem c. k. Namiestnictwa, tak wysoką sumę kosztorysową, że urzeczywistnienie natrafi na bardzo wielkie trudności, które według dotychczasowych doświadczeń doprowadzały za każdym razem do zaniechania rozleglejszych projektów, podczas gdy budowy mniejsze z łatwością przychodzą do skutku, a późniejsze ich połączenie w jedną całość prowadzi do tego samego rezultatu, do którego zmierza projekt większy. Wobec tego c. k. Namiestnictwo mniema, iż wypada na razie ograniczyć zdjęcie Raby tylko po Dobczyce a dopiero po zupełnem zapewnieniu się, że budowle pod Dobczycami, Winiarami i Stadnikami złączą się w jeden system, posunąć prace w górę ku Brzącowicom.

Petycja Anastazy Prohaskowej o subwencję na regulację Dunajca pod Roztoką.

Uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia tę petycję wraz z odnośnem sprawozdaniem komisji gospodarstwa krajowego.

Wedle sprawozdania komisyjnego petentka uprasza o zwrot $\frac{1}{3}$ części kosztów budowy opaski kamiennej wykonanej przed powzięciem przez Wysoki Sejm uchwały z dnia 6. października 1882, przyznającej z funduszu krajowego zasiłki $33 \frac{1}{3} \%$ na regulację rzek niespławnych, oraz o udzielenie dalszego zasiłku na naprawę tej opaski, której kosztą nie zostały obliczone. Gdy co do pierwszej części petycji Wysoki Sejm powziął już negatywną uchwałę dnia 22 grudnia 1887, a druga część prośby nie mogła być załatwioną w braku kosztorysu i oświadczenia Namiestnictwa co do pokrycia $\frac{1}{3}$ części kosztów naprawy opaski, przysłała komisya gospodarstwa krajowego do konkluzji, że nad tą petycją należy przejść do porządku dziennego.

Podzielając w zupełności to zapatrywanie komisji załatwiliśmy też odmownie powyższą petycję rozp. z dnia 22. lutego 1889 L. 6476.

Petycja Michaliny Włyńskiej o przyczynienie się do kosztów ubezpieczenia prawego brzegu Dunajca pod Janowicami.

Petycja ta przekazana uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 14. września 1888 Wydziałowi krajowemu do urzędowania, załatwioną została merytorycznie uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 10. października 1888, którą Wysoki Sejm zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego przyznał na regulację Dunajca pod Janowicami $33 \frac{1}{3}$ procentową subwencję w kwocie 1.338 zł. O czem zawiadomiliśmy petentkę rozp. z dnia 30. listopada 1888 r. l. 40699.

Petycja Wydziału powiatowego w Nowym Targu o regulację Czarnego Dunajca.

Na posiedzeniu z dnia 14. września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia między innymi petycją l. S. 1.227 Wydziału powiatowego w Nowym Targu o regulację Czarnego Dunajca.

Jak to już mieliśmy zaszczyt podnieść w sprawozdaniu z dnia 22. listopada 1887 L. 55668 o popieraniu kultury krajowej na polu budowy wodnych (pag. 24), zamiarem jest Wydziału krajowego przystąpić w swoim czasie do regulacji tej rzeki a szczególnie do przeprowadzenia zabudowań potoków górskich w dolinie Chochołowskiej i Kościeliskiej, które z powodu wielkiej ilości kamieni, jakie toczą, przyczyniają się w wysokim stopniu do gwałtownych wezbrań Dunajca. Potrzebne w tym celu studia przygotowawcze mogą być dopiero wówczas zarządzone, skoro biuro melioracyjne wykończy projekty dla najniebezpieczniejszych robót koło obwałowania Wisły i uporządkowania jej nizinnych dopływów.

O tem postanowieniu Wydziału krajowego zawiadomiliśmy też rzeszoną Reprezentację powiatową reskryptem z dnia 30. listopada 1888 L. 41157.

Petycja obszaru dworskiego i gminy Krzywczy o zasiłek na roboty ochronne na Sanie.

Na posiedzeniu z dnia 14. września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia między innymi petycją l. S. 545 Bolesława Jocza i gminy Krzywcza o subwencję na roboty ochronne na Sanie.

Petycja ta została następnie merytorycznie załatwioną uchwałą Wysockiego Sejmu z dnia 10. października 1888, którą przyznano na te roboty zasiłek $33\frac{1}{3}$ % z funduszu krajowego w kwocie 2.300 zł. a. w.

O tej uchwale zawiadomiliśmy rozp. z dnia 5. lutego 1889 l. 40700/88 strony interesowane.

Petycja gmin i obszarów dworskich: Bachórzec, Bachórz, Pawłokoma, Bartkówka, Nozdrzec i Wara o subwencję na regulację Sanu.

Wskutek tej petycji L. S. 674, przekazanej uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 wraz z odnośnym sprawozdaniem komisji gospodarstwa krajowego Wydziałowi krajowemu do załatwienia, odnieśliśmy się odezwą z dnia 15. marca 1889 L. 7479 do c. k. Namiestnictwa o zarządzenie zdjęć hydrotechnicznych i sporządzenie projektu regulacji odnośnej przestrzeni Sanu celem przeprowadzenia potrzebnych robót na podstawie uchwały Wysockiego Sejmu z dnia 6. października 1882.

Treść powyższej odezwy zakomunikowaliśmy Wydziałowi powiatowemu w Brzozowie z poleceniem podania do wiadomości stron interesowanych.

Petycja powołana odniosła też po części pomyślny skutek, a na niektóre roboty postanowiliśmy wstawić już do preliminarza funduszu krajowego na rok 1890 potrzebne dotacje w wysokości przyznanych na ten cel subwencji państwowych.

Petycja gmin i obszarów dworskich Grąziowa, Wojtkowa, Netrepka i Jureczkowa powiatu Dobromilskiego o regulację Wiaru.

Wskutek tej petycji przekazanej uchwałą Wysockiego Sejmu z dnia 26. stycznia 1889 Wydziałowi krajowemu do załatwienia zarządziliśmy po myśli opinii komisji gospodarstwa krajowego przeprowadzenie na koszt kraju potrzebnych robót przygotowawczych, które ma wykończyć w roku bieżącym inżynier sanockiej ekspozytury biura melioracyjnego, Ferdynand Hillbricht, poczem przystąpimy do rokowań z c. k. Rządem o udzielenie

subwencji z państwowej dotacji, przeznaczonej na popieranie mniejszych melioracji.

Zarządzenie powyższe podaliśmy rozp. z dnia 12. marca 1889 l. 6477 do wiadomości Wydziału powiatowego w Dobromilu z poleceniem zakomunikowania interesowanym gminom i obszarom dworskim.

Petycja Zwierzchności gminy Uście zielne o regulację Dniestru.

Uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję Ls. 391 Zwierzchności gminy Uście zielone o regulację Dniestru.

Gdy dana przedstrzeń Dniestru znajduje się pod wyłączną pieczęcią c. k. Rządu, odnieśliśmy się odezwą z dnia 22. lutego 1889 L. 6478 do c. k. Namiestnictwa o zarządzenie zbadania sprawy, a wraze potrzeby wykonania budowli ochronnych.

Pismem z dnia 14. marca 1889 L. 15697 zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo, że projekt na regulację Dniestru pod Uściami zielonymi, którego wykonanie ma kosztować 16.480 zł., przedłożono Wys. Ministerstwu spraw wewnętrznych z wnioskiem na zatwierdzenie. Odpowiedź tę podaliśmy do wiadomości rzeczony gminy rozp. z dnia 24. marca 1889 L. 12323 za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Buczaczu.

Petycja gminy Tatarsko powiatu Stryjskiego o regulację Stryja.

Na posiedzeniu z dnia 14. września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia między innymi petycję gminy Tatarsko o zapomogę na ubezpieczenie brzegów rzeki Stryja.

Po zbadaniu potrzeby i nagłości powyższych robót ochronnych za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Stryju, odnieśliśmy się odezwą z dnia 12. marca 1889 L. 2428 do c. k. Namiestnictwa o zarządzenie potrzebnych zdjęć hydrotechnicznych i wypracowania projektu z kosztorysem, celem przeprowadzenia tej lokalnej regulacji na podstawie uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 6. października 1882.

Już po zamknięciu niniejszego sprawozdania otrzymaliśmy odezwę c. k. Namiestnictwa z dnia 26. lipca 1889 L. 49897, wedle której zdjęcie Stryja w gminie Tatarsko zostało już dokonane, a projekt na budowle potrzebne do uporządkowania tamże tej rzeki udzielono rewidentowi budowli wodnych w Stryju, aby go na miejscu zbadał, poczem nastąpi zestawienie kosztorysu. Skoro nadejdzie operat techniczny, poweźmiemy decyzję co do udzielenia $33\frac{1}{3}\%$ subwencji krajowej, bądź to z dotacji corocznej przyzwalanej do dyspozycji Wydziału krajowego, bądź też w drodze specjalnego wniosku do Wysokiego Sejmu, gdyby subwencja krajowa miała wynosić znaczniejszą kwotę.

Petycja Wydziału powiatowego w Śniatynie w sprawie bezprawnego splawiania kłoców na Czeremoszu.

W sprawie tej odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 16. listopada 1888 L. 40705 do tutejszego c. k. Namiestnictwa z prośbą o wydanie stosownych zarządzeń po myśli cesarskiego patentu z 3. grudnia 1852 (dz. p. p. Nr. 250).

W odpowiedzi oznajmiło c. k. Namiestnictwo w odezwie z 24. kwietnia 1889 L. 22193, przesyłając zarazem w tej sprawie obszerną relację c. k. starostwa Kosowskiego, że tak c. k. starostwu w Śniatynie jak i c. k. starostwu w Kosowie polecono ścisłe zbadanie sprawy i wydanie odpowiednich zarządzeń.

Zarazem oznajmiło c. k. Namiestnictwo, że ze swej strony dokłada wszelkich starań, ażeby przedsiębiorcy spławu, o ile do tego z ustawy są obowiązani, narażone na uszkodzenie gruntu i przedmioty ubezpieczali, względnie do ubezpieczenia się przyczyniali, a wyrządzone szkody o ile to w toku instancyj jest możliwe, jak najrychlej wynagradzali.

Petycja gminy Zboiska o regulację miejscowego potoku.

Na posiedzeniu z dnia 26. stycznia 1889 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia między innymi petycję gminy Zboiska powiatu lwowskiego o zasiłek na regulację szkodliwego potoku miejscowego.

Gdy dołączone do tej petycji plany z kosztorysem zaginęły w komisji, której Wysoki Sejm tę sprawę do załatwienia przydzielił, zarządziłszy przedewszystkiem sporządzenia nowego projektu i kosztorysu.

Wedle wypracowanego przez inżyniera melioracyjnego Jana Blautha projektu wymagać będzie zabudowanie rzeczonoego potoku nakładem 1.150 zł., z czego kwota częściowa 763 zł. 32 ct. przypada na zakupno materiałów.

Ze względu na potrzebę rychłego podjęcia robót celem zabezpieczenia szkoły i innych budynków od poderwania a przytem znaczny koszt przewyższający siły miejscowe, odnieśliśmy się odezwą z 16. sierpnia 1889 L. 22476 do c. k. Namiestnictwa o wyjednanie u Wys. c. k. Ministerstwa rolnictwa zasiłku z państwowej dotacyi melioracyjnej do wysokości kosztów zakupna materiału.

Petycja Jędrzeja Bogacza rolnika w Łące samocikej o uwolnienie od opłaty datku konkurencyjnego do budowy opaski na Wiśle.

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 5. października 1888 przekazującej tę petycję c. k. Rządowi do zbadania i możliwego uwzględnienia otrzymaliśmy odezwę c. k. Namiestnictwa z dnia 15. lutego 1889 L. 9006, wedle której sprawa pociągnięcia Jędrzeja Bogacza do kosztów rządowych budowli wodnych na Wiśle pod Samocicami była jeszcze przed powzięciem tej uchwały sejmowej ostatecznie załatwioną. Reskryptem bowiem z dnia 7. lipca 1888 L. 9167/762 odrzuciło Wys. Ministerstwo rolnictwa spóźniony rekurs ministeryalny Jędrzeja Bogacza przeciw decyzji Namiestnictwa z dnia 8. stycznia 1888 L. 77560, którą zatwierdzono orzeczenie starostwa w Dąbrowie z dnia 17. października 1887 L. 8773, nakładające na Jędrzeja Bogacza obowiązek do przyczyniania się datkiem konkurencyjnym do powyżej pomienionych budowli a o treści tego reskryptu ministeryalnego zawiadomiło Namiestnictwo pod d. 15. lipca 1888 L. 42141 starostwo w Dąbrowie.

Powołaną odezwę c. k. Namiestnictwa podaliśmy do wiadomości petytenta za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Dąbrowie rozp. z d. 28. lutego 1889 L. 8248.

Petycja gminy Dąbrówka breńska o uwolnienie jej od płacenia datków konkurencyjnych na regulację rzeki Nowego Brnia tudzież Żabnicy.

Załatwiając tę petycję powziął Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 5. października 1888 następującą uchwałę:

„Petycję gminy Dąbrówki breńskiej odstępuje się c. k. Rządowi do zbadania i załatwienia.

W odpowiedzi na powyższą uchwałę, którą kancelarya sejmowa zakomunikowała wprost Prezydium c. k. Namiestnictwa, doniosło c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu odezwą z 30. maja 1889 L. 30306, że nie

uwzględnić żądania petycyonującej gminy, ponieważ dotyczące orzeczenie c. k. starostwa w Dąbrowie wydane zostało na podstawie zbadanego przez komisyjne dochodzenie i sprawdzonego a stosunkom miejscowym odpowiedniego stanu rzeczy, a przytoczone przez gminę zarzuty, iż grunta jej nie podlegają zalewowi Nowego Brnia lub jego dopływów i że z regulacyi tej nie odniesie żadnych korzyści, nie mają najmniejszej podstawy.

Petycja Ludwika Mianowskiego inżyniera kolejowego o pomoc do rozwinięcia wynalezionego motoru wodnego zastosowanego do regulacyi koryt rzek.

Pismem z dnia 5. marca 1889 L. 5590 zawiadomił Wydział krajowy petenta, iż Wysoki Sejm nie załatwił prośby jego o udzielenie mu pomocy do rozwinięcia rzeczzonego motoru przezeń wynalezionego.

Konserwacja i obrona wałów w porzeczcu Wisły.

Odezwą z dnia 28. marca 1889 L. 8.630 podniosło c. k. Namiestnictwo potrzebę wydania stosownych zarządzeń, celem utrzymania i obrony wykonanych dotychczas przez konkurencyje prywatne pod nadzorem c. k. Rządu wałów nad Wisłą i jej dopływami, które to agendy należące do stron bezpośrednio interesowanych spełniane bywają dotychczas prawie wyłącznie tylko w sposób dorywczy.

Powodu, że czynnik ekonomiczny tak ważny jak obwałowanie w porzeczcu Wisły i dopływów, pozostaje mniej więcej na łasce przypadku, szukać należy zdaniem c. k. Namiestnictwa przeważnie w braku systematycznej organizacyi, zapewniającej utrzymanie i obronę wałów. Ponieważ albo wcale nie ma władz i osób, których funkcyje w sprawie utrzymania i obrony wałów byłyby ściśle określone, albo jeżeli istnieją, nie stanowią należycie zwartego szeregu, przeto wszelka dodatnia działalność w tym kierunku jest tylko wpływem dobrej woli i solidarności, wywołanej naciskiem grożącego niebezpieczeństwa.

Jeżeli jednak już teraz okazuje się potrzeba zasadniczego uporządkowania tej doniosłej kwestyi utrzymania i obrony wałów, to potrzeba ta wedle odezwy c. k. Namiestnictwa da się uczuć jeszcze bardziej w miarę postępu regulacyi obwałowań wspólnym kosztem Rządu i kraju przedsięwziąć się mającej, a dla powiatu Tarnobrzskiego już nawet uchwalonej. Budowy ochronne bowiem tej miary co wały, zwłaszcza po ich uregulowaniu, są przedmiotami zbyt cennymi, aby opiekę nad nimi pozostawić i nadal w tym pierwotnym stanie, w jakim się ona obecnie znajduje.

Z tego powodu proponuje c. k. Namiestnictwo bez przesądzania szczegółów i formy, zając się wprowadzeniem w życie mniej więcej następujących wytycznych:

1. Do utrzymania szluz i wałów ustanowić okręgi konkurencyjne, tam gdzie ich dotąd nie ma lub gdzie istnieją tylko z imienia i unormować w nich stałą a przynajmniej na dłuższy przeciąg obowiązującą miarę datków konkurencyjnych.

2. Ustanowić służbę niższą wałową czy to samodzielną czy skombinowaną ze służbą wiklin rządowych i należących do większych obszarów dworskich.

3. Ustanowić nad okręgami konkurencyjnymi i służbą wałową inspektorów wałowych, gdzie ich dotąd niema, określić ściśle ich funkcje co do utrzymania i obrony wałów i poruczyć im wedle miejscowych stosunków zarząd wałów w jednym okręgu konkurencyjnym lub w kilku.

4. Celem zarządu i obrony wałów i peryodycznych ich rewizji złożyć w każdym powiecie z inspektorów wałowych, techników i naczelników władz powiatowych komitet wałowy; kierownictwo obrony wałów w chwilach niebezpieczeństwa spoczywaćby miało wyłącznie w rękach przewodniczącego komitetu.

5. Urządzić systematyczne udzielanie wiadomości o wyższych wodach, pochodzie lodów.

6. Gminy do okręgów należące zagnęć do zaopatrzenia się w przyrządy ratunkowe a zwłaszcza łodzie, osęki i wiosła.

7. W każdym powiecie przeznaczyć do rozporządzenia komitetu wałowego roczną choćby tylko skromną kwotę z funduszków powiatowych czy krajowych stanowiącą zapas, z którego by pojedyncze okręgi konkurencyjne za solidarną gwarancją zwrotu, mogły w razie bardzo nagłej potrzeby i braku czasu na ściągnięcie datków od stron, czerpać zaliczki na naprawę i obronę wałów.

Jakkolwiek konserwacja wałów Wisły i jej dopływów w myśl obowiązujących już ustaw krajowych ma być zabezpieczoną w drodze osobnych ustaw krajowych, jakie mają być wydane po ukończeniu budowy i jakkolwiek w czasie nadzwyczajnych wylewów z trudnością będą mogły strony interesowane pokryć kosztą zerwanych lub uszkodzonych obiektów, to jednak odezwą z dnia 12. kwietnia 1889 L. 14.782 oświadczyliśmy się w zasadzie za wydaniem zarządzeń proponowanych przez c. k. Namiestnictwo, gdyż już dzisiaj okazuje się nagląca potrzeba podziału wałów na poszczególne okręgi konkurencyjne, zorganizowania zarządu i nadzoru technicznego tak dla konserwacji jak i obrony wałów, a szczególnie ustanowienia straży wałowej, nie mniej też obmyślenia w tym celu innych środków, jakie okazały się już w Prusiech praktycznymi, a jakie zawarte są w pruskiem rozporządzeniu królewskim z dnia 14. listopada 1853 r.

Ponieważ jednak wedle wniosku c. k. Namiestnictwa autonomiczne władze powiatowe mają być do wykonywania tego działu administracji powołane, a przytem i fundusze powiatowe mają tu być po części zaangażowane, zatem wstrzymaliśmy się na razie z formułowaniem ostatecznych wniosków aż do nadejścia opinii interesowanych Wydziałów powiatowych, na razie zaś zaproponowaliśmy c. k. Namiestnictwu następny podział Powiśla między Krakowem a Zawichostem na poszczególne okręgi wałowe:

a) w powiecie Tarnobrzeskim:

1. Wał nadwiślański od granicy państwa do ujścia Sanu (sekcja I. wałów nadwiślańskich) wraz z prawym wałem Sanu aż po ujście Bukowy w Księżem Kolanie, który to okręg mógłby być podzielonym na 4 sekcje: 1. od granicy do Strachockiej rzeki, 2. od Strachockiej rzeki do nowego przekopu Jodłówki i Lipy, 3. od Jodłówki i Lipy do młynówki Bukowy, tudzież Dębowca i Łukawicy, 4. od młynówki Bukowy do końca prawego wału Sanu;

2. Wał nadwiślański od Sanu do Łęgu (sekcya 2) wraz z lewym wałem Sanu i prawym wałem Łęgu.

3. Wał nadwiślański od Łęgu do Trześniówki (sekcya 3) wraz z lewym wałem Łęgu a prawym Trześniówki.

4. Wał nadwiślański od Trześniówki do Skały Miechocińskiej (sekcya 4) wraz z lewym wałem Trześniówki.

5. Wał nadwiślański od Skały Miechocińskiej do Nagnajowa (sekcya 5).

6. Wał nadwiślański od wzgórza Siedleszczańskiego do wału prawego Krzemienicy (sekcya 6) wraz z prawym wałem Krzemienicy.

7. Wał nadwiślański od Krzemienicy do Chorzelskiego kanału (sekcya 7 a).

b) w powiecie Mieleckim:

8. Wał nadwiślański od granicy powiatu Tarnobrzeskiego do ujścia Wisłoki (sekcya 7 b) wraz z prawym wałem Wisłoki.

9. Wał nadwiślański od Wisłoki do Nowego Brnia (sekcya 8) wraz z lewym wałem Wisłoki i wałami wstecznymi Starego Brnia.

c) w powiecie Dąbrowskim i Tarnowskim:

10. Wał nadwiślański od Nowego Brnia do Dunajca (sekcya 9) wraz z prawym wałem Dunajca aż po ujście Biały.

11. Wał nadwiślański od Dunajca do Nowej Kisieliny (sekcya 10) wraz z lewym wałem Dunajca po most w Bogumiłowicach a prawym Kisieliny.

d) w powiecie Dąbrowskim i Brzeskim:

12. Wał nadwiślański od Nowej Kisieliny do Uszwicy (sekcya 11) wraz z lewym wałem Kisieliny a prawym Uszwicy.

e) W powiecie Brzeskim i Bocheńskim.

13. Wał nadwiślański od Uszwicy do Raby (sekcya 12) wraz z prawym wałem Uszwicy i lewym Raby, tudzież wstecznymi wałami Uszewki i Grobki;

14. Wał nadwiślański od Raby do kolei Niepołomickiej (sekcya 13) wraz z lewym wałem Raby i wstecznymi wałami Drwinki.

f) W powiecie Bocheńskim i Wielickim.

15. Prawy wał nadwiślański od kolei Niepołomickiej do Podgórze (sekcya 14) wraz z wałami wstecznymi Podłężówki, Serafy z Zabawą i Drwiny.

g) W powiecie Krakowskim:

16. Lewy wał nadwiślański od potoku Kościelnickiego do Krakowa wraz z wałami wstecznymi potoku Kościelnickiego, Dłubni i Biały (Prądnika).

Równocześnie odnieśliśmy się do Wydziałów powiatowych w Krakowie, Wieliczce, Bochni, Brzesku, Dąbrowie, Tarnowie, Mielcu i Tarnobrzegu o przedstawienie nam opinii co do wszystkich powyżej przez c. k. Namiestnictwo poruszonych kwestyj wraz z wnioskami co do podziału terenu inundacyjnego na okręgi wałowe, organizacyi konkurencyi i miary rozkładu datków, składu komitetu wałowego, jego organów wykonawczych tak administracyjnych jak i technicznych oraz stałej służby nadzorczej wałowej z szczególniejszem uwzględnieniem strony finansowej.

Skoro otrzymamy relacyę od wszystkich wymienionych Wydziałów powiatowych przystąpimy do dalszych rokowań z c. k. Namiestnictwem

których rezultat nie omieszkał w swoim czasie przedłożyć Wysokiemu Sejmowi.

Regulacja granicznej
Wisły między Białką
a Przemszą.

Odezwą z 31. marca 1889 L. 16.701 zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo, że z pomiędzy z 14 rzek galicyjskich, jakie miały być regulowane wskutek uchwał Wysokiego Sejmu z roku 1884 dał pierwszeństwo Wys. Rząd granicznej Wisły między ujściem Białki i Przemszy, której regulacja potrzebną jest przede wszystkim dla Szląska austriackiego, gdzie rozpoczęto już regulację górnej Wisły na podstawie ustawy krajowej z 6. kwietnia 1885 (Dz. u. kr. szląskich Nr. 20) oraz dla sąsiedniego Królestwa pruskiego. Reskryptem bowiem z 18 sierpnia 1888 L. 11.560 zatwierdziło Wys. Ministerstwo spraw wewnętrznych odnośny projekt techniczny na regulację Wisły od Strumienia na Szlązku do ujścia Przemszy i poleciło aby na jego podstawie przeprowadzono rokowania względem pokrycia kosztów z galicyjskim i szląskim Wydziałem krajowym tudzież królewsko pruskim rządem.

Udzielony nam przez c. k. Namiestnictwo projekt obejmuje:

1. sprostowanie granicznej Wisłki za pomocą przekopów z 51 kilometrów długości na 28,66 kilometrów;

2. ubezpieczenie brzegów przekopów oraz zamknięcie starych łożysk budowlami faszynowymi a po części kamiennymi;

3. obustronne obwałowanie Wisłki dla ochrony od wylewów wraz z obwałowaniem wstecznem Przemszy.

Koszta robót w obu państwach t. j. w Austrii i Prusiech na przestrzeni dotyczącej Galicyi przedstawiają się następująco:

I. Roboty ziemne	310.104 zł. 29 ct.
II. „ regulacyjne	185.107 „ 32 „
III. wykupno gruntów	181.131 „ 27 „
IV. Rozmaite	33.817 „ 13 „

Ogółem regulacja Wisły . . . . . 710.160 zł. 01 ct.

V. Wały wsteczne na Przemszy . . . . . 34.701 „ 85 „

Razem . . . . . 744.861 zł. 86 ct.

z czego przypada na Austryę . . . . . 376.966 zł. 23 ct.

na Prusy zaś . . . . . 367.895 zł. 63 ct.

Z powyższych kosztów, jakie ma pokryć Austrya (376.966 zł. 23 ct.) przypada na obwałowanie Wisły z wyłączeniem kosztów wykupu z przekopów 181.676 zł. 42 ct., na obwałowanie zaś Przemszy 17.390 zł. 40 ct. tak iż suma kosztów obwałowania wynosi 199.067 zł. 82 ct.

Wobec okoliczności, że wedle ustawy krajowej szląskiej z 6. kwietnia 1885 Nr. 20 do kosztów regulacji Wisły szląskiej państwo przyczynia się 50%, kraj 30%, a prywatna konkurencja 20%, proponuje Rząd taki sam rozkład kosztów dla regulacji granicznej Wisłki galicyjskiej, wskutek czego pokryłoby państwo 188.483 zł. 11 ct., kraj Galicya 113.089 zł. 87 ct. prywatna zaś konkurencja z obszarem 3.928 morgów 930 kw. sążni, mającym się ochronić projektowanymi wałami, 75.393 zł. 25 ct.

Ponieważ wykonanie robót ma być rozłożonem na lat 15, zatem kwoty powyższe musiałyby być przez ten przeciąg czasu w ratach rocznych uiszczone.

Alegat 31.

Jakkolwiek w mowie będąca regulacya w myśl p. 4. Najwyższego postanowienia z 30. października 1830 winna być wykonaną wyłącznie na koszt skarbu państwa, gdyż cała przestrzeń Wisły, objęta projektem regulacyjnym stanowi granicę państwa od strony Królestwa pruskiego, to jednak ze względu na interes kultury krajowej, który tu w projektowanych obwałowaniach jest zaangażowanym, tudzież celem zaznaczenia naglącej potrzeby dalszej regulacji naszych rzek karpaccich w ogóle, oświadczyliśmy Rządowi dołączoną odezwą z 17. maja 1889 l. 14.888 gotowość przedstawienia i tej, mniej nasz kraj obchodzącej sprawy Wysokiemu Sejmowi, czyniąc zależnem przedłożenie pozytywnych wniosków od poprzedniego dokładnego zbadania sprawy i porozumienia się z Reprezentacją powiatową Bialską.

Równocześnie wezwaliśmy Wydział powiatowy w Białej, ażeby zajął się zbadaniem potrzeby tej regulacji i korzyści ztąd spodziewanych dla właścicieli gruntów nadbrzeżnych a po wysłuchaniu stron interesowanych przedłożył nam w tym kierunku wyczerpujące sprawozdanie, poparte następniemi danemi:

1. Jaka jest gleba i podglebie gruntów nadbrzeżnych, pod jaką kulturą są te grunta i czy takowe potrzebują obniżenia średniej wody normalnej Wisły, względnie osuszenia otwartymi rowami lub też kolmatacyi (namulenia);

2. jak wielki jest obszar gruntów, podlegających przy dzisiejszem obwałowaniu zwyczajnym wylewom;

3. jaka powierzchnia gruntów podległa zalewowi w czasie powodzi w r. 1884 i jak wielką była powstała ztąd szkoda w każdej gminie katastralnej (t. j. w gminie i na obszarze dworskim);

4. jakie są stosunki majątkowe nadbrzeżnych mieszkańców i czy właściciele interesowanych gruntów byłiby w stanie uiścić w 15 latach przypadający na nich wedle powyższego obliczenia datki konkurencyjny w sumie 75.393 zł. 25 ct.;

5. czy ewentualnie powiat Bialski w zastępstwie stron interesowanych mógłby się przyczynić dobrowolnym datkiem i w jakiej wysokości.

Już po zamknięciu niniejszego sprawozdania otrzymaliśmy relację Wydziału powiatowego Bialskiego z dnia 26 lipca 1889 L. 1.253, zawierającą oświadczenia prawie wszystkich stron interesowanych, które nie widzą dla siebie korzyści z zamierzonego przez regulację obniżenia stanu wody, natomiast uważają za potrzebne uzupełnienie istniejących obwałowań dla ochrony gruntów od wylewów, oraz umożliwienie odwodnienia za pomocą szluz i przepustów, względnie namulenia (kolmatacyi) starych łożysk Wisły.

Na podstawie tej relacji Wydziału powiatowego zamierzamy też wejść w dalsze rokowania z Rządem co do regulacji granicznej Wisły (Wisielki) na następnych zasadach:

1. koszta robót regulacyjnych pokryje stosownie do postanowienia p. 4. Najwyższego postanowienia z dnia 30. października 1830 r. wyłącznie skarb państwa;

2. koszta obwałowań galicyjskich pokryte będą przez państwo, kraj i strony interesowane w stosunku zaproponowanym przez Rząd w projekcie ustawy z r. 1885 o regulacji 14 rzek galicyjskich, (t. j. 60% przypadłoby

na skarb państwa, około 30% na fundusz krajowy, a 10% na strony interesowane);

3. datki powyższe miałyby być złożone w piętnastu równych ratach rocznych.

Regulacja rzeki Białej.

Odezwaniami z dnia 50. maja 1889 L. 36139 i z dnia 12. czerwca 1889 L. 39650 zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo, że sprawdzenie sporządzonego przez komisarza inspekcji leśnej ś. p. Emila Skowrońskiego generalnego projektu zabudowania dzikich potoków w dorzeczu Białej poruczyło Wysokie Ministerstwo rolnictwa w miejsce przeszkodzonego względami zdrowia c. k. radcy ministeryalnego Jana Salzera c. k. komisarzowi inspekcji leśnej i kierownikowi linckiej sekcji dla zabudowań potoków górskich Wojciechowi Pokornemu, oraz, że to Wys. Ministerstwo rozp. z dnia 17. maja 1889 L. 6716/925 poleciło sekcji przemyskiej wysłać bezwzględnie c. k. asystenta lasowego Michała Martyńca do przedsięwzięcia zdjęć w górnym dorzeczu tej rzeki.

Wobec tego zarządzenia Wys. Ministerstwa rolnictwa należy oczekiwać, że niebawem wygotowanym zostanie projekt techniczny dla zabudowań potoków górskich w dorzeczu Białej, które to roboty wraz z projektowaną przez kraj. biuro melioracyjne regulacją Białej i uzupełnieniem obwałowania prawego brzegu Dunajca zamierzamy przeprowadzić na podstawie §. 1. państwowej ustawy melioracyjnej w drodze ustawodawstwa krajowego i państwowego.

Regulacja granicznej przestrzeni Sanu między Kuryłówką a Kopkami.

W sprawie tej regulacji, poruszonej uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 17. grudnia 1885 L. S. 584, otrzymaliśmy na kilkakrotne nasze odezwy zawiadomienie z c. k. Namiestnictwa (pismem z dnia 7. maja 1889 L. 29289), że gdy wedle dotychczasowych doświadczeń projekt na uregulowanie całej, 19 kilometrów długiej, przestrzeni Sanu między Kuryłówką a Kopkami z przyczyny wielkich kosztów i trudności ze strony władz rosyjskich nie prędko przyszedłby do skutku jako całość, zajęto się częściowem przeprowadzeniem robót regulacyjnych. I tak zatwierdziło już Wys. Ministerstwo spraw wewnętrznych projekt na uporządkowanie Sanu pod Starem miastem kosztem 25.182 zł., które częścią w bieżącym, częścią w przyszłym roku wykonane zostanie. Oprócz tego zarządzono wypracowanie operatu na przepkop pod Sarzyną. Ponieważ jednak przepkop ten jedyny w granicznej przestrzeni Sanu przypada na terytorium rosyjskie, przeto nie można przewidzieć, kiedy i jaki będzie skutek rokowań z tamtejszemi władzami względem wykonania i wspólnego ponoszenia kosztów tej regulacji.

Powyższy komunikat Namiestnictwa podaliśmy do wiadomości Reprezentacji interesowanych powiatów Łańcuckiego i Niżańskiego rozp. z dnia 18. maja 1889 L. 21166.

Regulacja potoku Sanoczka.

Stosownie do polecenia Wysokiego Sejmu z dnia 17. grudnia 1885 L. S. 479 przedłożyliśmy zgodnie z opinią Wydziału powiatowego w Sanoku sporządzony przez sanocką expozyturę biura melioracyjnego projekt techniczny regulacji Sanoczka odezwą z dnia 11. maja 1889 L. 15716 c. k. Namiestnictwu do zbadania pod względem technicznym i ekonomicznym,

ażebyśmy na tej podstawie mogli w myśl uchwały Wysokiego Sejmu zażądać od stron interesowanych zawiązania spółki, oraz wejść w dalsze rokowania z c. k. Namiestnictwem co do przyznania subwencji z funduszków publicznych.

Pismem z dnia 20. czerwca 1889 L. 37301 oznajmiło nam jednak Namiestnictwo, że ze względu na lokalne tylko znaczenie tej regulacji projekt nie nadaje się do subwencyonowania z funduszków krajowych i państwowych, a to tem mniej wobec wielu innych robót melioracyjnych ważniejszych i pożyteczniejszych, które z braku dostatecznych funduszków dotychczas nie zostały wykonane.

Gdy więc wobec tej opinii Namiestnictwa okazało się niemożliwym przeprowadzenie rzeczony regulacji bądź to na podstawie państwowej ustawy melioracyjnej, bądź też w drodze jednorazowych subwencji z funduszków publicznych, zaleciliśmy rozp. z dnia 23. sierpnia 1889 L. 27301 Wydziałowi powiatowemu w Sanoku postarać się o ewentualne wykonanie robót siłami miejscowemi.

Regulacja
Bugu i Pełtwi.

Jak to już w zeszłorocznem przedłożeniu specjalnem o popieraniu kultury krajowej na polu budowy wodnych mieliśmy zaszczyt zdać sprawę Wysokiemu Sejmowi, przesłaliśmy odezwę z dnia 10. sierpnia 1888 l. 33013 projekt techniczny regulacji Bugu c. k. Namiestnictwu z prośbą o przedstawienie Wys. Ministerstwu rolnictwa do zatwierdzenia, poczem zamierzaliśmy przedstawić Wysokiemu Sejmowi odnośny projekt ustawy celem zrealizowania tego przedsięwzięcia na podstawie państwowej ustawy melioracyjnej.

Do chwili zamknięcia tego sprawozdania jednak nie otrzymaliśmy od c. k. Ministerstwa w tym przedmiocie żadnej odpowiedzi, wskutek czego też i w sprawie regulacji Pełtwi, której podstawy hydrotechniczne zależne są od rozmiarów, mających się wykonać robót na Bugu, nie mogliśmy dotychczas wydać dalszych zarządzeń.

Regulacja Dniestru
między Żurawnem a
Rozwadowem.

Na kilkakrotne przypomnienia Wydziału krajowego w sprawie przyspieszenia regulacji Dniestru między Żurawnem a Rozwadowem, któraby umożliwiła Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie regulacji górnego Dniestru wraz z melioracją rozległych bagien naddniestrzańskich, otrzymaliśmy z c. k. Namiestnictwa odezwaniami z d. 7. marca 1889 l. 13716 i z d. 15. maja 1889 l. 32733 odpowiedź, że wprawdzie c. k. Namiestnictwo odnosiło się ponownie do Wys. c. k. Ministerstwa rolnictwa o wydzielenie regulacji tej przestrzeni Dniestru z generalnego projektu regulacji rzek galicyjskich, jednak to Ministerstwo nie powzięło dotychczas w tym przedmiocie decyzji.

Regulacja Stryja
pod Chodowicami.

W skutek petycji gminy Chodowice przekazanej uchwałą Wysokiego Sejmu z dn. 14. stycznia 1887 l. s. 1044 Wydziałowi krajowemu do załatwienia, odnosiliśmy się kilkakrotnie do c. k. Namiestnictwa o zarządzenie wypracowania projektu i przyznanie $33\frac{1}{3}\%$ owego zasiłku z państwowego funduszu budowy wodnych.

Ostatecznie też sprawa wzięła pomyślny obrót, gdyż odezwą z d. 1. listopada 1888 l. 56198 c. k. Namiestnictwo nadesłało nam projekt techniczny, preliminujący kosztą budowy (1 przekopu, 2 tam i 2 zamknięć) na 3.290 zł. 7½ ct., oraz przyrzekło przyczynić się do tych robót ⅓ kosztów w kwocie 1096 zł. 69 ct.

Pismem z dnia 30. listopada 1888 l. 49518 przyznaliśmy na tę lokalną regulację 33⅓% wy zasiłek z funduszu krajowego w kwocie 1.069 zł. 69 ct., oraz zawiadomiliśmy o tej decyzji interesowaną gminę za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Stryju.

Wykonanie budowy zarządziło c. k. Namiestnictwo po otrzymaniu powyższego naszego pisma, o czym zawiadomiło nas odezwą z dnia 29. stycznia 1889 l. 2089.

Subwencyonowanie
mniejszych melioracyj
z państwowej dotacyi
melioracyjnej.

Odezwą z dnia 13. sierpnia 1888 L. 44785. zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo, że JE. p. Minister rolnictwa reskryptem z dnia 18. lipca 1888 L. 6759/932 przyznał z państwowej dotacyi melioracyjnej subwencyę w kwocie 3.000 zł, płatną w dwóch równych ratach w roku 1889 i 1890 na osuszenie gruntów w Domażyrze i Borkach Janowskich powiatu lwowskiego pod warunkiem, jeżeli dla tej melioracyi zawiąże się spółka wodna a jej statuta uzyskają zatwierdzenie władzy politycznej.

Natomiast odmownie załatwione zostały wnioski Wydziału krajowego co do subwencyonowania z tej dotacyi potoku Jasienicy w powiecie samborskim, oraz budowy szluzu w wale Wisłoczanym w Gawłuszowicach powiatu Mileckiego.

Co do tej ostatniej budowli nadmienilo Wys. Ministerstwo rolnictwa w reskrypcie z dnia 1. sierpnia 1889 L. 9791, że subwencya nie mogła być przyznana, gdyż tak kraj, jak i konkurencyja wałowa na rzece Wisłóce odmawiają zasiłku na zbudowanie wzmiankowanej szluzu, a utworzenie spółki wodnej dla przeprowadzenia i utrzymania potrzebnych robót, okazało się niemożliwym.

Ze względu na powyżej przytoczony motyw odmowy byłoby zdaniem Wydziału krajowego wskazaniem wstawienie pewnej corocznej dotacyi na popieranie mniejszych melioracyj do budżetu krajowego, ażeby w ten sposób uzyskać dla naszego kraju chociaż część tak znacznej dotacyi melioracyjnej, która wyłącznie prawie obracaną bywa na roboty melioracyjnej w innych częściach państwa.

Użytkowanie
torfowisk.

Celem pobudzenia właścicieli rozległych w naszym kraju torfowisk do odpowiedniego wyzyskania tych nieużytków, szczególnie na materiał opałowy, rozesłaliśmy już w r. 1881 okólnik wraz z kwestyonarzem do wszystkich Wydziałów powiatowych, tudzież komitetów obu krajowych Towarzystw rolniczych, w którym, żądając bliższych dat co do torfowisk, zwróciliśmy uwagę stron interesowanych na doniosłość eksploatacyi torfu na opał i przyrzekliśmy pomoc fachową przez bezpłatne przeprowadzenie analizy chemicznej próbek torfu w laboratorium wyższej szkoły rolniczej w Dublinach.

Jak już w sprawozdaniu z czynności za rok 1881/2 (alegat 1. do stenogr. sprawozdań Sejmu kraj. z r. 1882 pag. 50--52) nadmieniliśmy,

okazało się z nadsyłanych przez Wydziały powiatowe relacyj, że w naszym kraju znajdują się znaczne obszary pokładów torfu przydatnego na opał, które wedle nadeszłych wskutek powyższego okólnika wykazów zajmować mają następną powierzchnię :

a)	w dorzeczu Wisły	4018,85	morgów
b)	" Dniepru	1803,00	"
c)	" Dniestru	6615,00	"
d)	" Dunaju	729,00	"
razem		13156,85	"

Sprawa użytkowania torfowisk i to nie tylko w kierunku przemysłowym, ale także rolniczym, weszła w roku bieżącym w nową fazę. Wedle odezwy bowiem c. k. Namiestnictwa z dnia 11. stycznia 1889 L. 1265 postanowiło c. k. Ministerstwo rolnictwa za inicjatywą posła do Rady państwa i podkomorzego Ferdynanda hr. Hompescha rozp. z dnia 1. stycznia 1889 L. 17628/2042 w celu poparcia kultury torfowej i to przede wszystkim w Galicyi, gdzie ta sprawa ma większą doniosłość, zarządzić badania oraz subwencyonować doświadczenia. Przede wszystkim zamierza Ministerstwo uzyskać za pomocą zdjęć przegląd znaczniejszych torfowisk z pominięciem takich, które z powodu swego położenia nie przedstawiają odpowiedniej wartości dla celów kultury lub przemysłu. Przy tem mają być zebrane daty co do położenia i obszaru, co do głównych rodzajów (czy torf wyżyny lub nizinny) co do charakteru wegetacji torfowisk, dalej co do głębokości i jakości torfu w różnych głębokościach i w rozmaitych miejscach, podobnie co do jakości podglebia oraz sąsiedniej gleby, co do możliwości odwodnienia przynajmniej do pewnej głębokości, wreszcie co do tego szczegółu, czy torfowisko jest już użytkowane i w jaki sposób. Oprócz tych dat zamierza Ministerstwo zebrać także próbki torfu, które mają być rozebrane przez rolniczo-chemiczną stację doświadczalną w Wiedniu. Z uwagi, że odwodnienie torfowisk odgrywa tu ważną rolę, postanowiło Ministerstwo poruczyć te badania na koszt skarbu państwa takiej osobistości, któraby była obznajomioną z techniką melioracyjną i poleciło Namiestnictwu porozumieć się w tym względzie z Wydziałem krajowym i obydwoma krajowymi Towarzystwami rolniczemi.

Na odnośne zapytanie Namiestnictwa oświadczyliśmy też odezwą z dnia 8. lutego 1889 L. 3318 gotowość udzielenia Rządowi pomocy fachowej kraj. biura melioracyjnego, oraz wezwaliśmy równocześnie Wydziały powiatowe do uzupełnienia wykazu torfowisk także tymi nieużytkami o powierzchni torfiastej, które jakkolwiek nie nadają się na materiał opałowy, dadzą się zużytkować pod uprawę roślin użytkowych za pomocą tak zwanej kultury groblowej systemn Rimpau'a.

Reskryprem z dnia 21. maja 1889 L. 5005/525 udzielonym Wydziałowi krajowemu odezwą Namiestnictwa z dnia 12. czerwca 1889 L. 37.263 poruczyło ostatecznie Ministerstwo rolnictwa za zezwoleniem Wydziału krajowego badanie torfowisk inżynierom biura melioracyjnego Janowi Blauthowi we wschodniej, a Stanisławowi Chrzęszczewskiemu w zachodniej Galicyi, przeznaczając na ten cel na rok 1889 nieprzekraczalną kwotę 2200 zł.

w. a., Wydział krajowy zaś wydał w tym celu polecenie wymienionym inżynierom rozporządzeniem z dnia 25. czerwca 1889 L. 25.929.

Wedle przedłożonych przez Wydziały powiatowe do końca sierpnia 1889 wykazów przedstawia się obszar torfowisk w Galicyi następunie:

a)	dorzecze Wisły . . .	43.763	morgów
b)	„ Dniepru . . .	3.001	„
c)	„ Dniestru . . .	32.209	„
d)	„ Dunaju . . .	270	„
	razem . . .	79.243	morgów.

Z tego przypada na powiat:

1.	Nisko . . .	27.093	morgów.
2.	Sambor . . .	20.019	„
3.	Rudki . . .	4.786	„
4.	Brody . . .	4.240	„
5.	Rawa rnska . . .	3.398	„
6.	Chrzanów . . .	2.474	„
7.	Nowy Targ . . .	1.841	„
8.	Żółkiew . . .	1.611	„
9.	Bóbrka . . .	1.153	„
10.	Horodenka . . .	1.099	„
11.	Przemyślany . . .	1.029	„
12.	Kałuż . . .	1.009	„
13.	Mielec . . .	885	„
14.	Lwów . . .	755	„
15.	Sokal . . .	735	„
16.	Żydaczów . . .	730	„
17.	Jarosław . . .	673	„
18.	Dolina . . .	600	„
19.	Tłumacz . . .	575	„
20.	Biała . . .	496	„
21.	Rzeszów . . .	446	„
22.	Gródek . . .	425	„
23.	Cieszanów . . .	411	„
24.	Kamionka strumiłowa . . .	350	„
25.	Brzesko . . .	322	„
26.	Tarnopol . . .	300	„
27.	Buczacz . . .	298	„
28.	Kolbuszowa . . .	225	„
29.	Bochnia . . .	200	„
30.	Rzeszowa . . .	189	„
31.	Kołomyja . . .	180	„
32.	Skałat . . .	160	„
33.	Trembowla . . .	150	„
34.	Tarnów . . .	100	„
35.	Przemyśl . . .	80	„
36.	Krosno . . .	47	„
37.	Mościska . . .	42	„

38 Kraków	38 morgów
39. Złoczów	30 „
40. Sanok	20 „
41. Lisko	20 „
42. Myślenice	1 „

Powyższy wykaz nie obejmuje jednak wszystkich torfowisk w kraju, gdyż o ile Wydziałowi krajowemu wiadomo, albo przedłożone relacje z powiatów nie są zupełne, albo też niektóre Wydziały powiatowe, mimo że im Wydział krajowy wskazał wyraźnie miejscowości, nadesłały odpowiedzi negatywne. A szkoda wielka, bo w naszym kraju leżą beczynnienie w salinach kałuskich znaczne pokłady kainitu, bez którego właśnie niemożliwą jest kultura torfowisk.

Biuro melioracyjne.

W roku ubiegłym poniosło biuro melioracyjne ciężką stratę przez śmierć jednego z najzdolniejszych i najgorliwszych pracowników, inżyniera-asystenta ś. p. Wacława Zahradnika, który na dniu 2. sierpnia 1888 w czasie kąpieli utonął w Wiśle pod Baranowem.

Na podstawie uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 18. października 1888 L. s. 736, którą przyzwoloną została dotacya na polepszenie plac funkcyjony uszy biura melioracyjnego, podwyższyliśmy dekretem z dnia 21. grudnia 1888 L. 47.326 płace.

1) Inżynierów Jana Blautha i Ferdynanda Hillbrichta z 1.000 zł. w. a. na 1.200 zł. rocznie, Franciszka Vetulaniego zaś z 800 na 1.000 zł. w. a. rocznie.

2) Inżynierów-asystentów Stanisława Ogonka z 800 na 1.000 zł. w. a., a Karola Bozewicza, Ludwika Sobolewskiego i Piotra Wasilewskiego z 600 na 800 zł. rocznie.

Równocześnie przyznaliśmy drugie pięciolecie w kwocie 150 zł. w. a. rocznie, poczynawszy od 1. stycznia 1889 inżynierowi Józefowi Jankowskiemu, oraz podwyższyliśmy dodatek za plany inżynierowi Vetulaniemu z 200 na 300 zł. w. a. rocznie. Wreszcie dekretem z tej samej daty zamianowaliśmy stałymi inżynierami-asystentami (z płacą roczną 600 zł. i dodatkiem rocznym 200 zł.), dotychczasowych inżynierów-pomocników Stanisława Szczepanowskiego i Antoniego Biegańskiego.

Ażeby umożliwić biuro melioracyjnemu wykonanie licznych zdjęć i wypracowanie projektów dla większych przedsiębiorstw a przytem nie zaniedbać tyle ważnych dla produkcji rolniczej melioracyj lokalnych, podejmowanych przez pojedynczych właścicieli, przyjęliśmy dekretem z dnia 4. względnie 28. grudnia 1888 L. 44.730 i 52.928 na inżynierów pomocników biura melioracyjnego z płacą 1 zł. 50 ct. w. a. dziennie ukończonych techników Józefa Gryzieckiego i Stanisława Ruebenbauera, których definitywne przyjęcie uczyniliśmy zawisłem od przedłożenia świadectw ze złożonego z dobrym skutkiem drugiego egzaminu państwowego, podobnie jak to miało miejsce przy mianowaniu innych inżynierów asystentów biura melioracyjnego.

W miejsce ś. p. Wacława Zahradnika, którego nagła śmierć nie dozwoliła rozpocząć w r. 1888 budowy przy krajowym przedsiębiorstwie regulacji Krzemienicy z dopływami, powiodło się Wydziałowi krajowemu pozyskać rutynowaną siłę techniczną w osobie autoryzowanego inżyniera cywilnego Kajetana Strońskiego, którego dekretem z dnia 29. stycznia 1889 L. 2.140 zamianowaliśmy inżynierem-asystentem biura melioracyjnego z płacą roczną 1.000 zł. w. a. i dodatkiem rocznym 200 zł., wliczając mu równocześnie z czasu spędzonego w dotychczasowej służbie publicznej (przy Wydziale powiatowym w Nisku) dziesięć lat do służby krajowej (na podstawie § 23. ustawy służby krajowej, tudzież §. 10. statutu emerytalnego).

Na prośbę Wydziału spółki wodnej dla regulacji Nowego Brnia przeznaczaliśmy rozporządzeniem z dnia 16. kwietnia 1889 L. 14.281 inżyniera-asystenta tarnowskiej ekspozytury Antoniego Biegańskiego do prowadzenia budowy przy tej regulacji, w miejsce zaś Biegańskiego przydzieliliśmy tej ekspozyturze rozp. z dnia 26. kwietnia 1889 L. 18.017 praktykanta biura melioracyjnego Józefa Górskiego, podnosząc mu zarazem adjutum z 1 na 2 zł. dziennie.

Wreszcie należy nadmienić, że inżynier-pomocnik Szczęsny Gamrat otrzymawszy urlop z dniem 1. lipca 1888 dotychczas nie zgłosił się do pełnienia obowiązków w biurze melioracyjnym. Wskutek tego zarządziliśmy też rozporządzeniem z dnia 31. sierpnia 1888 L. 37.701 zamknięcie jego płacy z końcem sierpnia 1888.

Czynności biura melioracyjnego od 1. lipca 1888 do 30. czerwca 1889.

A) Wykonano, rozpoczęto lub kontynuowano zdjęcia niwelacyjne i pomiary hydrotechniczne w miejscowościach i na obszarach poniżej wyszczególnionych.

L. p.	Nazwisko strony i miejscowości	wykonywane zdjęcia dla					U w a g a
		regulacji wód		melioracyj lokalnych			
		na długości w kilome- trach	na obszarze w mor- gach	osuszenia rowami morgów	drenowa- nia mor- gów	osuszenia i nawodnie- nia morgów	
1	Wydział krajowy, regulacja Drwinki	9	—	—	—	—	
2	Wydział krajowy, regulacja Uszwicy i dopływów . . . . . Wały Wisły, Uszwicy i dopływów	21,7 44,9	6.800	—	—	—	
3	Wydział krajowy, zdjęcia uzupełniające dla regulacji Kisieliny (wał Dunajca i Wisły)	5,9	—	—	—	—	
4	Wydział krajowy, zdjęcia hydrometryczne Białe	(75,4)	—	—	—	—	

L. p.	Nazwisko strony i miejscowości	wykonywane zdjęcia dla					U w a g a
		regulacji wód		melioracyj lokalnych			
		na długości w kilome- trach	na obszarze w mor- gach	osuszenia rowami morgów	drenowa- nia mor- gów	osuszenia i nawodnie- nia morgów	
5	Wydział krajowy, wały nadwi- ślańskie w powiecie Dąbro- wskim	46,3	—	—	—	—	
6	Wydział krajowy, wały nadwi- ślańskie w powiecie Mieleckim	16,6	—	—	—	—	
7	Wydział krajowy, regulacja Bia- łego Dunajca pod Nowym Targiem	3	—	—	—	—	
8	Wydział krajowy, regulacja Zło- tej Lipy	30,3	—	—	—	—	
9	Wydział krajowy, ubezpieczenie brzegów Sukieli pod Bole- chowem	1,5	—	—	—	—	
10	Wydział krajowy, regulacja Wia- ru w powiecie Dobromilskim	17	210	—	—	—	
11	Spółka dla regulacji Wisłoka i Pielnicy, zdjęcie dopływów Wisłoka	11	945	—	—	—	
12	Spółka dla regulacji Wisłoka i Pielnicy, uzupełnienie zdję- cia sytuacji Wisłoka	13	—	—	—	—	
13	Wydział krajowy, Tropiszów	—	—	—	110	—	
14	Wydział krajowy, magazyny spi- rytusowe w Krakowie i we Lwowie	—	—	—	—	—	sporządzono projekt
15	Wydział krajowy, dom admi- nistracyjny dla składów zbo- żowych w Krakowie	—	—	—	—	—	" "
16	Wydział krajowy, urządzenia me- chaniczne w spichrzu zbożo- wym w Krakowie	—	—	—	—	—	" "
17	Stanisław Szwantowski w Ko- bierzynie	—	—	—	127,8	—	
18	Antoni Wrotnowski w Bielanych a) obwałowanie Macochy	2,4	—	—	—	—	(nawodnienie stawów rybnych)
	b) melioracje lokalne	—	—	—	17	8	
19	Herman Czecz a) w Kozach	—	—	—	37,5	—	(stawy rybne)
	b) w Kobiernicach	—	—	—	—	45	
	c) w Kobierzynie	—	—	—	—	26	kanal doprowadzający
20	Jakób Gross w Kańczudze (pow. Biała) a) regulacja Macochy	1,3	—	—	—	—	(stawy rybne)
	b) akwadukt	—	—	—	—	36	
21	Dr. Stefan Grudziński w Górcze (pow. Chrzanów)	—	—	—	—	12	" "

L. p.	Nazwisko strony i miejscowości	Wykonywane zdjęcia dla					U w a g a
		regulacyi wód		melioracyj lokalnych			
		na długości w kilome- trach	na obszarze w mor- gach	osuszenia rowami morgów	drenowa- nia mor- gów	osuszenia i nawodnie- nia morgów	
22	Oskar Rudziński w Osieku (po- wiat Biała)	—	—	54	12	—	
23	Zdzisław Włodek w Dąbrowicy (pow. Bochnia).	—	—	80	13	—	
24	Stanisław Homolacs w Gnojni- ku (pow. Brzesko)	—	—	—	140	—	zdjęcie rozpoczęto.
25	Dr. Stanisław Niedzielski w Ko- kotowie (pow. Wieliczka)	—	—	—	—	—	zdjęcie pod projekt chmielnika i budyn- ków gospodarczych. sporządzono także projekt na stajnię i gnojarnię.
26	Dr. Stanisław Paszkowski w To- niach (pow. Kraków)	—	—	—	50	—	
27	Karol Czecz w Bierzanowie	—	—	—	—	11	
28	Jadwiga Straszewska — Lipinki	—	—	—	5	—	
29	Eustachy ks. Sanguszko — Krzyż	—	—	—	102,6	—	
30	Krajowa szkoła ogrodnicza — Tarnów	—	—	—	3	—	
31	Eustachy ks. Sanguszko — Tar- nów	—	—	—	10	—	
32	Michalina Włyńska — Janowice	—	—	—	—	10	(stawy rybne).
33	JE. Ludwik hr. Wodzicki — Tyczyn	—	—	—	—	20,7	
34	Karol hr. Raczyński a) Zawada b) Nagawczyzna	—	—	—	71 14	—	
35	Ignacy Pieniążek — Strzegocice	—	—	—	236	—	
36	Zdzisław hr. Tyszkiewicz — Werynia	—	—	—	—	2	(staw rybny).
37	Zofia Jordanowa — Brzezinki	—	—	—	4	—	
38	Adam Jordan — Więckowice	—	—	—	—	8	(staw).
39	Stanisław Starowiejski — Od- rzykoń	—	—	—	30	—	
40	Franciszek Starowiejski — Ustro- bna	—	—	—	4,5	—	
41	Wincenty Petrowicz — Przy- bówka	—	—	—	60	—	
42	Jan Korwin — Jureczkowa	—	—	—	20	—	
43	Marya hr. Dzieduszycka — Ja- sionów	—	—	35	—	—	
44	Zdzisław Skrzyński — Bachorz	—	—	—	8	—	
45	Wydział powiatowy w Jaro- sławiu	—	8.000	—	—	—	zdjęcia dokończono.
46	JE. Kazimirz hr. Badeni — Jabłonówka	—	—	—	725	—	
47	Stanisław hr. Badeni — Radzie- chów	—	—	—	—	—	drenowanie browaru.

L. p.	Nazwisko strony i miejscowości	wykonywane zdjęcia dla					U w a g a
		regulacji wód		melioracyj lokalnych			
		na długości w kilome- trach	na obszarze w mor- gach	osuszenia rowami morgów	drenowa- nia mor- gów	osuszenia i nawodnie- nia morgów	
48	Franciszek hr. Potulicki — Przegnojów	—	—	—	—	400	uzupełnienie zdjęć. założenie stawu.
49	Marya hr. Fredrowa — Duba- nowice z przyległościami	—	—	—	—	—	
50	Gmina Nowa Grobla	—	—	300	—	—	
51	Seweryn br. Brunicki — Zale- szczyki	—	—	—	—	10	
52	Julian br. Brunicki — Podhor- ce (pow. Stryj)	—	—	—	150	—	
53	Karol hr. Lanckoroński—Chłopy	—	—	—	150	—	
54	Gmina Malechów	—	123	—	—	—	
	Ogółem	223,9 (75,4)	16.078	469	2.100,4	588,7	

Uwaga. Zdjęcia ad 2 do 9, tudzież 45 do 54, wykonało biuro centralne; zdjęcia ad 1, tudzież 13 do 27 ekspozytura krakowska, zdjęcia ad 28 do 38 ekspozytura tarnowska; zdjęcia zaś ad 10 do 12, tudzież 39 do 44 ekspozytura sanoka.

B) Wypracowano plany i kosztorysy dla stron w miejscowościach następujących:

L. p.	Nazwa strony i miejscowości	Sporządzono projekty					U w a g a
		regulacji wód		melioracyj lokalnych			
		na długości w kilometrach	na obszarze w morgach	osuszenia rowami morgów	drenowania morgów	nawodniania morgów	
1	Wydział krajowy — wały nad- wiślańskie w powiecie Tarno- brzeskim	55,4	47.246	—	—	—	rozpoczęto
2	Wydział krajowy — uzupełnienie projektu regulacji Kisieliny (wał Dunajca i Wisły)	7,0	—	—	—	—	
3	Wydział krajowy — regulacja Uszwicy	—	—	—	—	—	

Lp.	Nazwa strony i miejscowości	Sporządzone projekty					U w a g a
		regulacyi wód		melioracyj lokalnych			
		na długości w kilometrach	na obszarze w morgach	osuszenia rowami morgów	drenowania morgów	nawodniania morgów	
4	Wydział krajowy a) obwałowanie prawego brze- gu Dunajca	34,0	—	—	—	—	rozpoczęto
	b) regulacja Biały	—	—	—	—	—	
5	Uzupełnienie projektu regulacyi Wisłoka i Pielnicy dla spółki wodnej	—	—	—	—	—	projekt na ukończeniu
6	Wydział krajowy — regulacja Złotej Lipy	30,0	—	—	—	—	
7	Wydział krajowy — lokalna regu- lacja Dunajca nad Nowym Targiem	2,0	—	—	—	—	
8	Wydział krajowy — regulacja Czeremosza pod Załuczem	8,0	—	—	—	—	
9	Gmina Zboiska — zabudowanie potoku	0,4	—	—	—	—	
10	Wydział krajowy — magazyny spirytusowe we Lwowie i Kra- kowie	—	—	—	—	—	
11	Wydział krajowy — dom admi- nistracyjny dla składów zbo- żowych w Krakowie	—	—	—	—	—	
12	Wydział krajowy — urządzenia mechaniczne w spichrzu zbo- żowym w Krakowie	—	—	—	—	—	
13	Wydział krajowy — Tropiszów	—	—	—	110	—	
14	Stan. Szwantowski—Kobierzyn	—	—	—	127,8	—	
15	Antoni Wrotnowski — Bielany a) obwałowanie Macochy	2,4	—	—	—	—	
	b) melioracje lokalne	—	—	—	17	8	
16	Herman Czezc a) Kozy	—	—	—	50	—	(stawy rybne) (kanał doprowadzający)
	b) Kobiernice	—	—	—	—	45	
	c) Kobierzyn	—	—	—	—	26	
17	Jakób Gross — Kańczuga (pow. Biała) a) regulacja Macocy	1,3	—	—	—	—	(stawy rybne)
	b) akwadukt	—	—	—	—	36	
18	Dr. Stefan Grudziński — Górka (pow. Chrzanów)	—	—	—	—	12	" "
19	Oskar Rudziński — Osiek (po- wiat Biała)	—	—	—	—	—	
20	Zdzisław Włodek — Dąbrowica (pow. Bochnia)	—	—	5 ⁴	2	—	
21	Stanisław Homolacs — Gnojnik (pow. Brzesko)	—	—	—	13	—	(projekt urządzenia mleczarni i rezerwoaru spirytusowego)

Lp.	Nazwa strony i miejscowości	Sporządzono projekty					U w a g a
		regulacji wód		melioracyj lokalnych			
		na długości w kilometrach	na obszarze w morgach	osuszenia rowami morgów	drenowania morgów	nawodniania morgów	
22	Dr. Stanisław Niedzielski — Kotów (pow. Wieliczka)	—	—	—	—	—	projekt budynków gospodarczych
23	Dr. Franciszek Paszkowski — Tonie (pow. Kraków)	—	—	—	9,6	—	
24	Karol Czecz — Bierzanów	—	—	—	—	11	stawy rybne
25	Eustachy ks. Sanguszko — Krzyż	—	—	—	117,6	—	
26	Kraj. szkoła ogrodnicza — Tarnów	—	—	—	3	—	
27	Eustachy ks. Sanguszko — Tarnów	—	—	—	10	—	
28	Karol hr. Raczyński	—	—	—	—	—	
	a) Zawada	—	—	—	131,1	—	
	b) Nagawczyna	—	—	—	14	—	
29	Wydział kraj. — kanał Mędrzechów-Lubasz (pow. Dąbrowa)	11,4	785	—	—	—	projekt alternatywny
30	JE. Ludwik hr. Wodzicki — Tyczyn	—	—	—	—	20,7	
31	Ignacy Pieniążek — Strzegocice	—	—	—	236	—	projekt rozpoczęto
32	Witołd hr. Łubieński — Zassów	—	—	—	—	29	
33	Mieczysław hr. Rey — ubezpieczenie brzołów Wisłoki w Bobrowy i Brzeźnicy	3,5	—	—	—	—	
34	regulacja odpływu wód w powiecie Krośnieńskim	—	560	—	—	—	
35	Spółka wodna dla regul. Tyrawki	16	—	—	—	—	
36	Stan. Starowiejski — Odrzykoń	—	—	—	54	—	
37	Franciszek Starowiejski — Ustrobna	—	—	—	4,5	—	
38	Wincenty Petrowicz — Przybówka	—	—	—	60	—	
39	Jan Korwin — Jureszkowa	—	—	—	20	—	
40	Stanisław Starowiejski — Bratkówka	—	—	—	8	—	
41	Marya hr. Dzieduszycka — Jasionów	—	—	35	—	—	
42	Zdzisław Skrzyński — Bachórz	—	—	—	8	—	
43	Wydział kraj. — regulacja Wiaru	—	—	—	—	—	
44	Stanisław hr. Badeni — Budki (pow. Kamionka)	—	—	150	—	—	
45	Gmina Nowa Grobla (pow. Jarosław)	—	—	300	—	—	
46	Spółka wodna w Błudnikach (pow. Stanisławów)	—	—	1.500	—	—	
Ogółem		171,4	48.591	2,039	995,6	187,7	

Uwaga: Projekty ad 1 do 9, tudzież 44 do 46 wypracowało biuro centralne, projekty pod 10 do 24 ekspozytura krakowska; pod 25 do 33 ekspozytura tarnowska, wreszcie pod 34 do 43 ekspozytura sanocka.

Oprócz powyższych projektów sporządziła ekspozytura sanocka przybliżone kosztorysy:

- 1) na regulację dopływów Wisłoka w pow. Sanockim i Brzozowskim;
- 2) na lokalną regulację Sanu w pow. Brzozowskim, Przemyskim i Jarosławskim;
- 3) na meliorację 60 morgów łąki w Sieniawie (pow. Jarosław).

C) Nadzorowano lub prowadzono roboty :

I. Przy ustawowych przedsiębiorstwach melioracyjnych.

1. Przy regulacji Kisieliny (kierownictwo techniczne);
2. " " Nowego Brnia (kontrolatechniczna);
3. " " Starego Brnia " " "
4. " " kanału Chorzelowskiego (kontrola techniczna);
5. " " Krzemienicy (kierownictwo techniczne);
6. " " Trześniówki " " "
7. " " Łęgu " " "
8. " " przy osuszaniu bagien Rudnickich (kontrola techniczna);
9. Przy regulacji Wisłoka i Pielnicy (kontrola techniczna);
10. " " Gniłej Lipy (kierownictwo techniczne);

II. Przy innych robotach publicznych i melioracjach lokalnych.

11. Przeprowadzono kolaudację wapiennika miejskiego w Podgórzu;
12. Przeprowadzono kolaudację budynku szkoły garncarskiej w Porębie;
13. Prowadzono budowy krajowych magazynów spirytusowych w Krakowie i we Lwowie, oraz domu administracyjnego dla składów zbożowych w Krakowie;
14. Prowadzono restaurację spichrzów zbożowych w Krakowie we własnym zarządzie;
15. Przeprowadzono urządzenie mechaniczne w spichrzu zbożowym w Krakowie (motor gazowy, transmisje i winda ukończone, taśmy transportowe, maszyny do czyszczenia zboża i wagi w montowaniu);
16. Nadzorowano naprawę wałów nadwiślańskich w powiecie Krakowskim i Wielickim;
17. Dozorowano regulację potoku Macochy na długości 2, 4 kilometrów w Bielanych u Antoniego Wrotnowskiego;
18. Nadzorowano wykonanie 8 morgów stawów rybnych i drenowanie 10 $\frac{1}{2}$ morgów roli w Bielanych u Antoniego Wrotnowskiego;
19. Nadzorowano wykonanie drenowania 50 morgów gruntu w Kozach u Hermana Czecza;
20. Wytyczono chmielnik i dozorowano wykonanie na 2 morgach w Kokotowie u Dra Stanisława Niedzielskiego.

Dalej nadzorowano wykonanie robót:

21. Drenowanie 10 morgów w Lipinkach u Jadwigi Straszewskiej;
22. " 64 morgów w Krzyżu u Eustachego ks. Sanguszki;
23. " 10 " w Tarnowcu u " "
24. " 15 " w Weryni u Zdzisława hr. Tyszkiewicza;
25. Pogłębienie 3,14 km. i ubezpieczenie 1,02 kilometrów kanału Chorzelowskiego;
26. Drenowanie 35 morgów u Karola hr. Raczyńskiego;
27. Nawodnienie 5 morgów łąki w Karwodży u Karola Berkego;

28. Drenowanie 3 morgów ogrodu w krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie, oraz budowę studni;
29. Drenowanie 4 morgów w Brzezinkach u Zofii Jordanowej;
30. " 16,5 " w Błoniu u Franciszka Jordana;
31. Budowę 900 metrów długiego wodociągu w Świebodzinie u Dra Adama Jordana;
32. Drenowanie dla osuszenia budynków gospodarczych w Chyszowie i Lisiej górze u Eustachego ks. Sanguszki;
33. Drenowanie dla osuszenia budynków gospodarczych w Smignie u Eustachego ks. Sanguszki;
34. Drenowanie 1 morga i roli w Pawężowie u Jana Marka;
35. " 30 morgów roli w Odrzykoniu u Stanisława Starowiejskiego;
36. Drenowa: 4 $\frac{1}{2}$ " ogrodu w Ustrobnie u Franciszka Starowiejskiego;
37. Drenowa: a 60 " roli w Przybówce u Wicentego Petrowicza;
38. " 20 " " w Jureczkowie u Jana Korwina;
39. Osuszenie i nawodnienie 72 morgów łąk (ciąg dalszy) w Załużu u Adama Wiktora;
40. Osuszenie 35 morgów w Jasionowie u Maryi hr. Dzieduszyckiej;
41. Osuszenie i nawodnienie 13 morgów łąk w Bykowcach u Aleksandra Tarnawieckiego;
42. Drenowanie 128 morgów roli (ciąg dalszy) w Bachorzu u Zdzisława Skrzyńskiego;
43. Konserwacja wykonanych melioracji na obszarze 120 morgów w Jaćmierzu u Leona Grotowskiego;
44. Nawodnienie łąki w Krukienicach u Z. hr. Drohojowskiego;
45. Drenowanie pól w Radziechowie u Stanisława hr. Badeniego;
46. Budowę stawków demonstracyjnych w Dublanach;
47. Osuszenie otwartymi rowami w Dubanowicach u M. hr. Fredrowej;
48. Założenie fabryki drenów w Jabłonówce u JE. Kazimierza hr. Badeniego;
49. Roboty melioracyjne na łąkach i rolach krajowych w Dublanach.

U w a g a : Budowy i roboty pod 1. do 8. dalej pod 10. i 44. do 49. prowadziło, względnie kontrolowało biuro centralne, roboty od 11. do 21. ekspozytura krakowska, od 21. do 34. ekspozytura tarnowska, od 35. do 43. tudzież pod 9. ekspozytura sanocka.

D) Wykonano badania wstępne lub wzięto udział w czynnościach kcmisyjnych, jak niżej:

1. W powiecie Dąbrowskim i Brzeskim przy sprawdzeniu okręgu konkurencyjnego Kisieliny;
2. W powiecie Dąbrowskim przy sprawdzeniu okręgu konkurencyjnego Nowego Brnia;
3. W powiecie Złoczowskim i Brodzkim przy oznaczeniu okręgu konkurencyjnego dla osuszenia bagien Oleskich;

4. W Kutkorzu u hr. Łączyńskiej w sprawie zakładu wodnego ;
5. W Sokołowie, Mielniczu, Kutach i Uścierkach w sprawie założenia krajowych wodoskazów ;
6. W Kielkowie (pow. Mielec) celem zbadania regulacji potoku miejscowego ;
7. W Biskupicach i Złotej u Teofili hr. Komorowskiej w sprawie regulacji potoku Ziliny i nawodnienia łąki ;
8. W Strzegonicach u Ignacego Pieniążka w sprawie zaprowadzenia płodozmianu ;
9. W Weryni, Dynarce i Świerczowie u Zdziżława hr. Tyszkiewicza w sprawie założenia stawów rybnych ;
10. W Więckowicach, Grabowie, Rudce i Łukanowicach u Dr. Adama Jordana w sprawie melioracji lokalnych ;
11. W Łowczówku u Józefa Grodzickiego w sprawie ubezpieczenia prawego brzegu rzeki Białej ;
12. W powiecie Dobromilskim i Przemyskim w sprawie regulacji rzeki Wiaru na długości 33 kilometrów ;
13. W 8 gminach powiatu Sanockiego i Brzozowskiego w sprawie regulacji rzeki Wisłoka i dopływów ;
14. W Gdyczynie u Franciszka Trzecińskiego w sprawie drenowania 200 morgów roli ;
15. W Dukli u Cezarego hr. Męcińskiego w sprawie zakładu wodnego ;
16. W powiecie Sanockim i Brzozowskim w sprawie zmiany projektu regulacji Wisłoka i Pielnicy ;
17. Interweniowano w sprawie wodnej (zabagnienia łąk) w Turzempolu (pow. Brzozów) ;
18. Brano udział w dochodzeniu szkód wyrządzonych przez zakład wodny w Jasionowie (pow. Brzozów) ;
19. Przeprowadzono badania wstępne dla obwałowania Wisły w powiecie Krakowskim i Wielickim.

Czynności pod 1 do 5, tudzież pod 16. przeprowadziło biuro centralne, pod 6 do 11 ekspozytura tarnowska, pod 12 do 15., tudzież pod 17. i 18. ekspozytura sanocka, wreszcie pod 19. ekspozytura krakowska.

Oprócz powyższych czynności pod *A.*, *B.*, *C.* i *D.* wykazanych prowadziło biuro melioracyjne: 1) referat spraw regulacyjnych i melioracyjnych; 2) referat obserwacji wodoskazowych i ombrometrycznych; nadto zaś funkcyonaryusze tego biura brali udział w obradach wydziałów spółek wodnych, oraz zajmowali się wykładami w krajowych szkołach rolniczych w Dublanach (inżynier Blauth) i w kraj. szkole ogrodniczej w Tarnowie (inżynier Vetulani).

Departament V.

Szef: Dr. Franciszek Hoszard, Członek Wydziału krajowego.

Wydatki na cele zdrowia publicznego.

Alegat 32.

W roku 1888 wydał fundusz krajowy jak aleg. 32. na cele zdrowia publicznego w rzeczywistości kwotę 741.314 zł. Kwota ta jest od kwoty w budżecie preliminowanej większą o 35.755 zł.; od kwoty wydanej w roku 1887 większą o 36.602 zł. a od kwoty wydanej w roku 1878 mniejszą o 64.038 zł.

W szczególności wypłacił fundusz krajowy:

za leczenie ubogich	733.637 zł.
za szczepienie ospy ochronnej	56.927 „
za leki podczas epidemij	3.579 „
na dotację zakładu położnic i za podrzutki	8.188 „
Razem	802.331 zł.

Na to wpłynęło do dochodów funduszu krajowego:

Nadwyżki dochodów:

od szpitala w Krakowie	14.298 zł.
„ „ „ Lwowie	6.400 „
„ zakładu w Kulparkowie	26.349 „
zwroty zaliczek:	
od szpitali prowincjonalnych	11.782 zł.
„ gmin za zaległe koszta leczenia	1.629 „
za rachunki aptekarskie	559 „
Razem	61.017 zł.

Po potrąceniu tej kwoty, weszłej do dochodów od wypłaconych 802.331 zł, pozostaje rzeczywisty wydatek w kwocie 741.314 zł. a. w.

Wydatek ten znajduje swe usprawiedliwienie we większej o 40.637 zł. wypłacie kosztów leczenia, za większą ilość chorych ubogich, tudzież we większych dotacjach dla zakładów położnic o 6.872 zł. aniżeli budżetem przewidziano.

W porównaniu z rokiem 1887 wypłacono z Rubr. III. wydatków na koszta leczenia ubogich więcej o 253 zł., z rub. IV. na koszta szczepienia mniej o 305 zł., z Rubr. V. na koszta sanitarne mniej o 871 zł., w Rubryce XI. na dotację zakładów więcej o 6 zł., w ogóle mniej o 917 zł.

W dochodach wpłynęło nadwyżki ze szpitala św. Łazarza w Krakowie więcej o 13.818 zł., ze szpitala krajowego we Lwowie mniej o 33.015 zł., z zakładu dla obłąkanych w Kulparkowie mniej o 17.006 zł. Także zwroty zaliczek były mniejsze od szpitali prowincjonalnych o 852 zł., od gmin za

z dawnych lat zaległe koszta leczenia o 440 zł., a za rachunki aptekarskie mniej o 24 zł. Razem były dochody mniejsze o 37.519 zł. a ogólny rezultat był o 36.602 mniej korzystny aniżeli w roku 1887.

W porównaniu z r. 1878, w którym wydatki wynosiły 844.184 zł. a dochody 38.832 zł. t. j., w którym rzeczywiste wydatki doszły do kwoty 805.352 zł. jest ostateczny wynik korzystniejszy o 64.038 zł. pomimo, że w naszych zakładach leczyło się chorych więcej o 10.556, a dni leczenia było także więcej o 136.228 aniżeli w r. 1878.

Ruch chorych i wydatki
Alegat 33.

Wszystkie nasze zakłady lecznicze miały jak alg. 33. w roku 1888. do dyspozycji 3.734 łóżek t. j. o 68 łóżek więcej niż w roku poprzedzającym. Tłumaczy się to większym napływem chorych do szpitali we Lwowie i w Krakowie, tudzież umieszczeniem szpitala rzeszowskiego w nowym budynku.

Chorych pielęgowano 40.831 tj. o 788 więcej, aniżeli w roku 1887, nie licząc 995 dzieci, zrodzonych w zakładach położnic; dni leczenia było 1.149.385 tj. o 50.836 więcej.

Procent uzdrowionych wynosił w ogóle 72·6, procent zmarłych 9·1. Cała kuracya chorego trwała średnio w szpitalach powszechnych 23·3 dnia, w zakładach dla położnic 22·5 dnia, w zakładach dla obłąkanych 165·6 dnia, w szpitalach dla dzieci 29·7 dnia, a przeciętnie we wszystkich 28·1 dnia.

Wydatki wynosiły w zakładach leczniczych, z pominięciem szpitali dla dzieci, kwotę 724.045 zł.; z tej przypada na szpitale powszechne 514.961 zł., na zakłady położnic 34.750 zł.; na zakłady dla obłąkanych 174.334 zł. Oprócz tego subwencyjonuje fundusz krajowy szpitale dla dzieci we Lwowie i w Krakowie roczną kwotę 24.000 zł. Cała kuracya chorego kosztowała w szpitalach 14 zł. 14 ct., położnicy 26 zł. 81 ct. a obłąkanego 133 zł. 79 ct. Utrzymanie dzienne chorego kosztowało średnio 60·57 centa, położnicy 1 zł. 19 ct., obłąkanego 80·77 centa. Żywność wraz z winem i pieczywem kosztowała na dzień i chorego średnio w szpitalach 19·8 centa, w zakładzie położnic we Lwowie 24·9 ct., w Krakowie 38·3 ct., w zakładach dla obłąkanych 28·3 ct. Leki wraz z potrzebami sanitarnymi kosztowały w szpitalach 4·8 centa, w zakładzie dla położnic we Lwowie 8·7 centa, w Krakowie 5·5 centa, w zakładzie dla obłąkanych 2·7 ct.

W porównaniu z rokiem 1887 podniósł się odsetek wyzdrowiałych o 3·62, wynosił bowiem 72·61 na sto, zaś śmiertelność zmniejszyła się nieznacznie bo o 0·21 i wynosiła 9·13 na sto. Pobyt średni chorego w zakładach wynosił 28·1 dnia, był więc dłuższy o 0·7 dnia niż w roku 1887.

Ruch podrzutek i koszta ich utrzymania.

W roku 1888. wypłacił fundusz krajowy za utrzymanie 267 podrzutek kwotę 13.535 zł. 95 ct., a mianowicie:

za 13 dzieci we Lwowie	292 zł. 42 ct.
„ 51 „ w Krakowie	1.731 „ 60 „
„ 198 „ „ Wiedniu	10.886 „ 84 „
„ 5 „ „ Pradze	625 „ 09 „

Razem za 267 dzieci . . . 13.535 zł. 95 ct.

Porównanie wydatków administracyjnych w naszych zakładach krajowych.

Alegat 34.

W alegacie 34 przedkładamy jak corocznie wykaz porównawczy tych wydatków, które wpływają na koszta właściwego utrzymania chorego i dają obraz gospodarności zarządu. Z porównania tego okazuje się, że właściwe utrzymanie chorego było, jak zawsze, tak i w roku 1888, najtańszem

w szpitalu lwowskim, wynosiło bowiem 68·27 centa na dzień, kiedy w zakładzie kulparkowskim wynosiło 74·62 centa, a w szpitalu krakowskim 80·85 centa. Samo żywienie kosztowało na dzień chorego we Lwowie 24·34 ct., w Krakowie 27·77 ct. a w Kulparkowie 28·43 centa. W porównaniu z rokiem 1887 były koszta administracyjne w lwowskim szpitalu w roku 1888 mniejsze o 1·4 centa, a w szpitalu krakowskim większe o 0·8 centa, w zakładzie kulparkowskim większe o 2·7 centa. Żywność była we Lwowie tańszą o 0·89 centa, w Krakowie tańsza o 0·24 ct. a w Kulparkowie droższą o 1·72 centa.

Alegat 35.

Uwagi komisji administracyjnej.

Alegat 35. wykazuje o ile cena produktów zużytych w poszczególnych zakładach wpłynęła na różnicę kosztów żywienia w tych zakładach.

Na czele sprawozdania komisji administracyjnej Wysokiego Sejmu o czynnościach Departamentu V. Wydziału krajowego z r. 1887. L. s. 1192|89 znajduje się ustęp: „W roku ubiegłym Wydział krajowy powodowany prawdopodobnie uwagami niektórych posłów, że poprzednie sprawozdania Departamentu V. zawierały więcej dat administracyjnych i gospodarskich, aniżeli lekarskich, przedstawił Wysokiemu Sejmowi wyczerpujące i bardzo obszernie sprawozdanie o ruchu chorych, nietylko we wszystkich szpitalach krajowych i prowincjonalnych, ale nawet i w różnych oddziałach szpitali krajowych“.

„Jakkolwiek sprawozdania podobne mogą być pożądanymi dla ludzi fachowo zajmujących się statystyką leczniczą, sądzimy jednak, że są zbyt szczegółowe dla Wysokiego Sejmu, który chce przedewszystkiem widzieć, czy zabiegi jego dla podniesienia zakładów sanitarnych osiągną cel tak pod względem ilości uleczonych jak i zmniejszenia się śmiertelności pomiędzy leczonymi. Szczegółowe więc tablice ruchu chorych według miesięcy i oddziałów z wykazami poszczególnych chorób, czego dawniej nie było, komisja uważa za zupełnie zbyteczne.

Tablice ruchu chorych w różnych zakładach naszych w takiej formie jak dawniej załączano do sprawozdań, uznaje komisja za zupełnie wystarczające do wyciągnięcia wniosków dotyczących leczenia i pielęgnowania chorych“.

Stosując się do tego życzenia Departament V. wrócił do dawniej przyjętej formy sprawozdań, z której można widzieć dokładnie administrację i gospodarstwo naszych zakładów leczniczych i przekonać się, że rezultaty leczenia wykazują postęp tych zakładów w kierunku leczenia chorych.

Reskryptem c. k. Ministerstwa spraw wewnątrz.

W sprawozdaniu za rok 1887 przedstawił, że p. referent sanitarny w Ministerstwie dr. Kusy zwiedził trzy szpitale krajowe i dwa gminne powszechnie. Na podstawie sprawozdania Dra Kusy'ego J. E. p. Minister spraw wewnętrznych dnia 4. września 1888 do L. 15670 wydał reskrypt o stosunkach zdrowotnych w kraju naszym, który nam c. k. Namiestnictwo dnia 27. września 1888. do L. 54066 zakomunikowało. Reskrypt ten i odpowiedź naszą załączamy jako alegat 36 do sprawozdania tegorocznego.

Alegat 36.

Petycja gości kąpielowych w Zakopanem.

Z powodu petycji gości kąpielowych w Zakopanem o poprawę tamtejszych stosunków zdrowotnych, wniesionej do Wysokiego Sejmu w roku 1888, którąśmy odstąpili c. k. Namiestnictwu odezwą z dnia 22. marca b. r. L. 15495, oznajmiło nam c. k. Namiestnictwo, że została otwartą tam z dniem 1. stycznia b. r. apteka, że mianowanym został komisarz rządowy dla stacyi klima-

tycznej w Zakopanem, że Wydział gospodarczy stacyi wyznaczywszy stałą płacę dla lekarza stacyi spowodował osiedlenie się w Zakopanem lekarza, że lekarz stacyi z komisarzem rządowym i naczelnikiem gminy odbyli dwukrotną rewizję pomieszczeń i kilkakrotne badanie wiktuałów, nabiału, owoców i. t. d. dla usunięcia wszelkich usterek w tym względzie. Ponieważ nie wszyscy mieszkańcy zastosowali się do poleceń tych osób, c. k. starosta polecił: 1) przekształcenie pomieszczeń i urządzenie latryn, 2) poczynił rozporządzenia w celu przeniesienia cmentarza poza obręb zabudowań i wybudowanie nowej trupiarni, 3) zarządził przeniesienie jatek w odpowiedniejsze miejsce. 4. przeprowadził ułożenie taksy dla zakładów leczniczych i łaźni, 5. uzupełnił i zatwierdził instrukcję dla lekarza stacyi klimatycznej, oraz dla utrzymania porządku w rzeźni.

Oprócz tego w ostatnim czasie zmieniono statut stacyi klimatycznej, przez co tak interesa gości odwiedzających Zakopane, jako też Towarzystwa Tatrzańskiego słusznego doznały uwzględnienia.

Radcy zdrowia.

Ponieważ z końcem kwietnia b. r. ukończyło się trzechlecie radców delegowanych przez Wydział krajowy do Rady zdrowia, zamianowaliśmy dnia 15. marca 1889 na wezwanie c. k. Namiestnictwa z dnia 8. marca b. r. L. 2662 radcami zdrowia na czas od 1 maja 1889 do końca kwietnia 1892 r. Dr. Emila Merczyńskiego i Dra Grzegorza Ziembickiego (syna).

Płace lekarzy w szpitalach na prowincyi.

W sprawie petycji lekarzy szpitali prowincjonalnych, wniesionej do Wysokiego Sejmu w r. 1888 L. s. 142 p. 104 o uregulowanie stanowiska i o stosowniejszy wymiar płacy, powziął Wysoki Sejm uchwałę, aby Wydział krajowy skłonił Rady gminne miast, w których się szpitale powszechnie znajdują, do wyznaczenia z funduszków gminnych lekarzom szpitalnym płacy stosowniejszej i odpowiedniej liczbie leczonych chorych.

Spełniając uchwałę Wysokiego Sejmu wezwaliśmy wszystkie wspomniane Zwierzchności gminne, ażeby sprawę będącą przedmiotem powyższej uchwały, postawiły na porządku dziennym najbliższego posiedzenia Rady gminnej, a o powziętych uchwałach doniosły nam jak najprędzej.

Gminy jednogłośnie odpowiedziały, że są zanadto ubogie, aby spełnić życzenie Wysokiego Sejmu i przez wyznaczenie z funduszków gminnych dodatku do płacy lekarzy, pracujących w szpitalach powszechnych, polepszyć ich byt.

Od chwili objęcia z rąk rządu szpitali powszechnych w swój zarząd Wydział krajowy miał ciągle na oku położenie lekarzy i w miarę powiększenia się ich pracy, podwyższał płacę tam, gdzie to pozwalały oszczędności w gospodarstwie i administracji bez podwyższenia taksy. Tym sposobem w miarę uporządkowania szpitali wszyscy lekarze, bez wyjątku, otrzymali pewne, aczkolwiek bardzo skromne podwyższenie płacy w porównaniu z tem, ile pobierali poprzednio. Jednak ponieważ i teraz płace te są jeszcze bardzo szczupłe w porównaniu z płacą lekarzy w zakładach krajowych, w porównaniu z płacą lekarzy w szpitalach prowincjonalnych w innych krajach koronnych i z tym zakresem czynności, jaki się wymaga od lekarzy w szpitalach powszechnych na prowincyi, postanowiliśmy w miarę uproszczenia administracji i osiągnięcia większych oszczędności w gospodarstwie stopniowo, bez szczególnych ofiar i bez podwyższenia taksy polepszać byt lekarzy; ilość bowiem chorych w miarę wzrostu ludności zwiększa się, a zwiększenie się ilości dni leczenia przysparza wię-

cej dochodów szpitalom. W placach lekarzy w szpitalach prowincjonalnych ustanowiliśmy pewne stopniowanie, stosownie do pracy, jaką każdy ma w zakładzie przez nich kierowanym, a mianowicie:

W szpitalach wykazujących 15 tysięcy dni leczenia, a zatem do 40 chorych pielęgowanych dziennie, wyznaczyć lekarzowi ordynującemu 500 zł. rocznie, a lekarzowi pomocniczemu od 250 zł. do 300 zł., czy tym pomocnikiem będzie chirurg czy dyplomowany doktor medycyny i chirurgii.

W szpitalach od 15—25 tysięcy dni leczenia i o 60 chorych dziennie 600 zł., pomocnikowi 300 zł.

W szpitalach od 25—35 tysięcy dni leczenia i o 90 chorych dziennie 700 zł., pomocnikowi 350 zł.

W szpitalach wyżej 35 tysięcy dni leczenia i o 100 chorych dziennie 800—900 zł., pomocnikowi 400 zł.

Stosunki zdrowotne miasta
Nowego Sącza.

C. k. Namiestnictwo w odezwie z dnia 13. maja b. r. l. 32602, uwiadamiając nas o bardzo złych warunkach sanitarnych miasta Nowego Sącza, prosiło, abyśmy wglądnęli w administrację miasta i przekonali się czy rzeczywiście, jak Zwierzchność gminna twierdzi, brak funduszków stoi na przeszkodzie uzdrowotnieniu miasta. Czyniąc zadość temu życzeniu, wydelegowaliśmy niezwłocznie do Nowego Sącza komisję złożoną z naszego krajowego inspektora szpitali i wiceprezesa Rady powiatowej z poleceniem, aby stan rzeczy zbadała i doniosła nam o rezultacie.

Po dokładnem zbadaniu sprawy, komisja przysłała do przekonania, że brak funduszków nie stoi bynajmniej na przeszkodzie uzdrowotnieniu miasta. W zwykłych bowiem dochodach w budżecie na rok bieżący wstawioną jest kwota 62.886 zł., oprócz dochodów z kopytkowego i dochodu z czynszu za koszary. Wydatki zaś zwykle wynoszą zaledwie 49.199 zł. oprócz nadzwyczajnych na budowy nowe, które wszakże na lata rozłożone być mogą. — Na sanitarne potrzeby przeznaczono tylko 10.696 zł. — Z tego widać, że miasto mogłoby poświęcić drugie tyle na asanację swoją, nie wpadając w niedobór. Dodać należy, że Nowy Sącz nie ma jak inne miasta dodatków do podatków na potrzeby gminne.

Komisja szczegółowo przedstawiła wszelkie usterki sanitarne, a zarazem wnioski do ich usunięcia. — W celu uzyskania zgodnego i jednolitego postępowania prosiliśmy c. k. Namiestnictwo zawiadomić nas o zarządzeniach, jakie w tej mierze wydać zamierza. Odezwą 6 lipca b. r. l. 29953 Namiestnictwo uwiadomiło nas o rozporządzeniach wydanych do starostwa Nowosądeckiego i że wezwało starostwo, aby zawiązano w tem mieście stałą miejską Radę zdrowotną, złożoną z lekarzy, techników i innych obywateli chętnych dla spraw zdrowia, któraby obradując pod przewodnictwem burmistrza, przedstawiała Radzie miejskiej wnioski, zdążające do poprawy stosunków sanitarnych. Przytem c. k. Namiestnictwo uwiadomiło nas, że o dalszych w tym kierunku zarządzeniach, tak w niniejszym przypadku, jak niemniej i w razie potrzeby sanacyi innych miast, nie omieszka zawsze zawiadomić Wydział krajowy, aby przez zgodne i jednolite postępowanie łatwiej osiągnąć cel przeznaczony.

Wykazy o ruchu chorych
syfilitycznych.

Na podstawie sprawozdań pp. starostów i wojskowych komend, iż kiła zaczyna się szerzyć między ludnością i wojskowymi w sposób zagrażający, c. k. Namiestnictwo w odezwie z dnia 10. października 1888 do l. 48.887 uwiadomiło o swych zarządzeniach wyjątkowych w tym względzie,

wzywając nas o wydanie polecenia zarządom wszystkich szpitali powszechnych względem sporządzania miesięcznych wykazów ruchu chorych tego rodzaju.

Alegat 37.

Odezwę tę przytaczamy w alegacie 37 dla przedstawienia, jakie zarządzenia zostały wydane w całym kraju dla powstrzymania szerzenia się tych chorób.

Peryodyczne sprawozdania w sprawach sanitarnych.

C. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 21. grudnia 1888 l. 76.707 zawiadomiło nas o wydaniu okólnika do c. k. starostw, w którym między innymi zarządzone zostało, aby dla zamierzonych publikacyj c. k. najwyższej Rady zdrowia jako też i dla zapewnienia uregulowanego nadzoru nad większymi szpitalami przez władzę polityczną począwszy od 1. stycznia 1889 wszystkie szpitale publiczne, jakoteż i większe szpitale prywatne co najmniej o 50 łózkach, przedkładały miesięczne wykazy o ruchu chorych według formularzy dotychczas używanych dorocznych wykazów statystycznych.

Przyjmując do wiadomości okólnik c. k. Namiestnictwa wezwaliśmy ze swej strony dyrekcje lwowskiego i krakowskiego szpitala tudzież zarządy wszystkich szpitali powszechnych do ścisłego wykonywania powyższych zarządzeń.

Dar dla bibliotek szpitalnych.

Właściciele księgarni we Lwowie pp. Gubrynowicz i Schmidt ofiarowali dla sześciu szpitali powszechnych, mianowicie we Lwowie, w Krakowie, w Kulparkowie, Stanisławowie, Przenyślu i Tarnowie bibliotekę wydawnictw własnych dla użytku chorych. Książki te już zostały wysłane pomienionym zakładom, a szanownym dawcom wyraziliśmy podziękowanie.

Szpital krajowy we Lwowie.

Ruch chorych w r. 1888 przedstawia się w szpitalu lwowskim jak następuje:

I. w Zakładzie chorych					
pozostało z końcem r. 1887	256	mężczyzn	273	kobiet	razem 529 chorych
przybyło w roku 1888	5122	"	4151	"	9273 "
Ogółem leczono	5378	"	4424	"	9802 "

W ciągu 1888 opuściło zakład:	wyzdrowiałych	6576
	z polepszeniem	1310
	niewyleczonych	600
	umarło	748
	<u>ubyło ogółem</u>	<u>9234</u>

W leczeniu na r. 1889 pozostało 568.

stosunek procentowy		wyzdrowiałych		względnie		71.22%	
		z polepszeniem		do		14.19%	
		nieleczonych		leczonych		uby-	6.49%
		umarłych		nych		łych	8.10%

Ilość łózek dla chorych 700; dla posługi 41.

Ilość dni leczenia 213.540.

Średni czas leczenia jednego chorego 21.8 dnia.

Przeciętna ilość chorych leczonych dziennie 585 (w r. 1887 była 553).

Najwyższy stan chorych w roku dnia 8 lutego 784

Najniższy stan „ „ „ „ 16 września 495

Najwyższy stan chorych przeciętnie w lutym 746.5

Najniższy „ „ „ we wrześniu 524

W ciągu roku 1888 odmówiono przyjęcia do zakładu chorych 317 osobom dla braku objawów chorobowych lub dla nieuleczalności choroby,

a tem samem dla braku kwalifikacyi do leczenia szpitalnego, a mianowicie: w styczniu 14, w lutym 26, w marcu 30, kwietniu 40, maju 43, czerwcu 36, lipcu 25, sierpniu 27, wrześniu 17, październiku 17, listopadzie 23 i w grudniu 19.

II. W zakładzie położnic pozostało z końcem roku 1887 kobiet 45 dzieci 23
 „ „ „ przybyło w ciągu „ 1888 „ 777 „ 670
 pielęgowano ogółem „ 822 „ 693
 w ciągu 1888 opuściło zakład po odbyciu porodu kobiet 712 z 573 dziećmi
 przed odbyciem porodu „ 38
 zmarło . . . . . „ 16 i 87 „
 razem kobiet 766 z 660 dziećmi

pozostało w zakładzie 55 kobiet z 33 dziećmi.

Śmiertelność kobiet względnie do ubyłych 2·08%, względnie do pielęgow. 1·9
 „ dzieci „ „ „ 15·01 „ „ „ 13·18

Średni czas pobytu w zakładzie jednej położnicy 22·1 dni. Ilość łóżek dla położnic 61 dla posługi 4, w razie potrzeby na rozszerzenie oddziału używają się sale z innych oddziałów. Przeciętnie pielęgowano na oddziale dziennie 49 położnic; najwyższy stan w miesiącu styczniu wynosił 67 a najniższy w sierpniu 28.

Dla porównania ruchu chorych w ciągu ostatnich lat pięciu przedstawiamy następujące tablice:

Zakład chorych

Zakład położnic

Rok	Ilość chorych	Dni leczenia	Średni pobyt chorych	Stosunek zmarłych do ubyłych	Ilość leczonych dziennie	Rok	Ilość chorych	Dni leczenia	Średni pobyt chorych	Stosunek zmarłych do ubyłych	Ilość leczonych dziennie
1884	9836	189.352	19.25	8.39	518	1884	655	9.463	14.44	1.60	25
1885	10124	203.872	20.13	8.34	558	1885	677	11.504	16.99	1.57	31
1886	9683	200.584	20.70	8.20	549	1886	753	15.191	20.17	1.13	41
1887	9459	201.606	20.31	8.44	544	1887	797	15.988	20.06	1.99	43
1888	9802	213.540	21.78	8.10	585	1888	822	18.175	22.10	2.08	49

Z tego widać, że ilość szukających pomocy i opieki szpitalnej wzrasta się tak gwałtownie, iż potrzeba rozszerzenia szpitala staje się nagłą. Już w przeszłym roku przedstawiliśmy jak niekorzystny wpływ wywiera takie przepełnienie szpitala na higieniczne stosunki zakładu. Corocznie niebezpieczeństwo się wzrasta, bo ilość chorych z każdym rokiem się zwiększa. W r. 1887 przeciętna ilość chorych w całym szpitalu wynosiła 587, a w r. 1888, 634 chorych; najwyższa zaś ilość leczonych, którą mieścił w sobie szpital w jednym dniu 1887 było 731 chorych, w 1888 zaś 844. Według zasad higieny szpitalnej, rachując na każde łóżko zaledwo 30·50 mtr. sześć. (to jest najmniejszą dopuszczalną ilość) szpital pomieścić powinien zaledwo 670 chorych wraz z posługą. Można więc przedstawić sobie, jakie są niekorzystne warunki dla leczenia, gdy ilość pielęgowanych powiększy się o

czwartą część. Dla rozszerzenia szpitala najstosowniejby było wybudowanie osobnego pawilonu na oddział położniczy, lecz taka budowa, według kosztorysu zrobionego w r. 1875 kosztowałaby około 140 tysięcy zł. Wobec niepomysłnego ekonomicznego stanu kraju, dowiedziawszy się, że zakład ciemnych ma zamiar wybudować nowy dom na swoje pomieszczenie, zapytaliśmy zarząd zakładu, czy nie byłby usposobionym sprzedać nam budynek, w którym obecnie mieszczą się ciemni. Po zbadaniu jakim kosztem można będzie nabyć i przysposobić ten dom na oddział położniczy, przedstawimy Wysokiemu Sejmowi we właściwym czasie odpowiednie wnioski.

Ponieważ w szpitalu lwowskim od pewnego czasu pojawiły się pojedyncze wypadki zarażania się ospą u chorych, którzy przybyli do zakładu dla leczenia się z innych chorób, poleciliśmy Dyrekcji bezwzględnie zawrzeć umowę ze szpitalem Św. Zofii dla dzieci o najem w pawilonie dla chorób zakaźnych dwóch sal na czas rzeczywistej potrzeby, aby można było tam pomieścić przynajmniej 10 chorych na ospę mężczyzn i tyleż kobiet. Najem skutecznie 15-go kwietnia za kwotę 25 zł. miesięcznie. Obecnie już porzuceno najęte pomieszczenie, gdyż choroba wygasła.

W następnej tabliczce przedstawiamy wykaz porównawczy ruchu chorych według oddziałów.

Oddziały szpitalne	Ilość łóżek	Leczono chorych	Dni leczenia	Średni pobyt	Łóżko jedno było zajęte dni	Śmiertelność		Leczono dziennie
						liczbowa	% względnie do leczonych	
Oddział I. chorób wewnet.	102	2.170	29.168	13.44	286	341	15.71	79
„ II. „ „	94	1.176	21.032	17.88	223	164	13.94	57
„ III. „ „	76	1.243	19.238	15.47	253	142	11.41	52
„ chirurgiczny	160	2.190	54.420	24.84	340	95	4.33	148
„ kilowo-skór.męski	104	1.597	35.088	21.97	337	5	0.31	95
„ „ kob.	80	1.195	29.204	24.43	365	1	0.08	79
„ oczny	84	814	25.390	31.19	302	—	—	69
„ położniczy	61	882	18.175	20.60	206	16	1.81	49
Ogółem .	761	10.624*	231.715	21.81	304	764	7.19	633
w roku 1887 było	707	10.256	217.594	21.2	307	769	7.4	596
Różnica .	+54	+368	+14.121	+0.6	-3	-5	-2	+37
W szpit. św. Zofii dla dzieci	110	1.004	29.523	28.0	267	249	26.26	80
w roku 1888, było	110	962	25.698	26.71	223	237	24.63	70
Różnica .	—	+42	+3.825	+1.3	+34	+12	1.63	10

Służby oddziałowej było 45, służby domu 24, Siostr miłosierdzia 23.

Z liczby zmarłych przypada na gruźlicę 36.09%, na zapalenie płuc 6.95%, na uwiąd starczy 6.81%, na chorobę Brighta 5.08%, na chorobę serca 4.94%, na chorobę mózgu i opon mózgowych 4.01%, na raka 3.60%, na dur brzuszny i osutkowy 3.20%, na zapalenie otrzewny 2%, na zapalenie opłucny 1.33%, na nowotwory nierakowate 1.33%, na porażenia 1.20%, na czerwone 1.47%, na resztę chorób 21.99%; w czem się mieści 6.95% przyjętych w stanie konania.

*) Suma właściwie wynosi 11.207, lecz po odtrąceniu 583 przeniesionych na inne oddziały otrzymamy 10.624.

Liczbowo najwięcej było leczonych chorób skóry	1398	wypadków
poczem następują choroby weneryczne	1283	„
narządu oddechania	884	„
„ trawienia	853	„
choroby oczu	749	„
gruźlica i zołzy	693	„
narządu płciowego	676	„
ogólne i krwi	653	i t. d.
najmniej wykazuje dział chorób ucha bo	20	i
dział potwory, zrośnięcia i wrodzone rozdzielania	11.	

W okresie konania przybyło chorych 52, którzy zaraz po przyjęciu do szpitala zmarli.

Najdłużej zalegają sale szpitala opilecy, tak kobiety jak i mężczyźni, przystawiani przez policyę, starcy i staruchy pozbawione właściwej opieki, suchotnicy i chorzy dotknięci nowotworami złośliwymi, którzy szukają w szpitalu ratunku i przytułku.

Na oddziale chirurgicznym wykonano operacyj 801, a oprócz tego przeszło 250 rękoczynów mniejszych, jak na przykład przecięcia abscesów, ekstyrpacyj małych nowotworów i t. d. Z większych operacyj dokonano amputacyj 108, artrotomij 5, operacyj raka i innych nowotworów 68, enterotomij 5, gastrotomij 1, herniotomij 7, lapartomij 16, podwiązań tętnic 4, lithotrypsyj 8, neurotomij 29, oncotomij 69, ovariotomij 8, operacyj plastycznych 23, resekcij 27, naprawy zwichnięć 14, tracheotomij 9, trepanacyj głowy 4 i t. d.

Na oddziale ocznym wykonano 136 operacyj, a w tej liczbie zdjęcie katarakty 58 razy, irydectomią 40 razy, wyjęcie oka 2 i t. d.

Na oddziale położniczym dokonano 76 rękoczynów.

W prosektoryum szpitalnem było sekcij naukowych 888, sądowo-lekarskich 17, sanitarno-policyjnych 10, a razem 915.

W pracowni chemiczno-lekarskiej przy szpitalu lwowskim dokonano ogółem 1045 rozbiórów chemiczno-mikroskopowych. W roku ubiegłym jak i w latach poprzednich podczas feryj uniwersyteckich pracowało kilku uczniów Wydziału lekarskiego wszechnicy Jagiellońskiej w pracowni szpitalnej.

Sala operacyjna na oddziale chirurgicznym została urządzona ostatecznie, tak że obecnie pod względem wszelkich wymogów antyseptyki nie pozostawia do życzenia; zakupiono wózek dla oddziału chirurgicznego dla przewożenia chorych i sprowadzono narzędzi chirurgicznych za 712 zł.

Nakazaliśmy przeprowadzić rury wodociągowe na oddział chirurgiczny i na oddział położnic, a także urządzić dogodne zlewy dla odprowadzania zużytej wody do kanału betonowego, komunikującego się z kanałem latrynowym.

Nowa lodownia, mogąca pomieścić do 40 sąż. kub. lodu już została zbudowaną; budowa według umowy z przedsiębiorcą kosztowała 5.000 zł.

Z budową pieca do spalania słomy z pod dotkniętych chorobami zakaźnymi powstrzymaliśmy się aż do przekonania się czy nie można desinfekcyonować słomy wraz z siennikami w desinfektorze lub spalić pod susznią.

Cheąc osiągnąć jak największą oszczędność w praniu, poleciliśmy zrobić próbę w szpitalu powszechnym we Lwowie z chemicznym praniem

bielizny. Oszczędności osiągnięte dotyczą przeważnie trzech rzeczy: pranie chemiczne potrzebuje mniej rąk do pracy, mniej paliwa, a nareszcie mniej wody. Ta ostatnia okoliczność jest nader ważną przy braku wody w szpitalu. Oprócz korzyści pieniężnej, która wyniesie kilkaset zł. rocznie, są jeszcze inne, nie mniej ważne korzyści, a mianowicie: bielizna wychodzi z prania chemicznego nierównie bielsza i czystsza, a nareszcie dobrze odwoniona terpentyną i amoniakiem, tak, że nie ma zwykłego nieprzyjemnego odoru bielizny świeżo wypranej; bielizna mniej się niszczy, gdyż nie potrzeba jej tyle ścierać w praniu, nareszcie pranie idzie nierównie prędzej, a pralnia lwowskiego szpitala dość szczupła, obecnie z łatwością może dostarczyć oddziałom potrzebną ilość bielizny, zwłaszcza że ta ostatnia, będąc bardzo dobrze wypraną, nie brudzi się tak prędko. Przytem należy jeszcze dodać, że terpentyna używana do chemicznego prania jest poniekąd środkiem do niszczenia zarazków. W r. 1888 wyprało 6.972 praczek bielizny 377.777 sztuk; na jedną praczkę przypadało dziennie wypranie 54 sztuk bielizny, wtedy gdy obecnie na jedną praczkę przypada 75 sztuk dziennie. Po ustaleniu się tego sposobu prania, wyniki ostateczne mogą okazać się jeszcze korzystniejszymi jak obecnie, bo i stosunek chemikaliów do ilości bielizny może się zmiejszyć i praczki nabiorą więcej wprawy. Dla uchronienia bielizny od zużycia się przez wykręcanie, poleciliśmy kupić dla pralni kosztem 145 zł. centryfugę ręczną, która odda ważne usługi, zwłaszcza w porze zimowej, wpływając na prędsze suszenie, a przez to wymagając mniej paliwa w suszni.

Wydatki szpitala według zamknięć rachunkowych wynosiły w r. 1888

w funduszu chorych	.	.	156.220 zł.	
"	"	położnic	.	17.601 „
		Razem	.	173.821 zł.

w porównaniu z preliminarzem na rok 1888. 180.453 „

a więc o 6.632 zł. mniej.

Utrzymanie chorego przez cały czas kuracyi kosztowało 16 zł. 36 ct. a dzień leczenia 75·0 tj. o 1·4 ct. taniej, aniżeli w poprzednim roku. Dzień żywienia z pieczywem i winem kosztował 24·29.

Drzewa wyekspensowano na salach chorych 908 metr. kub., w kuchni 580 m³, w łazienkach 444 m³, węgla kamiennego 33.000 kilg.

Kąpieli wydano w łazienkach 18.632, na oddziałach 15.531; razem 34.163 zł.

Zestawienie wydatków na administracyę i gospodarstwo lwowskiego szpitala w ostatnich latach pięciu, bez szpitala św. Zofii dla dzieci, świadczy o postępie oszczędności bez szkody dla leczenia chorych, gdyż odsetek śmiertelności zmniejsza się także corocznie.

Rok	Leczono	Dni leczenia	Wydatek roczny zł.	Cała kuracya chorego kosztowała	Dzień leczenia kosztował	Dzień żywienia z pieczywem i winem
1884	10.491	198.855	174.379	16 zł. 62	87·1	29·4
1885	10.801	215.376	173.383	16 „ 5	80·5	25·9
1886	10.436	215.775	167.781	16 „ 7	77·7	26·5
1887	10.256	217.594	166.448	16 „ 22	76·4	25·2
1888	10.624	231.715	173.321	16 „ 36	75·0	24·29

Dochody szpitala lwowskiego w r. 1888. wynosiły w funduszu chorych	174.619 zł.
w funduszu położnic	17.601 „
Razem	192,220 zł.
zatem o	9.993 „

więcej, aniżeli było preliminowano. Do tych fundusz krajowy dostarczył 137.999 zł., a razem z dotacją oddziału położniczego 3.462 zł. sumę 141.461 zł., obce fundusze i płacący za siebie 12,561 zł., a własne dochody 38.198 zł. — razem j. w. 192.220 zł.

Szpital Św. Łazarza w Krakowie.

Ruch chorych w szpitalu św. Łazarza w Krakowie w r. 1888 był następujący :

pozostało z końcem 1887 r. mężczyzn 257 kobiet 276 razem 533			
wstąpiło do szpitala w 1888 „	3.257 „	3.113 „	6370
Ogółem leczono	3.514 „	3.389 „	6.903

Opuściło zakład :

wyleczonych	4.827	względnie do lecz.	69·9 ⁰ / ₁₀₀	do ubyłych	74·0 ⁰ / ₁₀₀
z polepszeniem	221	„ „ „	3·2 ⁰ / ₁₀₀	„ „	3·3 ⁰ / ₁₀₀
niewyleczonych	735	„ „ „	10·6 ⁰ / ₁₀₀	„ „	11·2 ⁰ / ₁₀₀
umarło	744	„ „ „	10·7 ⁰ / ₁₀₀	„ „	11·4 ⁰ / ₁₀₀
ogółem ubyło	6517	„ „ „	94·4 ⁰ / ₁₀₀	„ „	99·9 ⁰ / ₁₀₀
pozostało z końcem roku 1888	510				

Łóżek dla chorych było 513, dla posługi 85.

Ilość dni leczenia 185.871.

Średni czas pobytu chorego w szpitalu 26·3.

Najwyższy stan chorych w d. 4. marca wynosił 604.

Najniższy stan chorych w d. 2. października wynosił 394.

Przeciętnie pielęgnowano dziennie 509.

W sprawozdaniu przeszłego roku już donosiliśmy o niezmiernem przepełnieniu szpitala św. Łazarza i o konieczności wybudowania osobnego pawilonu na oddział chirurgiczny, aby mieć możność lepszego rozmieszczenia innych oddziałów. Ponieważ petycja lekarzy w tej sprawie nie przyszła pod obrady Wysokiego Sejmu, a z powodu napływu chorych potrzeba stała się nagłą, korzystając z okoliczności, że magazyn żywności został przeniesiony na inne miejsce, obok kuchni, zezwoliliśmy na przerobienie budynku pomagazynowego w drodze przedsiębiorstwa na oddział rezerwowy, kosztem nie przekraczającym kwoty 4.250 zł., wykazanej w kosztorysie. Wydatek ten został pokrytym z kredytu, asygnowanego na większe potrzeby administracyjne.

Z powodu tegoż samego braku miejsca byliśmy zmuszeni zawrzeć ugodę z Towarzystwem opieki szpitalnej dla dzieci, co do umieszczenia w szpitalu św. Ludwika 20 osesków i 10 mamek, których w szpitalu św. Łazarza nie ma gdzie pomieścić. Według tej umowy zgodziliśmy się płacić szpitalowi św. Ludwika :

- Tytułem czynszu za lokal rocznie 250 zł.
- za utrzymanie personelu lekarskiego i służby 500 zł.
- za opał i oświetlenie 100 zł.
- za urządzenie lokalu jednorazowo 400 zł.
- za utrzymanie i żywienie mamek po 78 cent. za każdą dziennie.
- za mleko i bułki dla każdego dziecka, na opędzenie kosztów

utrzymania pościeli i bielizny po 11 cnt. dziennie za każde dziecko. Gdyby dla chwilowego braku mamek przypadło więcej niż dwoje dzieci na jedną mamkę Towarzystwo otrzyma nie 11 lecz 50 cnt. dziennie za każde dziecko nadliczbowe, sztucznie żywione.

Ruch chorych według oddziałów w r. 1888. w szpitalu Św. Łazarza był następujący:

Nazwa oddziałów	Ilość łóżek dla chorych	Leczono	Dni leczenia	Średni pobyt	Jedno łóżko przez dni było zajęte	Śmiertelność			Leczono dziennie
						licz-bowa	o/względem do leczonych	o/względnie do umy-łych	
Oddział chorób wewnętrznych i zakaźnych . . .	194	2926	62.390	21	322	628	21.46	29.57	170
Oddział chorób chirurgicznych . .	80	1176	32.414	27	405	69	5.86	6.73	88
„ chorób położniczo-gynekologicznych . . .	25	474	10.984	23	439	6	1.26	1.37	30
Oddział syfilityczno-skórny . . .	130	1868	43.657	21	337	11	0.58	0.63	119
„ obłąkanych .	70	258	27.637	107	394	30	11.62	18.63	75
„ oczny . . .	14	201	4.936	24	352	—	—	—	13
Razem . .	513	6903*	182.018**	26	354	744	10.7	11.4	495
W szpitalu Ś. Ludwika w 1888.	100	821	24.763	301	247	196	23.8	27.8	67

Na oddziałach chorób wewnętrznych leczono najczęściej przypadków gruźlicy z zapaleniem płuc i opłucnej, z niezłym oskrzelowym, następnie z chorobami przewodu pokarmowego, z goścem stawowym i mięśniowym, z zapaleniem nerek, z chorobami narządów trawienia i z zimnicą. Z chorób zakaźnych najczęściej było wypadków duru brzuszego (120) i wysypkowego (132), róży (71), płonicy, błonicy i czerwonki.

Na oddziale chirurgicznym leczono przeważnie zapalenia tkanki łącznej, gruźlicę kości i stawów, złamania kości, nowotwory, niedrożność jelit, przepukliny, wole i t. d. Wogóle wykonano 605 operacyj w uspieniu. Z większych operacyj wykonano: amputacyj 65, wyluszczeń 32, operacyj nowotworów 73, herniotomij 18, laparatomij 20, operacyj plastycznych 51, resekcij 44, urethrotomij 17, owariotomij 6 i t. d.

Na oddziale położniczo-gynekologicznym było kobiet 474; ciężarnych kobiet urodziło w zakładzie 298; wydalone 10; umarło matek 5, operacyj położniczych dokonano 24; z gynekologicznych umarła 1. Większych operacyj gynekologicznych dokonano 4.

Pomimo rozszerzenia oddziału syfilitycznego przez przerobienie na

*) Tu nie wchodzi dzieci i mamki. Pierwszych było pielęgowanych 302; wydalone 258; zmarło 29. Mamek było 86. Łóżek dla mamek było 10, dla dzieci 16. Dni leczenia mamek 1973, a dzieci 1880.

**) Dni leczenia obrachowane bez mamek i dzieci razem zaś było 185.871.

sałę dla chorych przyległego korytarza, przepełnienie nieustannie jest tak wielkie, iż zostaliśmy zmuszeni oddać na pomieszczenie chorych, mieszkanie dozorey domu, położone w podwórzcu gospodarzem szpitala, a składające się z dwóch pokoi; dozorey zaś wyznaczaliśmy stosowne relutum na naszym pomieszkaniu, po za obrębem szpitala. Z powodu tego przepełnienia chorych zgłaszających się z chorobami skórnymi szpital już od dłuższego czasu zupełnie nie przyjmuje.

Na oddziale obłąkanych leczono 258 (143 mężczyzn i 115 kobiet). Z tych opuściło zakład wyleczonych 76, w stanie polepszenia i niewyleczonych 85, zmarło 30. Najwięcej przyjęto z pomieszczeniem umysłu ostrem (92), z niedołęstwem umysłowem (40) i w skutek opilstwa (23). Według stanu najwięcej było sług i wyrobników (104), następnie osób bez stałego zajęcia (37), rękodzielników (34), rolników (19) i t. d. Pod względem przyczyn chorobowych pierwsze miejsce zajmowało nadużycie napojów wysokokowych, dziedziczność, wzruszenia przygnębiające, choroby mózgu chroniczne lub z wyrodnienia, epilepsya i zбочenia w krążeniu krwi, kiła i zбочenia połogowe. Czas pobytu chorych, do 1 miesiąca było 35, od 1—3 miesięcy 56, do 6 miesięcy 41, do 9 miesięcy 14, do roku 12. W ogóle leczenie chorych gwałtownych było symptomatyczne, do uspokojenia tychże dążące.

Na oddziale ocznym w r. 1888 leczono 201 chorych; wyszło 189. Najwyższy stan chorych był w miesiącu czerwcu, najniższy w lutym. Z chorób leczonych najważniejsze były: jaglica, wrzody, rogówki i nacieki tejże. Z chorób zakaźnych, dotkniętych jaglicą było 48, na zapalenie rzerżączkowe powiek 7 i na zapalenie krupowe powiek 1. Średni pobyt chorego wynosił 24 dni.

W szpitalu Św. Łazarza były 2 wypadki gwałtownej śmierci a mianowicie: 1) Chory Mikołaj Gaudyn wyskoczył w stanie gorączkowym oknem z drugiego piętra z oddziału chirurgicznego, 2) obłąkana Bronisława Kołodziejczyk w czasie prowadzenia jej z ogrodu spacerowego na oddział, spadła ze schodów prowadzących do suterren. Przyczyną tych dwóch wypadków był brak należytego dozoru, który spowodował zmianę przełożonej Sióstr Miłosierdzia. Dochodzenie karno-sądowe w obu wypadkach zostało przeprowadzone.

Wydatki na utrzymanie szpitala Św. Łazarza wynosiły w r. 1888 163.198 zł. a mianowicie: oddziały chorych 86.265 zł., oddział położnic 17.149 zł., oddział syfilityczny 34.610 zł. i obłąkanych 25.174 zł.

W porównaniu z wydatkami w r. 1887, wynoszącymi 160.955 zł. okazuje się, że wydatki w r. 1888 są większe o kwotę 2.243 zł. W porównaniu zaś z sumą preliminowaną na r. 1888 rzeczywisty wydatek jest większy o 9.772 zł.

Dochody szpitala, bez dotacyi wynosiły kwotę 185.063 a mianowicie na oddziale chorych 110.682, położnic 13.021, syfilitycznych 36.491 i obłąkanych 24.869 — a zatem dochody były większe od preliminowanych (174.168) o 10.895 zł. Ogólna suma dochodów w r. 1888 wraz z dotacją wynosiła 189.496 zł., z tego fundusz krajowy udzielił 140.732, obce fundusze 16.365 a źródła własne 32.399 zł.

Pięcioletni porównawczy wykaz wydatków przedstawia się tak:

Rok	Ilość chorych	Dni leczenia	Wydatek r o c z n y zł.	Cała kuracja chorego kosztowała	Dzień leczenia kosztował	Żywnienie z pieczywem i winem kosztowało
1884	6481	159.845	134.975	20 zł. 82 ct.	84·4	28·50
1885	6816	168.535	146.821	21 „ 54 „	87·1	27·94
1886	7110	179.655	154.680	21 „ 78 „	86·0	27·58
1887	7101	182.903	160.805	22 „ 64 „	87·9	28·01
1888	6989	185.871	163.198	23 „ 35 „	87·8	27·77

Na zdrenowanie 110 morgów gruntu w Tropiszowie Wysoki Sejm przeznaczył kredyt w wysokości 6000 zł. Dzierżawca umową notaryalną zobowiązał się wyłożony na drenowanie kapitał umarzać w czasie trwania jego dzierżawy, w stosunku 25-cioletnim wraz z 5% odsetkami.

Wykonanie tych robót poleciliśmy p. Franciszkowi Vetulaniemu inżynierowi expozytury krajowego biura melioracyjnego, a ponieważ w sprawie tej jest najwięcej interesowanym obecny dzierżawca, więc upoważniliśmy go do kontrolowania wydatków tej roboty osobiście, lub przez zastępcę, którego naprzód nam wskaże.

Prośbie dzierżawcy Tropiszowa o zapewnienie prawa dzierżawy na dalsze 12 lat po expiracji obecnej umowy dzierżawnej, z powodu przyjęcia zobowiązania spłaty kapitału wydanego na osuszenie mokrych gruntów odmówiliśmy, trudno bowiem ocenić obecnie, jakie mogą być stosunki po 8 latach, po których termin terażniejszego kontraktu się skończy.

Dla zniszczenia grzyba w budynku mieszkalnym w Prądniku czerwonym, zezwoliliśmy na przedstawienie komitetu administracyjnego szpitala Śgo Łazarza na urządzenie pod 2-ma pokojami, zajętymi przez grzyb, piwnic ze sklepieniami na belkach żelaznych kosztem 400 zł., z których połowę dzierżawca pokrył z własnych funduszków.

Budżetowa komisya Wysokiego Sejmu w sprawozdaniu o zamknięciu rachunków funduszków krajowych za r. 1887 powtórzyła już raz zrobioną w r. 1886 uwagę, że w Krakowie w ostatnich latach trudności wyśledzenia stosunków majątkowych chorych zdają się ciągle wzmaczać, z którego też powodu zaległości tytułem zwrotu kosztów leczenia ciągle rosną. W r. 1886 wynosiły one 93.573 zł., a w r. 1887 doszły do kwoty 98.506 zł., podczas gdy we Lwowie, gdzie dawniej takie same zachodziły trudności, od lat kilku, po użyciu przez Wydział krajowy odpowiednich środków, stan rzeczy zmienił się na lepsze. Komisya budżetowa wyraziła nadzieję, że Wydział krajowy zechce energiczniej zająć się ściąganiem tych zaległości w szpitalu krakowskim, choćby z użyciem tych samych środków i sposobów, jakich swego czasu użył we Lwowie.

Wypełniając życzenie komisji budżetowej, delegowaliśmy do Krakowa urzędnika oddziału rachunkowego w celu zbadania czynności biurowych kancelaryi zarządu szpitala Śgo Łazarza, przyczyn wzrostu zaległości i usunięcia złego. Wskutek sprawozdania jego wezwaliśmy zarząd szpitala, aby oddzielnymi relacjami przedłożył nam wraz z aktami poszczególne sprawy, w których dotychczas bez skutku odnosił się bezpośrednio do różnych władz z prośbą o ściąganie zaległych kosztów leczenia, a także, aby

przedłożył udokumentowany wykaz tych kosztów leczenia, o których przekonano się, że są nieściągalne z powodu niewyśledzenia przynależności i stosunków majątkowych. Aby nie przeciągać zaległości tych kosztów leczenia, które napewne prędzej czy później pokryć będzie musiał fundusz krajowy poleciliśmy, ażeby zarachowano w rachunkach kwartalnych do zwrotu z funduszu krajowego kosztu leczenia jak tylko dla leczonego uzyska się świadectwo ubóstwa i przynależności, bez względu na to, czy chory już szpital opuścił, czy też nadal w kuracji pozostaje, stosując to głównie do obłąkanych, którzy zazwyczaj dłużej w szpitalu są trzymani. Dalej poleciliśmy, aby odtąd regularnie sporządzano urgensa co kwartał do władz w sprawie ściągania kosztów leczenia, a co pół roku donoszono nam o tych sprawach, w których szpital do naszego uciekał się pośrednictwa, jak przy kosztach leczenia cudzoziemców i obcokrajowców. Następnie ze względu, że czynność urzędnika w izbie przyjęcia chorych jest bardzo ważną i wymaga pewnego obznajomienia się nakazaliśmy, ażeby na przyszłość wyznaczano do tej czynności jednego ze zdolniejszych dyetaryuszów, pobierającego wyższe wynagrodzenie za spełnianie tej uciążliwej pracy, wymagającej uwagi natężonej i szybkości.

W końcu wezwaliśmy Dyrekcyę, aby lepiej dobierała dyetaryuszów aniżeli obecnie, ażeby przysyłała nam do przejrzenia listy kwalifikacyjne tych, których zamierza przyjąć i starannie nadzorowała ich pracę.

Mamy nadzieję, że te rozporządzenia zmniejszą znacznie zaległości kosztów leczenia.

Na żądanie c. k. Namiestnictwa z d. 9. czerwca b. r. L. 36.821 wydaliśmy deklaracyę względem bezpłatnego odstąpienia gruntu z realności szpitalnej Śgo Łazarza w Krakowie pod budowę gmachu dla zakładu anatomiczno-patologicznego. Powierzchnia gruntu odstąpionego wynosi 7661 metr. kw. czyli 2130 sążni kw., i w deklaracyi tej wymieniono, że akt ten zobowiązywać będzie Wydział krajowy, a względnie fundusz szpitala Śgo Łazarza tylko w tym razie, jeżeli na odstąpionym gruncie jeszcze przed upływem dziesięciu lat, licząc od dnia zawarcia umowy, rozpocznie się budowa zakładu dla anatomii patologicznej, a grunt pomieniony tylko dla budowy tej może być użyty. Oddanie gruntu w fizyczne posiadanie wys. c. k. Rządowi nastąpi dopiero przed samem rozpoczęciem budowy zakładu. Oprócz tego zatwierdzono jeszcze następne warunki, postawione przez komisję, z reprezentantów funduszu szpitala Śgo Łazarza i Wydziału lekarskiego uniwersytetu Jagiellońskiego, a mianowicie: 1) Szpital zastrzega sobie prawo wolnego wjazdu i wyjazdu przez bramę od ulicy Grzegórzki do zakładu anatomo-patologicznego prowadzącą. 2) Zakład ma być naokoło otoczony murem kosztem c. k. Rządu utrzymywanym w należytym porządku. W celu przeprowadzenia tego muru granicznego od północy w linii prostej ma być kosztem c. k. Rządu wyprostowany rów, przebiegający w pobliżu granicy obu realności. 3) W razie gdyby c. k. Rząd chciał mieć służebnictwo wolnego przejścia dla profesorów i studentów przez drogę prowadzącą przez grunta szpitala ku narożnikowi starego gmachu, wówczas zawartą być ma osobna umowa do urządzenia i utrzymania takiej drogi. 4) Szpital zastrzega sobie służebnictwo do przeprowadzenia przez grunt zakładu kanału odwadniającego grunta szpitalne, o ile kanał nie przechodziłby pod budynek zakładu. 5) Zakładowi anatomo-patologicznemu przysługiwać będzie prawo służebnictwa wpuszczenia kanału do kanału odwadniającego grunta szpitalne,

gdyby wówczas kanał taki szpital już posiadał. 6) Szpital zastrzega sobie, aby zakład anatomo-patologiczny wód meteorycznych nie wpuszczał na grunta szpitalne. 7) Wszystkie bez wyjątku zwłoki ze szpitala Śgo Łazarza i Śgo Ludwika oddawane i przyjmowane być muszą do zakładu anatomo-patologicznego z którego trupiarni wychodzić będą wszystkie pogrzeby szpitalne przez Grzegórzki.

Zakład dla obłąkanych w Kulparkowie.

W roku 1888 ruch chorych w zakładzie Kulparkowskim był następujący:

	Szaleństwo gwałtowne	Zaduma	Pomieszanie umysłu	Ogłupienie	Choroba umysłowa z porażeniami	Choroba umysłowa z padaczką	RAZEM
Pozostało z r. 1887	127	67	139	61	50	48	492
Przybyło w r. 1888	183	80	71	89	89	41	553
Razem .	310	147	210	150	139	89	1045
Zakład opuściło :							
Wyleczonych . .	131	52	—	—	—	—	183
Niewyleczonych . .	2	5	34	38	26	19	124
Za rewersem na żądanie rodziny . .	23	19	14	8	11	7	82
Przewiezionych do innych zakładów.	2	—	—	—	2	—	4
Zmarłych	30	18	12	20	50	15	145
Razem .	188	94	60	66	89	41	538
Z końcem 1888 roku pozostało	122	53	150	84	50	48	507

Zakład posiada 500 łóżek dla chorych, 12 przeznaczonych na obserwacyi i 85 dla służby oddziałowej.

W ubiegłym roku leczono o 16 chorych mniej, aniżeli w roku poprzednim. Na 1045 chorych w ogóle, pielęgowano 564 mężczyzn i 481 kobiet w ciągu 188.190 dni; w tej ilości na pierwszej klasie było 1581 dni leczenia, na drugiej 16.036, na trzeciej zaś 170.573. Chory pozostawał przeciętnie przez 180 dni w zakładzie; średni stan chorych był 514; najwyższy 8 lipca — 550; najniższy dnia 23 kwietnia — 485.

Według form chorobowych jak i w latach ubiegłych dotknięci szaleństwem gwałtownym stanowili najwyższy procent wszystkich leczonych, a mianowicie 29.6%, z zadumą 14.0%, z pomieszaniem umysłu 20.0%, z ogłupieniem 14.3%, z porażeniem 13.3%, z padaczką 8.5%.

Zakład opuściło 183 osób wyleczonych, a zatem 17.5% względnie do leczonych a 34.0% względnie do ubyłych.

Procent śmiertelności względnie do leczonych wynosił 13.8%, względnie do ubyłych 26.9%. W liczbie zmarłych, tak samo jak w latach poprzednich, najwyższy procent względnie do leczonych zajmowali umysłowo chorzy z porażeniami.

Najbliższe przyczyny choroby umysłowej były: wybryki płciowe (117), nadużycie napojów wysokowych (138), dziedziczność (78), przewlekłe choroby mózgu (72), padaczka (89) wzruszenia umysłowe (65) i t. d.

Według zatrudnienia największa ilość była służących i wyrobników (314), następnie rzemieślników (133), urzędników i oficyalistów (129), kupców (104) włościan (97) bez zatrudnienia 94 i t. d.

Do Galicyi należało 1004 chorych, obcokrajowców leczono 41. Największą liczbę obłąkanych dostarczył Lwów miasto i powiat (168), następnie Stanisławów (33), Drohobycz (30), Przemyśl (29), Tarnów (28) i t. d. Czas pielęgnowania ubytych chorych: do jednego miesiąca — 89, od 1—3 miesięcy 157, od 3—6 m. 107, od 6—9 m. 62, od 9—12 m, 37; od 1 roku do 2 lat — 38, od 2—3 lat 15; od 3—5 lat 15; wyżej 5 lat — 18.

Najbliższą przyczyną śmierci było; suchoty płucne (37), zapalenie płuc (22), udar mózgowy (17), zapalenie otrzewny (10), obrzęk płuc (12), dur brzuszny 6 itd. — Do zakładu przyjmowano wszystkich chorych, którzy się zgłaszali.

Dla porównania wyników leczniczych przedstawiamy zestawienie dat z ośmiu największych zakładów dla obłąkanych w monarchii za 1887. r.

	Wiedeń w Austrii dolnej	Niederhardt w Austrii górnej	Feldhof w Styrii	Czechy			Brno w Morawii	Kulparków w Galicyi		
				Praga	Dobrzany	Kosmanos				
Łóżek dla chorych	700	460	355	1335	1050	392	510	512		
chorych pozostało z r. 1886 . . .	865	413	763	1042	877	385	625	488		
przybyło w r. 1887	815	205	378	777	470	74	390	573		
razem pielęgnowano . . .	1680	618	1141	1819	1347	459	1015	1061		
wyleczonych . . .	192	58	87	114	102	1	208	198		
za rewersem i przeniesiono . . .	463	81	99	383	119	22		234		
zmarło	224	71	145	221	178	43	179	137		
razem	879	230	331	718	399	66	387	569		
pozostało 31. grudnia 1877 . . .	801	408	810	1101	948	393	628	492		
Procent	Wyleczonych	do leczonych	11.4	9.3	7.6	6.2	7.5	0.21	—	18.6
		„ ubytych	21.8	25.2	26.2	15.8	25.5	1.5	—	34.8
	Zmarłych	do leczonych	13.3	11.4	12.7	12.2	13.2	9.3	17.6	12.9
		„ ubytych	25.4	30.8	40.6	30.7	44.6	65.1	46.2	24.0
Ilość dni leczenia	310572	152268	199815	415206	333055	142469	229503	181155		
Ilość pielęgnowanych dziennie	850	417	547	1137	912	390	628	495		

Jak w latach poprzednich chorych używano w Kulparkowie do różnych robót w zakładzie i w polu, a mianowicie:

Mężczyźni pracowali: w kancelaryi zarządu dni	120
w warsztacie szewców	481
" " krawców	1418
" " stolarskim	263
przy magłowaniu bielizny	2451
,, robotach w polu	2374
" " w krowiarni	1101
" " ,, ogrodzie	720
Kobiety pracowały przy kuchni	2495
,, praniu bielizny	1042
uszyły i naprawiły bielizny sztuk	9917

Za powyższe roboty chorzy otrzymali w myśl statutu (§. 22) 603 zł. 33 ct., która to kwota na rzecz ich w książeczkach kasy oszczędności została umieszczoną i chorym przy opuszczaniu zakładu do rąk wypłaconą będzie.

W jaki sposób odbywają się wizyty lekarskie, jaki jest system leczenia w zakładzie kulparkowskim, jakie są zajęcia i zabawy chorych latem i zimową porą nie wspominamy, gdyż obszernie sprawozdanie o tem złożyliśmy Wysokiemu Sejmowi już w roku ubiegłym.

W personalu zakładowym zaszły następujące zmiany: Dr. Dobiński, prymaryusz oddziału męskiego został spensjonowany, a sekundaryusz Dr. Laskiewicz v. Friedensfeld uwolniony od obowiązków; prowizoryczny prymaryusz Dr. Kulczyński podał się do dymisji; Dr. Hankiewicz, sekundaryusz zakładu z powodu ciężkiej choroby wyszedł na pensję; Dra Maliszewskiego mianowaliśmy sekundaryuszem i kierownikiem oddziału obłąkanych mężczyzn; Dra zaś Kolbergera i Wisłockiego sekundaryuszami. Pielęgnowanie chorych na oddziale obłąkanych mężczyzn powierzono siostrze Miłosierdzia; z tego powodu dawny dozorca Krogulski został mianowany pisarzem, za to oddalono drugiego dyurnistę.

Jako dowód jak jest trudnem uzyskanie odpowiedniej posługi dla chorych umysłowych służyć może ta okoliczność, iż w r. 1888 wydano ze służby 34 posługaczy, a 9 posługaczek, jako nieudolnych, opuściło służbę na własne żądanie 40 mężczyzn i 16 kobiet; do sądu odstawiono 4 mężczyzn, ukarano zaś za mniejsze przekroczenia grzywną wynoszącą razem 37 zł. 55 ct. 27 mężczyzn i 15 kobiet.

Wypadków nadzwyczajnych, zasługujących na wzmiankę było 30, z nich tylko pięć a mianowicie 10, 11, 12, 14 i 30 zdarzyły się w samym zakładzie, reszta zaś po za zakładem.

Oddział męski:

1) Dnia 6. stycznia przywieziony został z Bursztyna, powiatu rohatyńskiego cierpiący na szal przemijający F. B. z odmrożeniami na obu nogach. Chory opuścił zakład dnia 21. kwietnia wyleczony.

2) Dnia 5. lutego przywieziono z Dąbrowicy, powiatu tarnobrzeskiego, W. O. cierpiącego na ogłupienie z padaczką, pokrytego ranami na dachu i podudziach, pochodzącymi od oparzenia. Rany zablizniły się częściowo. Chory zmarł w 40 dni po przybyciu.

3) Dnia 3. lutego przywieziony został ze szpitala powszechnego we Lwowie cierpiący na zadumę F. S. z ranami ciętymi na obu przedramionach, zadanymi w zamiarze samobójczym. Rany zagoiły się; chory pozostaje dotychczas w zakładzie.

4) Dnia 23. lutego przywieziono ze szpitala w Brodach cierpiącego na ogłupienie z porażeniami G. P. ze złomem 4, 5, 9 i 10. żebra prawego. Dnia 5. maja chory opuścił zakład jako nieuleczalny a spokojny; złomy połączyły się kostną.

5) Dnia 29. marca przywieziony został ze szpitala powszechnego we Lwowie cierpiący na ogłupienie z porażeniami, S. Z., o obrzękiem obu przedramion, jako też z rozległymi sińcami i starciami pochodzącymi od krępowania. Chory zmarł w zakładzie 3. maja na ostry obrzęk płuc.

6) Dnia 1. lipca przywieziono z komisaryatu dzielnicy II. miasta Lwowa cierpiącego na szal opilczy I. M. ze złomem 3, 4 i 5 żebra lewego i licznymi sińcami. Przed komisją sądową podał chory, że odniósł powyższe uszkodzenia w podnieceniu wspinając się po meblach w pomieszkaniu w nieobecności żony. Opuścił zakład dnia 11. lipca za rewersem.

7) Przy otwarciu zwłok zmarłego 10. sierpnia chorego na szaleństwo opilcze A. S. zauważano złom 2, 3 i 4 żebra lewego. Sekcja sądowo-lekarska odbyta d. 12. sierpnia stwierdziła jako przyczynę śmierci stłuszczenie serca i obrzęk ostry płuc; złomy zaś uznała jako powstałe po śmierci.

8) Dnia 13. sierpnia przywieziony został z Obertyna, powiatu horodeńskiego chory na szaleństwo ostre L. Sch. ze złamanem 9 lewym żebrzem. Chory wyleczony opuścił zakład d. 18. września.

9) Dnia 16. sierpnia przywieziono z Kulikowa, powiatu żółkiewskiego cierpiącego na szaleństwo opilcze M. S, z raną tłuczoną (5 cm. długą) na głowie i podobną (2 cm. długą) na twarzy, jako też licznymi sińcami i starciami na tułowiu i kończynach. Opuścił zakład 20. września wyleczony.

10) Cierpiący na ogłupienie z padaczką Ignacy Jaczyszyn w podnieceniu popadaczkowem wyrwał szczotkę z rąk zamiatającego dozorcę i rzucił się na dozorców. Wtedy dozorca Wojciech Socha wydarł mu takową i uderzył kilka razy. Dozorca oddany został do c. k. sądu, a chory dotychczas pozostaje w zakładzie.

11) W nocy 31. sierpnia na oddziale niespokojnych, cierpiący na szal Klemens Podczaszy chodził po sali, czem zgiewany czuwający dozorca Panat, skrępował mu ręce w tył i wrzucił do separatki. Dozorująca siostra Miłosierdzia zastała rano chorego leżącego, twarzą zwróconego do siennika, a dozorcę śpiącego. Dozorcę Panata oddano sądowi. Chory pozostaje w zakładzie dotychczas.

12) Dnia 25. listopada chory na ogłupienie z padaczką Andrzej Hołowaty rzucił lampą, daną mu przez dozorcę dla przyświecania podczas sprzątanania, na chorego Jana Nazarkiewicza, z którym żył w nieprzyjaźni i zranił go w czoło. Wtedy Nazarkiewicz wraz z chorymi Łatockim i Potasznikiem obili Hołowatego. Zadali mu trzewikiem ranę (na 6 cm. długą) w głowę, oprócz kilku sińców i starć. Hołowatego przeniesiono na inny oddział. Dozorcę oddalono. Chory dotychczas pozostaje w zakładzie.

13) Dnia 29. listopada przywieziono ze szpitala powszechnego we Lwowie cierpiącego na obłęd prześladowczy, F. Sch. z dwoma ranami ciętymi po obu stronach szyi, z taką po nad tętnicą szprychową, nad lewym

stawem ponadgarstkowym i kilkunastoma (15) ranami powierzchownymi w okolicy serca, na klatce piersiowej. Rany powyższe zadane w zamiarze samobójczym zagoiły się wkrótce, a chory opuścił zakład 18. grudnia na żądanie rodziny za rewersem.

14) Dnia 30. grudnia cierpiący na szaleństwo ostre Jan Dubyk, rzucił kałem na dozorcę Lewickiego. Tenże rozgniewany, w towarzystwie dozorca Filasa paskiem obił chorego, zadając mu kilkanaście sińców na grzbiecie i dolnych kończynach. Dozorców oddano sądowi. Chory pozostaje dotychczas w zakładzie.

15) Na oddział kobiet przywieziona z Kupczyniec E. K. cierpiąca na szal opilczy okazywała znaczną wrażliwość i zgrubienie 2 i 3 żebra lewego w miejscu chrząstkozrostu, jako ślad złomu; chora opuściła zakład 14. kwietnia wyleczona.

16) M. K. cierpiąca na szal ostry, przywieziona dnia 13 stycznia ze złodem trzeciego żebra lewego, głęboką utratą skóry na obu rękach od skrępowania pochodzącą, tudzież z licznymi sińcami na całym ciele. Chora umarła dnia 31. stycznia, a sekcya sądowo lekarska wykazała, oprócz przekrwienia mózgu i obrzęku płuc, złom 3 lewego żebra.

17) M. M. ze Lwowa cierpiąca na zadumę czynną, przyjęta 17. stycznia okazywała zgrubienie 2 żebra lewego w linii przymostkowej ze znaczną podatnością i nieprawidłową ruchomością; oprócz tego liczne sińce na kończynach i tułowiu. Umarła 27. stycznia na chroniczne zapalenie błon mózgowych a sekcya sądowa stwierdziła złom 2 lewego żebra.

18) M. P. cierpiąca na zadumę, przywieziona dnia 16. lutego z Drohobycza ze złodem 2 lewego żebra, guzowatością i wrażliwością na obmacywanie żeber 6 lewego, 2 i 4 prawego, w rozlanem obszernem zasinieniu brzucha, tucha prawego, tudzież licznymi sińcami na całym ciele. Opuściła zakład d. 14. maja wyleczona.

19) N. W. z Zaluża, cierpiąca na szal opilczy, przybyła z raną na czaszce nad kością ciemieniową lewą, 3 cm. długą i opuściła zakład 4 czerwca wyleczona.

20) M. T. cierpiąca na szal gwałtowny przybyła d. 16. marca z licznymi sińcami i starciami na twarzy i kończynach. Opuściła zakład wyleczona d. 3. września.

21) M. Sch. cierpiąca na ogłupienie umysłu z porażeniami, przyjęta d. 19. marca z licznymi sińcami na twarzy, tułowiu, kończynach i licznymi starciami powierzchownymi. Chora zmarła d. 23. października na obrzęk płuc.

22) B. Sch. przybyła d. 10. kwietnia z Zabłotowa z licznymi sińcami na kończynach i podudziach. Opuściła zakład d. 28. za rewersem. Chora cierpiała na szaleństwo gwałtowne.

23) M. B. cierpiąca na szal opilczy, przybyła z Tyszkowic z licznymi sińcami na całym ciele, a żebra dwa prawe i trzy lewe są nieprawidłowo podatne. Chora dotychczas pozostaje w zakładzie.

24) M. B. cierpiąca na szal gwałtowny przybyła z Rusina z licznymi rozlanymi, pręgowatymi sińcami po całym ciele; opuściła zakład wyleczona d. 20. sierpnia.

25) F. P. D. ze Lwowa, przyjęta 28 maja, cierpiąca na pomieszenie umysłu, pokryta była licznymi sińcami na tułowiu i kończynach. Chora opuściła zakład za rewersem d. 18 czerwca.

26) Ch. Sch. ze Lwowa przyjęta dnia 3 czerwca, cierpiąca na ogłupienie starcze, przybyła ze złamaniem żebra 5-go prawego; żebro zaś 3 prawe i 6-te lewe guzowate i bolesne, oprócz tego z licznymi sińcami po całym ciele. Chora opuściła zakład za rewersem d. 21 sierpnia.

27) C. M. z Hryńkowiec, przyjęta d. 24 lipca, cierpiąca na szaleństwo gwałtowne, przybyła z licznymi sińcami pręgawatymi na kończynach i tułowiu. Opuściła zakład 17 października za rewersem.

28) E. T. z Drohobycza, przyjęta 8 lipca, cierpiąca na szal gwałtowny, przybyła z licznymi objawami uszkodzenia cielesnego, ze złamanym mostkiem i 3 i 4 żebrem po stronie lewej. Doniesiono o tem sądowi. Sekcja sądowa skonstatowała oprócz złomów zakażenie krwi i obrzęk mózgu.

29) A. B. cierpiąca na ogłupienie umysłu z porażeniami, przyjęta 30 lipca z licznymi sińcami i ze złomem żebra 3-go w linii sutkowej. Chora opuściła zakład d. 29 października jako nieuleczalna a spokojna.

30) Ch. Sch. z Kolbuszowej, cierpiąca na ogłupienie umysłu, przyjęta d. 20 czerwca, przybyła z licznymi sińcami na tułowiu i ze złomem 2-go żebra. Chora umarła d. 11 sierpnia, a sekcyja sądowa wykazała złom 2-go żebra prawego i obrzęk mózgu.

Niesłychany jeszcze wypadek w szpitalach krajowych wydarzył się d. 15 września. Dozorca Mikołaj Kruk, posprzeczawszy się z Siostrą Miłosierdzia na oddziale chorych szalonych obił ją kulakami i kopał nogami, tak że skutkiem tego Siostra Miłosierdzia dłuższy przeciąg czasu chorowała. Winny został odesłany do c. k. sądu i ukarany jednomiesięcznem więzieniem.

Wysoki Sejm przy uchwalaniu budżetu zakładu kulparkowskiego, na wniosek Wydziału krajowego przeznaczył w rubryce II. poz. 15 dodatkową kwotę 174 zł. jako premię 10 dukatową dla dozorców Jana Balickiego, Antoniego Krzyżaka starszego i dla dozorczyńni Anny Południak za przeszło 11-letnią służbę nienaganną. Dla wręczenia tej nagrody delegowaliśmy szefa Departamentu V., członka Wydziału krajowego Bereźnickiego i inspektora szpitali. Wobec zebranych dozorców i dozorczyń, którzy mogli oddalić się z sal, wobec Sióstr Miłosierdzia, lekarzy, urzędników zakładu i wielu spokojnych chorych, szef Departamentu V. przemówił do dozorców, podnosząc znaczenie tej uroczystości i zachęcając do naśladowania nagrodzonych, aby zasłużyć na podobne odznaczenie.

Następnie każdemu z wywymienionych dozorców doręczył przeznaczoną mu nagrodę przy dźwiękach muzyki sprowadzonej przez dyrektora zakładu.

Komisya opieki nad obłąkanymi po obejrzeniu zakładu Kulparkowskiego w styczniu r. b. złożyła następujące sprawozdanie:

1) Komisya uznaje zgodnie z oświadczeniem dyrektora, iż zakład Kulparkowski może pomieścić 550 chorych. Liczba ta rozkładająca się na 278 mężczyzn i 272 kobiet, przedstawia najwyższy stan chorych, jaki się zdarzył od czasu istnienia zakładu. Przeciętna liczba stanu chorych w r. 1888 wynosiła 517. Zarząd słusznie się starając, aby nie nastąpiło przeludnienie zakładu, z ujmą dla najkonieczniejszych warunków higieny, przymusowo wydała chorych, uznanych za nieuleczalnych a spokojnych, byle stan cho-

rych nie przekroczył cyfry 550. Dyrekcya zakładu nie może odpowiadać za to, gdy wydalony nieuleczalny, rzekomo spokojny, powróciwszy na łono rodziny ulegnie pod wpływem stosunków dla swego życia psychicznego niekorzystnych odmianie swego stanu chorobowego i staje się częstokroć powodem nieszczęścia. Nie doradzając, jak przed laty było, aby nieuleczalnych umieszczać w szpitalach prowincjonalnych, komisya wnosi, aby zbudować na gruntach zakładu kulparkowskiego odpowiedni przybytek dla 200 chorych, jako filię dla nieuleczalnych, podobnie jak to się stało w Pradze. Z pomnożeniem liczby chorych zmniejszy się koszt utrzymania jednego chorego o różnicę, która w ogólnej sumie snadnie pokryje po pewnym przeciągu czasu poniesione koszta nowej budowy, a co najmniej, zakład będzie mógł wyżywić i utrzymać wyższy o 200 osób stan chorych bez obciążenia budżetu normalnego. Z przyrostu 200 nieuleczalnych chorych byłaby jeszcze pod względem administracji finansowej zakładu ta korzyść, że możnaby z pomiędzy nich, jako przeważnie zdrowych cieleśnie i zdolnych do odpowiednich zajęć fizycznych, utworzyć znaczny kontyngens sił roboczych, przydatny w tak rozległym gospodarstwie, jakie wszechstronnie prowadzi zakład kulparkowski. Umieszczenie 200 chorych nieuleczalnych w krajowym zakładzie stanowiłoby tylko małą część rozrzuconych po całym kraju obłąkanych i matolków. Właściwą troskę przynajmniej o tych umysłowo upośledzonych, którzy nie ulegli jeszcze doszczętnemu zniedołężnieniu, którzy zatem w chwilach możliwego podniecenia umysłowego stają się niebezpiecznymi dla otoczenia, powinien przejąć na siebie kraj, jak to widzimy w innych krajach zachodnich a nie gminy, ani też niezamożne zwłaszcza rodziny, które temu brzemieniu poddać nie mogą, jakie na nie wkłada pielęgnowanie i dozоровanie obłąkanego.

2. Komisya doradza, aby zarząd zakładu przeprowadził właściwą segregację pod względem umieszczenia między szalowymi, a chorymi niespokojnymi. Trzymanie niespokojnych chorych przez cały dzień na korytarzach oddziałów dla szalowych, wspólnie z szalowymi jest niewłaściwym ze stanowiska leczniczego, jakkolwiek wygodnym, skoro tak zwany niespokojny popadnie w szal ostry i przeto zaraz może być przyprowadzonym wprost z korytarza do przyległej celi. Obcowanie bezpośrednie z szalowymi musi niekorzystnie oddziaływać na niespokojnych i u niejednego może spowodować wybuch szalowy, a bardziej jeszcze na odwrót zachowywanie się licznego zgromadzenia niespokojnych, hałaśliwych chorych w wysokim stopniu drażnić musi tych, którzy ulegli ostremu szaleństwu. Dotknięty ostrem szaleństwem jest niebezpiecznie chory i wymaga w całym znaczeniu słowa traktowania klinicznego, do którego także należy bezwzględny spokój najbliższego otoczenia. Przeznaczenie separarek, w których umieszcza się szalowych, aby odosobnieni znaleźli ciszę i spokój, dobroczynnie oddziaływający na wzburzony umysł chory, trapiiony obłędami wyobrażeniami i złudzeniami zmysłowymi, mija się z właściwym założeniem, gdy od przyległego korytarza dolatują do chorych szalowych krzyki i hałaśliwe gadania chorych niespokojnych. Komisya oświadcza, że oddział szalowych jest pod względem konstrukcyjnym zupełnie odpowiednio założony i nie potrzebuje przeobrażenia, ani też rozszerzenia, jeżeli tylko wyłącznie chorzy szalowi tamże będą umieszczani, dla tego też zdaniem jej nie jest uzasadnionem żądanie dyrekcji, aby dla szalowych osobno zbudować pawilon, ani też nie godzi się z udzie-

lonem jej wyjaśnieniem, że dla braku miejsca odpowiedniego chorzy niespokojni trzymaní być muszą wspólnie z szalowymi.

Niewątpliwie rzecz się ma tak, że każdy wzorowy zakład posiada oddzielny, a w żadnej bezpośredniej łączności z głównym przybytkiem nie zostający budynek dla umieszczenia szalowych. Co do Kulparkowa, błąd ten został popełniony przy jego zakładaniu, ale też może być poprawionym bez nadwyższenia budżetu krajowego, jeżeli dyrekcya usunie z oddziału w mowie będącego chorych niespokojnych i umieści ich w innej części gmachu głównego. Pozwala na to rozległość zakładu i jest to możliwem przez odpowiednią adaptację, chociażby pewnego wkładu wymagającą. Komisya wynurza przy tem swoje zdanie, że nie należy ościelać separatek dla tych szalowych, którzy zdradzają dążność do uszkodzenia cielesnego. Szaleń dotknięty, a a rozbijający się o mury, jest tak ciężko, a chwilowo nawet niebezpiecznie chorym, miewa tak niewymownie silny ból głowy, że bezwiednie stara się o uwolnienie się od niego przez tłuczenie głową o ścianę. Taki chory potrzebuje doraźnej pomocy lekarskiej, której nie zabezpiecza samo omateracowanie ścian i podłogi, on musi być klinicznie leczonym, jeżeli nie ma uleź ciężkiemu cierpieniu, a dopóki trwa gwałtowne wzburzenie szalowe, powinien być nadto unieruchomiony przez zawinięcie w koce i wolne przetrzymanie pasami. Podobne ościelanie separatek jest zatem bezcelowe, bywa przez szaleńców niszczone, zanieczyszczone i staje się siedliskiem robactwa i plugastwa.

3) Komisya z ubolewaniem podnosi, że korytarze, ile że nie są odpowiednio szerokie i ogrzewane, niemogą służyć w zimie na dzienny pobyt dla chorych, które to przeznaczenie mają one we wszystkich nowszych zakładach. Skutkiem tej doniosłej wady w budowie znajdujemy w zimowej porze chorych ztloczonych i bez należytego ruchu w niedużych salach towarzyskich. Komisya wyraża ten żal, pragnąc zwrócić uwagę W. Wydziału krajowego, ażali nie dałoby się bez znaczniejszych przeobrażeń układu gmachu i bez nadmiernego wkładu pieniężnego zaprowadzić majsnerowskie lub odpowiednie inne ogrzewanie.

4). Komisya czyni uwagę, że łóżka dla epileptycznych należy zabezpieczyć bocznem zaopatrzeniem. Jakkolwiek są one niskie, chory jednak, gdy spadnie z łóżka podczas napadu epileptycznego, może doznać uszkodzenia.

5). W infirmaryi męskiej dla cielesnie chorych znalazła komisya przepełnienie i złe powietrze. Przepełnieniem a oraz brakiem odpowiedniej wentylacji tłumaczy się brak zdrowego powietrza.

6). Komisya czyni uwagę, że wspólne wychodki nie całkiem są odpowiednio urządzone, nie dosyć czysto utrzymywane a w zimie nie ogrzewane, dla tego podłoga przez zamrażnięcie rozlewanego moczu bywa slizką. Należałoby przeznaczyć jednego posługacza wyłącznie do utrzymywania porządku w wychodkach i urządzić splukiwanie tychże z wodociągu.

7). Komisya znalazła prosektoryum zakładowe w odpowiadającym celowi stanie, tudzież znalazła tamże dowody pracy naukowej pp. lekarzy zakładowych.

8). Komisya znalazła łazienki odpowiednio urządzone i stwierdza, że dyrekcya korzysta z nich obszernie z pożytkiem dla chorych.

9). Komisya znalazła kuchnię zakładową przepełnioną parą, czemu według oświadczenia dyrekcji nie można zaradzić z powodu konstrukcyi zasadniczo-wadliwej. Sprawa ta jest o tyle ważną, że cierpią nietylko zajęte

przy kuchni osoby etatowe ale i chorzy w celach leczniczych do pracy tamże przydzieleni.

10). Komisya z uznaniem podnosi, że w ogólności w całym zakładzie panuje wzorowy porządek i czystość a chorzy są bardzo schludnie ubrani.

11). Komisya wyraża przekonanie, że pomimo nadzoru Sióstr Miłosierdzia, który według oświadczenia dyrekcji okazał się odpowiednim, zarówno na oddziale męskim jak na żeńskim i który ma być o wiele pożyteczniejszym od nadzoru poprzednio wykonywanego przez jednego nadzorcę i trzech starszych dozorców, że pomimo obecnego nadzoru zakonnego należałoby ustanowić szkołę dozorców dla nowo wstępujących, zanim czynną obejmą służbę.

Nowowstępujący powinien na czas przygotowania znaleźć utrzymanie w zakładzie i poddać się rygorowi porządkowemu, a prócz pouczenia teoretycznego udzielanego przez jednego z p. lekarzy zakładowych, powinien mieć podaną sobie możliwość przykładania się do służby oddziałowej.

12). Komisya uznaje, że liczba dozorców stoi w odpowiednim stosunku do liczby chorych tak w separatkach (1 : 4.) jak u niespokojnych (1 : 6).

13). Komisya wyraża zdanie, że cała służba tak na oddziale męskim jak i na żeńskim powinna otrzymać kosztem funduszu jednostajne umundurowanie. Obecnie prawie niczem nie wyróżnia się zewnętrznie służba od chorych. Może to sprowadzać niedogodność na zewnątrz zakładu. Powagę dające umundurowanie służby, nie zwykle cywilne, ułatwi zadanie umundurowanym przynajmniej wobec tych chorych, którzy jeszcze zdolni są przyjmować wrażenia.

14). Komisya jest zdania, że dotacya służby zakładowej a mianowicie dozorców i dozorezyń, jako też sposób awansowania ich materialnego i system gratyfikacyj nadzwyczajnych, jak na nasze stosunki, są całkiem odpowiedniemi i zdaje się dosyć ponętnemi, skoro jak dyrekcya oświadcza nigdy niema braku kompetentów o miejsca wolne i obszerny wybór jest możliwy.

15). Komisya wyraża zdanie, że zdolni do pracy chorzy bywają odpowiednio zajęci i ze zrozumieniem stanu chorobowego jednostek, a użycie ich do robót jest wystarczające.

16). Komisya z uznaniem podnosi dowody pracowitości pp. lekarzy zakładowych, złożone w historyach chorób, dalej staranne traktowanie przypadków farmaceutycznie, a z przyjemnością oświadcza, że na oddziale żeńskim znalazła szalowe chore ubezwładniane w sposób łagodny a zarazem z celem wysoce leczniczym, przez zawijanie w prześcieradła mokre i koce a z workami lodowymi na głowie, jak to czynią psychiatrzy klinicyści.

Podpisali: Dr. Leon Blumenstock prof. Uniwer. Jagiellońskiego.
Dr. Józef Wernicki, Dr. Wiktor Opolski.

Sprawozdanie to było przedmiotem rozprawy w Radzie Wydziału krajowego gdzie uchwalono: 1) Ze względu na finansowe położenie kraju i na niedobór budżetowy nie wnosić do Wys. Sejmu o kredyt na nowe budowy; 2) wezwać dyrektora, ażeby przeprowadził segregację szalowych od niespokojnych, o ile to w obecnych miejscowych stosunkach da się usku-

tecznić i 3) umundurowanie przeprowadzić, jeżeli w roku bieżącym będą jakie oszczędności.

Co się zaś tyczy posługi nowowstępującej do zakładu nauka jej odbywa się według danych przez nas rozporządzeń. Każdy nowy posługacz parę miesięcy przypatruje się, jak należy obsługiwać chorych, każdemu z nich kilkakrotnie odczytuje się instrukcja dla dozorców, lekarze często badają, czy każdy z nich wie co w jakim wypadku czynić należy, a w czasie zwiedzania zakładu szef departamentu sanitarnego i inspektor szpitala dają pytania nowoprzyjętym posługaczom, aby się przekonać, czy już znają swe obowiązki.

Zamknięcia rachunków za rok 1888 sprawdzone przez oddział rachunkowy wykazują, że utrzymanie całego zakładu kosztowało 149.159 zł., a zatem o 7.686 zł. więcej, aniżeli w roku poprzednim; zwiększenie kosztów z jednej strony pochodziło od zwiększenia o 7035 dni leczenia i wprowadzenia sióstr Miłosierdzia; na oddział męski, tudzież zastępstwa chorego D-ra Hankiewicza i dwóch lekarzy znajdujących się pod śledztwem; z drugiej zaś, z powodu polepszenia wikt posługi i większych wydatków na reparacye i utrzymanie budynków. Żywienie chorych kosztowało 53.504, a zatem wikt chorego wraz z pieczywem i winem kosztował dziennie 28·4, to jest o 1·7 ct. drożej aniżeli w roku 1887.

Koszt na leki, narzędzia chirurgiczne i sanitarne potrzeby wynosił 4.366 zł. t. j. o 351 zł. mniej jak w roku poprzednim. Wyprano bielizny sztuk 183.517, a ponieważ całe pranie kosztowało 4.585, opranie więc jednej sztuki wynosiło 2·4 ct.

Dochody zakładu w roku 1888 wynosiły w ogóle 175.508 zł.; z tego fundusz krajowy dostarczył 133.361 zł., obce fundusze 33.235 zł; własne zaś źródła 8.909 zł.

Wyniki gospodarstwa kulparkowskiego, według zamknięć rachunkowych za rok 1888, przedstawiają się następująco:

1.	w dziale gospodarstwa polnego	czysty zysk	wynosił	958 zł. 71 ct.
2.	„ „ „ „ „ „	ogrodowego	„ „ „	346 „ 18 „
3.	„ „ „ „ „ „	mlecznego	„ „ „	5422 „ 26 „
4.	„ „ „ „ „ „	trzody chlewnej	„ „ „	766 „ 06 „
5.	„ „ „ „ „ „	zakupno i bicie wołów	„ „ „	113 „ 27 „

Razem 7.606 zł. 48 ct.

a ponieważ w r. 1887 wynosił 8008 zł. 17 ct., zatem czysty zysk był mniejszy o 401 zł. 69 ct. w porównaniu z rokiem poprzednim a to wskutek nieurodzaju ziemniaków i buraków.

Wykaz porównawczy za ostatnie pięć lat tak ruchu chorych jak i wydatków na utrzymanie zakładu przedstawia się tak:

Rok	Ilość chorych	Dni leczenia	Wydatek roczny	Cała kuracya chorego kosztowała	Dzień leczenia kosztował	Żywienie z pieczywem i winem
1884	914	157.794	141.703	155 zł. 03 ct.	89·9	34·49
1885	1017	167.320	140.055	137 „ 71 „	83·7	30·19
1886	1041	174.740	139.353	133 „ 86 „	79·7	27·58
1887	1061	181.155	141.473	133 „ 34 „	78·0	27·15
1888	1045	188.190	149.160	142 „ 74 „	79·3	28·43

Przyczyny zwiększenia się wydatków w roku 1888 wykazaliśmy wyżej; są one w związku z temi ulepszeniami, które zostały dokonane w zakładzie w ostatnim czasie.

W środkowej części zakładu kulparkowskiego dla zużytkowania czterech wielkich sal ciemnych, zburzono w każdej z nich dwa filary i dla podtrzymania stropu założono żelazne belki. Obecnie utworzyły się cztery piękne sale, mogące pomieścić każda do 16 łóżek.

Zrobiono także co tylko można było na folwarku dla wyniszczenia grzyba, który się tam zagnieździł.

Przy badaniu latryn na skrzydłach frontowej części budynku okazała się konieczna potrzeba zakupu rur żelaznych, sprowadzających ekskrementa do beczek (Lesagé'a), gdyż z powodu pierwotnie innego systemu latryn (d'Arcet'a) rur tych nie było.

Dnia 20. czerwca r. b. wieczorem spostrzeżono parę i dym, wydobywające się z kupy węgla kamiennego, sprowadzonego dla użytku zakładowej maszyny parowej. Bliższe badanie wykazało, że węgiel zapalił się wskutek zgęszczenia się w nim gazów. Pożar ten służba zakładowa przy pomocy kilkudziesięciu ludzi ze wsi ugasiła. Spaliło się około dwóch wagonów węgla miątkiego.

Zakład Kulparkowski w r. 1888 zwiedził szef Departamentu V 20 razy, inspektor szpitali także 20 razy.

Wysoki Sejm uchwałą z dnia 17. października 1888 udzielił nam petycję maszynisty w Kulparkowie p. Krzyżanowskiego o zmianę posady z nietatowej na etatową do załatwienia. Wydział krajowy po rozpatrzeniu tej prośby postanowił nie przedstawiać do W. Sejmu o stabilizowanie tej posady.

Szpitala prowincjonalne.

Dla porównania ruchu chorych w szpitalach prowincjonalnych i wydatków na ich utrzymanie w ciągu ostatnich lat pięciu przedstawiamy następującą tabliczkę:

Rok	Łóżek	Chorych	Dni leczenia	Średni pobyt	Jedno łóżko było zajęte przez dni	Wyzdrowiało		Umarło		Ilość leczonych dniennie	Wydatki roczny zł.	Cała kuracja jednego chorego kosztowała	Dzień leczenia kosztował	Dzień żywienia kosztował
						liczbowo	%	liczbowo	%					
1884	1681	17.450	419.155	24.0	249	12.924	74.0	1581	9.0	1149	222.810	14 zł. 56 ct.	65.9	22.4
1885	1708	18.577	445.578	23.9	260	13.556	72.9	1694	9.1	1220	222.990	14 „ 22 „	63.4	21.5
1886	1718	19.286	463.602	21.3	269	14.377	74.5	1689	8.7	1270	226.131	14 „ 06 „	61.7	21.0
1887	1718	19.834	466.034	23.5	271	14.877	75.0	1593	8.0	1276	229.371	14 „ 09 „	61.9	20.8
1888	1738	20.434	493.176	24.1	283	15.408	75.4	1631	7.9	1347	237.866	11 „ 64 „	48.2	19.4

Z tego zestawienia widać, że razem z wzrostem ludności wzmagają się nieustannie jak ilość chorych, szukających opieki i pielęgnowania szpitalnego, tak też i ilość dni leczenia, zwiększający się zaś procent wyzdrowiałych i zmniejszający się odsetek zmarłych świadczą o postępie tych zakładów pod względem leczniczym. Z wykazu wydatków zaś widać, że w

miarę uregulowania gospodarstwa szpitalnego oszczędność się wzmagą i jak całkowita kuracya jednego chorego, tak też dzień leczenia i dzień żywienia stają się stosunkowo coraz tańszymi, pomimo ulepszeń, jakie się udało wprowadzić w szpitalach powszechnych na prowincyi.

Prawie we wszystkich szpitalach prowincjonalnych, po zwykłej codziennej wizycie panowie lekarze ordynujący zaprowadzili bezpłatne ordynacje dla ubogich, a przez to zmniejszyli potrzebę przyjmowania do szpitala takich chorych, którzy mogą leczyć się w domu, nie obarczając niepotrzebnie funduszków publicznych. W wielu szpitalach udziela się zwyż 2000 takich ordynacyj rocznie.

Z dwudziestu czterech szpitali prowincjonalnych w 15 już się udało urządzić pomieszczenie zupełnie oddzielne dla chorych dotkniętych chorobami zakaźnymi; w dziewięciu zaś pozostałych oddzielenie jest niedostateczne z powodu konstrukcyi budynków, nie pozwalającej na urządzenie osobnego pomieszczenia dla tego rodzaju chorób.

W siedmiu miastach większych, a mianowicie, we Lwowie, w Krakowie, Przemyślu, Stanisławowie, Tarnopolu, Jaśle i Wadowicach, gdzie się znajdują szpitale powszechne, zakupiono desinfektory systemu Rychnowskiego czy to kosztem funduszu szpitalnego wyłącznie, czy też kosztem wspólnym szpitala i miasta, a w miarę środków będziemy się starać wprowadzić te desinfektory wszędzie, gdzie się to da.

Trzy szpitale, brzeżański, samborski i tarnopolski z powodu złego pomieszczenia i niepodobieństwa znalezienia odpowiedniejszego budynku są pozbawione możności normalnego rozwoju. Szpital tarnopolski posiada przynajmniej kapitał żelazny, z czasem więc, gdy procenta skapitalizowane powiększą go do odpowiedniej sumy, można będzie przystąpić do budowy domu na zakład leczniczy; szpitale zaś w Brzeżanach i w Samborze nie posiadają niestety żadnych środków, bez wielkich więc ofiar nie mogą stanąć na równi z tymi szpitalami, w których rozwój nie jest brakiem stosownego umieszczenia skrępowany.

Nowy budynek szpitalny w Brodach został otoczony parkanem i założono ogród dla użytku chorych i rekonwalescentów, jednocześnie przystąpiono do zdemolowania dawnego zrujnowanego budynku i do naprawy oficyny, gdzie mają być pomieszczeni zakaźni.

W kołomyjskim i stryjskim szpitalu w roku bieżącym mają przystąpić do przerobienia wadliwie i nieodpowiednio urządzonych latryn.

W Przemyślu poleciliśmy naprawić lodownię, przerobić latryny i tak zrestaurować oficynę, aby w niej można było pomieścić chorych zakaźnych.

W Rzeszowie, gdzie szpital nie posiada dobrej wody do picia, poleciliśmy Zwierzchności gminnej, aby wykopać kazała nową studnię. W tym roku szpital rzeszowski, pierwszy ze szpitali prowincjonalnych wystąpił z naukowym sprawozdaniem o ruchu chorych i o rezultatach leczenia w r. 1888. Ze sprawozdania tego widać, że na 1280 chorych pielęgowanych w szpitalu rzeszowskim, na oddziale chirurgicznym leczono 285 chorych, że dokonano tam 87 większych operacyj i że samych wycięć raka i wyluszczeń innych guzów nowotworowych było 46.

Na oddziale ocznym tego szpitala, prowadzonym przez D-ra Zagórskiego leczono w r. 1888, 184 chorych, a z tej liczby wyleczonych wyszło 146, z polepszeniem wypuszczono 28, nieuleczonych zaś było 10; większych

operacji na oczach dokonano 54. Chorych dotkniętych chorobami wewnętrznymi było 398, wenerycznych 243. Porodów w szpitalu odbyło się 62. Śmiertelność w ogóle wynosiła tylko 6.6%.

W Stanisławowie, po śmierci lekarza ordynującego śp. D-ra Zygmunta Mroczkowskiego, mianowaliśmy prymaryuszem szpitala powszechnego D-ra Grzegorza Konkolniaka.

W Sanoku na miejsce zmarłego na tyfus rządcy szpitala mianowaliśmy p. Franciszka Kuszczaka.

W Tarnowie budowa skrzydła już została ukończona.

W Złoczowie zbudowano nową trupiarnię, urządzono zupełnie odosobnione pomieszczenie dla zakaźnych, zbudowano latryny systemem beczkowym z wielką dogodnością dla chorych i korzyścią dla zakładu.

W Żywcu zarząd szpitala, uznanego za powszechny od dnia 1. maja 1889, sprawują Siostry Miłosierdzia. Według doniesienia inspektora szpitali gospodarstwo Sióstr Miłosierdzia w tym krótkim przeciągu czasu okazało się bardzo dobrem i oszczędnem, a czystość w zakładzie, pielęgnowanie chorych i żywienie nie pozostawia nic do życzenia.

Sprawa petycji gminy miasta Jarosławia co do uznania tamtejszego szpitala za powszechny i publiczny już trzeci rok znajduje się w Prokuratury skarbu, oczekując załatwienia.

Rachunki szpitali prowincjonalnych z roku 1888.

Alegat 38.

W alegacie 38. przedstawiamy zestawienie zamknięć rachunków wszystkich naszych dwudziestu i trzech szpitali prowincjonalnych, z którego się przekonać można, że wydatki rzeczywiste wynosiły we wszystkich ogółem 237.866 zł. w. a. t. j. o 3.775 zł. więcej, aniżeli budżetami przewidziano, a o 8.495 zł. więcej, aniżeli w r. 1887 rzeczywiście wydano. Dochody zaś dały kwotę 270.314 zł., większą od preliminowanej o 36.456 zł. i większą o 9.630 zł. aniżeli w roku 1887. Tym sposobem rezultat ogólny był w roku 1887 korzystniejszy od budżetu spodziewanego o 32.681 zł. i korzystniejszy od rezultatu z roku 1887 o 1.135 zł. w. a.

Preliminarze szpitali prowincjonalnych na rok 1890

Alegat 39.

W alegacie 39 przedkładamy wykaz budżetów szpitali prowincjonalnych, zatwierdzonych przez Wydział krajowy na rok 1890. Okazuje się z tego wykazu, że dochody obliczono na kwotę 257.465 zł. Do tej konkurować będą: galicyjski fundusz krajowy, tytułem ponoszenia kosztów leczenia ubogich 224.770 zł., płacący za siebie i obce fundusze 22.588 zł. a własne dochody szpitali 10.107 zł. Wydatki preliminowane są na 256.683 zł. t. j. o 13.721 zł. więcej, aniżeli na rok 1889 przeznaczono, a o 18.817 zł. więcej, aniżeli w roku 1888 wydano. Wzrost ten wydatków tłumaczy się otwarciem nowego szpitala w Żywcu, tudzież wzrastającą z roku na rok ilością chorych, szukających pomocy lekarskiej we wszystkich szpitalach, lepiej niż dawniej urządzonych.

Zakłady subwencyonowane.

O subwencyonowanych przez Wysoki Sejm zakładach humanitarnych we Lwowie składamy tu krótkie sprawozdanie :

1. *Lecznica lwowska*, subwencyonowana kwotą 1000 zł. Ruch chorych w lecznicy w trzech ostatnich latach był następujący :

W r. 1886 leczono ogółem 3.522 chorych

"	"	1887	"	"	6.293	"
"	"	1888	"	"	7.982	"

a zatem w ubiegłym trzechleciu leczono ogółem 17797, którym udzielono około 70 tysięcy ordynacyj. W 1888 dziesięciu lekarzy udzielało pomocy ubogim chorym. Na samym oddziale chorób zewnętrznych leczono 1.263 chorych. Dziennie porady lekarskiej udzielano zwyż 64 chorym. Dochody w 1888 wynosiły 1800 zł., a w ciągu ostatniego trzechlecia 3.700 zł. Kwota ta została wydana na czynsz najmu pomieszczenia, obsługę, opał, światło, narzędzia chirurgiczne, sprzęty i bibliotekę. Podzieliwszy tę sumę przez ilość udzielonych ordynacyj, to jest przez 70 tysięcy, wypadnie, że jednorazowa ordynacja lekarska kosztowała 5·20 ct.

Zakład nieuleczalnych i rekonwalescentów pod wezwaniem św. Józefa, subwencyonowany kwotą 1000 zł. W roku ubiegłym zakład pielęgnował 73 osób w ciągu 11.232 dni. Dochody zakładu tego wynosiły w ogóle 3.718 zł., wydatki zaś 4.405 zł.; niedobór 687 zł. pokryto z funduszu zgromadzenia sióstr. Pielęgnowanie jednego chorego kosztowało 60 zł. 20 ct., a jeden dzień pobytu 39·2 ct. W ubiegłym roku za zakładem zbudowano nowy budynek, mogący pomieścić 30 chorych. Posługę przy chorych pełnią siostry zgromadzenia. Zakład, oddając wielkie zasługi miastu i szpitalowi, który wcześniej może wypuszczać chorych z polepszeniem, w zupełności zasługuje na dawany mu zasiłek.

3. *Zakład krowiankowy p. Kubickiego*. Na podstawie relacyj tak urzędowych jak i prywatnych, wyniki szczepień w r. 1888 można nazwać świetnymi, albowiem procent przyjęcia się krowianki dosięgnął cyfry 99·8. Dla powiększenia ilości szczepionych rocznie rodzimą krowianką zawarliśmy z p. Kubickim umowę na r. 1889 o dostawę 4.200 fiolek za wynagrodzeniem 1.900 zł.; z tej ilości przedsiębiorca dostarcza każdemu starostwu i dla magistratów we Lwowie i w Krakowie po 50 fiolek i 400 na wypadek epidemii, a ponieważ każda fiołka służyć może na 5 szczepień, po 2 krosty każde, można więc tą ilością dokonać 21.000 szczepień, co wynosi 9 ct. za szczepienie wraz z kosztami przesyłki. Dotychczas przedsiębiorca dostarczał tylko na 6.000 szczepień. Na pokrycie kosztów zwiększonej krowianki użyliśmy 300 zł., przeznaczonych na premie dla lekarzy szczepiących, które uznaliśmy obecnie za zbyt wysokie. Kontraktem zobowiązaliśmy p. Kubickiego, że każde ciele po zebraniu ospy będzie zabijane w rzeźni miejskiej w celu zbadania stanu zdrowia i przekonania się, czy nie było dotknięte perlicą.

4. *Galicyski zakład głuchoniemych we Lwowie*, subwencyonowany z funduszu krajowego kwotą 6.500 zł. oprócz wychowanków w liczbie 68 kształcił 2 dochodzących eksternistów. Ogół rzeczywistych wydatków w roku 1888 wynosił 16.371 zł.

Utrzymanie więc jednego wychowanka kosztowało 234 zł. rocznie t. j. o 12 zł. mniej, aniżeli w roku poprzednim.

5. *Galicyski zakład ciemnych we Lwowie*, subwencyonowany kwotą 2000 zł., wychowywał w r. 1888 chłopców 20 i 14 dziewcząt kosztem 12.238 zł.; utrzymanie więc jednego wychowanka kosztowało 359 zł., wikt każdego kosztował dziennie 36 ct. w. a.

6. *Szpital ś. Ludwika dla dzieci w Krakowie*, subwencyonowany kwotą 12.000 zł., pielęgnował 821 chorych w ciągu 24.763 dni.

Utrzymanie jednego chorego dziecka kosztowało 18 zł. 31 ct. Koszt dnia 60·73 ct. Żywnienie kosztowało do 27·4 dziennie. Wyszło uleczonych

475, a z polepszeniem 85. Umarło 196 dzieci, czyli 23.88%. Oprócz tego utrzymanie lecznicy dla 25 dzieci szkrzofulicznych w ciągu 1.125 dni w Rabce kosztowało w 1888 roku 834 zł. 01 ct. W ciągu roku wykonano 256 zabiegów chirurgicznych, w tej liczbie tracheotomij 62, operacyjnych 163, i założono przyrządów i opatrunków gipsowych 31. Wynik 62 tracheotomij był: 17 uleczonych i 45 zmarłych. Z chorobami zakaźnymi, to jest ospą, płonicą, błonicą, odrą, dławcem, krztuścem, durem brzuszny i czerwonką leczono 285; z tej liczby umarło 105. Leczone ambulatoryjnie w 1888 roku 3367 dzieci.

7. *Szpital ś. Zofii dla dzieci we Lwowie*, subwencyonowany także kwotę 12.000 zł., pielęgnował w ciągu 1888 roku 1004 chorych dzieci w ciągu 29.523 dni. Całe utrzymanie jednego chorego dziecka kosztowało 15 zł. a dzień leczenia 56 ct., żywienie zaś 24 ct. dziennie. Wyszło z zakładu uleczonych 634, z polepszeniem 65, umarło 249, czyli 26.26% względnie do ilości leczonych. Leczone ambulatoryjnie 2.232. Dotkniętych chorobami zakaźnymi leczono 159. Na oddziale chirurgicznym leczono 217 chorych; pomiędzy operacjami tracheotomij dokonano 14.

Szpital ś. Zofii zawarł układ z zakładem zdrojowo-kąpielowym w Iwoniczu o umieszczenie tamże filii szpitala dla leczenia w czasie sezonu dzieci szkrzofulicznych. J. W. Michał hr. Załuski, właściciel Iwonicza, ofiarował na ten cel budynek tytułem bezpłatnej dzierżawy na lat dziesięć, nadto odstąpił na ten sam przeciąg czasu jeden gabinet łazienkowy III. klasy do wyłącznego użytku dzieci, leczonych w szpitalu, za zwrotem kosztów obsługi i urządzenia kąpeli w ryczałtowej kwocie 100 zł. rocznie. Korzystając z powyższej umowy, wysłano dnia 15. czerwca 12 chorych dzieci z dozorczynią i 2 posługaczkami do Iwonicza, a po powrocie tychże dnia 1. sierpnia drugą partycję również z 12 dzieci, która tamże pozostała do 15. września. Razem przeto leczycyło się w Iwoniczu 24 chorych. Koszt utrzymania tej filii wynosił wraz z podróżą i kąpielami 640 zł. 89 ct., którą to sumę w połowie pokryto dochodem z balu, urządzonego na ten cel w Iwoniczu.

Departament VI.

Szef Departamentu: **Toefil Bereźnicki**, Członek Wydziału krajowego.

Uchwały sejmowe niepodlegające Najwyższej sankcyi i sprawy Wydziałowi krajowemu przekazane i polecane.

Uchwała z dnia 10. września 1888, którą udzielono Wydziałowi krajowemu do zbadania i przedłożenia sprawy na najbliższej sesyi z petycyi gmin i obszarów dworskich okręgu sądowego w Krakowcu o przeniesienie siedziby tego sądu do Wielkich Ocz.

Uchwała z dnia 25. września 1888 r. odstępująca Wydziałowi krajowemu petycyę Kazimierza hr. Lubieńskiego o pozostawienie siedziby sądu powiatowego w Krakowcu.

Uchwała z dnia 11. października 1888 odstępująca petycyę gminy i obszaru dworskiego w tej samej sprawie.

Uchwała z dnia 11 października 1888 r. odstępująca do zbadania petycyę gmin Żalipie i Podlipie o wyłączenie ich z okręgu sądu powiat. w Żabnie a przydzielenie do okręgu sądu powiatowego w Dąbrowie.

Uchwała z dnia 11. października 1888 udzielająca do zbadania petycyę gminy Pstrągowa o wyłączenie jej z okręgu sądu pow. w Ropczycach a przyłączenie do okręgu sądu powiatowego w Strzyżowie starostwa rzeszowskiego.

Zażądaliśmy opinii Rady powiatowej w Jaworowie, tudzież potwierdzenia petycyi przez uchwały Rad gminnych, lecz dotąd mimo urgensów takowych nam nie nadesłano,

Składamy do L. W. 11239/89 oddzielne sprawozdanie z przychylnym wnioskiem.

Przekładamy do LW. 10576/89 oddzielne sprawozdanie.

Uchwała z dnia 11. października 1888 r. udzielająca do zbadania petycyę gminy Laszki związane o wydzielenie z sądu i starostwa w Rudkach, a przydzielenie do sądu powiatowego i starostwa w Mościskach

Sprawa znajduje się jeszcze w badaniu przez władze sądowe.

Uchwały z dnia 10. grudnia 1887 i z 12. stycznia 1888, któremi polecono Wydziałowi krajowemu zbadanie potrzeby zmiany obecnie obowiązującej ordynacyi wyborczej i złożenie sprawozdania.

Przedkładamy oddzielne sprawozdanie do LW. 32368/89.

Uchwały, któremi udzielono wsparé dla pogorzalców następujących gmin.

1. gm. Żurawno w kw. 500zł.
2. „ Kamionka str. „ 1000 „
3. „ Medenice „ 500 „
4. „ Sołotwina „ 600 „
5. „ Bobrowniki „ 200 „
6. „ Gliniany „ 400 „
7. „ Ulówóek „ 400 „
8. „ Radelicz „ 200 „
9. „ Trzebowniko „ 400 „
10. „ Posuchów „ 100 „
11. „ Bielawce „ 200 „
12. „ Mołoszkowice „ 200 „
13. „ Łomna „ 50 „
14. „ Brześciany „ 200 „
15. „ Szołomyja „ 200 „
16. „ Harasymów „ 200 „
17. klaszt. OO. Bernardynów w Gwoźdzu . 500 „

W wykonaniu tych uchwał Wysokiego Sejmu asygnowano i przesłano obok wymienione kwoty na ręce Prezesów Rad powiatowych jak następuje :

ad 1. w Żydaczowie do LW. 42838/83.	
„ 2. „ Kamionce str. „ „ 42840/88.	
„ 3. „ Drohobyczu „ „ 42839/88.	
„ 4. „ Bohorodczanach „ „ 43599/88.	
„ 5. „ Tarnowie „ „ 44211/88.	
„ 6. „ Przemyślanach „ „ 44213/88.	
„ 7. „ Sokalu „ „ 40901/88.	
„ 8. „ Drohobyczu	} do LW. 46065/88.
„ 9. „ Rzeszowie	
„ 10. „ Brzeżanach	
„ 11. „ Brodach	
„ 12. „ Jaworowie	
„ 13. „ Turce	
„ 14. „ Samborze	
„ 15. „ Bóbrce do LW. 2680/89.	
„ 16. „ Horodence do LW. 4820/89.	

przyczem polecono pomienionym Wydziałom powiatowym rozdzielić te wsparcia pomiędzy najbiedniejszych pogorzalców, nadto Wydziałowi powiatowemu w Przemyślanach wykonać to polecenie w porozumieniu z komitetem ratunkowym w Glinianach.

Wreszcie zapomogę 500 zł. dla klasztoru OO. Bernardynów w Gwoźdzu, uchwaloną na odbudowanie spalonego kościoła, przesłano na ręce Prezesa Rady powiatowej w Kołomyi z poleceniem doreczenia rzeczonyj kwoty gwardyanowi klasztoru.

Uchwała, mocą której utworzony został Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości sumy 9000 zł. na udzielanie bezprocentowych pożyczek z powodu grado-

Gdy na odnośne zapytanie Wydziału krajowego z dnia 2 i października 1888, LW. 45794 oświadczyły Reprezentacye powiatów Myślenickiego, Wieleckiego i Chrzanowskiego, że celem wsparcia ludności dotkniętej klęską gradobicia przyjmują z funduszu krajowego pożyczkę każda w sumie 3000 zł., zwrotną pod warunkami w niniejszej uchwale Wys. Sejmu zastrzeżonymi,

biecia i wylewu Reprezen-
tacyom powiatów Myśleni-
ckiego, Wielickiego i Chrza-
nowskiego, spłacałnych
najpóźniej po koniec
roku 1899.

przeło Wydział krajowy po zeznaniu przez pomienione Wydziały powiatowe odpowiednich skryptów dłużnych, w kasie krajowej przechowanych, zrealizował te pożyczki, odsyłając sumy po 3000 zł. na ręce prezesów Rad powiatowych, a to:

w Chrzanowie	pismem z dnia	4. grudnia	1888,	LW.	52471.
w Myślenicach	"	"	12. lutego	"	5720.
w Wieliczce	"	"	6. kwietnia	"	14301.

Na mocy rzezonnych kart dłużnych zobowiązała się:

a) Reprezentacya powiatu Chrzanowskiego zwrócić funduszowi krajowemu pożyczkę 3000 zł., w ratach rocznych po 300 zł. mających być uiszczanemi corocznie w dniu 1. stycznia, począwszy od roku 1890 aż do roku 1899 włącznie;

b) Reprezentacya powiatu myślenickiego w ratach rocznych po 300 zł. mających być uiszczanemi corocznie w dniu 1 października, począwszy od roku 1889, aż do roku 1898 włącznie;

c) Reprezentacya powiatu Wielickiego w ratach półrocznych po 150 zł. mających być uiszczanemi corocznie w dniu 1. marca i 1. września, począwszy od roku 1890 aż do roku 1899 włącznie.

Dla dopełnienia powyższego obowiązku zobowiązały się nadto Reprezentacye powiatowe wstawiać co roku, aż do zupełnego umorzenia niniejszych pożyczek w rubrykę wydatków budżetu powiatowego kwotę potrzebną na wypłacenie raty w tym roku do wypłaty przypadającej i nakładać na powiat dodatki do bezpośrednich podatków w takiej wysokości, ażeby ogólna kwota dochodów powiatowych na ten rok prelininowanych wystarczała na zupełne zaspokojenie wszystkich wydatków powiatowych na ten rok w budżet wstawionych, wliczając w nie kwotę potrzebną na pokrycie powyższej raty, a to tem pewniej, ile że w razie niedopełnienia tego obowiązku ciężącego na powiecie, Wydział krajowy zastosuje rygor §. 22 ustawy o reprezentacyi powiatowej, ewentualnie w myśl postanowień §. 52 tejże ustawy polityczna władza krajowa zaradzi temu w sposób odpowiedni na koszt i stratę powiatu. Dlatego też obowiązowały się Wydziały powiatowe w imieniu powiatu przedkładać Wydziałowi krajowemu co roku najdalej do dnia 1. lutego, jak długo powyższa pożyczka zwróconą nie zostanie, budżet powiatowy odpowiadający powyższym zobowiązaniom.

Wreszcie co się tyczy sposobu użycia będących w mowie pożyczek, to Rada powiatowa w Chrzanowie uchwaliła użyć takowej na poprawę dróg gminnych, w gminach najbardziej kleską gradobicia nawiedzonych, dostarczając tym sposobem najbiedniejszej części ludność możność zarobku, a więc zapewniając jej także sposób do użycia przez dłuższy czas. Zaś Wydziały powiatowe w Myślenicach i Wieliczce postanowiły pożyczone sumy rozdzielić w formie dalszych pożyczek między gminy gradobiciem nawiedzone.

Złożono oddzielne sprawozdanie do LW. 30120/89.

Uchwała w sprawie założenia domów przymusowej pracy.

Uchwała przekazująca Wydziałowi krajowemu do zbadania i załatwienia wniosku posła Żuka Skarzewskiego w przedmiocie

Jakkolwiek wykazane nam przez c. k. krajową Dyrekeyę skarbu rozmiary szkód elementarnych, zrządzonych gradobociem i wylewem wód w roku 1888 w gminach: Ciężkowice, Jastrzębia, Kąsna górna, Kąsna dolna i Sierkierzyna powiatu Grybowskiego, który to wykaz służył władzom skarbowym

zbadania rozmiarów klęski gradobicia i wylewu wód w Kąsnie górnej i sąsiednich gminach.

za podstawę do przyznania opustu w podatku gruntowym, przemawiałyby same przez się za udzieleniem poszkodowanym jakiejś dalszej pomocy, to jednak z uwagi:

że wspomniane gminy otrzymały opust podatku gruntowego w łącznej kwocie 510 zł. 55 ct., że Wydział powiatowy uznał jakkolwiek pomoc za zbytęcną, gdyż zboża na zasiewy w rzeczonych gminach lubo skąpo wystarczyć powinno, Wydział krajowy nie uznał za potrzebne poczynić jakiegokolwiek dalsze zarządzenia, zwłaszcza że na ten cel nie otrzymał żadnych funduszków.

Uchwała polecająca Wydziałowi krajowemu, ażeby przy sposobności studyów w sprawie domu pracy przymusowej i poprawczych zbadał, czy i w jaki sposób mogłyby być zastosowane w naszym kraju postanowienia §. 4. ustawy z dnia 24. maja 1885, Nr. 89 Dz. p. p. i aby przedłożył sprawozdanie na najbliższej sesji sejmowej.

Ustawa z dnia 24. maja 1885, Nr. 89. Dz. u. p., zawierająca postanowienia z zakresu prawa karnego, mające na celu poskramianie włóczęgostwa i próżniactwa stanowi w §. 4tym: „Kaźda gmina, w której okręgu przebywa lub napotkana będzie osoba zdolna do pracy, nie mająca środków do utrzymania i niezarabiająca w sposób dozwolony, ma prawo wyznaczyć tej osobie pracę jej zdolnościom odpowiednią za zapłatą lub wyżywieniem.

Jeżeli osoba ta wzbrania się wykonać naznaczoną robotę, ukarać ją należy aresztem ścisłym, od ośmiu dni, aż do jednego miesiąca“.

Wedle §. 7. zaś tej ustawy:

„Wykroczenia wzmiankowane w poprzednich paragrafach mają być śledzone i karane przez sądy“

Zważywszy:

że przepis tego paragrafu niewymaga już, jak tego żąda ustawa o swojszczyźnie z 3. grudnia 1863, Nr. 105, Dz. u. p., by rzeczony indywiduum należało do gminy, która jedynie miała prawo przymuszać je do odpowiedniej pracy (§. 26. ustawy o swoj.), prawo to bowiem przyznane zostało obecnie wszystkim gminom, w których granicach osoba taka się znajduje, bez względu na to, czy do nich należy lub nie;

zważywszy dalej, że prawo to jest zarazem wielkiej doniosłości dla gmin, wedle dawnej ustawy jedynie do szupasowania uprawnionych, względnie obowiązanych, które tym sposobem koszta utrzymania i transportu podobnych indywiduów, choć w części mogłyby pokrywać;

z uwagi wreszcie na wątpliwość, czy gminom znany jest przytoczony co dopiero przepis ustawy, Wydział krajowy polecił okólnikiem z dnia 16. kwietnia 1889, LW. 1534 Wydziałom powiatowym przypomnieć powyższe postanowienia ustawowe Zwierzchnościom gminnym i zachęcić je do wykonania o ile możności prawa przysługującego im na mocy powołanego na wstępie przepisu ustawy, a to tem więcej, że zastosowanie tego postanowienia leży we własnym interesie gmin, i ułatwia im rygor karny w razie wzbraniania się dotyczącego indywiduum do wykonywania naznaczonej roboty.

W końcu musimy tu jeszcze wspomnieć o istniejącej w Niższej Austrii i Morawii pod nazwą „Natural-Verpflegs-Stationen“, instytucji mającej także na celu poskromienie włóczęgostwa i próżniactwa. Otóż instytucja ta opiera się właśnie na przytoczonym wyżej §. 4 ustawy z 24 maja 1885, Nr. 89, Dz. u. p. i jest niejako tegoż uzupełnieniem. Bo gdy przepis ten daje gminom tylko prawo zmuszania pod rygiorem karnym włóczęgów do pracy za wynagrodzeniem lub wyżywieniem, to zadaniem w mowie będącej instytucji o cha-

rakterze przeważnie humanitarnym jest, podróżującym biednym rzemieślnikom lub robotnikom, w zamian za wykonanie wyznaczonej im na stacyi roboty dać żywność i nocleg, i tym sposobem ochronić ich przed ostatecznością wyciągania ręki po jałmużnę.

Instytucya powyższa, będąca chwilowem przytuliskiem dla pozbawionych środków do podróży rzemieślników i robotników, przyczyniła się w Niższej Austrii i Morawii obok zakładów pracy przymusowej znakomicie do położenia tamy włóczęgostwu i próżniactwu; to też na skutek reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, c. k. Prezydium Namiestnictwa, odezwa z dnia 7. lipca 1888, L. 6646. zwróciło uwagę Wydziału krajowego na skuteczność rzeczonych stacyj.

Lecz Wydział krajowy, jakkolwiek nie wątpi o pożyteczności takiej instytucyi w ogólności, rozważywszy w szczególności stosunki społeczne i ekonomiczne naszego kraju, poparty nadto jednomyślną prawie opinią wszystkich Wydziałów i miast powiatowych, przyszedł do przekonania, że urządzenie przytulisk, o jakich mowa, nie miałyby w naszym kraju, jako przeważnie rolniczym racyi bytu, a gminy i tak już przeciążone, obarczyłoby nowymi wydatkami bez osiągnięcia właściwego celu, przeto też zaprowadzenia podobnych stacyj doradzać nie może.

Uchwała z dnia 24. stycznia 1889 polecająca Wydziałowi krajowemu ażeby:

a) celem uzyskania tańszego najmu koszar dla żandarmeryi gminy i Rady powiatowe w lesistych okolicach położone, do budowy koszar zachęcał i przedsiębiorstwa budowy onych udzielaniem znaczniejszych zaliczek na przyszły czynsz najmu koszar wspierał, tudzież,

b) ażeby zbadał czyliby nie należało poczynić u władz rządowych stosownych kroków celem uzyskania zmiany ustaw organizacyjnych żandarmeryi w tym kierunku, by noclegowe przez skarb państwa za umieszczenie w koszarach jednego żandarma przez dobę w ilości $2\frac{1}{2}$ ct. funduszowi krajowemu opłacane, stosownie podwyższone zostało.

Co do obu tych poleceń przedkładamy osobne sprawozdanie do L. 13.959/89; w dziale zaś „Inne ważniejsze sprawy“ przedstawiamy szczegółowo stan sprawy, mającej związek z wydatkami na cele zakwaterowania c. k. żandarmeryi, co do budowy koszar we Lwowie i co do dyslokacyi i etatu c. k. żandarmeryi, w końcu co do żądań utworzenia nowych postę-

Wezwanie do c. k. Rządu w sprawie poboru podatków w gminach.

W zeszłorocznem sprawozdaniu o czynnościach Wydziału krajowego donieśliśmy Wysokiemu Sejmowi, że Wydział krajowy nie otrzymał odpo-

wiedzi na wezwania do c. k. Rządu, wydane uchwałą Wysokiego Sejmu z d. 19. stycznia 1888, a dotyczące uregulowania poboru podatków w gminach.

·/. Alegat 40.

Odpowiedź nadeszła po zamknięciu zeszłorocznego sprawozdania i jest zawarta w odezwie c. k. Prezydium Namiestnictwa z d. 10. października 1888 L. 10.838/pr.; podajemy ją zatem w załączeniu ·/. do wiadomości Wysokiego Sejmu, wraz z udzielonym nam odpisem rozporządzenia c. k. kraj. Dyrekcji skarbu z dnia 11. października 1887 L. 53.647/87, wydanego do wszystkich c. k. starostw naszego kraju. Wysoki Sejm wezwał powołaną uchwałą z dnia 19. stycznia 1888 c. k. Rząd:

1. aby jak najspieszniej uregulował w drodze ustawodawczej pobór podatków w gminach ;

2. aby postarał się o rzeczywiste wykonywanie nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi pobierającymi podatki i powiększył etat c. k. urzędników przy c. k. urzędach podatkowych.

Co do pierwszego wezwania dotyczącego uregulowania poboru podatków w gminach w drodze ustawodawczej, nadmienić tu trzeba, że w latach dawniejszych wpływały tak do Wysokiego Sejmu jak i do Wydziału krajowego liczne petycje o uwolnienie Zwierzchności gminnych od obowiązku zbierania podatków od pojedynczych kontrybuentów i odwołania ich do c. k. urzędu podatkowego, czyli od tak zwanego indywidualnego poboru podatków.

Tak Wysoki Sejm jak i Wydział krajowy odstępował te petycje c. k. Rządowi do uwzględnienia, wskutek czego, c. k. Prezydium Namiestnictwa zawiadomiło nas odezwą z dnia 18. maja 1884 L. 4.217/pr. iż J. E. p. Minister skarbu oznajmił reskryptem z dnia 11. maja 1884 L. 8.852, że sprawa uregulowania indywidualnego poboru podatków jest przedmiotem badania w Ministerstwie skarbu i że odnośny projekt ustawy Radzie państwa przedłożony zostanie.

Podobną odpowiedź otrzymaliśmy w tym przedmiocie załączoną odezwą c. k. Prezydium Namiestnictwa, które nam oznajmia, że w myśl reskryptu c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 26. września 1888 L. 25.762 sprawa uregulowania indywidualnego poboru podatków, jest przedmiotem starannego rozpatrywania ze strony tegoż Wys. Ministerstwa.

Widać z tego, że c. k. Rząd postanowił wprawdzie jeszcze w r. 1884, iż Radzie Państwa ma być przedłożony projekt do ustawy, regulującej indywidualny pobór podatków, że jednak rychłego uskutecznienia tego postanowienia spodziewać się nie można; atoli dalsza treść załączonej odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa świadczy, że c. k. Rząd i władza skarbowa starają się na razie o uchylenie zażaleń, podniesionych przeciw teraźniejszemu systemowi poboru podatkowego w drodze administracyjnej, a to w kierunku wskazanym w drugim ustępie uchwały Wys. Sejmu z dnia 19. stycznia 1888. Tym drugim ustępem powołanej uchwały wezwał Wys. Sejm c. k. Rząd, aby postarał się o rzeczywiste wykonywanie ścisłego nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi, pobierającymi podatki od kontrybuentów i aby dalszemi rozporządzeniami i przepisami powstrzymał nieprawidłowości zachodzące przy poborze podatków w gminach, a w końcu ażeby powiększył etat urzędników podatkowych.

Co do nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi, pobierającymi podatki i co do powstrzymania nieprawidłowości, zachodzących przy tym poborze, powołało się c. k. Prezydium Namiestnictwa na dawniejszą odezwę wystosowaną do Wydziału krajowego i okólnik c. k. Prezydium krajowej Dyrekcji skarbu z d. 23. marca 1884 L. 460/pr., wydany do wszystkich c. k. starostw, którym tymże polecono, ażeby jak najczęściej i z największą oględnością i starannością wykonywały przepisaną dawniejszymi okólnikami kontrolę na miejscu nad Zwierzchnościami gminnymi, jako też ażeby przełożonych gmin dokładnie pouczali, w jaki sposób oddanie, a względnie odebranie kasy gminnej przy zmianie naczelnika gminy, a względnie gminnego poborcy lub kolektanta przeprowadzić należy. C. k. Prezydium Namiestnictwa podnosi, że w myśl tego okólnika w każdym powiecie znaczna ilość gmin co roku podlega ścisłej rewizji ze strony inspektorów podatkowych co do prawidłowego sprawowania czynności, połączonych z poborem podatku. Prócz tego udzieliło nam c. k. Prezydium Namiestnictwa załączony odpis rozporządzenia c. k. Prezydium krajowej Dyrekcji skarbu z dnia 11. października 1887 roku L. 53.647.

Tem rozporządzeniem wydano c. k. starostwom:

a) formularz do sprawozdania referentów podatkowych o każdej lustracji indywidualnego poboru podatków w gminach,

b) polecono, aby c. k. inspektorowie podatkowi o każdej odbytej lustracji zdawali sprawę do rąk c. k. starosty,

c) przypomniano c. k. starostom przepis dotyczący wyszczególnienia gmin, w których rzeczony rewizje prowadzone zostały w kwartalnych raportach swych czynności z tem, że c. k. krajowa Dyrekcja zażąda co roku przedłożenia relacyj lustracyjnych celem przekonania się czy referenci podatkowi wypełniają obowiązki na nich nałożone. Z powyższego okazuje się, że c. k. władza skarbowa postarała się o rzeczywiste wykonywanie ścisłego nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi, pobierającymi podatki od kontrybuentów i wydała potrzebne w tym względzie rozporządzenia.

Nieprawidłowości zachodzące w poborze podatków zostaną zatem usunięte, jeżeli nie całkowicie, to przynajmniej w znacznej części, skoro c. k. inspektorowie podatkowi i c. k. starostowie zastosują się do powołanych rozporządzeń z ścisłością, jakiej wymagają powołane rozporządzenia c. k. krajowej Dyrekcji skarbu.

Co do powiększenia etatu c. k. urzędników podatkowych c. k. Prezydium Namiestnictwa oznajmiło nam, iż wskutek Najwyższego postanowienia z dnia 17. czerwca 1887 ustanowiono już w r. 1887 dwanaście nowych urzędów podatkowych, iż na mocy Najwyższego postanowienia z 10. lipca 1888 r. zostanie ustanowionych dalszych 12 nowych urzędów podatkowych w r. 1888, a bliższe szczegóły dotyczące tego przedmiotu podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu w następującym ustępie niniejszego sprawozdania.

Pomnożenie c. k. Urzędów podatkowych.

Na mocy Najwyższych postanowień powołanych w poprzednim ustępie i na mocy rozporządzeń c. k. krajowej Dyrekcji skarbu ogłoszonych w dzienniku ustaw krajowych pod L. 59 z r. 1887, jakoteż pod L. 5 i 90 z r. 1888, rozpoczęły swe czynności dnia 1. listopada 1887 nowe urzędy podatkowe:

1. w Haliczu pow. Stanisławowskiego,
  2. w Leżajsku pow. Łańcuckiego,
  3. w Mikulińcach pow. Tarnopolskiego,
  4. w Niżankowicach pow. Przemyskiego,
  5. w Peczyniżynie pow. Kołomyjskiego,
  6. w Skolem powiatu Stryjskiego,
  7. w Strzyżowie pow. Rzeszowskiego,
  8. w Zborowie pow. Złoczowskiego,
  9. w Podgórzu pow. Wielickiego,
  10. w Ustrzykach dolnych pow. Liskiego,
- dalej dnia 1. stycznia 1884,
11. w Krynicy pow. Nowo-Sądeckiego i
  12. w Załoścach pow. Brodzkiego,
- zaś dnia 1. listopada 1888 roku rozpoczęły swe czynności urzędy

podatkowe :

13. w Birczy pow. Dobromińskiego,
14. w Jordanowie pow. Myślenickiego,
15. w Krościenku pow. Nowotarskiego,
16. w Krzeszowicach pow. Chrzanowskiego,
17. w Oświęcimiu pow. Białskiego,
18. w Rymanowie powiatu Sanockiego,
19. w Sieniawie pow. Jarosławskiego,
20. w Sokołowie pow. Kolbuszowskiego,
21. w Szczercu powiatu Lwowskiego,
22. w Tuchowie powiatu Tarnowskiego,
23. w Wojniczu pow. Brzeskiego i
24. w Żmigrodzie pow. Jasielskiego.

Od lat kilku wpływają rok rocznie tak do Wysokiego Sejmu jak i do Wydziału krajowego petycje gmin i obszarów dworskich o pomnożenie urzędów podatkowych a Wysoki Sejm odstępował te petycje c. k. Rządowi do możliwego uwzględnienia, co też jak widać odniosło pewien skutek, chociaż podnieść tu wypada i to, że znaczna liczba takich petycyj, dotąd załatwioną nie została.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 20. stycznia 1887 odstąpił Wys. Sejm c. k. Rządowi petycje gmin i obszarów dworskich w Żurawnie, Strzyżowie, Dynowie, Obertynie i Ustrzykach dolnych o ustanowienie w tych miejscowościach urzędów podatkowych.

W Strzyżowie i Ustrzykach dolnych istnieją już takie urzędy od dnia 1. listopada 1887 r.; reszta petycyj wyżej powołanych nie została dotąd załatwioną.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 17. stycznia 1888 odstąpił Wys. Sejm c. k. Rządowi do możliwego uwzględnienia podobne petycje gmin i obszarów dworskich w Mielnicy, Tuchowie, Bukowsku, Zabłotowie i Mszanie dolnej.

Petycja gminy Tuchowa została już uwzględnioną, istniejący tamże obecnie urząd podatkowy rozpoczął swą czynność dnia 1 listopada 1888 roku; reszta petycyj oczekuje jeszcze załatwienia.

Podczas ostatniej sesji Wysokiego Sejmu wpłynęły dalsze petycje tego rodzaju; gminy Mielnica, Bukowsko i Zabłotów ponowiły dawniejsze

prośby swoje, a nowe petycye wniosły gminy: Frysztak, Dobczyce, Tyczyn, Kut i Głogów. Petycye gminy Mielnicy odstąpił Wysoki Sejm uchwałą z dnia 6 października 1888 r. c. k. Rządowi do rychłego uwzględnienia, zaś petycye Bukowska, Zabłotowa, Frysztaka, Dobczyce, Tyczyna. Kut i Głogowa, przekazał Wysoki Sejm uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

Wydział krajowy odstąpił przekazane mu petycye c. k. Prezydium Namiestnictwa pismem z dnia 8 marca 1889 L. 5.893, popierając żądanie petentów o utworzenie nowych urzędów podatkowych w miejscowościach oznaczonych i podnosząc przytem, że w tych miejscowościach istnieją c. k. sądy powiatowe.

C. k. Rząd uwzględni bowiem takie petycye tylko wtedy, jeżeli odnośna gmina jest siedzibą c. k. sądu, co z następującego faktu wynika.

Petycye gminy Kańczugi w podobnej sprawie odstąpił Wysoki Sejm uchwałą z dnia 10. października 1888 c. k. Rządowi do odpowiedniego załatwienia. C. k. Prezydium Namiestnictwa oznajmiło nam jednak przy zwrocie tej petycyi odezwą z dnia 3. stycznia 1889 L. 13.796/pr., że prośba gminy Kańczugi nie nadaje się do uwzględnienia, ponieważ tamże nie ma siedziby sądu powiatowego, przy czem podniósł, że nowe urzędy podatkowe mogą być utworzone w myśl reskryptu c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 24. czerwca 1886 L. 2.040 w ogóle w tych tylko miejscowościach, które są zarazem i siedzibą sądów powiatowych.

Wobec tej wskazówki Wydział krajowy nie odstępuje c. k. Prezydium Namiestnictwa petycyj takich gmin, które nie są siedzibami sądów powiatowych. Petycye gminy Kańczugi, jakoteż podobne petycye gmin Białowej i Pruchnika, przekazane nam do załatwienia uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 26 stycznia 1889, zwróciliśmy petentom, zawiadamiając ich pismem z dnia 5. marca 1889 L. 701 o powodach nie zezwalających na uwzględnienie ich żądania.

Z tego przedstawienia zechce się Wysoki Sejm przekonać, że niekóre z odstąpionych c. k. Rządowi petycyj już uwzględniono i że spodziewać się można, iż skoro c. k. Rząd przystąpi w roku bieżącym do utworzenia dalszych nowych urzędów podatkowych w gminach, będących siedzibami sądów powiatowych, takie urzędy z czasem w życie wejdą.

Sprawa dotycząca poboru podatków przez kolektantów prywatnych.

Na wniosek posła Teofila Merunowicza i towarzyszy powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 22. stycznia 1889 po uznaniu nagłości wniosku następującą uchwałą:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby w drodze właściwej zastrzegł odpowiednią kontrolę nad kolektantami podatkowymi w tych gminach, gdzie kontrybuenci wobec wchodzącego właśnie w życie indywidualnego systemu opłaty podatków gruntowego i domowo-klasowego zechcą i nadal ich pośrednictwa używać“.

W przedmiocie poboru podatków przez kolektantów prywatnych wpłynęło do Wydziału krajowego prawie równocześnie z powyższem poleceniem Wysokiego Sejmu podanie Wydziału powiatowego Lwowskiego z dnia 30. grudnia 1888 L. 2.752, a z tego podania przekonaliśmy się, iż tutejsze c. k. starostwo nie zastosowało się w tej sprawie ściśle do rozporządzeń c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu, i wydało w tym względzie zarządzenia dla gmin uciążliwe.

Później nadeszło do Wydziału krajowego podobne podanie Wydziału powiatowego w Nowym-Targu z dnia 2. marca 1888 L. 320.

Wywiązując się z danego nam, a na wstępie przytoczonego polecenia, udaliśmy się odezwą z dnia 2. marca 1889 L. 2281 do c. k. Prezydium Namiestnictwa, upraszając o wydanie zarządzenia potrzebnego, celem zasłonięcia podatkujących o ile możności od szkody, jakaby dla nich wynikać mogła w razie zatracenia pieniędzy podatkowych przez kolektanta prywatnego, przyczem wskazaliśmy, że rozporządzenia wydane co do ustanowienia prywatnych kolektantów wymagają uzupełnienia, celem należytej kontroli nad kolektantami. Dalszych szczegółowych żądań co do zaprowadzenia takiej kontroli nie mogliśmy stawiać, albowiem stosunek prawny rzeczonych kolektantów nie był wtedy dokładnie określonym.

Powołaną odezwą z dnia 2. marca 1889 L. 2281 przesłaliśmy c. k. Prezydium Namiestnictwa wspomniane podanie Wydziału powiatowego Lwowskiego, a później także powołane podanie Wydziału powiatowego w Nowym Targu dodatkową odezwą naszą z dnia 20. marca 1889 L. 11766.

W pismach naszych zwróciliśmy uwagę c. k. Prezydium Namiestnictwa na okólniki wydane przez c. k. starostwo lwowskie dnia 16. listopada 1888 L. 24.199, zaś przez starostwo w Nowym Targu d. 23. października 1889 L. 14490, polecające Zwierzchnościom gminnym, ażeby Rady gminne powzięły uchwały ustanawiające kolektantów, aby dla nich wystawiały formalne pełnomocnictwa podpisane przez Reprezentację gminną, zaopatrzone pieczęcią gminy i potwierdzone przez Wydział powiatowy. Prócz tego miały gminy ręczyć za kolektantów, którzy nie mogli być obierani dla części podatkujących, gdyż na ich ręce miałyby spłacać podatki cała gmina bez wyjątku.

Zarządzenia te nie zgadzają się z oświadczeniem c. k. komisarza rządowego, danem w tym przedmiocie wskutek interpelacji posła Teofila Merunowicza na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 12. stycznia 1889.

Wedle tego oświadczenia wydała c. k. krajowa Dyrekcya skarbu dnia 12. października 1888 rozporządzenie stanowiące, że w powiatach, gdzie zostały ustanowione nowe urzędy podatkowe, gminy, a względnie Zwierzchności gminne zostają uwolnione od czynności połączonych z indywidualnym poborem podatków, a czynności te mają nadal sprawować c. k. urzędy podatkowe.

Ustanawianie prywatnych kolektantów miało wedle tego rozporządzenia być zezwolonem tam, gdzieby kontrybuenci tego żądali, przy czem c. k. komisarz rządowy oświadczył, iż nie ma przymusu ustanawiania takich kolektantów, ani też przymusu, aby wszyscy opodatkowani składali podatki na ręce kolektantów, owszem każdy, choćby się raz zobowiązał, że podatek będzie na ręce kolektanta uiszczać, może mimo to sam pieniądze złożyć w urzędzie podatkowym i odebrać pokwitowanie.

Widać z tego, że wymienione wyżej c. k. starostwa wydały zarządzenia, nie zgadzające się wcale z powołanem oświadczeniem c. k. komisarza rządowego, a względnie i z rozporządzeniem c. k. krajowej Dyrekcji skarbu z dnia 12. października 1888 L. 65164, wobec czego upraszciliśmy

c. k. Prezydium Namiestnictwa w pismach naszych wyżej powołanych o odwołanie tych zarządzeń.

Przychylając się do żądania naszego, porozumiało się c. k. Prezydium Namiestnictwa z c. k. Prezydium krajowej Dyrekcji skarbu i zawiadomiło nas o wyniku odezwy z dnia 6. kwietnia i 22. czerwca 1889 L. 3555/pr. i 7281/pr.

Pierwszą odezwą (z dnia 6. kwietnia 1889) udzieliło nam c. k. Prezydium Namiestnictwa odnośnie do odpowiedzi komisarza rządowego, danej Wys. Sejmowi na posiedzeniu z dnia 12. stycznia 1889 na interpelację posła Teofila Merunowicza, odpis rozporządzenia c. k. Prezydium krajowej Dyrekcji skarbu z dnia 15. marca 1889 L. 92/pr., wystosowanego do 24 starostw owych powiatów, gdzie urzędy podatkowe już pomnożone zostały, a gdzie też zaprowadzoną została zmiana, co do indywidualnego poboru podatków, na mocy omówionego powyżej rozporządzenia c. k. krajowej Dyrekcji skarbu z dnia 12. października 1888 L. 65.164.

Alegat 41.

W załączeniu podajemy odpis powołanego okólnika władzy skarbowej z d. 15. marca 1889 L. 92/pr. do wiadomości Wysokiego Sejmu, albowiem okólnik ten wyjaśnia wszystkie wątpliwości podniesione w sprawie ustanowienia prywatnych kolektantów podatkowych.

Władza skarbowa przyznaje w tym okólniku, iż tych kolektantów, nazwano w dawniejszych rozporządzeniach i okólnikach nie całkiem właściwie kolektantami, ponieważ oni są tylko zastępcami lub pełnomocnikami pojedynczych kontrybuentów, którzy się nimi posługują, jeżeli spłaty podatków osobiście w urzędzie podatkowym skutecznie nie mogą lub nie chcą. Ostatnim ustępem rzeczzonego okólnika wskazało c. k. Prezydium krajowej Dyrekcji skarbu,

„że ewentualne ustanowienie w pewnej gminie zastępcy kontrybuentów w celu opłacania podatków, pozostaje dla administracji skarbowej sprawą zupełnie obojętną, a stosunek tychże zastępców do kontrybuentów jest czysto prawnie prywatnej natury pomiędzy nimi samymi, że zatem władze rządowe nie biorą więcej żadnej ingerencji na sposób, w jaki się podobne zastępowania stron przez prywatnych plenipotentów odbywa, że zastępcy nie są kolektantami wys. skarbowi odpowiedzialnymi, a tem mniej urzędnikami gminy, działającymi pod odpowiedzialnością gminy, że więc odpowiadają tylko na mocy prawa cywilnego tym kontrybuentom, którzy ich do swego zastępowania prywatnie upoważnili“.

Drugą odezwą z dnia 22. czerwca 1889 L. 7281/89 oznajmiło nam c. k. Namiestnictwo, że c. k. Prezydium krajowej Dyrekcji skarbu, wydało dnia 13. czerwca 1889 do L. 598/pr. rozporządzenie do odnośnych starostw, ażeby okólnik z dnia 15. marca 1889 L. 92/pr. bezzwłocznie wszystkim Zwierzchnościom gminnym zakomunikowały i nadto dodatkowo wyraźnie i stanowczo cofnęły swe dawniejsze zarządzenia, niezgodne z treścią pomienionego okólnika, jeżeli tego jeszcze nieuskuteczniło.

Otóż o ile w tej sprawie chodziło o uchylene zarządzeń niezgodnych z rozporządzeniami władz wyższych, wskazanych w powołanem oświadczeniu c. k. komisarza rządowego, takowe już nastąpiło, gdyż odnośne zarządzenia c. k. starostów stanowczo cofnięte zostały.

To też prócz od Wydziałów powiatu lwowskiego i powiatu nowotarskiego, nie wpłynęły w tym przedmiocie żadne dalsze zażalenia. Jest to

poniekąd wskazówką, że ludność owych 24 powiatów, gdzie wskutek pomnożenia urzędów podatkowych, Zwierzchności gminne uwolniono od czynności, połączonych z indywidualnym poborem podatków, oswoiła się z nowym sposobem poboru i że na razie ustała obawa, iż opodatkowani będą zniewoleni opłacać podatek po raz wtóry, jeżeli kolektanci prywatni, czyli też plenipotenci pojedynczych kontrybuentów zatracą pieniądze podatkowe.

W tym względzie oznajmił c. k. komisarz rządowy w powołanem oświadczeniu, że J.E. p. Namiestnik już wówczas (t. j. w styczniu 1889) zarządził, aby władze polityczne pouczyły ludność interesowaną na czem polega nowy sposób poboru podatkowego i wskazywały opodatkowanym, w jaki sposób mogą podatki uiszczać, uchylając się od wszelkiej odpowiedzialności za drugich w razie, gdyby kolektant pieniądze sprzeniewierzył.

Wysoki Sejm zechce się dalej przekonać z powyższego przedstawienia, że rozporządzeniem c. k. Prezydium krajowej Dyrekcyi skarbu z dnia 15. marca 1889 L. 92/pr. powyżej powołanem i w odpisie załączonem, zmieniono niektóre postanowienia dawniejszych rozporządzeń władzy skarbowej, powołanych w oświadczeniu c. k. komisarza rządowego danego na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 12. stycznia 1889.

Wedle tego oświadczenia mieli, jak to wyżej przytoczono kontrybucenci starać się o zezwolenie na ustanowienie prywatnego kolektanta u c. k. starostwa, a to za pośrednictwem gmin i Wydziałów powiatowych.

Załączonem rozporządzeniem c. k. Prezydium krajowej Dyrekcyi skarbu z dnia 15. marca 1889 L. 92/pr. zostały te zarządzenia usunięte, Władza skarbowa bowiem oznajmiła, że władze rządowe nie biorą więcej żadnej ingerencji na sposób, w jaki się zastępowanie stron przy poborze podatkowym odbywa, i poleciło c. k. starostwom, ażeby od zastępców stron, uiszczających podatki imieniem kontrybuentów, żadnych pełnomocnictw nie wymagały.

Z tego okazuje się, że obecnie strony nie potrzebują zezwolenia władzy podatkowej do ustanowienia zastępcy przy spłacaniu podatków, gdyż, jak to w powołanem rozporządzeniu z d. 15. marca 1889 podniesionem zostało, taki zastępca nie jest kolektantem odpowiedzialnym wysokiemu skarbowi, a tem mniej urzędnikiem gminy, działającym pod odpowiedzialnością gminy, że więc odpowiada tylko na mocy prawa cywilnego tym kontrybuentom, którzy go do swego zastępowania prywatnie upoważnili.

Wobec takiego stanu rzeczy, istniejącego obecnie w myśl powołanego rozporządzenia z dnia 15. marca 1889 L. 42/pr., Wydział krajowy nie mógł się domagać zaprowadzenia urzędowej kontroli nad prywatnymi kolektantami podatkowymi, takowi bowiem już nie istnieją, w ich miejscu pozostali bowiem tylko prywatni zastępcy stron.

Okazuje się z tego także, iż urzędowa kontrola nad zastępcami kontrybuentów podatkowych byłaby możliwą tylko wtedy, gdyby pozostało w mocy pierwotne zarządzenie, iż ustanowienie takich zastępców, a względnie kolektantów prywatnych, zależy od zezwolenia władzy podatkowej, gdyż wtedy możnaby domagać się zaprowadzenia nad nimi podobnej kontroli, jaka istnieje tam, gdzie urzędy podatkowe jeszcze pomnożone nie zostały, to jest w 50 powiatach naszego kraju. Tak w tych 50 powiatach,

jakoteż w owych 24, w których urzędy podatkowe już pomnożono, sposób indywidualnego poboru podatku jest uregulowany w drodze administracyjnej i podlega, jak widać z powyższego przedstawienia, częstym zmianom, zarządzanym w drodze administracyjnej, wywołującym wątpliwości co do wykonania takich zarządzeń.

Nadmieniliśmy zatem w powyżej powołanej odezwie naszej, wy stosowanej do c. k. Prezydium Namiestnictwa dnia 2. marca 1889 L. 2281 także i to, że sprawa indywidualnego poboru podatków jest już od lat kilku przedmiotem rozpraw sejmowych, że c. k. Ministerstwo skarbu oświadczyło reskryptem z dnia 11. maja 1884 L. 8852, iż uregulowanie tej sprawy w drodze ustawodawstwa jest już w toku i że odnośny projekt do ustawy Radzie Państwa przedłożony zostanie, i że dalszym reskryptem z dnia 30. września 1888 L. 25762, udzielonym nam odezwą c. k. Prezydium Namiestnictwa z d. 10. października 1888 L. 10838 c. k. Ministerstwo oznajmiło, że sprawa uregulowania poboru podatków jest przedmiotem starannego rozpatrywania ze strony tegoż c. k. Ministerstwa.

Powołując się na te oświadczenia c. k. Ministerstwa skarbu upoważniliśmy c. k. Prezydium Namiestnictwa, ażeby przedstawiło c. k. Rządowi potrzebę o ile możności rychłego zastąpienia powyżej wskazanych zarządzeń administracyjnych ustawą normującą rzeczoną sprawę ostatecznie, a w tym względzie oznajmiło nam c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą swoją z dnia 22. czerwca 1889 L. 7281/pr., że sprawa uregulowania poboru podatków w gminach w drodze ustawodawczej nie postąpiła dalej od stanu, zakomunikowanego Wydziałowi krajowemu wyżej powołaną odezwą c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 10. października 1888 L. 10838.

Wezwania do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

Uchwała z dnia 10. września 1888 udzielająca opinię c. k. Rządowi względem przeniesienia gminy Iskań z sądu powiat. w Birezy starostwa Dobromilskiego do sądu pow. w Dubiecku starostwa Przemyskiego.

C. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych pod d. 11. grudnia 1888 L. 5549 a c. k. Ministerstwo sprawiedliwości pod d. 13. grudnia 1888 L. 20263 uczyniło zadość życzeniom Wysokiego Sejmu, skutkiem czego przedłożyliśmy Wys. Sejmowi pod d. 21. grudnia 1888 LW. 55642 odpowiednie sprawozdanie z projektem ustawy do zmiany granic Reprezentacyj powiatowych w Dobromilu i Przemyśle, które z powodu, że sprawozdanie to nie weszło na porządek dzienny w ostatniej sejmowej sesyi, ponawiany obecnie do LW. 31241/89

Uchwała z d. 10. września 1888 oświadczająca c. k. Rządowi opinię o utworzenie nowego c. k. sądu w Jezierzanach.

Zawiadomiono petecyonujących o powyższej uchwale; decyzja c. k. Rządu jeszcze nie nastąpiła

Uchwała z d. 14. września 1888 udzielająca c. k. Rządowi opinię względem wydzielenia gminy Jureczkowa ze sądu powiat. w Birezy a przydzielenia do okręgu c. k. sądu powiat. w Dobromilu.

C. k. Ministerstwo sprawiedliwości rozporządzeniem z d. 13. grudnia 1888 L. 19598 zarządziło od 1. stycznia 1889 r. przeniesienie gminy Jureczkowa zgodnie z opinią Wys. Sejmu.

Uchwała z d. 14. września 1888 udzielająca Rządowi opinię co do wyłączenia gmin Łagiewniki, Borek Fałęcki i Jugowice ze sądu pow. w Skawinie a przyłączenie do sądu powiat. w Podgórzu.

Rozporządzeniem c. k. Ministerstwa sprawiedliwości z d. 6. lutego 1889 L. 508 tylko gmina i obszar dworski w Łagiewnikach z d. 1. stycznia 1889 zostaną przydzielone do sądu powiatowego w Podgórzu.

Uchwała z d. 14. września 1888 udzielająca Rządowi opinię względem wyłączenia gminy Torskie z sądu pow. w Zaleszczykach a przydzielenia do sądu pow. w Tłustem.

Uwiadomiliśmy dotyczącą gminę o uchwale przez Wydział Rady powiatowej w Zaleszczykach; decyzja Rządu jeszcze nie nadeszła.

Uchwała z d. 9. września 1888 odstępująca Rządowi do rychłego załatwienia petycję gminy Machliniec o wydzielenie jej z sądu pow. w Żurawnie a przydzielenie do sądu i starostwa w Stryju.

Decyzja Rządu jeszcze nie nastąpiła.

Uchwała z d. 12. września 1888 wzywająca c. k. Rząd do wykonania uchwały z d. 24. sierpnia 1877 względem przeniesienia siedziby sądu pow. z Kynicy do Muszyny.

Odezwą z d. 27. kwietnia 1889 LW. 18506 zawiadomiło nas c. k. Prezydium Namiestnictwa, iż c. k. Minister sprawiedliwości zamierza przenieść siedzibę c. k. sądu powiatowego do Muszyny, jednakże nie wcześniej jak od 1. stycznia 1890 r.

Uchwała z d. 22. stycznia 1889 udzielająca Rządowi opinię co do przeniesienia gmin Marcporeba, Brzeźnica i Nowodwory z okręgu c. k. sądu pow. w Kalwarii do takiegoż sądu w Wadowicach.

W sprawie tej jako podniesionej na wezwanie c. k. Ministerstwa sprawiedliwości i i pozostającej w związku z utworzeniem nowego sądu powiatowego w Zatorze, odnieśliśmy się pod d. 1 lutego 1889 L. 4818 z przedłożeniem uchwały Wysokiego Sejmu do c. k. Ministerstwa sprawiedliwości.

Uchwała z d. 23. stycznia 1889 wzywająca c. k. Rząd, ażeby jak najrychlej poczynił odpowiednie kroki celem ulepszenia sądownictwa w Galicyi.

Odnosnie do tego wezwania otrzymał Wydział krajowy następującej treści odezwę c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 5. lipca r. b. do L. 7851/pr.

Reskryptem z d. 26 czerwca r. b. L. 12293 oznajmił J. E. p. Minister sprawiedliwości, że w sprawie zarządzeń zmierzających do ulepszenia stanu sądownictwa w Galicyi, już na posiedzeniu Izby deputowanych Rady państwa z d. 8. maja r. b. przy sposobności omawiania rezolucyi, powziętej przez komisję budżetową a dotyczącej pomnożenia sił sądowych i ich lepszego wykształcenia, wyjaśnił stanowisko Rządu i podał do wiadomości zarządzenia poczynione przez Rząd celem podniesienia sądownictwa w Galicyi.

Mianowicie podniósł J. E. p. Minister wówczas, że Jego ces. i kr. apostoł Mość najwyższem postanowieniem z d. 27. kwietnia r. b., którego treść następnie w dzienniku rozporządzeń Ministertwa sprawiedliwości (część X.) ogłoszoną została, najmiłościwiej zezwolić raczył na wspomniane tam pomnożenie sił sędziowskich i prokuratorskich w Galicyi i na Bukowinie.

Uchwała z 6. października 1888 odstępująca c. k. Rządowi z poparciem do załatwienia petycyę gmin powiatu sądowego Mielnickiego, ażeby komisya poborowa urzędowała w Mielnicy.

O tej uchwale zawiadomiono petentów za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Borszczowie a to pismem Wydziału krajowego z dnia 20. października 1888 LW. 44036 Ze strony zaś c. k. Rządu nie otrzymaliśmy odpowiedzi.

Niezałatwione wnioski.

Sprawozdanie Wydziału krajowego z projektem ustawy łowieckiej.

W sprawie tej na odezwę c. k. Prezydum Namiestnictwa z d. 7. października 1888 L. 10726/pr. i wskutek żądania c. k. Ministerstwa rolnictwa przedłożyliśmy dodatkowe sprawozdanie Wysokiemu Sejmowi pod d. 14. października 1888 LW. 43.840 z wnioskiem o wydanie przez Wysoki Sejm opinii c. k. Rządowi względem wydania jednolitej i całość obejmującej ustawy o łowiectwie dla kraju tutejszego.

Gdy sprawozdanie to przydzielone komisji administracyjnej pod d. 3. stycznia 1889 przez pomienioną komisję załatwione nie zostało, przeto ponawiamy nasz wniosek i składamy oddzielne sprawozdanie do LW. 6365/89.

Sprawozdanie Wydziału krajowego z wnioskiem o przeniesienie gmin i obszarów dworskich Domażyr, Zielów i Żorniska z okręgu Reprezentacyi pow. we Lwowie do takiejże Reprezentacyi w Gródku.

Składamy oddzielne sprawozdanie do LW. 32326/89.

Sprawozdanie Wydziału krajowego z wnioskiem o utworzenie nowego c. k. sądu pow. w Czehowie.

Przedkładamy oddzielne sprawozdanie.

Sprawozdanie Wydziału krajowego z petycyi Wydziału pow. w Buczaczu i innych o wyjednanie podwyższenia wynagrodzenia za dostarczanie podwoły.

Odnosnie do sprawozdania z d. 11. listopada 1887 LW. 53610 mamy zaszczyt podać do wiadomości Wysokiego Sejmu, że na skutek odezwy Wydziału krajowego tyrolskiego dtto 19. października 1888 L. 12745 przyłączyliśmy się do zbiorowej petycyi, wystosowanej do c. k. Rządu o podwyższenie będącego w mowie wynagrodzenia. Jednakże i tym razem odpowiedź wedle odezwy c. k. Prezydum Namiestnictwa z dnia 9. maja 1888 L. 4972 wypadła równobrzmiąco z odpowiedzią dawniejszą podaną w powołanem sprawozdaniu naszym, tj. że dotychczas nie zostało osiągniętem w niniejszej sprawie porozumienie z król. węgierskim rządem.

Wniosek pośła Merunowicza o polecenie Wydziałowi krajowemu, by zbadał i przedstawił wnioski jak zaradzić włóczęgostwu w naszym kraju.

Inteneyi tego wniosku czynią właśnie zadość wspomniane już sprawozdania Wydziału krajowego mianowicie o zakładach pracy przymusowej i poprawczych (do LW. 30120/89) i o zastosowaniu przez gminy środka przeciw włóczęgom i próżniakom, podanego w §. 4 ustawy z dnia 24. maja 1885 dz. u. p. Nr. 89.

Wniosek pośła Bobczyńskiego w przedmiocie wezwania c. k. Rządu, by się postarał o przeprowadzenie postanowień, aby żadna pretensya wynikająca z drobnej sprzedaży gorących napojów w gminach wiejskich nie mogła być dochodzoną sądownie.

Wobec ochrony przeciw wyzyskiwaniu w podobny sposób, danej dłużnikowi już ustawą z 19. lipca 1877 L. 67 dz. u. p. nie widział się Wydział krajowy spowodowanym do czynienia w tym kierunku dalszych kroków.

Inne ważniejsze sprawy.

Z przekazanych nam do załatwienia uchwałą z dnia 26. stycznia 1889 r. petycyj zarządziliśmy badanie i dochodzenia:

- 1) względem utworzenia nowego c. k. sądu powiatowego w Kołaczycach,
- 2) względem przeniesienia gminy Myscowa z okręgu c. k. sądu w Dukli, starostwa Krośnieńskiego do okręgu sądu w Żmigrodzie c. k. starostwa Jasielskiego,
- 3) względem utworzenia nowego c. k. sądu w Szezurowej,
- 4) także nowego c. k. sądu w Jabłonowie, powiatu Kołomyjskiego,
- 5) co do wyłączenia gminy Solina ze sądu powiatowego w Bali-grodzie a przydzielenie do Ustrzyk dolnych,
- 6) co do przeniesienia gminy Zapałów z c. k. sądu powiatowego w Cieszanowie, do Jarosławia;— jednakże dotąd nie otrzymaliśmy od władz dotyczących odpowiednich wiadomości do merytorycznego ich załatwienia.

W sprawie petycji gminy Łysiec, przekazanej nam do załatwienia uchwałą z d. 14. września 1888 co do wyłączenia jej z okręgu c. k. sądu i starostwa w Bohorodezanach, a przydzielenia do c. k. sądu i starostwa w Stanisławowie, Wydział krajowy po przeprowadzeniu odpowiednich badań i z uwagi, że żądanie petycyonujących zakwestyonowane zostało protestami obszaru dworskiego i innych mieszkańców tej miejscowości, tudzież nieprzychylną opinią Rady powiatowej Bohorodezańskiej, odmówił proszącym dalszego poparcia jako w sprawie niespowodowanej rzeczywistą potrzebą i ważniejszymi interesami, dla których wypadałoby zmieniać granice dwóch sądów powiatowych i starostw.

Podobnie w sposób odmowny załatwiliśmy przekazaną nam uchwałą z d. 14. września 1888 petycję gminy Narola i okolicznych o ustanowienie tam nowego c. k. sądu powiatowego, albowiem okazało się przy bliższem badaniu, że bardzo mała liczba gmin z ludnością tylko 5551 mieszkańców okazała się chętną do przynależenia ewentualnie do przyszłego sądu z siedzibą w Narolu.

W sprawie utworzenia nowego c. k. sądu powiatowego z siedzibą w Pomorzanach przekazanej nam do zbadania uchwałą z d. 22/1 1887 r.

przedkładamy oddzielne sprawozdanie z d. 3. maja 1889 LW. 18107 z przychylnym wnioskiem.

Również z przychylnym wnioskiem przedkładamy do LW. 11819/89 oddzielne sprawozdanie co do utworzenia trzeciego c. k. sądu powiatowego w granicach c. k. starostwa Ropezyckiego z siedzibą w Wielopolu a to w wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu z d. 19. grudnia 1887.

Co się tyczy sprawy utworzenia nowego c. k. sądu obwodowego z siedzibą w Rawie ruskiej, przekazanej nam do zbadania i zdania sprawy uchwałą Wysokiego Sejmu z d. 4. stycznia 1888 Wydział krajowy nie jest w możności przedłożenia odpowiednich wniosków, albowiem Rada powiatowa w Żółkwi mimo kilkakrotnie w ciągu roku powtarzanych urgensów dotąd nam żądanej opinii swej nie nadesłała.

W końcu mamy zaszczyt podać do wiadomości, iż Wysokie c. k. Ministerstwo sprawiedliwości zawiadomiło nas pod d. 9. lutego 1889 L. 2505, iż nie zgadza się na przeniesienie gmin Brzezinka i Niegoszowice z Sowiarką do okręgu c. k. sądu powiatowego delegowanego w Krakowie, jak tego Wysoki Sejm żądał uchwałą z d. 25. września 1882, dalej iż to samo Ministerstwo zawiadomiło nas reskryptem z d. 10. lipca 1889 L. 13472, iż nie daje miejsca żądaniu gmin i obszarów dworskich na przeniesienie miejscowości: Góra Motyszyna, Żyraków, Wola wielka, Wola mała, Zawierzbie, Strazęcín, Grabiny, Latoszyn, Podgrodzie, Gumniska, Fox i Braciejowa z okręgu c. k. sądu powiatowego w Dębicy i starostwa Ropezyckiego do c. k. sądu powiatowego i starostwa w Pilźnie, za którym Wysoki Sejm uchwałą z d. 25. września 1882 się oświadczył. Natomiast rozporządzeniem z d. 18. czerwca 1889 L. 5746 zarządziło przeniesienie z d. 1. stycznia 1890 gmin Opaki, Werhobuż i Huta werhobuska z okręgu c. k. sądu powiatowego w Olesku do okręgu c. k. sądu powiatowego delegowanego w Złoczowie.

Księgi gruntowe.

W sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego za czas od 1. lipca 1887 po koniec czerwca 1888 podaliśmy do wiadomości Wys. Sejmu treść okólnika wydanego przez c. k. wyższy Sąd krajowy w Krakowie do wszystkich c. k. sądów tegoż okręgu, mającego na celu uwolnienie ludności wiejskiej od zbyt uciążliwych dla niej kosztów z powodu dokonywania wpisów hipotecnych.

Gdy jednak w roku bieżącym liczne Reprezentacje powiatowe należące do okręgu c. k. wyższego Sądu krajowego we Lwowie, żaląc się na przeciążenie ludności wiejskiej rzeczonymi kosztami, upraszały równocześnie Wydział krajowy o zaradzenie tej niewłaściwości, udaliśmy się pismem z dnia 20. stycznia r. b. do L. W. kr. 2469 do c. k. Prezydium wyższego Sądu krajowego we Lwowie z prośbą, by w podobny sposób, jak to uczynił Sąd wyższy w Krakowie, zechciało być pomocnem ludności wiejskiej przy wpisach do ksiąg gruntowych.

Prośbie tej stało się zadość, o czem zawiadomiło nas rzeczone c. k. Prezydium odezwą z dnia 12. kwietnia r. b. L. 3322.

Tak więc wezwanie Wys. Sejmu z dnia 14. stycznia 1888 do c. k. Rządu „aby w drodze właściwej wyjednał uproszczenie i obniżenie kosztów wpisów w księgi gruntowe zmian w posiadaniu i własności nieruchomości niżej 300 zł.“ dało impuls c. k. wyższym Sądom krajowym we Lwowie i Krakowie do wydania we własnym zakresie działania tymczasowych za-

rządzeń celem ułatwienia wpisów do ksiąg gruntowych, ze strony bowiem c. b. Rządu nie otrzymał Wydział krajowy dotąd żadnej decyzji w niniejszej sprawie.

Klasyfikacya i pobór koni
dla c. k. wojska.

Na skutek licznych podań wniesionych przez Reprezentacye powiatowe o wyjednanie u c. k. władz rządowych, ażeby termin dostawy koni do klasyfikacyi wojskowej przypadła w porze dogodnej dla właścicieli, tudzież, ażeby w powiecie było więcej punktów zbornych, służących do powyższej klasyfikacyi, wreszcie ażeby gminy zwolnione zostały od obowiązku dostarczania dla komisyj uskuteczniających pobór koni dla c. k. wojska pisarzy biegłych w języku niemieckim, Wydział krajowy odstąpił rzeczzone podania c. k. Namiestnictwu do możliwego uwzględnienia. W odpowiedzi otrzymaliśmy ze strony c. k. Namiestnictwa trzy odezwy z dnia 18. i 30. listopada 1888 r. L. 36.342 i 69.379 tudzież z dnia 6. marca r. b. L. 759, Alegat 42, 43, 44. których odpisy pod ./ dołączamy.

Jednakże wyrażonych w tych odezwach zapatrywań c. k. Namiestnictwa Wydział krajowy nie podziela, albowiem z dotyczących przepisów ustawy powziąć nie można, iżby gminy obowiązane były dostarczać komisjom klasyfikującym konie dla użytku c. k. wojska w ogóle pisarzy, a tem mniej biegłych w języku niemieckim, z drugiej strony nie są też obowiązane ponosić tak z tego tytułu jak i wspólnie z obszarami dworskimi kosztów podróży i dyet urzędnika c. k. starostwa, delegowanego do rzeczonych komisyj. — Nie wpływa bowiem obowiązek dostarczania pisarza ze składu tych komisyj, w który wchodzi naczelnik gminy lub zastępca przezeń wyznaczony, jeden znawca, dwóch członków reprezentacyi gminnej względnie przełożony obszaru dworskiego, o dodaniu więc pisarza ze strony gminy lub obszaru dworskiego nie ma w dotyczącej ustawie z 16. kwietnia 1873 L. 77 dz. u. p. ani też w rozporządzeniu Ministerstwa spraw wewn. z 1. sierpnia 1863 L. 137 dz. u. p. żadnej wzmianki.

Wprawdzie na mocy rozporządzenia c. k. Ministerstwa spraw wewn. z dnia 1. sierpnia 1873 L. 136 dz. u. p. właściciele koni, względnie Zwierzchności gminne mają sporządzać wykazy wedle wzoru A), dalej mają Zwierzchności gminne sporządzać wykazy wedle wzoru B), wypełniając takowe w rubrykach 1., 2. i 3., inne zaś rubryki ma wypełnić komisya klasyfikacyjna; z tego atoli bynajmniej nie da się wysnuć wniosek, jakoby do wypełnienia tych ostatnich rubryk miał być dostarczony pisarz przez gminę, względnie przez obszar dworski. O kosztach zaś, jakieby z powodu klasyfikacyi koni dla c. k. wojska miały ponosić gminy lub obszary dworskie, nie ma również wzmianki w powołanej ustawie i odnoszącem się do niej rozporządzeniu ministerjalnem, owszem ustawa z dnia 16. kwietnia 1873 L. 77. dz. u. p. stanowi w §§ 6. i 11., że kosztą poboru i zaciągu koni dla c. k. wojska ponosi wspólny budżet wojny. Z powyżej zatem przedstawionego stanu rzeczy wynika, że nakładanie przez c. k. władze administracyjne na gminy i obszary dworskie będącego w mowie obowiązku rodzącego w dodatku i niesłuszne kosztą, jako sprzeciwiające się wyraźnym przepisom ustawy, jest niewłaściwe; dla tego też okólnikiem do wszystkich Wydziałów wystosowawym, doradzaliśmy interesowanym wystąpienia przeciw tym niewłaściwościom drogą instancyi.

Fundacya ś. p. Józefa Kosvitzky'ego dla poprawionych więźniów c. k. Sądu karnego w Krakowie.

Gdy c. k. Sąd krajowy karny w Krakowie pragnąc, aby procenta od złożonego kapitału, odpowiednio do woli fundatora, jeszcze w maju 1884 roku zmarłego, użytymi zostały na cel przezeń oznaczony, odezwą z dnia 11. kwietnia 1889 L. 6.515 upraszał Wydział krajowy o jak najspieszniejsze wprowadzenie w życie tej fundacyi, Wydział krajowy odezwą z dnia 16. kwietnia r. b. do L. W. 16.481 udał się ponownie do c. k. Namiestnictwa z prośbą o rychłe oznajmienie nam swojego zdania o projekcie aktu fundacyjnego ś. p. Józefa Kosvitzky'ego, przesłanego jeszcze pismem tutejszem z dnia 1. marca 1887 L. W. 65560/86, atoli sprawa nie została dotąd załatwioną.

Pospolite ruszenie.

Na skutek odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 6. sierpnia 1888 L. 8.391 poleciliśmy Wydziałom powiatowym, ażeby w przyszłości i w terminie ustawą oznaczonym, proponowały wszystkich bez wyjątku naczelników gmin do służby w pospolitem ruszeniu obowiązanych, do zwolnienia od tejsze służby, jako osób na swoich stanowiskach służbowych w czasie mobilizacyi niezbędnych. Po przeprowadzeniu rokowań z c. k. komendą obrony krajowej we Lwowie i Krakowie, zostało wyłączonych od służby w pospolitem ruszeniu po koniec marca 1890 L. 1.957 funkcyonaryuszów gminnych łącznie z zatrudnionymi przy zakładach krajowych.

Kolonie rolnicze karno-poprawcze.

Na posiedzeniu z dnia 6. września 1884 powziął Wysoki Sejm następującej treści uchwałę:

„Wzywa się c. k. Rząd:

„I. ażeby w odpowiedniej drodze wpłynął na to, iżby w nowym kodeksie karnym obok innych postanowień co do kary więzienia, umieszczone zostały także odpowiednie przepisy, któreby przewidywały i stosownie unormowały kary za pomocą osiedlania w rolniczych koloniach karno-poprawczych zbrodniarzy ze stanu rolniczego, po raz pierwszy przed trybunałem karnym stojących;

„II. ażeby c. k. Rząd raczył jak najspieszniej przedsięwziąć odpowiednie kroki w tym kierunku, ażeby w kraju naszym urządzoną została podobna kolonia rolnicza karno-poprawcza, na razie przynajmniej dla przestępców nieletnich.“

Na powyższą uchwałę Wysokiego Sejmu wskutek reskryptu J. E. p. Ministra sprawiedliwości z 11. kwietnia 1886 L. 1786/85 oznajmiło c. k. Prezydium Namiestnictwa co następuje:

„O ile projektowane kolonie rolnicze miałyby służyć do umieszczania stroniących od pracy i niepoprawnych przestępców i do osiągnięcia celów wytkniętych w innych austryackich krajach koronnych istniejącym także domom poprawczym i pracy przymusowej, zakładanie takich kolonij musiałoby być jako sprawa krajowa pozostawionem Sejmowi krajowemu.

„Przeznaczenie takich kolonij do odbywania wymierzonych na mocy ustawy karnej kar więzienia wymaga ustawy regulującej sposób odbywania kary, mianowicie w tym kierunku, aby sędzia był upoważniony zamienić karę więzienia na dłużej trwające zatrzymanie skazanego w rolniczej kolonii karnej. Cele poprawy bowiem wytknięte koloniom tego rodzaju dałyby się osiągnąć tylko w razie zatrzymania w kolonii na czas sięgający po za okres krótkiej kary więzienia.

„Wysokie c. k. Ministerstwo sprawiedliwości wyraziło w powołanym „powyżej reskrypcie gotowość do wzięcia tej kwestyi pod ścisłą rozwagę „przy wniesieniu projektu nowej ustawy karnej, ubolewa jednak, że ze „względu na stan finansów państwowych na teraz nie jest w położeniu „podjąć potrzebnego do urzeczywistnienia intencji galicyjskiego Sejmu za- „kupna znaczniejszego obszaru gruntowego i kosztownego urządzenia tego „obszaru na kolonię rolniczą dla celów wykonania kary.“

Ze względu na oświadczoną powyżej gotowość c. k. Ministerstwa sprawiedliwości i gdy właśnie w roku bieżącym c. k. Rząd wniósł do Izby poselskiej Rady Państwa projekt nowej ustawy karnej, nie omieszkał Wydział krajowy przedsięwziąć ponownych kroków zmierzających do możliwego urzeczywistnienia intencji Wysokiego Sejmu.

W tym celu wystosowaliśmy pod dniem 31. maja b. r. do L. W. 19.820 do Wgo dr. Maksymiliana Machalskiego, posła do Rady Państwa i przewodniczącego nieustającej komisji dla projektu nowej ustawy karnej pismo, w którym zwracając jego uwagę na powziętą przez Wysoki Sejm uchwałę z dnia 6. września 1884, zaznaczyliśmy zarazem, że sprawa zaprowadzenia kolonij rolniczych karno-poprawczych dla kraju naszego ma niezwykle znaczenie, jeżeli się zważy, iż większa połowa zbrodniarzy, karanych przez c. k. sądy galicyjskie pochodzi ze stanu rolniczego, a znów na ogólną liczbę ukaranych w jednym roku połowę stanowią rewertenci t. j. poprzednio już karani. Wynika z tego, że dotychczasowy system kar u nas praktykowany nie wpływa bynajmniej na poprawę zbrodniarzy, jako niezastosowany odpowiednio do charakteru i zajęć ludności, prawie wyłącznie rolniczej, których gdyby w sposób właściwy wdrożono do systematycznej przymusowej pracy około roli, cel kary mógłby wydać dla ich poprawy korzystniejsze skutki. Szczególniej system ten, zastosowany do nieletnich przestępców, dopuszczających się karygodnych czynów prawie zawsze z powodu zaniedbanego wychowania i próżniactwa, mógłby sprowadzić ich na drogę rzetelnej poprawy.

W dalszym ciągu wspomnianego pisma naszego zauważaliśmy, że ze sprawą kolonij rolniczych karno-poprawczych pozostaje jeszcze w związku sprawa urządzania zakładów pracy przymusowej i poprawczych w myśl ustawy z dnia 24. maja 1885 L. 90 dz. u. p., które gdyby przyjęto jako stały system w rzędzie kar wymierzanych na przestępców, winny być utrzymywane kosztem funduszy państwowych. Przekonanie to już wyraziła Izba deputowanych Rady Państwa przy uchwalaniu ustawy z dnia 10. maja 1873 L. 108 dz. u. p. w rezolucyi, wzywającej c. k. Rząd do rozpoczęcia odpowiednich rokowań względem odebrania we własny zarząd, istniejących tego rodzaju zakładów krajowych. Układy te jednak z powodu uciążliwych warunków, jakie c. k. Rząd stawiał dotyczącym krajom a między tymi i Galicyi, nie osiągnęły żadnego skutku i dotąd ciąży nad nami sprawa zaprowadzenia zakładów pracy przymusowej i poprawczych, które znacznych wymagać będą wydatków ze szkodą innych nieodzownych potrzeb dla podniesienia zaniedbanych ekonomicznych stosunków w kraju naszym.

Wobec takiego stanu rzeczy i z uwagi na szczególniejszą ważność obu pomienionych kwestyj dla kraju tutejszego, Wydział krajowy upraszał zresztą pana przewodniczącego, aby je raczył oddać pod światłą rozwagę

komisyi i wpływem swoim wyjednać przychylne i bardziej z interesami kraju naszego zgodne ich załatwienie.

Sprawa reformy postępowania niespornego.

Odwołując się do naszego zeszłorocznego sprawozdania z czynności Wydziału krajowego, podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że dotąd jeszcze znaczna liczba Wydziałów powiatowych nie odpowiedziała na wezwanie Wydziału krajowego z dnia 17. sierpnia 1888 względem dostarczenia mu dat przez naczelników gmin i detaksatorów sądowych gminnych zebrać się mających, sformułowanych w kwestyonaryuszu, przeto też dotyczące Wydziały powiatowe przynaglono do odpowiedzi.

Gdy Prezydya obóh c. k. wyższych sądów krajowych w myśl naszego żądania udzieliły pozwolenie, aby delegat Wydziału krajowego przejrzał akta spadkowe w niektórych sądach powiatowych, w celu wyświecenia niektórych dat, z tą sprawą w związku będących, wyznaczył Wydział krajowy delegata z grona swoich urzędników koncepcyjnych do tej czynności, polecając spieszne zebranie wskazanych ankietą materyałów. Wszelako czynność ta zabierze nieco więcej czasu, gdyż ażeby dać obraz teraźniejszego prowadzenia pertraktacyj spadkowych i traktowania spraw opiekuńczych w naszym kraju, otrzymał delegat oraz polecenie dokładnego przejrzania aktów spadkowych i opiekuńczych z szeregu 8 lat w kilkunastu sądach obóh okręgów wyższych sądów.

Skoro więc te przygotowawcze czynności skierowane na zebranie potrzebnych materyałów ukończone zostaną, nie omieszka Wydział krajowy polecenin Wysokiego Sejmu odpowiedzieć.

Sprawy dotyczące c. k. żandarmeryi a to kwaterunku, dyslokacyi, budowy koszar i żądań co do utworzenia nowych posterunków.

Uchwałą powziętą na posiedzeniu z dnia 17. października 1888 przeznaczył Wysoki Sejm na pokrycie wydatków Rubr. IX. „Kwaterunkowe c. k. żandarmeryi“ na rok 1889 kwotę 86.748 zł.

Wskutek znacznego powiększenia stanu c. k. żandarmeryi w roku bieżącym, ponieść musi fundusz krajowy nadzwyczajne i nieprzewidziane w preliminarzu na rok 1889 wydatki, które spowodują znaczne przekroczenie prelimitowanej kwoty, również wzrastające czynsze najmu wpłyną w części na powiększenie kosztów kwaterunkowych c. k. żandarmeryi.

Pismem z dnia 29. maja 1889 L. 1.425 oznajmiła Wydziałowi krajowemu c. k. 5 komenda żandarmeryi krajowej, że na mocy reskryptu c. k. Ministerstwa obrony krajowej z dnia 24. maja 1889 L. 8181/1525 powiększony został z dniem 1. czerwca 1889 stan korpusu c. k. żandarmeryi krajowej o 1) czwartego oficera sztabowego, 2) 9 oficerów, 3) drugiego oficera rachunkowego, 4) jednego wachmistrza, 5) 51 sierżantów (Postentführer), 6) 192 żandarmów i 7) 10 sług oficerskich.

Powiększenie rzeczzone nastąpiło w następującym celu:

1) Do systemizowania nowej c. k. komendy oddziałowej żandarmeryi w Jarosławiu.

2) Do przydzielenia po jednym oficerze:

do szkoły żandarmów w miejscu, następnie do c. k. komend oddziałowych: N. 1. we Lwowie, N. 2. Krakowie, N. 3. w Rzeszowie, N. 4. w Przemyśle, N. 5. w Tarnopolu, N. 6. w Stanisławowie i N. 7. w Sanoku.

3) Do utworzenia 48 nowych posterunków i pomnożenia ilości żandarmów przy 37 już istniejących posterunkach.

4) Do systemizowania miejsca wachmistrza jako funkcyonaryusza manipulacyjnego przy szkole żandarmów we Lwowie.

Nadto w pierwszej połowie roku bieżącego ustanowiono 4 nowe posterunki c. k. żandarmeryi na mocy pojedynczych rozporządzeń c. k. Ministerstwa obrony krajowej i Prezydyum c. k. Namiestnictwa.

W ten sposób przybyło w r. 1889, 52 nowych posterunków w następujących miejscowościach:

Na mocy rozp. c. k. Ministerstwa obrony krajowej z dnia 9. grudnia 1888 L. 2.937 Prez./III posterunek

1) w Pasiecznej pow. Nadwórniańskiego	o sile 3 ludzi.
Na mocy rozporządzenia Prezydyum c. k. Namiestnictwa z d. 20. stycznia 1889 L. 669/pr.	
2) w Lisiej górze powiatu Tarnowskiego	" 6 "
Na mocy reskryptu c. k. Ministerstwa obrony krajowej z d. 9. marca 1889 L. 3567/638 III posterunek	
3) w Maryampolu pow. Stanisławowskiego	" 3 "
Na mocy reskryptu c. k. Ministerstwa obrony krajowej z d. 10. kwietnia 1889 L. 5514/1016 III posterunek	
4) w Jaśliskach pow. Sanockiego;	" 3 "
Na mocy wyżej powołanego reskryptu Ministerstwa obrony krajowej z d. 24. maja 1889 L. 8181/1525 posterunki:	
5) w Rodatyczach pow. Gródeckiego	" 3 "
6) w Kamienobrodzie pow. Gródeckiego	" 3 "
7) w Biłce szlacheckiej pow. Lwowskiego	" 4 "
8) w Dawidowie pow. Lwowskiego	" 4 "
9) w Wybranówce pow. Bobreckiego	" 4 "
10) w Bortnikach pow. Bobreckiego	" 3 "
11) w Nowej górze pow. Chrzanowskiego	" 4 "
12) w Gebułtowie pow. Krakowskiego	" 4 "
13) w Kantorowicach pow. Krakowskiego	" 4 "
14) w Wyciążu pow. Krakowskiego	" 4 "
15) w Bierzanowie pow. Wielickiego	" 4 "
16) w Brzyskiej woli pow. Łańcuckiego	" 4 "
17) w Krasnem pow. Rzeszowskiego	" 4 "
18) w Iwoniczu pow. Krośnieńskiego	" 4 "
19) w Żurawicy pow. Przemyskiego	" 4 "
20) w Lackiej woli pow. Mościskiego	" 4 "
21) w Twierdy pow. Mościskiego	" 3 "
22) w Orzechowcach pow. Skałackiego	" 4 "
23) w Kałaharówce pow. Skałackiego	" 4 "
24) w Hłuboczku pow. Tarnopolskiego	" 3 "
25) w Markowcach pow. Tłumackiego	" 4 "
26) w Lisowicach pow. Doliniańskiego	" 4 "
27) w Krechowicach pow. Doliniańskiego	" 3 "

28) w Szarowie pow. Bocheńskiego	:	.	o sile 4 ludzi
29) w Biadolinach szlacheckich pow. Brzeskiego	.	.	" 4 "
30) w Gromniku pow. Tarnowskiego	.	.	" 4 "
31) w Antoniowie pow. Tarnobrzskiego	.	.	" 4 "
32) w Jaroczynie pow. Niskiego	.	.	" 4 "
33) w Kopkach pow. Niskiego	.	.	" 4 "
34) w Czarnej pow. Pilźnieńskiego	.	.	" 4 "
35) w Dzikowie starym pow. Cieszanowskiego	.	.	" 4 "
36) w Hucie różanieckiej pow. Cieszanowskiego	.	.	" 4 "
37) w Werhracie pow. Rawskiego	.	.	" 4 "
38) w Uhrynowie pow. Sokalskiego	.	.	" 4 "
39) w Dobrotworze pow. Kamioneckiego	.	.	" 5 "
40) w Sznyrowie pow. Brodzkiego	.	.	" 4 "
41) w Markopolu pow. Brodzkiego	.	.	" 5 "
42) w Zabłoteach pow. Brodzkiego	.	.	" 4 "
43) w Książem pow. Złoczowskiego	.	.	" 3 "
44) w Płuchowie pow. Złoczowskiego	.	.	" 3 "
45) w Zadwórzcu pow. Przemyślańskiego	.	.	" 4 "
46) w Komarówce pow. Buczackiego	.	.	" 3 "
47) w Turylezach pow. Borszczowskiego	.	.	" 4 "
48) w Kudryńcach pow. Borszczowskiego	.	.	" 4 "
49) w Turce pow. Kołomyjskiego	.	.	" 3 "
50) w Wołczkowie pow. Sniatyńskiego	.	.	" 4 "
51) w Stróżach wyżnych pow. Grybowskiego	.	.	" 4 "
52) w Górze węgierskiej pow. Żywieckiego	.	.	" 4 "

Oprócz tego zamieniony został posterunek pojedynczy w Gliniej Nawaryi pow. Lwowskiego na posterunek o sile 3 ludzi, takież posterunek w Trzecie pow. Rzeszowskiego na posterunek o sile 4 ludzi. Reszta z 244 ludzi, jak widać z tabeli dyslokacyjnej c. k. żandarmeryi, została rozmieszczoną pomiędzy posterunki dawniejsze, które ze względu na bezpieczeństwo publiczne wymagały powiększenia.

Wydatki, które pokryte zostały lub jeszcze pokryć się mają z funduszu krajowego wskutek powyższych zmian nie dadzą się na razie obliczyć dokładnie, gdyż nie zawarto jeszcze wszystkich kontraktów najmu a nadto asygnowane i wypłacone z funduszu krajowego kwoty na urządzenie pomieszczeń dla oficerów, na sprawienie łóżek, pościeli i t. p., dla 244 żandarmów i 10 sług oficerskich tudzież na sprawienie sprzętów koszarowych i kuchennych dla nowo utworzonych posterunków, nie zostały jeszcze wyrachowane i sprawdzone.

Wskutek tego podaje Wydział krajowy wydatki niektóre w przybliżeniu, biorąc za podstawę dawniej przedłożone i sprawdzone już rachunki w analogicznych wypadkach.

I. Asygnowano i wypłacono już c. k. 5 komendzie żandarmeryi krajowej :

- 1) do LW. 8537 i 17807/89 na zakupno sprzętów koszarowych i kuchennych dla posterunku w Pa-siecznej . . . . .

88 zł. 45 ct.

2) do LW. 8528/89 dla posterunku w Lisiejgórze (Smigno)	91 zł. 32 ct.
3) " " 15598/89 " w Maryampolu	98 " 12 "
4) " " 21620/89 " w Jaśliskach	120 " 01 "
5) " " 23381/89 na sprawienie mebli i pościeli dla komendanta w Jarosławiu i tegoż służącego .	429 " 60 "
6) do LW. 26659/89 dtto dla oficera w Krakowie i tegoż służącego	289 " 35 "
7) do LW. 27366/89 dtto dla oficera rachunkowego we Lwowie	391 " 72 "
8) do LW. 27366/89 dtto dla 6 nowomianowanych oficerów przy komendach oddziałowych Nr. 1. 4. 5. 6. 7. i oddziale naukowym we Lwowie	2.119 " 80 "
9) do LW. 32475/89 dtto dla oficera w Rzeszowie i tegoż służącego	346 " 30 "
10) do LW. 23488/89 dtto sprawienie łóżek, pościeli i t. d. dla 244 żandarmów i 10 sług oficerskich .	9.443 " 72 "
ogółem wypłacono .	<u>13.418 zł. 39 ct.</u>

Nadto przypadnie c. k. komendzie do wypłaty :

a) za wynajęte pomieszkanie dla 9 oficerów i za kancelaryę dla nowej komendy oddziałowej — po koniec r. 1889 w przybliżeniu kwota	1.431 zł. — ct.
b) za najem lokali dla 4 w pierwszej połowie bieżącego roku utworzonych posterunków — wedle zawartych kontraktów	394 " 99 "
c) za najem lokali dla 48 posterunków za czas od 1. września 1889 do 31. grudnia 1889 w przybliżeniu	3.166 " — "
d) na sprawienie sprzętów koszarowych i kuchennych dla 48 posterunków, wedle przedłożonego rachunku	6.155 " 70 "
okazuje się przeto nadzwyczajny wydatek w kwocie .	<u>24.566 zł. 08 ct.</u>

a po potrąceniu przypadającego zwrotu :

α) kwaterunkowego za 9 oficerów po koniec grudnia 1889 w przybliżeniu (za każdego oficera zwraca skarb państwa kwaterunkowe w kwocie 200 zł.)	805 zł.
β) noclegowego za 244 żandarmów po 2 ¹ / ₂ ct. od 1. września do 31. grudnia 1889 .	764 zł. 20 ct. 1.569 zł. 20 ct.
pozostaje nadzwyczajny wydatek na rok 1889 w kwocie	<u>22.996 zł. 88 ct.</u>

Do wydatku tego doliczyć jeszcze należy czynsz za najem lokalu dla żandarmów próbnych, powołanych przez c. k. 5. komendę żandarmeryi na trzy miesięczny kurs teoretyczny w 2 partyach po około 100 ludzi.

Tytułem czynszu za najem potrzebnych ubikacyj w domu przy ulicy Sykstuskiej l. 45 na przeciąg czasu od 16. czerwca 1889 do 15. grudnia 1889 zapłacić ma fundusz krajowy kwotę jak LW. 23617/89 . 2.500 zł. — ct.

od której potrąca się zwrot noclegowego po 2 ¹ / ₂ ct. za dzień od każdego żandarma; licząc zaś w tym wypadku przeciętnie 100 ludzi po 2 ¹ / ₂ ct. dziennie, wypa- dnie do zwrotu od c. k. skarbu należy- tość za 183 dni mniej więcej w kwocie	457 zł. 50 ct.
do pokrycia zatem z funduszu krajowego przypadnie kwota	2.042 zł. 50 ct.
razem	25.039 zł. 38 ct.
Okazuje się zatem nadzwyczajny wydatek kwocie	25.039 zł. 38 ct.
na pokrycie którego we funduszu kra- jowym na rok 1889 uchwalona znaj- duje się kwota w rubr. IX. pod poz. 118 „na urządzenie nowych koszar utwo- rzyć się mających“ . . . . . 650 zł. a pod poz. 119 „na podwyższenie czyn- szów najmu i na pomnożenie ilości posterunków	1.500 zł.
Razem	2.150 „ — „
przezo po uwzględnieniu teje okazuje się na rok 1889 niedobór w kwocie	22.889 zł. 38 ct.
który pokrycia nie ma. Niedobór ten zostanie jako przekroczenie bu- dżetowe w odnośnem zamknięciu rachunkowem usprawiedliwionym.	

W dalszym ciągu zeszłorocznego sprawozdania naszego podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że budowa gmachu dla c. k. żandarmeryi we Lwowie rozpoczęta została w sierpniu 1888 a stosownie do warunków kontraktu założono w tym roku fundamenta, mury piwniczne i suterenowe. W kwietniu r. 1889 przystąpili przedsiębiorcy do dalszej budowy i z końcem lipca b. r. doprowadzili budynek pod dach.

Obecnie prowadzone są roboty około wewnętrznego wykończenia budynku.

Na podstawie rachunków sprawdzonych przez technicznego kierownika wypłacił Wydział krajowy w myśl kontraktu dotychczas przedsiębiorcom kwotę 71.552 zł. 59 ct. pojedynczemi asygnatami.

Z każdej wypłacanej należitości ściąga kasa krajowa 5⁰/₁₀₀ tytułem raty kolaudacyjnej.

Nadto wypłacił Wydział krajowy technicznemu kierownikowi z przyznanego mu w kwocie 4.000 zł. honorarium w kwotę 2.650 zł.

Wedle osnowy kontraktu budynek ukończony ma być w r. 1890 i z dniem 1. lipca 1890 r. oddany przez przedsiębiorców do użytku. W dniu tem zajmie nowy gmach c. k. żandarmerya. Wskutek tego zamieścił Wydział krajowy w preliminarzu na rok 1890 tylko półroczne czynsze najmu, opłacone we Lwowie za koszar i pomieszkania oficerów, którzy znajdują pomieszczenie w nowym gmachu. Nadzwyczajne powiększenie korpusu c. k. komendy żandarmeryi krajowej w roku bieżącym stało się powodem, że 3 oficerów, pomiędzy tymi jeden oficer sztabowy, nie znajdzie pomieszczenia

w nowym gmachu. Czysze za pomieszkania dla tych oficerów wyniosą, zważywszy niezwykłą wysokość czynszów opłacanych we Lwowie rocznie około 1800 zł. Ponieważ nowy gmach, zastosowany do potrzeb c. k. żandarmeryi w r. 1888 nie zajął całego placu pod l. k. 70^{1/4} — lecz pozostała jeszcze do dyspozycyi pewna przestrzeń wynosząca frontem do ulicy Leona Sapięhy długości 15.50 m., przeto na miejscu tem możnaby dobudować jeszcze skrzydło, w którem dałoby się pomieścić 3 oficerów.

Wydział krajowy mając na względzie oszczędności, któreby mogły być uzyskane przez dobudowanie, przedkłada Wysokiemu Sejmowi w tym względzie osobne sprawozdanie.

Uchwałą z dnia 14. września 1888 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję Klaudivy Torosiewiczowej, właścicielki dóbr Sassowa, o utworzenie posterunku żandarmeryi w Sassowie, petycję gminy Kudryńce, powiatu Borszczowskiego, o ustanowienie posterunku tamże, a wreszcie petycję Wydziału powiatowego w Tarnobrzegu o ustanowienie posterunku c. k. żandarmeryi w Nadbrzeziu.

Dwie pierwsze petycje przesłaliśmy Prezydium c. k. Namiestnictwa odezwą z dnia 4. października 1888 LW. 41.500.

Pismem z dnia 25. listopada 1888 L. 12.612/pr. oznajmiło nam Prezydium c. k. Namiestnictwa, że w Kudryńcach zostanie ustanowiony posterunek c. k. żandarmeryi, skoro nastąpi pomnożenie stanu żandarmeryi; pismem zaś z dnia 20. grudnia 1888 L. 13415/pr. oświadczyło, że ustanowienie posterunku żandarmeryi w Sassowie jest nie do urzeczywistnienia wobec zamiaru kreowania trzech nowych posterunków, a to dwóch posterunków w miejscowościach, w których są stacje kolejowe, mianowicie w Książem i w Ożydowie, tudzież jednego posterunku w Płuhowie, co zdaniem Prezydium c. k. Namiestnictwa uchyli wszelkie niedogodności, jakie dotychczas z powodu niewłaściwego podziału powiatu na rajony posterunków c. k. żandarmeryi dawały się odczuwać.

O tem zawiadomiliśmy strony interesowane reskryptem z dnia 30. listopada i 30. grudnia 1888 LW. 52228 i 56598.

Na mocy rozporządzenia c. k. Ministerstwa obrony krajowej z dnia 24. maja 1889 L. 8181/1525 utworzony zostanie posterunek w Kudryńcach z dniem 1. września 1889. W Nadbrzeziu zaś został na mocy rozporządzenia c. k. Ministerstwa obrony krajowej z dniem 3. lutego 1888 L. 508 III/pr. nowy posterunek ustanowiony.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Lwów dnia 13. września 1889 r.

Marszałek krajowy :

Tarnowski w. r.

Sprawozdawca :

Oktaw Pietruski w. r.

członek Wydziału krajowego.

Alegat I. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888|89.

Odpis okólnika Wydziału krajowego z dnia 17. maja b. r. Nr. 16002 do Wydziału powiatowego w Białej, Bochni, Brodach, Brzeżanach, Buczaczu, Drohobyczu, Gorlicach, Gródku, Jarosławiu, Jasle, Jaworowie, Kołomyi, Krośnie, Nowym Sączu, Przemyśle, Rzeszowie, Samborze, Sanoku, Śniatynie, Sokalu, Stanisławowie, Stryju, Tarnopolu, Tarnowie, Trembowli, Wadowicach, Wieliczce, Złoczowie i Żółkwi.

Ustawa miejska z dnia 13. marca 1889 (Dz. ust. i rozp. Nr. 24) wydana dla 30 pierwszorzędnych miast w kraju i wchodząca w wykonanie w ciągu bieżącego roku, różni się w wielu postanowieniach zasadniczo od obecnie obowiązującej ustawy gminnej i rozszerza w wielu wypadkach ingerencyę Wydziału krajowego i Wydziałów powiatowych.

Zastrzegając sobie zarządzenia, wynikające z postanowień tej ustawy, Wydział krajowy podnosi na razie dwa postanowienia, a mianowicie:

Według §. 15. ustawy miejskiej oznacza Wydział krajowy minimum wynagrodzenia burmistrza, jego zastępcy i jednego asesora dla każdego z miast, tej ustawie podlegających, po wysłuchaniu Rad miejskich.

Według §. 51. ust. miejskiej Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem oznaczy, jakie kwalifikacye dla każdej kategorii posad urzędników miejskich są potrzebne, z uwzględnieniem różnicy potrzeb i stosunków miast większych a mniejszych i z pozostawieniem odpowiedniego czasu przejściowego.

Oba postanowienia ustawy wymagają przedwstępnych badań, które byłoby zapóźno zarządzać wówczas, gdy ustawa wejdzie w wykonanie i gdy Rady miejskie już ukonstytuowane zostaną, a to tem więcej, ile że jest nadzwyczaj pożądane, ażeby postanowienia tej ustawy niewątpliwie bardzo korzystne dla rozwoju miast, weszły jak najprędzej w życie.

Celem uzyskania potrzebnych materiałów do wydania zarządzeń potrzebuje Wydział krajowy następnych autentycznych wyjaśnień:

do §. 15.:

a) jaką płacę, tudzież jakie dodatkowe emolumenta, czy to w pieniądzach, czy w naturze pobierali burmistrze miast, w ustawie z dnia 13. marca 1889 wymienionych, w ostatnich 10 latach, w każdym roku osobno tak płaca, jak i emolument;

b) jaką płacę, tudzież jakie dodatkowe emolumenta, czy to w pieniądzach, czy w naturze pobierali zastępcy burmistrza wymienionych miast w ostatnich 10 latach, za każdy rok osobno, tak płace, jak i emolument;

c) czy asesorowie byli płatni, ilu z nich, jakie pobierali wynagrodzenie, względnie dodatki do wynagrodzenia w ostatnich latach 10 za każdy rok osobno, tak wynagrodzenie, jak i dodatki;

d) ile wynosiły roczne dochody gminy po potrąceniu nadzwyczajnych dochodów z pożyczek, sprzedaży zakładowego majątku i t. d. w ostatnich latach 10, każdy rok osobno;

do §. 51.:

a) ilu urzędników, wliczając budowniczego i lekarza, pełni funkcyę przy każdym urządzie gminnym miast, w ustawie z dnia 13. marca 1889 wymienionych, z wymienieniem imienia i nazwiska każdego;

b) rok urodzenia i miejsce urodzenia każdego poszczególnego urzędnika;

c) ukończone nauki, złożone egzamina i odbyta praktyka z dołączeniem dokumentów, udowadniających podane daty;

d) czym zajmował się urzędnik, zanim do służby miejskiej wstąpił;

e) czy służył w innych urzędach gminnych, jak długo, w jakiej randze;

f) jak długo przebywa urzędnik w służbie miejskiej, z przytoczeniem dekretu nominacyjnego, jakoteż wszystkich dalszych dekretów, którymi do wyższej rangi posunięty został, niemniej z wymienieniem płacy i wszelkich emolumentów;

g) czyli posady poszczególnych urzędników są stałe, lub prowizoryczne;

h) czy poszczególni urzędnicy posiadają prawo do emerytury, z powołaniem uchwał Rady miejskiej i z dołączeniem statutu emerytalnego.

Powyższy kwestyonaryusz udzieli Wydział powiatowy bezzwłocznie naczelnikowi gminy z poleceniem, ażeby na wszystkie postawione pytania odpowiedział na podstawie ksiąg rachunkowych i kasowych, tudzież dokumentów w dwóch sprawozdaniach, a mianowicie jedno co do §. 15, a drugie co do §. 51 ust. gm., które Wydziałowi krajowemu za pośrednictwem Wydziału powiatowego w terminie najdalej do 30 dni przedłoży.

Przy tem nadmieniam Wydział krajowy, że kwestyonaryusz co do urzędników obowiązany jest naczelnik gminy pod osobistą odpowiedzialnością sporządzić na podstawie oryginalnych dokumentów, które urzędnicy przedłożyli są obowiązani, dokumenta zaś, odnoszące się do pytania c), a mianowicie co do ukończonych nauk, złożonych egzaminów i odbytej praktyki, mają być w oryginale do sprawozdań dołączone.

Nadto byłoby bardzo pożądane, ażeby naczelnik gminy wymienil tych urzędników, którzy odznaczają się zdolnościami, pilnością i rzetelnością, jeżeli się tacy w urzędzie gminnym znajdują.

W końcu polecamy Wydziałowi powiatowemu, ażeby daty, podane przez naczelnika gminy, strutynował, w razie wątpliwości dodatkowych wyjaśnień możliwie w krótkiej drodze zażądał i sprawozdanie w ostatecznym terminie do 12. lipca b. r. dwoma relacjami wraz z swoją opinią przedłożył.

Alegat 2. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/89.

Odpis pisma Komitetu c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie z dnia 20. lipca b. r. l. 1095 do Wydziału krajowego.

Na szacowne wezwanie z dnia 28. czerwca b. r. l. 18826 mamy zaszczyt przedłożyć Wys. Wydziałowi krajowemu opinię naszą w sprawie zaprowadzenia obowiązujących wag bydłecych w miejscach targowych, jak następuje:

1) Komitet galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego uznaje ze stanowiska gospodarstwa krajowego zaprowadzenie wag bydłecych w miejscach targowych za bardzo potrzebne i przy ocenianiu wartości bydła rogatego, jako też trzody chlewnej za nader pożyteczne.

2) Komitet uważa za konieczne ustanowienie szczegółowego regulaminu, wszystkie gminy, w których targi na bydło się odbywają, zarówno obowiązującego, a zawierającego dokładne przepisy co do ważenia bydła nadzoru tej czynności, wydawania poświadczeń wagi i znaczeniu tychże w obec ustaw prawnych.

3) Drobne opłaty za użycie gminnych wag i miar uznaje komitet Towarzystwa gospodarskiego galic. za słuszne; takowe należy jednak regulaminem unormować i dla zapobieżenia możliwym w tej mierze nadżyciom, pobór ich poddać ścisłej kontroli władz wykonawczych.

4) Nie ulega wątpliwości, iż Zwierzchności gminne tylko przy istnieniu zamierzonych wag i miar policyę targową, jakoteż mierniczą wykonywać mogą.

Alegat 3. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego na rok 1888|89.

Odpis pisma Dyrekcji krajowych szkół rolniczych w Dublanach z dnia
15. lipca b. r. l. 511 do Wydziału krajowego.

W odpowiedzi na zapytanie z dnia 28. czerwca b. r. l. 18826 ma honor podpisana Dyrekcya po porozumieniu się z profesorami fachowymi donieść, że zaprowadzenie wag bydlęcych w miejscowościach, w których odbywają się targi na bydło jest dla rozwoju gospodarstwa krajowego ze wszech miar pożądanem i myśl tę jeszcze przed laty profesor Pańkowski w Komitecie c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego w naradach nad środkami podniesienia chown bydła w Galicji poruszał i gorąco popierał. Przy obecnie praktykowanej sprzedaży bydła „na oko“ mało inteligentny producent jest stanowczo narażony na szkodę, od której wprowadzenie sprzedaży na wagę będzie mogło go uchronić i tem samym większy zysk zapewnić, co niewątpliwie przyczyni się do podniesienia w kraju chowu zwierząt, a co za tem idzie, produkcji rolniczej.

Przemawiając za zaprowadzeniem wag bydlęcych, mnsi równocześnie podpisana Dyrekcya nadmienić, że zwalczenie zakorzenionego zwyczaju sprzedaży „na oko“ będzie wymagało dłuższego czasu, jeżeli właścianie producenci nie będą w odpowiedni sposób pouczeni o korzyściach, jakie sprzedaż zwierząt na wagę im zapewnia i o sposobach oznaczenia wartości rzeźnej z wagi żywej zwierząt.

Da się zaś to osiągnąć przez wydanie i rozesłanie po gminach krótkiej broszurki informacyjnej, oraz polecenie nauczycielom wędrownym, aby w swoich podróżach odpowiednie informacje właścianom podawali.

Co do opłat od wagi, to uważa je podpisana Dyrekcya za wskazane, ale tylko w takiej wysokości, aby nie zniechęcały stron do użycia wagi.

Alegat 4. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888|89.

Odpis pisma c. k. szkoły weterynaryi we Lwowie
z dnia 12. lipca b. r. l. 248 do Wydziału krajowego.

W załatwieniu szacownej odezwy z 28. czerwca b. r. l. 18826 Dyrekcya c. k. szkoły weterynaryi ma zaszczyt zawiadomić, że przy rozpatrzeniu sprawy, dotyczącej urządzenia wag bydlęcych w miastach i miasteczkach, w których się odbywają targi na bydło, grono profes-

rów szkoły tutejszej po wyłączeniu dwóch ostatnich pytań, odnoszących się do kwestyj prawnych i administracyjnych i leżących z tego powodu za obrębem kompetencji członków tutejszego zakładu, na posiedzeniu z dnia 10. lipca b. r. postanowiło donieść Wysokiemu Wydziałowi krajowemu, że zdaniem grona profesorów szkoły weterynaryi za jedynie racjonalną podstawę do ocenienia wartości bydła opasowego, częstokroć także bydła przeznaczonego do rozplodu, oraz krów mlecznych, uznać wypada wagę ciała. Z tego więc powodu byłoby pożądanem, aby na targach znajdowały się odpowiednio urządzone wagi do dyspozycji stron sprzedających i kupujących; przy czem rozumie się, że strony nie byłyby zmuszone kupno i sprzedaż bezwzględnie uskutecznić na wagę, lecz pozostawioną by im była możliwość sprzedawania bydła także „na oko“.

Przedstawiając o tem Wysokiemu Wydziałowi krajowemu sprawozdanie, mam zaszczyt ze swej strony nadmienić, że jakkolwiek zorientowanie się o wartości bydłęcia podług jego żywej wagi, a szczególnie odliczenie odsetek z wagi brutto na rachunek zawartości przewodu pokarmowego, mniejszego lub większego stopnia opasu i t. p., niezawodnie przedstawi pewne rudności dla mniej inteligentnych sprzedawców, szczególnie z klasy włościan, z tem wszystkim nie wątpię, że i włościanin, znając choć ogólną wagę zwierzęcia, w zorientowaniu się co do jego wartości, będzie zawsze w lepszych warunkach, niż nieposiadający tej znajomości, zwłaszcza, że pod tym względem znajdują się zwykle w lepszych od niego warunkach kupujący, n. p. rzeźnik, który prawie nieomylnie umie na oko oznaczać rzeczywistą wagę konsumcyjnego materiału, jaka z danego bydłęcia może być otrzymana.

Jak dalece zaś i mniej wykształcona klasa ludności przyzwyczaja się do oceniania wartości przedmiotów podług ich wagi i do korzystania w danym wypadku z ważenia, jeżeli do tego ułatwioną ma sposobność, o tem mogłem się osobiście przekonać niedawno temu, przebywając czas niejaki w małym miasteczku południowego Tyrolu, gdzie nieodlegle od mieszkania mego była urządzoną waga pomostowa, stanowiąca, o ile mi się zdaje, przedsiębiorstwo prywatne.

Otóż z wagi tej, na której bez trudności nie pojedyncze tylko sztuki zwierząt, ale ogromne wozy wraz z zaprzęgiem łatwo było zważyć, często bardzo, jak mogłem zauważyć, korzystano, rozumie się za pewną opłatą, ludność wiejska okolicy, poddając zważeniu między innymi tak tani nawet materiał, jak kamień łomowy, który w tamtejszych stronach sprzedaje się i słusznie na wagę, podobnie jak materiały droższe co do ceny.

Alegat 5. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/89.

Odpis pisma galicyjskiego Towarzystwa weterynarskiego we Lwowie
z dnia 14. lipca b. r. l. 11 do Wydziału krajowego.

Na pismo Wysokiego Wydziału z dnia 28 czerwca r. b. l. 1886 zarząd gal. Towarzystwa weterynarskiego ma zaszczyt odpowiedzieć, jak następuje:

a) Zaprowadzenie wag bydłecych w miastach i miasteczkach, gdzie targi bydłecze, mianowicie znaczniejsze się odbywają, jest bardzo pożądanem i zalecenia godne.

W tym kierunku rozróżniamy sprzedaż i kupno bydła rzeźnego, a użytkowego lub rozplodowego.

Rzeźnik szuka zwrotu wyłożonego na bydłę kapitału przede wszystkim w czterech ćwierciach uzyskanego mięsa. Tłuszcz zaś, skóra, oraz t. zw. podrób (głowa, płuca, serce i wątroba), nadto jelita, nogi i rogi służącej mają na opędzenie kosztów (akcyza, czeladź etc.) i możliwy zarobek. Doświadczony tedy rzeźnik i sprzedający potrafią bodaj w przybliżeniu ocenić ilość mającego się uzyskać mięsa i częstokroć zawierają między sobą sprzedaż i kupno na wagę z odtrąceniem umówionego procentu na skórą, podrób, krew i treść jelitową, biorąc częstokroć biorąc częstokroć za podstawę ceny mięsa wiedeńskie, mniej kosztu transportu, n. p. Lwów-Wiedeń. Tego rodzaju umowy są dosyć uzasadnione, lecz mogą mieć miejsce jedynie między ludźmi z nabytym doświadczeniem i wprawą rachunkową.

Praktykowany inny zwyczaj sprzedaży i kupna odnosi się do wysokości wagi żywego zwierzęcia. Załatwienie interesu w ten sposób jest więcej uproszczone, albowiem wypośredkowanie ceny za 100 klgr. żywej wagi pozostawione bywa obopólnej umowie, opierającej się na jakości popytu i podaży towaru w danej miejscowości. Tu producent włościanin unika trudniejszego rachunku, widzi wagę swego bydłęcia, łatwo tedy może dojść do wysokości jego ceny. A sądźmy, że pouczenie się działania w tym ostatnim kierunku nie natrafi u włościan na wielkie trudności, skoro praktykują sprzedaż na wagę siana, słomy, zboża. Działanie „Kółek rolniczych“ może łatwo dopełnić reszty.

Sprzedaż i kupno bydła pożytkowego (krowy mlecznej, wołu roboczego) lub rozplodowego za pośrednictwem wagi napotyka na większe trudności. Sądźmy bowiem, że w tych wypadkach rozstrzyga wydajność mleka, siła, jakość krwi, a nie waga, zatem okoliczności mniej znane naszym włościanom, szczególnie co do zalet ostatnich.

b) W razie zaprowadzenia takich wag, wpłynęłoby to niewątpliwie na ułatwienie działania policji targowej, albowiem ważenie bydłęcia przez egzaminowanego funkcjonariusza Zwierzchności gminnej ograniczyłoby nadużycia, częstokroć przez kupujących popełniane, usunęłoby owe faktorstwo tak rozpowszechnione, a bezzasadne, byłoby pomocne dla statystyki w kierunku ekonomicznym.

c) Że wydatek kilkuset złotych na sprawienie wagi bydłęcej byłby ciężarem dla gmin uboższych — rzecz jasna. Nałożenie drobnej opłaty na użycie wagi wróciłoby z czasem wyłożony kapitał, a sądzić wypada, że dla sprawiedliwej oceny swego towaru włościanin rzecz pojmie i chętnie taki drobny wydatek poniesie. Wreszcie dla równowagi mogłoby wyjść rozporządzenie, obowiązujące sprzedającego i kupującego do wspólnej opłaty za użycie wagi.

Czyniąc niniejszem zadość wezwaniu Wysokiego Wydziału krajowego, zarząd gal. Towarzystwa weterynarskiego uważa myśl tę za nader szczęśliwą, dla włościan producentów wielce pożyteczną i postępową, bo rugującą sprzedaż „na oko“, jako nieodpowiednią.

Alegat 6. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888|89.

Odpis pisma p. A. Litticha, c. k. weterynarza krajowego we Lwowie
z dnia 24. lipca b. r. do Wydziału krajowego.

Odnosnie do Wysokiego pisma z dnia 28. czerwca 1889 l. 18826 w sprawie zaprowadzenia obowiązkowego wagi bydłych w miejscowościach targowych, mam zaszczyt przedłożyć Wysokiemu Wydziałowi krajowemu następującą opinię :

Wiadomą jest rzeczą, że sprzedaż bydła rogatego i nierogacizny tak w stajniach opasowych, jak i w miejscowościach targowych, wykonywa się bez pomocy wagi bydłowej, czyli na oko. Ten sposób sprzedaży bezsprzecznie wypada zawsze z większą korzyścią dla handlarza, który umie zawsze wyzyskać nieświadomość właściciela pod względem rzeczywistej wartości wystawionego na sprzedaż bydła, pomimo, że właścicielowi znana jest cena handlowa głównych miejsce zbytu tego towaru.

Nie ulega zatem najmniej-zej wątpliwości, że urządzenie wagi bydłych na wszystkich targowiskach w kraju dałoby sposobność właścicielom do zorientowania się, ile może żądać za bydło, wystawione na sprzedaż, stosownie do wagi żywej i cen handlowych. Handlarze nierogacizny zroznieśli od dawna doniosłość wagi bydłych, tak, że obecnie we wszystkich miejscach spędu nierogacizny, mianowicie tam, gdzie się odbywa sortowanie tych zwierząt, znajdują się te wagi dla użytku stron handlujących.

Szczególniej przy handlu zwierząt rzeźnych bez wagi bydłowej obejść się nie można. Wobec bezsprzecznej korzyści, jaką przedstawia używanie wagi w stosunkach handlowych, wskazanem jest ze stanowiska gospodarstwa krajowego zaprowadzenie obowiązkowe takowych w miejscowościach targowych.

Na pytanie, czy, gdyby takie wagi zaprowadzone zostały, wykonywanie policyi targowej, tudzież policyi nad miarami i wagami nie byłoby wówczas dla Zwierzchności gminnych ułatwionem, odpowiedzieć muszę tylko ze stanowiska weterynaryjno policyjnych ustaw i rozporządzeń, dotyczących dozoru weterynarskiego nad targowiskami, że przez zaprowadzenie takich wagi na targowiskach bydłych dokładniejsze wykonywanie nadzoru weterynaryjnego i w ogóle policyi targowej nieby na tem nie zyskało, ponieważ wzmiankowany dozór musi być ściśle wykonywany bez względu, czy wagi bydłowe będą, lub nie będą znajdować się na placu. W tem miejscu mam zaszczyt wyjaśnić, że odróżniam zaprowadzenie obowiązkowe wagi bydłych na targowiskach od przymusowego ważenia bydła, przyprowadzonego na targ. Jak pierwsze jest bardzo łatwe do przeprowadzenia i wykonania bez żadnych strat materialnych dla dotyczących gmin, tak drugie, t. j. przymusowe ważenie bydła nie może być zalecanem. Ludność wiejska nieprzyzwyczajona do ważenia bydła, podejrzliwem okiem patrzeć będzie na tę innowację i sama przez się musi dojść do przekonania, że korzystanie z wagi, umieszczonej na targowisku, jest dla niej materialnym zyskiem.

Co do drugiego pytania, czy zbytniemu obciążeniu gmin nrochich, w których targi na bydło się odbywają, nie możnaby zapobiedz przez nałożenie drobnych opłat za użycie wagi, zauważyć muszę, że można, lecz nie przez nałożenie opłat od wagi, tylko przez małe powiększenie dotychczasowych opłat za placowe.

Aby powyższą opinię jaśniej przedstawić Wysokiemu Wydziałowi krajowemu, mam zaszczyt zwrócić uwagę, że sprawa unormowania porządku targowego i urządzenia targowisk bydłych w kraju jest obecnie przedmiotem czynności c. k. Namiestnictwa, a których to spraw ja obecnie jestem referentem.

Otóż wypracowany już został projekt regulaminu targów zwierzęcych (bydła rogatego, koni i nierogacizny), który to projekt jeszcze raz przejrany zostanie, poczem jako rozporządzenie c. k. Namiestnictwa w wykonaniu przepisów §. 9 ogólnej ustawy o chorobach stadnych z r. 1880 (Dz. u. p. Nr. 35 i 36) będzie obowiązkowe. Niemniej już rozpocząłem czynność urządzania targowisk w sposób, odpowiadający względom sanitarnym i warunkom weterynaryjno-policyjnym i c. k. Namiestnictwo tę ważną sprawę przeprowadzi w możebnie najkrótszym czasie.

Nie ulega zatem najmniejszej wątpliwości, że przy nowourządzonych targowiskach bydłęcych, które muszą być ogrodzone, a wewnątrz w odpowiedni sposób urządzone, można hędzie na samem targowisku umieścić wagę bydłą dla użytku stron, zostającą, rozumie się, pod nadzorem komisji targowej. Aby koszta kupna takiej wagi, transport, ustawienie jej i służba zwróciły się Zwierzchności gminnej miejsca targu, będzie mógł komisarz targowy, w myśl regulaminu targowego, pobierać takse, w której wliczoną zostanie opłata od wagi. Tym sposobem właściciel zwierzęcia, opłacając ustanowioną przez gminę takse tytułem placowego, opłaci równocześnie i takse od wagi, bez względu, czy takowej użyje, lub nie.

W każdym razie ponowne pobieranie należitości za wagę powinno być jak najsurowiej zakazane, gdyż wówczas użycie wagi bydłowej w dzień targowy byłoby bezpłatne i zachęcałoby właścicieli do jej używania.

Jeżeliby Wysoki Wydział krajowy uważał, że powyższe moje wyjaśnienie nie jest wystarczającym, jestem gotów udzielić każdej chwili dalszych wyjaśnień, a to w krótkiej drodze.

W załączeniu mam zaszczyt przesłać jeden egzemplarz projektu regulaminu targów zwierzęcych do użytku.

Sublegat do alegatu 6. do sprawozdania z czynności Wydz. kraj, za r. 1888|89.

Projekt regulaminu

targów zwierzęcych (bydła rogatego, koni i nierogacizny)

dla targowicy w gminie . . . . .

§. 1. Dzień targu.

Targi zwierzęce, t. j. bydła rogatego, koni i nierogacizny koncesyonowane rozporządzeniem . . . . . mają się odbywać jako targi doroczne (jarmarki) w dniach . . . . . jako targi tygodniowe w . . . . .

W razie, gdyby na powyżej przeznaczony dzień targu przypadło święto uroczyste, natenczas odbywać się będzie targ w dniu . . . . .

§. 2. Miejsce targowicy.

Miejscem targu jest targowica, urządzona w myśl rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia . . . l. . . i to wspólna dla bydła rogatego, koni i nierogacizny na placu . . . względnie dla bydła rogatego na placu . . . „, dla koni na placu . . . „, dla nierogacizny na placu . . . . .

§. 3. Sprzedaż po za targowicą.

Zatrzymywanie, oraz sprzedaż bydła rogatego, nierogacizny i koni na targ przypędzonych jest wzbronione, podczas trwania targu, na ulicach i placach.

§. 4. Oczyszczanie targowicy i drogi przypędowej.

Gmina ma po każdym targu tak targowicę jak i drogę przypędową oczyścić, w ogólności wszystkie place: jak obserwacyjny i targowy, dalej okolicy dla chorych przeznaczone i ścierwisko czysto utrzymywać. Po wypuszczeniu bydła zarazą dotkniętego z odpowiedniego placu, ma tenże być oczyszczony i desinfekcyonowany.

§. 5. Komisya targowa i personal targowy.

Nadzór nad targiem wykonuje komisya targowa, składająca się z rzeczoznawcy i komisarza targowego.

Rzeczoznawcą ma być przede wszystkim weterynarz, a w razie braku tegoż lekarz lub chirurg, w wyjątkowych zaś razach może gmina poruczyć czynność rzeczoznawcy innym osobom, obznajomionym z chorobami zwierząt. Komisarzem targowym może być każdy członek Zwierzchności gminy, przez nią do tej czynności przeznaczony.

Naczelnik gminy lub tegoż zastępca, rzeźnicy i handlarze bydła nie mogą być członkami komisji targowej.

Rzeczoznawcę i komisarza mianuje Zwierzchność gminy; dla targowic zaś, położonych na obszarze dworskim i utrzymywanych przez obszar dworski, przełożony tegoż.

O zamianowaniu rzeczoznawcy ma naczelnik gminy (obszaru dworskiego) donieść e. k. Starostwu, które ma prawo nie zatwierdzić niezdołnego.

W miejscowościach targowych, położonych w pasie pogranicznym, jest nadto przynależny rewizor bydła członkiem komisji targowej dla targowic bydłowych, a to w celu wydawania paszportów. Oprócz tego dostarczy gmina w dniu targowym dostateczną ilość dozorców targowicy, którzy mają być zaopatrzeni w odpowiednie oznaki.

§. 6. Czynności urzędowe komisji targowej.

Komisya targowa:

a) ogląda na placu obserwacyjnym zwierzęta na targowicę przypędzone, oraz paszporta tychże;

b) oznacza miejsce, na którym zwierzęta na targowicy mają być umieszczone;

c) dozoruje podczas trwania targu placu targowego tak w kierunku weterynaryjnym, jak i policyjnym;

d) wydala z targowicy zwierzęta, które w czasie trwania targu okazały się choremi;

e) prowadzi protokół targowy i wydaje nowe paszporta;

f) zarządza po każdym targu oczyszczanie targowicy, placów do niej należących (do obserwacji dla chorych sztuk i ścierwiska) i drogi przypędowej i czuwa nad wykonaniem tegoż;

g) w ogóle ma się zastosować ściśle do niniejszego porządku targowego i do przepisów ustawy z dnia 29. lutego r. 1880 (Dz. u. p. l. 35 i 37), jakoteż i odpowiednich rozporządzeń minist. (Dz. u. p. l. 36 i 38).

§. 7. Obowiązki komisji targowej.

Rzeczoznawca ma:

a) na placu obserwacyjnym zbadać stan zdrowia każdej sztuki zwierząt, na targ przyprowadzonej;

b) oznaczyć, czy takowa jako zdrowa może być wpuszczonej do targowicy, lub czy jako dotknięta chorobą zaraźliwą ma być odprowadzonej na odpowiedni plac dla zarażonych;

c) potwierdzić na paszportach, wydać się mających dobry stan zdrowia zwierząt.

Komisarz targowy ma :

- a) zbadać paszporta zwierzęce i postąpić według §. 11.
- b) w tych miejscowościach, w których c. k. Namiestnictwo zarządzi prowadzić protokół targowy według załączonego wzoru (patrz *A*) Wzór protokołu targowego) wypełniać w nim dokładnie wszystkie rubryki;
- c) a w razie sprawdzenia choroby zaraźliwej, uwiadomić o tem przełożonego gminy, który zarządzi środki zaradcze i natychmiast doniesie o tem władzy politycznej, jeżeli potrzeba, nawet w drodze telegraficznej ;
- d) w miejscowościach, położonych po za pasem granicznym, wydawać w myśl §. 12 paszporta zwierzęce, które w miejscowościach targowych pasu pogranicznego wystawia przynależny rewizor.

§. 8. Prawa komisji targowej.

Bez wiedzy komisji targowej nie wolno ani jednej sztuki bydła wpuścić na targowicę, lub z tejeż wydaląc. Do poleceń komisji targowej mają zastosować się tak właściciele bydła, lub ich zastępcy i poganiacze bydła, jakoteż wszyscy kupcy i w ogóle osoby na targowicę uczęszczające. Komisya ma prawo osoby sprzeciwiające się jej zarządzeniom z targowicy wydaląc.

§. 9. Sprawdzenie stanu zdrowia bydła i postępowanie z bydłem, chorem na choroby zaraźliwe.

Przed wpuszczeniem bydła, nierogacizny i koni na targowicę, ma rzeczoznawca każdą sztukę z osobna zbadać na placu obserwacyjnym, co do stanu zdrowia.

Trzody, w których kilka, lub nawet tylko jedna sztuka jest chorą na chorobę zaraźliwą (§. 1 ust. z r. 1880), lub o takową jest tylko podejrzaną, mają w całości, a więc wraz ze sztukami jeszcze zdrowymi, być umieszczone na placu, przeznaczonym dla chorych i to bez względu czy te trzody są zaopatrzone paszportami, czy nie.

Po sprawdzeniu zaraźliwej choroby ma być natychmiast przeprowadzone oczyszczenie i desyntezyza placu obserwacyjnego i drogi przypędu do targowicy; prócz tego mają być przeprowadzone postanowienia odpowiednich paragrafów ustawy zwierzęcej lub księgosuszowej z r. 1880. Koszta, wynikłe z utrzymania i dozoru zwierząt zarażonych, ponosi właściciel tychże.

§. 10. Sprawdzenie paszportów bydłych.

Przed wpuszczeniem bydła na targowicę ma komisya targowa zbadać odpowiednie paszporta :

- a) Każda pojedyncza sztuka bydła lub trzoda, pochodząca nawet z tej samej miejscowości, w której targ się odbywa, ma być zaopatrzona w przepisany paszport.
- b) Bydło, pochodzące z pogranicznego pasu Galicyi lub Bukowiny ma być zaopatrzone paszportem na papierze barwy różowej, podpisanym przez rewizora bydła. Wszystkie sztuki mają być oznaczone piętmem, t. j. wypalaną cyfrą, odpowiadającą okręgom rewizyjnym (ogłoszonym w dzienniku ustaw).
- c) Bydło, pochodzące z innych stron Galicyi lub Bukowiny, jakoteż z innych krajów, ma być zaopatrzone paszportem na papierze białym, podpisanym przez przełożonego gminy (obszaru dworskiego).
- d) Komisya targowa ma sprawdzić, iż przyprowadzone bydło jest w rzeczywistości to, dla którego paszport przedłożony został wydany; dlatego ma liczba, jakoteż i znamiona zwierząt odpowiadać liczbie i znamionom, podanym w paszporcie, a ubytek lub odsprzedaż części stada lub pojedynczych sztuk ma być na paszporcie uwidoczniiona i potwierdzona przez przełożonego gminy lub tegoż zastępcę tej miejscowości, w której zmiana ta nastąpiła.
- e) Paszporta są ważne na dni 10 (od dnia wydania tegoż, nie wliczając dnia wydania paszportu). Przedłużenie paszportu ma być na tymże uwidocznione, t. j. przez przełożonego gminy (obszaru dworskiego) lub tegoż zastępcę tej miejscowości, w której bydło w tym dniu

się znajdowało. Przedłużenie paszportu jest ważne na 10 dni, dozwolone tylko raz jeden z wyjątkiem dla trzody pędzonej. Paszporta mają posiadać zresztą wszystkie inne zwierzęta przepisanie w §. 4 i 8 rozporządzenia minist. z 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. l. 36.

Nierogaczna i konie mają być zaopatrywane paszportami tylko wtenczas, jeżeli są wpędzone z zagranicy, lub jeżeli władza krajowa w czasie panowania zarazy zarządzi, by nierogaczne lub konie zaopatrywano paszportami, które mają mieć powyżej podane wymogi.

§. 11. Postępowanie z bydłem przypędzonym bez paszportu, lub z paszportem niedokładnym.

1. Bydło (czy to pojedyncze sztuki, czy całe trzody), które na targ przypędzono bez paszportu, albo którego paszportu nie posiadają przepisanych (§. 10) wymogów, nie może być przypuszczone na targowice.

2. Bydło podejrzane co do swego pochodzenia, ma być w miejscowości targu zabite (§. 9 ust. zwierz.).

3. Bydło niepodejrzane co do pochodzenia, dotknięte chorobą zaraźliwą, ma być umieszczone na placu przeznaczonym dla chorych.

4. Bydło przez rzeczoznawcę za zdrowe uznane, a niepodejrzane co do swego pochodzenia, ma być ponownie po ukończonym targu jak najdokładniej zbadane, a w razie, gdy co do zdrowia nie zachodzi żadna wątpliwość, zaopatrzone paszportem nowym, w którym zapisać należy to, co zaszło i może być przypuszczone do dalszego obrotu.

Protokół, w którym zajście o zatrzymaniu bydła przyprowadzonego na targowicę bez paszportu, lub z nieodpowiednim paszportem, ma być dokładnie opisane i do którego w danym razie ma być dołączony ściągnięty paszport, ma komisarz targowy przesłać c. k. Starostwu do dalszego zarządzenia.

5. Według tych samych postanowień należy postąpić z nierogacznią i z końmi w tych wypadkach, gdy takowe mają być paszportami zaopatrzone.

§. 12. Wydanie paszportu nowego.

Komisarz targowy (względnie rewizor bydła):

a) wydaje — w razie odsprzedaży pojedynczych sztuk z większej trzody, pokrytej jednym paszportem — nowy paszport dla pojedynczej sztuki, a odsprzedaż uwidocznia w pierwotnym paszporcie; w razie zaś podziału trzody, pokrytej jednym paszportem, w kilka partyj, wydaje nowe paszporta dla tychże, zatrzymując stary paszport.

Nowe paszporty mają odpowiadać przepisom §. 8 rozporz. minist. z 12. kwietnia 1880 (Dz. u. p. l. 36); w tychże należy wymienić miejscowość, pochodzenie bydła, numer i datę paszportu pierwotnego, w razie pochodzenia bydła z pasu pogranicznego i tę okoliczność z podaniem cyfry piętna (znaku wypalonego) okręgu rewizyjnego.

W ogóle wszelkie rubryki paszportu mają być dokładnie atramentem wypełnione, a dobry stan zdrowia przez rzeczoznawcę potwierdzony.

Zeszyty paszportowe ma komisarz targowy należycie prowadzić i po ukończeniu targu takowe Zwierzchności gminnej (obszaru dworskiego) do przechowania oddać. Takowa jest odpowiedzialną za wszelkie nadużycia i za wszelkie niedbalstwo w zarządzaniu temi książkami.

Zużyte zeszyty sznurowe zachowane być mają u przełożonego gminy (obszaru dworskiego) przez rok od ostatniego wpisania.

b) Komisarz targowy (względnie rewizor) udziela przedłużenia paszportów, w razie gdyby ważność tychże na dni 10 w dniu targowym upływała, uwidoczni to w samym paszporcie bydłowym i ma takowe zapisywać w osobnym protokole pod liczbą bieżącą.

Protokoły przedłużenia paszportów (rozporz. Namiest. z 27. grudnia 1881, l. 71306) mają być po ukończeniu targu oddane naczelnikowi gminy (obszaru dworskiego), który jest za ich odpowiednie utrzymanie odpowiedzialnym.

c) W razie zmiany właściciela bydła (czy to pojedynczej sztuki, czy trzody pokrytej ednym paszportem) ma komisarz targowy (względnie rewizor bydła) w odpowiednim paszporcie bydłęcym imię i nazwisko, oraz zamieszkanie nowego właściciela wpisać i zaopatrzyć swym podpisem oraz odpowiednimi datami.

Dla nierogacizny i koni wydaje komisarz targowy nowe paszpoty w tych samych przypadkach jak dla bydła w razie wydania polecenia, iż takowe mają być paszportem zaopatrzone.

§. 13. Godziny targu.

Targ na bydło może się odbywać w czasie od 1. kwietnia do końca września od godziny... a od 1. października aż do końca marca od... rano i może trwać aż do 5-tej a względnie 4-tej godziny popołudniu. Na targowicę wolno wpuszczać bydło na godzinę przed końcem tegoż.

Przed zmrokiem ma bydło targowicę opuścić.

§. 14. Obecność komisji targowej na targowicy.

Komisja targowa, tj. rzeczoznawca i komisarz targowy, oprócz tej potrzebni dozorecy mają stawić się w dniu targu na godzinę przed rozpoczęciem tegoż i tamże pozostać do ukończenia tagu aż do załatwienia wszelkich czynności.

§. 15. Sposób sprzedaży bydła.

Sposób sprzedaży bydła, nierogacizny lub koni pozostawia się umowie między sprzedającym a kupującym.

Na żądanie komisarza targowego ma tak kupujący jak i sprzedający obowiązek podania wysokości ceny kupna.

§. 16. Pobory targowe.

Przed rewizją zwierząt na targ przyprowadzonych ma właściciel lub tegoż zastępca złożyć na ręce komisarza targowego taksę targową na rzecz gminy za odbiorem pokwitowania w wysokości... centów od sztuki bydła rogatego, koni a... cent. od cieląt, świń i owiec, a za wydanie paszportu 2 ct. od paszportu*). Fundusz uzyskany z taks targowych ma służyć na pokrycie wydatków, połączonych z urządzeniem i utrzymaniem targowicy, tudzież na wynagrodzenie komisji targowej, o ile takowa ma pobierać wynagrodzenie za swe czynności.

Ani komisarzowi, ani rzeczoznawcy lub rewizorowi bydła, ani dozorcem targowicy nie wolno żądać lub brać od właściciela bydła lub tychże zastępców, żadnej opłaty osobnej za swoje czynności.

§. 17. Odwołanie się przeciw zarządzeniom komisji targowej.

Przeciw zarządzeniom komisji targowej służy prawo odwołania się:

1. do Zwierzchności gminnej w razie wydalenia z targowicy osób sprzeciwiających się jej zarządzeniom (§. 7).
2. do władzy politycznej w razie sprawdzenia choroby zaraźliwej (§. 8), zakwestyjonowania paszportu (§. 9 i 10).

*) Wysokość taksy ustanawia c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym na podstawie uchwały Rady gminnej.

Alegat 7. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888|89.

Odpis odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 20. sierpnia 1889 L. 10.060 do Wydziału krajowego.

Oдноśnie do szacownej odezwy z dnia 15. sierpnia b. r. L. 30.342 w sprawie powziętych przez Sejm krajowy na posiedzeniu z dnia 14. września 1888 zmian statutów „Banku krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielk. Ks. Krakowskiem“ mam zaszczyt oznajmić świetnemu Wydziałowi krajowemu wskutek reskryptu J. E. Pana Ministra spraw wewnętrznych z dnia 6. sierpnia b. r. L. 13.459 co następuje:

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych oświadczyło w porozumieniu z dotyczącymi ministerstwami, iż dopiero wówczas będzie w możności przedłożyć do Najwyższej sankcyi powziętą przez Sejm krajowy przy równoczesnej zmianie §. 3 statutu Banku krajowego uchwałę o rozszerzeniu przyjętej w myśl statutów bankowych dla 1szej emisji obligacyj komunalnych do wysokości pięciu milionów zł. poręki kraju także i na dalsze emisye, jeżeli poręka ta ponowną uchwałą sejmową przez odpowiednią modyfikacyę rzeczzonego §. 3 B., względnie §. 37 al. 4 statutu bankowego ograniczoną zostanie do tymczasowego maximum emisyjnego obligacyj komunalnych w wysokości 10-ciu milionów guldenów, jeżeli dla ewentualnego przyszłego podwyższenia tego maximum emisyjnego zostanie zastrzeżone pozwolenie rządowe.

Przy tem wychodzono z założenia, że ze względu na wykazany w bilansie Banku krajowego z dnia 31. grudnia 1888 stan będących w obiegu obligacyj komunalnych w wysokości 1,224.900 zł. podwyższenie dotychczasowego pod poręką kraju zostającego maximum emisyjnego w kwocie 5 milionów do kwoty 10ciu milionów złotych dla Banku na razie jest wystarczające i że ewentualne dalsze podwyższenie tego maximum emisyjnego zastrzeżonem być musi ponownemu pozwoleniu rządowemu. Dalej zgodziłoby się Wys. c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych na powzięte w rzeczonej sesyi zmiany §§. 7, 25, 36, 37, 62, 65, 69 i 73 punkt 13. statutów bankowych pod warunkiem, jeżeli dla dokładniejszego tekstu, względnie sprowadzenia zgodności z odnośnemi postanowieniami statutów następujące modyfikacye przedsięwzięte będą:

1) W §. 37 al. a) należy po słowach „pożyczkę w obligacyach komunalnych (ein Darlehen in Communalobligationen) dodać słowa: „2giej i następnej emisji (der 2ten und der nachfolgenden Emissionen)“.

2) W przedostatnim ustępie §. 62 słowa „w wysokości 30%₀ nadwyżki dochodów Banku krajowego“ (in der Höhe von 30%₀ des Einnahmenüberschusses der Landesbank) jako niezgodne z odnośnemi postanowieniami §. 37 a) i b) obowiązujących statutów mają odpaść.

3) Odpowiednio do zmiany §. 62 a) należy w §. 63 wspomnianą tamże wysokość kapitału zakładowego oznaczyć również w wysokości 2,200.000 zł.

Również należy ze względu na zmianę §. 7 al. 4 w §. 69 al. 2 po słowach: „wskazany... zastępcą (bestimmte Vertreter) zacytować §. 7 al. 4.

4) Zmieniony §. 73 al. 13 otrzymać na stosownie do odnośnego zmienionego postanowienia §. 36 następujące zmodyfikowane brzmienie: „Zatwierdzenie uchwał Rady nadzorczej powziętych na wniosek Dyrekeyi w sprawie udzielania pożyczek komunalnych, jakoteż przedkładanie sprawozdań Sejmowi w myśl §. 36“ (die Bestätigung der vom Aufsichtsrathe über Antrag der Direction gefassten Beschlüsse betreffs der Gewährung von Communaldarlehen sowie die Berichterstattung an den Landtag im Sinne des §. 36).

Zarazem mam zaszczyt zwrócić uwagę świetnego Wydziału krajowego, że przewidziane w §. 31 przedłożonych postanowieniach o wydaniu 1szej emisji obligacyj komunalnych udzielanie pożyczek w obligacyach komunalnych kasom oszczędności, towarzystwom zaliczkowym i innym

na podstawie ustawy z dnia 9. kwietnia 1873 istniejącym stowarzyszeniem, jakoteż towarzystwom kredytowym, — nie odpowiada ani istocie obligacyj komunalnych ani postanowieniu §. 36 statutu bankowego. wedle którego Bank udziela pożyczki w obligacyach komunalnych jedynie gminom i powiatom, że zatem takowe udzielanie pożyczek ze strony Banku, jako sprzeciwiające się statutom jest niedozwolone.

Wreszcie dodaję, że formularze obligacyj komunalnych tak jak i listów zastawnych rządowi do zatwierdzenia przedłożone być mają.

Alegat 8. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/89.

Instrukcja służbowa dla wędrownego nauczyciela gospodarstwa wiejskiego,
wydana przez Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi
z Wielk. Ks. Krakowskiem.

§. 1.

Wędrowny nauczyciel gospodarstwa wiejskiego jest funkcyonaryuszem krajowym. W wykonywaniu przeto wszelkich czynności, wynikających z urzędu jego, stosować się musi do rozporządzeń Wydziału krajowego. W razie gdyby krajowemu nauczycielowi wędrownemu gospodarstwa wiejskiego poruczył Wydział krajowy zarazem i kierownictwo zimową szkołą rolniczą, albo też nauczycielstwo w takiej szkole, podlegać będzie nauczyciel wędrowny w sprawach dotyczących się szkoły także organom do czynowania nad szkołą przez Wydział krajowy ustanowionym.

§. 2.

C. k. Namiestnictwu przysłużyć prawo kontrolowania czynności krajowego nauczyciela wędrownego, a nawet udzielania mu swoich wskazówek. Wskazówki te wszakże udzielane być mogą tylko za pośrednictwem Wydziału krajowego.

§. 3.

Zadaniem kraj. nauczyciela wędrownego gospodarstwa wiejskiego jest: Staranie się o rozwój we wszystkich kierunkach gospodarstwa wiejskiego w ogóle, a gospodarstwa włościańskiego w szczególności, a to przez: podniesienie i ulepszenie produkcji roślinnej i zwierzęcej, wprowadzenie najlepszych i najkorzystniejszych sposobów przeróbki i zużytkowania płodów roślinnych i zwierzęcych, wyszukanie i wskazanie najpewniejszych miejsc zbytu dla płodów gospodarstwa wiejskiego i t. d., i t. d.

§. 4.

Dla spełnienia zadania tego, winien krajowy nauczyciel wędrowny gospodarstwa wiejskiego:

a) Obznajamiać się dokładnie ze stosunkami gospodarstwa krajowego, w szczególności zaś ze stosunkami agronomicznymi i ekonomicznymi w wyznaczonym mu okręgu, — i w tym

celu utrzymywać stosunki z towarzystwami, kółkami i szkołami rolniczymi, jakoteż z osobami zajmującymi wybitne stanowisko pomiędzy gospodarzami wiejskimi, jak niemniej uczęszczać na zebrania towarzystw i kółek rolniczych i brać czynny udział w rozprawach na tych zebraniach.

b) Udzielać gospodarzom wiejskim swoich rad i spostrzeżeń, bądź to bezpośrednio, to jest każdemu zgłaszającemu się o to do niego z osobna, bądź też pewnym kołom gospodarzy wiejskich zbiorowo, mianowicie w formie starannie opracowanych wykładów, na temat obchodzący bliżej większość okolicznych rolników.

c) Udzielać na żądanie Wydziałowi krajowemu, a z polecenia tegoż także e. k. władzom rządowym i reprezentacyom powiatowym, fachowej opinii w sprawach, dotyczących się kierunku i sposobu podniesienia gospodarstw włościańskich.

§. 5.

Nauki i rady, udzielane przez krajowego nauczyciela wędrownego w formie wykładów, powinny być zawsze zastosowane do zbadanych poprzód potrzeb gospodarzy tego okręgu, dla którego wykłady są przeznaczone. Wykłady te powinny być zawsze popularne, to znaczy, łatwo przez gospodarzy wiejskich zrozumiałe, wolne od niepotrzebnego balastu frazesów i cytaty, nadających wykładającemu wprawdzie pozór uczoności, która jednakże zamiast pociągać słuchaczy onieśmiela i od wykładającego odsuwa.

Nauczyciel wędrowny gospodarstwa wiejskiego powinien wykładem swoim zainteresować słuchaczy, pobudzić ich do stawiania pytań i wymianę zdań pomiędzy nimi spowodować.

§. 6.

Jakkolwiek wybór przedmiotu wykładów wskazany już jest określeniem zadania krajowego nauczyciela wędrownego w §. 5tym a zresztą pozostawiony być musi własnemu jego ocenieniu, to jednakże zaznacza się, że krajowy nauczyciel wędrowny gospodarstwa wiejskiego powinien w wykładach swoich do włościan skierowanych i przy specjalnych poradach tymże udzielanych:

a) Zwracać ich uwagę na to, że źródłem produkcyi wszelkich płodów rolniczych, to jest tak roślinnych jak i zwierzęcych, jest ziemia, i dlatego wszelkich sił dokładać powinni, ażeby ją jak najstaranniej uprawiać i w odpowiednim stanie żyzności utrzymać;

b) podawać dla miejscowych stosunków najodpowiedniejsze i najtańsze sposoby uprawy i podniesienia żyzności roli, zwracając uwagę włościan na nieocenioną wartość nawozu stajennego, a ztąd na potrzebę i korzyści starannego zbierania, przechowania i odpowiedniego użycia tegoż;

c) wskazać na możność powiększenia (często nawet znacznego) ilości i jakości ziemio-płodów, bez powiększenia kosztów, a tylko przez lepszy dobór nasienia i staranne, a w czasie odpowiednim wykonane prace około uprawy, zbioru i przechowania tych płodów itd.

d) wykazać zalety i korzyści pracy ręcznej w drobnych gospodarstwach włościańskich i zwrócić uwagę na wielkie ekonomiczne znaczenie tej pracy;

e) zwrócić uwagę włościan na pożytek, jaki osiągnąć może gospodarz wiejski przez odpowiednie użycie udoskonalonych narzędzi ręcznych i maszyn zaprzęgowych, wykazując równocześnie znaczne i niepowetowane szkody, na jakie naraża się gospodarz, jeżeli zakupuje maszyn więcej, jak konieczna potrzeba i droższych, jak gospodarstwo znieść czyli opłacić może;

f) wskazać na znaczenie spółek i stowarzyszeń w ogóle, i na ich znaczenie jako środka umożliwiającego korzystne użycie takich maszyn i narzędzi, których pojedynczy gospodarz, a przedewszystkiem włościanin sam nabyć nie może i ze względu na znaczny koszt nabywać nie powinien;

g) wykazać warunki i środki wytwarzania lepszych i obfitszych płodów zwierzęcych, zwracając uwagę na korzyści, jakie wynikają ze starannego utrzymywania zwierząt domowych, podając zarazem wskazówki łatwego przeprowadzenia tego, w danych warunkach miejscowych ;

h) podać najodpowiedniejsze sposoby obchodzenia się z nabiałem, wykazując konieczność przestrzegania jak największej czystości i staranności w obchodzeniu się z mlekiem i jego przetworami ;

k) wykazać korzyści wypływające z uprawy warzyw, zakładania i pielęgnowania sadów, tudzież z pszczelnictwa, a to wskutek zatrudnienia tych członków rodziny, którzy do cięższej pracy są niezdolni ;

l) wykazać znaczenie i korzyści przemysłu domowego, który może zatrudnić rodzinę i domowników gospodarza - włościanina w porze zimowej, kiedy nie mają zarobku przy gospodarstwie rolnem ;

m) objaśnić znaczenie i pożytek ustaw, mających na celu tępienie chwastów i szkodników, zapobieganie szerzeniu się chorób roślinnych, zwierzęcych i ludzkich ;

n) objaśnić znaczenie i pożytek przepisów policyi ogniowej, tudzież znaczenie i pożytek Towarzystw wzajemnych ubezpieczeń, zachęcając do przestrzegania pierwszych, a korzystania z dobrodziejstwa drugich.

§. 7.

Miejscem zamieszkania kraj. nauczyciela wędrownego jest w regule Lwów. Wydział krajowy może wszakże i inną miejscowość wyznaczyć nauczycielowi wędrownemu do zamieszkania.

§. 8.

Krajowy nauczyciel wędrowny przedkłada Wydziałowi krajowemu do zatwierdzającej wiadomości każdomiesięczny plan podróży i czynności swej nauczycielskiej. W razie zmiany tego planu, winien nauczyciel wędrowny bezzwłocznie donieść o tem Wydziałowi krajowemu i powód zmiany uzasadnić.

Ponieważ obok krajowego nauczyciela wędrownego działają prawie w tym samym kierunku i lustratorowi Kółek rolniczych, przeto powinien kraj. nauczyciel wędrowny, o ile można, porozumiewać się co do planu podróży swoich z zarządem głównym Kółek rolniczych we Lwowie.

§. 9.

Krajowy nauczyciel wędrowny gospodarstwa wiejskiego obowiązany jest prowadzić dokładny dziennik podróży i czynności swoich, i przedkładać go na żądanie Wydziału krajowego temuż do przeglądu.

§. 10.

Z końcem każdego miesiąca winien kraj. nauczyciel wędrowny przedkładać Wydziałowi krajowemu dokładne sprawozdanie z czynności i spostrzeżeń swoich, a z końcem roku winien wypracować na żądanie Wydziału krajowego sprawozdanie takie z całego ubiegłego okresu.

§. 11.

Krajowy nauczyciel wędrowny gosp. wiejsk. nie przydzielony do służby przy żadnej szkole rolniczej, użyty być może w porze zimowej do pracy biurowej przy Wydziale krajowym.

Alegat 9. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/89.

**Sprawozdanie c. k. Radcy lasowego Gustawa Lettnera o postępie robót
około zalesienia wydmysk w Galicyi.**

Ze względu na doniosłość sprawy zalesienia piaszczystych obszarów kraju ogłosiłem był przeszłego roku pogląd na postęp prac, uskuteczniionych w tym kierunku. Zadaniem niniejszego artykułu jest przedstawić dalszy ich przebieg w r. 1888.

Do lepszego unaocznienia przedmiotu posłużą następujące wstępne uwagi:

Owe biedne okolice kraju, w których zasy piaszczyste głównie się rozpostarły, podzielić można na dwie części. Jedna rozlega się w powiatach niskim i tarnobrzescim, druga w jarosławskim, cieszanowskim, jaworowskim i mościskim. Dokładniej mówiąc, stanowi część pierwszą trójkąt ograniczony dolnym biegiem Wisły i Sanu, jakoteż idealną linią od Mielca do Leżajska; zawiera on łącznej przestrzeni około 35 mil kwadr. Natomiast drugą część około 57 mil kwadr. zamykają: San od Jarosławia do Leżajska, granica Królestwa polskiego aż do Narola, dalej linia idealna, ciągnąca się wzdłuż działu wód między Sanem a Bugiem od Narola do Gródka, wreszcie kolej żelazna od Gródka do Mościsk i d Jarosławia.

W owej pierwszej dzielnicy rozróżniamy 157, w drugiej 99 osobnych gruntów lotnego piasku. Tu i tam zajmują te grunta głównie stronę północną, rozprószone zaś są po terytoryach 88 gmin katastralnych. Wszystkie razem liczą około 3500 hektarów; z tych można mniej więcej 2300 uważać za ustalone, a mianowicie: około 1700 hektarów już zalesiono, zaś 600 hektarów potrzebuje jeszcze poprawy lub częściowego odnowienia obumarłej kultury.

Utworzono cztery okręgi robocze: niski, tarnobrzesci, jaworowsko-mościski, jarosławsko-cieszanowski i przepisano dla każdego okręgu minimalny obszar rocznego zalesienia, jako to: 115, względnie 89, 98, 108 hektarów, a więc razem dla wszystkich czterech okręgów 410 hektarów.

Rzeczywisty postęp prac w poszczególnych okręgach roboczych zależał oczywiście od przeróżnych towarzyszących im okoliczności. Z natury rzeczy uległa też wszędzie zniszczeniu jakaś część kultury.

Łącząc znakiem + obszary zalesione po raz pierwszy z obszarami, gdzie zalesienie trzeba było powtórzyć, otrzymujemy następujący rezultat prac dokonanych w roku 1888:

w okręgu niskim	184 + 63 hekt.
„ tarnobrzescim	60 + 67 „
„ jarosławsko-cieszanowskim	69 + 18 „
„ jaworowsko-mościskim	127 + 10 „
Razem	440 + 158 hekt.

Jak widzimy, przewyższył rezultat przepisaną ilość 410*) hektarów. Pomimo to nie należał rok 1888 bynajmniej do szczególnie pomyślnych.

Po największej części zawierają wydmyska tylko szczery piasek, stawiający kulturze leśnej rozliczne trudności. Bywa często, że prócz sosny żaden inny rodzaj drzewa na takim ja-

*) Zwiedzając we wrześniu r. 1888 roboty około zalesienia lotnych piasków we wszystkich okręgach roboczych znalazłem w całości zaledwie 144 hektarów nowo zalesionych. Dopiero późną jesienią r. 1888 przy wyjątkowo sprzyjającej pogodzie przestrzeń ta wskutek energicznej pracy kierowników robót mogła się powiększyć aż do ilości 440 hektarów. Zalesienia lotnych piasków wykonane w późnej jesieni roku 1887, które w r. 1888 bardzo dobrze się rozwinęły, rokują nadzieję, że i tegoroczne w jesieni wykonane zalesienie utrzyma się w ciągu r. 1890.

łowym piasku utrzymać się nie zdoła. Z tego powodu kultura sośniny jest tam wszędzie najbardziej odpowiednią i najważniejszą.

Długa i ostra zima r. 1887/8 zniszczyła we wszystkich szkółkach rzeczonych czterech okręgów roboczych około 1,392.000 roślinek sosnowych, zaś z wiosną nagle zmiana mrozów i upałów, ulewne deszcze i gradobicie wyniszczyły 3,248.000 sztuk już powysadzanych. Ogólna strata wynosi zatem 4,640.000 sztuk. Odrzuciwszy tę stratę od łącznej ilości 13,250.000 roślinek sosnowych do wysadzenia przeznaczonych, otrzymujemy jako pozostałą resztę 8,610.000 sztuk.

Po wysadzeniu w ciągu ubiegłego roku 6,607.000 roślinek na ustalone wydmyska, pozostało we wszystkich szkółkach jako zapas na wiosnę r. 1889 zaledwie 2,003 000 sztuk. I tym razem pobrano nasienie sosnowe od zaszczytnie znanej w kraju firmy hr. Ressegniera w Nisku o 75 proc. siły kiełkowania. Tak dalece wrogo podziałały jednakże ubiegłego roku rzeczone wpływy atmosferyczne, że z jednego kilograma owego nasienia utrzymało się w szkółkach przecięciowo zaledwie 34.000 roślinek czyli 25 proc. wszystkiego nasienia.

Wiele innych czynników wywarło znaczny wpływ dodatni lub ujemny. Odnośne szczegóły wiernie charakteryzują rozmaite miejscowe stosunki i zdolają istotnie zająć czytelników. Co ważniejsze i ciekawsze wyszczególnię postępując kolejno okręgami roboczymi.

W okręgu tarnobrzesckim wykopano około wydmysk rowy graniczne o znacznej łącznej długości 10.307 metrów.

Leśnik powiatowy i zarazem kierownik robót w rzeczonym okręgu p. Wiktor Gutwiński poustawiał na granicach wydmysk słupy z porządnymi tablicami, obwieszającymi zakaz chodzenia po tych wydmyskach ludzi i bydła. Nad przestrogą widnieje oraz napis: „Las, własność gminy“, co wywiera widocznie zbawienny wpływ na usposobienie tamecznych włościan. Uśmierza bowiem niedorzeczne ich podejrzywania, iż zalesione wydmyska przejdą na własność rządu albo panów.

Szczególnie zakorzeniona jest ta nieufność u włościan wsi Chwałowice, rozsiadłej poniżej ujścia Sanu do Wisły, u samego szczytu północnego cypla Galicyi. Dopiero po wielu usilnych naleganiach i przedstawieniach c. k. starosty w Tarnobrzegu zaczęli w roku 1887 po raz pierwszy zwozić gałęzie na rozległe wydmysko zwane Łysą górą, ścielące się tuż przy granicy Królestwa Polskiego. Zasadzone gdzieś brzozy nie ustalają oczywiście lotnego piasku, które unosi wichry wraz z opadłymi listkami brzożowemi w dalekie strony, na otaczające owo wydmysko pola i pastwiska.

Korzenie swoje rozsyłają owe brzozy blisko powierzchni wydmyska. Długimi a cienkimi ich nitkami wciągają w siebie ostatki pożywnych części piasku, nie zostawiając mu w zamian nic celem użytku i ustalenia śnieżnobiałej powierzchni choćby najuboższą wegetacją traw i mechów.

Na tem samem jeszcze terytorium przedstawia przynależny do Chwałowic przysiółek Łużek zupełnie odmienny widok. Włościanie wzięli się tu ohocho do pracy, poprzykrywali swe wydmyska gęsto gałęzmi*) i pozasadzali pomiędzy nie jednoletnie sosenki, które się dobrze przyjęły. Śnieżne do niedawna wydmy zapiaszczające ongi grunta sąsiednie, ustalone już zupełnie, pokrywają się zielonością. Pomiedzy sosenki, jakoteż w trzech rzędach wzdłuż drogi komunikacyjnej powtykano młode jałowce, które się dotąd w części utrzymały. O ile ta rzadka, prawie nie praktykowana jeszcze plantacja jałowców jest odpowiednią, przyszłość dopiero okaże.

Prace przedsiębiorane w tym okręgu skutecznie popiera swoim wpływem marszałek powiatowy hr. Horoch.

---

*) Nadzwyczaj ważną jest rzeczą, by gałęzie układano w kierunku panującego wiatru, (zwykle południowo-zachodni), albowiem w razie przeciwnym rozrzuca je na wszystkie strony, jak to się stało po części na wydmie bortiatyńskiej koło Sądowej Wiszni.

Najwięcej zasp piaszczystych liczy okręg niski. Muogi zwłaszcza ich zastęp ciągnie się po prawym brzegu Sanu terenem nieco wzniesionym i dla wylewów rzeki niedostępnym. Gmina Bieliny nad granicą Królestwa Polskiego stanowi dla nas początek. Snują się od niej wydmyska siedm mil wzdłuż drogi wiodącej przez Ulanów, Zarzecze, Kłyżów. Pysznice i dalej już w okręgu tarnobrzeskim przez Jastkowice, Rzeżyce. Radomyśl, Pniów aż do powyżej wymienionych Chwałowie, położonych przy granicy, nad ujściem Sanu do Wisły.

Osiadłszy nad splawnym Sanem, i wzrastając ciągle, nie zadowolniła się miejscowa ludność pasmami ziemi żyzniejszej i namulistej, rozlegającej się w nizinie rzeki. Rozszerzając ku wschodowi rolne gospodarstwo i pastwiska, wykarczowała wiele sosnowych lasów, które właśnie chroniły korzeniami znaczne obszary suchych i piaszczystych gruntów od przestoczenia się na lotny piasek. Szesnastoletnia uciążliwa praca około zalesienia powstałych wydmysk, ustaliła je na 62 odosobnionych parcelach. Przestrzenie niezdatne pod uprawę leśną zatrawiono; na nieco żyzniejszych piaskach powstały ładne gaiki, zawierające mieszaninę sosen, brzoź i olszyny.

Największa część owych parcel zamieniła się była na wydmy wskutek użycia ich jako pastwiska, gdzie bydło tratując ubogą i skąpo roślinność, zniszczyło ją doszczętnie i wydobyło piasek na wierzch. W miarę wzrastania ludności mnoży się jednak ilość bydła. Po wykluczeniu tedy zalesionych świeżo obszarów wzięto się tem skwapliwiej do użytkowania również ubogiej i piaszczystej gleby sąsiedniej. Nie dziw więc, iż tworzą się coraz inne wydmyska, iż pojawiają się nowe, rozległe pustynie.

Okoliczność ta zniewoliła przeszłego roku p. Sufczyńskiego, powiatowego leśnika i kierownika robót w okręgu niskim, do rozszerzenia ich zakresu i na owe liczne, świeżo przybyłe przestrzenie lotnego piasku.

Głęboki smutek ogarnia człowieka na widok tej nieskończoności żmudnej pracy wobec zwolna, lecz ustawicznie powiększających się pustynnych obszarów.

Małe strumyki, które je-zcze przed kilku laty sączyły się pośród tych gruntów, nikną jeszcze po drugich, zapiaszczają się lub wysychają. Tylko opodal ciągnące się lasy sosnowe zamykają pustynię i ratują okolicę od zupełnego opustoszenia.

Pokłady piasku o grubszym ziarnie, dość częste też warstwy szutru dostarczają w tamtych stronach dobrego materiału do budowy dróg. Zresztą i na takich nadzwyczaj lichych gruntach zdola jeszcze rósć zdrowa i krzepka sośnina.

Oceniając należycie całą doniosłość sprawy, uznano też w owych okolicach prawie wszystkie sosnowe lasy jako lasy ochronne. W skutek reskryptów e. k. Ministerstwa i e. k. Namiestnictwa poruczono kierownikom zalesienia lotnych piasków, zazadem pilnowanie gospodarki w tychże lasach ochronnych.

W różnych miejscowościach okręgu niskiego nader różny oczywiście okazał się postęp zalesienia lotnych piasków.

Znaczniejszym obszarem, świeżo zalesionym, odznaczyły się gminy: Ulanów, Kłyżów, Domostawa, Stany, Bojanów, Korabinów.

Na wydmie, obejmującej część wyżyny ponad miastem Radomyślem, zginęło po raz czwarty całe zalesienie, gdy tuż obok, na pochyłości tej samej wyżyny, rozwija się dalej pomyślnie wcale bujny i znaczny las sosnowy. Zdaje się, że na wierzchu tej wyżyny nie przyjmują się sadzonki sosnowe z powodu nadmiaru lichego piasku. Ogrodzono jednak ową przestrzeń bardzo porządnie silnymi latami i ubezpieczono od tratowania przez ludzi i bydło. — Przynajmniej ustala się tamże i zatrawia powoli lotny piasek na taki sposób

Na uznanie zasługuje szczególniejsza wytrwałość burmistrza tego miasteczka. — Pomimo tylokrotnego nieudania się kultury i zniechęcenia się ludności zamierza on stanowczo przeformować zalesienie rzezonej wyżyny z wiosną bieżącego roku przez zarządzenie pieniężnego wynagrodzenia robót i przez usilną osobistą troskliwość.

Smutnie widnieją dotąd pagóry szerego piasku w pośrodku wsi Pniowa. Należą one do kompleksu dworskich gruntów. Właściciel spodziewa się ich ustalenia i zatrawienia za pomocą parcelacyi pomiędzy pojedynczych włościan. Obawia się założenia lasów sosnowych z powodu łatwości wzniesienia w nich pożaru.

Na lewym brzegu Sanu udało się już zalesienie znacznej części wydmysk, otaczających ogrody i pastwiska miasteczka Rudnika. Druga natomiast część udaremniała dotychczas podjęte usiłowania z powodu szczególnie nieurodzajnego piasku i ciągłego niszczenia kultur przez pędraki. Pustynie rozlegające się w pobliżu drogi do Ulanowa wymagają osobliwszej troskliwości, celem zapewnienia dalszego ciągu zalesienia.

Wzdłuż starej drogi do Niska zalesienie bardzo pokaźne czyni postępy. Niepomysłny znowu obraz przedstawia część obszernej wydmy w obrębie gminy Pławo. Bądź stawił opór zalesieniu nader jałowy, gruboziarnisty piasek, bądź też wyniszczyły pędraki kilkakrotnie powysadzone roślinki sosnowe.

Uprzejmego i skutecznego poparcia użyczyli w tym okręgu także zeszłego roku zarówno Marszałek powiatowy hr. Hompesch jakoteż hr. Mniszechowie, hr. Ressegnier (dobrem nasieniem) dr. Kostheim, pp. Komorowscy i w. i.

Okręg roboczy jaworowsko-mościecki odznaczył się w roku 1888 głównie odgraniczeniem wydmysk porządnymi rowami w pokaźnej długości 8.150 metrów.

I w tym okręgu przejawia się wielce dobroczynny wpływ wytrwałej pracy. — Puste przedtem obszary na nowo powołała do życia. — Szczególnie ciekawy w tym względzie przykład stanowi w powiecie mościekim wydma Bortiatyńska. — Ciągnie się ona w pobliżu Sądowej Wiszni wzdłuż toru kolei Karola Ludwika. Jej grunt lekko falisty kończy się znacznym pagórem a zawiera mniej więcej w pośrodku jeziorko w części situikiem zarosłe. — Cała ta wydma mieści wszelkie odmiany piaszczystej gleby od najsuchszej, najlichszej do najbardziej wilgotnej. Odgraniczona zewsząd rowem, ochroniona od deptania ludzi i bydła pokrywa się ta ongi pustynia lotnego piasku ponownie zielonością. Co więcej zawiera nawet najróżnorodniejszą mieszaninę roślinności właściwej piaszczystem obszarom. — Panująca tu cisza przywabia i ubezpiecza ptactwo i zające.

Gdym zwiedzał to miejsce zeszłego roku z kierownikiem robót p. Konstantym Linderskim, nieledwie przydeptaliśmy zające. — W odległości ledwo kilkudziesięciu kroków byliśmy świadkami zabawnej walki ociężałej wrony z zapamiętałe skaczącymi i broniącymi swe młode kogucikami kuropatw. — Ogółem napotkaliśmy tam liczne ptactwo, które nie oglądając się na nas, skubało spokojnie nasiona dzikiego owsa i innych dzikich traw.

Podobne, ciekawe na ustalonych piaskach zjawisko oglądałem w powiecie jaworowskim. Energiczny wójt gminy Wulki Żmijowskiej obwiódł był porządnym rowem znaczną wydmnę tamtejszą i wzbronił do niej przystępu. — W r. 1887 dokonał jej zalesienia jednorocznymi sosenkami, które się w jesieni ubiegłego roku dobrze rozwinęły i upiękły nadto odpowiednią glebie kulturą sąsiedni ementarz gminny. — Owa ustalona i zalesiona już wydma zawiera również w środku małe jeziorko. — Bezpieczne w tem ustroniu kaczki i ciężkie krzyżówki długo się namyślały, zanim ulciały przed nachodzącymi je zbliżka wędrowcami, od których widoku już były odwykły.

W okręgu roboczym jarosławsko-cieszanowskim ucierpiały roboty około zalesienia lotnych piasków przedewszystkiem wskutek choroby ich kierownika, leśnika powiatowego Adama Meehlera. Młody ten człowiek złożył był z wyszczególnieniem państwowy egzamin z leśnictwa, odznaczał się prawdziwem zamiłowaniem do swego zawodu i bardzo dobrem i odpowiedniem obchodzeniem się z włościanami. Zasląbnawszy w r. 1887 pełnił swe obowiązki co sił starczyło, aż póki w marcu 1888 życia nie zakończył.

Wymagały właśnie kultury wiosenne wytężonej pracy, a nie stało już kierownika.

Mianowany kierownikiem p. Ligm an, dyrektor lasów ks. Władysława Czartoryskiego, musiał się dopiero rozpatrzyć w pozostawionych przez swego poprzednika stosunkach i zarządzeniach.

Nie zamówił już był ś. p. Mechler nasienia sosnowego celem wysiania go po szkółkach leśnych. Zdarzyło się w tym czasie, iż zamiast 30 kilogramów sosnowego nasienia zamówionego u zarządu dóbr hr. Ressegniera w Nisku dostało się do rąk pomocnika prowizorycznie przyjętego w powiecie cieszanowskim tyleż kilogramów nasienia świerkowego. Zapewne przez nieogłębność zasiano je tamże w szkółce lasów dóbr Łukawieckich, chociaż świerczyna wcale nie jest odpowiednią dla tamtejszych piaszczystych okolic. Wyginęły też roślinki smerekowe zaraz po skielkowaniu, pomimo, iż szkółka była starannie założoną i utrzymywaną.

Ubyło przez to przynajmniej półtora miliona roślinek sosnowych. Jak na rok 1888, w którym już same wpływy elementarne tak zgubnie na kulturę oddziaływały, była to strata tem dotkliwsza. Przekonałem się w samym Nisku, iż wspomniona firma wcale nie produkuje smerekowego nasienia. Dlatego też wniosłem o zarządzenie śledztwa co do owej tak fatalnej w skutkach zamiany nasienia.

Wszystkie powyżej wymienione niepomyślne okoliczności złożyły się tedy na to że okręg jarosławsko-cieszanowski tym razem niedostateczny wykazuje rezultat.

O ile będzie podobna powetować klęski w czasie jak najkrótszym, wolno mieć nadzieję, iż to uczyni nowy kierownik, p. Ligm an, znany w kraju ze swego doświadczenia kultywator leśny. Jako długoletni dyrektor lasów sieniawskich, będących własnością jednego z największych miłośników lasów, obznajomiony jest przytem dokładnie ze stosunkami okolicznymi.

Wzorowe szkółki leśne dóbr sieniawskich, pielęgnujące drzewa wszelakiego rodzaju, wzorowo przeprowadzone zalesienie piaszczystych a pustych niegdyś obszarów folwarcznych dóbr, budzą oczekiwanie znacznego już w roku bieżącym postępu zalesienia lotnych piasków w okręgu jarosławsko-cieszanowskim. Pomyślnego rezultatu tembardziej wypada oczekiwać, że i w tym roku zarówno delegat Wydziału krajowego dla nadzorowania rzeczonych robót, ksiądz Jerzy Czartoryski, jakoteż marszałek rady powiatowej w Cieszanowie, ksiądz Władysław Sapieha popierają ile możności dalszy ciąg użytecznego przedsięwzięcia. Niezbędną ilość roślin dla kultur wiosennych trzeba będzie pokryć większem zakupnem w lasach sąsiednich, co też umozębnia znaczniejsza pozostałość kasowa z roku 1888.

W ciągu zeszłego roku uczyniono pierwsze przygotowania do zalesienia wydmysk na gruntach gminnych Narola. Zarządzono te przygotowania dzięki troskliwym zabiegom burmistrza tegoż miasta, kniazia Puzyny, tudzież księdza dziekana w Narolu, Aleksandra Enzingerera i gr. kat. proboszcza w Krupcu, ks. Józefa Fednnewicza.

Rozpoczęto również odgraniczenie wielkiego wydmyska gmin Kobylnicy ruskiej i wołoskiej i wdrożono porozumienie z temi gminami co do zwożenia gałęzi i przykrywania niemi lotnego piasku. Tu znów wywierają zbawienny wpływ na włościan, gr. kat. proboszcz w Bihalu, ksiądz Michał Kokurewicz i leśnik dóbr Łukawieckich rz. kat. biskupstwa przemyskiego, p. Figura.

W gminie katastralnej Ozannie, postąpiły roboty raźniej naprzód za skutecznem poparciem miejscowego gr. kat. proboszcza ks. Tomasz Szumyły i nowego wójta.

Już z tego ogólnego zestawienia ważniejszych pojavów we wszystkich czterech okręgach roboczych wynika dowodnie, na jak różnorodnie natrafiano wszędzie okoliczności i warunki. Szesnastoletnia praktyka w zalesianiu wydmysk zapoznała jednak zarazem kierowników robót z wielu miejscami, które dla zbyt jałowej gleby niezdatne są do wychowania roślinności drzewnej. Zazwyczaj zawiera taka gleba piasek gruboziarnisty albo żelazisty. Wszelako prawie wszędzie przyczynia się niemało i pędrak do wyginięcia sadzonek.

Dla tego trzeba będzie jeszcze chemicznie zbadać ziemię takowych szczególnie nieurodzajnych obszarów.

Na podstawie gruntownego rozbioru chemicznego wypadnie następnie wykluczyć podobne miejsca raz na zawsze od kilkakrotnego a zawsze daremnego wysadzania drzewnych roślinek, które zdoła tylko zniechęcić tak kierowników, jak i robotników gminnych.

Takowe miejsca zawierają częściowo na swych wydmiskach następujące miejscowości roboczego okręgu niskiego: Ulanów, Rudniki, Pławo, Domostawa.

W okręgu tarnobrzesckim: Radomyśl, Chwałowice, Stale.

W okręgu jarosławsko-cieszanowskim: Rudki, Wylewa, Sieniawa.

W okręgu jaworowsko-mościskim: Jaworów pod miastem, Bortiatyn, Księżymost.

Trzy do pięciu razy powtarzano obsadzanie tych miejsc jednorocznymi sosenkami z wszelką gorliwością i skrupulatnością. Przecież zniknęło bez śladu całe zalesienie, wywołując niekiedy prawie rozpacz ambitnych kierowników. Nie wynika stąd jeszcze, by wszystkie usiłowania spełzły na niczem. Gleba okazała się wprawdzie nieprzydatną pod uprawę leśną, ale ją przynajmniej ustalono zupełnie. Zarosła bowiem trawami, mchem i ogółem roślinnością odpowiednią dla podobnych obszarów. Zwłaszcza zeszyły i rozwinęły się tam pomyślnie gatunki: *Thymus serpyllum*, *Nardus stricta*, *Aira cariophylla*, *Draba verna*, *Origanum vulgare* i sztucznie sadzone: *Spartium scoparium*, owies dziki i w. i.

Armeria vulgaris Willd. napotykałem na wydmiskach gminy Ozanna, należącej do okręgu jarosławsko-cieszanowskiego. — Osobliwie urozmaica i piękniejsza krajobraz mieszaniina wydmisk ustalonych trawami i rzeczywiście już zalesionych. Miejsca zatrawione przegradzają wdzięcznie kępy sosen, brzoźek i akacyj. Napotykamy przytem wszelkie odcienia zieleni od ciemnego ubarwienia sosen aż do bladego, niebieskawo-zielonego owsa dzikiego. Opisana powyżej wydma Bortiatyńska, sąsiadująca z Sądową Wisznia, najciekawszy w tym względzie stanowi okaz.

Ogółem powstały na miejscach, pokrytych gęsto gałęzmi i ochronionych od zawiania piaskiem, mnogie i rozkoszne gaiki. Puste dawniej wydmyska tworzą dziś na odwrót prawdziwe oazy wśród okalających je nędznych ról i pastwisk. Owe gaiki użyczają częstokroć wydatnego już cienia w czasie upału i coraz skuteczniejszy stawiają opór mroźnym lub posuszonym wichrom lub burzom nawalnym.

Wspomniałem powyżej kilkakrotnie, w jak znacznej długości wykopano rowy w około usłalonych wydmisk. Ogółem uskuteczono tę pracę ubiegłego roku we wszystkich czterech okręgach roboczych w łącznej długości 20.542 metrów.

Takowe wyraźne odgraniczenie zalesionych parcel lotnych dawniej piasków umożliwia, obok ochrony od tratowania przez ludzi i bydło, także dokładny ich pomiar i ustalenie granic.

Upłynionego roku poczyniono też w pomiarach znaczne postępy i założono zarazem szczegółowe wykazy i protokoły.

Szesnastoletnie doświadczenia w sprawie zalesienia lotnych piasków wykazały dowodnie najważniejsze wymogi wszystkich czterech okręgów roboczych. Za dołączeniem jeszcze powiatu kolbuszowskiego do okręgu tarnobrzesckiego nieodzownem się wydaje ustalenie czterech posad leśników okręgowych. Ich zadaniem byłoby dalsze prowadzenie i uzupełnianie robót ukoło ustalenia i zalesienia pustyni i lotnych piasków, lecz także niezbędne nadzorowanie już wykonanych kultur, niemniej też nadzorowanie lasów gminnych a szczególnie lasów sosnowych, uznanych jako lasy ochronne.

Te oto lasy ochronne zajmują na terytoryach rzeczonych czterech okręgów roboczych co najmniej 90.000 hektarów. Pokrywając, jak już wspomniałem, glebę jałową, zazwyczaj nieprzydatną pod inną kulturę, chronią ją od przeistoczenia się w rozległą pustynię i zabezpieczają tem samem ludność miejscową od ostatejnej nędzy. — Przedmiot to ze wszechmiar godny opieki całego kraju. Jego nadzwyczajna doniosłość dla dobra publicznego usprawiedliwia w zupełności wydatki, jakich wymaga utrzymywanie takich stałych czterech posad leśników okręgowych.

Alegat 10. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888|89.

Odpis okólnika c. k. Namiestnictwa z dnia 20. listopada 1888 l. 68.962
do wszystkich pp. c. k. starostów.

Wedle doniesień z rozmaitych stron kraju dostrzeżono w jesieni b. r. w wielu szczególnie wschodnich powiatach, że myszy polne w niebywalej dotąd ilości, pustoszą zasiewy jesienne w takim rozmiarze, iż obsiane pola na wiosnę całkowicie lub w znacznej części ponownie będą musiały być zasiewane, że takowe zagrażają nawet stertom i brogom zboża złożonym w polu, i że klęska ta jeżeli do jej usunięcia nie dołoży się starania nader dotkliwie spowodzi straty dla ludności rolniczej w kraju.

Okoliczność ta spowodowała też Sejm krajowy do powzięcia na posiedzeniu z dnia 15. października b. r. podczas ubiegłej sesji uchwały, wzywającej Rząd, by za pośrednictwem swych organów tj. starostw. starał się naklonić i pouczyć gminy i obszary dworskie do wspólnego niszczenia myszy.

Zawiadamiam o tem pp. c. k. starostów z poleceniem, by starali się wpłynąć na ludność powiatu w tych okolicach, w których klęska ta przybrała szersze rozmiary przy każdej sposobności szczególnie zaś na rokach urzędowych, za pośrednictwem naczelników gmin i przelozonych obszarów dworskich, a gdzie zajdzie tego potrzeba także przy pomocy duszpasterzy miejscowych, aby przystępowano wspólnymi siłami do niszczenia myszy polnych wedle wskazówek, których zasięgnąć można z łatwością u fachowych gospodarzy większych własności, by w ten sposób ochronić ludność od klęski, która jej w przyszłości zagraża, a której lud nasz przy znanej swej apatyi poddaje się bez koniecznego w takich wypadkach przeciwdziałania i użycia środków ochronnych.

Alegat 11. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego na rok 1888|89.

Odpis. Äusserung der k. k. landwirthschaftlichen chemischen Versuchsstation
in Wien, betreffend der Vertilgung die Feldmäuse.

Die Vertilgung, beziehungsweise die Einschränkung der Vermehrung der Feldmäuse lässt sich auf drei prinzipiell verschiedene Arten erzielen, nämlich:

1. Durch Schonung und Hegung der natürlichen Feinde der Feldmäuse, als welche zu nennen wären: das Wiesel, der Igel, der Iltis, der Dachs, insbesondere aber die Eulen, der Mäuse und der rauhfüssige Bussard, das Käuzchen und eventuell die Krähen.

Nachdem man jedoch die genannten Mäusefeinde nicht nach Belieben im gegebenen Falle vermehren oder herbeiziehen kann, so sind dieselben wohl mehr geeignet der zu starken Vermehrung der Feldmäuse vorzubeugen, als um eine vorhandene grosse Anzahl derselben rasch zu vertilgen.

2. Durch Fangen oder Vertilgen der Feldmäuse auf mechanischem Wege. Dies kann geschehen durch Fangen in Fallen, Bohrlöchern oder Gräben, durch Ausräuchern mittelst Räucheröffnen oder Räucherpatronen, durch Eingiessen von Wasser in die Mauslöcher oder durch künstli-

che Uiberschwemmung des betreffenden Gebietes. Auch diese Vertilgungsweisen haben zumeist nur als Vorbeugungsmittel gegen zu starke Vermehrung der Mäuse und hauptsächlich blos dann grössere Bedeutung, wenn es sich um begränzte lokale Gebiete von geringerer Ausdehnung handelt. Die Uiberschwämmung ist dort, wo selbe ausführbar ist, ein sehr geeignetes Mittel zur Vertilgung der Mäuse.

3. Durch Legen von Gift. Dies ist die wirksamste und bequemste Vertilgungsweise, es haftet ihr aber der Nachtheil an, dass bei unvorsichtiger Gebahrung mäusefressende Thiere durch Genuss vergifteter Mäuse, oder nützliche Thiere verschiedener Art durch den Verzehr des Giftes geschädigt werden können. Beides ist jedoch, wenn nicht ein zu lange seine giftige Wirkung beibehaltendes Gift verwendet wird, nicht im hohen Masse zu fürchten, da die vergifteten Mäuse sich gewöhnlich in ihre Löcher zurückziehen, wo sie verenden, und weil nützliche Thiere von jenen Plätzen wo Gift ausgelegt wurde, wenigstens eine gewisse Zeit lang abgehalten werden können und das Gift ausserdem durch Unterbringung in den Löchern unzugänglich gemacht werden kann. Was nun die Art des zu verwendenden Giftes anbelangt, so erscheint es weniger rathsam solche Gifte anzuwenden, welche ihre giftige Wirkung so lange beibehalten, als sie sich überhaupt im Boden befinden (z. B. kohlsäurer Baryt oder Barium carbonnat, dann Arsenpräparate u. d. g.) weil diese Gifte entweder direkt von den Pflanzen aufgenommen werden, oder denselben mechanisch anhaften (insbesondere den Hackfrüchten), und so zu unbeabsichtigten Schädigungen auch noch nach langer Zeit Veranlassung geben können, sondern es empfehlen sich besser solche Gifte welche nach einer gewissen Zeit von selbst ihre Wirkung einbüssen. Ein ausgezeichnet brauchbares Gift letzterer Art ist der Phosphor. Dieser oxidirt sich allmählig an der Luft und geht in die ganz unschädliche phosphorige und schliesslich in Phosphorsäure über. Dieser Oxidationsproces geht je nach Umständen (nach dem grösseren oder geringeren Luftzutritte) rascher oder langsamer vor sich, keinesfalls aber so rasch, dass der beabsichtigte Zweck nicht erreicht würde. Der Phosphor eignet sich zur Vertilgung der Mäuse auch deshalb sehr gut, weil dessen Giftigkeit für grössere Thiere keine allzuwehemente ist, und ferner weil der Geruch des Phosphors gerade für Mäuse und ähnliche Nagethiere sehr anziehend ist. Der Phosphor wird meist in Form von Phosphorpillen angewendet, welche aus Phosphorfett und Mehl oder dgl. bestehen.

Bei nur einiger Vorsicht ist eine Gefahr für Menschen und nützliche Thiere leicht hintanzuhalten. Was nun die Anwendung der Phosphorpillen anbelangt, so verursacht dieselbe selbstverständlich am wenigsten Kosten und Mühen, wenn die Zahl der Mäuse noch eine geringe ist. Die beste Zeit der Anwendung ist deshalb zu Ende des Winters oder im zeitlichen Frühjahr. Um die Feldmäuse aber wirksam damit zu bekämpfen, darf man sich beim Auslegen des Giftes nicht blos auf die Felder und Wiesen beschränken, sondern muss auch Raine, Dämme, Wegränder sowie überhaupt alle Orte, wo sich Mäuse aufhalten, einbeziehen.

Ebenso ist es selbstverständlich, dass eine erfolgreiche Bekämpfung nur dann möglich ist, wenn dieselbe im ganzen Verbreitungsgebiete der Mäuse stattfindet, da sonst Schonstellen verbleiben, von denen aus die umliegenden Gebiete wieder bestiedelt werden, was bei der ungeheueren Vermehrungsfähigkeit der Mäuse, welche 5 bis 6 mal je 6 bis 12 Junge werfen, die nach 8 Wochen selbst wieder Junge produciren können, so dass sich ein Mäusepaar in einem einzigen Sommer auf mehr als 20.000 Stück vermehren kann, ungemein rasch geschieht.

Für die richtige Abschrift. Wien am 22. Juli 1889. J. Striener m. p. k. k. Hilfsämter-Oberdirektor.

Alegat 12. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888|89.

Okólnik c. k. Namiestnictwa z dnia 25. lutego 1889 l. 61.444
do wszystkich pp. c. k. starostów.

Dostrzeżono, że ustawa z dnia 17. lutego 1885 Dz. u. i rozp. kr. l. 41 o tępieniu kianiarki i szkodliwych ostów nie bywa należycie wykonywaną, zwłaszcza na gruntach włościańskich, pastwiskach gminnych, rowach drogowych i nasypach kolejowych.

Okoliczność ta spowodowała Sejm krajowy do powzięcia na posiedzeniu z dnia 6. października 1888 uchwały wzywającej c. k. Rząd, aby za pośrednictwem swych organów dążył do energicznego wykonywania w mowie będącej ustawy.

Zawiadamiając o tem p. c. k. starostę, polecam wezwać naczelników gmin i przełożonych obszarów dworskich, by nie ograniczając się na przepisany w §. 8 ogłaszaniu z początkiem marca i czerwca postanowień tejże ustawy, starali się ściśle wykonywać obowiązki, jakie wkładają na nich pod tym względem postanowienia tej ustawy, względnie tut. rozporządzenie z 20. sierpnia 1885 Dz. u. i rozp. kr. l. 42, przekonując się czy przepisane tępienie odbywa się z odpowiednią energią i w sposób do celu prowadzący i postępując w danym razie przeciw opieszałym w myśl wydanych w tej mierze przepisów.

Również zechce p. starosta wezwać żandarmeryę do czuwania nad ściśłem przestrzeganiem przepisów o tępieniu kianiarki i szkodliwych ostów. W ogóle należy z całym naciskiem dążyć do tego, by tak dla rolnictwa krajowego ważna ustawa w całej rozciągłości była wykonywaną, a winni przekroczenia z całą surowością byli pociągani do odpowiedzialności.

W końcu zarządzam o roczne przedkładanie z końcem grudnia sprawozdań, w których wykazać należy 1) ile doniesień o przekroczeniach tej ustawy wpłynęło i od kogo pochodzą, 2) czy, i ile razy i gdzie tępienie ostów i kianiarki na koszt opieszalego zarządzono, 3) czy, i ile grzywien z powodu niewykonania tej ustawy wpłynęło na fundusz ubogich miejscowych.

Alegat 13. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888|89.

Odezwa c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 3. grudnia 1888 l. 12.417 pr. do Wydziału krajowego.

Odnosnie do szacownej odezwy z dnia 10. listopada b. r. l. 48027 w sprawie uchwały Sejmu krajowego z dnia 9. września 1884 o uregulowanie cen soli, mam zaszczyt oznajmić co następuje:

Odpowiednio do §§. 1 i 2 nstawy z dnia 7. czerwca 1868, którą umowa Rządów obu posłów Monarchii co do zarządu monopolu solnego zatwierdzoną została, a która według ustawy z dnia 21. maja 1887 ma na dalszych 10 lat obowiązywać, muszą być ceny sprzedaży soli stosownie do każdorazowych wymogów w stosunkach obrotowych tak ustanowione, aby przewóz soli w handlu prywatnym z jednej połowy Monarchii do drugiej nie opłacał się. Wedle tego jest ustanowienie jednostajnej ceny soli we wszystkich miejscowościach Galicyi niedopuszczalnym, któryto wypadek zachodzi tak samo w sąsiednich powiatach Węgier.

Życzenie, ażeby więcej składów soli a nawet drobne sprzedaże soli, podobnie jak przy sprzedaży tytoniu, otworzono, nie może być uwzględnione bez zmiany istniejących przepisów ustawy, a to ze względu na postanowienie §. 434 ordynacyi o cłach i monopolach z r. 1835, wedle którego monopol solny nie tak jak tytoniowy w całej rozciągłości, lecz tylko w ograniczony sposób wykonywany bywa i odpowiednio do tego sól sprzedawaną bywa tylko w niewielu składach najczęściej istniejących w miejscach wyrobu soli, a dalsza sprzedaż tejże pozostawioną jest handlowi prywatnemu.

Gdy nadto wedle wyniku przeprowadzonych w tej mierze kilkakrotnych dochodzeń i zdania wielu władz autonomicznych, a w szczególności także odezwy Świątynego Wydziału krajowego z d. 20. listopada 1883 l. 52441 obecny sposób sprzedaży soli uznanym został za zupełnie zadawalniający odbiorców, a zmiana tego wprostby za niepożądaną uważaną była, przeto Wysockie c. k. Ministerstwo skarbu nie jest w położeniu, wydać zarządzenia odpowiednie do życzeń zawartych w pierwszym punkcie uchwały sejmowej z dnia 9. września 1884.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 20. września 1888 L. 52.896 do
Wydziału krajowego we Lwowie.

Z powodu doniesień o nader złej gospodarce w dobrach należących do fundacyi bibliotecznej imienia Ossolińskich, zarządził Świetny Wydział krajowy w roku 1886 lustrację tych dóbr a powziąwszy z wyniku tej lustracji przekonanie o nieracyonalnej, niedbałej i dla celów fundacyi zgubnej administracyi rzeczonych dóbr, orzekł Świetny Wydział krajowy jako reprezentant byłych Stanów, aktem fundacyjnym do nadzoru i pieczy nad fundacją powołanych, pod dniem 23. listopada 1884 do l. 60.839 suspenzyę kuratora ekonomicznego tych dóbr fundacyjnych pana Antoniego Broniewskiego od ich administracyi i przeznaczył na administratora w charakterze sekwestra pana Witolda hr. Łubieńskiego, które to zarządzenie c. k. Sąd krajowy we Lwowie na mocy uchwały z dnia 4. grudnia 1886 l. 56.146, zatwierdzonej przez wyższy Sąd krajowy uchwałą z dnia 9. marca 1887 l. 3.552 wykonał, wprowadziwszy p. Witolda hr. Łubieńskiego w administrację dóbr rzeczonych w charakterze sekwestra.

Rekurs rewizyjny, wniesiony przez pana Antoniego Broniewskiego przeciw wyżej przytoczonym uchwałom sądów I. i II. instancyi do najwyższego Trybunału sądowego nie został jeszcze rozstrzygnięty.

Żalobę zaś, którą pan Antoni Broniewski wniósł do Trybunału administracyjnego przeciw wspomnianemu zarządzeniu Wydziału krajowego, tenże Trybunał orzeczeniem z dnia 3. grudnia 1887 l. 3.231 odrzucił z powodu swej niekompetencyi, którą uznał z tej przyczyny, iż Świetny Wydział krajowy wedle zarzutów w obronie pisemnej i przy rozprawie ustnej podniesionych działał w tej sprawie nie jako władza administracyjna, lecz jako ciało reprezentujące były Stany. Przytem zaznaczył Trybunał administracyjny w wywodzie orzeczenia swojego, iż w myśl obowiązujących przepisów, mianowicie dekretu nadwornego z dnia 7. czerwca 1841 i rozporząd. minist. z dnia 19. stycznia 1853 (Dz. u. p. Nr. 9 i 10) ingerencya w sprawach fundacyjnych o ile z natury rzeczy nie są powołane sądy, szczegółowo orzeczenie co do zarządu majątku fundacyjnego, tudzież co do spełnienia celu fundacyi, przysługuje tylko c. k. władzom politycznym. Z odezwy Świetnego Wydziału krajowego z dnia 15. sierpnia b. r. l. 34.648 powzięło Namiestnictwo wiadomość, że pan Witold hr. Łubieński, przez Świetny Wydział krajowy mianowany sekwestrem a przez władze sądowe wprowadzony w administrację rzeczonych dóbr fundacyjnych, wniósł rezygnację z funkcyi sekwestra i prosi o uwolnienie go od poruczonych mu obowiązków, a pan Aleksander Leliwa Bajer, pochodzący z rodu, który po wygaśnięciu dzielnicy Broniewskich powołany jest w najbliższej następnej dzielnicy do objęcia kuratoryi ekonomicznej, zgłosił się z chęcią objęcia zarządu dóbr fundacyjnych w charakterze sekwestra. Świetny Wydział krajowy proponując c. k. Namiestnictwu zamianowanie i ustanowienie pana Aleksandra Bajera sekwestrem do administracyi dóbr fundacyjnych w mowie bę-

dających na miejsce pana Witolda hr. Łubieńskiego, oznajmił zarazem, iż przyjmie rezygnacyę tegoż, skoro c. k. Namiestnictwo przyjmie powyższą propozycyę, na którą też i kuratorya literacka zakładu narodowego imienia Ossolińskich w piśmie swem z dnia 6. sierpnia b. r. l. 109 do Świetnego Wydziału krajowego wystosowanem się zgodziła. Kuratorya literacka zakł. nar. imienia Ossolińskich wniosła też do c. k. Namiestnictwa, jeszcze dnia 13. kwietnia 1888 prośbę, aby Namiestnictwo, jako najwyższa władza krajowa nad fundacyami administracyę w mowie będących dóbr fundacyjnych, które z powodu bardzo złej gospodarki coraz bardziej niszczeję poruczyło p. Aleksandrowi Bajerowi.

Na poparcie tej prośby dołączyła pomieniona kuratorya do podania urzędownie uwierzytelniony odpis sprawozdania komisji wydelegowanej przez Świetny Wydział krajowy w celu przeprowadzenia lustracji fundacyjnych dóbr Zgórsko z przyległościami i Wola mielecka z przyległościami tudzież odpis protokołu komisyjnego z dnia 30. sierpnia 1886 spisane z powodu przeprowadzonych przez starostwo mieleckie dochodzeń względem dewastacyi lasów, należących do wspomnianych dóbr.

Wedle powołanego sprawozdania pp. Witolda hr. Łubieńskiego i Zdzisława Onyszkiewicza o wyniku zarządzanej przez Świetny Wydział krajowy lustracji dóbr fundacyjnych de dto 20. września 1886 jak niemniej wedle aktów urzędowych dotyczących przeprowadzonej z polecenia c. k. Namiestnictwa lustracji lasów do dóbr fundacyjnych należących udowodnioną jest zupełna dewastacya tych lasów fundacyjnych w powiecie mieleckim położonych, mianowicie wycięcie całego prawie drzewostanu, zaniedbanie wszelkiej kultury leśnej, słowem udowodnioną jest tak zła gospodarka lasowa, że lasy funduszowe nie tylko nie przynoszą obecnie żadnego dochodu, lecz będą jeszcze przez długi szereg lat wymagały znacznych wydatków na przywrócenie kultury leśnej i prowadzenie racjonalnego gospodarstwa.

Dalej okazuje się ze zarządzanej przez Świetny Wydział krajowy lustracji, że w dobrach fundacyjnych Zgórsko cum attinentiis i Wola mielecka cum attinentiis ubyłó około 150 morgów ziemi, z których część zerwała i zabrała rzeka Wisłoka z powodu zaniedbania wszelkich środków ochronnych, część zaś z braku należytego nadzoru zapewne w inne przeszła posiadanie.

Także sprawdziła pomieniona lustracya, że budynki mieszkalne i gospodarskie w dobrach fundacyjnych w znacznej części są w złym stanie, a poniekąd w stanie grożącym zawaleniem się dalej, że przeważna część folwarków w dobrach fundacyjnych wydzierzawioną została na długi szereg lat, za które czynsze dzierzawne kurator ekonomiczny pan Antoni Broniewski, naprzód powybierał, przez co dochody z tych folwarków na czas dłuższy ustały. Prowadząc w dobrach fundacyjnych tak zgubną dla celów fundacyi gospodarkę, uchybił kurator ekonomiczny p. Antoni Broniewski w rażący sposób przeciw postanowieniom fundatora a w szczególności przeciw §§. 28 i 29 głównej ustawy fundacyjnej, a gdy nadto na dobrach fundacyjnych w mowie będących ciążą zaległości podatków i danin publicznych w szczególności też zaległości rat, przypadających na rzecz biblioteki narodowej imienia Ossolińskich, które wedle §. 41 głównej ustawy fundacyjnej regularnie w terminach tamże ustanowionych pod rygorem wprowadzenia sekwestracji winne być uiszczane, — okazuje się z przedstawionego stanu rzeczy, że wskutek złej widocznie na wyzyskiwanie dochodów obliczonej administracyi zakładowy majątek fundacyjny doznaje szkody, mogącej uniemożliwić cel, dla którego fundacya jest przeznaczoną. C. k. Namiestnictwo przeto, jako władza najwyższa w kraju nad fundacyami, zastrzegając sobie jeszcze z badanie obecnego stanu dóbr fundacyjnych przez organa rządowe dla uzyskania legalnej podstawy do wydania stanowczych

zarządzeń zaradczych, uznaje już obecnie, iż usunięcie kuratora ekonomicznego w mowie będących dóbr fundacyjnych pana Antoniego Broniewskiego od administracji tych dóbr jest w interesie fundacyi koniecznym, a ze względu na to, iż mianowany przez Świetny Wydział krajowy, a wprowadzony przez władze sądowe sekwestr, pan Witold hr. Łubieński, wniósł wspomnianą rezygnację z tej funkcji, c. k. Namiestnictwo porucza na razie prowizorycznie administrację dóbr fundacyi bibliotecznej imienia Ossolińskich w charakterze sekwestra zgodnie z propozycją Świetnego Wydziału krajowego i kuratorji literackiej rzeczonyj fundacyi panu Aleksadowi Leliwa Bajerowi, polecając mu załączonym w odpisie dekretem, aby po otrzymaniu tegoż względnie po uwolnieniu p. Witolda hr. Łubieńskiego od funkcji sekwestra przez Śwetny Wydział krajowy, objął bezzwłocznie administrację dóbr rzeczonych i sprawował ją wedle przepisów w tym względzie obowiązujących, a szczegółowo przestrzegał obowiązków w dekrete bliżej wyrażonych.

Namiestnictwo uprasza Świetny Wydział krajowy, aby przyjmując rezygnację p. Witolda hr. Łubieńskiego, zechciał uwolnić go od funkcji sekwestratora tylekrotnie wspomnianych dóbr z wezwaniem do oddania dalszej administracji ich p. Aleksandrowi Leliwa Bajerowi, skoro tenże przez c. k. starostwo w Mielcu, względnie przez c. k. starostwo w Brzesku jako sekwestr zostanie wprowadzony na podstawie wspomnianego tutejszego dekretu, który przesyła się Świetnemu Wydziałowi krajowemu celem uprzejmego doręczenia.

Jednocześnie poleca się panu c. k. staroście w Mielcu tudzież panu c. k. staroście w Brzesku, by natychmiast po zgłoszeniu się pana Aleksandra Leliwy Bajera wprowadzili go w sekwestracyjny zarząd dóbr fundacyjnych a to: pan starosta w Mielcu w sekwestracyjny zarząd dóbr Woli mieleckiej z Piątkowcem, klucza Zgórskiego, składającego się z folwarków: Stary dwór, Giełda, Przybysz, Partyń, Schabowiec i wsi Izbiska, Jamy, Podlesie, Podborce, Pień, Wilcza wola i Grzybów wraz z przyległościami, — pan starosta w Brzesku zaś w sekwestracyjny zarząd dóbr Strzelce i Widów z częścią Michali wraz z przyległościami.

Do tej urzędowej czynności pp. starostowie zaproszą pana Antoniego Broniewskiego, którego niejawnie się jednak nie może przeprowadzenia jej powstrzymać, a z czynności t. j. z aktu odbioru administracji wymienionych dóbr od dotychczasowego ich zarządcy Witolda hr. Łubieńskiego i oddania w sekwestracyjny zarząd panu Aleksandrowi Leliwa Bajerowi ma być należycie spisany protokół, który pp. starostowie c. k. Namiestnictwu przedłożą.

Poleca się także panom starostom w Mielcu i w Brzesku, by przeprowadzili lustracją obecnego stanu dóbr fundacyjnych wyżej wymienionych przy współudziale znawców zaufania godnych i wynik c. k. Namiestnictwu przedłożyli.

Zauważa się wreszcie, że p. Aleksander Bajer przedstawił tutaj w krótkiej drodze swoje pretensye z tytułu sprawowania urzędu sekwestra, a to z tytułu odszkodowania wydatków na utrzymanie swoje, tudzież z tytułu honorarium za trudy w pełnieniu poruczonych mu funkcji, które to pretensye dochodzą do wysokości około 6.000 zł. rocznie. C. k. Namiestnictwo na razie nie przyznaje jeszcze p. Bajerowi żadnego honorarium, uważając za potrzebne porozumieć się w tym względzie poprzednio ze Świetnym Wydziałem krajowym, jako reprezentantem byłych Stanów, powołanych do czuwania nad majątkiem fundacyjnym i uprasza Świetny Wydział krajowy o uprzejme objawienie opinii, zauważając przytem, iż wedle zdania Namiestnictwa honorarium p. Bajera, jako sekwestra dóbr fundacyjnych, w rocznej kwocie 3.000 zł. byłoby odpowiednim. C. k. Namiestnictwo poleciło także p. Aleksandrowi Bajerowi, by przedłożył Świetnemu Wydziałowi krajo-

wemu plan, wedle którego administracyę względnie gospodarstwo w dobrach fundacyjnych zamierzy prowadzić, z wykazaniem w przybliżeniu kosztów z administracyą połączonych, względnie dla wprowadzenia ładu w gospodarstwie i podniesienia tegoż potrzebnych, celem zatwierdzenia preliminowanych wydatków, mających się pokryć z dochodów dóbr w mowie będących.

Przed powzięciem decyzji w tej mierze w czasie właściwym zechce Świetny Wydział krajowy porozumieć się z c. k. Namiestnictwem.

Alegat 15. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1888/89.

Opis

sprawozdania centralnej administracyi Zakładu hr. Skarbka
we Lwowie z dnia 4. lutego 1889 L. 270.

Na pismo Wys. Wydziału krajowego nadesłane tu do L. 1712 z dnia 29. z. m. w sprawie udzielenia wyczerpującego wyjaśnienia co do zarzutów podniesionych w Wysokim Sejmie przez posła Wgo Romanowicza o rzekomych nieprawidłowościach w zakładzie drohowskim — mam zaszczyt donieść jak następuje :

1. W zakładzie drohowskim rzeczywiście znajduje się 8 sierót za opłatą i jedna staruszka. Nie widzę jednak odstępienia w tem od przewodniej myśli ś. p. fundatora, gdyż w zakładzie jest miejsca dosyć; brak tylko funduszów na powiększenie liczby utrzymywanych indywiduów. Przyjmując więc sieroty, które nie mają prawa do korzystania z funduszów zakładu za opłatą ich dobrodziejów, zakład bez uszczerbku dla uprawnionych tem szerzej rozacza swe dobroczynne skrzydła.

Co do drugiego zarzutu, że na oddziale „starców“ znajdują się osoby w średnim, a nawet młodym wieku, zauważyć muszę, że w Drohowsku istnieje zakład nie dla starców, lecz dla ubogich.

Wszakże art. 33 statutu organizacyjnego mówi wyraźnie: „Do instytutu przyjmowani będą także ubodzy, a mianowicie osoby obojej płci, religii chrześcijańskiej, zamieszkałe w kraju, które nie mają żadnych środków utrzymania, i albo dla wieku, albo też dla ułomności nie mogą wcale nic, lub też w zwyczajnych stosunkach życia nawet tyle zarobić, by sobie zapewnić niezbędne utrzymanie. W myśl wyjaśnień dołączonych do statutu organizacyjnego przytuliłem prowizorycznie na oddziale ubogich dwóch w wieku około lat 40tu, broniąc ich tem może od śmierci głodowej lub występku z niedostatku.

W myśl art. 37 zająłem ich pracą na rzecz instytutu, nie sędzę przeto, aby ten postępek był odstępieniem od celu zakładu.

Jest także jeden ubogi nazwiskiem Prasol w wieku lat 27; był on wychowankiem zakładu i tu musiano mu amputować nogę. Statut nakazuje wypuszczać w świat wychowanków zdolnych do zapracowania na dostateczne utrzymanie. Ten bieddak opuszczony, musiałby zginąć; uważałem przeto za obowiązek nie rzucać na pastwę smutnego losu tego nieszczęśliwca i wyjednałem u Rady, aby przyjęła go na oddział ubogich.

Co do eksternistów nie przeczę, że zakład ma ich kilku, a nawet jeden pobiera 600 zł. Osmielę się jednak i tu rzecz bliżej wyjaśnić :

Po szczegółowym zbadaniu rzeczy Rada administracyjna na posiedzeniu L. 332 uchwaliła wypłacać 180 zł. rocznie w ratach miesięcznych Domiceli hr. Skarbek, a 600 zł. rocznie Mieczysławowi hr. Skarbek ze względu na ich bliskie pokrewieństwo z śp. fundatorem w przekonaniu, że on nie byłby dopuścił, aby jego najbliżsi krewni żyli w nędzy kiedy miał tak czułe serce na biedę obcych.

Inni eksterniści pobierają po 120 zł. rocznie, a dlatego nie są pomieszczeni w zakładzie, że dla rodzaju choroby swojej, lub swarliwego usposobienia nie mogą być trzymani w zakładzie, chociaż zasługują na jego pomoc.

Jest to Ostrowski oficer z r. 1831 dobrze zasłużony a z wiekiem tak rozdrażniony, że wiecznie zamęt w zakładzie robił.

Uboga Markowska popadła w chorobę historyczną, a z tej przyczyny również w murach zakładu nie może się znajdować.

Dwóch zaś starców Zielińskiego i Otha również dla niezgodnego usposobienia musiano usunąć z zakładu, w którym przez wzgląd na wychowywane dzieci nie może nic mieć miejsca, co szkodliwie na ich moralną stronę mogłoby oddziaływać.

Nakoniec co do 4go zarzutu o wydaleniu chłopców przed ukończeniem nauki rzemiosł w warsztatach drohowyżkich zauważyć muszę co następuje:

Już śp. fundator przewidywał, że między tak liczną dźwiatwą braną na wychowanie będą znajdowały się sieroty z różnemi zdolnościami i pragnął mieć w swoim zakładzie 24 rzemiosł.

Ja zastałem ich 6 a zdołałem rozszerzyć do liczby 8 zorganizowanych (przez otwarcie rzemiosła rymarskiego, siodlarskiego i lakierniczego jako jeden warsztat), zaś wskrzeszeniem blacharskiego jako drugi i 3 powstających (szcnotkarskiego, tokarskiego i tkackiego).

W myśl art. 11. statutu przy obieraniu przez sieroty zawodów, pilnie przestrzegam, aby na nie nie wywierano presyi, i aby każdy pracował w swoim zawodzie z zamiłowaniem.

Po przejściu prób zwykłych okazuje się rok rocznie pewna ilość dzieci, które jakkolwiek są zdolne, nie nadają się do żadnego z rzemiosł istniejących w zakładzie, czy to z powodu wątłego zdrowia, czy też z powodu okazywania zamiłowania do innego rodzaju zatrudnień. Dzieci takie mogłyby się zmarnować. Dla uniknięcia tego wyszukuję im odpowiednie zajęcia w sklepach lub rzemiosłach nie istniejących w zakładzie. Biorący wychowanka z zakładu składa deklarację, że przyjmuje na siebie ojcowską opiekę nad chłopcem i że po skończonej nauce wyzwoli go w swoim zawodzie.

Zakład zwykle przynajmniej jeszcze na rok daje ubranie chłopcu i utrzymuje ewidencję wszystkich w ten sposób rozmieszczonych sierót aż do ich wyzwolenia.

Tak więc z jednej strony daje możność tym sierotom wyjść na dobrych pracowników, chociaż ich zawodów nie ma w zakładzie drohowyżkim, a z drugiej strony otwieram miejsce innym, które zasługują na przyjęcie do zakładu, ale tylko dla braku funduszków nie mogą korzystać z dobrodziejstwa fundacyi. Po tych wyjaśnieniach mam nadzieję, że Wys. Wydział krajowy uznać raczy, iż wszelkie moje zarządzenia w zakładzie drohowyżkim dążą do rozszerzenia raczej, a nigdy do zwicźnienia myśli śp. fundatora.

Zarządzenia te zresztą przechodzą przez światłą uchwałę Rady administracyjnej, która niewątpliwie podziela moje zapatrywania i odpowiedzialność.

Proszę, aby Wysoki Wydział krajowy niniejsze wyjaśnienia moje raczył przedłożyć Wys. Sejmowi, który słyśzał zarzuty, a nie mógł usłyśzeć obrony mojej.

O d p i s

pisma Wydziału krajowego z dnia 5. marca 1889 L. 39.184 do Kuratorji fundacyi Stanisława hr. Skarbka we Lwowie.

W załączeniu udziela Wydział krajowy szanownej Kuratorji akt szkontra i lustracyi przeprowadzonej w zakładzie drohowyskim w miesiącach sierpniu i wrześniu przez komisję z Wydziału krajowego delegowaną.

Szkontro wykazało nieporządki i braki szczególnie w magazynie żywności, lustracya zaś wykryła cały szereg wadliwości i niedostatków w zakładzie, które jak najrychlej muszą być uchylone, jeżeli zakład odpowiedzieć ma w zupełności intencjom fundatora.

Co do magazynu żywności skonstatowała komisya, że magazyn ten wbrew wyraźnemu postanowieniu statutu organizacyjnego przez cały rok ani razu nie był szkontro- wany. Jest to ważne zaniedbanie, którego bez wytknięcia pozostawić nie można, zwłaszcza w obec ujemnego rezultatu szkontra komisyjnego. Szkontro to wykazało znaczne, bo na przeszło 150 zł. oszacowane braki w wiktuałach, głównie mące i maśle, a braków tych w żaden sposób naturalnym ubytkiem wytłumaczyć nie można. Poleca się więc Kuratorji, aby, jeżeli to dotychczas już nie stało się, zarządziła przeprowadzenie ścisłego dochodzenia w celu wykrycia przyczyny tych braków, które bądź co bądź kompromitującymi są dla zarządu. — Jeżeliby się okazało, że deficyt ten pochodzi z winy któregośkolwiek z funkcyonaryuszów zakładu, należy winnego pociągnąć do surowej odpowiedzialności, na przyszłość zaś obmyśleć odpowiednie środki dla zapobieżenia podobnym nieprawidłowościom, ku czemu postużyć mogą wnioski w akcie lustracyi i szkontra umieszczone. O rezultacie dochodzenia oraz o zarządzeniach wydanych przez Kuratorję oczekiwać będzie Wydział krajowy wyczerpującego sprawozdania a to w takim czasie, aby z niego mógł zrobić użytek w sprawozdaniu dla Wysokiego Sejmu.

Z pomiędzy braków w urządzeniu zakładu dostrzeżonych przez komisję i w akcie lustracyi zanotowanych, podnosi Wydział krajowy w szczególności te, które mają związek z niebezpieczeństwem pożaru, a których bezzwłoczne usunięcie jest nieodzownem.

Ważnem jest także i koniecznem przyjęcie szóstego stałego dozorczy chłopców, wykończenia rachunków i ksiąg inwentarza, wreszcie lepsze uposażenie niektórych w akcie lustracyi bliżej oznaczonych funkcyonaryuszów kancelaryjnych i majstrów. W ogóle zaś uchylenie wszystkich wadliwości w akcie lustracyi wytkniętych, zalecić musi Wydział krajowy szanownej Kuratorji i wzywa ją, aby przy zwrocie zakomunikowanych aktów zarządzenia wydane Wydziałowi krajowemu do wiadomości podała.

Udzielone Wydziałowi krajowemu pismem szanownej Kuratorji z 4. lutego b. r. l. 270 wyjaśnienia na zarzuty w Sejmie przeciw administracyi zakładu drohowyskiego podniesione, poda Wydział krajowy zgodnie z życzeniem szanownej Kuratorji do wiadomości Wysokiego Sejmu. Zamileczeń wszakże nie może, że tylko odpowiedzi na zarzut co do przyjmowania do zakładu ubogich kalek, choćby nie byli starcami i na zarzut 3) co do externistów uważa za

zupełnie dostateczne odparcie zarzutu. Wyjaśnienia co do innych zarzutów nie mogą w zupełności zadowolić i nastroczają sposobność do uwag następujących:

I tak co do przyjmowania do zakładu osób za opłatą, szanowna Kuratorya przyznaje, „że w zakładzie znajduje się 8 sierót i jedna staruszka za opłatą, twierdzi jednak, że nie widzi w tem odstępiania od przewodniej myśli ś. p. fundatora, gdyż w zakładzie jest miejsca dosyć, brak tylko funduszów na powiększenie liczby utrzymywanych indywiduów“. Z takim pojmowaniem przewodniej myśli fundatora trudno się zgodzić, jasną bowiem rzeczą jest, że ś. p. Stanisław Skarbek, tworząc swoją fundację, miał na myśli instytucję dobroczynną przeznaczoną dla ludzi pozbawionych wszelkich funduszów i opieki.

Przyjmowanie do zakładu indywiduów płacących za utrzymanie, mogłoby z czasem zmienić charakter instytucji w rodzaj jakiegoś przedsiębiorstwa, gdzie szanse przyjęcia wzrastałyby wraz z wysokością opłaty. Byłoby to wypaczeniem myśli przewodniej fundatora, tak, jak nie zaprzeczoną anomalią i nieprawidłowością jest już obecnie utrzymywanie 8 sierót i staruszki w zakładzie za opłatą.

Wydział krajowy stanowczo uprasza szanowną Kuratoryę, aby względami na fundusz nie dała się uwodzić w tym zupełnie fałszywym kierunku i aby nadal żadnej osoby więcej za opłatą do zakładu nie przyjmowała.

Nie można również bez zastrzeżenia zgodzić się na praktykowane obecnie w zakładzie drohowyskim wydalanie chłopców przed ukończeniem nauki rzemiosła w warsztatach tamtejszych a nawet czasem przed rozpoczęciem nauki i umieszczanie ich u majstrów lub przemysłowców po za obrębem zakładu. Zadaniem bowiem fundacyi jest nie tylko sposobić sieroty do rzemiosła ale także wychowywać je, a ta strona wychowawcza z wypuszczeniem sierót z murów zakładu usuwa się prawie zupełnie z pod jego kontroli, pomimo owej ewidencji o której szanowna Kuratorya wspomina. Zresztą jeżeli opiekunowie, oddając powierzone im pieczy sieroty zrzekają się swych praw, to czynią to tylko na rzecz zakładu, nie zaś ludzi obcych i najczęściej zupełnie niezajomych, którzy wychowanków zakładu z pewnością nie lepiej traktują jak zwykłych terminatorów. W wypadkach szczególnych może wprawdzie podobne postępowanie okazać się praktycznym a nawet pożytecznym dla wychowanków, zwłaszcza tam, gdzie chodzi tylko o uzupełnienie lub dokończenie nauki rzemiosła, ale w ogóle nie jest ten proceder zupełnie zgodnym z duchem fundacyi i dla tego tylko wyjątkowo stosowanym być winien. Wcale zaś już nieprawidłowem byłoby postępowanie, gdyby n. p. zakład bez uwiadomienia opiekunów zmienił zawód wychowanków i oddanych do zakładu dla wyuczenia rzemiosła przenosił do zawodu handlowego lub przemysłowego. Byłoby to przekroczeniem udzielonego pełnomocnictwa i naraziłoby mogło zakład na odpowiedzialność i rozmaite nieprzyjemności.

W ogóle zwrócić musi Wydział krajowy uwagę szanownej Kuratoryi, że jej zadaniem jest ściśle przestrzeganie postanowień aktu fundacyi, statutu organizacyjnego i instrukcyi, w których wola i intencye fundatora jak najdokładniej i w sposób usuwający wszelką wątpliwość są spisane. Należy więc dążyć tylko do spełnienia woli fundatora w tych dokumentach określonej, wszelkie bowiem inne dążenia łatwo do zboczenia od tej woli doprowadzić mogą.

Odpis

sprawozdania komisji teatralnej z dnia 8. stycznia 1889 za czas od 1. kwietnia do ostatniego grudnia 1888.

Rok teatralny rozpoczął się w teatrze hr. Skarbka dnia 1. kwietnia przedstawieniem popołudniowem komedyi Zygmunta Przybylskiego: „Państwo Wackowie“. Od tego dnia aż do 8. lipca, w którym to dniu przerwano przedstawienia z powodu feryj teatralnych, dano przedstawień scenicznych 95. Od 8. lipca do 1. września był teatr zamknięty; operetka wyjechała do Krakowa a komedia do Krynicy. W dniu 1. września rozpoczęto sezon jesienny komedią Blizińskiego: „Pan Damazy“ i dano do końca roku 138 przedstawień. Razem od Wielkiej nocy, do końca grudnia był teatr lwowski otwarty 233 razy.

W tym czasie przypadło na dramat i tragedję 22 przedstawień, na komedye, farsy, obrazy i widowiska sceniczne, tudzież na przedstawienia składane 124, na operetkę 71, a na operę 16 przedstawień.

Dramatów nowych dano większych 3. Mianowicie: „Lenę“, Maryana Jasińczyka, „Hrabiego Waldemara“, Freutaga i „Otcłan“ Dikensa, jednoaktówek dano także 3, „Marynarza“ Theurieta, „Wyznanie“ Sary Bernhardt i „Mój Mały“ Przybylskiego. Oprócz tych przedstawiono z dawniejszych dramata: Hrabina Sara, Nora, Właściciel kuznić, Miłość ubogiego młodzieńca, Syn puszczy, U wyłomu; tudzież tragedye: Otello, Mazepa, Zbójcy, Matka rodu Dobratyńskich i Marya Stuart. Z komedyj nowych i fars przedstawiono 19: „Hernandez'a“, Augiera i Labiche'a, „Order króla Senegambii“ Meilhac'a, „Myszkę“ Paillerona, „Niespodzianki rozwodowe“ Bissona i Marrego, „Cocard i Bicoquet“ Raimonda i Boucherona, „Stacya Champbaudet“ Labicha i Mari-Michela, „Theodolinda“ Schweitzera, „Nieszczęśliwi“ z niemieckiego, „Gringoire“ Beavilla, „Pomyłka pana Lambineta“ Meilhaca i Hallevyego, „Pierwsza miłość“ Alfreda de Launay, „Stare panny“ Schütza, „Wybór zięcia“ Labiche'a i Delacour'a; z oryginalnych zaś: „Dziwaka“ Mańkowskiego, „Dwór w Władkowicach“ Przybylskiego, „Hulaj dusza“ Walewskiego (17 razy) „Śmierć i żona od Boga przeznaczona“ Al. Fredry, „Reprezentant domu Müller i Spółka“ Koziębrodzkiego, i „Dzisiejsi“ Gawalewicza.

Repertuar powyżej przytoczony okazuje, że tragedia i dramat były zaniedbane, za to farsę i operetkę uprawiano z zamiłowaniem. Winić o to należy nietylko dyrekcję teatru, lecz także publiczność mniej uczęszczającą na przedstawienia sztuk poważniejszej treści a lubującą się w muzie lekkiej i podkasanej.

Personal dramatu i komedye składały panie: Nowakowska, Stachowiczowa, Kwiecińska, Żelazowska, Pysznikówna, German, Woleńska, Gostyńska, Cichocka, Urbanowicz, Piasecka, Wiśłobodzka i Charlemont; tudzież panowie: Zboiński, Żelazowski, Woleński, Frenkel, Kwieciński, Wojdałowicz, Walewski, Ruszkowski, Wysocki, Hierowski, Kasprowicz, Piasecki, Dembicki, Starzewski, Szobert i Stróżewski a w ostatnim miesiącu państwo Linkowscy i panna Szymańska.

W gościnie występowali panowie: Bolesław Leszczyński i Appolo Lubicz, tudzież pani Aleksandra Lüde i państwo Linkowscy; debiutowały zaś panna Helena Zimajer i panna Helena Szymańska.

Reżyserem dramatu i komedyi był p. Adolf Walewski.

Jak w innych latach tak i teraz komisya z przyjemnością zaznacza, że scena lwowska posiada taki dobór i taką liczbę artystów i artystek dramatycznych, jakaby jej każda scena pierwszorzędna pozazdrościć mogła. Że te siły niezawsze bywały stosownie użyte, że powierzano role artystom i artystkom mniej do nich usposobionym, mając do wyboru innych więcej uzdolnionych, przypisać należy chyba względem dyrekcji, lub jej doradców na osoby a mniej na sztukę, niemniej niestosownemu doborowi sztuk przedstawianych, które nie wszystkim wybitniejszym artystom dają pole do popisu i do rozwoju swego talentu.

Komisya przeto wyraża nadzieję, że w przyszłości tylko względy artystyczne kierować będą reżyserją przy rozdaniu ról, przy czem powtarza życzenie już w dawniejszych swych sprawozdaniach objawiane, ażeby zbyt częste przedstawienia fars i operetek a zaniedbywanie poważniejszych komedij dramatów nie wpłynęło ujemnie na rozwój sztuki dramatycznej i nie przyczyniło się do jeszcze większego spaczenia i tak już zwichniętego gustu publiczności. Mianowicie uznaje komisya za rzecz niewłaściwą przedstawianie operetek i fars popołudniu w niedziele i święta.

W czasie w którego zdajemy sprawę przedstawiono operetek nowych 3.: „Błazna królewskiego“ Müllera (12 razy), „Mikado“ Sulivana (19 razy), „Farineli“ Zumpego (4 razy); z dawniejszych dawano: „Don Cezar“, „Wagabunda“, „Nanon“, „Nitouch“, „Życie Paryskie“, „Maskota“, „Baron cygański“, „Gasparone“, „Dzwony z Corneville“, „Boccaccio“, „Książętko“, „Fatinica“, „Wesoła wojna“, „Girofle - Girofl'a“, „Sinobrody“, „Donna Juanita“, „Liśka i Frycek“, „Dziesięć cór na wydaniu“, „Joasia płacze Jaś się śmieje“, „Bęben“, „Junacy“, „Mąż za drzwiami“, „Skrzypce czarodziejskie i Galatea“.

Do składu personalu operetkowego należały panie: Zimajer, Radwan, Kasprowiczowa i Skalska, tudzież panowie: Jerzyna, Laskowski, Skalski, Myszkowski, Koncewicz, Kiczman, Łomiński, Pasiński i Fedyczowski. Jako gość występowała pani Bocskaj. Chór damski składał się z 32 głosów a męski 33. Reżyserem operetki był pan Skalski. Orkiestra liczyła 33 muzyków między tymi panów: Wolfstala, Langa, Sledaka, Kirczeka, Linka i innych. Arfy w tym roku nie było już w orkiestrze, na co komisya z ubolewaniem zwraca uwagę. Kapelmistrzem operetki i opery jest pan Jarecki. Drugim kapelmistrzem pan Kozłowski. Tu nadmieniamy, że orkiestra w niektórych przedstawieniach oper nie zawsze odpowiadała godnie swemu zadaniu. Repertuar opery nie odznacza się ani rozmaitością ani nowością. Już od kilku lat żadna nowa opera nie została wprowadzoną na scenę lwowską, pomimo obietnic i zapowiadania dawniejszej i teraźniejszej dyrekcji. Przedstawiano tylko u nas znane i od lat kilkunastu powtarzane opery, jak „Halkę“ (4 razy), „Carmen“ i „Fausta“ (po trzy razy), „Afrykanke“ i „Trubadura“ (po 2 razy) a „Łucyę“ i „Traviatę“ (po raz). Przeważna część tych oper dawana była siłami operetkowemi, co najwięcej przy współudziale jednej lub dwóch sił wybitniejszych. I tak, w maju występował jako gość pan Floryński z panną Heller i panną Radwan w „Carmenie“, zaś z paniami Kasprowiczową i Babińską w „Halce“. We wrześniu występowała pani Olga Berghi w gościnnych rolach w „Łucyi“, „Trawiacie“ i w „Trubadurze“ z panem Jerzyną a ten ostatni w „Halce“ z paniami Skalską i Kasprowiczową. Nareszcie w grudniu kiedy się już zaczął właściwy sezon operowy ze stale zaangażowanymi artystkami paniami: Mirą Heller, Olgą Berghi i Callery Viviani; tudzież z panami: Jerominem, Jerzyną, Wierzbickim i Santinellim;— dano na otwarcie sezonu bez należytego przygotowania: „Afrykanke“. Przedstawienie to wypadło jak najgorzej. Ani śpiewacy, ani chóry, ani orkiestra, ani garderoba nie odpowiedziały nawet skromnym wymaganiom artystycznym. Chlubny wyjątek stanowił pan Jeronim, który z całą sumiennością i artyzmem odśpiewał pięknym swym głosem partję basową.

Przedstawienie Carmeny ratowała panna Mira Heller, Trubadura debutantka panna Michalina Frenkel-Niwińska, obydwie rokujące wielkie nadzieje, uczennice szkoły państwa

Souvestre Paschalis, niemniej odznaczył się pan Jerzyna dotychczas występujący w operetce, którego piękny i sympatyczny głos tenorowy stał się cennym nabytkiem opery naszej. W Fauście występował z powodzeniem panowie Jeromin i Jerzyna, tudzież panna Berghi i debiutantka panna Patkiewicz uczennica pana Marka. Tym siłom swojskim i debiutom śpiewaczek zrodzonych w kraju, zawdzięczać należy, że opera nasza ma jeszcze jakie takie powodzenie. Sprowadzenie zaś miernych śpiewaków z Włoch za drogie pieniądze, już poraz trzeci zawiodło tak publiczność jak dyrekcję opery. W tem powinna dyrekcyja znaleźć naukę, że nie za granicą lecz w kraju szukać należy sił operowych. Wyjdzie to na pożytek sztuki narodowej, publiczności, artystów i dyrekcji samej. Trudności w tem nie znajdzie dyrekcyja zwłaszcza, jeżeli pozbędzie się dotychczasowej nieporadności i przystąpi do wykonania dzieła zawczasu z rozmysłem i z energią.

Wedle zdania komisji powinnyby dyrekcyja zawczasu, bo już z początkiem wiosny ułożyć sobie program ile i które opery, czy to nowe, czy dawniejsze przedstawiać zamierza w przyszłym sezonie zimowym. Ten swój program stanowczy miałyby dyrekcyja przedstawić państwu Souvestre Paschalis, (którzy już kilka znakomitych śpiewaczek wykształcili) lub też innym nauczycielom utrzymującym, szkoły śpiewu operowego we Lwowie, z prośbą, ażeby zechcieli w ciągu lata i jesieni przygotować do występów w partyach wskazanych oper uczniów i uczennice, którzy mają zamiar poświęcić się scenie, a których nauczyciele uznają za uzdolnionych do tego.

Tym sposobem pozyskałaby opera nasza artystów polskich, a dyrekcyja uniknęłaby zawodów dla siebie i dla publiczności i oszczędziłaby sobie wiele czasu na przygotowania i próby podczas sezonu operowego.

Z korzyścią dla dyrekcji byłoby także, gdyby zdecydowawszy się na wystawienie jakiegokolwiek we Lwowie jeszcze nieznaney opery, wszelkie przedwstępne przygotowawcze czynności odbyła przed rozpoczęciem sezonu operowego, tak iżby sezon mógł się rozpocząć nowością u nas nieznaną.

Na podstawie powyższego sprawozdania, mając na względzie uwagi komisji budżetowej Wys. Sejmu z lat 1887 i 1888, a nie rozporządzając żadnymi innymi środkami, ażeby dyrekcję zmusić do postarania się o lepszą operę, nareszcie w nadziei, że w rozpoczętym sezonie poprawią się, wedle zapewnienia dyrekcji, przedstawienia operowe po nowym roku, czy to przez gościnne występy jakich znakomitości, czy przez zaangażowanie nowych sił, komisya teatralna wnosi:

Wysoki Wydział krajowy raczy:

1. wypłacić w zupełności subwencyę krajową na dramat i komedyę;
  2. wstrzymać na razie wypłatę reszty subwencji na operę za rok 1888 i zawisłą ją uczynić od poprawy opery w pierwszym kwartale r. b.;
  3. udzielić dyrekcji teatru odpis niniejszego naszego sprawozdania z wezwaniem, ażeby się do rad co do utworzenia opery polskiej w nim zawartych na przyszłość ściśle zastosować zechciała, i to pod zagrożeniem odmówienia subwencji z funduszu krajowego.
-

Alegat 18. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/9.

O d p i s

sprawozdania komisji teatralnej z dnia 19. maja 1889 za czas od
1. stycznia do 16. maja 1889.

Od 1. stycznia do 16. maja włącznie 1889 odbyło się ogółem 157 przedstawień scenicznych, z których 66 przypada na dramat lub komedię, 39 na operę, 2 na wyjątki z kilku oper, 37 na operetkę i 13 na przedstawienia złożone z jednoaktówek, kończących się zazwyczaj również jednoaktową operetką.

W niedziele i święta dano 22 przedstawień popołudniowych a mianowicie 16 dramatów lub komedyj i 6 operetek.

Przedstawienia popołudniowe wliczone są już do ogólnej cyfry 157.

O p e r a.

W okresie objętym niniejszem sprawozdaniem, opera na scenie lwowskiej cieszyła się niemałym powodzeniem sił miejscowych.

Dyrekcya dzisiejsza, przychyliwszy się do uwag komisji teatralnej, dotyczących działu operowego, uzyskała dla siebie zasłużone uznanie.

Wprawdzie prócz pierwszy raz wystawionej na tutejszej scenie „Mignon“ nie zapoznała nas z żadną z nowszych oper; zasługi jej to jednak nie obniża wiele, bo całość wystawionych oper, oprócz kilku małych wyjątków, zaskarbiła sobie przychylną ocenę słuchaczy i miejscowej prasy.

W owym to okresie dawano: „Żydówkę“ 5 razy, „Hugenotów“ raz, „Fausta“ 2 razy, „Aidę“ 5 razy, „Bal maskowy“ trzy razy, „Afrykankę“ 2 razy, „Trubadura“ 3 razy, „Mignon“ 15 razy (12 z panną Heller, a 3 z panną Arnoldson) i „Traviatę“ 2 razy. „Traviata“ z panną Arnoldson zakończyła sezon operowy.

Z wymienionych tu oper „Aida“, „Mignon“ i „Żydówka“ należały do najlepiej wystawionych w powyższym okresie; „Afrykanka“ zaś, „Hugenoci“, „Bal maskowy“ i „Traviata“ nie odpowiadały nawet bardzo skromnym wymaganiom artystycznym.

Powodzenie tego sezonu operowego zawdzięcza Dyrekcyja w największej części niepospolitym siłom panien Heller i Pawlików jak i gościnnym występom europejskiej sławy pani Papier i panny Sigrid Arnoldson.

Panna Heller dała się poznać obecnie nowemi kreacjami w „Aidzie“ i „Mignon“.

Jako „Amneris“ i „Mignon“ rozwinęła ta wielce utalentowana młoda artystka całe bogactwo świeżego, silnego i bardzo efektownego głosu, który poparty dobrą szkołą, umiejętną metodą, jak i szczególnie w „Aidzie“ grą nader poprawną, przemienił od razu niedawną jeszcze dyletantkę w artystkę niepośledniej miary. Przy dalszej jeszcze pracy odniesie panna Heller

na pewno niezwykle powodzenie, lecz niech grzmot dzisiejszych oklasków uważa raczej jako zachętę do dalszych systematycznych studyów, a nie jako dowód pasowania jej na skończoną śpiewaczkę.

Panna Pawlików z natury nie posiada może tej mocy głosu, co poprzednia śpiewaczka, ale śpiew jej również odznacza nieposzlakowana czystość brzmienia, poprawność intonacji, a śmiałe atakowanie każdego tonu jak i wykonanie w ogóle mogą zadowolić ucho, choćby bardzo wybredne.

Do ogromnego ożywienia tego sezonu przyczyniły się gościnne występy nadwornej wiedeńskiej śpiewaczki pani Papier i panny Arnoldson. Pani Papier dziś jedna z najznakomitszych mezosopranistek niemieckich przedstawiła nam najlepszą z swoich ról „Amneris“ a nadto śpiewała „Selikę“ w Afrykance. Sława pani Papier jest tak ustaloną, głośną, iż pochwały nasze dla jej śpiewu lub gry są już zbyt liczne.

Wiecej słów poświęcić musimy u nas mniej znanej a również rozgłośnego już imienia pannie Sigrid Arnoldson, której każde zjawienie się na scenie było biesiadą artystyczną w całym tego słowa znaczeniu. Słowiczy głos tej niezrównanej szwedzkiej artystki, pokonywujący z łatwością i wdziękiem trudności kolaraturowej partii, celuje nadzwyczajną barwą, wzorowem technicznym wykonaniem, nieposzlakowaną czystością a nadto zrozumieniem i expresją we wszystkim, co śpiewa. Mimo iż to głos niezbyt wielkiej mocy, panna Arnoldson zdobyła sobie pochlebną ocenę świata muzycznego. W każdej kreacji dramatycznej nader trafnie i szlachetnie pojętej, wybija się ona od całego otoczenia scenicznego, przynajmniej u nas bardzo znacząco, wzorową i ujmującą dystynkcyą, co przy nader czarujących rysach, nie dziw, iż porywa każdego słuchacza. Gra u niej, śpiew i uroda złożyły się w całość wyjątkowo spotykaną u najpierwszych nawet primadon. Panna Arnoldson wystąpiła 3 razy w „Mignon“, raz w „Traviacie“ i po dwakroć w przedstawieniach złożonych z ułamków oper jako to: z I. aktu „Traviaty“, Lekcja muzyki z „Cyrulika Sewilskiego“, Akt II. „Hugenotów“ i scenę z cieniem z „Dinory“.

Podnieść tu należy szczęśliwy występ dyletantki panny Patkiewicz w „Fauscie“, lecz mniej udatny w „Hugenotach“ i „Balu maskowym“. Poznaliśmy jeszcze jedną dyletantkę w osobie panny Frenkel Niwińskiej. Oceniono ją życzliwie, lecz do dalszych występów czeka ją długa jeszcze praca. Nadmieniamy tu także udatną bardzo postać i śpiew „Filiny“ pani Skalskiej, małą ale z wielkim wdziękiem odśpiewaną partję Fryderyka w „Mignon“ pani Radwan i nie wielki ale dość umiejętnie prowadzony głos p. Berghi w kilku partyach.

Pan Jeromin już dawniej pochwycił dla siebie niepodzielnie wszystkich słuchaczy. To samo powtarza się obecnie, a każdy jego występ zjednywa coraz liczniejszych zwolenników temu, con amore śpiewającemu artyście.

Pan Jerzyna za częste swoje występy zbierał głośne oklaski, lecz ze szkodą dla obijającego głosu, używanego za forsownie, za często w operze i operetce. Brak metody, naganna emisja głosu, widoczne zawsze natężenie w śpiewie, nienależyte i nieumiejętne wykorzystanie wielu momentów w swoich partyach, niepohamowana gwałtowność w forsach cechuje coraz częściej występy tego mimo to dla sympatycznego głosu, lubianego artysty. Tylko w gruntownej pracy leży możność dalszych postępów p. Jerzyny, inaczej jako tenor zamknie sobie przyszłość niezawodnie.

Reszta śpiewaków lub śpiewaczek czyniła tyle, ile mogła, ale mimo ich szczerých wysiłków nie zadowolili publiczności ani śpiewem ani grą.

Orkiestra pod batutą zasłużonego p. Jareckiego wyróżniała się w uwerturze do „Mignon“, wykonywując ją isticie koncertowo. Większa jednakowoż ilość prób orkiestralnych wyszła na korzyść tak śpiewakom jak i samej orkiestrze.

Mise en scene nie pozostawiało często wiele do życzenia, za to chóry a szczególnie statystki zazwyczaj nie czyniły zadość temu, co od nich wymagać należy. Drugorzędne siły operowe spiewem jak i poruszeniami zabijały zwykle tak miłe wrażenie, jakie odbierali wszyscy przy występach p. Papier i p. Arnoldson. Dosyć przypomnieć tu „Afrykankę“ i „Traviatę“.

Chóry i ensemble zwłaszcza w Traviacie dziwnie postrojono, zachowaniem się i ruchami na scenie, przedstawiającej salon przypominały żywo zaludnienie przedpokojów a nawet garderoby. W ogóle reżyseryja pomija w zupełności pouczenia chórów i statystów, którzy przecież zawsze powinni stosować się do tonu panującego a właściwego każdej operze.

Dobiegając do kresu naszych uwag o operze zaznaczamy dla dyrekcji uznanie. Uczyniła ona pierwszy krok szczęśliwy do wytworzenia stałej opery polskiej we Lwowie. Raz obrany kierunek wytknięty niedawno uwagami komisji teatralnej wydobył na jaw niepoślednie siły wokalne rodzime i stwierdził możność utrzymania wcale dobrej opery o własnych siłach.

O p e r e t k a.

Operetka w sezonie operowym schodzi nieco na drugi plan.

W ubiegłym sezonie tak jak dawniej niezrównana interpretacya ról pani Zimajer, była great attraction lubowników lżejszej muzyki i niewyszukanego humoru, jakie łączy w sobie dzisiejsza operetka.

Pani Zimajer w otoczeniu sił takich, jak panie Kasprowicz, Skalska i Radwan dzielnie przyczyniały się do zapełnienia kasy teatralnej.

Niemalą zasługę powodzenia tutejszej operetki przypisać trzeba także pp. Skalskiemu, Jerzynie i Myszkowskiemu.

Od 1. stycznia do 16. maja wystawiono po raz pierwszy we Lwowie operetkę Lecoque'a „Serce i ręka“. Operetka owa, mimo głośnej firmy nie utrzymała się długo na żadnej zagranicznej scenie; nie innym prawdopodobnie los jej będzie i na tutejszej.

Dyrekcya i tu ma pewien lęk do wszelkiej nowości a jeżeli czyni już wybór dla odświeżenia repertoaru — to los pada na niezabawnego „Farinello“ i nie wiele więcej zajmujące „Serce i ręka“.

Więcej ruchliwości i doboru życzylibyśmy dyrekcji i w tym dziale koniecznie.

O podrzędnych siłach lub chórach to samo możemy zaznaczyć co i w poprzednim dziale. Brak pojęcia o jakiej takiej grze cechuje większość chóru, drewnianych statystów i takich samych statystek. Cały ten pomocniczy personal gdzieindziej tak umiejętnie prowadzony i wyrobiony u nas porusza się tam, gdzie należałoby przystać, staje dębem, gdzie ruch jest wskazany, śmieje się w scenach poważniejszych, a w wesołych bywa zapatrzony jak figura woskowa. I tu brak odpowiedniej reżyseryi dla sił głównych i podrzędnych.

Z dawniejszych operetek wystawiono: „Mikado“ 8 razy, „Błazen królewski“ 3 razy, „Gasparone“ raz, „Farinelli“ 3 razy, „Nitouche“ 4 razy, „Pierścień rodzinny“ raz, „Barona Cygańskiego“ raz, „Maskotę“ 2 razy, „Życie paryskie“ raz, „Sinobrodego“ 4 razy, „Don Cezara“ 2 razy i „Serca i ręka“ 4 razy.

Zapełniony teatr na przedstawieniu powyższych operetek charakterystycznym jest dla ocenienia panującego smaku większości lubowników teatru, zepsutego w wielkiej części i repertoarem sceny tutejszej.

Dramat i komedia.

Na wstępie sprawozdania przytoczyliśmy, iż dramat i komedia zajęły 66 przedstawień scenicznych.

Po raz pierwszy odegrano komedię Ohneta „Wielka Margłownia“, wystawiwszy ją 4 razy, „Koniki polne“ Walewskiego 4 razy, „Korneliusz Voss“ Schöntana 3 razy, „Natana mędrca“ Lessinga 2 razy, „Księżę Pan“ Abrahamowicza i Ruszkowskiego 4 razy, „Krawiec damski“ Meilbaca 4 razy, „Rozkosze wiejskie“ Traczewskiego 2 razy, „Błędna gwiazda“ Bronisława Komorowskiego 3 razy i „Kobiety nerwowe“ Ernesta Bluma i Raula Toche'go raz — wypełniające cały wieczór jak i następujące jednoaktówki w przedstawieniach składanych, a mianowicie: „Mój mały“ Przybylskiego, „Model na bohaterkę“ Holpeina w tłumaczeniu Wł. Bogusławskiego, „Owce Panurga“ Meilhaca i Halevy'ego, „Wybryki“ Gondineta, „Dziwacy“ Świderskiego, „Pociąg Nr. 12“ Beissiera, „Biała kamelia“ naśladownictwo z francuskiego Listowskiego, „Hypnotyzm“ Jana hr. Fredry, „Ostatnia kwadra“ Paillerona, „Kto winien“ Urbańskiego, „Kawalerski pokój do najęcia“ Wiśniowskiego i „Przygody Jana“ z francuskiego.

Oprócz tych odegrano z dawniejszych utworów: „Państwo Wackowie“ raz, „Hrabia Waldemar“ i „Malek“ po raz, „Safandudy“ raz, „Na łasce zięcia“ raz, „Nasi najserdeczniejsi“ raz, „Maryę Stuart“ Słowackiego raz, „Myszkę“ raz z obsadą w głównej roli pani Stachowiczowej, dwa razy zaś z młodą debutantką panną Zimajer, „Froufrou“ 2 razy, „Sprawa Clemenceau“ 4 razy, „Gwiazda Syberii“ raz, „Nasi poczciwi wieśniacy“ 2 razy, „Pani majstrowa z Chorążczyzny“ raz, „Skalmierzanki“ raz, „Dwór w Władkowicach“ 3 razy, „Pospolite ruszenie“ 2 razy, „Matka rodu Dobratyńskich“ raz, „U wyłomu“ raz, „Chcę sobie pohulać“ 2 razy, „Wesele Figara“ raz, „Niespodzianki rozwodowe“ raz, „Hulaj dusza“ 2 razy, „Zabobon; Krakowiacy i Górale“ 2 razy.

Do najudatniejszych przedstawień niniejszego repertoaru zaliczamy: „Sprawę Clemenceau“, „Myszkę“, „Natana“ i „Niespodzianki rozwodowe“.

Jeżeli w dziale opery zaznaczyć nam wypadało w tym sezonie znaczny postęp ku lepszemu, to żadną miarą nie możemy tego powiedzieć o dramacie i komedii. Już w poprzednich sprawozdaniach zwracaliśmy kilkakrotnie uwagę na rozmaite braki i błędy w kierownictwie artystycznym tego działu, który przez szereg lat był chlubą naszej sceny narodowej i cieszył się niezwykłym powodzeniem u publiczności.

W ubiegłym sezonie nie dostrzeżliśmy jednak nie tylko żadnej zmiany, ale nawet żadnego usiłowania czynionego w celu usunięcia dotychczasowych braków. To też jako komisya przeznaczona do nadzoru tutejszej sceny, uważamy sobie za obowiązek przypomnieć dyrekcji ponownie w krótkości niedostatki w obecnym jej kierownictwie i zarazem przestrzedz ją przed odpowiedzialnością, która spaść na nią może zarówno w obec Sejmu i Wydziału krajowego jakoteż opinii publicznej kraju, w razie, gdyby jak tego obawiać się należy, upadł i zmarniał jeden z najważniejszych i najświetniej na naszej scenie rozwiniętych działów sztuki teatralnej, jakim jest bez wątpienia dział dramatu i komedii.

Zwracamy zatem uwagę na dwie okoliczności, w poprzednich sprawozdaniach kilka krotnie omawiane, mianowicie brak odpowiedniego repertoaru i brak dobrej reżyserji. Repertuar dramatu i komedii układany bywa jak poprzednio tak i nadal bez wytkniętego z góry planu, bez głębszej myśli, bez zrozumienia zadań naszej sceny i potrzeb naszej publiczności, pod wpływem chyba przypadkowego zapoznania się z tym lub owym działem dramatycznej literatury.

Nie żądamy i nie mamy prawa żądać od dyrekcji niemożliwych rzeczy, pojmujemy dobrze, że nie może zasypywać nas ustawicznie nowościami i to sztukami prawdziwej wartości, czy to oryginalnymi czy tłumaczeniami, których liczba zresztą wobec słabniejącej produkcji literackiej w zakresie dramatu i poważniejszej komedii jest tak u nas jak nawet za granicą nieznaczna, ale mamy prawo domagać się, ażeby dyrekcya doborom sztuk do sceny sumienniej i gruntowniej niż dotąd się zajmowała, aby śledziła nowszy ruch literatury dramatycznej, umiała wybrać to, co odpowiada potrzebom naszej publiczności, uwzględniała obok fars poważniejsze

działa, w braku nowych rzeczy zasilają swój repertoar także wyborowemi sztukami dawniejszemi, a przytem nie zapominała, że literatura polska posiada także zarówno w zakresie dramatu jak komedyi utwory wyższej wartości, które znajdować się powinny stale na repertoarze polskiej sceny. Jeżeli prawdą jest, że dyrekcyja głównie za pomocą repertoaru działać może na usposobienie i gust publiczności, to wpływu terażniejszej dyrekcyi w tej mierze nie można na żaden sposób nazwać dodatnim.

Najlepszym zaś dowodem z tego doboru sztuk jest fakt, który powtarza się teraz coraz częściej, że nowe sztuki wystawiane na scenie lwowskiej i to nietylko poważniejsze dzieła, ale nawet komedye i farsy upadają po drugim lub trzecim przedstawieniu, naraziwszy dyrekcyę na koszt niepotrzebny a artystów na pracę i mogołę bez pożytku.

Jeszcze więcej zarzutów uczynić wypada obecnej reżyseryi teatru lwowskiego. Odwołując się do tego, cośmy powiedzieli w ostatniem sprawozdaniu, wytknąć jej musimy nietylko zupełny brak energii i sprężystości, ale w wielu razach nawet nieumiejętne pod względem artystycznym kierownictwo. Personal teatru lwowskiego odznacza się takim doбором znakomitych sił, że zdolna reżyserya mogłaby przedstawienia dramatu i komedyi podnieść do wysokości, na której utrzymują się pierwszorzędne sceny zagraniczne. Tymczasem pomimo sumiennej a często nawet wybornej gry przeważnej części artystów, całość przedstawienia jest zwykle słabą, okazuje rozmaite braki i niedostatki, świadczące wyraźnie, że reżyserya nie wywiązuje się należycie ze swoich obowiązków a często o nich zupełnie zapomina. Nieodpowiednia obsada ról, wysuwanie i popieranie podrzędniejszych artystów z pominięciem pierwszorzędnych, zaniedbywanie prób, których liczba w razie wystawienia nowych sztuk jest niesłychanie małą, brak wszelkich wskazówek i instrukcyi dla młodszych aktorów, marnowanie bezczynnością najlepszych sił artystycznych naszej sceny — oto szereg najwybitniejszych błędów obecnej reżyseryi i dyrekcyi, które każdemu wpaść muszą w oko, ktokolwiek zajmuje się pilniej sprawami teatralnemi. O głębszem i szerszem pojmowaniu zadania swego, jako naczelnej władzy artystycznej, mającej skupiać i łączyć liczne grono artystów w jedno ciało, ożywiać ich wyższą myślą, zachęcać do ciężkiej pracy swego zawodu, wyszukiwać i pjelegnować rzeczywiste zdolności a utrzymywać wszystkich w ciągłym a dobroczynnym ruchu, skierowanym ku ogólniejszym celom sztuki — nie ma nawet mowy. Bez przesady można powiedzieć, że wbrew temu, co stanowi zaletę dobrego kierownictwa artystycznego sceny, że wszędzie je widać, wszędzie dostrzedz można jego inicjatywę i działania, obecna reżyserya i dyrekcyja teatru zaznacza zarówno w ważniejszych jak i drobniejszych sprawach teatralnych swoje istnienie — głównie swoją nieobecnością. Taki stan rzeczy, który wywołuje zniechęcenie pomiędzy artystami, utrudnia rozwijanie się młodszych talentów i grozi obniżeniem poziomu artystycznego w przedstawieniach scenicznych, należy jak najprędzej usunąć.

Czy obecna dyrekcyja, która nie umiała dotąd korzystać z kilkakrotnie robionych jej przez komisję artystyczną uwag, zaradzić temu potrafi, nie wiemy, ale zmiany w tej mierze i to zarówno w ogólnem kierownictwie artystycznym i reżyseryi, jakoteż w układaniu repertoaru domagać się stanowczo musimy.

Na końcu sprawozdania nie możemy pominąć milczeniem jeszcze jednej sprawy, która należy wprawdzie głównie do wewnętrznego zarządu teatru, ale w skutkach swoich dla rozwoju naszej sceny jest zbyt doniosłą, aby o niej choćby słowem nie wspomnieć.

W ostatnich czasach z powodu panującego od dłuższego czasu rozprężenia w personalu teatralnym a po części z powodu nieregularnego wypłacania gaź, wybuchły nieporozumienia pomiędzy dyrekcyją a kilku najwybitniejszymi artystami sceny tutejszej, czego ostatecznym wynikiem było ustąpienie tych artystów.

Z końcem lipca panowie Żelazowski, Frenkel, Ruszkowski, panie Żelazowska i Pyszniakówna mają opuścić teatr lwowski, na którym pracowali przez szereg lat z wielkiem dla

sceny powodzeniem i powszechnem dla siebie uznaniem. Nie naszą rzeczą wchodzić głębiej w przyczyny owego nieporozumienia, ani mieszać się do stosunków wewnętrznych między dyrekcją a artystami, nie chcemy również wchodzić w to, czy dyrekcya w interesie sceny tutejszej robiła wszystko, co robić była mogła i robić była powinna w celu zapobieżenia przykrej katastrofie, czy warując prawa swoje i swoją powagę, umiała wznieść się dla dobra sztuki ponad chwilowe rozdrażnienie i zatargi osobiste, ale z ubolewaniem wypada nam skonstatować fakt, że pod obecną dyrekcją doborowy komplet personalu teatru lwowskiego został w znacznej części rozbity i stracił z swego grona artystów, którzy należeli bez wątpienia do najlepszych sił artystycznych naszej sceny, a mogliby być ozdobą pierwszorzędných scen zagranicznych.

Przyszły sezon jesienny okaże dalsze skutki tej niefortunnej zmiany w personalu, którą zapisujemy tu na razie z obowiązku sprawozdawców jako ilustrację do obecnych stosunków teatralnych.

Wysoki Wydziale krajowy!

Na podstawie powyższego sprawozdania o stanie teatru lwowskiego w okresie od 1. stycznia do 16. maja b. r. wnosi komisya teatralna:

1. Wysoki Wydział krajowy raczy połowę subwencji za operę przeznaczoną na rok 1889 wypłacić teraz, a resztę zachować do końca grudnia bieżącego roku.

2. Raczy wezwać dyrekcję teatru, ażeby starała się o utrzymanie doborowego personalu dla dramatu i komedyi i powstałe z odejścia wymienionych powyżej artystów i artystek luki zapełniła równie dobrymi siłami artystycznymi.

3. Raczy uchwalić, że nadal w celu zapewnienia lepszego kierownictwa dramatu i komedyi tudzież doborowego personalu, subwencya za ten dział przedstawień scenicznych wypłacaną będzie w półrocznych ratach z dołu.

Alegat 19. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888/9.

Fundusz szkolny krajowy.

W y k a z

zaległych z końcem r. 1888 prestacyj 74-ch funduszów szkolnych okręgowych, sporządzony na podstawie zamknięć tychże funduszów.

L. porządkowa	Nazwa c. k. Rady szkolnej okręgowej	Zaległe z końcem roku 1888 należitości pre-stacyjne		L. porządkowa	Nazwa c. k. Rady szkolnej okręgowej	Zaległe z końcem roku 1888 należitości pre-stacyjne	
		zł.	ct.			zł.	ct.
1	Biała	2811	98 ¹ / ₂		Z przeniesienia	180.014	22
2	Bóbrka	1207	95	39	Myślenice	243	06
3	Bochnia	31752	95 ¹ / ₂	40	Nadwórna	—	—
4	Bohorodczany	301	41	41	Nisko	89	24 ¹ / ₂
5	Borszczów	4553	94 ¹ / ₂	42	Nowy Sącz	2406	60
6	Brody	17440	63 ¹ / ₂	43	Nowy Targ	846	55
7	Brzesko	3592	93 ¹ / ₂	44	Pilzno	1242	66
8	Brzeżany	4413	04 ¹ / ₂	45	Podhajce	2604	27
9	Brzozów	1105	96	46	Przemysł	6576	64
10	Buczacz	5973	82	47	Przemysłany	3595	71
11	Chrzanów	9094	60 ¹ / ₂	48	Rawa	1879	50
12	Cieszanów	2455	76 ¹ / ₂	49	Rohatyn	1718	84
13	Czortków	601	10	50	Ropczyce	8659	66 ¹ / ₂
14	Dąbrowa	1564	09	51	Rudki	861	78
15	Dobromil	470	10	52	Rzeszów	1976	01
16	Dolina	1573	35 ¹ / ₂	53	Sambor	1362	34
17	Drohobycz	13091	76	54	Sanok	2926	19
18	Gorlice	1785	78	55	Skalát	2383	75
19	Gródek	6097	21	56	Sniatyn	416	31
20	Grybów	890	57	57	Sokal	1999	49
21	Horodenka	3766	70 ¹ / ₂	58	Stanisławów	1556	41 ¹ / ₂
22	Husiatyn	4006	22	59	Staremiasto	257	82 ¹ / ₂
23	Jarosław	8442	76 ¹ / ₂	60	Stryj	35017	05
24	Jasło	379	32	61	Tarnobrzeg	1145	98
25	Jaworów	20535	73	62	Tarnopol	37065	83 ¹ / ₂
26	Kałusz	1092	56 ¹ / ₂	63	Tarnów	2633	84 ¹ / ₂
27	Kamionka	1766	88 ¹ / ₂	64	Tłumacz	374	78
28	Kolbuszowa	544	79 ¹ / ₂	65	Trembowła	947	70
29	Kołomyja	2300	64	66	Turka	411	67
30	Kosów	344	75	67	Wadowice	6875	40 ¹ / ₂
31	Kraków (zamiejska)	4233	70	68	Wieliczka	26626	44 ¹ / ₂
32	Krosno	2954	71 ¹ / ₂	69	Zaleszczyki	3610	00 ¹ / ₂
33	Limanowa	1317	88 ¹ / ₂	70	Zbaraż	291	23
34	Lisko	1139	21	71	Złoczów	5591	26
35	Łańcut	3834	68	72	Żółkiew	1878	48 ¹ / ₂
36	Lwów (zamiejska)	3601	70 ¹ / ₂	73	Żydaczów	2238	88
37	Mielec	5642	76	74	Żywiec	3208	80 ¹ / ₂
38	Mościska	3330	21 ¹ / ₂		Suma	351534	44 ¹ / ₂
	Do przeniesienia	180.014	22				

W y k a z

należytości, uiszczeń i odpisów taks wymierzonych na fundusz szkolny krajowy w roku budżetowym 1888.

L. porządkowa	Poszczególne powiatów	Należytość						Odpisano		Uiszczono		Zalega na rok 1889		Uwaga
		zaległa		bieżąca		razem		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.							
1	Kasa krajowa	86	10	209	35	295	45	32	55	143	20	119	70	
2	Biała	142	80	240	45	383	25	—	—	232	05	151	20	
3	Bóbrka	39	90	55	65	95	55	1	05	61	95	32	55	
4	Bochnia	211	05	91	35	302	40	9	45	187	95	105	—	
5	Bohorodczany	36	75	38	85	75	60	2	10	64	05	9	45	
6	Borszczów	46	20	173	25	219	45	—	—	180	60	38	85	
7	Brody	303	45	150	15	453	60	2	10	240	45	211	05	
8	Brzesko	213	15	232	05	445	20	53	55	286	65	105	—	
9	Brzeżany	176	40	107	10	283	50	—	—	170	10	113	40	
10	Brzozów	30	45	89	25	119	70	7	35	79	80	32	55	
11	Buczacz	173	25	124	95	298	20	1	05	115	50	181	65	
12	Chrzanów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
13	Cieszanów	194	25	177	45	371	70	23	10	228	90	119	70	
14	Czortków	76	65	70	35	147	—	1	05	67	20	78	75	
15	Dąbrowa	221	55	102	90	324	45	3	15	171	15	150	15	
16	Dobromil	21	—	45	15	66	15	2	10	39	90	24	15	
17	Dolina	71	40	99	75	171	15	—	—	94	50	76	65	
18	Drohobycz	152	25	78	75	231	—	2	10	79	80	149	10	
19	Gorlice	51	45	73	50	124	95	—	—	72	45	52	50	
20	Gródek	50	40	137	55	187	95	2	10	117	60	68	25	
21	Grybów	5	25	31	50	36	75	—	—	31	50	5	25	
22	Horodenka	338	80	198	45	537	25	66	15	269	85	201	25	
23	Husiatyn	134	80	153	30	288	10	3	15	76	—	208	95	
24	Jarosław	176	40	208	95	385	35	9	45	175	35	200	55	
25	Jasło	45	15	131	25	176	40	7	35	78	75	90	30	
26	Jaworów	101	85	90	30	192	15	—	—	80	85	111	30	
27	Kałuż	47	19	64	62 ^{1/2}	111	81 ^{1/2}	1	05	67	71 ^{1/2}	43	05	
28	Kamionka	205	80	151	20	357	—	49	35	189	—	118	65	
29	Kolbuszowa	64	75	54	60	119	35	8	40	77	35	33	60	
30	Kołomyja	63	—	141	75	204	75	15	75	133	35	55	65	
31	Kosów	85	47	77	70	163	17	2	10	91	09	69	98	
32	Kraków	31	50	22	05	53	55	—	—	31	50	22	05	
33	Krosno	72	45	101	85	174	30	—	—	96	60	77	70	
34	Limanowa	70	35	141	75	212	10	—	—	119	70	92	40	
35	Lisko	37	80	78	75	116	55	4	20	70	35	42	—	
36	Lwów	310	80	275	10	585	90	13	65	178	50	393	75	
37	Łańcut	72	45	142	80	215	25	3	15	127	05	85	05	

L. porządkowa	Poszczególnienie powiatów	Należytosć						Odpisano		Uiszczono		Zaległa na rok 1888		Uwaga
		zaległa		bieżąca		razem								
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
38	Mielec	39	90	57	75	97	65	2	10	75	60	19	95	
39	Mościska	242	55	239	40	481	95	14	70	369	60	97	65	
40	Myślenice	143	85	82	95	226	80	—	—	127	05	99	75	
41	Nadwórna	16	80	65	10	81	90	2	10	53	55	26	25	
42	Nisko	46	20	71	40	117	60	—	—	105	—	12	60	
43	Nowy-Sącz	40	95	114	45	155	40	6	30	114	45	34	65	
44	Nowy-Targ	29	40	121	80	151	20	4	20	102	90	44	10	
45	Pilzno	24	15	76	65	100	80	2	10	72	45	26	25	
46	Podhajce	79	80	27	30	107	10	—	—	53	55	53	55	
47	Przemyśl	278	25	117	60	395	85	—	—	113	40	282	45	
48	Przemyślany	51	45	126	—	177	45	—	—	145	95	31	50	
49	Rawa	270	90	292	95	563	85	21	—	326	55	216	30	
50	Rohatyn	102	90	89	25	192	15	2	10	153	30	36	75	
51	Ropczyce	59	85	108	15	168	—	3	15	118	65	46	20	
52	Rudki	46	20	43	05	89	25	1	05	40	95	47	25	
53	Rzeszów	109	10	188	05	297	15	48	30	166	—	82	85	
54	Sambor	142	80	207	90	350	70	2	10	213	15	135	45	
55	Sanok	70	35	128	10	198	45	—	—	117	60	80	85	
56	Skalał	27	30	78	75	106	05	1	05	91	35	13	65	
57	Śniatyn	64	05	106	05	170	10	—	—	102	90	67	20	
58	Sokal	37	80	169	05	206	85	—	—	87	10	119	75	
59	Stanisławów	51	10	111	30	162	40	3	15	124	—	35	25	
60	Stare miasto	22	05	50	40	72	45	—	—	52	50	19	95	
61	Stryj	87	15	183	75	270	90	—	—	149	10	121	80	
62	Tarnobrzeg	21	—	138	60	159	60	2	10	68	25	89	25	
63	Tarnopol	79	80	168	—	247	80	—	—	149	10	98	70	
64	Tarnów	78	75	162	75	241	50	2	10	171	15	68	25	
65	Tłumacz	71	40	94	50	165	90	—	—	88	20	77	70	
66	Trembowla	234	15	101	85	336	—	—	—	182	21	153	79	
67	Turka	69	85	69	30	139	15	2	10	80	35	56	70	
68	Wadowice	220	50	240	45	460	95	2	10	145	95	312	90	
69	Wieliczka	42	—	178	50	220	50	—	—	202	65	17	85	
70	Zaleszczyki	159	60	61	95	221	55	2	10	31	50	187	95	
71	Zbaraż	49	35	63	—	112	35	5	25	63	—	44	10	
72	Złoczów	379	05	248	86	627	91	73	50	291	91	262	50	
73	Żółkiew	100	80	206	85	307	65	—	—	225	75	81	90	
74	Żydaczów	120	75	74	55	195	30	3	15	158	55	33	60	
75	Żywiec	179	55	202	65	382	20	11	55	140	70	229	95	
	Suma	8053	66	9232	68½	17286	34½	543	90	9604	22½	7138	22	

Alegat 21. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888/9.

W y k a z

zaliczek udzielonych gminom na budynki szkolne od roku 1876
po koniec roku budżetowego 1888.

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		Zaległość rat po koniec r. 1888	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
1	Babuchów	500	—	100	—	—	—
2	Bachorzec	500	—	—	—	—	—
3	Balice	300	—	—	—	—	—
4	Balińce	600	—	—	—	—	—
5	Bar	200	—	—	—	20	—
6	Barańczyce	400	—	40	—	—	—
7	Bartków i Posadowa	200	—	20	—	—	—
8	Bernadówka	500	—	—	—	—	—
9	Biała	600	—	—	—	—	—
10	Bichale	500	—	50	—	—	—
11	Biskupice	1,000	—	—	—	—	—
12	Biskupice	500	—	—	—	—	—
13	Blich	500	—	62	50	—	—
14	Błudniki	200	—	20	—	—	—
15	Bohutyn	300	—	—	—	—	—
16	Bolestraszyce	1,000	—	—	—	—	—
17	Boniszyn	500	—	—	—	—	—
18	Boratyn	300	—	30	—	—	—
19	Borszczów	1,500	—	—	—	—	—
20	Borek	100	—	—	—	—	—
21	Bortków	400	—	—	—	—	—
22	Bóbrka	1,000	—	100	—	100	—
23	Bóbrka	1,000	—	50	—	—	—
24	Brzostowa góra	200	—	—	—	—	—
25	Brzoza królewska	350	—	35	—	—	—
26	Brzyszczyki	270	—	—	—	—	—
27	Buczacz	1,500	—	—	—	150	—
28	Bukowina	400	—	40	—	40	—
29	Burczyce	100	—	10	—	—	—
30	Busk	1,000	—	100	—	—	—
31	Buszkowice	200	—	20	—	—	—
32	Capowce	300	—	—	—	—	—
33	Cetula	600	—	—	—	—	—
34	Chocimierz	500	—	50	—	50	—
35	Cholewiana góra	400	—	40	—	—	—
36	Chorośnica	500	—	50	—	50	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		zaległość rat po koniec r. 1888		
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
37	Chyrów	gmina	600	—	—	—	—	—
38	Cieszacin wielki	"	200	—	20	—	—	—
39	Czyków	"	400	—	40	—	—	—
40	Czaple	"	200	—	20	—	20	—
41	Czarkońce małe	"	250	—	—	—	—	—
42	Czarny potok	"	400	—	—	—	—	—
43	Czekaj	"	150	—	—	—	—	—
44	Czernichowce	"	2.000	—	—	—	—	—
45	Czerniejów	"	500	—	—	—	50	—
46	Czerniszówka	"	100	—	10	—	—	—
47	Czerepin	"	300	—	30	—	—	—
48	Czudec	miasto	500	—	50	—	—	—
49	Czudec przedmieście	gmina	500	—	—	—	50	—
50	Czystopady	"	200	—	—	—	—	—
51	Czyszki gmina powiat Brody	"	200	—	—	—	—	—
52	Czyszki " " Lwów	"	200	—	—	—	120	—
53	Daszawa	"	500	—	50	—	50	—
54	Darachów	"	600	—	—	—	—	—
55	Dąbrowa	"	6.000	—	415	39	—	—
56	Dąbrówka polska	"	500	—	50	—	—	—
57	Derzów	"	1.000	—	—	—	—	—
58	Dębina	"	400	—	40	—	—	—
59	Dębno	"	600	—	60	—	60	—
60	Dembno	"	200	—	20	—	—	—
61	Dobromil	miasto	3.000	—	—	—	—	—
62	Dobromirka	gmina	400	—	40	—	—	—
63	Dobrotwór	"	300	—	—	—	—	—
64	Dora	"	300	—	30	—	—	—
65	Doroszów wielki	"	400	—	40	—	—	—
66	Dubie	"	300	—	30	—	30	—
67	Dubiecko	"	1.500	—	150	—	—	—
68	Dubowce z Dechową	"	400	—	40	—	—	—
69	Dudyńce	"	200	—	20	—	—	—
70	Dukla	"	800	—	—	—	80	—
71	Dukla	"	2.000	—	—	—	200	—
72	Dulcza wielka	"	800	—	—	—	80	—
73	Duńkowice	"	1.000	—	—	—	—	—
74	Dylągówka	"	300	—	—	—	—	—
75	Dźurków	"	500	—	—	—	100	—
76	Faszczówka	"	500	—	50	—	—	—
77	Firlejówka	"	100	—	—	—	—	—
78	Folwarki żydaczowskie	"	820	—	—	—	87	06
79	Gaje starobrodzkie	"	600	—	—	—	60	—
80	Ganczary	"	500	—	50	—	200	—
81	Giedlarowa	"	300	—	30	—	30	—
82	Glinik	"	500	—	—	—	—	—
83	Głębokie	"	200	—	20	—	—	—
84	Giuchowice ad Gaje	"	300	—	30	—	—	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin		Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		zaległość rat po koniec r. 1888	
			zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
85	Gołogóry	wieś	500	—	—	—	100	—
86	Gołogóry	miasteczko	800	—	—	—	—	—
87	Gorajowice	gmina	130	—	—	—	13	—
88	Grochowce	"	500	—	50	—	50	—
89	Grzymałów	"	1.000	—	—	—	100	—
90	Hadyńkowce	"	500	—	—	—	—	—
91	Hermanowice	"	250	—	25	—	25	—
92	Hniliczki	"	600	—	60	—	60	—
93	Hodów	"	600	—	60	—	—	—
94	Hodowice	"	400	—	—	—	—	—
95	Hołowczyńce	"	150	—	15	—	—	—
96	Hostów	"	500	—	—	—	100	—
97	Hruszów i Kłonica	"	530	—	—	—	—	—
98	Hucisko oleskie	"	100	—	—	—	—	—
99	Husiatyn	"	800	—	80	—	—	—
100	Hyżne	"	400	—	—	—	80	—
101	Ilawce	"	500	—	50	—	—	—
102	Ispas	"	300	—	—	—	—	—
103	Izdebnik	"	1.000	—	100	—	—	—
104	Jamnica	"	150	—	15	—	—	—
105	Jarocin	"	300	—	30	—	—	—
106	Jaryczów stary	"	500	—	—	—	350	—
107	Jasień	"	1.000	—	100	—	100	—
108	Jaszczew	"	400	—	40	—	—	—
109	Jazłowczyk	"	300	—	—	—	—	—
110	Jezierzanka	"	300	—	—	—	—	—
111	Jordanów	"	1.000	—	—	—	—	—
112	Kałuż	"	2.000	—	—	—	—	—
113	Kamienopol	"	300	—	30	—	30	—
114	Kędzierzawce	"	200	—	—	—	—	—
115	Klikowa	"	400	—	50	—	—	—
116	Klimiec	"	300	—	—	—	—	—
117	Klimkówka	"	400	—	50	—	—	—
118	Kłaj	"	300	—	—	—	—	—
119	Kobelnica ruska	"	550	—	110	—	—	—
120	Kobierzyn	"	250	—	—	—	—	—
121	Kobierzyn	"	400	—	40	—	—	—
122	Kobło stare	"	200	—	20	—	—	—
123	Kobyłowloki	"	1.000	—	—	—	—	—
124	Kolbuszowa	"	700	—	70	—	—	—
125	Kołomyja	"	1.000	—	—	—	—	—
126	Komarno	"	1.000	—	—	—	—	—
127	Komarno	"	500	—	—	—	—	—
128	Konieczkowa	"	500	—	50	—	—	—
129	Kopki	"	300	—	—	—	—	—
130	Korczyn powiat Stryj	"	600	—	—	—	—	—
131	Korczyn powiat Krosno	"	500	—	—	—	—	—
132	Kornalowice	gmina	600	—	—	—	—	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		zaległość rat po koniec r. 1888	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
133	Koropiec powiat Czortków	400	—	—	—	—	—
134	Koropiec „ Złoczów	300	—	—	—	—	—
135	Korszylówka	500	—	50	—	—	—
136	Kosienice	300	—	30	—	30	—
137	Kosmacz	350	—	—	—	—	—
138	Kostarowce	600	—	60	—	—	—
139	Kowalowa	500	—	50	—	100	—
140	Kozielniki	200	—	20	—	—	—
141	Kozy	500	—	—	—	—	—
142	Krakowiec	300	—	30	—	—	—
143	Krakowiec	400	—	—	—	—	—
144	Krasów	200	—	20	—	40	—
145	Kreców	200	—	20	—	—	—
146	Krościenko	200	—	—	—	—	—
147	Krościenko	1.000	—	100	—	—	—
148	Krotoszyn	500	—	50	—	140	—
149	Krowniki	400	—	—	—	—	—
150	Królin	102	—	—	—	—	—
151	Kryłoś	500	—	—	—	—	—
152	Krynica	1.000	—	—	—	—	—
153	Krystynopol	600	—	—	—	100	—
154	Krzaczkowa	400	—	40	—	—	—
155	Krzęcin	500	—	—	—	—	—
156	Krzyszkowice	1.000	—	100	—	100	—
157	Krzywcze	800	—	—	—	—	—
158	Kulików	2.000	—	—	—	—	—
159	Kulparków	600	—	60	—	120	—
160	Kuty	3.000	—	—	—	—	—
161	Lachowice	600	—	—	—	60	—
162	Lacka wola	600	—	—	—	—	—
163	Lacko wielkie i małe	600	—	—	—	—	—
164	Lacko	100	—	10	—	10	—
165	Lanckorona	600	—	—	—	—	—
166	Leszczyn	200	—	—	—	—	—
167	Leszniów	400	—	—	—	—	—
168	Leżajsk	5.000	—	250	—	—	—
169	Lipinki	300	—	—	—	—	—
170	Lipnica dolna	400	—	—	—	—	—
171	Lipnica murowana	600	—	—	—	75	—
172	Lipnica wielka	300	—	30	—	—	—
173	Lisko	800	—	—	—	—	—
174	Lisowice	900	—	—	—	—	—
175	Lisowice	300	—	—	—	—	—
176	Lubaczów	2.000	—	—	—	—	—
177	Lubeza	600	—	—	—	—	—
178	Lubiana	400	—	—	—	400	—
179	Lubla	200	—	—	—	—	—
180	Łańcut	2.000	—	400	—	—	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		Zaległość rat po koniec roku 1888	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
181	Łańcut	4.000	—	—	—	—	—
182	Łęki	500	—	—	—	—	—
183	Łojowa	150	—	15	—	—	—
184	Łopatyn	1.000	—	—	—	—	—
185	Łowce	300	—	30	—	—	—
186	Łoszniów	500	—	50	—	—	—
187	Łoszniów	500	—	—	—	—	—
188	Lubycza	150	—	15	—	—	—
189	Łuczyce	150	—	—	—	—	—
190	Łukowa	250	—	—	—	—	—
191	Magdalówka	600	—	60	—	60	—
192	Majdan gołogórski	200	—	20	—	—	—
193	Manasterzec	400	—	40	—	—	—
194	Marcinkowice	200	—	20	—	—	—
195	Markowa	600	—	—	—	—	—
196	Markowce	400	—	—	—	—	—
197	Mateniów	300	—	—	—	—	—
198	Męcina	129	—	—	—	—	—
199	Męcinka	150	—	—	—	—	—
200	Michałkowa	150	—	—	—	—	—
201	Mielnica	300	—	30	—	—	—
202	Milatyn	200	—	—	—	—	—
203	Mitulín	300	—	—	—	—	—
204	Młyniska	600	—	—	—	—	—
205	Motołów z Demidowem	200	—	20	—	—	—
206	Mościska	2.000	—	50	—	—	—
207	Mostki	300	—	230	—	60	—
208	Myścowa	250	—	—	—	—	—
209	Myślatycze	500	—	50	—	—	—
210	Mysłowa	300	—	60	—	—	—
211	Myszkowice	400	—	40	—	—	—
212	Nadwórna	400	—	—	—	—	—
213	Nadwórna miasteczko	3.200	—	20	—	—	—
214	Nagorzany	400	—	340	—	—	—
215	Nahorce	400	—	—	—	—	—
216	Nałuże	400	—	—	—	—	—
217	Narajów	200	—	—	—	—	—
218	Nawsie	400	—	—	—	—	—
219	Niemiłów	800	—	—	—	—	—
220	Niepołomice	161	—	—	—	—	—
221	Niepołomice	1.000	—	—	—	300	—
222	Nisko	1.500	—	—	—	—	—
223	Niwra	500	—	—	—	—	—
224	Nowosielce	600	—	—	—	—	—
225	Nowy Sącz	400	—	—	—	—	—
226	Nowy-Targ	1.000	—	—	—	—	—
227	Ochładów	100	—	—	—	—	—
228	Ochrymowce	800	—	—	—	—	—

Liczba porząd- kowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przedłożone		Zaległość rat po koniec roku 1888		
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
229	Odrzykoń	gmina	600	—	—	—	100	—
230	Okniany	„	200	—	20	—	—	—
231	Olszanica	„	500	—	—	—	100	—
232	Olszanik	„	400	—	—	—	—	—
233	Oleszyce	„	1.000	—	100	—	—	—
234	Oleszyce	„	2.000	—	200	—	200	—
235	Ortynice	„	300	—	30	—	—	—
236	Osiek powiat Biała	„	500	—	—	—	—	—
237	Osiek „ Wadowice	„	400	—	—	—	—	—
238	Osiek „ Jasło	„	250	—	—	—	—	—
239	Osielec	„	500	—	50	—	50	—
240	Ostrów	„	600	—	60	—	—	—
241	Ostrów	„	200	—	20	—	—	—
242	Ostrowczyk polny	„	300	—	—	—	—	—
243	Oświęcim	„	500	—	—	—	—	—
244	Ożydów	„	500	—	—	—	—	—
245	Padew narodowa	„	500	—	—	—	—	—
246	Pawłokowa	„	250	—	25	—	—	—
247	Petlikowce	„	500	—	—	—	—	—
248	Pietrycze	„	200	—	20	—	—	—
249	Pisarzowice	„	500	—	—	—	—	—
250	Piskorowice	„	500	—	—	—	—	—
251	Pistyń	wieś	600	—	—	—	60	—
252	Pistyń	miasteczko	400	—	—	—	60	—
253	Pleszowice	gmina	200	—	20	—	20	—
254	Pniów	„	200	—	20	—	—	—
255	Pobereże powiat Żydaczów	„	600	—	—	—	—	—
256	Pobereże „ Stanisławów	„	1.000	—	100	—	100	—
257	Podborce	„	500	—	50	—	—	—
258	Podhorodce	„	500	—	—	—	153	22
259	Pohorce	„	200	—	—	—	—	—
260	Podłęże	„	129	—	—	—	—	—
261	Podwysokie	„	1.000	—	—	—	200	—
262	Polanka	„	300	—	30	—	—	—
263	Pomorzany	„	300	—	30	—	—	—
264	Poręba radlna	„	200	—	—	—	—	—
265	Porszna	„	300	—	—	—	177	83
266	Potok złoty	„	500	—	—	—	—	—
267	Potok	„	400	—	40	—	40	—
268	Pryszów kameralny	„	200	—	20	—	—	—
269	Przemysł	miasto	6.000	—	—	—	—	—
270	Przewłoczna	gmina	300	—	30	—	—	—
271	Przewłoczna	„	300	—	—	—	—	—
272	Przewrotne	„	800	—	—	—	160	—
273	Przybówka	„	400	—	—	—	—	—
274	Przybyszówka	„	300	—	30	—	—	—
275	Pustomyty	„	200	—	20	—	20	—
276	Raba	„	150	—	—	—	—	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		Zaległość rat po koniec roku 1888	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
277	Radenice	300	—	30	—	—	—
278	Radłowice	400	—	—	—	—	—
279	Radymno	3.000	—	250	—	250	—
280	Radziechow	5.650	—	376	32	94	18
281	Rajtarowice	300	—	30	—	30	—
282	Rakowczyk	500	—	—	—	—	—
283	Raszowce	500	—	—	—	—	—
284	Rawa	500	—	—	—	—	—
285	Raźniów	200	—	—	—	—	—
286	Reniów	200	—	—	—	—	—
287	Rodatycze	500	—	—	—	—	—
289	Rohatyn	5.000	—	—	—	500	—
289	Rozhurcze	600	—	—	—	—	—
290	Równe	400	—	—	—	—	—
291	Ruda	200	—	20	—	—	—
292	Rudki	1.600	—	—	—	—	—
293	Rudki	500	—	—	—	—	—
294	Ryków	300	—	—	—	—	—
295	Rzepiennik strzyżowski	500	—	50	—	—	—
296	Rzepniów	100	—	—	—	—	—
297	Rzeszów	3.000	—	—	—	—	—
298	Sanok	1.200	—	—	—	—	—
299	Sarny	1.000	—	—	—	30	—
300	Schönanger	500	—	—	—	—	—
301	Siary	500	—	—	—	—	—
302	Siedliska ad Tołszczew	300	—	30	—	—	—
303	Sielec	400	—	—	—	—	—
304	Siemiakowce	600	—	—	—	200	—
305	Sieniawa v) Dybków i Wylewa	1.582	96	—	—	1.582	96
306	Siennów	1 000	—	100	—	—	—
307	Sieprawa i Łyczanka	800	—	—	—	—	—
308	Sierakoście	300	—	30	—	—	—
309	Skąła	500	—	—	—	—	—
310	Skąła	2.000	—	—	—	—	—
311	Skniłów powiat Lwów	500	—	50	—	250	—
312	Skniłów „ Złoczów	300	—	30	—	—	—
313	Sławna	200	—	—	—	—	—
314	Snowicz	300	—	30	—	30	—
315	Sokolniki	700	—	—	—	—	—
316	Sokolniki	1.000	—	—	—	600	—
317	Sokołów	300	—	—	—	—	—
318	Sokołów	2.000	—	—	—	400	—
219	Solonka wielka	300	—	30	—	—	—
320	Smarzów	400	—	—	—	—	—
321	Spas	300	—	30	—	—	—
322	Staremiasto	500	—	—	—	—	—
323	Stary Wiśnicz	130	—	—	—	—	—
324	Starzawa	500	—	—	—	—	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		Zaległość rat po koniec r. 1888	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
325	Stechnikowce	gmina	250	—	—	—	—
326	Stojanów	"	400	—	—	—	—
327	Strachocina	"	400	—	—	—	—
328	Stroniatyn	"	1,000	—	100	—	500
329	Stronibaby	"	200	—	—	—	—
330	Stryjówka	"	1,500	—	—	—	—
331	Strzeszyn	"	400	—	40	—	—
332	Stubienko	"	500	—	50	—	—
333	Stubno	"	600	—	—	—	—
334	Stulsko	"	1,000	—	—	—	—
335	Stulsko	"	800	—	—	—	—
336	Stupnica i Kołowania	"	400	—	—	—	—
337	Srednia	"	200	—	20	—	—
338	Srodopolce	"	600	—	—	—	—
339	Sroki	"	200	—	—	—	120
340	Sromowce	"	300	—	—	—	—
341	Suchodół	"	400	—	40	—	40
342	Suchodoły	"	500	—	—	—	—
343	Suchowola	"	400	—	—	—	—
344	Suszno	"	300	—	30	—	—
345	Sutkowice	"	800	—	—	—	—
346	Swilcza	"	600	—	—	—	—
347	Szczawa	"	300	—	30	—	—
348	Szebnie	"	100	—	—	—	—
349	Szmańkowce	"	400	—	—	—	—
350	Szybalin	"	200	—	—	—	—
351	Tarnobrzeg z Dzikowem	"	300	—	—	—	—
352	Tarnowica leśna	"	300	—	30	—	—
353	Tartaków	miasteczko	800	—	80	—	80
354	Temeszów	gmina	400	—	—	—	—
355	Terło szlacheckie i rustykalne	"	200	—	20	—	—
356	Trościaniec	gmina	600	—	60	—	60
357	Trzciana powiat Rzeszów	"	400	—	—	—	—
358	Trzciana " Bochnia	"	500	—	50	—	—
359	Trzcianiec " Mościska	"	800	—	—	—	—
360	Trzcianiec " Dobromil	"	600	—	—	—	—
361	Trzeboś	gmina	600	—	—	—	—
362	Tudiów	"	200	—	20	—	—
363	Tuligłowy powiat Jarosław	"	1 000	—	—	—	—
364	Tuligłowy " Mościska	"	174	—	—	—	—
365	Turka	gmina	1,000	—	60	—	5
366	Turze powiat Jasło	"	200	—	—	—	—
367	Turze " Staremiasto	"	300	—	—	—	—
368	Tyczyn	gmina	300	—	—	—	—
369	Tyczyn	"	600	—	100	—	—
370	Tyśmienica	"	800	—	20	—	—
371	Uhełna	"	400	—	—	—	—
372	Uhnów	"	500	—	—	—	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		Zaległość rat po koniec r. 1888	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
373	Ulanów	200	—	—	—	—	—
374	Ułazów	400	—	—	—	—	—
375	Uście solne	322	50	—	—	—	—
376	Uście solne	2.000	—	—	—	—	—
377	Uścieczko	200	—	—	—	—	—
378	Usznia	500	—	—	—	—	—
379	Urlów	200	—	—	—	—	—
380	Urlów z Hrabieźną	200	—	—	—	—	—
381	Urzejowice	500	—	50	—	—	—
382	Werchrata	400	—	—	—	—	—
383	Weryń	1.500	—	—	—	—	—
384	Wesołów	1.200	—	—	—	60	04
385	Wiązowa	300	—	—	—	—	—
386	Widelki	600	—	—	—	—	—
387	Wielkie oczy	2.000	—	—	—	200	—
388	Wierzblany	300	—	30	—	—	—
389	Wiewiórka	300	—	—	—	—	—
390	Winniki	2 000	—	—	—	1.400	—
391	Witków nowy	600	—	60	—	60	—
392	Witkowice	800	—	—	—	—	—
393	Włosań	400	—	—	—	—	—
394	Wola czarnokoniecka	800	—	80	—	—	—
395	Wola koblańska	200	—	20	—	—	—
396	Wółczniów	1.000	—	100	—	—	—
397	Wolica ługowa i piaskowa	400	—	—	—	—	—
398	Wołoskowce	1.000	—	—	—	—	—
399	Wołosow	300	—	30	—	—	—
400	Wołoszczyszna	600	—	—	—	—	—
401	Wybranówka	400	—	—	—	—	—
402	Wysocko	200	—	—	—	—	—
403	Wysoka łańcucka	800	—	—	—	—	—
404	Wyźniany	200	—	20	—	—	—
405	Zagórzany	300	—	—	—	—	—
406	Zakliczyn	322	80	—	—	—	—
407	Zakomarze	400	—	—	—	—	—
408	Załęże	100	—	—	—	—	—
409	Załęże	300	—	—	—	—	—
410	Zamarstynów	400	—	40	—	40	—
411	Zarudce	200	—	20	—	—	—
412	Zarzeczce	124	—	—	—	—	—
413	Zawidcze	200	—	—	—	—	—
414	Zawidowice	400	—	40	—	40	—
415	Zazdrość	500	—	—	—	—	—
416	Zboiska	200	—	20	—	80	—
417	Zbyszyce i Wielkonosze	300	—	30	—	—	—
418	Zdziarzec	600	—	—	—	—	—
419	Żabcze	400	—	—	—	—	—
420	Żołyńia wieś i miasteczko	400	—	—	—	—	—

Liczba porządkowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1890 do spłaty przypadające		Zaległość rat po koniec r. 1888	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
421	Żółkiew gmina	1.500	—	—	—	—	—
422	Zubrza "	1.500	—	150	—	750	—
423	Żulice "	400	—	—	—	—	—
424	Żulice "	400	—	—	—	—	—
425	Żurawniki "	400	—	40	—	—	—
426	Żurawno "	2.000	—	200	—	273	73
427	Żurawno "	3.000	—				
428	Żużel "	400	—	—	—	—	—
429	Żydaczów "	2.000	—	—	—	—	—
	Razem	270.277	26	9.289	21	13.347	02
	a po odpisaniu niezrealizowanych asygnat pod pozycjami 24, 41, 94, 118, 177, 179, 200, 260, 276, 374, 377 i 393 w kwocie	3.379	—				
	rozdzielono tychże zaliczek w rzeczywistej sumie	266.898	26	—	—	—	—
	Z zaległości wykazanej w roku 1888 po koniec grudnia tegoż roku w kwocie 13.347 zł. 2 ct, przypada na:						
	a) zaległe raty z lat dawniejszych					7.929	83
	b) " " z roku 1888					5.417	19
	Suma jak wyżej					13.347	02

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 21. sierpnia 1888, L. 9195 do
Wydziału krajowego.

Załatwiając szacowne odezwy z 5. listopada 1886, L. 43043, 5 sierpnia 1887 l. 38001, i 31. stycznia r. b., L. 59763. c. k. Namiestnictwo ma zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi krajowemu co następuje:

Według §. 15. krajowej ustawy wodnej, wolno każdemu z wód publicznych wydobywać między innymi piasek i szuter, o ile przez to nie narusza się biegu wody i brzegów, ani też nie uwłaszcza się cudzemu prawu, lub nie wyrządza się komu szkody, zawsze jednak z zachowaniem policyjnych przepisów i tylko na miejscach od podobnego używania albo wydobywania niewykluczonych.

Chcąc uzupełnić powyższe postanowienia prawne, bądź w drodze noweli do ustawy, bądź za pomocą wydać się mających przepisów policyjnych, należałoby ściśle określić dwa punkty:

1. Oznaczyć granicę wody publicznej, t. j. linię, na której owa woda się kończy a breg zaczyna, a więc granicę między własnością publiczną a własnością prywatną na wodach publicznych;
2. oznaczyć zasadę, wedle której odbywać się powinien podział szutru między strony interesowane tam, gdzie o to z jakichkolwiek powodów powstają spory i nieporozumienia.

ad 1. Ujęcie pierwszego punktu w formę przepisów napotka na pewne trudności, albowiem trudno będzie przewidzieć wszelkie możliwe tutaj wypadki, a gdyby się nawet udało pokonać te trudności, c. k. Namiestnictwo wątpi o potrzebie a więc o praktycznej doniosłości tej części przepisów, a to dla tego, że sporów o granicę własności nad wodami publicznymi znachodzi się u nas w kraju nie wiele, i to są wypadki tak sporadyczne, że należą wprost do rzadkości; te powyższe wypadki zdarzać się atoli będą nawet i w razie wydania przepisów, bo kontrowersyom granicznym żadnymi, choćby najlepszymi przepisami zapobiedz nie można.

ad. 2. Nieporozumienia co do podziału szutru między strony interesowane, i te zresztą dość rzadkie, powstają przy poborze szutru wyłącznie nieomal z dwóch powodów:

a) albo tam, gdzie rzeka toczy w ogóle mało szutru, a potrzeba jego na gościńce rządowe, krajowe, na cele gminne i t. p. jest przyczyną, (przestrzeń Sanu od Radymna do Jarosławia);

b) albo tam, gdzie szutru znachodzi się wprawdzie w obfitości, ale dostęp doń jest tylko do pewnych punktów łatwy, z których oczywiście wszyscy szutru potrzebujący pobierać go pragną. (Stryj pod Stryjem).

Ponieważ wydać się mające przepisy ani ilości szutru tam, gdzie go w ogóle zamało, nieprzysporzą, ani też utrudnionego dostępu nie ułatwią, przeto c. k. Namiestnictwo mniema, że w wypadkach pod a) i b) wymienionych spory uniknąć się nie dadzą i że wypadnie z powodu różnych stosunków miejscowych sporną sprawę w każdym poszczególnym wypadku osobno zbadać i o niej orzec; ogólnej reguły tutaj postanowić nie można.

Wobec powyżej przytoczonych okoliczności c. k. Namiestnictwo jest zdania, że okólnik tutejszy z 16. sierpnia 1884, L. 21489 wydany do wszystkich starostw i udzielony świetnemu Wydziałowi krajowemu pod tą samą datą i liczbą czyni zadość rzeczywistym potrzebom i przez wydanie ściślejszych przepisów spory się nie zmniejszą, a może nawet powiększą wskutek rozmaitego tłumaczenia wydać się mających postanowień. Nie zachodzi przeto zdaniem c. k. Namiestnictwa potrzeba, ani wydawania nowych przepisów policyjnych ani ułożenia projektu noweli zmieniającej lub uzupełniającej postanowienia §. 15 ustawy wodnej.

A w razie zachodzących sporów między władzami rządowymi i autonomicznymi co do poboru szutru, byłoby raczej wskazaniem sprawę przez mieszaną komisję uporządkować i załatwić.

Gdyby wszakże świetny Wydział krajowy pozostał przy swem zapatrywaniu o potrzebie wydania noweli do §. 15. powołanej ustawy, zechce odnośny projekt ułożyć i udzielić e. k. Namiestnictwu.

Alegat 23. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888/9.

W y k a z

dojazdów kolejowych wybudowanych, kołaudowanych, obrachowanych i oddanych do użytku publicznego po koniec roku 1888.

Liczba porządkowa	P o w i a t	Liczba porządkowa	Dojazd do stacyi	Długość w metrach	Ogółem kosztu budowy		Datek z funduszu krajow.	
					zł.	ct.	zł.	ct.
1	Biała	1	Jawiszowice	695	4528	37	688	37
2	Bochnia	2	Kłaj	934	2164	99	668	86
3	Buczacz	3	Korościatyn	25	1285	26	214	21
	"	4	Monasterzyska	244	6671	29	823	77
	"	5	Jeżierzany	1409	4360	13	1381	37
4	Cieszanów	6	Oleszyce	1040	7463	86	1319	02
	"	7	Lubaczów	915	.	.	666	66
5	Czortków	8	Czortków	1121	25394	10	4232	35
6	Gorlice	9	Wola łużańska	1946	2481	78	777	26
	"	10	Zagórzany	211	1037	48	233	93
	"	11	Biecz	193	919	02	153	19
	"	12	Gorlice	225	1859	63	290	49
7	Grybów	13	Stróże wyżne	122	561	24	146	48
8	Husiatyn	14	Kopczyńce	974	7890	.	1825	.
9	Jarosław	15	Jarosław	113	1046	96	124	51
10	Jasło	16	Skołyszyn	494	2425	69	626	52
	"	17	Jasło	173	6704	61	1676	16
11	Myślenice	18	Osielec	105	983	06	240	09
12	Przemyśl	19	Zurawica	2816	1700	24	278	38
13	Przemyślany	20	Zadwórze	1870	18566	15	3638	95
14	Rawa ruska	21	Rawa ruska	823	2150	06	301	42
	"	22	Uhnów	1022	6654	11	1300	46
15	Sanok	23	Sanok	137	967	12 ^{1/2}	234	87 ^{1/2}
16	Sokal	24	Bełz	976	7173	80	1195	63
	"	25	Krystynopol	1320	14721	55	2453	59
17	Stryj	26	Lubieńce	416	1788	61	396	20
	"	27	Synowódzko wyżne	155	607	94	101	74
	"	28	Skole	104	1380	25	338	80
18	Tłumacz	29	Niżniów	353	5304	06	872	41
19	Wadowice	30	Przeciszów	233	1600	47	333	49
	"	31	Zator	426	3090	54	605	18
	"	32	Ryczów	148	1398	46	287	16
	"	33	Brzeźnica	151	1240	56	353	52
	"	34	Wielkie drogi	140	1259	04	319	68
	"	35	Skawce	33	523	49	74	50
20	Wieliczka	36	Skawina	97	1145	03	381	67
	"	37	Swoszowice	537	4232	32	647	79
	"	38	Podgórze-Płaszów	320	4417	87	928	03
21	Złoczów	39	Złoczów	1995	7341	18	1123	53
	"	40	Zarwanica	95	1265	59	391	87
			Razem	25.106	166.305	91 ^{1/2}	33.737	11 ^{1/2}

Alegat 24. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888|9.

O d p i s

odezwy Prezydium c. k. Namiestnictwa z 17. grudnia 1888 L. 3535|pr.
wystosowanej do Wydziału krajowego w Lwowie.

I. Pouczając w swem piśmie z dnia 11. stycznia b. r. L. 248/pr. kwestyę rewizyi regulaminu drogowego z dnia 24. września 1886, Dz. u. kr. Nr. 80 c. k. Prezydium Namiestnictwa miało jedynie na celu wynaleść sposób, w jakoby można gminom, a szczególnie gminom wiejskim zrobić ulgę w dopełnieniu czynności formalnej natury, jakie na nie wkłada tenże regulamin drogowy. W szacowanym piśmie swem z dnia 27. marca b. r. do L. 1957 przedstawia i rozbiera Świetny Wydział krajowy owe czynności w sposób tak wyczerpujący i gruntowny, iż c. k. Prezydium musi się w zupełności zgodzić z zapatrywaniami w tej mierze przez Świetny Wydział krajowy tamże wypowiedzianymi.

Nie da się bowiem zaprzeczyć, że 1) układanie spisu kontrybuentów i 2) ogłaszanie ceny wykupna prestacyi jest obowiązkiem, wypływającym bezpośrednio z ustawy drogowej (§. 14 noweli drog. z r. 1885), że dalej 3) sporządzanie rocznych preliminarzy i 5) prowadzenie rachunków jest rzeczą niezbędną wobec tego, iż ustawa drogowa z roku 1885 zaprowadziła powiatowy fundusz dróg gminnych, z którym fundusze drogowe gminne pozostają w ciągłym obrachunku, bądź to przelewając do niego pewną część swych dochodów w gotówce, bądź odbierając od niego subwencye na pokrycie niedoborów. Nareszcie i wymienione sub 4), 6), 7) czynności jako to: wydawanie pokwitowań na uiszczone prestacje, utrzymywanie katastru czyli ewidencji dróg, zapasów narzędzi i t. p. i w końcu utrzymywanie pamiętnika drogowego, w którym mają być zapisywane uchwały, orzeczenia i zarządzenia gminnego zarządu drogowego — wszystko to są czynności, bez których przy udzielaniu subwencji z pow. funduszu dróg gminnych należyta kontrola nad stanem miejscowych funduszy drogowych wykonywaną być nie może.

Konsekwentnie musi tedy c. k. Prezydium Namiestnictwa zgodzić się na konkluzye Świetnego Wydziału krajowego, iż wobec powyższego stanu rzeczy nie pozostaje nic innego, jak trzymać się zasady stopniowego, od sił i środków rozporządzalnych zależnego stosowania powyższych przepisów regulaminu i polecić Wydziałom powiatowym, ażeby, kierując czynnościami zarządów dróg gminnych w myśl §. 27. 2 noweli drogowej z roku 1885 i nie spuszczać z oka celów tej ustawy, starały się przepisy regulaminu drogowego, zawierające normy ogólne, wynikające z postanowień noweli drogowej pogodzić z istniejącymi stosunkami przyznawaniem w miarę potrzeby miejscowym zarządom w poszczególnych wypadkach wszelkich dopuszczalnych ulg i ułatwień, oraz uproszczeń ich działalności i użyczeniem im natomiast takiej pomocy przez własne organa, jaka okaże się niezbędną dla wykonywania postanowień ustawy rzeczonyj i dopełnienia wydanych na jej podstawie przepisów regulaminu i instrukcyi drogowej.

Zgadając się w zupełności na powyższą normę postępowania nie sądzi jednak c. k. Prezydium Namiestnictwa, aby potrzeba było wprowadzać tego rodzaju przepisy do regulaminu drogowego, gdyż nie zawierają one w sobie właściwie żadnych zmian tego regulaminu, lecz są raczej wskazówkami w jaki sposób należy stosować jego przepisy i należą jako takie raczej do instrukcyi, jaką Świetny Wydział krajowy sam jest mocen wydać, a nawet już po części wydał w tej mierze do Wydziałów powiatowych.

Wprowadzenie tych wskazówek do regulaminu drogowego wydaje się być tem mniej pożądanem, iż jak z jednej strony są one naturą rzeczy wskazane wobec gmin, które nie są w stanie uczynić od razu i własnymi siłami zadość wszystkim wymogom i przepisom, tak z drugiej strony osłabiałoby to znacznie i doniosłość tych przepisów wobec innych gmin, osobiwie miejskich, które mają siły i środki po temu. A skoro postępowanie wyż wskazane ma za sobą, jak Świetny Wydział krajowy sam przyznaje, już poniekąd ustaloną praktykę wielu Wydziałów powiatowych, przeto wystarczającym będzie, jeżeli Świetny Wydział krajowy sam od siebie udzieli i innym Wydziałom powiatowym podobnych wskazówek, a względnie przypomni je tamtym powiatom.

II. W drugiej części swego szacownego pisma z dnia 27. marca b. r. L. 1957 wskazuje Świetny Wydział krajowy na trudności rzeczowe i wątpliwości prawne, które się napotykają przy wykonywaniu przepisów regulaminu drogowego, dotyczących się sposobu pokrycia potrzeb materiału drewnianego a następnie proponuje taką zmianę §. 15. regulaminu drogowego, iżby obszar dworski był obowiązany wydać materiał drewniany, potrzebny do budowy i utrzymania dróg gminnych w takiej ilości i jakości, jaka w ciągu roku okaże się potrzebną według preliminarza drogowego przez Wydział powiatowy skontrolowanego z zastrzeżeniem, że jeżeli przeciętna wartość tego materiału przewyższa 5% dodatków do opłacanych przez obszar dworski podatków bezpośrednich ten ostatni otrzyma za nadwyżkę wynagrodzenie (czyli subwencję) z powiatowego funduszu dróg gminnych.

C. k. Prezydium Namiestnictwa nie myśli bynajmniej zaprzeczać tych trudności, jakie się napotyka przy pokrywaniu rocznej potrzeby materiału drzewnego dla dróg gminnych, ani też nie chce zaprzeczać, iżby te trudności dały się przynajmniej w znacznej części usunąć w sposób przez Świetny Wydział zaproponowany, nie sądzi jednakże, iżby się to dało osiągnąć przez prostą zmianę regulaminu drogowego (a mianowicie jego §. 15.), który nie może w sobie nic zawierać, coby się sprzeciwiało samej ustawie.

C. k. Prezydium Namiestnictwa miało już kilka razy sposobność objawić Świecnemu Wydziałowi krajowemu swoje zapatrywanie w tej mierze i jego powody, a mianowicie w tutejszem piśmie z dnia 28. czerwca z. r. L. 5658/pr., na które się też obecnie powołuje. Z ostatniego ustępu §. 26. noweli drogowej z r. 1885 wysnuwa wprawdzie Świetny Wydział krajowy wniosek, jakoby Radzie powiatowej służyło to prawo w danym razie żądać od obszaru dworskiego, aby dostarczył cały potrzebny materiał drewniany ze zastrzeżeniem wynagrodzenia za nadwyżkę 5% dodatków do podatków przekraczającą. Ależ ów ostatni ustęp §. 26. noweli drogowej nie podobnego w sobie nie zawiera, albowiem wkładając na Radę powiatową obowiązek oznaczenia tych obszarów dworskich, w których przeciętna wartość potrzebnego materiału drewnianego przewyższa 5% dodatków do podatków i stanowienia o pokryciu tej nadwyżki z funduszu powiatowego dróg gminnych, nie upoważnia jeszcze jej przeciwieństwem do nakładania na te obszary innych jeszcze obowiązków, aniżeli je sama ustawa wyraźnie w §. 12. nałożyła. Trudno też przypuścić, aby ustawa ograniczywszy w §. 12. obowiązek obszaru dworskiego pod względem dostarczania materiału drewnianego jak najwyraźniej do 5% dodatków do podatków, znosiła to postanowienie w jednym z następnych paragrafów, oddając nadto prawo stanowienia o wysokości prestacyi w ręce władzy wykonawczej.

Ostatni ustęp §. 26. noweli drogowej odnosi się zatem tylko do preliminarza powiatowego funduszu dróg gm. i jest raczej formalnej, aniżeli rzeczowej natury, prestacyi zaś stron, już poprzednio w §. 12. ustanowionych, wcale nie dotyka.

§. 15. regulaminu drogowego jest więc w zupełności zastosowany do ustawy drogowej z roku 1885 i zmiana jego w tym kierunku, jaki proponuje Świetny Wydział, jest według tutejszego zapatrywania niemożliwą dopóki ustawa sama zmieniona nie będzie.

III. Przeprowadzona dotychczas z Świecnym Wydziałem krajowym korespondencja w sprawie ustawy drogowej i regulaminu drogowego, a mianowicie ostatnie pismo Świecnego Wy-

działu krajowego z dnia 27. marca b. r. L. 1957 nasuwa uwagę, że trudności, jakie dotychczas napotymano w przeprowadzeniu przepisów, odnoszących się do dróg gminnych nie wypływają z regulaminu, który jest ściśle zastosowany do ustawy, lecz z postanowień samej ustawy drogowej z roku 1885 i że uchylenie tych trudności tylko przez zmianę tej ostatniej nastąpić może. Inicytywa w tej mierze musi oczywiście być pozostawioną Świątnemu Wydziałowi krajowemu, który przez ustawiczne stykanie się z Wydziałami powiat. ma też daleko więcej sposobności przekonać się o właściwym stanie rzeczy i na podstawie nabytego doświadczenia jakoteż i ewentualnych wniosków Wydziałów powiatowych i dat przez nie dostarczonych oznaczyć te postanowienia ustawy, któreby zmiany wymagały, a następnie sformułować wszystkie te zmiany i uzupełnienia, jakie się potrzebnymi okażą, a wreszcie oznaczyć czas stosowny do przedstawienia ich Sejmowi krajowemu.

Nie przesądzając w niczem postanowieniem jakie Świątny, Wydział krajowy w tej mierze powziąć zechce, ogranicza się c. k. Prezydium do podniesienia kilku punktów, któreby według jego zdania przedewszystkiem pod rozwagę wziąć należało.

1. W pierwszym rzędzie stoi kwestya prestacyi obszaru dworskiego w materiale drewnianym i nie da się zaprzeczyć, że zmiana noweli drogowej z r. 1885 w tym kierunku, aby obszar dworski obowiązany był wydawać cały materiał potrzebny do budowy i utrzymania dróg gminnych, jak to stanowiła ustawa drogowa z r. 18. sierpnia 1866, chociażby za wynagrodzeniem pewnej części, jest w dzisiejszych stosunkach prawie jedynem wyjściem.

Ponieważ jednak musi być utrzymana zasada, iż każdemu do tej prestacyi obowiązemu wolno jest się od niej wykupić, przeto postanowienie takie dotykałoby tylko tych, którzy materiał drewniany dają in natura, a ominęłoby zupełnie tych, którzy spłaciwszy swoje 5% gotówką pozostałoby wolni od wszelkiego dalszego obowiązku; należałoby więc zapobiedz takiemu nierównemu traktowaniu kontrybuentów w sposób odpowiedni.

Jednym z takich sposobów byłoby postanowienie, iż każdy kontrybuent, który prestacyę swoją chce spłacić gotówką, winien ją spłacić według całej rocznej potrzeby w materiale drewnianym, a raczej w każdym wypadku zachodzącej w ciągu roku potrzeby takiego materiału złożyć odpowiednią kwotę na jej zakupno, natomiast zaś zastrzeżoną mu będzie tak samo jak i kontrybuentom uiszczającym swoją prestacyę in natura ewentualna bonifikacya pewnej nadwyżki z końcem roku na tych samych podstawach jak dla kontrybuentów uiszczających swoją prestacyę in natura, bądź w gotówce bądź przez policzenie na poczet należitości roku przyszłego.

2. Najlichniesze zarzuty przeciw regulaminowi drogowemu wywołały owe postanowienia, które wkładają na gminne zarządy drogowe różne czynności formalnej natury, a którym zarządy te w wielu razach podołać nie mogą. Czynności te jednak są, jak to Świątny Wydział krajowy w swem szacownem piśmie z dnia 27. marca b. r. L. 1957 bardzo trafnie wykazał, dlatego tylko w regulaminie przepisane, iż albo wynikają wprost z postanowień ustawy z roku 1885 albo są koniecznem następstwem ustroju powiatowego funduszu dróg gminnych, który pozostaje w ustawicznym obrachunku z gminnymi funduszami drogowymi, bądź to przyjmując od nich wpływy pieniężne przekazane mu w drugim ustępie §. 13. noweli drogowej z r. 1885, bądź zasilając je nawzajem swymi funduszami. Należałoby tedy wziąć pod ścisłą rozwagę:

- a) czyby nie było lepiej wyeleminować z samej ustawy te jej postanowienia, które jak np. ustęp 1 i 2 §. 14, a po części ustęp ostatni §. 26 określają tylko czynności formalnej natury i pozostawić tego rodzaju przepisy regulaminowi, który w drodze administracyjnej i w porozumieniu Świątnego Wydziału krajowego i Namiestnictwa, według zachodzącej potrzeby w każdej chwili zmienionym lub uzupełnionym być może;
- b) czy nie wypadaloby zmienić ustroju powiatowego funduszu dróg gminnych w ten sposób, iżby z jednej strony on sam, z drugiej strony zarządy drogowe gminne uwolnione były od tych dość licznych, a osobliwie dla gmin wiejskich bardzo uciążliwych czynności for-

malnej natury, które jak to wyżej wspomniano, są głównym przedmiotem zażaleń, a nawet dały dowód do wiadomych zajęć w niektórych gminach. Środkiem do tego celu prowadzącym byłoby, według tutejszego zdania przekazanie wymienionych w drugim ustępie §. 13 noweli drogowej z r. 1885 dochodów z wykupna nieużytych w ciągu roku prestacyj i z nieużytych opłat pieniężnych gminnym zarządom drog., które obecnie rozporządzają zbyt szczupłymi funduszami w gotówce i zmuszone są za każdym razem udawać się o zasiłek pieniężny do zarządu powiatowego funduszu dróg gminnych, a mogą go otrzymać dopiero po zbadaniu stanu rzeczy przez Wydział powiatowy i przekonaniu się o rzeczywistej potrzebie. Że takie urządzenie wkłada na gminne jak i na powiatowe zarządy drogowe rozliczne czynności formalnej natury, opóźnia wykonanie robót we właściwym czasie, ścieśnia samoistne działanie i wywołuje komplikacye, tego dowodem do tychczasowe doświadczenie.

3. Miasta Lwów i Kraków są wprawdzie wyjęte z pod postanowień ustawy drogowej, ale oprócz tych dwóch, są inne jeszcze miasta w kraju, które muszą utrzymywać na znacznych przestrzeniach brukowane ulice i znajdują się pod względem zastosowania przepisów ustawy drogowej w odmiennych warunkach aniżeli inne, mianowicie wiejskie gminy. Należałoby zatem te odmiennie stosunki więcej uwzględnić, aniżeli to uczyniły ustawy drogowe z roku 1866 i 1885.

4. Jak Świetny Wydział krajowy słusznie twierdzi, a c. k. Prezydium Namiestnictwa w zupełności przyznaje, jest zobowiązanie obszarów dworskich, aby dostarczały cały dla dróg gminnych potrzebny materiał drewniany niezbędnym warunkiem należytego utrzymania tych dróg.

Tej zasady trzymała się ustawa drogowa z roku 1866, a jeżeli okazała się potrzeba zmiany w tej mierze, nastąpiło to głównie z tego powodu, iż obowiązek ten obciążał właścicieli obszarów dworskich bardzo nierówno. Nowela drogowa z roku 1885, chcąc usunąć tę nierówność ciężaru, ograniczyła go do wartości 5% podatków stałych, chociaż ratio legis nie była tu jasną, albowiem nie było porzód ani zbadonem, ani stwierdzonem, iż właśnie ta a nie inna czy to wyższa czy niższa cyfra odpowiada rzeczywistej potrzebie.

Słuszną tedy jest dążność Świetnego Wydziału krajowego, aby wprowadzić napowrót zasadę ustawy z roku 1866, nierówność zaś wyrównać przez bonifikowanie pewnej części prestacyi. Z drugiej jednak strony nie zdaje się, aby sposób tego bonifikowania, jaki Świetny Wydział krajowy ma na oku t. j. aby za każdą nadwyżkę materiału drzewnego, której dostarczy obszar dworski ponad 5% podatków bezpośrednich płacono bez różnicy wartość jego z powiatowego funduszu dróg gminnych, odpowiadał zasadzie równomiernego rozdzielenia ciężaru.

Wprawdzie obecnie i dokąd obowiązuje nowela drogowa z roku 1885 inaczej postępować nie można, gdyż nowela ta ogranicza prestacyę w drzewie do 5% podatków, każda zatem nadwyżka czy to według cen miejscowych, czy przeciętnych powiatowych zapłaconą być musi. Inaczej jednak ma się rzecz wtenczas, gdy na obszarze dworskim ciężyc będzie z ustawy obowiązek dostarczenia całego potrzebnego materiału, albowiem obowiązek taki obciąża obszary dworskie w odwrotnym stosunku do ich siły podatkowej czyli do dochodu z gruntów, którego wyrazem jest opłacany z nich podatek.

W takim razie więc musi przy wymierzaniu bonifikacyi iść w rachubę nie tylko wartość dostarczonego materiału drewnianego ale i wysokość podatków bezpośrednich, które dostarczający obszar dworski opłaca. I tak np. jeżeli z 3 obszarów dworskich jeden opłaca 2.000 drugi 1000 a trzeci 500 zł. rocznego podatku, ale każdy z nich dostarczył dla swojej gminy drzewa wartości 50 zł. w roku, to obciążenie ich oznaczy się w cyfrze $\frac{50}{2000}$, $\frac{50}{1000}$, $\frac{50}{500}$ czyli jak $2\frac{1}{2}\%$: 5% : 10%.

Bonifikacya więc, jeżeli ma na celu wyrównać zachodzące różnice, powinna tu obejmować przedewszystkiem najwyższy procent prestacyi a następnie schodzić kolejno do niższych o ile starczą fundusze na ten cel przeznaczone a dopiero pozostająca reszta niebonifikowanego materiału drewnianego stanowić będzie właściwą t. j. bezpłatną prestacyę obszaru dworskiego.

Rozumie się samo przez się, że dla tych obszarów dworskich, które zamiast materiału in natura dawać będą jego wartość w pieniądzech ewentualna bonifikacya będzie tylko zwrotem pewnej części wydatków.

Taki sposób postępowania zmniejszy i uprości czynność i kontrolę zarządu powiatowego funduszu dróg gminnych, gdyż obrachunek będzie się odbywał raz do roku, a ilość drzewa dostarczonego przez obszary dworskie, żądające bonifikacyi może tu być i ex post sprawdzoną.

Uwagi powyższe nie wyczerpują przedmiotu wszechstronnie; Świetny Wydział krajowy jednakże mając ciągłą styczność z Wydziałami powiatowymi będzie prędzej w możności spostrzedz i inne jeszcze braki lub wątpliwości, jakie się przy zastosowaniu ustawy drogowej z roku 1866 i 1885 nasunęły lub nasuwają.

Przy tej sposobności pozwala sobie Prezydum c. k. Namiestnictwa w kwestyi jak należy interpretować §. 15 regulaminu drogowego odnośnie do szacownego pisma tamtejszego z dnia 8. lutego b. r. L. 770 wypowiedzieć swoje zapatrywanie w sposób następujący.

Jeżeli się wychodzi z tego stanowiska, jakie zajął Świetny Wydział krajowy, wobec re-monstracyi c. k. Dyrekyi domen i lasów t. j. że obszar dworski i teraz już jest obowiązany wydawać cały potrzebny materiał drewniany, chociażby wartość jego przekraczała miarę ustanowioną w §. 12. noweli drog. z r. 1885 t. j. 5°/_o podatków bezpośrednich, to w takim razie trafnymby było także takie tłumaczenie §. 15 regulaminu drogowego, iż obszar dworski winien wydać nadwyżkę ponad owe 5°/_o podatku po cenie przeciętnej przez Radę powiatową w myśl §. 25 p. 5. noweli drogowej z r. 1885 ustanowionej. C. k. Prezydum Namiestnictwa oznajmiło jednak, że Świetnemu Wydziałowi krajowemu już w piśmie swoim z dnia 28. czerwca r. z. L. 5658/pr. swoje zapatrywanie w tej mierze a mianowicie, iż obszar dworski nie ma wogóle obowiązku wydawać więcej drzewa po nad owo w §. 12 noweli drogowej ustanowione maximum 5°/_o podatku a zatem nie ma także i obowiązku wydawać (raczej sprzedawać) go po cenie przeciętnej przez Radę powiatową ustanowionej, albowiem owa cena przeciętna odnosi się tylko do wykupu obowiązkowej prestacyi w granicach 5°/_o podatków bezpośrednich a nie do nadwyżki. Postanowienie drugiego ustępu §. 15 regulaminu drogowego, na który się Świetny Wydział krajowy powołuje, a według którego wartość nadwyżki materiału drewnianego potrzebnego dla dróg gminnych ma być obliczoną przez Radę powiatową według przeciętnej ceny w powiecie ustanowić się mającej osobno dla drzewa twardego a osobno dla drzewa miękkiego, nie stoi wcale w sprzeczności z powyższem zapatrywaniem, jeżeli się zważy, że postanowienie to ma właściwie tylko znaczenie normy, według której ma postępować Wydział powiatowy przy układaniu rocznego preliminarza powiatowych funduszków dróg gminnych (§. 41 regul. drog.) a względnie przy obliczaniu kwoty, jaka w przybliżeniu będzie potrzebną w następnym roku do pokrycia owej nadwyżki materiału w całym powiecie, do czego przyjęcie pewnej przeciętnej ceny jest potrzebnem.

Jeżeli jednak z tego nie wynika, że właściciele obszarów dworskich są obowiązani wydawać potrzebną nadwyżkę drzewa po owej przeciętnej cenie zwłaszcza jeżeli ona jest niższą od ceny miejscowej, to wypływa z tego również w naturalnej konsekwencyi, że i Rada powiatowa nie jest obowiązana obliczać i wypłacać poszczególnym zarządom dróg gminnych wartości nadwyżki drzewa bądź w miejscu, bądź w bliskim sąsiedztwie (§. 14 p. 5 noweli drog.) jeżeli są niższe od przeciętnej w powiecie.

Oczywiście nie przeszkadza to, aby Rada powiatowa względnie Wydział powiatowy nie mógł z właścicielami obszarów dworskich zawierać umów o dostarczenie potrzebnej nadwyżki materiału drewnianego po cenach preliminarza t. j. przeciętnych, tam gdzie to uzna za korzystne dla powiatowego funduszu dróg gminnych i wypłacać im przypadającą należytość w myśl ostatniego ustępu §. 15 regulaminu drogowego.

O d p i s.

odezwy Wydziału krajowego z dnia 24. maja 1889 L. 56.384/88 wystosowanej do c. k. Prezydium Namiestnictwa w miejscu.

Odnośnie do szacownej odezwy z dnia 17. grudnia 1888 L. 3.535/pr. mamy zaszczyt udzielić Świątelnemu c. k. Prezydium odpis okólnika, który wydajemy równocześnie do wszystkich Wydziałów powiatowych w sprawie stosowania przepisów wykonawczego regulaminu drogowego z 24. września 1886 dz. u. kr. L. 80. Wydanie tego okólnika jest zdaniem naszym tem bardziej potrzebne, że pomieniony regulamin prawdopodobnie jeszcze przez czas dłuższy będzie obowiązywał, albowiem rzeczony regulamin, o ile zawiera przepisy spowodowane postanowieniami §. 13. i 14 ust. 4 noweli drogowej o wzajemnej konkurencji miejscowych funduszków dróg gminnych i powiatowego funduszu dróg rzeczonych, mógłby być w takim tylko razie zmieniony, gdyby poprzednio nastąpiła radykalna reforma ustawy drogowej, obejmująca zmianę podstawy rozkładu ciężarów a przynajmniej wymiaru prestacyj drogowych i całego z tym wymiarem połączonego systemu konkurencyjnego, taka zaś reforma wymaga wszechstronnych i wyczerpujących badań, które w krótkim czasie nie mogą być dokonane z gruntownością dającą rękojmię, że reforma byłaby nietylko możliwą, lecz także pożądaną w interesie kraju. Ustawa drogowa z 1885 roku pomimo trudności napotykanych przy jej wykonywaniu, zyskuje co raz to szersze koło zwolenników nawet w tych warstwach społeczeństwa naszego, które przyjęły ją na początku z nieufnością i niedowierzaniem a korzyści wypływające z zastosowania tej ustawy pod względem poprawy dróg gminnych są w wielu powiatach zbyt widoczne, iżby bez należytego ich zestawienia i ocenienia, nie mniej też rozpoznania rezultatów osiągniętych na całym obszarze kraju w dłuższym okresie czasu, oraz bez głębokiego zastanowienia się nad następstwami zmiany całego systemu, na którym opiera się nowela drogowa z 1885 r. można było już w niedalekiej przyszłości przystępować do radykalnej reformy ustawy drogowej. Wobec tego stanu rzeczy Wydział krajowy jest zdania, że nie przerywając badań rozpoczętych na podstawie wskazówek zawartych w załączonym okólniku z dnia 6. lipca 1888 L. 18.571, owszem prowadząc je dalej systematycznie, przez dłuższy przeciąg czasu, należałoby na razie poprzestać na częściowej zmianie niektórych szczegółów noweli drogowej z 1885 r., a mianowicie na uzupełnieniu i objaśnieniu jej postanowień, odnoszących się do sposobu pokrycia potrzeb materiału drewnianego dla dróg gminnych (§. 12, ust. 4 i §. 26 ust. ostatni) nie mniej też na odpowiedniej modyfikacji jest postanowienia o odmiennem stosowaniu ustawy drogowej do większych gmin miejskich (§. 31), którego częściowa zmiana jest wskazana już ze względu na nową ustawę gminną z dnia 13. marca r. b. wydaną dla 30 miast, z których część nie jest wcale objętą powyższem postanowieniem noweli drogowej.

Z zawartych w szacownej odezwie z dnia 17. grudnia 1888 L. 3.535/pr. cennych uwag, dotyczących się ewentualnej zmiany noweli drogowej z 1885 r. pragniemy ile możliwości w całej pełni korzystać i dla tego pozwalamy sobie upraszać uprzejmie, ażeby Świątelnemu c. k. Prezydium objawione nam zapatrywanie co do oznaczenia w nowej ustawie sposobu konfikacji dla obszarów dworskich wydających cały dla dróg gminnych potrzebny materiał drewniany, raczyło jeszcze uzupełnić pozytywnymi konkluzjami, a względnie propozycjami ściśle określonymi.

Alegat 26. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/9.

O d p i s

okólnika Wydziału krajowego z dnia 14. maja 1889 L 11.576 wystosowanego do wszystkich Wydziałów powiatowych.

Wyrokiem z dnia 31. stycznia b. r. L. 374/. odrzucił c. k. Trybunał administracyjny zażalenie zarządu dróg gminnych w Nisku przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 5. czerwca 1888 L. 16.739 w sprawie sprostowania preliminarza drogowego za 1888 r.

Jakkolwiek motywa powołanego wyżej wyroku c. k. Trybunału administracyjnego potwierdzają w zupełności zapatrywanie Wydziału krajowego, że na mocy §. 22 ust. 2 noweli do ustawy drogowej z dnia 7. lipca 1885, Dz. ust. kraj. L. 39 tudzież w myśl §§. 5, 36 i 37 wykonawczego regulaminu drogowego z dnia 24. września 1886 Dz. ust. i rozp. kr. L. 80 Wydział powiatowy, nadzorując urzędy gminne i obszary dworskie, co do budowy i utrzymywania dróg gminnych i kierując odnośnymi czynnościami uprawniony jest i powołany do sprawdzania i prostowania preliminarzy przedkładanych przez zarządy dróg gminnych, to jednak odnośnej władzy przysługującej Wydziałowi powiatowemu nie należy tak pojmować, jakoby przedłożone preliminarze mogły być badane i prostowane na podstawie nieokreślonej lub dowolnej, lecz że jest obowiązkiem Wydziału powiatowego z jednej strony przestrzegać postanowienia §. 28 ust. 5 noweli drogowej z 1885 roku, podług którego drogi gminne każdej miejscowości mają być utrzymywane w dobrym stanie, z drugiej zaś strony mieć na względzie postanowienie zawarte w trzecim ustępie §. 14 tejże noweli, bacznie starannie na istotne potrzeby dróg gminnych w każdej miejscowości i oceniając je na podstawie faktycznej, unikać takich zmian w przedłożonych preliminarzach, które bez należytego uwzględnienia potrzeb powyższych, miałyby jedynie na celu bądź uchylenie konieczności udzielenia zasiłku z powiatowego funduszu dróg gminnych, w myśl §. 13 noweli drogowej, bądź też przysporzenie temu funduszowi dochodu w myśl czwartego ustępu §. 14 ustawy pomienionej

Subalegat do aleg 26. do sprawozdania z czynności Wydziału kraj. za r. 1888/9.

O d p i s

wyroku c. k. Trybunału administracyjnego z dnia 31. stycznia 1889 L. 374.

Im Namen Seiner Majestät des Kaisers! Der k. k. Verwaltungsgerichtshof hat unter dem Vorsitze des k. k. Präsidenten Grafen Belcredi, in Gegenwart der Räte des k. k. Verwaltungsgerichtshofes; Senatspräsidenten von Stransky, der Hofräthe Freiherrn von Scharschmid, Dr. Freiherrn von Budwiński und Dr. Ritter von Pollak, dann des Schriftführers, k. k. Hofsekretärs von Neukirchen, über die Beschwerde der Gemeindestrassen- Verwaltung in Nisko

gegen die Entscheidung des Galizischen Landesausschusses vom 5. Juni 1888 Z. 16.737, betreffend die Rektifizierung des Gemeindestrassen Präliminaries für das Jahr 1888, nach der am 31. Jänner 1889 durchgeführten öffentlichen mündlichen Verhandlung und zwar nach Anhörung des Vertrages des Referenten, sowie der Ausführungen des Dr. Anton Pergelt, Hof- und Gerichtsadvokaten in Wien, in Vertretung der beschwerdeführenden Gemeindestrassen-Verwaltung und der Gegen Ausführungen des Dr. Johann Freiherrn von Haimberger, Hof- und Gerichtsadvokaten in Wien in Vertretung des belangten Landesausschusses, zu Recht erkannt: Die Beschwerde wird als unbegründet abgewiesen. Ein Ersatz der Kosten findet nicht statt.

Entscheidungsgründe:

Vorest hat der Verwaltungsgerichtshof der bei der öffentlichen mündlichen Verhandlung vom Vertreter des galizischen Landesausschusses erhobenen Einwendung des Mangels der Legitimation der Gemeindestrassen-Verwaltung zur Beschwerdeführung vor dem Verwaltungsgerichtshofe deshalb keine Folge gegeben, weil die Strassenverwaltung im Sinne des Strassengesetzes vom 7. Juli 1885 L. G. B. Nr. 39., und des im Grunde des §. 31. dieses Strassengesetzes erlassenen Regulativs vom 24. September 1886 L. G. B. Nr. 80. nicht etwa eine Behörde darstellt, welche dem Bezirks- und dem Landesausschusse untergeordnet wäre, sondern ein Organ, welchem die selbständige Verwaltung der Gemeindestrassen- Angelegenheiten zusteht, welchem in dieser Eigenschaft bestimmte Rechte und Pflichten zur Seite stehen, wie dies aus den §§. 12. 14. 28 u. s. w. des Strassengesetzes, wie übrigens auch aus den §§. 3. 5. 22. 30. 31. 31. 36. und 37. des Regulativs hervorgeht und welchem daher das Recht der Beschwerdeführung im Sinne des §. 2. des Gesetzes vom 22. Oktober 1875. R. G. Bl. Nr. 36. ex 1876, nicht abgesprochen werden kann, wie auch dieses Recht selbst im administrativen Instanzenzuge der Gemeindestrassen- Verwaltung nicht abgesprochen wurde, indem ja der Landesausschuss den Rekurs der Strassenverwaltung angenommen und in die meritorische Erledigung desselben sich eingelassen hat. In der Sache selbst konnte der Verwaltungsgerichtshof in der Rektifizierung des Gemeindestrassen- Präliminaries seitens des Bezirksausschusses eine Gesetzwidrigkeit nicht erkennen.

Es ist allerdings richtig, dass der Gemeindevorstand sammt dem Vorsteher des Gutsgebietes die gesammte technische und ökonomische Verwaltung der Gemeindestrassen zu besorgen haben, wie denselben auch die Sorge obliegt, dass die Gemeindestrassen in gutem Stande erhalten werden (§. 28. Abs. 3. des Strassengesetzes), es ist ferner richtig, dass der lokale Gemeindestrassen-Fond einen selbständigen, von der Strassenverwaltung zu verwaltenden Fond bildet und dass die Mitglieder der Strassenverwaltung für den unversehrten Stand und die gehörige Verwendung dieses Fondes verantwortlich sind (§. 22. des Strassenregulativs).

Indessen überlässt der §. 27. Punkt 2. des Strassengesetzes dem Bezirksausschusse nicht nur das Ueberwachungsrecht bezüglich der Herstellung und Erhaltung der Gemeindestrassen, sondern auch die Leitung der Agenden der Strassenortsverwaltung, zu denen, wie die Berufung des §. 28. Abs. 3. des Strassengesetzes darthut, gerade die Besorgung der gesammten Verwaltung der Gemeindestrassen gezählt wird.

Worin diese „Leitung“ bestehen soll, ist ausdrücklich im Gesetze nicht gesagt; aus einzelnen Bestimmungen desselben lässt sich aber entnehmen, dass diese Leitung nicht lediglich eine Formsache bleiben, sondern dass sie auch in das Wesen der Sache eingreifen soll. — So bestimmt der §. 13. des Strassengesetzes, dass für den Fall des Abganges der Einnahmen für die Herstellung und Erhaltung der Gemeindestrassen dem Gemeindestrassen- Bezirksfond aufzukommen hat, andererseits ist im §. 14. cit. Gesetzes bestimmt, dass für den alljährlichen Verbrauch der Bedarf massgebend erscheint und ist die Strassenverwaltung verpflichtet, darauf Bedacht zu nehmen, dass die Leistungen und Geldabstattungen in gehöriger Weise verwendet werden, zumal nach §. 14. Abs. 4. citirten Gesetzes die aus dem Loskaufe der Leistungen im Laufe des Jahres fliessenden und

nicht verwendeten Geldabstättungen, als auch die für im Laufe des Jahres nicht verwendete Arbeitsleistungen am Schlusse des Jahres abzustattenden Loskaufsbeträge an die Bezirksausschusskasse für den Gemeindestrassenbezirksfond abzuführen sind.

Aus diesem doppelten Interesse, welches der Bezirksausschuss als Verwalter des Strassenbezirksfondes an der richtigen Präliminirung der Einnahmen und Ausgaben des Gemeindestrassenfondes hat, ergibt sich von selbst, dass das im §. 38 Punkt 2 des Strassengesetzes vorbehaltene Aufsichtsrecht auf das Recht der Rektificirung des Präliminars in sich schiessen muss, wie dies aus den Bestimmungen der §§. 5, 36 und 37 des Strassenregulativs sich nach in deutlicher Weise ergibt. Da das wirkliche Erforderniss, den Bedarf für eine Strasse zu ermitteln und dabei zu er-messen, welche Arbeit und mit welchem Aufwande zu bewerkstelligen ist, in den Bereich der technischen Organe fällt, so konnte der Verwaltungsgerichtshof darin, dass der Bezirksausschuss bei Ausübung des ihm vorbehaltenen Aufsichtsrechtes den ihm vorgelegten Voranschlag einer techni-schen Uiberprüfung unterziehen liess und darnach, namentlich ohne eine mehrere Begründung auch die Rektificirung des Strassenpräliminaries vornahm, weder einen Mangel des Verfahrens, noch eine Gesetzwidrigkeit erblicken.

Mit dem Auspruche, dass die Strassenverwaltung verpflichtet ist, mit Jahresschluss in die Kasse des Bezirksstrassenfondes einen erübrigenden Betrag einzuzahlen, der sich auf Basis der Evidenzhaltung der faktisch verbrauchten Prästationen und der aus dem Loskaufe eingehobenen, nicht verbrauchten Leistungen herausstellen wird, ist die angefochtene Entscheidung gleichfalls im Rahmen der Gesetzesanordnung des §. 14 alinea 3 des Strassengesetzes geblieben, wie das sowohl der Wortlaut der angefochtenen Entscheidungen, als auch die Ausführungen des Landesauschus Vertreters beweisen, so dass in dieser Beziehung jene Unklarheit, welche die Beschwerde annimmt, nicht gegeben ist, weshalb auch in diesem Punkte die Beschwerde sich nicht als begründet darstellt.

Dieselbe musste daher als im ganzen unbegründet abgewiesen werden.

Alegat 27. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/9.

O d p i s

sprawozdania Wydziału powiatowego w Zaleszczykach z dnia 22. września 1888 do L. 94 wniesionego do Wydziału krajowego L. W. 42.326.

Wysoki Wydziale krajowy! Odnośnie do reskryptu z dnia 7. lutego b. r. L. 3600 do Wydziału powiatowego Zaleszczyckiego, wskutek petycyi z dnia 31. października 1887 r. L. 1823 Wydziału powiatowego, tudzież petycyi miasta Kołomyi dnia 23. listopada 1887 L. 8.282 w sprawie budowy kolei żelaznej Kołomyja - Horodenka - Zaleszczyki, na postawione pytania przez Wysoki Wydział krajowy Wydziałowi powiatowemu w Zaleszczykach, tenże ostatni daje następujące wyjaśnienia.

P. a) „Jak dalece zamierzona poprzednio budowa tej kolei ze Sniatyna przez Horodenkę „do Zaleszczyk, a podług innego projektu, z Wyżnicy lub Kut przez Sniatyn, Horodenkę do Za-

„leszczyk, ewentualnie z Zaleszczyk przez Borszczów do Skały, obecnie dla umniejszenia potrzebnych na ten cel kosztów zredukowaną być może?“

O. Zdaniem naszym, trzymając się w chwili obecnej projektu kolei z Sniatyna na Horodenkę do Zaleszczyk, jako duktu zaspokajającego potrzeby najszerzej okolicy producentów, a dla płaskiego i równego terenu, mniej kosztów pociągającego na budowę, na dzisiaj stanąć z nią należy w Zaleszczykach, ciąg dalszy budowy odkładając do czasu, aż przyjdzie do skutku projektowana kolej Kopyczyńce-Skała, z którą Zaleszczycka winnaby się połączyć w Jezierzanach. Ten dukt byłby najracjonalniejszy, bo najwięcej odpowiadający potrzebom a zarazem najtańszy.

P. b) „Czyli roboty przedwstępne i rewizje trasy są już przedsięwzięte i komu koncesya „na te roboty została udzieloną?“

O. Jakób br. Romaszkan z Horodenki otrzymał koncesyę na trasę kolei reskryptem wysokiego Ministerstwa handlu lecz jeszcze robót tych do skutku nie doprowadził.

P. c) „Jaka byłaby wysokość kosztów tej budowy kolei i w jaki sposób dałoby się usku-tecznić jej sfinansowanie?“

O. Jeżeli linia ta wychodzić będzie ze Sniatyna na Horodenkę do Dniestru w Zaleszczykach, wtedy na tę przestrzeń, wynoszącą około 46 kilometrów potrzeba nakładowego kapitału 2,500.000 zł. Ten kapitał dałby się najlepiej sfinansować trzema emisjami priorytetów, w czym wysoki Rząd mógłby znaleźć skuteczną pomoc przez zobowiązanie do zakupna walorów z dwóch pierwszych emisyj po trzykroć sto tysięcy z każdej, czyli za łączną sumę 600.000 zł., a to w dwóch latach podczas budowy tej kolei.

P. d) „Do jakiego udziału w tem przedsiębiorstwie zobowiązały się w myśl artykułu „VII, ustawy państwowej o kolejach lokalnych, z d. 17. czerwca 1887 Dz. p. p. N. 81 powiaty, „gminy i strony bezpośrednio interesowane?“

O. Rady powiatowe, dotychczas gotowe zawsze do podejmowania wydatków na cele powszechnego pożytku, nie zamkną dłoni tu, gdzie własny ich interes tyle widoczny. Nadto spodziewać się należy, jako w tym celu niektóre oferty już porobiono, iż właściciele większych posiadłości, bądź przez obniżenie ad minimum ceny swych gruntów, których kolej expropriacye przedsięwzięcie, bądź przez oddanie ich bezinteresownie pod kolej, przyczynią się tym sposobem w znacznej części do obniżenia wysokości kapitału nakładowego, czem się stanie zadość po myśli artykułu VII ustawy państwowej o kolejach z dnia 17. czerwca 1887 Dz. p. p. N. 81. Nakoniec winniśmy przedłożyć ogólny stan kombinacyjny przyszłości tej kolei, jakoteż zrównoważenie przypuszczalnego stanu ruchu przewozowego i jakości towaru, przeznaczonego do transportu z tej okolicy, jaką projektowana linia trasy tej kolei przecinać będzie, jako równowagę do wyłożonych kosztów na budowę i administracyę tej kolei; niemniej fizyologiczny pogląd na powiaty, przez które ta kolej iść będzie jakoteż ich stosunek do świata handlowego targów europejskich, przez żyzność gleby i wielość produktów do zbycia i zakupna potrzebuych.

Kraina Pokucia jakoteż Podola w wschodniej Galicyi, bogata z natury, przerzięta licznymi potokami i znaczniejszymi rzekami, jak Prutem i Dniestrem, fizyognomji falistej i pietrzącej się pagórkami, których szczyty i ścianki porośnię lasami o drzewostanie dobrego materiału budulcowego; pola z głębą czarnoziemiu lub glinki z głębokim humusem, które bez sztucznej uprawy dają obfite plony a przy swych obszernych łąkach i rozległych obszarach tak dominikalnych jakoteż rustykalnych, stanowią komorę zboża dla stron w cerealia uboższych, zaś przez żyzne pastwiska dające znaczny kontyngens rasowego i poprawnego bydła szczególnie dla hodowców opasowego i roboczego. Nakoniec bogate pokłady mineralne dają bardzo cenne kamieniolomy piaskowca popielatego i czerwonego taflowego na chodniki miast i schody kamienne, piaskowca ciosowego na budowie i pomniki, a najobfitsze tychże pokłady znajdują się w górach stoków nadniestrzańskich, zaś fosforyty, pokłady gipsu, alabastru i duksztynu czyli prawdziwego wapienia na płaskowzgórzach, niemniej torfu na obszernym pasie zbrodów siarczanych w Oknie, Czerniatynie, Głuszkowie, Jasiono-

wie i Podwysocze, wreszcie cenne pokłady opoki — kamienia młyńskiego tak z piaskowca spatu, kizlu, jakoteż i z gipsu okrzemia. Te przeto dary boże powodują konieczną potrzebę eksportu krajowego ułatwienia.

Ponieważ folwarki tutejsze, często z wysoką dotacją od 1000 do 3000 obszaru, stosunkowo i włościanie z dobrą dotacją gruntów nie są w stanie wszystko obrabiać rękami, tedy różnorodne pomocnicze maszyny i narzędzia rolnicze są bez ustanku sprowadzane kolejami z fabryk zagranicznych i krajowych, co stanowi znaczny dochód kolejowy. Nadto gdy rozległe łany wymagają znacznego inwentarza żywego, tedy niemal prawie każdy większy folwark ma swoją gorzelnię celem przerobienia płodów ziemnych na spirytus jako łatwy do zbytu produkt, bo się łatwo dający eksportować, a kierunek jego transportu właśnie idzie od wschodu ku zachodowi. Odpadkami gorzelnianymi, brabą tuczą się folwarczne inwentarze, najczęściej woły, co obrobiły ziemię a które jako produkt opasowy stanowią mają balast przewozowy dający znaczne dochody projektowanej kolei.

Naddniestrzańskie pokłady piaskowca płytowego, który eksploatowany szczególnie w okolicy Zaleszczyk i Uścieczka, wywożony bywa na kołach do Czerniowiec a następnie kolejami do Mołdawcy i Turcyi, jakoteż do Lwowa i innych miast aż do Krakowa na trotoary, niemniej kamień ciosowy, wapno palone i gips mielony, stanowią również znaczne dochody przewozowe tej projektowanej kolei.

Młyn parowy o dziewięciu statkach w Horodence przerabiający na dobę 250 centnarów metrycznych pszenicy i tyleż wywozi mąki i grysu, młyn amerykański w Bedrykowcach pod Zaleszczykami, który przerabia również 250 centnarów pszenicy na dobę, niemniej krupiarci w Horodence i liczne młyny w Dzwiniacze, Dupliskach, Zaleszczykach, w Uścieczku, Strzylezu, Siemakowcach, Michalczu, a to wszystko na rucie tejże kolei stanowią ma bardzo znaczne dochody przewozowe.

Lasy w dobrym drzewostanie jakości dębu na klepki i materiały fryzowy i parkietów niemieckich najlepszego gatunku, wyczekują oddawna w tych stronach ruty kolejowej, albowiem kilku przedsiębiorców francuskich i niemieckich, którzy w tych stronach zakupione lasy eksploatują, narzekają na brak komunikacji i obliczają zniżki na drzewie przy zakupie lasów z pierwszej ręki.

Nakoniec najważniejszy dochód przynosić będzie znaczna liczba transportów zboża, którego niemal każdy folwark łącznie z wioską, przeciętnie po kilka tysięcy centnarów metrycznych corocznie na targach zbywać i odstawić musi.

Gdy więc kolej Czerniowiecka biegnie wzdłuż koryta Prutu od południa ku północy po podkarpacką dolinę ku Stanisławowi; gdy dalej kolej wicynalna z Husiatyna biegnie od wschodu ku zachodowi, stanowiąc tym sposobem kąt otwarty ku granicy Rosyi, wychodząc z punktu Stanisławów, opierający się otwartymi liniami przedłużenia Husiatyn, Czerniowce, tedy byłoby wskazaniem według wszelkich pojęć logiki handlowo-przemysłowej, ażeby z któregośkolwiek punktu wiadomych kolei projektowana kolej Śniatyn-Horodenka-Zaleszczyki przy późniejszym połączeniu z koleją transversalną Husiatyn-Stanisławów prowadzoną była, albowiem ta linia stanowiłaby zamknięcie kąta otwartego, przecinając najżyźniejszą i najbogatszą część kraju, umożliwiłaby eksport produktów zboża i spirytusu; a przeto linia ta powinna być budowaną według tych ostatnich pojęć z punktu Czortków—Jagielnica—Tłuste—Zaleszczyki—Horodenka—Śniatyn. To byłaby najkrótsza i najodpowiedniejsza linia, jak powyższe wywody wykazują.

Dla tego Wydział Rady powiatowej Zaleszczyckiej jak najgoręcej popiera ten projekt połączenia z któregośkolwiek punktu Czerniowieckiej kolei Horodenkę ku granicy, czyli z koleją Husiatyn—Stanisławów i zarazem prosi:

Wysoki Wydział krajowy raczy na podstawie niniejszego sprawozdania uznać potrzebę budowy kolei z Śniatyna na Horodenkę ku Dniestrowi w Zaleszczykach, dążąc ku linii Husiatynsko-Stanisławowskiej.

Instrukcja administracyjna

dla c. k. Dyrekcji funduszu propinacyjnego, wydana przez c. k. Namieśtnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym na podstawie §§. 34. i 39. noweli do ustawy o zniesieniu prawa propinacyi.

I. Zakres działania c. k. Dyrekcji.

§. 1. C. k. Dyrekcja galicyjskiego funduszu propinacyjnego jest powołaną:

1) orzekać:

- a) o czystym dochodzie z prawa propinacyi wskutek wniesienia reklamacyj w (§§. 6, 7. i 13 now.) tudzież o wysokości dodatkowego wynagrodzenia (§. 6. ust. 4. §. 7. ust. 4 i §. 14 now.)
- b) o wysokości wynagrodzenia uprawnionych, którym orzeczeniami c. k. krajowej komisji propinacyjnej oznaczono tylko czysty dochód z prawa propinacyi, a nie zastrzeżono prawa rzeczowego do jednego szynku (§. 15. now.);
- c) o wysokości wynagrodzenia uprawnionych, którym orzeczeniami c. k. krajowej komisji propinacyjnej zastrzeżono jedynie prawo rzeczowe do szynku wieczystego (§. 16 ustęp 1 now.);
- d) o wynagrodzeniu i jego wysokości dla tych właścicieli majątności tabularnych, którym orzeczeniami c. k. krajowej komisji propinacyjnej ani nie przyznano prawa rzeczowego do jednego szynku, ani też nie oznaczono czystego dochodu z prawa propinacyi (§. 16. ust. 2. now.)
- e) o czystym dochodzie miast, posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi, celem zyskania podstawy do wymiaru udziału tych miast w subwencji państwowej, przyznanej ustawą z 20. czerwca 1888, dz. p. p. nr. 95 (§. 43. now.)

2. Wydać imieniem funduszu propinacyjnego 4 pre. przez kraj poręczone obligacye propinacyjne (§. 2. 23. now.) na sumę ogólną 62,200.000 zł. (§. 5. now.) dla uzyskania kapitału wynagrodzenia na spłatę uprawnionych za zniesienie wyłącznego prawa wyszynku, i sprzedaży napojów propinacyjnych (§. 1. now.)

3. Sprawować administracyę tego funduszu (§§. 2, 5, 6, 19, 20, 30 i 39 now.).

4. Wymierzyć wynagrodzenie dla każdego z uprawnionych, przyznać resztę, ewentualnie pozostałego kapitału (§§. 3, 6, 7, 15, 16, 19 i 31 now.) i wypłacić to wynagrodzenie (§§. 2, 6, 15, 16, 19, 20 i 32 now.) tudzież §. 27. 28 ustawy z 30 grudnia 1875 dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877.

5. Sprawować zarząd prawa propinacyi (§§. 3, 24, 26, 27 i 39 now.), a przedewszystkiem decydować według własnego uznania, czyli w wypadkach przewidzianych §. 26. ustęp 2 noweli kontrakty dzierżawne zawarte przez uprawnionych z dzierżawcami, mają być dalej utrzymane, lub tymże w terminie prawnym 6 miesięcy wypowiedziane.

6. Sprawować zarząd funduszu propinacyjnego (§§. 1, 3, 21, 31, 39 now.), tudzież funduszu rezerwowego (§. 22. i 31. now.)

7. Ustanowić w miarę potrzeby i według własnego uznania organa miejscowe dla przeprowadzenia poszczególnych czynności.

8. Ustanowić etat osób i płac swoich funkcyonaryuszy (§. 36 now.) tudzież swego syndykatu (§. 40 now.) i sprawować nad nimi władzę dyscyplinarną, podług osobnej instrukcyi, którą wyda c. k. Dyrekeya funduszu propinacyjnego.

9. W ogóle przedsiębrać wszelkie czynności połączone z wykonaniem ustawy o zniesieniu prawa propinacyi a należące do jej zakresu działania.

II. Stosunek c. k. Dyrekeyi funduszu propinacyjnego do władz.

§. 2. C. k. Namiestnik, jako przewodniczący lub mianowany przez niego zastępca, reprezentuje c. k. Dyrekeyę galicyjskiego funduszu propinacyjnego na zewnątrz.

§. 3. C. k. Dyrekeya galicyjskiego funduszu propinacyjnego jest samoistną władzą krajową, podlegającą bezpośrednio c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych (§. 38 now.) Znosi się ona bezpośrednio ze wszystkimi władzami.

§. 4. Władze rządowe w kraju winne w myśl §. 43. ustawy z 30. grudnia 1875 dz. u. kr., Nr. 55. ex 1877 udzielać wszelkiej pomocy do przeprowadzenia postanowień ustawy o zniesieniu prawa propinacyi.

Powołane z mocy §§. 21. do 23, 35 ustawy z 30. grudnia 1875 Dz. u. kr., Nr. 55 ex 1877 i §. 25. noweli do poboru dochodów funduszu propinacyjnego c. k. urzędy podatkowe, mają wykonywać dotyczące zlecenia c. k. Dyrekeyi, prowadzić przepisane osobną instrukcją rachunkową księgi i dzienniki, tudzież udzielać żądanych wyjaśnień.

C. k. główna kasa krajowa we Lwowie, do której wpływać mają wszelkie dochody funduszu propinacyjnego i w której przechowywane być mają wszelkie kapitały i zasoby tegoż funduszu, obowiązana jest również jako „c. k. kasa Dyrekeyi funduszu propinacyjnego“ wykonywać wszelkie zlecenia tejże c. k. Dyrekeyi i pokrywać ze swych zasobów wszelkie wydatki funduszu propinacyjnego, na rachunek dochodu tegoż funduszu, spłacać wylosowane obligacye propinacyjne, tudzież zapadłe kupony, a w ogóle stosować się do osobno wydanej instrukcyi rachunkowej.

§. 6. Sejmowi krajowemu mają być za pośrednictwem Wydziału krajowego przedkładane, sprawdzone przez oddział rachunkowy c. k. Namiestnictwa, coroczne preliminarze i zamknięcia rachunkowe całego funduszu propinacyjnego do uchwalenia, względnie zatwierdzenia (§. 41 now.)

III. Tok urzędowania c. k. Dyrekeyi.

§. 7. Siedzibą urzędowania Dyrekeyi jest miasto Lwów (§. 34. now.)

Dyrekeya używać będzie własnej pieczęci z napisem:

„C. k. Dyrekeya galicyjskiego funduszu propinacyjnego“ (§. 3. now.)

§. 8. C. k. Namiestnik jako przewodniczący c. k. Dyrekeyi czuwa nad biegiem ogólnych czynności Dyrekeyi i nad wewnętrznym porządkiem.

§. 9. Z ustanowionej §. 4. now. ilości członków Dyrekeyi obowiązani są dwaj członkowie stale urzędować przy c. k. Dyrekeyi we Lwowie (§. 34. now.)

Członków tych stale do urzędowania powołanych mianuje c. k. Namiestnik, a to jednego sam, drugiego zaś na przedstawienie Wydziału krajowego.

C. k. Namiestnik, jako przewodniczący, przydzieli powyższym członkom czynności do załatwienia i poruczy kierownictwo biura administracyjnego c. k. Dyrekeyi, jednemu ze stale urzędujących członków Dyrekeyi.

W razie potrzeby, może c. k. Namiestnik jako przewodniczący c. k. Dyrekeyi powołać do urzędowania i niestałych członków Dyrekeyi i przydzielić im również czynności do załatwienia.

Stale urzędujący członkowie c. k. Dyrekcji funduszu propinacyjnego otrzymają z zasobów funduszu propinacyjnego wynagrodzenie, którego wysokość oznaczy przewodniczący Dyrekcji funduszu propinacyjnego w porozumieniu z Wydziałem krajowym (§. 34. now.), innym zaś członkom Dyrekcji przyznane będą jako zwrot kosztów z urzędowaniem połączonych dyety i kosztów podróży, z miejsca stałego zamieszkania podróży, a wysokość tych dyet i kosztów podróży oznacza również przewodniczący c. k. Dyrekcji w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

§. 10. Cała czynność manipulacyjna połączona z urzędowaniem c. k. Dyrekcji ma być prowadzoną podług zasad obowiązujących pod tym względem co do spraw administracyjnych c. k. Namiestnictwa, jednakowoż odrębnie od czynności c. k. Namiestnictwa, przez osobnych funkcyjnaruszów c. k. Dyrekcji pod bezpośrednim nadzorem kierownika biura administracyjnego.

W szczególności mają wszystkie podania, sprawozdania, dekrety i t. p. odnoszące się do spraw c. k. Dyrekcji wpływać do odrębnego protokołu podawczego c. k. Dyrekcji, gdzie na nie prowadzony będzie odrębny dziennik podług przepisane formularza a wpływające podania nosić będą obok bieżącej liczby i daty wniesienia w formie mianownika litery D. F. P. Dziennik podawczy ma być codziennie przedłożony do wglądnięcia i podpisu c. k. Namiestnikowi lub ustanowionemu przezeń zastępcy.

Wszelkie nadsyłane do c. k. Dyrekcji pieniądze o ile przenoszą kwotę 25 zł., lub podania zawierające efekta wartościowe, doreczy protokół podawczy bezzwłocznie wraz z odnośnem podaniem strony lub urzędu, a w braku takiego podania, przypomnieniem z urzędu, c. k. głównej kasie krajowej, jako c. k. kasie Dyrekcji funduszu propinacyjnego, która na podaniu stwierdzi odbiór pieniędzy i podanie ile możności tego samego dnia zwróci do protokołu.

Pieniądze w gotówce nie przenoszące kwoty 25 zł. mają być przechowywane w kasie podręcznej protokołu podawczego z uwidocznieniem percepty na odnośnym akcie.

§. 11. Biuro c. k. Dyrekcji funduszu propinacyjnego załatwiać będzie sprawy bieżącej administracji pod rewizją jednego ze stale urzędujących członków Dyrekcji i aprobatą c. k. Namiestnika lub mianowanego przezeń zastępcy.

Ustanowicny przez c. k. Namiestnika kierownik tego biura, a względnie tegoż zastępca, przedkładać będzie na posiedzeniach c. k. Dyrekcji wszystkie biurowe sprawy zastrzeżone w ustawie jej uchwałam.

W wypadkach jednak niecierpiących zwłoki, sprawa wymagająca poprzedniej uchwały c. k. Dyrekcji, może być załatwioną „circulando“ jeśli przynajmniej czterech członków Dyrekcji lub ich zastępców pisemnie wyrazi swoje zdanie, poczem c. k. Namiestnik podług wyniku rozstrzygnięcia i zarządzi dalsze postępowanie.

Członkowie Dyrekcji wnoszą na posiedzeniach c. k. Dyrekcji sprawy przydzielone im do załatwienia w formie motywowanego pisemnego wniosku.

Wygotowanie zaś ekspedycyi i wydanie dalszych zarządzeń w myśl powziętej uchwały należą do biura administracyjnego.

§. 12. Przewodniczący Dyrekcji lub w razie przeszkody jego zastępca zwołuje posiedzenia Dyrekcji w miarę potrzeby, w każdym zaś razie, jeżeli tego zażąda absolutna większość członków Dyrekcji.

§. 13. Przewodniczący oznacza na posiedzeniu porządek spraw, udziela głosu podczas obrad, poddaje wnioski pod głosowanie i przestrzegając postanowień §. 38. now. ogłasza uchwałę na podstawie wyniku głosowania.

Zapadła uchwała ma być zapisaną na odnośnym referacie.

Z każdego posiedzenia c. k. Dyrekcji spisany będzie protokół przez funkcyjnarusza Dyrekcji powołanego przez c. k. Namiestnika.

Na żądanie członka Dyrekcji, który nie przystąpił do większości, lub którego wniosek się nie utrzymał, ma być w protokole posiedzenia Dyrekcji zapisane jego „votum seperatum“.

W razie zawieszenia uchwały przez c. k. Namiestnika przedłożyć należy całą sprawę niezwłocznie c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych do ostatecznej decyzji (§. 38. now.)

§. 14. Pisma na zewnątrz zaopatrzone być mają podpisem c. k. Namiestnika lub jego zastępcy.

Orzeczenia c. k. Dyrekcyi mają być nadto zaopatrzone jej pieczęcią.

Dokumenty publiczne mają być podpisane przez dwóch członków Dyrekcyi oraz zaopatrzone jej pieczęcią.

IV. Czynności przygotowawcze.

§. 15. Z chwilą ukonstytuowania się c. k. Dyrekcyi, zawiadomi ona za pomocą urzędowego obwieszczenia posiadaczy tych majątków, co do których uskutecznione zostały wpisy hipoteczne, wskazane w §. 18 ustawy z 30. grudnia 1875 dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877 o zgaśnięciu przyznanego im prawa realnego (§. 33. now.).

Dalej wezwie c. k. Dyrekcyja osobnemi obwieszczeniami, które mają być zamieszczone w dzienniku urzędowym:

- a) dotychczasowych uprawnionych z wyjątkiem miast, wykonywujących samoistnie prawo propinacyi na swych obszarach gminnych, ażeby w terminie nieprzekraczalnym 14 dni od dnia wejścia w życie noweli do ustawy krajowej o zniesieniu prawa propinacyi, oddali c. k. Dyrekcyi funduszu propinacyjnego do dyspozycji wszystkie dokumenty dotyczące się ostatniej dzierżawy prawa propinacyi, a względnie podali do wiadomości Dyrekcyi warunki umów ustnie zawartych w (§. 28 now.) dalej, ażeby zawiadomili c. k. Dyrekcyę czyli, w jakiej kwocie i za jaki czas pobrali od swych dzierżawców prawa propinacyi czynsz z tego prawa przypadający od 1. stycznia 1890 (§. 29. now.) w wypadku zaś sprawowania administracyi prawa propinacyjnego z wyszynku we własnym zarządzie, podali do wiadomości c. k. Dyrekcyi wartość ocenionego przez się rocznego czynszu z wykonywanego przez nich samego prawa propinacyi, a to pod rygorem, że przed uczynieniem zadość temu wezwaniu, uprawnieni nie mają prawa żądania wypłaty wynagrodzenia za zniesienie prawa propinacyi (§. 28 now.)

Do wezwania tego mają zastosować się i ci właściciele majątności tabularnych, którym orzeczeniami c. k. krajowej komisji propinacyjnej nie przyznano prawa rzeczowego do jednego szynku, ani też nie oznaczono dla nich czystego dochodu z prawa propinacyi (§. 16. ust. 2. now.), jeśli prawo to faktycznie wykonują.

- b) Wszystkich uprawnionych z wyjątkiem gmin, ażeby w przeciągu nieprzekraczalnego terminu 30 dni od dnia ogłoszenia w dzienniku urzędowym (§. 20. now.) wnieśli oświadczenia, czyli życzą sobie otrzymać w obligacyach propinacyjnych wynagrodzenie za zniesienie wyłącznego prawa wyszynku i sprzedaży napojów propinacyjnych.

Niedotrzymujący tego terminu, otrzyma wynagrodzenie gotówką uzyskaną ze sprzedaży obligacyj rzeczonych.

Co do miast posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi zarządzi c. k. Dyrekcyja przewidziane §. 43. now. dochodzenie czystego dochodu z prawa propinacyi.

V. Reklamacye i postępowanie w wypadkach §§. 15, 16, 43 i 44. now.

§. 16. C. k. Dyrekcyja funduszu propinacyjnego rozpoznaje wniesione w myśl §. 7. now. reklamacye i bądź odrzuca je z urzędu jako spóźnione, lub po zbadaniu jako nieuzasadnione, bądź też zarządza przez umyślonych, do tego delegowanych komisarzy, a względnie przez swe organa miejscowe (§. 1. ust. 7. instr.) dochodzenie z analogicznem zastosowaniem przepisów §§. 11. i 12.

ustawy z 30. Grudnia 1875 dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877 i wydanej do tej ustawy instrukcyi ministeryalnej z 26. września 1878, L. 1143, ogłoszonej w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych Nr. 54 z r. 1878.

§. 17. W szczególności komisya miejscowa wiina zbadać i wykazać, czyli twierdzenie reklamującego o podwyższeniu się jego czystego dochodu z prawa propinacyi jest uzasadnione i w tym celu wysłedzić pomieniony dochód czysty osobno dla każdego ciała hipotecznego lub osoby uprawnionej, przyjmując za podstawę dochodzenia swego ten dochód, który przyjęty został w latach 1885. 1886 i 1887 do wymiaru podatku dochodowego.

Jeżeli przeciw czystemu dochodowi z prawa propinacyi przyjętemu do wymiaru podatku na podstawie fasyi i przeciw potrąceniom fasyonowanem w rubryce „rozchody“, nie podniesiono uzasadnionych zarzutów i także komisyi miejscowej nie nasuwają się w tym względzie uzasadnione wątpliwości, czyli czysty dochód przyjęty do wymiaru podatku nie jest za wysoki, wówczas ograniczy się czynność komisyi na skonstatowaniu rzeczywistego, niezaprzeczonego dochodu czystego z prawa propinacyi.

Jeżeli jednak reklamujący, lub inne strony zaprzeczają prawdziwości dochodu, który służył do wymiaru podatku w latach 1885, 1886 i 1887, albo komisyi samej nasuwają się w tym względzie wątpliwości, wówczas obowiązany jest reklamujący w myśl §. 11. now. przedstawić komisyi wszelkie dowody, które okażą się potrzebne do wysłedzenia rzeczywistego czystego dochodu. Komisya zbada prawdziwość rzezonnych dowodów, a to w razie potrzeby zeznaniami powołanych przez się świadków i wykaże w protokole dochodzenia wątpliwości z wezwaniem reklamującego do ich wyjaśnienia.

Jeżeli reklamujący nie przedstawił lub nie uzupełnił potrzebnych dowodów lub też nie mógł dokładnie wyjaśnić powstałych wątpliwości, wówczas odpada dalsza czynność komisyi.

W razie dostateczności przedstawionych przez reklamującego dowodów, lub usunięcia przezeń w sposób wiarygodny pomienionych wątpliwości, komisya w wypadku, gdyby dowód przyjęty do wymiaru podatku niższy był od rzeczywistego, wezwie przedewszystkiem strony do podania ważnych względów słuszności, któreby przemawiały za uwzględnieniem wyższego dochodu niż ten, który służył do wymiaru podatku i zbada z urzędu powody niższego fasyonowania.

§. 18. Od sumy przeciętnej sprawdzonego przez komisję miejscową czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku za lata 1885, 1886 i 1887 potrąconą być ma przeciętna z tychże lat kwota rocznego, przez c. k. urząd podatkowy wykazanego podatku z dodatkami państwowymi, krajowymi i indemnizacyjnymi, jakie z tego dochodu opłacano, pozostała zaś reszta porównaną będzie z czystym dochodem przyznany reklamującemu orzeczeniem c. k. krajowej komisyi propinacyjnej w myśl ustawy z 30. grudnia 1875 dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877, a wypadająca różnica wyrażona w procentowym stosunku do czystego dochodu przyznanego wspomnianem orzeczeniem c. k. krajowej komisyi propinacyjnej.

§. 19. W wypadkach przewidzianych §§. 15. i 16. ust. 1 now., zarządza c. k. Dyrekcyja funduszu propinacyjnego zbadanie a wraze potrzeby dochodzenie, tudzież oszacowanie wartości wie- czystego szynku i wypośredkuje przyznać się mające wynagrodzenie.

W wypadkach zaś, objętych punktem drugim §. 16. now., zbada c. k. Dyrekcyja funduszu propinacyjnego przez swoje organa przedewszystkiem akta c. k. krajowej komisyi propinacyjnej, tudzież dostarczone przez interesenta dowody faktycznego wykonywania prawa propinacyi, a wraze dodatniego wyniku wyjaśni dalej faktyczne stosunki co do posiadania i objętości propinacyjnego prawa wyszynku, będącego przedmiotem rozprawy, i przeprowadzi również dochodzenie co do okoliczności, czyli i o ile właścicielowi majątności przysługiwałoby zgłoszone przez niego prawo rzeczowe utrzymywania jednego szynku.

Na podstawie tego dochodzenia przedsięwziętem będzie następnie oszacowanie wartości odnośnego prawa propinacyi i prawa rzeczowego utrzymywania jednego szynku — przez zaprzysięgłych rzeczoznawców.

§. 20. Rzeczoznawców potrzebnych ewentualnie przy dochodzeniach, wskazanych w §§. 12. 15, 16 i 44. now., mianuje c. k. Namiestnik.

Ci rzeczoznawcy będą zaprzysiężeni w myśl ustawy z 3. maja 1868, Dz. pp. Nr. 33. i mają pobierać dyety i wynagrodzenie kosztów podróży.

Wysokość tych należności i warunki ich poboru oznaczy c. k. Dyrekcyja funduszu propinacyjnego.

§. 21. Rozprawa o wysledzenie czystego dochodu z prawa propinacyi w miastach, posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi (§. 43. now.), przeprowadzona będzie komisjonalnie z analogicznym zastosowaniem §§. 11. do 16. ustawy z 30. grudnia 1875 Dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877 i wydanej do niej instrukcyi ministryalnej z 26. września 1878, L. 1143 ogłoszonej w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych Nr. 54. z r. 1878, a w razie niezgodności dochodu rzeczywistego z dochodem podanym do wymiaru podatku wysledzi komisya z urzędu cyfrę czystego dochodu z kontraktów dzierżawnych, rachunków gminnych i innych dokumentów, dalej z zeznań świadków, w razie zaś potrzeby i przez rzeczoznawców.

§. 22. Gdyby dochód takiego miasta z prawa propinacyi według przecięcia z lat 1869 do 1874 nie mógł być oznaczony na podstawie fasyj podatkowych, dokumentów, (kontrakty u dzierżawców, rachunki w Wydziale krajowym etc.), lub zeznań świadków, wezwie c. k. Dyrekcyja funduszu propinacyjnego do tego rzeczoznawców, którzy przy złożeniu opinii swej, wziąć mają pod rozwagę także stosunki innych miast z równą w przybliżeniu ludnością, których czysty dochód jest oznaczony (§. 44. now.).

Od wysledzonego w myśl powyższych postanowień czystego przeciętnego dochodu z prawa propinacyi z lat 1869 do 1874 potrącić należy przeciętną kwotę rocznego podatku z dodatkami państwowymi, krajowymi i indemnizacyjnymi, opłacanego z powyższego dochodu, a sprawdzonego przez komisję miejscową na podstawie wykazów c. k. urzędu padatkowego.

VI. Orzeczenia.

§. 23. Wynik przeprowadzonego przez komisję miejscową dochodzenia, przedłożony być ma c. k. Dyrekcyi funduszu propinacyjnego z dotyczącymi aktami do wydania orzeczenia, względnie zawiadomienia strony w wypadku przewidzianym w §. 14. noweli.

§. 24. Jeżeli c. k. Dyrekcyja uzna potrzebę uzupełnienia dochodzenia, zwróci akta komisji miejscowej ze wskazaniem kierunku i sposobu co do przeprowadzenia uzupełniającego dochodzenia.

§. 25. Orzeczenie c. k. Dyrekcyi przyznające właścicielom majątności tabularnych wynagrodzenie przewidziane (§. 16 ustęp 2. noweli, ma być wydane dla każdego ciała hipotecznego z osobna.

Jeżeli przeprowadzona rozprawa wykaże, że przyznaue właścicielom majątności tabularnej (§. 16. ustęp 2 noweli) wynagrodzenia, lub też wysokość tego wynagrodzenia, zawisło od poprzedniego rozstrzygnięcia sporu prawno-privatnego, wyda c. k. Dyrekcyja funduszu propinacyjnego orzeczenie na podstawie ostatniego faktycznego stanu posiadania i wyznaczy odpowiedni termin, w którym pozew dla rozstrzygnięcia sporu ma być wniesiony do sądu właściwego i dowód tego wniesienia przedłożony c. k. Dyrekcyi, w przeciwnym razie bowiem orzeczenie c. k. Dyrekcyi bez względu na wyrok sądowy, wydany wskutek później wniesionego pozwu, stanie się prawomocnem.

§. 26. Prawomocne orzeczenia o czystym dochodzie miast posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi, udzieli c. k. Dyrekcyja także Wydziałowi krajowemu (§. 42. Art. II. noweli.)

Spis uprawnionych i przyznanego im wynagrodzenia, udzieli c. k. Dyrekcyja właściwym sądom hipotecznym z odnośnem wezwaniem, wskazanem §. 30. ustęp. 2. i §. 33. ust. 3. noweli.

VII. Rekursa.

§. 27. Przeciwno orzeczeniom c. k. Dyrekeyi w wykadkach poszczególnionych w §§. 13, 15 i 16 tudzież przeciw uchwałom c. k. Dyrekeyi, postanawiającym uzupełnienie dochodzenia, nie przysługuje stronom prawo wnoszenia jakichkolwiek rekursów (§ 17 noweli).

§. 28. Przeciwno orzeczeniom c. k. Dyrekeyi funduszu propinacyjnego o czystym dochodzie z prawa propinacyi miast posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi, przysługuje rekurs do c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, który ma być wniesiony do c. k. Dyrekeyi funduszu propinacyjnego w ciągu dni 30 od dnia doręczenia orzeczenia.

W ten termin nie będą wliczone dni, które zajmie przesyłka rekursu pocztą.

VIII. Koszta.

29. Koszta dochodzenia w skutek reklamacyi (§§. 7 i 11 noweli) tudzież wskutek zgłoszenia właściciela majątności tabularnej (§. 16 ustęp 2 noweli) ponosi reklamujący, tudzież zgłaszający właściciel majątności tabularnej i obowiązany jest złożyć na ich pokrycie stosowną zaliczkę (§. 18 noweli).

Koszta dochodzenia rekursem spowodowane ponosi w razie odrzucenia rekursu strona, która wniosła rekurs.

§. 30. Koszta oszacowania wartości szynku wieczystego (§. 15 i 16 ustęp 1 noweli), tudzież koszta wysledzenia czystego dochodu z prawa propinacyi miast, posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi (§. 44 noweli) ponosi fundusz propinacyjny, jeśli miasta te jawiły się przy rozprawie w terminie oznaczonym przez komisję miejscową.

C. k. Dyrekeyi przysługuje wszakże prawo zniewolić strony do zwrotu kosztów, widocznie niepotrzebnie spowodowanych.

IX. Kapitał wynagrodzenia.

§. 31. W myśl §§. 2, 5, 20, 23 i 30 wydane zostaną przez c. k. Dyrekeyę funduszu propinacyjnego podług wzoru dołączonego do instrukcyi rachunkowej, 4 % obligacye propinacyjne, przez kraj poręczone, na sumę ogólną 62,200.000 zł., umorzyć się mające przez losowanie najpóźniej w przeciągu lat 26, począwszy od 1. stycznia 1890.

Koszta emisji powyższych obligacyj propinacyjnych pokryte będą z dochodów propinacyjnego funduszu rezerwowego.

§. 32. Losowanie obligacyj propinacyjnych odbywać się ma publicznie.

Termin losowania (ostatni dzień czerwca i grudnia każdego roku) ogłoszony będzie w tym celu naprzód w dzienniku urzędowym.

Losowanie odbędzie się w obecności c. k. Namiestnika jako przewodniczącego c. k. Dyrekeyi funduszu propinacyjnego, lub ustanowionego przezeń zastępcy, dwóch członków c. k. Dyrekeyi i naczelnika oddziału rachunkowego tejże Dyrekeyi.

Obecni członkowie c. k. Dyrekeyi prowadzić mają listę i kontrlistę wylosowanych obligacyj, listę swoją podpisać i dołączyć do sporządzonego protokołu losowania.

Numera i serye wylosowanych obligacyj mają być następnie przez c. k. Dyrekeyę podane do publicznej wiadomości osobnym dodatkiem do dziennika urzędowego.

§. 33. Kapitał wynagrodzenia jest funduszem samoistnym.

Postępowanie przy emisji obligacyj, spłacie wylosowanych obligacyj, wypłacie kuponów, winkulowaniu i dewinkulowaniu, amortyzacyi i t. p., dalej prowadzenie ksiąg i kontroli tego funduszu, oznacza osobna instrukcyja rachunkowa.

§. 34. Dla zabezpieczenia własności obligacyj propinacyjnych gmin, mają być obligacje te zastrzeżone (winkulowane) na imię funduszu odnośnej gminy. Dewinkulowanie takich obligacyj może nastąpić tylko za zezwoleniem odnośnej władzy dozorującej lub kontrolującej i przy ewentualnem przestrzeganiu postanowień §. 20 ustęp 4 noweli.

Z urzędu zarządzone zostanie także zastrzeżenie obligacyj propinacyjnych na imię osoby prywatnej, jeśli ta domaga się wypłaty wynagrodzenia w obligacjach propinacyjnych (§. 20 ustęp 4 noweli) z tą wyraźną klauzulą, że zastrzeżenie to trwa do końca roku 1894.

X. Wymiar i spłata wynagrodzenia.

§. 35. C. k. Dyrekcyja funduszu propinacyjnego przystąpi przedewszystkiem do obliczenia wynagrodzenia dla wszystkich tych uprawnionych, którym c. k. krajowa komisya propinacyjna w myśl ustawy z 30. grudnia 1875, Dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877 oznaczyła swemi orzeczeniami czysty dochód z prawa propinacyi, tudzież zastrzegła prawo rzeczowe do jednego szynku, a to bez względu na ewentualnie wniesione reklamacye z mocy §. 7 noweli, przyznając im $17\frac{1}{2}$ -krotny powyższy dochód czysty (§. 6 ustęp *a*) noweli). Dalej dla tych uprawnionych, co do których wynagrodzenia c. k. Dyrekcyja wydała osobne orzeczenia z mocy §. 15 i 16 noweli, (§. 6 ustęp *b*) noweli), mianowicie:

- a*) dla właścicieli prawa propinacyi, którym c. k. komisya propinacyjna orzeczeniami swemi oznaczyła tylko czysty dochód z prawa propinacyi, przyznając im $17\frac{1}{2}$ -krotny czysty dochód, zmniejszony o oszacowaną wartość ekwiwalentu za nieprzyznane prawo utrzymania szynku wieczystego;
- b*) dla takichże właścicieli, którym orzeczeniami c. k. krajowej komisji propinacyjnej przyznano tylko prawo rzeczowe do utrzymania jednego szynku — oszacowaną wartość tegoż szynku;
- c*) dla właścicieli majątności tabularnych, którym orzeczeniami c. k. krajowej komisji propinacyjnej nie przyznano żadnego z powyższych praw (*ad a*) i *b*) oszacowane za te prawa względnie jedno z nich wynagrodzenie.

§. 36. Pozostała po tem rozliczeniu (§. 35) reszta z całego kapitału wynagrodzenia, może dopiero służyć na dodatkowe wynagrodzenie dla tych uprawnionych, co do których c. k. Dyrekcyja w myśl §. 13 (noweli, w skutek wniesionych reklamacyj §. 7 noweli) wydała orzeczenie o podwyższonym czystym dochodzie z prawa propinacyi.

Za podstawę do wymiaru takiego dodatkowego wynagrodzenia służyć będzie nadwyżka, jaka okaże się z porównania czystego dochodu, oznaczonego orzeczeniem c. k. krajowej komisji propinacyjnej w myśl ustawy z 30. grudnia 1875, Dz. ust. kraj Nr. 55 ex 1877, z takimże dochodem, oznaczonym orzeczeniem c. k. Dyrekcyi funduszu propinacyjnego. (§. 18 instr.)

Nadwyżka ta może być przyznana co najwięcej w wysokości $17\frac{1}{2}$ razy. Jeżeli suma pozostałego kapitału wynagrodzenia nie wystarczyłaby na pokrycie wszystkich nadwyżek, wówczas dodatkowe wynagrodzenie przyznane być może reklamującym tylko w stosunku sumy pozostałego kapitału wynagrodzenia, do sumy sprawdzonych nadwyżek (§. 6, ustęp 4, 5, 6 noweli).

§. 37. Jeżeli po dokonaniem rozliczeniu w myśl §. 35 i 36 instrukcyi, pozostanie jeszcze nadwyżka kapitału wynagrodzenia, pozostą w ten sposób reszta rozdzieloną będzie tylko między tych uprawnionych, którym orzeczeniami c. k. krajowej komisji propinacyjnej w myśl ustawy z 30. grudnia 1875 Dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877, oznaczony został czysty dochód z prawa propinacyi, a to w miarę wysokości tego czystego dochodu (§. 6 ustęp ostatni noweli).

§. 38. Obliczone w myśl §. 35, 36 i 37 instrukcyi wynagrodzenie ma być wyrażone w obligacjach propinacyjnych, przyczem kwoty wypadające w kapitale wynagrodzenia poniżej 50 zł. nie mają być uwzględnione.

Wynagrodzenie to poda c. k. Dyrekcya do wiadomości stron interesowanych (§. 19, noweli).

§. 39. Spłata kapitału wynagrodzenia rozpocznie się z dniem 1. stycznia 1890 i może być uskuteczniiona, jeśli uprawniony najpóźniej do 31. grudnia 1894 przedłoży c. k. Dyrekcji funduszu propinacyjnego przekaz, względnie uchwałę sądu realnego, zezwalającą na wypłacenie powyższego kapitału do rąk właściciela (§. 19, 30 i art. II. noweli, tudzież §. 26 i 27 ustawy z dnia 30. grudnia 1875 Dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877), oraz jeśli uprawniony przedłoży c. k. Dyrekcji w myśl §. 28 noweli w 14-dniowym terminie wszystkie dokumenta, tyjące się dzierżawy prawa propinacyi, lub poda warunki ustnej w tym względzie umowy, lub też usprawiedliwił się z powodu niemożności przedłożenia tych dokumentów.

Po bezskutecznym upływie roku 1894 kapitał wynagrodzenia złożony zostanie do depozytu sądowego (§. 19 ust. 3 noweli) a to po poprzedniem ulokowaniu go na żądanie uprawnionego, w kasie oszczędności lub w papierach publicznych mających pupilarne bezpieczeństwo (§. 28 ustawy z dnia 30. grudnia 1875 Dz. u. kr. Nr. 55 ex 1877) ewentualnie zatem i w obligacyach propinacyjnych, jeśli one uzyskają pupilarne bezpieczeństwo.

§. 40. Z przyznanego kapitału wynagrodzenia, który wypłacony będzie gotówką uzyskaną ze sprzedaży obligacyj propinacyjnych (jeśli uprawniony w myśl §. 20 ustępu 4 noweli, nie zastrzegł sobie we właściwym terminie wypłaty w obligacyach propinacyjnych) potrącony będzie w myśl §. 29 noweli :

1) Przedewszystkiem czynsz dzierżawny z prawa propinacyjnego pobrany z góry przez uprawnionego od dzierżawcy za czas od 1. stycznia 1890 do chwili zgaśnięcia kontraktu, czy to wskutek upływu terminu dzierżawy przez c. k. Dyrekcję uznanej, czy też wskutek wypowiedzenia kontraktu ze strony c. k. Dyrekcji lub dzierżawcy (§. 26 noweli i §. 44 instrukcyi).

2) Kwota wykazana do ściągnięcia przekazem sądu realnego.

3) Czynsz dzierżawny przypadający za oznaczony wyżej *ad 1)* okresu czasu, o ile przez osoby trzecie został zakondykowany lub trzecim osobom egzekucyjnie przysądzony.

§. 41. Stracony czynsz *ad 1)* ma być pobrany na rzecz funduszu propinacyjnego jako dochód z dzierżawy odnośnego prawa propinacyi, kwota zaś *ad 2)* i czynsz *ad 3)* ma być przesłany do depozytu właściwego sądu.

Gdyby z kondyktu sądowego albo z wyroku egzekucyjnego (§. 40 instrukcyi punkt 3) nie można dojść stałej, ściśle oznaczonej cyfry należitości, straci c. k. Dyrekcji po poprzedniem ewentualnem wyrównaniu pretensyi funduszu propinacyjnego, z przyznanego uprawnionemu kapitału wynagrodzenia, kwotę przypadającą jako czynsz za czas oznaczony w §. 40 punkt 1 instrukcyi, i odeszle strąconą tę kwotę do depozytu sądu właściwego.

§. 42. O wydaniu kapitału wynagrodzenia miastom wykonywującym na swych obszarach gminnych ograniczone prawo propinacyi zawiadomi c. k. Dyrekcya Wydział krajowy (§. 32 noweli), z podaniem wysokości kwoty tudzież numerów i seryj obligacyj zawinkulowanych (§. 34 instrukcyi).

§. 43. Wypłatę wynagrodzenia stronom w gotówce uskutecznić będą c. k. urzędy podatkowe, tudzież c. k. kasa Dyrekcji funduszu propinacyjnego, a to w sposób ustanowiony instrukcją rachunkową.

XI. Zarząd prawa propinacyi i funduszu propinacyjnego.

§. 44. Dla wyznaczenia wysokości rocznej opłaty za licencyę propinacyjną, względnie dla ustanowienia ceny fiskalnej każdego prawa propinacyi z osobna (§. 24 noweli), jak niemniej dla oznaczenia wysokości czynszu dzierżawnego z powyższego prawa wydzierżawionego po nad czas 1. stycznia 1890, łącznie z innemi źródłami dochodów lub łącznie z dochodami innych ciał tabularnych,

czy to w celach powyższych, czy z powodu konieczności pozostawienia dotychczasowych dzierżawców po nad czas od 1. stycznia 1890 (§. 27 noweli), czy wreszcie dla potrącenia czynszu w wypadkach przewidzianych §. 26 noweli, zbada c. k. Dyrekcyja nadesłane przez uprawnionych w myśl wezwania (§. 2 lit. a.) dokumenta i oświadczenia i zarządzi w miarę potrzeby komisyjne dochodzenie na miejscu podług wskazówek przez siebie ustanowionych.

Gdyby fasye za rok 1888 obejmowały łączną kwotę rozmaitych dochodów lub dochodów z innych ciał tabularnych, jak niemniej, gdyby fasye same nasuwały pewne wątpliwości, wówczas postąpić należy analogicznie jak przy postępowaniu reklamacyjnem z tą różnicą, że dochodzenie rzeczzone ma się odbyć z urzędu.

§. 45. Gdyby wobec pozostawienia dotychczasowego dzierżawcy po nad czas od 1. stycznia 1890 wyśledzenie wysokości czynszu z prawa propinacyi za czas od 1. stycznia 1890 ostatecznie w drodze porozumienia nie dało się skutecznie, dzierżawca obowiązany będzie przez czas trwania kontraktu z c. k. Dyrekcyją opłacać jej czynsz w takiej wysokości, w jakiej za czas przez Dyrekcyję przyjęty, wypadnie w stosunku do rocznego dochodu z odnośnego prawa propinacyi przyjętego do wymiaru podatku dochodowego za rok 1888 (§. 27 noweli).

§. 46. Licencye propinacyjne na wyłączny wyszynk trunków propinacyjnych w terytoriach objętych poszczególnionemi uprawnieniami, mogą być nadane w wypadkach, w których c. k. Dyrekcyja to uchwali.

C. k. Dyrekcyja ogłosi w odpowiednim terminie, które licencye, za jaką opłatą i pod jakimi warunkami są do rozdania.

§. 47. Starający się o licencyę, który wnieść ma o to podanie bezpośrednio do c. k. Dyrekcyi, musi być przedewszystkiem uprawnionym do rozporządzania swoim majątkiem, osobą nieposzlakowaną i zasługującą na zaufanie, a to tak pod względem punktualnego uiszczania opłat licencyjnych, jak i pod względem pewności przestrzegania przepisów policyjnych (utrzymywania odpowiednich trunków propinacyjnych, używania tylko uprawnionych szynkarzy, zgłaszania ich w przeciągu dni ośmiu, jak i zamiaru otwarcia nowych szynków, właściwej c. k. władzy politycznej i t. p.).

W tym względzie może c. k. Dyrekcyja odnieść się do właściwego c. k. starostwa lub swego delegata o udzielenie opinii.

C. k. Dyrekcyja ustanowi, czyli i w jaki sposób zabezpieczyć należy zobowiązania licencyonowanych wobec funduszu propinacyjnego.

Przeciwko uchwałom c. k. Dyrekcyi co do nadania i odjęcia licencyi nie przysługuje stronom żadne prawo odwołania lub rekursu.

§. 48. O nadaniu licencyi propinacyjnej zawiadomi c. k. Dyrekcyja władzę polityczną tego powiatu, w którym prawo propinacyjne ma być wykonywane, z podaniem imienia i nazwiska, zajęcia i miejsca zamieszkania licencyonowanego, tudzież objętości i czasu trwania licencyi.

§. 49. Uchybienie w uiszczeniu rat opłaty, niestosowanie się do przepisów policyjnych, ogłoszenie do majątku licencyonowanego konkursu lub krydy, skazanie za zbrodnię lub przestępstwo, pochodzące z chęci zysku lub uwłaczające moralności publicznej i t. p., pociąga za sobą utratę licencyi propinacyjnej.

Postanowienie powyższe winno być wyraźnie powołanem w akcie licencyi.

§. 50. Nie rozdane licencyami propinacyjnemi prawa propinacyi mają być z reguły wypuszczane w dzierżawę przez publiczną licytację, którą c. k. Dyrekcyja ogłosi w odpowiednim terminie.

§. 51. Licytacye będą przeprowadzane za pomocą ofert tylko pisemnych i pod warunkami osobno przez c. k. Dyrekcyję ustanowić się mającymi.

C. k. Dyrekcyja zarządzić może w pojedynczych wypadkach albo ponowną licytację, albo poruczyć swemu delegatowi przeprowadzenie w tym względzie pertraktacyi.

W każdym wypadku przysługuje c. k. Dyrekcji prawo wolnego wyboru między oferentami.

§. 52. W wyjątkowych wypadkach niepomyślnego wyniku licytacji lub pertraktacji, niedotrzymania przez dzierżawcę warunków kontraktu lub niedotrzymania warunków licencji i t. p. może być zaprowadzony czasowo zarząd własny w wykonywaniu prawa propinacyi.

Właśni szynkarze pozostawać będą pod bezpośrednią kontrolą ustanowionego przez c. k. Dyrekcyę delegata.

Osobna instrukcja, którą wyda c. k. Dyrekcyja, określi atrybucye i obowiązki jej delegatów.

Rachunki zarządu własnego wraz z uzyskaną gotówką, mają być składane c. k. Dyrekcji przez delegata z upływem każdego miesiąca.

§. 53. O wydzierżawieniu prawa propinacyi, tudzież o wprowadzeniu zarządu własnego zawiadomi c. k. Dyrekcyja właściwe c. k. starostwo w sposób ustanowiony w §. 48, rzeczą zaś delegata c. k. Dyrekcji będzie zawiadomić dotyczące c. k. starostwo w przeciagu dni ośmiu o ustanowionych dla zarządu własnego szynkarzach.

§. 54. Z mocy art. II ustęp 1 noweli przysłuża c. k. Dyrekcji prawo rekursu do c. k. Namiestnictwa przeciw wymiarom przez c. k. starostwa opłat od szynkarzy (§. 20 i 21 ustawy z 20. grudnia 1875 Dz. ust. kr. Nr. 55. ex 1877) w tych wszystkich wypadkach, w których nie rozchodzi się o fundusz propinacyjny miast, posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi.

§. 55. O wymiarze opłat szynkarskich, opłat za zakładanie gorzelń, browarów i miodosytni, wreszcie o nałożeniu grzywien za przekroczenia propinacyjne na rzecz miast posiadających na swych obszarach gminnych wyłączne prawo propinacyi (§. 42 noweli), mają c. k. starostwa zawiadamiac bezpośrednio Wydział krajowy (art. II. ust. 2 noweli).

§. 56. Fundusz propinacyjny (§. 21 i 31 noweli) i rezerwowy (§. 22 i 31 noweli), są funduszami samoistnymi, a kasa i rachunki tych funduszy prowadzone będą podług osobnej instrukcyi rachunkowej.

Alegat 29. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/9.

O d p i s

odezwy Wydziału krajowego z dnia 19. kwietnia 1889 L. 7106 do
c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Odnosnie do szanownej odezwy z dnia 8. lutego b. r. L. 7474, mamy zaszczyt oznajmić Świątnemu c. k. Namiestnictwu, że Wydział krajowy w zupełności podziela zapatrywanie Wysockiego c. k. Ministerstwa rolnictwa wyrażone w reskrypcie z dnia 28. stycznia b. r. L. 18268, mianowicie, że dotkniętym zeszłoroczną powodzią zatorową Sanu gminom i obszarom dworskim, nie może być udzieloną zapomoga na częściowe pokrycie datków konkurencyjnych do regulacyi Łęgu ani z państwowego funduszu melioracyjnego, ani też z corocznie uchwalanej do dyspozycyi

tego Ministerstwa dotacji, przeznaczonej na popieranie drobnych melioracji gruntowych. gdyż to sprzeciwiałoby się postanowieniom państwowej ustawy melioracyjnej z dnia 30. czerwca 1884. Dz. u. p. Nr. 116.

Natomiast Wydział krajowy nie może zgodzić się z dalszymi wywodami podanymi w powołanym reskrypcie ministeryalnym, jakoby dalsze poparcie przedsięwzięciw subwencyonowanych z państwowego funduszu melioracyjnego w jakiegokolwiek bądź innej formie ze strony państwa było niedopuszczalnem, gdyż jak to jest wiadomem Wysokiemu Ministerstwu rolnictwa, cały szereg podobnych przedsięwzięciw w krajach alpejskich korzystał dawniej, a dziś jeszcze korzysta równocześnie z trojakieli dotacji tytułu §. 3. rozdziału 28. (etatu Ministerstwa rolnictwa), a w szczególności: 1) z subwencji przyznanej w drodze osobnej ustawy państwowej, 2) z subwencji pożyczki 1% udzielanej z państwowego funduszu melioracyjnego, 3) z zapomóg powodziowych przyznanych ustawą z dnia 13. marca 1883. Dz. p. p. Nr. 31. Gdyby zaś nawet i ta zasada była przez Wysoki Rząd ściśle przestrzegana we wszystkich krajach koronnych, to nie mogłaby się ona odnosić do danego wypadku, gdyż tu nie chodzi o poparcie całego przedsięwzięcia regulacji Łęgu, jako takiego, lecz jedynie o udzielenie jednorazowej zapomogi kilku ciężko dotkniętym gminom i obszarom dworskim, które stanowią tylko część okręgu konkurencyjnego Łęgu.

Również nie może Wydział krajowy pójść za wskazówką Wysokiego c. k. Ministerstwa, ażeby stronom interesowanym ulżyć przez wyjednanie u Wysokiego Sejmu zniżenia stopy procentowej od pożyczki krajowej przyznanej, ustawą z dnia 30. kwietnia 1888 Dz. u. kr. Nr. 57, gdyż sprzeciwiałoby się to uchwałom Wysokiego Sejmu z dnia 21. stycznia 1889 zakomunikowanym Świątnemu c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą tutejszą z dnia 29. stycznia b. r. L. 4090, wedle których to uchwał dotkniętym zeszłoroczną powodzią zatorową Sanu gminom i obszarom dworskim na prawym brzegu Łęgu położonym, przyznana być ma z funduszu krajowego zapomoga bezzwrotna na częściowe pokrycie datków konkurencyjnych do wysokości 7.376 zł. w. a., pod warunkiem, jeżeli c. k. Rząd udzieli na ten cel ze skarbu państwa bezzwrotnej subwencji w kwocie 14.752 zł. w. a.

Z uwagi więc, że po zapadnięciu powyższej decyzji Wysokiego Ministerstwa rolnictwa z dnia 28. stycznia r. b. zakomunikowane mu zostały uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 21. stycznia b. r., który mieliśmy zaszczyt przesać Świątnemu c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 29. stycznia b. r. l. 4.090, że udzielanie zapomóg powodziowych spółkom wodnym konkurującym do przedsięwzięciw subwencyonowanych z funduszu państwowego jest w innych krajach praktykowanem, oraz że już dnia 24. marca wskutek petycji 6 gmin i obszarów dworskich, konkurujących do regulacji Łęgu, komisya budżetowa Izby posłów Wys. Rady państwa uchwaliła przychylną dla tej sprawy rezolucyę do Wysokiego Rządu (alegat 788 do stenogr. protokołów Izby posłów X. sesya 1889), pozwalamy sobie, opierając się na sprawozdaniu sejmowej komisji gospodarstwa krajowego, przedstawionem odezwą tutejszą z dnia 29. stycznia b. r. L. 4.090, upraszać uprzejmie, ażeby Świątne c. k. Namiestnictwo raczyło ponownie przedstawić JE. p. Ministrowi spraw wewnętrznych i rolnictwa wnioski na przyznanie ze skarbu państwa konkurującym do regulacji Łęgu gminom i obszarom dworskim na prawym brzegu Łęgu położonym, które dotknięte zostały z roku 1888 powodzią zatorową Sanu, zapomogi bezzwrotnej 14.752 zł. w myśl powołanej uchwały Wysokiego Sejmu. Odezwą tutejszą z dnia 30. listopada 1888 L. 47392, mieliśmy już zaszczyt nadmienić, że analogicznie do ustawy z dnia 13. marca 1883 r. Dz. u. p. Nr. 31, mogłaby być wyjednaną zapomoga państwowa, także dla konkurencyi Łęgu.

Obecnie zaś tem łatwiej może być przez Wysoki Rząd uwzględnioną zwmiankowana uchwała sejmowa, ile że §. 3 uchwalonego właśnie dnia 12 i 13 b. m. przez Wysoką Radę państwa projektu ustawy (alegat 821 do stenogr. protok.) o udzieleniu zapomóg z funduszu państwowych dla złagodzenia niedostatku, przyznaje na podobne cele do dyspozycyi Wysokiego Rządu oprócz 160.000 zł. przeznaczonych na bezprocentowe zaliczki, także sumę 85.000 zł. na bezzwrotne zapo-

mogi, z której to sumy (85.000 zł.) kwotę częściową 53.500 zł. ma Rząd obrócić na zapomogi w Czechach, Szląsku, Bukowinie i Voralbergu, resztą zaś t. j. 31.500 zł. dotychczas jeszcze nie rozporządził. Zresztą gdyby nawet i z tego funduszu niemożliwym było udzielenie subwencji 14.752 zł. w. a. dla konkurencji Łęgu, łatwo jeszcze w ciągu bieżącej sesji da się uzyskać na ten cel potrzebny fundusz w drodze ponownego projektu ustawy, mającego się wnieść do Wysokiej Rady państwa z początkiem maja b. r., do czego Wysoki Rząd wezwanym został rezolucją Izby posłów Wys. Rady państwa z dnia 12. b. m.

Przyznać wreszcie należy, że nadgraniczna ludność, przy ujściu Sanu do Wisły znękana tyłoma klęskami powodziowymi zasługuje na takie samo uwzględnienie jak mieszkańcy południowo-tyrolscy; wobec czego też Wydział krajowy oczekuje, że tylekroć powołana uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 21. stycznia b. r. poparta łaskawie przez Świetne c. k. Namiestnictwo zostanie przez władze centralne pomyślnie załatwioną.

Alegat 30. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/9.

O d p i s

reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 12. lipca 1889 L. 9764/1372
do Jego Excelencyi Namiestnika.

In der von Euerer Excellenz unterm 15. Mai d. J. Z. 28.800 vorgelegten Zuschrift des galizischen Landesausschusses vom 19. April d. J. Z. 7106 ist das mit dem h. o. Erlasse vom 26. Jänner 1889 Z. 18.286 abschlägig beschiedene Ansinnen um die Gewährung einer staatlichen Unterstützung von 14.742 fl. zur Bedeckung eines Theiles der von den concurrenzpflichtigen Interessenten für die Lęgflussregulirung zu leistenden Beitragsquote erneuert werden und wurde hiebei einerseits auf die im Gegenstande gefassten Landtagsbeschlüsse vom 21. Jänner d. J., anderseits auf die Möglichkeit hingewiesen, die erbetene Subvention aus jenen Mitteln gewähren zu können welche durch den in der Sitzung vom 12. und 13. April. d. J. vom Reichsrathe votirten Gesetzentwürfe, betreffend die Ertheilung von Unterstützungen als Staatsmitteln zur Linderung des Nothstandes der k. k. Regierung zur Verfügung gestellt werden.

Nachdem dieser Gesetzentwurf mittlerweile unterm 18. April d. J. die Allerhöchste Sanction erlangt hat, und die Handhabung dieses Gesetzes in erster Linie dem k. k. Ministerium des Inneren zusteht, habe ich das letztere um die Schlussfassung über das in Rede stehende Ansinnen des Landesausschusses ersucht und ist mir unterm 25. Juni d. J. Zl. 10.978 hierüber seitens des k. k. Ministeriums des Innern die Mittheilung zugekommen, dass dasselbe nach gepflogenen Einvernehmen mit dem k. k. Finanz Ministerium aus den nachfolgenden Gründen auf das gestellte Ansuchen einzugehen nicht in der Lage ist.

Mit dem Gesetze vom 18. April l. J. R. G. B. N. 55. wurden, wie dies bereits die Uiberschrift des Gesetzes besagt, aus Staatsmitteln Credite zur Linderung des Nothstandes bewilligt und erscheint demnach das Vorhandensein eines Nothstandes als die erste Voraussetzung für die Gewährung von Unterstützungen aus den in Rede stehenden Mitteln, wobei noch zu erwägen ist, dass diese Credite nur in jenen Fällen und in jenem Masse in Anspruch genommen werden können,

als die Mittel der zunächst zur Hilfeleistung berufenen Faktoren, d. h. die Mittel der Gemeinden, der Bezirke und des Landes sich zur Bekämpfung des Nothstandes als anzureichend erweisen. Wenn nun auch nicht in Zweifel gezogen werden will, dass den hier in Betracht kommenden Gemeinden und Grossgrundbesitzern durch die Uberschwemmungen des Sanffusses im Frühjahre 1888 Schäden zugegangen sind, so steht es doch ausser Zweifel, dass ein Nothstand und somit die Voraussetzung für die Gewährung von Unterstützungen aus den erwähnten Crediten durch aus nicht besteht, ganz abgesehen davon, dass die Nothstandesunterstützungen an Grossgrundbesitzer wohl nicht verabfolgt werden können.

Zudem bestimmt der §. 3. des cicirten Gesetzes, dass der dort erwähnte Credit nur zur Beschaffung von Lebensmitteln für die Hilfsbedürftigsten und unter besonders rücksichtswürdigen Umständen zur Gewährung von Unterstützungen behufs Wiederherstellung beschädigter Objekte zu verenden sind. Es ergibt sich daher, dass auch bei dem Vorhandensein eines Nothstandes Kosten für Flussregulirungen in keiner Weise aus diesen Mitteln bestritten werden könnten.

Alegat 31. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/9.

O d p i s

odezwy Wydziału krajowego z dnia 17. maja 1889 L. 14888 do Świetnego
c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Z szanowny odezwy z dnia 31. marca b. r. L. 16701 powzięliśmy z głębokim żalem wiadomość, że z objętych rządowym projektem ustawy z r. 1885 czternastu rzek galicyjskich, jakie miały być regulowane, przy 60% udziale skarbu państwa w kosztach, Wysokie Ministerstwo spraw wewnętrznych dało pierwszeństwo górnej Wiśle, to jest rzece, która wcale nie była objęta wnioskami Wydziału krajowego, przedstawionymi Wysokiemu Sejmowi w r. 1884, która na mocy Najwyższego postanowienia z dnia 30. października 1830 winna być regulowaną wyłącznie na koszt skarbu państwa, a której regulacja najmniej wobec innych dla naszego kraju potrzebna ma na celu przeważnie ułatwienie odpływu wód z Wisły szląskiej i dopływów regulujących się na podstawie szląskich ustaw krajowych z dnia 6. kwietnia 1885. Dz. u. kr. szląskich Nr. 19, 20, 21, 22, 23 i 24.

Zauważamy także, iż projektowana regulacja górnej Wisły między Białką a Przemszą, nie przyczyni się tak dalece do poprawy jakości gruntów nadbrzeżnych, jak to podnosi powołana szacowna odezwa, gdyż wedle profilu podłużnego projektowana woda normalna od ujścia Przemszy w górę do kilometra 25. obniży się tylko nieznacznie 0.0 do 0.3 m., przestrzeniach od profilu 25+000 do 20+400, tudzież od km. 15 do 4 podniesie się do 0.35 względnie 0.50 m. a na przestrzeniach od profilu 20+400 do 15+000, tudzież od mk. 4 do 0, gdzie obniżenie dosięga 0.75 względnie 0.85 m., brzeg galicyjski wznoszący się w profilach największego obniżenia 2.0 względnie 3.6 metrów po nad dzisiejszą średnią wodę nie potrzebuje już dalszego obniżenia dla celu kultury krajowej.

Jakkolwiek więc regulacja górnej Wisły prawie wyłącznie podjętą została przez Wys. Ministerstwo spraw wewnętrznych w interesie sąsiedniego Szląska, a dla naszego kraju o tyle

tylko może być korzyścią, o ile nadbrzeżne grunta skuteczniej niż dotychczas ochronione będą przez objęte projektem uporządkowanie wałów od znaczniejszych wezbrań, na jakie niewątpliwie kraj nasz będzie narażony wskutek regulacyj szląskich; to jednak ażeby zaznaczyć nagłą konieczność jak najrychlejszego przeprowadzenia regulacji naszych rzek karpackich, oraz ażeby wzmocnić stanowisko Świetnego c. k. Namiestnictwa w tej ważnej dla kraju sprawie, wobec władz centralnych, postanowiliśmy i tę mniej nasz kraj obchodzącą sprawę regulacyjną przedstawić Wysokiemu Sejmowi oraz zażądać w tym celu bliższych wyjaśnień co do użyteczności zamierzonych robót dla stron prywatnych od Reprezentacji powiatowej Bialskiej.

Zanim zaś będziemy mogli przedstawić Świetnemu c. k. Namiestnictwu pozytywne nasze wnioski co do wysokości datku krajowego, oraz możliwości pociągnięcia konkurencji prywatnej do udziału w kosztach zaznaczyć musimy, że udział skarbu państwa tak ze względu na postanowienie cesarskie z r. 1830 jak i z uwagi na rządowy projekt ustawy z r. 1885 jest za szczerpło wymierzonym i że w danym wypadku nie może znaleźć zastosowania rozkład datków zastosowanych przy regulacji Wisły szląskiej, gdyż tam regulacja ta wyłącznie w interesie tego kraju i z jego inicjatywy została podjęta, podczas gdy u nas ma być to przedsięwzięcie wykonaniem z uszczerbkiem dla wielu innych donioślejszych i pilniejszych robót przeważnie dla prowincji sąsiedniej.

Zauważamy przy tem, że ceny jednostkowe ruchu ziemi w porównaniu z takimi samymi cenami krajowych robót melioracyjnych, które w swoim czasie uznane zostały przez oddział techniczny Świetnego c. k. Namiestnictwa za wygórowane, jeszcze są za wysokie; bo n. p. 1 metr sześcienny wału (t. j. wykop z rowu materiałowego wraz z odwozem na wał i wykonaniem nasypu) kosztować ma 36 $\frac{1}{2}$ centów, podczas gdy wygórowana cena kosztorysów melioracyjnych na tę samą robotę wynosi 28ct. w. a.

Skoro zatem ostatecznie sprawa udziału kraju w kosztach zadecydowaną zostanie, zastrzegamy sobie na ten czas prawo żądania odpowiedniego obniżenia sumy kosztorysowej.

Udzielony nam projekt techniczny, który uznajemy za zupełnie odpowiedni zwracamy Świetnemu c. k. Namiestnictwu w załączeniu.

P o r ó w n a n i e

rzeczywistych wydatków na cele zdrowia publicznego w roku 1888 z takimiż wydatkami w latach 1887 i 1878.

Zamknięcie rachunków			1 8 8 8.			1 8 8 7.		1 8 7 8.	
Rubryka	Pozycya	Wydatki	Wydano	Prelimi- nowano	Różnica	Wydano	Różnica	Wydano	Różnica
			zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.
III.	34	Koszta leczenia . . .	733.637	693.000	+ 40.637	733.384	+ 253	498.585	+ 235.052
IV.	35—37	„ szczepienia . . .	56.927	56.900	+ 27	57.232	— 305	57.219	— 292
V.	38	„ sanitarne . . .	3.579	8.000	— 4.421	4.450	— 871	57.474	— 53.895
XI.	136—139	Dotacje zakładów . . .	8.188	1.316	+ 6.872	8.182	+ 6	230.906	— 222.718
		<u>Razem . . .</u>	<u>802 331</u>	<u>759.216</u>	<u>+ 43.115</u>	<u>803.248</u>	<u>— 917</u>	<u>844 184</u>	<u>— 41.853</u>
		Dochody	Wpłynęło	Prelimi- nowano	Różnica	Wpłynęło	Różnica	Wpłynęło	Różnica
IV.	8	Nadwyżka od szpitali w Krakowie . . .	14.298	8.742	+ 5 556	480	+ 13.818	—	+ 14.298
„	9	Nadwyżka od szpitali we Lwowie . . .	6.400	—	+ 6.400	39.415	— 33.015	—	+ 6.400
„	10	Nadwyżka od zakładu w Kulparkowie . . .	26.349	28.115	— 1.766	43.355	— 17.006	—	+ 26.349
V.	12	Zwroty od szpitali pro- wincjonalnych . . .	11.782	13.000	— 1.218	12.634	— 852	9.406	+ 2.376
„	13	Zwroty od gmin . . .	1.629	3.200	— 1.571	2.069	— 440	28 714	— 27.085
XI.	44	Zwroty za rachunki aptekarskie . . .	559	600	— 41	583	— 24	712	— 153
		<u>Razem . . .</u>	<u>61.017</u>	<u>53.657</u>	<u>+ 7 360</u>	<u>98.536</u>	<u>— 37.519</u>	<u>38.832</u>	<u>+ 22.185</u>
		Wydatek rzeczywisty .	741.314	705.559	+ 35.755	704.712	+ 36.602	805 352	— 64 038

Ruch chorych i koszta w naszych zakładach leczniczych w r. 1888.

Poszczególność	Ilość				Procent		Ilość dni leczenia	Średni pobyt chorego	Wydatki		Koszta					Taksodoro-słych
	łóżek dla chorych	chorych	uzdrowionych	zmarłych	uzdrowionych	śmiertelność			zł.	ct.	całej kuracji chorego		dnia	wikt.	leków	
											zł.	ct.				
A. Szpitale powszechnie:																
krajowy we Lwowie	700	9.802	6.576	748	67.08	7.63	213.540	21.8	156.219	79	15	93.7	73.2	24.2	5.6	84
kraj. w Krakowie } chorzy } wewn. i } syfilityc.	418	6.171	5.059	708	81.98	11.47	143.397	23.2	120.874	91	19	58.7	84.3	27.6	5.8	80
gminny w Białej	93	1.107	805	108	72.71	9.75	27.963	25.2	13.646	18	12	32 1/2	48.8	23.5	4.8	50
„ w Bochni	55	654	471	72	72.01	11.00	16.427	25.1	8.102	47	12	39	49.3	19.9	5.5	51
„ w Brodach	53	690	564	58	81.73	8.40	14.636	21.2	7.515	28 1/2	10	89	51.3	16.6	6.3	52
„ w Brzeżanach	50	473	355	46	75.05	9.72	12.732	27.1	6.642	94	14	04 1/2	51.5	20.7	4.2	55
„ w Drohobyczu	80	770	600	82	77.92	10.64	19.736	23.6	10.371	13 1/2	13	47	52.5	18.7	4.1	55
„ w Jasle	100	995	685	68	68.84	6.84	23.429	23.5	11.112	22	11	17	47.4	24.2	4.8	50
„ w Kołomyi	70	844	620	58	73.45	6.87	21.756	25.7	8.598	65	9	18 1/2	39.5	15.7	1.4	48
powiatowy w Podhajcach	60	747	577	46	77.24	6.15	17.967	24.0	9.256	43	12	38	51.5	17.8	4.2	55
gminny w Przemysłu	160	2.253	1.732	169	76.87	7.50	43.091	19.1	17.953	83	7	96 1/2	41.6	13.1	5.2	48
„ w Rzeszowie	100	1.280	825	85	64.45	6.67	36.646	28.6	17.826	46 1/2	13	92 1/2	48.6	20.9	5.0	52
„ w Samborze	52	573	445	50	77.66	8.72	16.808	29.3	9.065	10	15	82	53.9	23.2	5.1	60
„ w Sanoku	80	715	594	45	83.07	6.29	15.812	22.1	7.416	24 1/2	10	37	46.9	16.8	4.0	60
„ w Sączu	60	432	262	36	60.64	8.33	13.257	30.6	7.508	68 1/2	17	38	56.6	18.6	6.6	49
„ w Sniatynie	24	230	206	10	89.56	4.34	3.911	17.0	2.143	91	9	32	54.7	20.8	7.9	55
powiatowy w Sokalu	61	1.276	1.036	75	81.26	5.87	24.997	19.5	15.098	60	11	83	60.4	26.4	7.9	50
gminny w Stanisławowie	120	1.122	824	94	73.44	8.37	28.761	25.6	14.314	60	12	76	49.7	15.0	5.9	50
„ w Strzysku	99	813	637	89	78.15	10.92	24.040	29.4	14.297	66	22	44 1/2	59.4	23.2	5.7	60
„ w Tarnopolu	75	1.100	925	81	84.09	7.36	23.249	21.1	9.884	62 1/2	8	93 1/2	42.5	18.3	1.2	51
„ w Tarnowie	140	1.598	1.122	141	70.21	8.82	38.078	23.8	16.833	93 1/2	10	53 1/2	44.2	17.2	2.7	50
„ w Wadowicach	30	211	184	15	87.67	7.10	4.193	19.8	2.042	54	9	68 1/2	48.7	17.2	3.4	52
„ w Zaleszczykach	36	630	431	45	83.41	7.12	19.156	30.4	8.668	33	13	76	45.2	21.3	4.2	50
„ w Złoczowie	80	767	613	65	79.92	8.46	22.261	29.0	8.942	21	11	39 1/2	40.1	17.3	2.6	45
„ w Żółkwi	60	1.152	895	93	77.69	8.07	24.208	21.0	10.623	92	9	22	43.8	17.8	6.4	50
Suma A	2.778	36.407	27.043	3.087	74.28	8.48	850.113	23.3	514.960	66 1/2	14	14.4	60.57	19.84	4.82	55
B. Zakłady położnicze:*)																
krajowy we Lwowie	61	822	712	16	86.62	1.95	18.175	22.1	17.601	54	21	41	96.8	24.0	8.7	84
„ w Krakowie położnic.	15	355	327	5	91.77	1.27	10.981	23.2	17.149	81	36	17	1 zł. 56	38.3	5.54	63
„ w Krakowie gynecolog.	10	119	111	1												
Suma B	86	1.296	1.150	22	88.73	1.69	29.156	22.5	34.750	72	26	81	1 zł. 19	29.9	7.9	72.5
C. Zakłady obłąkanych:																
krajowy w Kulparkowie	512	1.045	183	145	17.51	13.87	188.190	180.1	149.159	67 1/2	142	74	79.3	28.4	2.3	80
„ w Krakowie	70	258	161	30	62.49	11.63	27.637	107.1	25.173	98 1/2	97	57	91.3	28.2	3.1	80
Suma C	582	1.303	344	175	26.49	13.43	215.827	165.6	174.333	66	133	79	80.77	28.2	2.7	80
D. Szpitale dla dzieci:																
prywatny św. Zofii we Lwowie	110	1.004	634	249	66.87	26.26	29.525	28.0	12.000		15		56.0			
„ św. Ludwika w Krakowie	100	821	475	196	57.85	23.88	24.763	30.1	12.000		18	31	60.7			
Suma D	210	1.825	1.109	445	60.77	24.38	54.288	29.7	24.000							
Razem A+B+C+D	3.734	40.841	29.646	3.729	72.61	9.13	1.149.385	28.1	748.045	94 1/2						

Uwagi: * W zakładzie położniczym 1) we Lwowie pielęgnowano dzieci 693, z tego wydano 573, a zmarło 87.
 2) w Krakowie . . . . . 302, ... 258, ... 29, łożek dla matek było
 a dla dzieci 16. Koszt zaś utrzymania tych dzieci, których matki przeniesione były na inny oddział szpitala a za które fundusze szpitalny płaci karnicelom po 15 ct. dziennie mieści się w sumie B. wydatków.
 do ** Ilość dni leczenia w szpit. św. Zofii podano na podstawie sprawdzonego protokołu stanu chorych.
 do *** t. j. subwencja z funduszu krajowego, właściwe zaś wydatki wynosiły we Lwowie 15.382 zł. a w Krakowie 15.038.

Aiegat 34. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888.

W y k a z

wydatków w trzech zakładach krajowych za rok 1888.

Liczba porząd.	Poszczególnienie	Lwów	Kraków	Kulparków	Lwów	Kraków	Kulpar ków
		Ilość dni leczenia w r. 1888.			za dzień leczenia przypadku		
		231.715	185.871	188.190	1 8 8 8.		
		zł.	zł.	zł.	ct.	ct.	ct.
1	Żywienie chorych (ad a—h)	56.394	51.621	53.504	24 34	27.77	28.43
2	Bielizna	5.646	7.888	6.335	2.44	4.24	3.37
3	Pranie	6.803	5.182	4.585	2 93	3.79	2.44
4	Opał sal	4.074	7.160	5.686	1.76	2.85	3.02
5	Oświetlenie	1.827	5 467	1.518	0.78	2.94	0 81
6	Leki i apteka	7.122	4.699	794	3 08	2.53	0.42
7	Koszta sanitarne i instrumenta chirurgiczne.	8 526	7.019	3.572	3 68	3.78	1.90
8	Sprzęty	2.243	1 876	2.051	0.96	1.01	1.09
9	Słoma do sienników	518	667	902	0.23	0 36	0.48
10	Utrzymanie kapelanów i kaplicy	1.335	1.050	1.702	0.57	0.56	0 90
11	Utrzymanie koni		965	1.215		0.52	0.65
12	Utrzymanie ogrodów i pól	79	1.232	2.963	0.03	0.66	1.57
13	Koszta pogrzebowe	500	219	224	0 22	0.12	0.12
14	Utrzymanie budynków	5.203	5.014	8.636	2.27	2.70	4.59
15	Utrzymanie dyrektora, lekarzy i akuszerok .	25.370	19.450	9.942	10.95	10.46	5.28
16	Koszta zarządu	10.927	10 816	7.908	4.67	5.82	4 20
17	Utrzymanie Siótr Miłosierdzia	4.660	4.708	3.525	2.01	2.53	1.87
18	Służba wyższa i niższa	16.189	12.923	24.889	6.99	6.93	13.23
19	Czynsze						
20	Koszta kancelaryjne	826	1.278	468	0.36	0.69	0.25
21	Wodociągi		1.040			0.56	
	Suma A	158 242	150.279	140.419	68.27	80.85	74.62
	Do tego dolicza się:						
1	Zaliczki na płace	3.198	565	1.575			
2	Pensye i emerytury	3.757	250	526			
3	Zaopatrzenia, dary z łaski i odprawy	299	284	14			
4	Remuneracye i zapomogi	2.300	700	619			
5	Nadzwyczajne wydatki budowlane		6.178				
6	Utrzymanie dzieci w szpitalach	12.000	12.000				
7	Odsutki od kapitałów dłużnych	1.760	20				
8	Zapisy		105				
9	Podatki i daniny		642	323			
10	Wydatki w sprawach patronatu		93	72			
11	Dyety i koszta podróży		131				
12	Utrzymanie dzieci na oddziale położnic	10	297				
13	Zapomogi dla położnic	3.294	2.058				
14	Różne wydatki	961	1.596	5.611			
	Suma B	27.579	24.919	8.740			
	do tego: Suma A	158.242	150.279	140.419			
	Razem	185.821	175.198	149.159			

W y k a z

spotrzebowanych ważniejszych produktów żywienia w trzech zakładach krajowych w r. 1888. z oznaczeniem ile wyszło na żywienie chorych i posługi w wadze i miarze, oraz przeciętna ich cena.

	Lwów	Kulparków	Kraków	Lwów	Kulparków	Kraków	Uwaga.
	Ilość spotrzebowanych produktów K i l o g r a m y.			C e n y			
Mięsa wołowego	30.507	45.744	26.783	42.00	45.00	43.00	
cielęciny	25.570	15.978	20.680	42.00	43.00	42.00	
wieprzowiny	1.211	4.382	31	42.00	45.00	54.00	
baraniny	—	450	1.072	—	30.00	34.00	
Masła	3.816	2.609	4.296	74.33	89.31	70.16	
Smalcu	715	2.866	1.008	65.00	68.13	66.00	
Słoniny	5.274	6.100	3.229	65.00	61.70	63.00	
Mleka { niezbianego . . . . . lit. —	—	90.083	83.770	07.00	04.00	6.50	
{ zbieranego	138.849	—	20.182	03.50	—	4.00	
Mąki pszennej Nr. I	1.050	3.684	1.363	16.13	13.90	15.25	
" " " II	7.300	5.056	423	15.75	13.53	15.25	
" " " IV	—	4.689	7.893	—	12.08	13.90	
" " " V. Lwów Nr. 6.	6.100	—	2.466	13.51	—	13.20	
Bułek	28.424	15.219	32.692	16.13	13.25	13.33	
Chleba	55.814	71.287	45.092	9.76	08.01	7.95	
Cukru	3.564	4.961	3.804	39.00	34.52	35.28	
Kawy	1.444	2.066	994	1 zł. 84.00	1 zł. 67.22	1 zł. 66.00	
Ryżu	4.950	6.812	5.118	22.75	17.68	19.64	
Krup jęczmiennych	4.347	8.932	5.667	16.69	11.11	10.25	
" jaglanych	3.145	3.090	2.890	15.99	11.60	12.50	
" hreczanych	5.270	6.495	1.810	18.10	15.63	16.20	
" pszennych	2.191	—	2.616	26.08	—	15.90	
" perłowych	4.295	3.323	3.426	18.50	09.49	10.50	
Nafty	6.386	7.440	3.512	22.00	19.64	20.00	
Centnar owsa (100 klgr)	—	126	31	—	4 zł. 25.00	5 zł. 98.00	
" siana	—	794	110	—	1 " 50.00	1 zł. 50.00	
" słomy	352	1.196	319	1 zł. 45.00	1 " 20.00	1 zł. 94.00	
" węgli	330	4.368	15.647	1 " 30.00	1 " 24.25	56.00	
Sążni drzewa	536	484	56	11 zł. 70.00	11 zł. 00.00	14 zł. 25.00	
Mydła	1.433	847	2.865	38.00	31.40	28.00	

Odpis odezwy

c. k. Namiestnictwa we Lwowie z dnia 17. września 1888. L. 54066
do Wydziału krajowego we Lwowie.

Wskutek polecenia wysokiego Ministerstwa spraw wewnętrznych zwiedził ministerjalny referent sanitarny Dr. Kusy wystawę lekarsko-hygieniczną, która w lipcu b. r. we Lwowie była urządzoną i zbadał przy tej sposobności niektóre urządzenia sanitarne Galicyi.

Ze sprawozdania z tej podróży, przedłożonego przez wymienionego referenta, przekonał się JE. P. Minister spraw wewnętrznych, iż higieniczna wystawa ze wszech miar się udała i wskutek zapobiegliwych starań c. k. lekarza powiatowego Dr. Merunowicza w ten sposób była urządzoną, iż w całości zadosyć uczyniła swemu zadaniu, t. j. okazała w sposób pouczający i zachęcający wartość opieki zdrowotnej i że postępowanie uprzedzające Świątelnego Wydziału krajowego oprócz innych czynników ułatwiło temu referentowi zbadanie stosunków zdrowotnych kraju.

Z tej przyczyny polecił JE. P. Minister reskryptem z dnia 4. b. m. L. 15670 wyrazić Jego imieniem uznanie Drwi Merunowiczowi, oraz podziękowanie Świątelnemu Wydziałowi krajowemu za poparcie, którego doznał z Jego strony ministerjalny referent sanitarny, o czem mam zaszczyt Świątelnemu Wydziałowi uwiadomić.

Co się zaś tyczy stosunków sanitarnych Galicyi w ogóle, przyjął Pan Minister z przyjemnością do wiadomości, iż spostrzeżenia poczynione na miejscu przez wymienionego referenta udowadniają widoczny postęp tak pod względem administracji sanitarnej w kraju, jakoteż w zarządzeniach zdrowotnych w większych miastach, jakkolwiek dają się dotkliwie czuć jeszcze liczne braki, do których usunięcia należy w jak najkrótszym czasie przystąpić.

Pod względem zakładów leczniczych, będących pod zarządem Świątelnego Wydziału krajowego, zauważano wady sanitarne donioślejszego znaczenia, które ze względu na postanowienie §§. 1. i 2. ustawy sanitarnej z 30. kwietnia 1870 (D. u. p. Nr. 68) wymagają ingerencji c. k. Namiestnictwa, jako władzy nadzór mającej nad wszelkimi sprawami sanitarnymi a w szczególności nad zakładami leczniczymi i humanitarnymi.

A) W powszechnym szpitalu we Lwowie zauważano:

1. przepełnienie chorymi w ogóle, a w szczególności oddziału chirurgicznego i kilowego dla mężczyzn i to w tym stopniu, iż łóżka są ustawione nie tylko pod ścianami sal zbyt gęsto, lecz także i w środku tychże, pomimo iż w porze letniej przebywa mniejsza ilość chorych w szpitalu;

2. drugą nie mniejszą wadą tegoż szpitala jest brak umieszczenia w tymże lekarzy pomocniczych w potrzebnej ilości dla dozoru służby lekarskiej, szpitalnej, jednego z lekarzy ordynaryuszów, oraz Dyrektora lub tegoż zastępcy;

3. oprócz niedostatecznego dozoru lekarskiego poza czasem wizyty szpitalnej, zaniedbane są w tymże szpitalu wszelkie względy sanitarno-policyjne przez to, iż nie ma odpowie-

dniego i pewnego odosobnienia chorych, dotkniętych zakaźnymi chorobami ostreymi, jakkolwiek z powodu częstego panowania tychże w Galicyi wschodniej choroby dotknięci takimi chorobami często szukają pomocy szpitala;

4. tak wielki zakład leczniczy, jakim jest szpital powszechny we Lwowie, nie posiada dotychczas aparatu parowego do desinfekcyi;

5. zakład położniczy, umieszczony w nowo wybudowanym budynku, połączonym bezpośrednio z budynkiem szpitalnym, okazuje wiele rażące wady, nieuwzględniono bowiem pierwszych wymogów higieniczno-szpitalnych przy samem założeniu budynku, a wady te winna była władza dozoru uchylić przed rozpoczęciem budowy, a to tem więcej, że usunięcie ich obecnie już niemożliwe.

B) W kulparkowskim zakładzie dla obłąkanych, którego administracya i kierownictwo lekarskie nie daje powodu do jakichkolwiek zarzutów, wymaga bacznej uwagi niewłaściwe założenie budowlane wychodków:

1. mianowicie należy zwrócić baczna uwagę, czy wychodki nie działają niekorzystnie na stan zdrowia chorych, i czy nie zdarzają się częstsze wypadki tyfusu brzuszkiego;

2. również zdaje się ilość służby być niedostateczną, podobnie jak też i jej wykształcenie w pielęgnowaniu chorych.

C) Niektóre wady sanitarne, zachodzące w szpitalu lwowskim, spostrzeżono i w szpitalach innych miast:

1. W szpitalu przemyskim pozostają chorzy poza czasem wizyty lekarskiej bez wszelkiego nadzoru lekarskiego, gdyż ani lekarz ordynujący, ani przydzielony mu chirurg nie mieszka w szpitalu, i nie jest uregulowana lekarska służba inspekcyjna;

2. z powodu niedostatecznej ilości lekarzy nie mogą, oprócz leczenia i prowadzenia zaledwie wystarczającej ewidencji chorych, należycie być wykonywane lekarskie czynności szpitalne;

3. odosobnienie chorych, którzy z powodu rodzaju choroby powinni być separowani, nie jest dostatecznie przeprowadzone.

D) Co do szpitalu krakowskiego, który pod wieloma względami tak administracyjnymi, jak lekarskimi jest wzorowo prowadzony, zauważyć należy, iż:

1. nie postarano się o odosobnienie chorych, dotkniętych chorobami zakaźnymi;

2. że oddział położniczy również umieszczony jest w ubikacyach wadliwie urządzonych.

E) Szpital w Drohobyczu jest nie czysto utrzymany, mięso w dniu inspekcji dla chorych przyrządzone było źle, a chorych kilowych nie odłączono od innych chorych.

Wskutek spostrzeżeń poczynionych przez ministeryalnego referenta sanitarnego o stanie niektórych publicznych zakładów leczniczych i humanitarnych w Galicyi pod względem fachowo-zdrowotnym i sanitarno-policyjnym, zawezwał mnie J.E. Pan Minister powołany restryktem do ścisłego sprawowania prawa nadzoru państwowego, dalej wezwał mnie Pan Minister do zasięgania opinii krajowej Rady zdrowia w myśl §. 10. ustawy sanitarnej z 30. kwietnia 1870. (D. u. p. Nr. 68) we wszystkich ważniejszych sprawach sanitarnych.

Wskutek tego reskryptu mam zaszczyt upraszać Świetny Wydział krajowy o wydanie odpowiednich poleceń:

1. aby plany budynku sytuacyjne dla szpitali, które mają być czy to nowo budowane, czy to adaptowane, przedkładano mi przed otrzymaniem koncesyi na budowę lub przebudowę, w celu wykonania prawa dozoru przyznanego rządowej administracyi ustawą sanitarną;

2. o poczynienie odpowiednich zarządzeń, aby zapobiedz brakowi miejsca dla chorych w szpitalu powszechnym we Lwowie;

3. aby, odnosząc się do poprzednich odezwoń tutejszych w tej mierze do Świątecznego Wydziału krajowego wystosowanych z dnia 7. grudnia 1887. L. 75032, 8. maja i 9. lipca 1888. ll. 7618 i 39918, lekarze pomocniczy, jeden z lekarzy ordynaryuszów, Dyrektor lub tegoż zastępca otrzymali w myśl postanowień §§. 9. i 17. statutu tegoż szpitala pomieszkanie czy to w samym budynku szpitalnym, czy w bezpośredniej bliskości tegoż;

4. aby przez wybudowanie pawilonu osobnego dla chorych zakaźnych w szpitalu lwowskim i krakowskim umożliwić separację chorych dotkniętych chorobami zakaźnymi;

5. aby oddział położniczy we Lwowie umieszczono w osobnym budynku poza budynkiem szpitalnym, nim to jednak nastąpi zaprowadzono wentylację przez przeistoczenie odpowiednie górnej części okien, aby w sali operacyjnej i porodowej nie umieszczano położnych, a przeto dla zapobieżenia przepełnienia i umożliwienia aseptycznego przeprowadzenia operacji i porodów dodano do tegoż oddziału odpowiednią ilość sal dla położnych;

6. w końcu, by zakupiono przyrząd parowy do desynfekcji dla szpitala lwowskiego i krakowskiego.

7. Co się zaś tyczy zakładu kulparkowskiego, to mam zaszczyt upraszać Świąteczny Wydział o wydanie polecenia, aby dyrekcja tegoż przedłożyła wykaz chorób zakaźnych, które w ostatnich trzech latach tamże panowały, mianowicie tyfusu brzuszno i podoła, czy nie występował tyfus w tych salach, które przylegają do wychodków.

8. Ponieważ podobnie jak w szpitalu przemyskim i drohobyckim, również i w innych szpitalach prowincjonalnych żaden z lekarzy nie mieszka, przeto upraszam o wydanie polecenia do zarządu wszystkich szpitali powszechnych, aby dla jednego z lekarzy w szpitalnym budynku urządzono pomieszkanie, a prócz tego, by dla szpitala przemyskiego zamianowano jeszcze jednego lekarza pomocniczego, któryby wspólnie z obecnym sekundaryuszem miał obowiązek prowadzić nie tylko dokładną ewidencję chorych, ale i spisywać historię choroby każdego chorego.

W szpitalu tym nie ma bowiem ani jednej historii choroby, nawet ciężko chorych i takich, których uszkodzenia są przedmiotem sądowego dochodzenia.

9. W końcu upraszam o wydanie polecenia zarządom wszystkich szpitali prowincjonalnych, aby chorych kiłowych i syfilitycznych umieszczano w osobnych pokojach, tak, aby ci nie mieli styczności z innymi chorymi i aby w każdym szpitalu urządzono pokoje dokładnie separowane, w których mają być umieszczeni chorzy dotknięci ostremi chorobami zaraźliwymi; jak tyfusem płamistym, brzuszno, ospą i t. d.

W wymienionym reskrypcie polecił dalej JE. Pan Minister z wszelką ścisłością nad tem czuwać, aby reprezentacje gminne obowiązkom sanitarnym włożonym na gminy §. 3. i 4. ustawy sanitarnej w zupełności zadosyć czyniły.

Co do wykonywania tych obowiązków w Przemyślu i Borysławiu zauważano co następuje:

W mieście Przemyślu jest fizykat miejski, w którym jeden doktor wszech nauk lekarskich i weterynarz wykonują swe obowiązki z gorliwością pochwały godną i z inteligentnem zrozumieniem fachowem.

W skutek ich starań przeprowadza się tamże dozór nad prostytutką, leczenie ubogich, ewidencję chorób zakaźnych, oględziny bydła i mięsa, desynfekcję i t. d. tak racjonalnie, iż gmina miasta Przemyśla może pod tym względem służyć za wzór licznym gminom większym, nawet innych krajów koronnych.

Lekarz miejski nie jest jednakowoż fizycznie w możności służyć sanitarną w całości osobiście dozorować w mieście tak wielkiem jak jest Przemyśl, w którym sprawy te przybierają większe znaczenie z powodu gęstego zaludnienia i ze względu na stosunki zdrowotne wojska w tej fortecy umieszczonego.

Jako dowód zaniedbania głównych wymogów sanitarnych należy przytoczyć nieczyste utrzymanie ulic przez ludność żydowską zamieszkałych, dalej stosunku w szkole żydowskiej (chajderze), w której wbrew przepisom koncesyi odpowiednio do objętości ubikacyi umieszczono niestosunkowo wielką ilość dzieci niechlujnie utrzymanych, a w której lokale i wychodki brudem i odchodami ludzkimi w sposób niedający się opisać były zanieczyszczone.

Szkoła ta musi w razie wybuchu chorób zakaźnych stać się niebezpiecznym ogniskiem dla tychże. Jako dalszy dowód tego zaniedbania należy przytoczyć stosunki sanitarne w prywatnym szpitalu żydowskim, w którym nie ma ani uregulowanego dozoru lekarskiego, ani najpotrzebniejszych przyrządów lekarskich, w którym względy sanitarno-policyjne przy pielęgnowaniu chorych są zaniedbane w każdym kierunku.

Wskutek tych spostrzeżeń udają się równocześnie do reprezentacyi gminy miasta Przemyśla z żądaniem, by zamianowała odpowiednią ilość lekarzy pomocniczych i aby w tej ważnej gminie miejskiej służba sanitarna w całej rozciągłości wykonaną była w sposób skuteczny.

Również poleciłem c. k. Starostwu w Przemyślu, aby z wszelką sprężystością wykonywało swoje obowiązki co do opieki nad zdrowiem publicznem.

W Borysławiu przedstawiała droga publiczna w czasie pobytu tamże ministeryalnego referenta bagno w wielkiej przestrzeni; nieoczyszczone fosy wzdłuż drogi były wypełnione stagnującą i rozkładającą się wodą odpływową, a odpady ludzkie i zwierzęce tworzyły kałuże płynące lub stagnujące na publicznych placach.

Policya targowa nie była wcale przeprowadzoną, a czystość w lokalach sprzedaży wiktuałów najzupełniej zaniedbaną.

Tamże znajdują się gospody dla obcych, w których zmęczeni robotnicy są umieszczeni na pryzkach sporządzonych z desek spróchniałych i sięgających warstwami aż do powały.

Z wyjątkiem lokalu, które urządziło towarzystwo banku kredytowego dla samych robotników, w razie jakiego przypadku nieszczęśliwego nie ma publicznego umieszczenia dla robotników uszkodzonych lub wcale odosobnienia dotkniętych chorobami zakaźnymi.

Lekarz mający wypełniać służbę sanitarną gminną jest głuchy, i tak chorowity, iż nie sprosta w niczem swemu zadaniu.

Niedziw przeto, iż przy tych warunkach jest stan zdrowia mieszkańców Borysławia niekorzystny i że tamże wytwarzają się często źródła epidemii licznych.

W celu usunięcia wymienionych wadliwości przez reprezentacyę gminy Borysławia, wydaję równocześnie odpowiednie polecenie c. k. Starostwu w Drohobyczu i c. k. inspektorowi przemysłowemu oraz odnoszę się do krajowej Rady zdrowia w celu wydania opinii tejsze co do urządzenia odpowiednich lokali dla umieszczenia robotników uszkodzonych i dla odosobnienia chorych zaraźliwych.

Uwiadamiając zaś Świetny Wydział krajowy o wymienionych wadach w przeprowadzeniu spraw sanitarnych, wchodzących w zakres gminy, upraszam o współdziałanie w tym kierunku i o wydanie odpowiedniego polecenia, aby Rada powiatowa w Drohobyczu drogę krajową przez Borysław przeprowadzoną naprawiła i utrzymywała w odpowiednim stanie, a reprezentacya gminy Borysławia powyżej podane wadliwości usunęła.

Będąc przekonany, że Świetny Wydział krajowy zechce poprzeć ze swej strony c. k. Namiestnictwo i władze powiatowe polityczne w zarządzeniach zmierzających do polepszenia stosunków sanitarnych w kraju, upraszam o łaskawe zawiadomienie mnie o swoich zarządzeniach, gdyż Jego Excellencya Pan Minister polecił reskryptem na wstępie podanym, aby do końca b. r. przedłożył Mu sprawozdanie o rezultacie zarządzeń powyżej wymienionych.

Odpis odezwy

Wydziału krajowego z dnia 21. grudnia 1888 do L. 44917 wystósowanej do Świetnego c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Na pismo Świetnego c. k. Namiestnictwa z dnia 27. września 1888. l. 54066, zawiadamiające nas o reskrypcie Jego Excelencyi Pana Ministra spraw wewnętrznych, wydanym na podstawie sprawozdania referenta sanitarnego w ministerstwie rady Dr. Kusy o stosunkach zdrowotnych w kraju naszym, mamy zaszczyt niniejszem odpowiedzieć: O wadach sanitarnych donioślejszego znaczenia, jakie Dr. Kusy w zakładach leczniczych, zostających pod zarządem Wydziału krajowego, zauważył, a które spowodowały reskrypt c. k. Ministerstwa, tudzież ingerencyę c. k. Namiestnictwa, Wydział krajowy oddawna ma świadomość. Świadczą o tem liczne ustępy w corocznych naszych sprawozdaniach z czynności Wydziału krajowego (jak np. z roku 1888. L. 36281 Dep. V. pag. 159, 160, 161 i 180), w których wskazaliśmy na potrzeby naszych zakładów leczniczych, przyczem jednak wyraźnie oświadczyliśmy: „że tylko wzgląd na niepomyślny stan ekonomiczny i finansowy kraju, wymagający pilniejszych inwestycy, wstrzymuje nas od żądania kredytu na zaspokojenie tych potrzeb“.

Świetnemu c. k. Namiestnictwu wiadomo, że w roku bieżącym Wysoki Sejm zmuszony był dla pokrycia tylko najwięcej naglących wydatków kraju podnieść dodatki do podatków o 4 centy; a pomimo to ten nowy ciężar nałożony na kraj nie przyniesie żadnej zmiany korzystnej naszym instytucyom sanitarnym. Gdyby zaś Wysoki Sejm już teraz chciał usunąć, choćby tylko co najdonioślejsze wady naszych szpitali, musiałby podnieść dodatki do podatków przynajmniej o drugie tyle centów. W gospodarstwie społecznem nie podobna zbyt silnie naciągać jednej struny, aby nie ucierpiały inne. Że jednak ani Wys. Sejm, ani Wydział krajowy dotychczas nie zaniedbywali szpitali, niechaj służy za dowód okoliczność, iż dla rozwoju tychże wydał fundusz krajowy od roku 1869, t. j. od objęcia szpitali w zarząd władz autonomicznych, na same tylko budowle i ich przekształcenie przeszło dwa miliony bo 2,075.908 zł. nie licząc wydatków na zaopatrzenie szpitali w sprzęty, łózka żelazne, bieliznę i t. d. pokrytych z podwyższonych taks szpitalnych, za które fundusz krajowy tytułem kosztów leczenia ubogich wydał w ostatnich dziesiętnastu latach kwotę 11,984.514 zł.

Wszystkie te wydatki poniesione na cele szpitalne z funduszu krajowego przedstawiają nieskończenie większą sumę aniżeli administracya rządowa wydała na ten cel przedtem przez lat sto.

Wiadomo c. k. Namiestnictwu, w jakim stanie upadku znajdowały się szpitale nasze aż do objęcia ich w zarząd władz autonomicznych. Obecnie nikt nie zaprzeczy — znajdują się one w nieporównaniu lepszym stanie niż przedtem, a jeżeli nie wszystkie doszły do takiego rozwoju, jakby to ze względu na wymagania tegoczesnej nauki higieny szpitalnej życzyć należało, toć zauważyć musimy, że najgorszymi szpitalami pozostały te, które dla braku środków nie mogły być jeszcze dźwignięte z tego stanu zaniedbania w jakim je władze autonomiczne zastały. Jednak i tu zaradzi się złemu z czasem, jeżeli Wysoki Sejm środki ku temu uchwalić zechce.

A) Przechodząc do specjalnych uwag reskryptu ministeryalnego, zaznaczamy, że przepełnienie szpitala krajowego we Lwowie chorymi, brak umieszczenia w tymże dla wszystkich lekarzy pomocniczych (bo trzech mieszka tam stale), brak mieszkania dla dyrektora, tudzież nie dosyć ściśle odosobnienie chorych dotkniętych chorobami zakaźnymi, nareszcie umieszczenie zakładu położnic w warunkach nie zupełnie odpowiadających zasadom higieny szpi-

talnej, są rezultatem zbyt szczupłego i ograniczonego miejsca, jakie szpital ma do swej dyspozycji.

Wszystkim tym niedostatkom zaradziłyby mogło tylko czy to najęcie, czy nabycie, czy wybudowanie osobnego gmachu, w którymby zakład położnic mógł być umieszczonym. Staraniem Wydziału krajowego będzie przedstawić Wysokiemu Sejmowi w tym względzie w stosownym czasie odpowiednie wnioski, z prośbą o kredyt na pokrycie wydatków z tą sprawą nieodzownie połączonych.

Co do terażniejszego umieszczenia zakładu położnic w przybudowanym skrzydle szpitala lwowskiego, zauważyć musimy, że przybudowa ta musiała się stósować do starego gmachu i nie była budowaną wyłącznie dla zakładu położnic. Zakład ten został w niej umieszczony tylko tymczasowo z konieczności w nadziei, że kiedyś Wysoki Sejm uchwali fundusze potrzebne na wybudowanie osobnego gmachu. Mimo to umieszczenie terażniejsze jest lepsze niż poprzednie w filii Aldera, a nieporównanie lepsze niż było przed objęciem szpitali w zarząd Wydziału krajowego.

Co do twierdzenia reskryptu ministeryalnego pod 4/ że: „tak wielki zakład leczniczy, jakim jest szpital powszechny we Lwowie, nie posiada dotychczas aparatu desinfekcyjnego“ oświadczamy stanowczo, że rzecz się ma inaczej. Desinfektory wyrobu pana Rychnowskiego funkcjonują bowiem tak w szpitalu lwowskim jak i krakowskim od zimy roku bieżącego, o czem donieśliśmy świetnemu c. k. Namiestnictwu już w marcu r. b. do L. 10.189.

A że pan radca Dr. Kusy widział je, świadczy najlepiej ta okoliczność, iż radził dyrektorowi szpitala lwowskiego dokupić automatyczny aparat, któryby dzwonieniem znać dawał, że temperatura w desinfektorze doszła do należytej wysokości. Idąc za tą radą, poleciliśmy dyrektorowi zakupić taki automatyczny pirometr.

B) Wydział krajowy z przyjemnością powziął wiadomość, że reskrypt ministeryalny przyznaje, „iż w kulparkowskim zakładzie dla obłąkanych administracya i kierownictwo lekarskie nie daje powodu do jakichkolwiek zarzutów“.

Co zaś do niewłaściwego założenia budowlanego wychodków w tym zakładzie, to Wydział krajowy, uznając je za vitium primae formationis, już w roku 1880 zapytywał znawców, mianowicie c. k. radcę Namiestnictwa pana Moraczewskiego, jakby złemu zaradzić należało. Tylko zbyt wygórowane koszta, proponowane wówczas na wybudowanie osobnych baszt wychodkowych, były przyczyną, że wadliwości tych nie usunięto. W roku bieżącym w miesiącu kwietniu, zatem przed wizytą pana radcy ministeryalnego, zwołał Wydział krajowy do tej sprawy osobną komisję znawców, złożoną z czterech lekarzy i trzech budowniczych a przeróbki przez tę komisję wskazane polecił wykonać natychmiast. Czas kilkomiesięczny i doświadczenie w różnych porach roku okaże, czy roboty przeprowadzone wystarczą, czyli też trzeba będzie żądać od Wysokiego Sejmu kredytu na gruntowne przebudowanie wychodków.

Na zapytanie reskryptu ministeryalnego: „czy wychodki nie działają niekorzystnie na stan zdrowia chorych i czy nie zdarzają się wypadki tyfusu brzuszego“, dyrektor zakładu kulparkowskiego odpowiada relacją z 19. listopada r. b. L. 5801, że „według sprawozdań primaryuszów zakładu w latach 1885, 1886, 1887 i 1888 żadnego wypadku duru brzuszego w zakładzie nie było. Jedną tylko chorą przywieszono w r. 1886 do zakładu w końcowym okresie duru brzuszego; od tej zaraziła się pielęgnująca ją dozoreczyni. Obie jednak zostały wyleczone“.

Na uwagę: że „ilość służby zdaje się być niedostateczną podobnie jak też i jej wykształcenie o pielęgnowaniu chorych“, wyjaśniamy, że ilość służby oddziałowej jest taką, jaką jest w innych zakładach monarchii austriackiej wzorowo urządzonych. Mianowicie, jeden posługacz na sześciu chorych mężczyzn i jedna posługaczka na siedm kobiet średnio. Do tego

pełnią służbę przy chorych na oddziałach Siostry Miłosierdzia w liczbie szesnastu. To, wedle naszego zdania, aż nadto wystarczyć powinno.

Że wykształcenie służby oddziałowej jest niedostateczne, przyznajemy. To też Wydział krajowy, ażeby odpowiedzieć istotnej potrzebie, tudzież, ażeby pozyskać lepszą, inteligentniejszą, więcej ogładzoną i wytrwałą służbę, w przekonaniu, że ogładność w przyjmowaniu, zapewnienie lepszego bytu, niemniej nadzieja niejakich korzyści na przyszłość, zachęcą pilniejszych do pozostania w ciężkiej służbie zakładowej, — wydał oprócz od r. 1879 obowiązującej instrukcyi rozporządzenie (L. 6952 z 21 lutego 1888) polecające dyrektorowi: a) zasięgać opinii c. k. policyi czy c. k. starostwa o zachowaniu się moralnem każdego nowo przyjętego do służby, b) polepszyć wikt służbie oddziałowej, c) udzielać naukę praktyczną każdemu świeżo przyjętemu przez miesiąc, zanim użyty będzie do właściwego pielęgnowania chorych.

Nadto uchwalił Wysoki Sejm podwyższyć płacę służbie oddziałowej i przyznać jej dodatki pięcioletnie, niemniej premia po 10 duk. w złocie za dziesięcioletnią nienaganną służbę.

Nareszcie oddany został od 1. lipca r. b. nadzór nad posługaczami i pielęgnowanie chorych Siostrami Miłosierdzia także na oddziale mężczyzn, jak to od założenia zakładu wykonywały Siostry na oddziale kobiet.

C) Reskrypt ministeryalny wytyka, że „w szpitalu Przemyskim żaden lekarz nie mieszka i że służba inspekcyjna nie jest uregulowaną“. Na to mamy zaszczyt odpowiedzieć, że w żadnym z naszych szpitali prowincjonalnych, oprócz Stanisławowa i Tarnowa, w których szpitale są za miastem położone — lekarze nie mieszkają. A to po części dla tego, że w budynkach szpitalnych zaledwie starczy miejsca na umieszczenie chorych, lekarze więc, osobiwie z rodzinami — umieszczenia znaleźć nie mogli, po części zaś i dlatego, ponieważ w małych miastach naszych, jak to i w Przemyśle ma miejsce, odległość mieszkania lekarza od szpitala jest tak nieznaczną, że w żadnym wypadku ztąd szkoda dla chorych wyniknąć nie może. Zresztą i ta okoliczność zasługuje na uwzględnienie, iż lekarze pomocniczy w szpitalach prowincjonalnych są stałymi funkcyonaryuszami zakładów, nie tak jak w szpitalach krajowych, gdzie młodzi lekarze dla nabycia praktyki pełnią służbę sekundaryuszów tylko przez lat dwa.

Obowiązek więc zamieszkania w szpitalu trwałoby musiał długie lata, a wątpić należy, czyby się znaleźli chętni przy niskiem wynagrodzeniu za całoroczną służbę po 200 do 300 zł., zaś wyższych płac udzielać zabraniają uchwały sejmowe.

Z tych samych powodów odpada potrzeba służby inspekcyjnej, zwłaszcza w obec obowiązkowych dwóch wizyt dziennych i w obec okoliczności, że lekarz w każdej chwili może być zawezwany.

Co do obowiązku spisywania historyi chorób w szpitalach prowincjonalnych, to zauważyć musimy, że wkładać go na sekundaryuszów, pracą przeciążonych a licho płatnych, byłoby niewłaściwem. Zamianowaniu zaś drugiego lekarza pomocniczego stoją na przeszkodzie uchwały Wysokiego Sejmu, wzywające Wydział krajowy do zniżenia taks i do jak największych oszczędności w wydatkach szpitalnych, tem więcej, że wydatek taki nie mógłby być wedle naszego zdania usprawiedliwionym konieczną potrzebą. Wystarczą bowiem dla utrzymania ewidencji i dla użytku c. k. sądów protokół stanu chorych, karty nagłowne z diagnozą, tudzież codzienne karty ordynacyjne.

Że w szpitalu przemyskim, podczas wizyty pana radcy ministeryalnego, odosobnienie chorych, którzy powinni być separowanymi, nie było dostatecznie przeprowadzone, pochodzi ztąd, że wizyta ta odbyła się podczas robót restauracyjnych, dokonywanych w kilku salach z powodu grzyba. Obecnie jak i przedtem odosobnienie to jest ściśle przeprowadzone. Nie we wszystkich jednak naszych szpitalach tak krajowych jak prowincjonalnych da się separacya tak dokładnie przeprowadzić jak w Przemyśle, a to dla braku miejsca i stósownego rozkładu ubikacyi w budynkach starych.

D) Uznanie reskryptu ministeryalnego, że „szpital św. Łazarza w Krakowie pod wieloma względami tak administracyjnymi jak lekarskimi jest wzorowo prowadzony“, przyjmujemy do wiadomości. Że zaś oddział położnic jest niewłaściwie umieszczony, donieśliśmy Wysokiemu Sejmowi w sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego L. 36281/88 str. 180 i 188 wskazując, że wypełnieniu szpitala chorymi mogłoby zaradzić tylko wybudowanie nowego pawilonu, że jednak sprawę tę będzie można podnieść dopiero wtedy, kiedy się okaże, że budowa kliniki chirurgicznej, przeprowadzona przez Wysoki Rząd, wypełnienia nie usunie.

E) Uwaga reskryptu ministeryalnego, jakoby „szpital w Drohobyczu był nieczysto utrzymany, a chorych kiłowych nie odłączano od innych chorych“, stoi w rażącej sprzeczności z raportem lekarza ordynującego w tym szpitalu, przesłanym nam na nasze żądanie przez zwierzchność miasta Drohobycza. Wedle tego raportu miał pan radca dworu oświadczyć w obec całej komisji lekarzowi i rządcy, że: „czuje się przyjemnie zdziwionym (angenehm überrascht), zastawszy szpital powszechny w Drohobyczu tak czysto i porządnie utrzymanym“, za co lekarzowi jeszcze osobno dziękował.

W myśl powyższego przedstawienia mamy zaszczyt oświadczyć na poszczególne życzenia Świetnego c. k. Namiestnictwa, że:

1. Wydział krajowy nie ma nic przeciwko temu, iżby plany budynków szpitalnych przed otrzymaniem koncesyi na budowę lub przeróbkę przedkładane bywały Świetnemu c. k. Namiestnictwu.

W tym celu zavezwiemy na przyszłość, w każdym poszczególnym wypadku, władze zarządzające szpitalami, ażeby, przed oddaniem planów do naszego zatwierdzenia, przedkładały je Świetnemu c. k. Namiestnictwu dla zasiągnięcia opinii krajowej rady zdrowia. Przyczem jednak upraszać musimy, ażeby przezto sprawa budowy nie została narażoną na zbyt długą zwłokę lub nawet na zupełne zaniechanie, jak to ma miejsce z budową szpitala tarnopolskiego, którego plany już prawie od roku w radzie zdrowia niezalatwione zalegają.

Na postulata pod 2, 3, 4, 5, 6 i 7 odnoszące się do szpitala krajowego we Lwowie i do zakładu dla obłąkanych w Kulparkowie już wyżej pod A i B odpowiedzieliśmy.

8. Życzeniu, abyśmy wydali polecenie, iżby w każdym szpitalu powszechnym na prowincyi urządzono pomieszkanie dla lekarza, tudzież ażeby w szpitalu przemyskim nominowano drugiego lekarza pomocniczego dla spisywania historii chorób jako — z powodów w powyższym naszym wywodzie przytoczonych — niewykonalnych, zadosyć uczynić nie możemy.

9. Życzeniu zaś, aby chorych kiłowych w odosobnionych pokojach umieszczano, tudzież, aby w każdym szpitalu urządzono pokoje dokładnie separowane, w których mają być umieszczani chorzy dotknięci chorobami zaraźliwymi, czynimy zadosyć wydając okólnik przypominający zarządom szpitali dawniejsze nasze polecenia w tym względzie i wzywający ich ponownie, ażeby przeprowadziły separację chorych jak najdokładniejszą, o ile na to miejscowe stosunki zezwalają.

Również wypełniając życzenie Świetnego c. k. Namiestnictwa, wzywamy Radę powiatową w Drohobyczn, ażeby drogę powiatową prowadzącą przez Borysław naprawiła i w dobrym stanie utrzymywała.

Wzywamy także zwierzchność gminną w Borysławiu, ażeby wadliwości w odezwie Świetnego c. k. Namiestnictwa wykazane jak najrychlej usunęła.

D. j. w.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 10. października 1888 L. 48.887 do
Świetnego Wydziału krajowego we Lwowie.

Według sprawozdań kilku panów starostów i doniesienia wojskowych komend, zaczyna się kiła szerzyć między ludnością, względnie wojskowymi w sposób znaczniejszy i zdaje się, że się wytworzyły źródła kiły endemicznej w niektórych miejscowościach.

Aby te źródła po części usunąć, a przynajmniej przyjść do wiadomości o nich, w celu zarządzenia środków zaradczych wyjątkowych urządziłem co następuje:

1. Polecilem dyrekcji policji we Lwowie i w Krakowie, oraz magistratom miast drugorzędnych, Tarnopol, Tarnów, Kołomyja, Przemyśl, Brody, Stanisławów, Drohobycz, Stryj, Jarosław i Brzeżany, w których według mej odezwy z dnia 18. grudnia 1876 L. 926 na podstawie udzielonych instrukcyj zarządzono ścisły nadzór nad kobietami oddającymi się nierządowi, aby nadzór ten z wszelką ścisłością wykonywano;

2. Zarządziłem taki sam nadzór w innych miastach liczących do 10.000 ludności tj.: w Samborze, Rzeszowie, Nowym Sączu, Gródku, Buczaczu, Śniatynie, Horodence i Borysławiu, oraz w tych miastach z mniejszą ludnością, w których jednakowoż znajdują się załogi wojskowe t. j. w Biale, Łańcucie, Czortkowie, Sanoku, Wadowicach, Żółkwi, Chrzanowie, Wieliczce, Cieszanowie, Kolbuszowie, Ropczycach, Trembowli i Zaleszczykach, i wydałem dla magistratów załączoną instrukcyę wraz z instrukcyą dla lekarzy i regulaminu dla prostytutek.

3. Polecilem dyrekcji policji miasta Lwowa i Krakowa, oraz Zwierzchnościom gminnym pod 1. i 2. wymienionych miast, aby przedkładały c. k. Namiestnictwu za pośrednictwem c. k. starostwa wykazy miesięczne co do chorób kiłowych i wenerycznych, które sprawdzono przy rewizji lekarskiej nie tylko u prostitutek, ale i u osób, które do aresztów policyjnych względnie miejskich dostawiono i u których choroby wymienione sprawdzono.

4. Zarządziłem, aby naczelnicy gmin sąsiadujących z miastami posiadającymi załogi wojskowe, oraz posterunki żandarmeryi czuwały nad dziewczkami widocznie prostytutcy się oddającymi i w okolicy koszar i sąsiednich karczem się wałęsającymi i takowe od czasu do czasu c. k. starostwu do badania przedstawiały.

Lekarze powiatowi mają prowadzić ewidencyę takich dziewczek i ich imienny spis udzielić c. k. starostwu i naczelnikom gmin, w których owe mieszkają.

5. Magistratowi miasta Lwowa i Krakowa polecilem przedkładać miesięczny wykaz osób odstawionych do aresztów miejskich, a chorobą kiłową i weneryczną dotkniętych, oraz magistratowi miasta Lwowa, aby statystyczny wykaz chorych kiłowych w lecznicy lwowskiej leczonych przez zarząd tejsze miesięcznie magistratowi przedkładany, udzielał dyrekcji policji lwowskiej.

W ten sposób spodziewam się, iż uda się w czas zapobiedz szerzeniu się nadmiarowej kiłowej choroby w kraju i że pomimo powiększenia znacznego załóg wojskowych w nie-

których miastach i miasteczkach zarządzenia wymienione wystarczą, aby usunąć istniejące już źródła zarazy.

Aby jednakowoż o ile możności wcześniej przyjść do wiadomości, w których miejscowościach epidemie znaczniejsze kiłowe się utworzyły, zależy na zebraniu statystycznych dat, których mogą li tylko dostarczyć szpitale wojskowe, oraz powszechne, do których uboższa klasa dosyć chętnie z chorobą kiłową się zgłasza. W tym celu odnoszę się równocześnie do obydwóch komend wojskowych z prośbą o udzielenie c. k. Namiestnictwu statystycznych wykazów miesięcznych o ruchu chorych kiłowych w szpitalach wojskowych i w tym samym celu mam zaszczyt udać się niniejszem do Świetnego Wydziału krajowego z prośbą, o wydanie polecenia zarządom wszystkich szpitali powszechnych:

1) Aby najdalej do dnia 8. każdego miesiąca przedkładały we Lwowie i Krakowie c. k. dyrekcji policji, w innych zaś miastach c. k. starostwu miesięczne wykazy o ruchu chorych kiłowych i wenerycznych z poprzedniego miesiąca według załączonego wzoru.

2) Aby lekarze, którzy te wykazy sporządzić mają, o ile możności najdokładniejsze daty podawali co do chorych dotkniętych kiłą pierwszorzędną, wymieniając miejscowość, w której chory się zaraził oraz powiat w którym miejscowość — jeżeli jest nią wieś — leży.

3) Aby przy rozróżnianiu kiły ogólnej wczesnej (2-go rzędnej) od późniejszej (3-cio rzędnej) przedewszystkiem do pierwszej zaliczono te formy kiłowe, które są zaraźliwe, do drugiej zaś niezaraźliwe.

4) Aby w wykazie kobiet, który może być osobno przedkładany (a osobno dla mężczyzn) wymieniano, wiele między chorymi zarażonymi kiłą pierwszorzędną było prostytutek, wiele służ, kobiet wiejskich itp., wiele zostało przez policję względnie magistrat do szpitala odesłanych, przy chorych dotkniętych kiłą drugorzędą, która jest to recydywa choroby i t. p. Chcąc o ile możności zarządom szpitali ułatwić przedkładanie tych wykazów, dołącza się dla każdego w kraju będącego szpitala powszechnego po 30 egzemplarzy wzoru do wykazu dla sprawozdań przedkładać się mających od 1. stycznia 1889 do stycznia 1890 roku z prośbą o udzielenie im takowych, przyczem się nadmieniam, że połowa pierwsza arkusza ma pozostać jako brulion w kancelaryi szpitalnej, a druga z dokładnie wypełnionymi rubrykami być przysłaną do c. k. dyrekcji policji we Lwowie i Krakowie względnie do właściwego c. k. starostwa.

Nie podlega wątpliwości że nie we wszystkich przypadkach da się z wszelką ścisłością wybadać i oznaczyć tak miejscowość zarażenia jak i źródło zarazy, t. j. osobę zarażającą, a że nawet u kobiet oddających się prostytucji jest to niemal rzeczą niemożliwą, daty przeto wymienione mają być przeważnie podane u mężczyzn kiłą pierwotną dotkniętych a przez zestawienie tych dat nadesłanych ze wszystkich szpitali powszechnych i wojskowych niewątpliwie zdoła się w wielu przypadkach wykryć źródło kiły endemicznej, które łatwo mogło być zatajone, a przynajmniej niedoszłoby do wiadomości władzy.

W tem przekonaniu, iż Świetny Wydział krajowy zechce poprzeć c. k. Namiestnictwo w dążności do powstrzymania szerzenia się kiły w kraju, udaję się w końcu z prośbą, aby Świetny Wydział krajowy zawezwał ze swej strony Zwierzchności miast powyżej podanych do spiesznego zaprowadzenia nadzoru nad prostytucją i do regularnego przedkładania wykazów zaleconych instrukcją magistratom w tym kierunku wydaną.

Zamknięcie

z obrotu funduszków szpitali prowincjonalnych

Poszczególnienie	Biała		Bochnia		Brody		Brzeżany		Drohobycz		Jasło		Kołomyja		Podhajce		Przemysł		Rzeszów
	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.
W y d a t k i.																			
A. Rzeczywiste.																			
Czynsz najmu							650		1.350										1.829
Konserwacye zwykłe	195	59	165	50	135	02	24	20	192	51	120	15	213	65	93	59	305	21	125
Budowy nadzwyczajne															106	46	848	75	
Podatki	29	50			207	03			273	11	2	51			24	01		1	10
Asekuracya	42	87	28	43	57	54			24	43	17	45	33	42	68	61	32	82	9
Czyszczenie kominów	20		8	76	33	14			32	10	15		9	78	21		30		
Desinfekcyja i czyszczenie kanałów			33		33	50	21	90	34	38	7	145	60	83	37	41	88	38	
Żywność i wino	6.568	31	3.272	37	2.867	41 ¹ / ₂	2.656	54	3.709	60 ¹ / ₄	5.687	76	3.421	25	3.203	26	5.681	42	7.669
Lekarstwa	1.005	20	877	73	746	32	490	03	661	46	1.059	96	284	94	618	28	1.961	38	1.518
Środki sanitarne	342	23	38	06	184	10	47	18	158	67	70	60	22	77	152	53	283	82	358
Bielizna, pościel i odzież	665	82	67	47	474	63	54	27	963	59	307	33	223	07	265	63	1.133	61	780
Pranie	162	40	51	12	33	06	43	01	55	20	51	86	11	40	197	71	75	61	200
Sprząty	439	50	19	22	162	46	43	67	35	04	381	19	44	11	76	71	407	41	483
Opał	528		476	29	368	40	115	50	318	50	582	30	1.151	64	1.085	35	1.223	60	651
Światło	166	53	74	43	84	93	35	86	57	76	74		91	08	130	73	114	60	120
Słoma	163		115	50	52		22	61	15	73	89		14		39		89	97	82
Przybory do pisania, druki, stemple i pertorya	89	78	19	43	60	05			92	71	60	85	77	73	79	58	130	62	65
Narzędzia chirurgiczne	69	75	105	05	71	64	7	60	16	81	49	61	3	48	88	38	142	98	76
Lekarz ordynujący	500		499	92	500		550		500		600		500	20	500		600		500
„ pomocnik			375		200		250		300		300				250		250		530
„ Akuszerka i cyrulik			30		34				20		28	96			16	60	32		43
Rządca	400		500		360		600		500		600		529	97	600		600		500
Kontrolor	120																500		
Dyurniści					300				100				210		120		120		307
Kapelan	80		40				50		50						75		120		
Służba szpitalna	349	69	965	40	393	10	234	95	452	55	488	05	572		388		970	20	980
Wikt dla służby	604	80	8	29			388	76	414				609	40	548		1.323	84	220
Koszta administracyjne			120		110	13	8	50			135	13			108		26	52	138
Odprawy, prowizye i pensye	366	66									186								316
Remunercye	76		45				195						250		50		440		
Relutum na pomieszkanie rządu															200				
Splata kapitału																	176	50	
„ odsetek	11	95																	
Koszta pogrzebów	347	80	146	50	27	60	126	45	38	99	167	44	161	10	47	65	275	10	181
Różne i inne	300	80	20		19	22	21	91	3	99	30	57	18	06	18	98	14	89	100
Suma rzeczywistych wydatków	13.646	18	8.102	47	7.515	28¹/₂	6.642	94	10.371	13¹/₂	11.112	22	8.598	65	9.256	43	17.953	83	17.826
B. przenośne.																			
Zwrot zaliczek Wydziałowi krajowemu, powiatowi i gminie	800				600				500		260		250		569	13			4.250
Zaliczki na place i do wyrachowania	600		120		1.160				203	60	128		422	88					2.205
Na zakupno efektów					2.000														
Zwrócono kaucyje i depozyta	100				56						100								35
Przeprowadzenia rachunkowe i różne			353	47					9	90									417
Rozchód ogólny	15.146	13	8.575	94	11.331	28 ¹ / ₂	6.642	94	11.084	63 ¹ / ₂	11.600	22	9.271	53	9.825	56	17.953	83	24.734
Dochód ogólny	15.289	87	8.576	04	12.506	56 ¹ / ₂	6.661	36	11.254	38 ¹ / ₂	12.407	61	9.440	79	9.825	56	23.469	48	24.740
od tego potrąciwszy przenośne	1.500		711	33 ¹ / ₂	1.336				200		366		422	88	65				10.275
Dochód rzeczywisty	13.789	87	7.864	65 ¹ / ₂	11.170	56 ¹ / ₂	6.661	36	11.054	38 ¹ / ₂	12.041	61	9.017	91	9.760	56	23.469	48	14.465

rachunków

zatwierdzone przez Wydział krajowy za rok 1888.

Sambor		Sanok		Sącz nowy		Śniatyn		Sokal		Stani- sławów		Stryj		Tarnopol		Tarnów		Wado- wice		Zale- szczyki		Złoczów		Żółkiew		Razem					
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.				
67	07	159	09	249	50½	36	67	435		550	85	226	37	141		302	66			114	08	189	59	228	94			4.063	16		
		281	70			127	30	650		207	94	423	08							145	85							4.321	42½		
2	98									11	65				96	85			6	35			94		2	24			675	24	
16	88	29	80	9	64	31	18	29	08	30	19	24	20	24	22	47	38					41	93	77	84			677	20		
15		35	56	25				10		41	05	40		11	70	40				5		20		30				443	09		
																							94	08	54	50			1.096	96	
9		16		7	60	4		144		50		15	60	135		101	87			26	68										
3.911	15½	2.665	94½	2.467	94	814	83	6.607	36	4.317	40	5.594	51½	4.261	74	6.576	43	724	54	4.097	10	3.858	68	4.224	84	94.861	34				
718	33	579	33	694	41	267	96	1.131		1.542	18	1.057	89	280	46	867	07	145	07	692	54	532	91	1.108	18	18.840	86				
149	05½	63	40	182	62	42	35	861	36	168	03	318	40			196	31			119		55	78	463	06	4.272	78½				
115	12	421	55	338	54	166	62	841	52	476	03	500		350	51	918	32		5	20	382	20	59		431	18	9.936	38			
184	17½	169	68	266	98	7	74	160		60		150		35	15	100	24		20	25		33	29	173	50	2.271	62½				
174	63	95	80	250	64	24	74	134	11	222	29	292	82			158	76			3	40	181	81	91	30½	234	57	4.007	87½		
252	65	343	60	427	98	122	88	460	40	1.254	04	433	50	521	47	1.059	70	159	90	343	40	453	42	603	25	12.942	15				
123	86½	80		97	66	5	10	177	10	96	05	98	86	100	32	211	47	3	02	43	50	134	96	136	05	2.302	87½				
55	45½	130	84	84	83	6	30	62		108	50	68	85	32	08	108	86			5	32	46		28		44	80	1.465	53½		
121	39	64	86	81	42½	10	59	80	11	380	59	80	90	71		106	73½	13	35	53	39	28	18	63	75	1.832	52				
38	27	45	47	16	12½			81	50	138	09	21	18	15		82	40			340	26	30	22	64	38	1.504	59½				
533	33	500		450				500		631	64	399	96	600		800		300		500		500		500		500		11.565	10		
300	05	250	04	200				300		300		199	93½	250		550				150		200		150		5.305	57½				
		30		163	10			20		9		70				20				6		17		32		25	94	597	97		
321	91	300		666	66	180		500		600		600		500		650		200		500		500		500		11.208	54				
										300													100				1.020				
238	32	30		60						100		300		336		366				72				60		2.749	90				
		50						50		100		32	50			50							40			737	50				
384		412	50	433	98	272		660		1.282	50	534		624		1.044	90	180		308		648		536		13.114	49				
433	29½							1.003		800		870	30	666		1.189	50			304		987		448	26	10.868	44½				
		12	86	150		2	20												2	81	12	50			136	43	963	26			
337	42	118	32									375									136	10					1.886	16			
130		180		100						336		40		80		226	77						150				2.298	77			
		15		30										360		340											945				
												1.008													100		1.284	50			
189		168	72									474				500								5		1.348	67				
60	25	123	10	36	52	5		130		90	43	35	60	157	80	5	60	36		22	50	99	35	100	02	2.422	42				
32	50	37	08	17	53	16	45	21	11	60	15	22	20	204	32½	211	61	3	43	13	40	33	58	21	19	1.242	97½				
3.065	10	7.416	24½	7.508	68½	2.143	91	15.098	60	14.314	60	14.297	66	9.884	62½	16.833	93½	2.042	54	8.668	33	8.942	21½	10.623	92	237.865	97				
1.739	20	1.562	75							400		650													3.100		14.681	08			
200				627	30½					418	77	300		565		925								150		8.025	55½				
3.183	00½	18		4.000								897	37½											296		9.635	38				
710	64																										3.039	79			
3.507	94½	8.996	99½	12.135	99	2.143	91	15.098	60	15.133	37	16.145	03½	10.449	62½	17.758	93½	2.042	54	8.668	33	10.490	09½	14.169	92	279.297	77½				
3.670	64	9.206	21	12.651	73	2.144	41	15.098	60	15.567	40	16.290	92½	11.470	39	22.963	11	2.620	36	11.405	73	12.520	34½	14.456	39	302.238	86				
3.721	32½	38	35	915	06½	393	83½	1.020	61	796	27	1.307	48	75		868	25			170		20		2.721	16	31.914	62				
3.949	31½	9.167	86	11.736	66½	1.750	52½	14.077	99	14.771	13	14.933	44½	11.395	39	22.094	86	2.620	36	11.235	73	12.500	34½	11.735	23	270.314	24				

Alegat 39. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1888/9.

Bu
szpitali prowincjonalnych, zatwierdzone

Rubryka	Poszczególne	Biała	Bochnia	Brody	Brze- żany	Droho- bycz	Jasło	Koło- myja	Pod- hajce	Prze- myśl	Rzeszów
		zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.
Dochody.											
I.	Z kosztów leczenia:										
	od funduszu kraj. galicyjskiego	5.761	8.536	6.604	6.332	9.620	9.560	9.298	8.531	16.531	17.600
	od samoplacących	1.595	713	416	415	1.415	387	983	223	1.921	1.983
	od obcych funduszy	3.781	75	78	52	55	15	165	51	146	70
II.	Z własnych dochodów szpitala:										
	z gruntów, legatów, realności, zapisów i datków, odsetek od kapitałów, sprzedaży rzeczy zużytych i rozmaite inne	498	144	80	335	39	10		8	80	46
	Suma dochodów	11.635	9.468	7.128	7.134	11.129	9.972	10.446	8.813	18.678	19.078
Wydatki.											
I.	Utrzymanie budynków										
	Czynsz najmu				650	1.350					1.400
	Konserwacje zwykłe	600	185	200	17	75	200	350	80	300	500
	Budowy nadzwyczajne								100		300
	Podatki	30	4	2		150	3		24	2	30
	Asekuracja od ognia	43	30	50		25	19	30	68	35	20
	Czyszczenie kominów	20	9	35	10	25	15	10	21	30	50
	Desinfekcja i czyszczenie ka- nałów		40	50	24	30	16	200	83	50	50
II.	Koszta gospodarcze										
	Żywność dla chorych	4.455	3.391	2.730	2.257	3.724	4.312	4.289	3.011	6.154	6.230
	Wino	110	160	70	40	110	210	120	80	260	300
	Lekarstwa	800	848	615	544	588	821	1.072	669	1.985	1.465
	Sanitarne potrzeby	200	70	160	48	100	100	40	130	280	200
	Bielizna, pościel i odzież	1.000	176	390	172	1.000	413	232	485	1.500	1.500
	Pranie	170	50	40	50	55	50	20	180	100	200
	Sprzęty	120	10	110	42	189	150	100	70	300	480
	Opak	400	500	450	240	320	450	800	600	1.200	800
	Oświetlenie	150	80	80	36	60	90	90	100	120	120
	Słoma	150	65	40	28	50	75	30	40	70	100
	Przybory i koszta kancelaryjne	90	50	50	70	80	66	80	70	130	200
	Narzędzia chirurgiczne	50	50	40	50	50	100	50	40	50	50
III.	Place i wynagrodzenia										
	Lekarz ordynujący	700	600	500	600	600	600	500	500	800	700
	" pomocnik	200	300	200	250	300	350		250	600	600
	Akuszarka i cyrulik		40	60		25	30		16	60	100
	Rządca	400	500	450	600	500	600	500	600	700	600
	Kontrolor	120								500	
	Dyurniści	150		150	100	360		180	120	180	480
	Kapelan	80	40		50	50		80	75	120	
	Służba szpitalna niższa	408	950	432	357	454	500	528	400	1.104	1.128
	Wikt dla służby	730	639	598	484	438		650	548	1.380	900
	Wydatki administracyjne		135	100	10		135		120	30	100
	Odprawy, prowizye, pensye	300					210				310
	Remuneracye	50	200	10	100	10	100	200	100	50	100
	Relutum na pomieszkazanie rządu								200		
IV.	Splata kapitałów								37		1.550
	odsetek										
	Należności za liwerunki i roboty										
V.	Ciężar fundacyjny									177	
	Koszta pogrzebów	330	150	70	131	70	220	200	60	270	250
	Drobne inne	150	20	15	22	5	35	145	18	45	150
	Suma wydatków	12.006	9.292	7.697	6.982	10.793	9.870	10.446	8.895	18.582	19.226

dżety

przez Wydział krajowy na r. 1890.

Sam- bor	Sanok	Sącz- nowy	Śniatyn	Sokal	Stani- sławów	Stryj	Tar- nopol	Tarnów	Wado- wice	Zale- szczyki	Zło- czów	Żółkiew	Żywiec	Razem
zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.
8.538	9.042	6.828	1.511	11.952	12.229	18.755	9.979	17.748	1.906	7.371	9.806	11.941	3.796	224.770
840	626	194	215	1.000	1.216	720	340	822	113	459	45	.	78	16.098
36	522	84	109	.	28	552	25	48	89	487	22	.	.	6.490
226	2.363	12	34	.	1.592	753	1.306	100	17	212	1.590	12	700	10.107
9.635	12.553	7.118	1.869	12.952	15.065	15.780	11.650	18.718	2.125	8.529	11.463	11.953	4.574	257.465
100	.	170	30	300	585	150	150	300	312	138	300	200	100	8.712
5	2.264	.	1	.	435	550	.	246	.	.	300	200	.	4.580
15	20	.	30	39	10	.	1	6	.	10	1	2	5	4.125
15	32	10	30	39	30	29	24	47	.	10	44	77	30	276
15	36	25	.	10	41	39	12	40	.	5	20	30	12	737
15	20	50	3	100	50	50	175	214	.	15	90	55	10	510
3.136	3.389	2.988	767	5.230	5.124	4.794	4.410	6.346	730	3.384	4.025	4.657	1.825	1.390
120	78	20	50	100	250	157	157	200	8	58	100	50	50	91.308
628	678	667	167	996	1.423	1.000	820	1.154	140	606	559	955	365	2.401
100	65	111	40	300	200	300	60	227	.	113	108	300	20	19.565
270	475	371	110	835	675	600	522	700	.	265	120	370	100	3.272
180	150	157	8	150	50	250	103	115	40	25	45	180	50	12.281
48	80	166	15	200	249	320	75	347	4	91	50	150	.	2.418
420	349	400	120	420	1.241	500	500	935	140	316	450	500	150	3.317
110	83	85	8	150	128	150	110	213	4	44	100	150	60	12.201
60	132	88	6	100	268	150	40	110	7	44	40	40	20	2.321
80	69	79	8	100	200	80	60	148	15	52	50	60	30	1.753
50	50	10	10	60	50	50	65	61	.	50	66	30	.	1.807
600	500	450	.	600	600	500	600	800	300	600	600	600	300	1.082
300	250	250	.	300	300	250	300	550	.	250	200	250	.	13.150
400	24	50	.	20	20	62	.	20	6	9	30	20	.	6.250
400	450	500	180	500	600	600	500	650	200	500	500	550	240	612
.	.	.	.	300	300	300	300	300	.	100	100	100	.	11.820
.	30	60	.	360	100	300	365	365	.	100	.	60	.	1.020
.	50	.	.	50	100	50	50	50	.	.	40	50	.	3.465
384	420	503	312	660	1.248	624	624	1.032	180	308	648	582	228	835
322	.	503	.	1.003	800	876	666	1.186	.	304	987	500	930	14.014
416	18	150	2	13	25	.	.	200	4	11	.	140	.	13.844
.	100	133	.	.	.	375	.	.	.	117	.	.	.	1.233
.	36	50	.	.	200	40	80	50	.	.	150	50	100	1.968
.	120	180	.	.	.	.	360	.	.	150	.	.	.	1.676
1.236	1.716	.	.	.	.	1.480	.	3.347	.	.	.	625	.	1.010
189	14	.	.	.	.	.	.	500	.	.	.	5	.	999
.	1.910	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	798
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.310
70	108	75	.	100	50	80	158	15	30	50	120	100	50	177
50	40	10	20	20	40	30	150	150	5	12	20	25	10	2.757
9.319	13.756	8.261	1.887	12.716	15.142	14.529	11.087	20.324	2.125	7.637	9.863	11.563	4.689	256.683

O d p i s

odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 10. października 1888 L. 10838 pr. do Wydziału krajowego we Lwowie.

Szacowną odezwą z dnia 19. stycznia b. r. L. 1422. S. Świetny Wydział krajowy zakomunikował mi uchwałę Sejmu krajowego z tegoż dnia, wzywającą c. k. Rząd, aby 1) jak najspieszniej uregulował drogą ustawodawczą pobór podatków w gminach i 2) postarał się o rzeczywiste wykonywanie ścisłego nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi, pobierającymi podatki od kontrybuentów, względnie powstrzymał nieprawidłowości zachodzące w tej mierze, oraz powiększył etat urzędników przy c. k. urzędach podatkowych

Wskutek odezw c. k. Prezydium krajowej Dyrekcyi skarbu z dnia 30. września b. r. L. 1352 pr. i w myśl reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 26. września b. r. L. 25762, mam zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi krajowemu, że sprawa uregulowania indywidualnego poboru podatków jest przedmiotem starannego rozpatrywania ze strony tegoż Wys. Ministerstwa.

Nadto mam zaszczyt zwrócić uwagę Świetnego Wydziału krajowego na udzielone mu do wiadomości odezwą c. k. Prezydium krajowej Dyrekcyi skarbu z dnia 23. marca 1884 l. 460 pr. zarządzenia, wydane do władz i urzędów podwładnych celem uregulowania postępowania Zwierzchności gminnych przy wykonywaniu poboru podatków i odwozie zebranych pieniędzy do urzędów podatkowych, tudzież celem wykonywania należytej kontroli nad temi czynnościami organów gminnych, skutkiem czego też w każdym powiecie znaczna ilość gmin co roku podlega ścisłej rewizyi ze strony inspektorów podatkowych co do prawidłowego sprawowania powołanych czynności i celem odpowiedniej inwigilacyi organów gminnych w kierunku rzeczzonego poboru podatków. W tym względzie mam zaszczyt zakomunikować Świetnemu Wydziałowi krajowemu dołączony odpis rozporządzenia c. k. Prezydium krajowej Dyrekcyi skarbu z dnia 11. października 1887, L. 53647, mające na celu ściślejsze unormowanie powołanej gałęzi służby podatkowej.

Dalej mam zaszczyt zwrócić uwagę Świetnego Wydziału krajowego na okoliczność, że c. k. Ministerstwo skarbu usiłuje zażaleniom na trudności przy poborze podatków i na powolny tok spraw w c. k. urzędach podatkowych według możliwości zadość uczynić przez pomnożenie tych urzędów, a tem samem i urzędników podatkowych w Galicyi, gdyż wskutek Najwyższego postanowienia z dnia 17. czerwca 1887, ustanowiono już w roku 1887 dwanaście nowych urzędów podatkowych, a na mocy Najwyższego postanowienia z dnia 10. lipca 1888 zostanie znowu dwanaście urzędów w bieżącym roku ustanowionych, niemniej i dalsze ich pomnożenie jeszcze nastąpi. Celem usunięcia nadużyć przy poborze podatków przez organy gminne, o których wspomniał poseł hr. Koziebrodzki w Sejmie krajowym, uzasadniając wniosek swój powyższą uchwałą sejmową załatwiony, jak n. p. o poborze przez kolektantów 2% dodatku do podatków tytułem wynagrodzenia za pobór, c. k. Prezydium krajowej Dyrekcyi skarbu wydaje równocześnie do starostw stosowne zarządzenie.

Subalegat I. do alegatu 40 sprawozdania z czynności
Wydziału krajowego za r. 1888/9.

O d p i s

rozporządzenia c. k. kraj. Dyrekcyi skarbu we Lwowie z dnia 11 października 1887 l. 53647 wystosowanego do wszystkich starostw.

W celu zabezpieczenia skarbu państwa od możliwych strat w dochodach podatkowych lub opóźnienia wpływu takowych, tudzież ochronienia podatkujących przed pokrzywdzeniem, jakiego się częstokroć kolektanci podatków dopuszczają, włożono w §. 9 instrukcyi dla inspektorów podatkowych, wydanej rozporządzeniem Wys. c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 28. lutego 1855 l. 2299. Dz. rozp. Nr. 14. obowiązek czuwania nad naczelnikami gmin, trudniących się indywidualnym poborem podatków.

Rozporządzeniami tutejszemi z dnia 18. lipca 1858. l. 3282. dod. do dzien. rozp. Nr. 23, z dnia 10. lipca 1872. l. 1276. dod. do dzien. rozp. Nr. 16. i z dnia 22. lutego 1876 l. 6257 zaznaczono nadto bliżej, w jakim kierunku inspektorowie a względnie referenci podatkowi nadzór ten wykonywać mają i polecono zarazem, aby o każdej w tym względzie odbytej lustracyi zdali sprawę do rąk pana starosty celem usunięcia znalezionych wadliwości i pouczenia kolektantów o prawidłowym sprawowaniu poruczonych im czynności. W zamiarze zaprowadzenia jednolitego postępowania tak pod względem przeprowadzenia rzeczonej lustracyi, jakoteż pod względem odnośnego sprawozdania, ułożono na podstawie sprawozdań w tej mierze przez c. k. starostwa wskutek tut. rozporządzenia z dnia 2 marca 1886. l. 7150 przedłożonych, formularz dotyczącej relacyi, obejmujący najważniejsze szczegóły, na które referent podatkowy przy lustracyi swoją uwagę zwracać i względem których wynik rewizyi dokładnie ma przedstawić.

Udzielając c. k. starostwu w załączeniu wzór ten, poleca się referentom podatkowym, aby od dnia 1. stycznia 1888 począwszy, swoje sprawozdanie o każdej przedsięwziętej w tym celu lustracyi już według tego wzoru układali i dotyczące sprawozdania, dla każdej gminy z osobna, przy dołączeniu do tej czynności już poprzód z urzędu podatkowego zażądanego szczegółowego wykazu zaległości w dotyczącej gminie pozostałych, najdalej w przeciągu dni 8 (ośmiu) po powrocie z komisji panu staroście przedkładali.

Przypominając w końcu c. k. starostwom postanowienia zawartego w rozporządzeniu tutejszem z dnia 22. lutego 1876 l. 6257, co do zapodania w kwartalnych raportach czynności gmin, w których rewizye te w dotyczącem ćwierćroczu przeprowadzone zostały i powołania dat, pod którymi odnośne relacye do starostwa weszły, zauważa się, iż c. k. krajowa Dyrekcyja skarbu odtąd zażąda co roku przedłożenia takowych, celem przekonania się czy i o ile referenci podatkowi wypełniają obowiązki pod tym względem na nich nałożone.

Równocześnie zarządza się nakład i przesłanie starostwom przez tutejszy ekonomat potrzebnych wzorów drukowanych. Załączniki tamtejszego sprawozdania złożonego wskutek tutejszego reskryptu z dnia 2. marca 1886 l. 7150 zwraca się starostwu.

Subalegat 2. do alegatu 40 sprawozdania z czynności
Wydziału krajowego za rok 1888/9.

Formularz.

W y n i k l u s t r a c y i

indywidualnego poboru podatków w gminie ..... przedsięwziętej dnia ..... 188.....

1. Wymienienie organów Zwierzchności gminnej, które zajmują się indywidualnym poborem podatków stałych i od jakiego czasu. ....

2. Czyli przy odbiorze tej czynności od poprzedników sporządzony został formalny obrachunek należitości, czyli z tego obrachunku nie okazały się jakie zaległości, nie mające pokrycia i na kim ciąży odpowiedzialność za takowe. ....

3. W czyjem przechowaniu znajduje się kasa podatkowa, kto ma klucze i ile jest tych kluczy i czy nie są zmieszane pieniądze podatkowe z pieniędzmi gminnymi lub własnymi naczelnika, a względnie kolektanta. ....

4. Wynik z dziennika przychodu za rok bieżący od art. 1. do .....
ogółem ..... zł. .... ct. do c. k. urzędu podatkowego odwieziono ..... zł. .... ct.
znaleziono przy lustracyi zapas kasowy ..... zł. .... ct.

5. Należytość podatkowa za rok bieżący łącznie z przybytkami wynosi ogółem ..... zł. .... ct., do tego pozostałe z końcem roku poprzedniego zaległości ..... zł. .... ct.
Razem ..... zł. .... ct. po obliczeniu opłaty ogółem ..... zł. .... ct.
pozostaje zaległość ..... zł. .... ct.

1. Czyli istnieją zaległości z lat dawniejszych, co jest powodem, że takowe dotąd ściągnięte nie zostały. ....

7. Czy ogólna kwota tych zaległości przez c. k. urząd podatkowy w załączonym wykazie wyszczególnionych zgadza się z ogólną kwotą zbadaną na podstawie indywidualnych wykazów przez gminę sporządzonych, a w razie przeciwnym, co jest przyczyną pod tym względem znalezionej różnicy. ....

M a n i p u l a c y a.

8 Czyli dziennik przychodu jest prowadzony w należytych porządku. ....

9. Czyli pojedyncze spłaty są wykonywane odpowiednio w tabeli płatniczej i zgodne z dziennikiem i czy takowe rozkłada się zawsze stosunkowo na podatki rządowe, dodatki krajowe, powiatowe i gminne. ....

10. Czyli ubytki względnie nadpłaty są stosownie uwzględniane przy spłacaniu należitości bieżących. ....

11. Czy pokwitowania w książeczkach płatniczych zgodne są z dziennikiem, tabelą płatniczą i zeznaniem stron, oraz czyli z powodu poboru nie wnoszono jakich zażaleń o przeciążenia. ....

Wymienienie wszystkich tych kontrybuentów i tychże l. sp. których książeczki przeglądano i z tabelą płatniczą tudzież dziennikiem podatkowym porównano. ....

12. Czyli pobierane dodatki gminne odwołane bywają do c. k. urzędu podatkowego.

13. Czyli indywidualne wykazy zaległości regularnie w terminach wyznaczonych przedkładane bywają urzędowi podatkowemu. ....

14. Czyli pobierane bywa egzekutne od zaległości podatkowych, tudzież odsetki zwłoki o ile takowe przypadają. ....

15. Czyli przy poborze podatków jest obecny naczelnik gminy i przynajmniej jeden z radnych. ....

16. Czyli wybrane podatki, a to jeżeli ściągnięta kwota 100 zł. dosięga zaraz, w innym razie zaś z końcem każdego miesiąca regularnie odwiezione bywają do c. k. urzędu podatkowego. ....

17. Czy nie obracano pieniędzy podatkowych na potrzeby gminne lub na inne cele.

18. Inne przy tej rewizji poczynione spostrzeżenia. ....

..... dnia ..... 188.....

L. S.

pieczęć gminna.

Podpis i charakter
służbowy lustrującego c. k. urzędnika.

Podpisy osób
w ustępie I. wymienionych.

Alegat 41. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888/9.

O d p i s

okólnika Prezydium c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu we Lwowie z dnia 15. marca 1889 l. 92 pr. wystosowanego do c. k. Starostwa w Białej, Brodach, Brzesku, Chrzanowie, Dobromilu, Jarosławiu, Jaśle, Kolbuszowej, Kołomyi, Łańcucie, Lisku, Lwowie, Myślenicach, Nowym Sączu, Nowym Targu, Przemyśle, Rzeszowie, Sanoku, Stanisławowie, Stryju, Tarnopolu, Tarnowie, Wieliczce i Złoczowie.

Okólnik tutejszy z dnia 12. października 1888 l. 65164 dotyczący zaprowadzenia we wszystkich gminach tamtejszego powiatu indywidualnego poboru podatków bezpośrednich w urzędach podatkowych, obudził w kołach interesowanych pewne wątpliwości i obawy pod względem wykonania, w szczególności zaś co do stosunku prawnego, tak zwanych kolektantów prywatnych, o których jest mowa w 11. ustępie rzeczzonego okólnika.

Wątpliwości te i obawy są następujące :

a) jaką doniosłość prawną mogłoby mieć zarządzenie, aby członkowie Zwierzchności i Rady gminnej wydawali obranym kolektantom pełnomocnictwa, wkładając równocześnie na

pojedynczych kontrybuentów obowiązek poręki materialnej za możliwe defraudacye tychże kolektantów, tudzież.

b) że pełnomocnictwa te miałyby zatwierdzać Wydziały Rad powiatowych,

c) że należałoby ludność wiejską zabezpieczyć od możliwych ukroćen ze strony kolektantów także na czas pomiędzy odbiorem przez nich od kontrybuentów pieniędzy podatkowych, a wręczeniem dotyczącym kontrybuentom odnośnego pokwitowania urzędu podatkowego,

d) czy w razie ustanowienia kolektanta prywatnego, ma istnieć dla wszystkich kontrybuentów odnośnej gminy przymus składania pieniędzy na jego ręce,

e) czy w razie przeciwnym kontrybuenci, którzyby swoje podatki opłacili bezpośrednio w urzędzie podatkowym z ominięciem kolektanta, byłiby mimo to z resztą kontrybuentów w gminie obciążeni odpowiedzialnością także za inne poruczone kolektantowi pieniądze,

f) czy kontrybuenci byłiby, obowiązani drugi raz opłacić złożoną do rąk kolektanta należność, gdyby pieniądze u tegoż przepadły nie z jego winy, lecz wskutek innego wypadku, w końcu

g) jaki charakter przysługuje kolektantom prywatnym mianowicie, czy oni mają być urzędnikami gminnymi działającymi pod odpowiedzialnością gminy, albo też prywatnymi pełnomocnikami poszczególnych kontrybuentów.

Już z samej treści tych wątpliwości poweźmie W Pan Starosta, że obawy podniesione mogły powstać tylko z błędnego pojmowania celów powołanego okólnika. Wątpliwości te są jednak zawsze tego rodzaju, że bez należytego wyjaśnienia mogą łatwo wzbudzić u nieoświeconej ludności wiejskiej pewną nieufność do zaprowadzonej zmiany w sposobie opłacania podatków.

Z tego powodu oznajmia się co następuje:

W gminach, które dotychczas trudniły się wybieraniem i odwożeniem podatków do urzędu podatkowego, odpowiadała wys. skarbowi w myśl istniejących przepisów za rzetelne i prawidłowe sprawowanie tej czynności odnośna Zwierzchność gminna, względnie ci jej członkowie, którzy przyjęli na siebie obowiązek wybierania i kwitowania podatków, względnie wykonywania kontroli nad tą czynnością. Skutek tej odpowiedzialności był ten, że każdy pojedynczy kontrybuent, który do rąk swej Zwierzchności gminnej należność podatkową uiszczył i na to przez tęże Zwierzchność legalnie pokwitowany został, w razie zatracenia lub zdefraudowania zebranych pieniędzy przez kolektanta, a zatem czy to przez samego naczelnika gminy czy innego do spółdziałania przy poborze powołanego członka Zwierzchności gminnej nie był więcej obowiązany uiszczać raz opłaconej należności po raz wtóry, lecz w takim razie winni byli ci członkowie Zwierzchności gminnej, którzy się poborem podatków w gminie trudnili, zwrócić wys. skarbowi do niepodzielnej ręki wybrane, a do urzędu podatkowego nie odwiezione pieniądze. Za taki brak pieniędzy podatkowych nie odpowiadała nigdy gmina jako taka. Skutkiem tego ustroju były też władze skarbowe względnie starostwa uprawnione poruczoną gminom czynność poboru i odwożenia podatków ściśle nadzorować, a w razie zachodzących nieporządków przeprowadzać formalną likwidację tej czynności. Otóż przez zaprowadzenie indywidualnego poboru podatków bezpośrednio przez urzędy podatkowe ustały w powyższych gminach dotyczące stosunki w zupełności. Każdy kontrybuent z osobna jest bowiem teraz obowiązany opłacać swoje podatki osobiście w dotyczącym urzędzie podatkowym i każdy odpowiada za swój własny podatek tak długo, dopóki nie posiada na uiszczoną zapłatę urzędowego pokwitowania ze strony urzędu podatkowego, podpisanego przez dwóch odpowiedzialnych urzędników tego urzędu.

Krajowa Dyrekcya skarbu, nie zapoznając kosztownych, gdyż z utratą czasu i wydatkami połączonych niedogodności, które ludność wiejska często bardzo daleko od siedziby urzędu podatkowego oddalona z powodu zaprowadzonego indywidualnego poboru podatków ponosić musi przez to, jeżeli każdy kontrybuent gminy będzie musiał 4 razy do roku ze swoją należytością podatkową do urzędu podatkowego się udawać, wskazała gminom sposób ułatwienia sobie tych zachodów, zezwoliła bowiem, aby kontrybuenti pewnej gminy, którzy nie chcą sami chodzić osobiście z podatkiem do urzędu podatkowego, wybrali sobie jednego zastępcę, któryby od nich podatki odbierał i do urzędu podatkowego odnosił. Z tego rozumie się samo przez się, że w danym razie niekoniecznie musiałby w jednej gminie być tylko jeden taki zastępca dla wszystkich kontrybuentów, gdyż to zależy wyłącznie od tychże kontrybuentów samych, czy sobie jedni tego, a drudzy innego obiorą plenipotentą.

Za tem idzie, że kontrybuenti, którzy nie chcą się dać przez nikogo zastępować mogą opłacać swe podatki osobiście jak również byłoby i to dla administracyi skarbowej obojętne, czy ten lub ów z kontrybuentów dałby się przy spłacie podatków zastąpić przez własnego służącego. Z tego wypływa, że zastępcy tacy, których w powołanym okólniku może tylko nie całkiem właściwie kolektantami nazwano, czy w tym lub owym wypadku pozostaną zawsze tylko w stosunku odpowiedzialności do swych mocodawców, że zatem podatki przez tychże mocodawców im oddane, a przez nich do urzędu podatkowego z jakiegobądź powodu nieodwiezione, i przez tenże urząd podatkowy nie zakwitowane, nie mogą być uważane jako zapłacone i od dotyczących kontrybuentów ponownie muszą być żądane. Jasną jest dalej rzeczą, że w tych wypadkach, jeśli w tej lub owej gminie przez pewne grono kontrybuentów obrany został jeden lub więcej nawet zastępców, dla kontrybuentów z tem się nie zgadzających nie istnieje żaden przymus składania pieniędzy na ręce takiego zastępcy.

Tak samo jest zupełnie nieuzasadnionem przypuszczenie, aby kontrybuenti, którzy dla siebie wybrali jednego zastępcę, a tem mniej już, kontrybuenti, którzy się wykluczyli od tego zastępowania, mogli być pomiędzy sobą solidarnie odpowiedzialni za podatki do rąk dotyczącego zastępcy złożone, gdy jak się to ponownie z naciskiem powtarza, każdy kontrybuent bezwzględnie tylko za swój własny podatek odpowiada tak długo, jak długo nie jest w kasie rządowej uiszczony i prawidłowo pokwitowany. Jest rzeczą całkiem naturalną, że krajowa Dyrekcya skarbu celem utrzymania porządku w percepcyi podatków ze strony urzędów podatkowych, we własnym interesie samych kontrybuentów może wymagać, aby w tym wypadku, jeżeli więcej kontrybuentów obrało sobie jednego zastępcę, zastępca ten przy składaniu pieniędzy w urzędzie podatkowym trzymał się ściśle pewnych przez manipulację kasową niezbędnie wymaganych formalności, tak co do zarachowania, jak i indywidualnego pokwitowania oddanych pieniędzy. Nic dziwnego jednak z drugiej strony, że krajowa Dyrekcya skarbu w tych wypadkach, gdzie sobie cała gmina ustanowi jednego zastępcę, zamierzała w celu ułatwienia przejścia od dotychczas praktykowanej formy percepcy podatków, (przez zbiorowego kolektanta) do indywidualnego poboru, aktowi temu nadać powagę autoryzacyi tak w obec urzędu podatkowego, jakoteż i w obec gmin samych postanowiła, aby zastępca taki umocowany został formalnem pełnomocnictwem ze strony gminy wystawionem, a przez Wydział powiatowy stwierdzonem, z czego jednak ani na gminy jako takie, a tem mniej na Wydziały powiatowe mogłaby wynikać choćby najmniejsza odpowiedzialność za czynności powołanego zastępcy. Gdy atoli z powodu zastrzeżeń co do formy odnośnych plenipotencyj powstają wątpliwości, oznajmia się, że krajowa Dyrekcya skarbu nie przywiązuje

do rzeczonych pełnomocnictw żadnej wagi, że więc pełnomocnictw takich nigdzie. ani żądać ani wymagać nie należy.

Z tego co się dotąd powiedziało wypływa, że ewentualne ustanowienie w pewnej gminie zastępcy kontrybuentów w celu opłacania podatków, pozostaje dla administracyi skarbowej sprawą zupełnie obojętną, a stosunek tychże zastępców do kontrybuentów jest czysto prawnie prywatnej natury pomiędzy nimi samymi, że zatem władze rządowe nie biorą więcej żadnej ingerencyi na sposób, w jaki się podobne zastępowania stron przez prywatnych plenipotentów odbywa, że zastępcy nie są więcej żadnymi kolektantami wysokiemu skarbowi odpowiedzialnymi, a tem mniej urzędnikami gminnymi, działającymi pod odpowiedzialnością gminy, że więc odpowiadają tylko na mocy prawa cywilnego tym kontrybuentom, którzy ich do swego zastępowania prywatnie upoważnili.

Usunąwszy w ten sposób wszystkie powyżej pod a) do g) przytoczone wątpliwości i obawy, wzywa się Wielmożnego Pana Starostę, aby treść niniejszego reskryptu podał natychmiast w całej pełni i w odpowiedni sposób do powszechnej wiadomości wszystkich gmin tamtejszego powiatu i o takowej także oba urzędy podatkowe powiadomił.

Alegat 42 do sprawozdania Wydziału krajowego z czynności za r. 1888/9.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z d. 18. listopada 1888 L. 36.342 do
Wydziału krajowego.

W załatwieniu i przy zwrocie cennej odezwy z d. 5. czerwca 1888 L. 21.499 c. k. Namiestnictwo ma zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi krajowemu, iż ustawą z 16. kwietnia 1873 Dz. p. p. L. 77 i rozporządzeniami ministeryalnemi z 1. sierpnia 1873 Dz. p. p. L. 135 i 136 nałożono na naczelników gmin, względnie przełożonych obszarów dworskich obowiązek współdziałania przy konskrypcyi, względnie klasyfikacyi koni. Czynność tę wykonują zatem naczelnicy gmin i przełożeni obszarów dworskich w poręczonym zakresie działania i mają się co do sposobu wykonania, w braku wyraźnego przepisu ustawy zastosować do rozporządzeń wydanych w tej mierze przez władzę (§. 58 ust. gm. względnie §. 7 ustawy o obszarach dworskich.)

Według zmienionej częściowo w r. 1882 instrukcyi co do przeprowadzenia klasyfikacyi koni ma być ta czynność przedsięwziętą przez wojskowego znawcę w obecności komisyi, składającej się co do gmin z naczelnika gminy i dwóch członków Rady gminnej, którzy o ile możliwości mają być właścicielami koni, zaś co do obszarów dworskich, z przełożonego obszaru dworskiego i dotyczącego naczelnika gminy. Z tego składu komisyi wypływa niewątpliwie, że obowiązek dostarczania komisyi odpowiednich sił pisarskich ciąży na gminach względnie, ob

szarach dworskich, które zatem w razie ociągania się mogą być do tego przynaglone przez przełożoną władzę polityczną.

Dalej wynika z okoliczności, że znawca interweniujący jest wojskowym, a zatem obowiązany do objawienia swego zdania jedynie w języku niemieckim, iż pisarz dodany komisji musi być o tyle obznajomiony z tym językiem, aby zdanie w tymże wypowiedziane mógł zrozumieć i wpisać w języku krajowym do wykazu przeznaczanego dla gminy, względnie władzy politycznej,—wykazy bowiem przeznaczone dla władz wojskowych wypełnia w języku niemieckim wojskowy znawca.

C. k. Namiestnictwo ma nadto zaszczyt oznajmić, że jakkolwiek z powodu licznych usterek, dostrzeżonych przy klasyfikacjach przedsięwziętych w ostatnich latach, c. k. Ministerstwo obrony krajowej ponownie, a w szczególności reskryptem z 2. stycznia 1886 L. 15.550 poleciło, aby w razie niedostarczania odpowiednich sił pisarskich przez gminy, ustanowiono takich pisarzy na koszt gminy, — c. k. starostwa ze względu na wydane ztąd zarządzenia, tylko w bardzo wyjątkowych wypadkach robiły użytek z tego przysługującego im uprawnienia.

Alegat 43. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888/9.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 30. listopada 1888, L, 69379 do
Wydziału krajowego we Lwowie.

Odnośnie do cennych odezw z 28. sierpnia 15. i 26. września, 6. i 14. listopada 1888. l. 36517, 38272, 40334, 45436, 49261. oraz w częściowem załatwieniu szanownego pisma z 17. października 1888. l. 41733 w sprawie dostawienia koni do klasyfikacji w czasie niestosownym i na zbyt oddalone miejsce zborne, c. k. Namiestnictwo ma zaszczyt oznajmić, iż termin do przeprowadzenia klasyfikacji koni wyznacza zawsze Wys. c. k. Ministerstwo obrony krajowej w porozumieniu z c. k. Ministerstwem wojny dla całego państwa a w obec tego, c. k. Namiestnictwo przy ustanawianiu szczegółowego planu czynności komisji klasyfikacyjnych od wyznaczonego terminu odstąpić nie może.

Ażeby jednak właścicielom koni ułatwić ile możności zadośćuczynienie, obowiązkom położonym na nich przepisami dotyczącymi klasyfikacji koni, ustanawia się zawsze w każdym powiecie, po kilkanaście miejsc zbornych, do których c. k. starostwa, uwzględniając stosunki miejscowe, przydzielają poszczególne gminy.

Odległość tych ostatnich od wyznaczonych dla nich miejsc zbornych nie bywa znaczną i wynosi w przecięciu 3—5 km., jak to Świetny Wydział krajowy zechce powziąć z dołączonego planu czynności komisji klasyfikacyjnych w powiecie Skalańskim, co do którego głównie podniesiono zarzuty.

C. k. Namiestnictwo nie omieszka jednak w razie potrzeby na wnioszek powiatowych władz politycznych, do których Wydziały powiatowe w tej sprawie zechcą się odnieść, ustanowić większą ilość miejsc zbornych, o ile na to dozwoli czas do przeprowadzenia klasyfikacji koni wyznaczony i ilość ustanowionych komisji wojskowych.

Alegat 44. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888/9.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 6. marca 1889, L. 759 do Wydziału krajowego we Lwowie.

W załatwieniu i przy zwrocie załącznika szacownej odezwy z dnia 11. grudnia 1888 l. 52337 c. k. Namiestnictwo ma zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi krajowemu, iż jednocześnie polecono c. k. starostwom, aby na przyszłość przy ustanawianiu miejsc zbornych dla klasyfikacji koni, przez Wydziały powiatowe postawione wnioski, mające na celu zwiększenie ilości tychże miejsc zbornych, wzięły pod ścisłą rozwagę i z uwzględnieniem tych wniosków, układały plan dla przeprowadzenia klasyfikacji koni.

Co się zaś tyczy zażalenia Wydziału powiatowego w Gorlicach przeciw wydelegowaniu przez Gorlickie starostwo urzędnika do klasyfikacji koni i zaliczeniu z tego powodu kosztów komisyjnych w kwocie 44 ct. przypadających na przełożonego obszaru dworskiego w Ropicy polskiej, c. k. Namiestnictwo ma zaszczyt oznajmić odnośnie do tutejszego pisma z dnia 18. listopada 1888 l. 36342, że jakkolwiek wydelegowanie urzędnika powiatowego w rzeczonyj sprawie ze względu na jej ważność, tudzież stosunki dotyczącego powiatu warunkowo uniknąć się nie da, otrzymał jednak c. k. starosta w Gorlicach polecenie, aby tego rodzaju zarządzenia ograniczał na przyszłość do wypadków nieodzownej potrzeby.

D. j. w.

Alegat 45. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1888/9.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydyum Namiestnictwa we Lwowie z dnia 18. lipca 1889
L. 8121 pr. do Wydziału krajowego we Lwowie.

Odnośnie do mojej odezwy z dnia 8. czerwca b. r. L. 5922, mam zaszczyt uwiadomić Świetny Wydział krajowy, iż Jego Excelencya Pan Prezydent Ministrów, jako c. k. Minister spraw wewnętrznych reskrytem z dnia 3 lipca b. r. L. 10804 przyzwolił na mój wniosek z dnia 27. stycznia b. r. L. 551 pr. na udzielenie jednorazowej subwencyi ze skarbu państwa na ulepszenie lub częściowe rekonstrukcyę następujących dróg:

- 1) W Chrzanowie na drogę Pustynia-Chrzanów-Trzebina 9300 zł.
- 2) W Wieliczce na drogę Wieliczka-Gdów 1700 zł.
- 3) W Nowym Sączu na drogę Zabrzeź do drogi krajowej 1000 zł. i na drogę Stary Sącz-Piwniczna-Mniszek 16.000 zł.
- 4) W Ropezycach na drogę Ropezyce-Szufnarowa 7000 zł.
- 5) W Przemyśle na drogę Hucisko-Iskań 660 zł., nadto przyzwoliło, aby z kosztów zabezpieczenia potrzebnej, a przy udziale konkurencyi dokonać się mającej regulacyi tej drogi od rzeki Sanu pod Bachowem część na c. k. rząd przypadająca z dotacyi na budowle wodne była pokrytą.
- 6) W Dobromilu na drogę Iskań-Bircza 3000 zł.
- 7) W Bóbrce na drogę Chodorów Żydaczów 20.000 zł.
- 8) W Żydaczowie na drogę Chodorów-Żydaczów 11.000 zł. na drogę zaś Mielnica-Żydaczów 17.000 zł. z wyłączeniem mostu na Świcy pod Żurawnem, który to most wybudowany będzie kosztem rządu.

Oprócz tego zezwolił JE. p. Minister na budowę drogi Siwka - Mielnica kosztem c. k. rządu przy udziale stron obowiązanych do uiszczenia przepisanych prestacyj drogowych.

Względem drogi Rohatyn Kuhińnicze-Chodorów nadmienił JE. p. Minister, iż gdy Wydział powiatowy w Rohatynie od kilku lat już czyni zabiegi, żeby budowa tej drogi przyszła do skutku, a Świetny Wydział krajowy kazał już nawet sporządzić projekt na tę budowę, nie podlega żadnej wątpliwości, że droga ta ze względów komercyalnych ma bardzo wielkie znaczenie, a przeto od interesowanych w tej mierze spodziewaćby się należało żywego udziału w pokryciu odnośnych kosztów. JE. p. Minister zauważył dalej i to, że w obec ogólnych na 84.000 obliczonych kosztów tej budowy, której projekt zresztą znacznego uzupełnienia jeszcze wymaga datek 20.000 zł., którym Wydział krajowy wedle szacownej odezwy z dnia 17. grudnia 1888 L. 53910 do budowy tej przyczynić się zobowiązał, nie może być uznany jako stosunkowo odpowiedni zwłaszcza, że liczebnie nie zostały oznaczone te wcale nie małe datki, na które ze strony interesowanych w tej sprawie Wydziałów powiatowych i osób prywatnych z pewnością liczyć wypada. Mimo to jednak w celu umożliwienia dalszego pertraktowania tej sprawy, oświadczył JE. p. Minister, iż z zastrzeżeniem przyzwolenia w drodze ustawodawczej byłby skłonny do udzielenia dla tej budowy, a to nawet bardzo znacznej jednorazowej subwencyi ze skarbu państwa w kwocie 64.000 zł. Udzielenie powyższej subwencyi czyni jednak JE. pan Minister zawisłem od następujących warunków:

a) Jeżeli fundusz krajowy i dotyczące Wydziały powiatowe, tudzież inne interesowane strony pokryją resztę wydatków, które wedle sporządzić się mającego szczegółowego projektu okazać się potrzebne;

b) jeżeli Świetny Wydział krajowy, a ewentualnie dotyczące Wydziały powiatowe przyjmą na siebie wykonanie budowy w latach 1890—1891, a to przy odpowiedniej ingerencyi organów rządowych i

c) jeżeli zbudować się mającą drogę na przyszłość własnymi kosztami utrzymywać się zobowiążą.

Zwracając więc udzielony mi przytoczoną szacowną odezwą projekt na budowę tej drogi, upraszam o rychłe powzięcie w tej sprawie stanowczej decyzyi, zawiadomienie mnie o tejsze, ażeby potrzebna na rok 1890 kwota mogła jeszcze do budżetu państwowego być wstawioną.

W każdym razie oczekuję szacownej odpowiedzi do 15. p. m. przyczem pozwalam sobie zauważyć, iż tak interes kraju jak niemniej i rządu wymaga, aby Świetny Wydział krajowy wykonanie tej budowy zechciał przyjąć na siebie, co wedle mego zdania nie powinno być z trudnościami połączone, skoro wysoki c. k. Rząd gotów jest przyjąć na siebie prawie 80% całych przez Świetny Wydział krajowy obliczonych kosztów, a oprócz tego spodziewać się należy iż dotyczące Wydziały powiatowe, jak nie mniej interesowane strony nie odmówią zapewne także odpowiedniego udziału w ponoszeniu kosztów tej dla dotyczącej okolicy jak i dla kraju niezaprzeczenie korzystnej i ważnej budowy.

W końcu nadmieniam, iż JE. Pan Minister oprócz poprzednio już wspomnianych dróg ma także jeszcze na oku budowę drogi Knihynicznyn Żurawno i mostu na Dniestrze pod Żurawnem. Koszta tych budowli obliczone są wedle kosztorysów rządowych na kwotę 59 415 zł. 28 ct. i na kwotę 49.276 zł. 10 ct. Wysoki c. k. Rząd zamierza i te budowle subwencyonować lecz dopiero w roku 1891 i to pod warunkiem, jeżeli do kosztów przyczyni się stosunkowo fundusz krajowy, dotyczące Wydziały powiatowe i interesowane strony. Upraszam więc i w tym względzie o powzięcie stanowczego postanowienia

---